

R. P. F.
**FRANCISCI
SYLVESTRI**
FERRARIENSIS

Totius Ordinis Prædicatorum Generalis Magistri
Theologi, ac philosophi præstantissimi,

**QVAESTIONES LVCVLENTISSIMAE
IN TRES LIBROS DE ANIMA
ARISTOTELIS.**

*Cum Additionibus ad easdem, et alijs quaestionibus Philosophicis
R. P. F. Matthia Aquarj publici Theologia ac
Metaphysices ordinarij in Florentissimo
Neapolitano Gymnasio professoris.*

VENETIIS, M DCI.

Apud Haeredem Hieronymi Scoti.

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29

2 400 40
MADE IN SWEDEN

R. P. F.
FRANCISCI
SYLVESTRI
FERRARIENSIS

Totius Ordinis Prædicatorum Generalis Magistri
Theologi, ac philosophi præstantissimi,

QVAESTIONES LVCVLENTISSIMAE
IN TRES LIBROS DE ANIMA
ARISTOTELIS.

*Cum Additionibus ad easdem, et alijs quaestionibus Philosophicis
R. P. F. Matthia Aquarj publici Theologia ac
Metaphysices ordinarij in Florentissimo
Neapolitano Gymnasio professoris.*

VENETIIS, MDCI.

Apud Haeredem Hieronymi Scoti.

QVAESTIONVM QVAE IN HOC

OPERE CONTINENTVR.

Quaestiones primi Libri de Anima.

Quaest. 1. Num de anima sit scientia. 1
 Quaest. 2. Num scientia de anima sit nobilior quacūque alia scientia praeter diuinam. 3
 Quaest. 3. An scientia de anima sit difficillima. 6
 Quaest. 4. Num accidentia conferant ad cognoscendum quod quid est substantiae. 8
 Quaest. 5. An logicus diffiniat tantum per causam formalem. 10

Quaestiones secundi Libri de Anima.

Quaest. 1. An substantia sufficienter dividatur in materiam, formam & compositum. 11
 Quaest. 2. Num anima sit actus primus corporis Phisici habentis vitam in potentia. 13
 Quaest. 3. An definitio secunda de anima qua dicitur anima est quo vivimus & sentimus, & mouemur, & intelligimus, sit conueniens. 17
 Quaest. 4. Vtrum in animalibus imperfectis forma quae est in parte abscissa, praeteriterit in toto animali. 20
 Quaest. 5. Vtrum sint quinque genera potentiarum anime. 22
 Quaest. 6. Vtrum potentiae anime distinguantur per actus & actus per obiecta. 25
 Quaest. 7. Vtrum virtus nutritiua, augmentatiua, & generatiua, sint diuersae potentiae partis vegetatiuae. 28
 Quaest. 8. Num sentitiuae potentiae sint passivae, vel actiuae. 32
 Quaest. 9. An detur sensus agens, sicuti datur intellectus agens. 34
 Quaest. 10. An sensus particularis possit decipi circa proprium sensibile an non. 39
 Quaest. 11. Num sensibilia communia sint per se sensibilia. 49
 Quaest. 12. Num color sit proprium obiectum visus. 43
 Quaest. 13. Vtrum lumen requiratur ad visionem propter colorem. 45
 Quaest. 14. Vtrum lumen habeat esse tantum in aere intentionale. 49
 Quaest. 15. Vtrum sit eadem vox numero, quam plures audiunt. 51
 Quaest. 16. Vtrum bonitas intellectus sequatur bonitatem tactus. 53
 Quaest. 17. Vtrum odor habeat esse naturale in aere medio inter corpus odoriferum & olfactum. 56
 Quaest. 18. Vtrum gustus sit sensus distinctus à tactu. 58
 Quaest. 19. Vtrum tactus sit vnus sensus. 60

Quaest. 20. Vtrum caro sit mediū in sensu tactus. 61
 Quaest. 21. Vtrum sensibile positum supra sensum faciat sensationem. 64
 Quaest. 22. Vtrum sit conueniens definitio sensus quod est receptiuus specierum sine materia. 67
 Quaest. 23. Vtrum sensibile excellens corrumpat sensum. 69
 Quaest. 24. Vtrum sensus sint eiusdem speciei in omnibus animalibus. 72

Quaestiones tertij Libri de Anima.

Quaest. 1. Vtrum praeter quinque sensus exteriores oporteat ponere sensum communem, ut cognoscat operationes sensuum particularium, & ponat differentiam inter sensibilia diuersorum sensuum. 74
 Quaest. 2. Vtrum phantasia sit motus factus a sensu secundum actum. 77
 Quaest. 3. Vtrum sint tantum quatuor vires interiores. 80
 Quaest. 4. Vtrum intellectus sit aliquid ens actu, an magis sit pura potentia. 84
 Quaest. 5. Vtrum intellectus sit substantia separata. 86
 Quaest. 6. Vtrum intellectus possibilis possit cognoscere seipsum factus in actu per speciem intelligibilem. 93
 Quaest. 7. Vtrum quidditas rei materialis, sit obiectum intellectus. 96
 Quaest. 8. Vtrum necesse sit ponere in intellectu possibili species intelligibiles. 99
 Quaest. 9. Vtrum intellectum agentem in anima intellectiua ponere sit necesse. 103
 Quaest. 10. Vtrum Anima intellectiua sit aeterna, & immortalis. 109
 Quaest. 11. Vtrum sint duae operationes intellectus, scilicet indiuisibilem intelligentiam & compositio ad diuino. 116
 Quaest. 12. Vtrum veritas sit in sola compositione & diuisione intellectus. 117
 Quaest. 13. Vtrum intellectus noster possit cognoscere singularia. 121
 Quaest. 14. Vtrum intellectus noster possit simul intelligere. 124
 Quaest. 15. Vtrum intellectus noster possit intelligere sine phantasmate. 127
 Quaest. 16. Vtrum appetitus sit potentia distincta ab alijs potentijs anime. 131
 Quaest. 17. Vtrum appetitus & intellectus sint principia motus animalis. 133
 Quaest. 18. Vtrum intellectus sit principalius mouens quam appetitus. 135
 Quaest. 19. Vtrum intellectus practicus vniuersalis appetitus rationalis, qui dicitur voluntas in hominibus, iustificat ad hominis motum progressiuum. 137

INDEX

LOCVPLETISSIMVS RERVM ILLVSTRIVM ET VERBORVM QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

A	
A bstractio formae à materia triplex.	67
Accidentia quomodo ad substantiae cogni- tionem conferant.	8
Accidentia quae in subiecto sunt, corrupti- tur ad subiecti, corruptionem.	70
Accidentia dicunt ordinem ad subiecti, in quo sunt.	72
Accidentium distinctio vnde sumitur.	72
Actio potest esse principalis alicuius dupliciter.	135
Actio immanens potest dici actio transiens productiue.	135
Actio omnis est propter finem.	137
Actio est particularium.	ibidem.
Actiōe immanenti quō productiur aliquid ad extra.	134
Actuum quomodo sit nobiliss passiuo.	33
Actus & potentia vni eademque cōuenire possunt, sed res- pe- ctu diuersorum.	84
Agens duplex disponens & perficiens.	36
Agentia duo tripliciter ad vnum effectum concurrere pos- sunt.	135
Agere quō formis sensibilibus diuersimode conuenit.	65
Aliquid dupliciter dat speciem & differentiam alteri.	26
Aliquid est in aere dupliciter.	26
Alia in aliquo continere & realiter distingui quomodo possunt.	59
Amor, odium tristitia &c. sunt passiones appetitus animalis vel rationalis.	132
Analogum triplex.	12
Anima est principium mouendi sentiendi & intelligēdi.	19
Anima est vna in actu & plures in potentia.	21
Anima secundum suam substantiam non aduenit eam in actu neque corpori.	16
Anima distinguitur a formis elementorum.	15
Anima quomodo dici potest actus habentis in actu.	15
Anima non est subiectum figurae, quia est pars essentialis.	13
Anima quomodo informat corpus.	ibidem.
Anima secundum essentiam est in qualibet parte corporis, non secundum potentiam.	92
Anima intellectiua non est in vno perfectior, quam in alio perfectiōe formali.	54
Anima vna intellectiua quomodo sit altera perfectior.	54
Anima nostra cur indiget materia tantum ad hoc vt produ- catur.	91
Anima nostra, primo per esse suum existit, illud tamen com- municat corpori.	ibidem.
Anima nostra quo modo est extensa, & quanta per acci- dens.	92
Anima nostra quō educitur de potentia materiae.	92
Anima nostra quomodo determinatas dispositiones requi- rit ad sui existentiam.	115
Anima nostra non dependet in esse à corpore.	ibidem.
Anima nostra quia est subsistens, ideo à corpore se iuncta suā indiuuacionem retinet.	ibidem.
Anima separata secundum Arist. non remittitur.	114
Anima est, ergo proprie intelligit, intellectus vero vt quo. 128	
Anima cognoscit diuersa secundum diuersas potentias, ibidem.	
Anima intellectiua quō in sui cognitionem deueniat.	2
Anima intellectiua quō modo in cognitionem rationis cō- munitis animae deueniat.	ibidem.
Animae definitio quomodo sit intelligenda.	14
Animae duplex sermo haberi potest.	15
Animae cognitio per reflexionem acquiritur.	2

Animae consideratio ad quem artificem spectat.	112
Animam intellectiuam secundum Ari. esse immortalem pro- batur multipliciter.	110
Animae ad inuicem ordinantur sicut figurae.	105
Animalia mouentur & secundum phantasiam & secundum eximiuam.	78
Animalia cur mouentur secundum phantasiam.	ibid.
Animalibus perfectis insunt omnes sensus interiores.	84
Appetitus duplex naturalis & animalis.	24
Appetitus duplex rei vniuersalis & particularis.	137
Appetitus nomen quid significat.	131
Appetitus est triplex & probatur eius sufficientia. ibidem.	
Appetitus naturalem consequi formam naturalem quo- modo intelligitur.	ibidem.
Appetitus naturalis non exigit specialem potentiam distin- ctam à forma naturali.	132
Appetitus naturalis quid sit.	ibidem.
Appetitus animalis non est sola inclinatio.	132
Appetitus nomen dupliciter esse potest.	133
Appetitus est causa imperatiua actionum sensuum. ibidem.	
appetitus non est per se sufficientis principii motus.	134
Appetitus in animali est principalis mouēs virtualiter.	136
Appetitus quomodo est vniuersalior intellectu.	ibidem.
Artificialia quomodo dicuntur vera.	118
Aurum quomodo dicitur verum.	120

C	
Calor ex reuerberatione radiorum solis causatur.	50
Caro est medium per se sensus tactus.	61
Carni simile potest aliquid dici tripliciter.	62
Caro non solum per se, sed aliquid simile carni est medium tactus.	ibidem.
Caro quomodo dicitur organum tactus.	ibidem.
Causa vniuersalis perfecta non potest per se producere esse ctum particularem.	135
Causarum quis ordo inter illas:	10
Cerebri tres cellulae.	82
Certitudo alicuius rei dupliciter esse potest.	4
Certitudo scientiae in duobus consistit.	ibid.
Cogitativa est virtus sensitiua.	91
Cogitativa non elicit speciem representatiuam sui.	81
Cogitativa conditio.	81
Cogitativa definitio eiusque officia.	81
Cogitativa ab imaginatiua quomodo distinguitur. ibidem.	
Cogitativa ab estimatiua bruti quō distinguitur. ibidem.	
Cogitativa intentiones insensatas elicit. ibidem.	
Cogitativa cognoscit etiam species sensatas. ibidem.	
Cogitativa quomodo cognoscit indiuuam, vt fiat sub na- tura vniuersali.	82
Cognitio alicuius est duplex.	7
Cognitio duplex confusa & distincta.	ibid.
Cognitioni verae duo sunt necessaria.	39
Cognitio omnis sit per aliquam similitudinem.	65
Cognitio cur dicitur cognoscere non potest.	74
Cognitio non potest esse immediata ab anima.	75
Cognitio duplex directa & reflexa, & quid vtraque.	94
Cognita per vnam speciem possunt simul cognosci.	125
Cognitum ab intellectu directe & primo per speciem cogno- scuntur.	127
Cognitum in actu ad cognitum in actu quam similitudi- nem habere oportet.	94
cognoscens non debet necessario esse denudatum a natura cogniti.	97

Cognoscens 97

INDEX

cognoscens, & cognitum quō debent proportionari.	97
Cognoscendi medium triplex.	101
Cognosci potest aliquid dupliciter.	74
Cognosci neg. duorum differentia vtraque non cogniti.	75
Cognoscibilia a nobis sunt in duplici differentia.	137
Compositio dupliciter sumi potest.	116
Compositio & diuisio potest simpliciter apprehensione cogno- sci, non tamen possunt fieri per primam operationem. 116	
Comparata cognoscēs oportet vtrique sursū cognoscere. 126	
Conceptus quid est.	110
Conceptus mentis principalis significat enunciabile cōple- xum quam propositio vocalis.	120
Conclusio quō simul cognoscitur cum praemissis.	128
Concupiscentia & ira primo reperiuntur in corde.	134
Consequentia motum in naturalibus, non semper insunt.	113
Conueniens alicui per se, quō semper inest.	113
Conuenientia, & disconuenientia quomodo mouentur aial, non inuenitur quaestio.	113
Conuenire per se potest aliquid dupliciter.	113
Cor est organum lenitionis sed remotum.	ibid.
Corruptibile vel incorruptibile dicitur aliqd dupliciter. 109	
Corruptio rei, vnde causatur.	65
Corruptio causatur non ex actione spirituali simpliciter, sed vt adiuncta naturali.	65
Corrupto homine corrumpitur compositum per solā par- tium separationem.	112
Creatio vniuersi non datur, secundum Arist. sed bene animae nostrae.	115

D	
Demonstratio duplex quia & propter quid.	17
Demeritatio rei quid sit.	4
Differentia duplex circa immutationem sensus pot. fieri. 41	
Differentia & comparata cognoscuntur p. modū vnius. ibi-	
Difficultas cognoscendi aliquid duplex.	17
Distinctio duplex materialis.	10
Distinctio logica dupliciter dici potest.	ibid.
Distinctio triplex.	17
Difformia operatio reducitur ad duplicem operationem in tellectus.	116
Dispositiones se tenent ex parte materiae.	62

E	
Adem secundum rem esse partes principia sub diuersa ratione contingit.	2
Educi de potentia materiae dupliciter dicitur.	92
Effectus non excedit facultatem agentis.	50
Elicere non est agere sed operare.	82
Ens rationis quid.	98
Esse duplex essentiae & existentiae.	23
Esse essentiae dupliciter consideratur.	ibidem.
Esse intellectuale est à forma intellectiua.	24
Esse proprium quamlibet formam sequitur.	49
Esse intentionale dupliciter sumitur.	50
Esse quo modo comparatur ad formam.	113
Esse infinito tpe non arguit infinitatē essentiae formae. ibid.	
Aeternum dupliciter sumitur.	110
Existens in tenebris videt ea quae sunt in lumine.	47
Existens hominis vsq. quomodo est per intellectum se- cundum Auerr.	88
Extensum per accidens dupliciter sumitur.	92
Estimatiua bruti a cogitativa quomodo differat.	81
Estimatiuae definitio eiusque officia.	82

F	
Forma est nobilior alia dupliciter.	6
Forma perfectior plures & magis diuersas habet ope- rationes.	10
Forma in composito quid faciat.	14
Forma quomodo possit extensionem habere.	20
Forma quomodo habeat esse naturale.	49
Forma quae est pro agente non potest recipi cū materia.	67
Forma duplex dans esse & dans operationem.	89
Forma in quam diuiditur dicitur sumitur pro forma di- te esse.	ibidem.
Forma est per quam res speciem sortitur.	91
Forma est à qua sumitur rei differentia.	ibidem.
Forma absolute & vniuersaliter loquendo non indiget ma- teria necessaria.	91

Forma intelligi illis alicuius dupliciter dicitur.	92
Forma duplex separabilis omnino, & omnino inseparabi- lis.	113
Forma cessante, operatione sua extendi amplius nō potest, quomodo intelligitur.	ibidem.
Forma dum est in actu perfecta est quidam terminus po- tentiae.	125
Forma naturalis dupliciter sumitur.	132
Formam habere esse intentionale quid sit.	49
Formam acquirere ad sui existentiam determinatas dispo- sitiones dupliciter intelligitur.	58
formam vni materiae per aliquid dupliciter.	ibidem.
formarum ordo quoad nobilitatem & excessum supra ma- teriam.	91
formae est dare esse tam materiale quam spirituale.	67
formae materiales & immateriales quomodo non possunt esse vnius speciei.	113
formae plures imperfectae possunt esse simul in eadem po- tentia.	125

G	
Virtus quomodo sit tactus quidam.	59
Gustus multipliciter sumitur & quomodo à tactu di- stinguitur.	ibidem.

H	
Homo est anima vtens corpore secundum Platonē.	87
Homo habet gradum vitae altiore alijs animalibus.	90
Homo est qui speculatur phantasmata.	91

I	
In quo aliquid primo operatur est forma eius.	90
Idem moueri potest & quiescere per accidens.	92
Imaginatiuae definitio eiusque officia.	81
Imaginatiua cogitativa quomodo distinguitur. ibidem.	
Imaginatiuae humanae conditio.	103
Imaginatiua nō potest vti à duobus phantasmatis simul. 127	
Imperare quid sit.	136
Imperare quodammodo etiam brutis conuenit.	ibidem.
Incipiens esse quomodo est aeternum.	115
Inclinatio potest duo significare.	131
Inclinatio animalis & rationalis requirit spales potētiās. ibid.	
Incomplexum quid sit.	120
Incomplexum secundum se non continet aliquam compa- rationem.	ibidem.
Incorruptibile alicuius dupliciter dicitur.	110
Indiuisibile quomodo a nobis cognoscitur.	126
Indiuisibile triplex.	ibidem.
Indiuisibilem intelligentiam quae sit.	116
Infinium in actu in immaterialibus dari nō inconuenit.	114
In omni multitudine vnius rationis oportet deuenire ad vni- primum.	132
In omni natura quae quandoque est in actu, quandoque in potentia oportet ponere aliquid agens, aliquid patiens: de- claratur hae propositio.	106
Intellectio est quidam motus qui est actus perfecti.	124
Intellectiones plures cur non se simul compatiuntur.	127
Intellectionis principium productiuum quid sit.	103
Intellectualium substantiarum triplex tantum est modus essendi.	97
Intellectui dupliciter aliquid est praesens.	100
Intellectum possibilem esse potentiam animae, & non sub- stantiam separatam, probatur.	88
Intellectum esse abstractiorem aia nulli est inconueniens.	92
Intellectum habens intelligere quomodo verificatur.	93
Intellectum vnde uocant philosophi non esse virtutem in materia.	94
Intellectum agentem necesse est ponere in anima.	106
Intellectum non modo separatione formali sed etiam in ef- fendo separari probatur.	101
Intellectum passiuum Arist. cogitatiuam appellat.	116
Intellectus ad phantasmata conuertit quid sit.	129
Intellectum posse aliquid intelligere sine proprio phantaf- mate probatur.	ibidem.
Intellectum & appetitum esse principium motus animalis potest dupliciter intelligi.	134
Intellectus certi habitus quot sint.	39
Intellectus circa propriū obiectū per accidens errare potest.	39
Intellectus vnius est perfectior intellectu alterius perfectio- re.	86

INDEX

ne numerali.	55
Intellectus bonitas bonitatem tactus sequitur.	ibidem.
Intellectus non est pura potentia sed actus.	84
Intellectus est pura potentia in ordine ad formas intelligibiles.	ibidem.
Intellectus potentialis quomodo nullam formam intelligibilem sibi connaturalem habere dicitur.	ibidem.
Intellectus possibilis & est intellectus, & est possibilis de mente Alberti.	85
Intellectus potentialis est pura potentia etiam in ordine ad actum intelligendi.	ibidem.
Intellectus potentialis non est animæ ratio recipiendi omnem eicitatem.	85
Intellectus a sensu quo ad potentialitatem quo differunt.	85
Intellectus ex Auerr. quomodo habet naturam nisi possibilis.	ibidem.
Intellectus ex Arist. quomodo nullam sibi naturam connaturalem habet.	ibidem.
Intellectus potentialis quid sit secundum Themist. & Theophrast.	87
Intellectus potentialis quid sit secundum Alex. & alios.	87
Intellectus potentialis quid sit secundum Auerr.	ibidem.
Intellectus potentialis quid sit secundum Arist.	88
Intellectus cur dicitur immixtus.	90
Intellectus quomodo dicitur separatus.	ibidem.
Intellectus est virtus animæ prout anima materis capacitate excedit.	92
Intellectus quo sit receptivus omnium specierum.	ibidem.
Intellectus potest seipsum intelligere.	94
Intellectus non potest se agnoscere directe, sed tantum reflexe.	ibidem.
Intellectus cognoscit se quo ad cognitionem et per actum suum immediate.	ibidem.
Intellectus quo ad cognitionem quid est, per speciem intelligibilem immediate se cognoscit.	95
Intellectus cum sit potentia, cur non immediate per suum actum cognoscatur.	ibid.
Intellectus cognoscitur non specie propria, sed specie quid dicitur materialis.	ibidem.
Intellectus obiectum primum formale est ens, non autem obiectum proportionatum.	ibidem.
Intellectus quomodo intellectionem & producit & recipit.	ibidem.
Intellectus obiectum debet esse diversum ab obiectis aliarum potentiarum.	96
Intellectus obiectum quo debet esse materiale.	ibidem.
Intellectus nostri obiectum formale quod est ens.	97
Intellectus quomodo cognoscit non ens.	ibidem.
Intellectus obiectum materiale proportionatum est quidditas rei materialis.	ibidem.
Intellectus omnia intelligit per abstractionem a materia particulari.	98
Intellectus nostri actus duo habet.	100
Intellectus quomodo est causa intellectionis quo ad substantiam, species vero quo ad modum.	101
Intellectus est potentia passiva & operativa etiam.	ibidem.
Intellectus non decipitur intelligendo per species.	ibidem.
Intellectus quo nihil est eorum quod sunt, intelligere.	103
Intellectus agens (secundum quoddam) est immediatum principium actuum intellectionis.	103
Intellectus agens non est principium actuum intellectionis.	ibidem.
Intellectus agens necessitas.	104
Intellectus agens quomodo quidditates materiales facit actu intelligibiles.	ibidem.
Intellectus agens in phantasia agit dupliciter.	105
Intellectus agens quid insit in phantasiis.	105
Intellectus agens agit in phantasia abstracto spem. ib.	ibidem.
Intellectus agens quomodo agit in phantasia.	ibidem.
Intellectus agens quo cum phantasia producit spem.	106
Intellectus agens si ponitur, necessario debet poni virtus anima.	107
Intellectus agens est sicut habitus & lumen.	ibidem.
Intellectus agens est nobilior possibilis.	107
Intellectus agens ad intelligibilia se habet, ut lumen ad colores.	ibidem.

Intellectus agens non est totale actuum respectu potialis.	ibid.
Intellectus agens quo sit substantia separata secundu. Ari. ibid.	ibidem.
Intellectus potentialis in actu est ipsum intelligibile contra Auerr.	107
Intellectus in actu conditionis.	108
Intellectus vni: quomodo est altero prior.	ibidem.
Intellectus in actu quomodo intelligit.	ibidem.
Intellectus in actu ponitur ab organo (seuunctus, quia omnia in relligit.	110
Intellectus cum sensu in quo conueniat.	117
Intellectus quidditatem, sensus vero tantum extrinsecam cognoscit.	ibidem.
Intellectus duæ tantum operationes.	116
Intelligere id dicitur, in quo subiective recipit intellectio.	90
Intelligere non est actio transiens.	ibidem.
Intelligere est operatio intellectus agentis primo.	107
Intelligere an magis dependeat ab intelligibili, quam sententia sensibili.	110
Intelligere cum phantasia quomodo conuenit anima.	114
Intelligere, quomodo si est phantasia aut non, siue ea non contingit animam separari.	ibidem.
Intelligere aliquid datur in homine quod nec phantasia nec ad phantasia est.	ibidem.
Intelligibile duplex actu & potentia, & quid vniquodque.	105
Intelligibile an sit quolibet inquantum est in actu.	113
Intelligibile per se primo & directe est, quod sui similitudinem potest in intellectu causare.	ibidem.
Intelligere anima separata aliter quam cum est coniuncta secundum Auerr.	110
Iudicium quod hoc in particulari debeat fieri, est actus rationis particularis.	114

Lumen terminatum recipitur in oculo secundum esse naturale, & sic videtur, non autem lumen in terminatum.

Lumen si non calefaceret, quid sequeretur.

Lumina multiplicia cur requirantur.

M athematicæ scientiæ quomodo sint in primo gradu certitudine.	4
Materia & forma quomodo dicantur hoc aliquid.	12
Materia vna pluribus formis informatur.	21
Materialius quomodo perfectius cognoscitur.	98
Medicina quomodo dicitur sana.	118
Medium in tactu quid nam sit.	62
Medium sentiendi duplex.	ibidem.
Medium per se in sentiendi duas exigit condiciones.	62
Medium debet prius immutari, quam potentia, & quo, ibid.	ibid.
Medium per se vnum tantum est, per accidens vero plura.	62
Medium cognoscendi triplex.	101
Memoria definitio & distinctio humanæ a brutis.	81
Mens deforis aduenit ex Arist.	112
Modus immutandi quomodo diversificet pot. entias.	73
Modus quo singularare ab intellectu cognoscitur.	122
Motuum secundum locum a quibusdam tantum potestari animæ distinguuntur.	134
Motus dupliciter sumitur.	78
Motus qui est actus imperfecti dupliciter sumitur.	ibidem.
Motus progressus animalis non causatur effectiue ab intellectu speculatio.	133
Motus animalis principium effectuum sufficiens quid sit.	134
Motus aliter comparatur ad agens extrinsecum, & aliter ad appetitum.	ibidem.
Motus animæ nostræ duplex.	135
Multa possunt aliquam vitæ habere, & sic possunt sumi cognosci.	125
Mundus si esset æternus, num darentur actu infinite animæ humane.	114

Natura quilibet perfectæ data sunt principia, quibus possunt operari.

Naturale desiderium non frustrari, quomodo intelligitur.

Neruis non simpliciter sed vt carni coniunctus hæret, vim tan gendi.

Nomen nature singulari conueniens est duplex.

Numerum

INDEX

Numerum esse multitudinem mensuram per vnum quomodo intelligitur.

Numerus omnis est multitudo facta per vnum, sed non mensurata per vnum.

O biectum duplex formale adæquatum, & materiale non adæquatum.	39
Obiectum materiale quid sit.	43
Obiectum maxime tale est maxime cognoscibile a potentia quantum est ex se, per accidens enim potest ipsum corrumpere.	66
Obiectum maxime tale est maxime cognoscibile, nisi requiratur proportionem sui ad potentiam, ad hoc vt cognoscatur.	ibid.
Obiectum vnum potest pertinere ad plures potentias se subordinatas.	76
Obiectum potentie quadruplex.	97
Obiectum in potentia an sit adæquatum obiectum scientiæ, & quid sit.	98
Obiectum metaphysicæ est ens reale.	ibidem.
Odor a corpore separatus habet esse naturale in aere, sicut in loco.	57
Odor non potest habere esse naturale subiectiue in aere.	ibid.
Operatio intellectus supponit operationi appetitus in ordine motus a rebus ad animam.	136
Operatio immanens manet in agente.	33
Operatio vna specificata potest esse a pluribus specie distinctis, sicut & operationes specie distinctæ ab uno eodem que supposito.	72
Operatio participans rationem formalem obiecti potest a potentia cognosci.	74
Operabilia sicut speculabilia dupliciter possunt considerari.	137
Operationes specificantur ex obiectis formalibus.	26
Opinio Themistii & Theophrasti de intellectu possibili futurum.	87
Opinio multiplex de natura intellectus possibilis.	ibi.
Ordo rerum duplex.	84
Organum quale esse debet.	70

P ars separata a toto quomodo est imperfecta.	114
Partes integrantes sunt in duplici differentia.	1
Perfectio duplex formalis & materialis.	53
Peripateticum dupliciter potest intelligi.	47
Phantasia perfecta definitio que sit.	77
Phantasiæ definitio quomodo verificatur secundum mentem D. Thom.	ibidem.
Phantasia proprie dicta est, que a philosopho definitur.	78
Phantasiæ virtus tanta est in absentia sensibilibus, quanta sensum exteriorum in presentia eorum.	ibid.
Phantasia & dicimus agere, & non dicimus agere Acti. ibid.	ibid.
Phantasiæ operatio duo exigit.	78
Phantasia operatio est motus quidam.	79
Phantasiæ definitio probatur.	ibidem.
Phantasiæ officia.	81
Phantasia habet similitudinem cum intellectu, & quoad cognitionem & motum.	133
Phantasia in aliquibus habet rationem mouentis.	134
Phantasia quid.	130
Phantasia omne cadit sub sensu exteriori saltem secundum partem.	132
Phantasia habet in se speciem intelligibilem tantum in potentia.	104
Phantasia quando est sufficiens ad mouendum intellectum.	127
Platonis & Arist. differentia quo ad modum intelligendi.	104
Potens differentiam inter duo, quomodo vtrumque cognoscit.	123
Potentia duplex actiua & passiva.	32
Potentia visiva quid requirit vt videat.	44
Potentia vna vnicum habet obiectum.	ibid.
Potentia sensitiua non est per se susceptiua formarum sine materia, nisi forte per accidens, organum vero talium specierum est per se susceptiua.	67
Potentia organica a non organica quo differunt.	74
Potentia duplex secundum quam animal dici potest agere.	78

potentia pura in genere intelligibilem potest aliquid dici dupliciter.	84
potentia animæ an simplicior & immaterialior sit, quam essentia animæ.	91
potentia dupliciter consideratur.	94
potentia non debet eleuari supra suum formale obiectum.	98
potentia vt sit receptiua, quid requiritur.	107
potentia vna potest esse receptiua plurium actuum.	ibidem.
potentia informata similitudine alicuius obiecti, quomodo potest in illud, remoto quolibet.	130
potentia quælibet quo nani appetit suam appetit operationem.	133
potentiam passiuam oportet ab obiecto perfici ad hoc vt operetur, non sic autem de actiua.	101
potentiarum distinctio vnde sumitur.	73
potentiæ specificantur per operationes.	26
potentiæ a quo distinguuntur.	27
potentiæ diuersæ circa idem obiectum materialiter operantur.	29
potentiæ quomodo distinguuntur.	ibid.
potentiæ sensitiuæ, passiuæ, & operatiuæ ratio.	32
potentiæ actiue & operatiuæ in quo differunt.	33
potentiæ qua sunt & potentiæ & accidentia, ideo diuersum ad diuersa ordinem habent.	72
potentiæ omnes sensus quomodo sint eiusdem speciei, vel diuersæ speciei.	73
potentiæ animæ non omnes sunt passiones eius.	ibid.
potentiæ actiue, passiuæ, & operatiuæ ratio.	101
potentiæ definitio tradita ab Arist. glossatur.	104
prædicatio multiplex.	59
principium duplex imperans & efficiens.	24
principium totum productiuum similiter & receptiuum aliquid esse non potest.	ibid.
propositio omnis importat comparationem intellectus ad rem.	119
propositio mentalis & vocalis habent in se veritatem significatiue.	120
propter quod vnumquodque tale & illud magis, quomodo verificetur hæc propositio.	101

Quicquid potest virtus inferior potest & superior, sed nobiliori modo.

Quidditas alicuius potest dupliciter cognosci.

Quidditas materialis potest tripliciter lumen.

Quidditatis cognitio quid sit.

Quidditas abstracta duo dicitur.

Quidditas materialis est obiectum intellectus.

Quidditatis apprehensio indiuisibilem dicitur intelligentia.

Quo aliquid operatur est forma eius.

Quod diuiditur per accidens duplex est.

Ratio vniuersalis potest dupliciter a potentia attingi.

Ratio vniuersalis mouet particularem.

Recipitur quolibet in alio per modum recipientis, quomodo intelligitur.

Recipiens debet esse denudatum a natura recepti, & quomodo intelligitur.

Recipere & retinere in corporalibus ad diuersa reducuntur principia.

Recipere speciem indiuisibiliter dupliciter dicitur.

Res naturales logicæ tñ per causas formales definit.

Respectus conformitatis in veritate quid.

Retinere & recipere in corporalibus ad diuersa reducuntur principia.

Scientia alio modo habetur de conclusione, & alio de subiecto ipsius.

Scientia de anima quomodo haberi potest.

Scientia de anima quomodo sit ceteris scientiis nobilior.

Scientia de anima quo alijs, dempta diuina, sit ceteris.

Scientia quomodo dignitatem accipiat.

Scientia de anima quomodo sit difficillima.

Scientiæ plures quo possunt esse in vno intellectu.

Semen est potentia corpus animatum.

Sensus obiectum quid sit.

Scientia

INDEX

<p>Sensus p accidēs circa propriū obiectū pōe errare. 39 Sensus vnus quomodo ab alio distinguatur. 43 Sensus non recipere species cum materia potest dupliciter intelligi. 67 Sensus non est per se susceptiuus specierum cum materia nisi per accidens, organum vero per se. ibidem. Sensus definitio defenditur & declaratur. 68 Sensus cur corruptibilis sit non autem intellectus. 70 Sensus ab intellectu differentia. 94 Sensus particularis non cognoscit suam operationem & quare. 75 Sensus communis necessario ponendus est etiam si homo per diuersas potentias differentiam obiectorum cognoscit. 75 Sensus communis est, vt centrum. ibidem. Sensus communis suscipit denominationem aliorum sensuum. 76 Sensus particularis quomodo secundum Arist. sentit se sentire. ibidem. Sensus communis & particularis sunt quodammodo vna potentia. 76 Sensus quandoque est in actu, & quandoque in potentia. 79 Sensus in actu positus in definitione phantasiae quid, ibidem. Sensus communis quid sit, & quare eius officia. 81 Sensus communis organum secundum Arist. & medicos. 82 Sensus interiorum numerus secundum Auicennam & secundum Albert. 81 Sensus interiorum organa secundū varias opiniones. 82 Sensibile excellens corruptit sensum, & quomodo. 69 Sensibile omne in his inferioribus est etiam tangibile. ibidem. Sensibile aliquod dupliciter dicitur. 3 Sensibilibus diuersa habitudo ad sensum quēlibet, sensum diuersificat. 73 Sensibilia communia habent speciem & similitudinem in sensu. 42 Sensibilibus diuersorum differentia quomodo & sensu & intellectu cognoscantur. 76 Syllogismus expositio ad quo formatus. 123 Similitudo duplex. 128 Similitudo rei cognita vt sic, est forma virtutis cognoscens vt sic. 118 Singulare quoad materiam signatam dicit potentiam tantum. 125 Singulare duplex. 122 Singulare non potest primo directe ab intellectu cognosci, sed reflexe & secundario. 122 Singulare per propriam speciem cognosci negatur. 123 Singulare cur repugnat ab intellectu cognosci. 122 Soti differentia ab alijs sensibilibus. 51 Specie sensibilis & intelligibilis discrimen. 41 Specie duplex sensata, & insensata. 81 Specie intelligibilis est tantum in potentia, & in phantasmatis. 100 Specie intelligibilis non recipitur in intellectu, nisi dum est in actu. ibidem. Specie intelligibilis quam habeat causam. 98 Specie non repræsentat phantasma, sed naturam latentem in phantasmate. ibidem. Specie intelligibilis quid. 99, & 100. Specie intelligibilis est qualitas primæ speciei. ibidem. Specie intelligibilis a sensibili quomodo differt. 100 Specie intelligibilis duo habet. 100 Specie intelligibilis a verbo mentis quomodo differt. 100 Specie intelligibilis est vera similitudo representans rem. ibidem. Specie intelligibiles in intellectu necesse est ponere. ibidem. Specie possunt esse in actu dupliciter. 101 Specie respectu intellectus est tantum agens vt quo. ibidem. Specie omnes intelligibiles sunt vnæ in intellectu. 126 Specie differentium vel comparatorum est repræsentans p modum vnus a quo causatur, & quid sit. 127 Specularis visio a visione in natura vniuersali differt. 129 Subiecti conditiones. 1 Subiectum scientiæ dupliciter consideratur. ibidem.</p>	<p>Substantia prima dupliciter sumitur. 11 Superlatiuū expositio duplex. 7</p> <p style="text-align: center;">T</p> <p>Tactus est fundamentum omnium sensuum. 61 Tactus medium quid est. 62 Tactus potest fieri etiam sine medio externo contra A uer. ibidem. Tangibile est actiuum, & producit formam tam naturalem quam spiritualement in sensu, alia vero sensibilia (dempto lucido) tantum spiritualement. 65 Terminus actus intelligendi est id quod intelligitur. 119</p> <p style="text-align: center;">V</p> <p>Vegetatiuum & sensitiuum in homine sunt ab extrinseco. 93 Verbum mentis quid. 100 Veritas quid. 118 Veritas obiectiue est in intellectu componere & diuident. 120 Veritas obiectiue est in sensu, nec in intellectu cognoscere quod quid est. ibidem. Veritas intellectus a veritate sensus quomodo differt. 119 Veritas quomodo est in sensu, & in intellectu cognoscere, quod quid est. ibidem. Veritas rei quid exprimit. 119 Veritas significatiue est in propositione metali & vocali. 120 Veritas est in omni re sicut in re vera, nō autem vt in cognoscere. 120 Veritatem tunc cognoscit intellectus, cū cognoscit conformitatem sui ad rem intelligibilem. 107 Veritatem esse in aliquo potest tripliciter intelligi. 119 Veritatis nomen analogum est. 118 Verum est obiectum per se & accidentale intellectus, sed diuersimode. 97 Verum denominat quodlibet ens denominatione extrinseca. 118 Vera quomodo dicantur artificialia. ibidem. Verum & ens quomodo conuertuntur. 120 Videtur, hæc dicitio non semper dubitativa est. 112 Vigilia diffinitio. 78 Virtus generatiua duplex. 29 Virtus nutritiua ab augmentatiua in quatuor differt. 29 Virtus nutritiua rerum naturalium quid sit. ibidem. Virtus nutritiua phantasmata ab intellectu agente non est diuina & phantasmata. 105 Virtus motiua dupliciter sumi potest. 133 Virtus executiua motus quid est. ibidem. Visus videt plura per modum vnus. 127 Visus dupliciter sumitur. 75 Visus & medium in quo videtur non oportet eadem potentia videri. 129 Visio rei in speculo & singularis in vniuersali differunt. ibidem. Virtutes agentes propinquæ a remotis quo differant. 104 Viuere dupliciter sumitur. 29 Viuentibus triplex est esse. 23 Vna eademque res propter diuersos modos essendi potest esse diuersarum specierum. 74 Vnum per se ea sunt, quæ se habent tantum vt actus & potentia. 90 Vnio animæ est accidens separabile. 118 Vnio forme ad materiam conuenit ei per se, & quo. ibidem. Vnio intellectus cum homine per speciem intelligibilem nō sufficit ad hoc, vt homo dicatur intelligens. 90 Vniri corpori quomodo est naturale animæ nostræ. 114 Vniuersale ab homine cognoscitur, nō tamē p cogitatiua. 82 Vniuersale duplex. 122 Voluntas est ex se indifferens sicut & intellectus. 137 Vox duo habet. s. materiale & formale. 52 Vox eadem numero quoad formale non semper suum omnibus accipitur. ibidem. Vox eadem quo ad suum materiale ab omnibus percipitur, nisi adit aliquod impedimentum. 129</p>
--	--

IN TRES LIBROS DE ANIMA Q V A E S T I O N E S.

R. P. F. FRANCISCI FERRARIENSIS.
Totius Ordinis Prædicatorum Generalis Magistri, Theologi,
ac Philosophi præstantissimi.

Cum Additionibus R. P. Magistri Matthiæ Aquarij.

Q V A E S T I O P R I M A.

Num de anima sit scientia.

Vide Achil-
linum lib. 3.
de intellige-
ntiis.

Cap. 15.

Tex. com. 5.
T. 26. & 27.

Tex. com. 4.

Tex. com. 8.
Tex. 50.

Tex. com. 5.

Responsio ad
quæstionem.

Scientia alio
modo habe-

IRCA primum librū de Anima queritur primo, Vtrum de anima possit esse scientia. Et videtur quod non.

Primo, omne intelligibile est sensibile, vt habetur ex Philosopho de sensu & sensato, sed anima non est sensibilis: ergo non est intelligibilis: ergo de ipsa non potest esse scientia.

Secundo, de non ente non est scientia, sed anima est non ens: ergo de anima non est scientia: consequentia nota cū maiori, q̄ est philo. 1. Posterior. Minor vero, pbatur. Oē ens aut est ens in anima, aut ens extra animam: sed anima non est ens in anima: quia nihil est in seipso, vt habetur 4. Physi. nec est ens extra animam, quia nihil est extra seipsum: ergo &c.

Tertio, cognoscens debet esse denudatum a natura cogniti, vt vult Philosophus 3. de anima, sed anima non denudatur a seipso: ergo non cognoscit seipsum: ergo non potest de anima haberi scientia.

Quarto, omne quod cognoscitur, cognoscitur p aliquam similitudinem, sed anima non potest habere similitudinem sui in intellectu: ergo nō pot ab intellectu cognosci: ergo &c. Maior est Phil. 2. & 3. huius: minor vero probatur. Similitudo rei in intellectu causatur a phantasmate rei, sed anima nō est phantasma, cum non sit sensibilis: ergo &c.

Quinto, si anima cognosceret se, sequeretur qd̄ idem moueret seipsum, hoc autem est contra mentem Philosophi 7. Physi. ergo &c. Probatur consequentia, quia intelligens patitur ab intelligibili.

Circa hanc quæstionem tria sunt facienda. Primo præmittenda sunt aliqua necessaria. Secundo respondēdū est ad dubiū affirmatiue. Tertio declarādus est modus, quo aia intellectiua seipsam cognoscit.

Quantum ad primum aduertendum primo, qd̄ cum anima sit vniuersale quoddam siue vniuersū, siue analogum ad animā vegetatiuam, sensitiuā, & intellectiuam, non queritur hoc loco de aliqua particulari anima secundum propriam rationem, qua distinguitur ab alia, sed de anima secundum cōmune q̄ animæ rationem, & absolute.

Sciendum secundo, quod licet scientia nominet

habitum conclusionis per demonstrationem acq̄ritur de conclusioe, alio modo de subiecto ipso, tum, tamen non solum dicimur habere scientiā conclusionis, sed et subiecti, aliter tamen & aliter. Dicimur enim habere scientiam de conclusione, sicut de eo, quod scitur, de subiecto autē sicut de eo, de quo aliquid prædicatur scitur. Vnde vnus, & idē habitus per demonstrationem causatus, est scientia conclusionis demonstrata, & scientia subiecti conclusionis. Sicut si per demonstrationem causatur in intellectu meo habitus istius cōclusionis, homo est risibilis, ille habitus est scientia illius cōclusionis, sicut eius, quod scitur, & est scientia hominis, quod est subiectum conclusionis, sicut eius de quo scitur risibilis. Querere ergo de aliquo incomplexo, Vtrum de ipso possit haberi scientia, est querere vtrum possit esse subiectum conclusionis demonstratae siue scite, & ad hunc sensum queritur, vtrum de anima scientia esse possit.

Quantum ad secundum respondetur hac conclusionem. De anima potest haberi scientia.

Probatur, de eo quod habet principia, partes, & passiones, potest haberi scientia, sed anima hēt principia. s. ex quibus sit. s. quod qd̄ est eius, quod est principium demonstrationis, habet etiam partes subiectiuas. s. animam vegetatiuam, sensitiuā, & intellectiuam, habet etiam multas passiones, vt patet per totum librum de anima, ergo de anima potest haberi scientia: consequentia nota cum minori, maior vero est Philosophi. 1. Posterior. volentis illas esse subiecti scibilis conditiones.

Dicitur forte, qd̄ Philo. in 1. Post. per partes nō intelligit solum partes subiectiuas, sed etiā partes integrantes, vt vult ibidem S. Th. dicens, quod licet quod ibi dicitur, possit intelligi de partibus ex quibus componitur res, magis tamen videtur intelligendum de secundo genere partium, licet ergo anima habeat partes subiectiuas, quia tamen non habet partes integrantes (cum sit forma simplex) non poterit esse subiectum scientia.

Respondetur, qd̄ duplices sunt partes integrantes. Quædam enim sunt quæ componunt rem secundum esse reale, sicut materia, & forma componunt res materiales. Quædam vero sunt, quæ componunt rationem. s. genus, & differentia. Animal enim & rationale distinctione hominis integrat, & constituit, licet ergo subiectum debeat habere

re partes integrantes secundo modo non tamen primo modo necessario. Deus enim, & substantiae separate, & ens non habent partes primo modo, & tamen de ipsis habetur scientia, sic etiam anima habet partes integrantes diffinitione eius, licet partes eam realiter integrantes non habeat.

Addi

Respondetur tamen, ut dicit S. Tho. in eodem loco, quod licet ea de quibus habetur scientia per priora simpliciter, sint composita secundum se ex aliis prioribus, illa tamen de quibus habetur scientia per posteriora simpliciter, & per effectus, non oportet esse composita in se ipsis, sed solum quo ad nos: quia videlicet formamus de ipsis conceptus ex his, quae sunt priora quo ad nos, & sic apprehendimus ea tanquam composita ex his, quae primo cognoscimus in effectibus, dum de eis formamus conceptum compositum, sicut cum dicimus ens est substantia immaterialis aeterna infinita &c. Licet enim Deus sit in se simplex, de ipso tamen ex conceptibus creaturarum formamus conceptum compositum, & sic partes diffinitionis Dei sunt partes Dei, secundum quod in cognitione nostra cadit. Cum ergo animam cognoscimus a posteriori, & per effectus ac operationes, non oportet ut componatur in essentia sua ex aliis prioribus simpliciter, sed secundum quod in cognitione nostra accipitur, componitur ex aliquibus prioribus quo ad nos, in quantum formamus de ipsa conceptum compositum.

Vide D. Th. p. p. q. 3. per totam ubi agitur de simplicitate dei & primo secundum dist. 3.

Sed contra istas responsiones instari potest. Nam ex ipsis sequitur, quod pro eodem acciperet Philosophus principia, & partes, & sic alterum eorum esset superflue positum. Pater consequentia: quia per principia intelligit Philosophus principia, ex quibus deuenimus in cognitionem rerum secundum essentiam simpliciter, & secundum istas responsiones idem intelligit per partes, scilicet partes secundum rationem.

Respondetur, & dicitur primo, quod utique Philosophus pro eodem accipit prima principia, & partes. Unde S. Tho. ibidem dicit, quod subiectum alicuius scientiae duplices partes habere potest. Partes ex quibus componitur, sicut ex primis, ut dictum est. Ipsi principia subiecti, & subiungit, de istis partibus esse intelligendum, id quod Philosophus dicit.

Dicitur secundo, quod licet eadem secundum rem sint partes, & principia, alia tamen ratione dicuntur principia, & alia ratione partes. Dicuntur enim principia, in quantum ex eorum cognitione intellectus deuenit in cognitionem eorum, quorum sunt principia. Dicuntur autem partes, in quantum ex ipsis componitur subiectum aut secundum rem, aut secundum cognitionem nostram. Remanet itaque ratio in suo robore.

Quantum ad tertium sciendum est primo, quod si cut in genere entium est aliquid pura potentia, scilicet materia prima, aliquid purus actus. S. Deus, aliquid medio modo se habet, scilicet res media subsistentes, quae sunt a Deo productae, & creatae: ita in genere intelligibilium est aliquid in potentia tantum, scilicet intellectus noster, qui nullo modo potest per se ipsum intelligere; aliquid in actu tantum. S. Deus aliquid vero medio modo. S. substantiae separate, quae aliqua in actu intelligunt, aliqua vero in potentia saltem quantum ad actuali consideratione.

Notandum secundo, quod cum nihil operetur nisi sit in actu, nihil enim calefacit, nisi sit actu calidum. Intellectus autem noster cum sit in pura potentia oportet si debet intelligere, ut fiat in actu per aliquam formam, sit autem in actu per similitudinem rei in intelligibilis recepta in ipso, & ideo per ipsam intelligit, quemadmodum ignis per calorem calefacit. Sciendum tertio, quod aliqua intellectus noster directe intelligit, aliqua vero intelligit reflexe. Directe dicitur aliqua intelligere, quando eius intuitus in illa immediate fertur; aliqua autem dicitur reflexe intelligere, quando ex aliquo intellecto redit ad cognoscendum id, quod fuit cognitionis principium.

Vide diffinitio comm. huius doct. 2. cont. genes. c. 98. circa principi.

Dico igitur, quod ille est modus quo anima intellectiva in cognitionem sui venit. Primo enim intelligit id cuius specie informatur, deinde intelligit se intelligere, tertio cognoscit se habere principia talis actus, quae sunt intellectus, & species intelligibilis ex consideratione autem speciei intelligibilis, dum ea deprehendit immateriali esse, eo quod per ipsam uniuersaliter intelligat, in sua essentia cognitione deuenit. Simili progressu in communem animam rationem ascendit. Ex motu enim rerum uiuentium deuenit in cognitione motionis actiuae in ipso uiuente existetis, ex cognitione motionis huiusmodi in cognitione principii eius deuenit, & ex eo in communem quandam animam rationem, quae in omnibus uiuentibus est primum principium, quo se ipsa mouent.

Quomodo anima intellectiva deuenit in sui cognitione.

Quomodo anima intellectiva deuenit in cognitionem rerum communis animae.

Aduertendum tamen, quod hunc modum dupliciter imaginari possumus. Vno modo, quod per talem cognitionem reflexam non relinquatur in intellectu aliqua similitudo representans quidditatem animae, sed tantum similitudo sensibilis sit semper principium cognoscendi animam.

Alio modo possumus imaginari, quod sicut per demonstrationem cadit in intellectu quidam habitus conclusionis, ita et per talem reflexam animae cognitionem cauetur in intellectu quidam similitudo representans animae quidditatem, sicut & phantasia causat in se similitudinem montis aurei ex similitudine montis, & ex similitudine auri. Nam postquam semel cognouit quis animae quidditatem per reflexionem, potest deinceps cum uoluerit de anima quidditate considerare, nullam rem pro tunc sensibilem quidditatiue cognoscendo: oportet ergo in intellectu esse aliquid principium, per quod possit intellectus fieri immediate in talem actum cognoscendi, & sic oportet in intellectu esse similitudinem animae.

Dubitatio

Sed hic occurrit dubium. Sequitur enim quod anima poterit directe cognosci. Quod enim per propria cognoscitur similitudinem, directe cognoscitur.

Responsio

Respondetur, quod antequam aliqua habeatur cognitio de anima, oportet quidem eam per reflexionem acquiri, sed postquam per talem reflexam cognitionem cauta est in intellectu animae similitudo, non est inconueniens, si tunc directe cognosci possit, sicut & alia quae per propriam similitudinem cognoscuntur, hec tamen probabiliter dixerim. Inferius autem clarum fiet.

Sensibile aliquid dicitur dupliciter.

Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum quidem dicitur, quod aliquid esse sensibile potest dupliciter intelligi. Vno modo per se, quia videlicet ipsum cadit sub sensu. Alio modo per aliud, quia scilicet per quod in eius cognitione deuenitur, cadit

dit sub sensu. Si esse sensibile primo modo accipitur, negatur maior, immo dicitur, quod nullum primo & per se intelligibile est isto modo sensibile. Tale enim uniuersale, quod sub sensu non cadit. Si autem secundo modo accipiat, negatur minor. Dico enim quod anima non cadit sub sensu, nisi per actus suos qui sunt mouere, & sentire.

Ad secundum negatur minor. Ad probationem dicitur primo, quod illa diuisio est diuisio in ens reale, & ens rationis, ut per ens in anima intelligatur id, quod nullum habet esse nisi esse cognitum, per ens vero extra animam intelligatur id, quod aliud esse habet quam esse cognitum.

Dicitur secundo, quod anima est ens extra animam, id est ens reale, sed tunc non valet ista consequentia, nihil est extra re. ergo anima non est ens extra animam, id est ens reale.

Superlatiuum dupliciter exponitur.

Ad tertium dicitur primo, quod maior propositio fallit in potentia habente obiectum, quod est uniuersale, ut uult S. Tho. qualis est intellectus qui habet pro obiecto ens.

Dicitur secundo, quod illa maior propositio si admitti uniuersaliter debeat, est intelligenda respectu obiecti proportionati. Sed tunc dicitur obiectum proportionatum intellectus nostri, quod non est ens commune, sed quidditas rei materialis, unde anima intellectiva debet esse denudata a natura sensibili, non autem ab omni quidditate.

Ad quartum dicitur primo ad maiorem, quod non oportet cognoscere omne per propriam similitudinem cognosci, nisi de cognito primo, & directe intelligatur, sed sufficit, quod per alterius similitudinem intellectus deueniat in eius cognitionem.

Dicitur secundo, quod similitudo qua primo cognoscitur anima, causata est remota a phantasma te, non quidem animae, sed rei sensibilis, cuius est propria similitudo, proxime autem causata est ab ipsa anima.

Ad quintum negatur consequentia. Ad probationem dicitur primo, quod anima non est id, quod immediate intelligit, sed intellectus, unde non oportet quod anima patiat a se. Sed quod intellectus ab anima per aliam animae potentiam patiat.

Dicitur secundo, quod intellectus simul cum specie intelligibili causat intellectionem animae, vel et animae similitudinem, recipiens autem est solus in intellectu, unde non est idem totaliter mouens, & motum.

ADDITIO.

Quaestio

CIRCA hoc quaesitum, quod primo ponitur, num de anima sit scientia. Nota quod est antiquum, & spectat ad questionem an est, sicut & illud de subiecto, quod Auctor non pertractat, cum ab omnibus fere determinatum sit animam esse subiectum, circa quod Philosophus uersatur in his tribus libris de anima, & licet latius Ioannes de Ianduno in hoc primo de anima disputet de primo quaesito, uoluit tamen & ipse Auctor hoc pertractare, tum propter Thomistarum doctrinam, tum etiam propter nonnullas responsiones,

quas Iandunus tribuit argumentis aduersariorum, quae non acceptantur in via D. Thom. & praecipue est controuersia inter Aueroissas & Thomistas de intellectione animae in quarto argumento, ut videre potes secundo contra gentes & in quaestio. disputatis de veritate & p. p. quaestio 87. quasi per totam, & principaliter in primo articulo, ubi disputatur quomodo anima intellectiva agnoscat se.

Cap. 98. q. 8. art. 6.

Esset etiam altius quaesitum pertractandum hic, sub qua parte Philosophiae enumerari debet haec scientia de anima, num sub Mathematica, ut uelle uidentur Themistius, & Theophrastus, Simplicius & Philoponius, quia ens Mathematicum partim est in materia, partim se iunctum ab ea, quod proprium ipsius animae esse uidentur, quae partim est in materia, partim ab ea separata: ergo &c. An sit sub Metaphysica, ut sic sentire uidentur Aristotel. in libro de partibus animalium, ubi Franciscus Bragadenus Patrius Venetus scientiam de anima Metaphysicam esse docet, vel sit pars Physices, ut Auerrois. & Albertus, & omnes fere latini sustinere uidentur. D. Tho. 2. Physico. ubi uult, considerationem de anima rationali partim spectare ad Physicum, partim autem ad Metaphysicum. uide etiam 6. Metaphysici. ubi habet, quod intellectus aliquo modo cadit sub consideratione naturalis philosophiae.

Libr. de coelo & mundo in praemio primo perih. li. 11. c. 3.

Comm. 11. Comm. 26. Lect. 4. Lect. 7.

Pro glossa illius propositionis: cognoscens debet esse denudatum a natura cogniti, uide Zamaram in Theorematis, & Iandunum 3. de anima, & Magistrum Chrysostrum 3. de anima q. 2. Calet. p. p. q. 56. artic. 2. in responsione ad 1. argum. ubi diffusius declarat ipsam propositionem, quam S. Thom. assumit ex 3. de anima ad disputandum, quomodo unus Angelus agnoscat alium.

Theorema. te 84. q. 4. Tex. 4.

QVAESTIO II.

Vtrum scientia de anima sit nobilior quacunque alia scientia praeter diuinam.

Magis autem alteram altera, aut certitudine, aut ex eo, quod meliorum quidem & mirabiliorum, &c. Tex. I.

VERITVR secundo, Vtrum scientia de anima sit nobilior quacunque alia scientia, praeter diuinam. Et uidetur, quod non.

Vide Iandunum q. 5. huius libri.

Primo, quod non quantum ad certitudinem. Scientiae mathematicae sunt certissimae, & sunt in primo gradu certitudinis, ut habet Com. ergo &c.

Secundo, non quantum ad subiectum. Primus motor est nobilior anima, sed ipse est subiectum lib. 8. Phys. saltem quantum ad aliquas conclusiones: ergo scientia 8. Phys. est nobilior scientia de anima.

2. Metaphys. Comm. 16. Ut patet per totum.

Tertio, forma caelestis corporis est nobilior anima: ergo scientia de illa forma est nobilior scientia de anima. Antecedens probatur. Tanto forma est nobilior, quanto perfectius actuatur suum subiectum, sed forma corporis caelestis perfectius actuatur suum subiectum quam anima, quia non relinquit illud in potentia ad aliam formam sicut anima: ergo &c.

Quarto, corpus animatum est nobilior anima: ergo scientia de corpore animato est nobilior scientia de anima. Antecedens probatur. Ens com

pletum in specie est nobilius eo, quod non est com- pletum in specie, sed corpus animatum est comple- tum in specie, non autem anima: ergo &c.

Tex. 1.

In oppositum est Philo. dicens. Propter vtraq; hanc animae historiam rationabiliter in primis po- nemus.

Respondedo. Cum dignitas scientiae attendatur ex duobus. scilicet ex certitudine rei, & ex obiecto, ut di- cit Philo.

Tex. 1.

Primo ostendendum est, quomodo se habeat ista scientia ad alias in certitudine.

Secundo quomodo quantum ad obiectum.

Quantum ad primum, notandum primo, qd cer- titudo nihil aliud est quam determinatio intell- ctus ad vnum. Tunc. n. aliquis dicitur esse certus de aliqua re, quando illi firmiter adheret, & nullo modo haesitat, dicitur. n. esse certus de ista conclusio- ne. Homo est sensibilis, quia si in ita determinatus ad eam, & ita illi adhaereat, quod nullo modo ad op- positum declino.

Quid sit cer- titudo.

Quot sint habitus in- tellectus cer- ti.

Sciendum secundo, quod inter habitus intelle- ctus, tres sunt certi. scilicet intellectus, scientia, & fides, in his includendo sapientiam, sed tamen aliud est quod causat certitudinem in vno, & aliud quod in alio. In intellectu enim causatur determinatio in- tellectus ex lumine intellectus agentis, facientis claram noticiam principiorum. In scientia ex eo, qd conclusiones scitae clare videntur in suis princi- piis. In fide vero ex imperio voluntatis non ex ali- qua euidencia. Vnde sequitur, quod certitudo sci- tia consistit in duobus. scilicet in euidencia conclusio- nis, & in firmitate adhaesionis. Certitudo autem fi- dei consistit tantum in firmitate adhaesionis, non in euidencia, sicut qui habet scientiam subalternatam, habet certitudinem principiorum illius scientiae, non quia illa videat, sed quia illi firmiter adha- ret ex electione voluntatis imperantis intellectui vt adherat.

Certitudo scientia in duobus con- sistit.

Certitudo alicuius rei dupliciter. Linconien. 1. post. c. 17.

Sciendum tertio vt habet Linconien. certitudo alicuius rei potest esse dupliciter. Aut. scilicet ex parte ip- sius rei, quia. scilicet nata est causare magnam certitudi- nem sui in intellectu disposito, & sibi proportio- nato. Aut ex parte intellectus, quia. scilicet intellectus il- lam certissime siue euidenter, & absque dubitatio- ne cognoscit. Haec autem est duplex. Quaedam. n. est certitudo simpliciter, quae. scilicet habetur ex princi- piis, quae sunt conclusionibus priora simpliciter, siue sint etiam priora quo ad nos, sicut accidit in mathematicis, siue non. Quaedam vero est certitudo quo ad nos, quae inquam habetur ex his qd sunt conclusionibus priora, & notiora quo ad nos tan- tum. Istis suppositis.

Scientia de anima quo est nobilior aliis scientiis.

Ad quaestionem potest primo dici, non esse men- tem Philosophi, qd scientia de anima sit nobilior omni alia, excepta diuina, & certitudine, & digni- tate obiecti diuinae, quasi videlicet sit qualibet di- gnior certitudine, & quolibet dignior obiecto, sed tantum collectiue, vt velit dicere. Scientia de ani- ma cum sua certitudine, quam habet, & digni- tate subiecti simul sumptis est nobilior quacun- que alia scientia, quia si alia scientia est dignior ipsa sua certitudine, & maiori dignitate obiecti, ex- cedit alterius dignitate, quae est propter maiore certitudinem cum ignobiliori obiecto, similiter

si esset aliqua alia dignior dignitate obiecti, ista cum sua maiori certitudine, licet minori dignitate obiecti, eam excederet.

Licet autem istud forte sit Philosophi intentu pro maiori tamen intelligentia praetermissis mul- tis opinionibus pono istas conclusiones.

Prima est. Scientia de anima est certior quacun- que alia praeter diuinam, certitudine, quae se tenet ex parte rei de qua considerat.

Scientia de anima est cer- tior quacun- que alia pre- ter diuinam.

Ista conclusio probatur. Et primo, qd sit certior mathematica. Substantia est prior accedente cogni- tione, vt dicitur 6. Metaph. & est prior non tantum prioritate temporis, sed etiam prioritate perfectio- nis, perfectiori enim modo cognoscitur, sed subie- ctum libri de anima est substantia. scilicet anima subie- ctum autem mathematicae est accidens, scilicet quan- tum; ergo &c.

Tex. 4.

Secundo, qd sit certior aliis scientiis naturalibus probatur. Quanto substantia est purior, & natura subtilior, tanto potest facere maiorem certitudinem in intellectu sibi proportionato, quia quanto ali- quid est magis in actu, & magis abstractum, tanto est magis intelligibile, sed anima est substantia pu- rior & abstractior quocunque alio subiecto alte- rius scientiae naturalis: quia aliae res naturales sunt compositae ex materia, & forma: ergo &c.

Opinio Lin- conienis.

Istam conclusionem ponit Linconienis dicens, quae priora sunt, propinquiora sunt luci spirituali, cuius superfusione res intelligibiles ab aspectu mentis sunt actu visibiles, & magis sunt receptibi- lia illius lucis, & magis penetrabilia ab aspectu mentis, vnde & certiora sunt, & scientia certior. Sec- undum hunc modum scientia de substantiis incorpo- reis separatis certior est scientia de substantiis in- corporeis ligatis, & haec iterum certior est quam scientia de substantiis corporeis, vt dicit Ar. quia scientia de anima est certior aliis scientiis natura- libus, quae sunt de corporibus naturalibus. mobilibus. Secunda conclusio. Scientia de anima est certior qua- cunque alia est mathematica, & diuina certitudine ex parte intellectus se tenere, quo ad nos. Probatur. Scientia quae procedit ex his quae vnusquisque ex- peritur in seipso, est certissima quo ad nos, nihil. n. magis est notum homini, qd id quod in seipso experi- tur. Sed scientia de anima est hmoi, procedit. n. ex operationibus animae, quas vnusquisque in seipso ex- peritur, scilicet. n. se habere animam vnusquisque, & se videre, audire &c. ergo &c.

Probatur.

Sed contra istam conclusionem quantum ad ma- thematicam arguitur a quibusdam, probant. n. qd scientia de anima non est certior mathematica, quia ex his qd nobis certissima sunt, pcedit. Primo certitudo quo ad nos demonstrationis non attendit penes certitudinem quoad nos rerum ex quibus proceditur, sed penes certiore applicatione eius ad quo proceditur ad id, ad quod proceditur, sicut medii ad conclusionem. Sed non experimur in nobis certitudinem talium connexionum esse: ergo &c.

Addit.

Secundo, quia cum dicit Auer. qd mathematicae sunt in primo gradu certitudinis, & naturales se- quuntur eas, oportet hoc intelligere etiam de cer- titudine quo ad nos, aliter mathematicae non es- sent in primo gradu.

Respon-

Respondetur, & dicitur ad primum, qd certitu- do demonstrationis quo ad nos, attenditur ex cer- titudine apud nos principioru, ex quibus aliquid demonstratur: quia videlicet illa sunt nobis nota, & manifesta, licet etiam concurrat applicatio prin- cipiorum ad conclusionem, quia videlicet videtur conclusio in praemissis contineri, & dicitur, quod si- cut & animam nobis inesse cognoscimus manife- ste, & operationes, ita & manifeste cognoscimus conclusiones, quae ex istis deducuntur, in ipsis co- tineri.

Ad secundum dicitur, quod mathematica dicitur esse in primo gradu certitudinis: quia pro- cedunt ex his, quae sunt, & simpliciter, & quo ad nos notiora conclusionibus. Principia. n. sunt conclusio- nibus vtroq; modo notiora naturalibus autem pro- cedunt ex his quae conclusionibus sunt notiora quo ad nos tantum, quia maiori ex parte ex effectibus qui sunt nobis causis notiores, procedunt. Cu hoc tamē fiat, qd certitudine quo ad nos tantum, demon- strationes, quae in libro de anima sunt, sint certio- res demonstrationibus mathematicis: quia princi- pia, ex quibus demonstrationes de anima fiunt, sunt nobis notiora, & certiora principiis, ex quibus de- monstrationes mathematicae procedunt. Ista con- clusio videtur esse de mente S. Tho. in litera. Nam & ipse hanc rationem tangit.

In expo- sitione. Tex. 1. Commen. 1.

Ex hoc apparet, qd exceptio quam facit Com- men. in quibus hanc scientiam omnes alias excede- re, & certitudine demonstrationis, & nobilitate su- biecti praeter diuinam, non intelligitur quantum ad vtrumq; diuisione, quasi. scilicet scientia de anima no- excedit diuinam, neque certitudine demonstra- tionis, neq; nobilitate subiecti. Constat. n. qd eam excedit certitudine demonstrationis, de qua Phil. intendit, scilicet de certitudine quo ad nos. Sed sen- sus est, quod cum omnes alias quantum ad vtrum- que excadat, diuinam non excedit quantum ad vtru- que, sed tantum quantum ad certitudinem demon- strationis. scilicet quo ad nos, quantum vero ad nobili- tatem subiecti eam non excedit, sed magis exceditur ab ea.

6. Metaph. Tex. 2.

Tertia conclusio. Scientia de anima non est cer- tior mathematica ex parte intellectus certitudine simpliciter. Probatur. Demonstrationes mathema- ticae procedunt ex causis formalibus, quae sunt prio- res simpliciter, quia abstrahunt a materia, & mo- tu, ergo &c.

Hanc quoque conclusionem Linconien. tangit dicens, qd in mathematicis est rarior error, eo qd res mathematicae sunt bene visibiles ab intelle- ctu, quia dicimus, qd res diuinae sunt magis visibi- les ab aspectu mentis sano non obnubilato phan- tasmatis, sed ab aspectu mentis aegro, qualis est aspectus noster, mo cum graua mur mole corporis est affectu rerum corporalium, sunt res. inuoluae phantasmatis magis visibiles. Intellectui igitur humano qualis est adhuc in nobis sunt res mathe- maticae certissimae, ad quas comprehendendas nos iuuant phantasmata: sed intellectui talis qualis de- bet esse secundum statum sui optimum sunt res di- uinae certissimae.

Sciendum tamen, qd Phil. comparat scientiam de anima tantum scientiis naturalibus, non autem ma-

thematicae aut metaphysicae, & ideo absolute, & absque exceptione dicit ipsam propter vtraq; alias antecedere. Et S. Thom. ait, qd scientia de anima est nobiliorum quia anima est nobilior inter inferio- res creaturas.

Quantum ad secundum principale. Sciendum primo, qd subiectum alicuius scientiae potest consi- derari dupliciter. Vno modo quantum ad id, quod est. Alio modo quantum ad rationem formalem, qua consideratur in tali scientia. Scientia ergo accipit dignitatem a subiecto, non quantum ad id, quod est, sed quantum ad rationem sub qua consideratur in tali scientia. Non. n. inconuenit vnam scientiam considerare subiectum aliquod, quod secundum suam entitatem est nobilior subiecto alterius scientiae, secundum tamen rationem formalem, qua consi- deratur in tali scientia, est ignobilior. Sicut si ali- qua scientia consideraret de homine in quantum habet magnitudinem, & alia consideraret de equo in quantum substantia, scientia considerans de equo esset nobilior scientia considerante de homine, quia sub nobiliori ratione ista considerat de equo, quam illa de homine.

Scientia ac- cipit digni- tate ab obie- ctu, non qua- tum ad id qd est, sed quantum ad ratio- nem sub qua in tali scien- tia conside- ratur.

Notandum secundo, qd de anima potest esse du- plex consideratio. Vna secundum, qd consideratur quadam abstracta consideratione. scilicet secundum se, & quantum ad passiones quae sunt solius animae, si- cut intelligere, & velle, & etiam quantum ad passio- nes coniuncti, in ordine tamen ad ipsam animam, vt sunt passiones ipsius. Alia consideratio potest esse ipsius animae quantum ad passiones eius, secun- dum quandam concretionem ad corpus, secundum qd sunt actus corporis. Prima consideratio pertinet ad librum de anima. Secunda ad alios libros natu- rales de corpore animato.

Addit. S. Tho. in 2o. q. 17. de sen- su, & senten- tia, & est A- rist. ibidem.

Pono igitur istam conclusionem. Scientia de ani- ma est nobilior ex parte subiecti quacunq; alia scientia praeter diuinam. Quod autem anima vt co- sideratur in libro isto sit nobilior quacunq; re in animata, satis clarum est, cum consideretur secun- dum propriam suam rationem, secundum qua est viuientium principium, & sub ipsa continueatur ani- ma intellectiua quae est nobilior quacunq; re in animata: sed qd sit nobilior corpore animato pro- babatur. Quanto ratio formalis alicuius obiecti est abstractior, tanto est nobilior, sed ratio formalis ani- mae, secundum qd consideratur de ipsa in libro de anima, est abstractior ratione formalis corporis ani- mati, & etiam ipsius animae, secundum qd conside- ratur in paruis naturalibus: ergo est nobilior, con- sequentia nota cum maiori: quia omnis scientia est per abstractionem a materia. minor probatur, nam in isto libro consideratur de anima, quantum ad passiones eius, in ordine tantum ad ipsam animam. In aliis autem libris naturalibus consideratur de rebus animatis, vt illis passiones coniuncti attribu- tur, tanquam per corpus exercita, sed illa ratio est abstractior: ergo &c.

Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum dicitur, qd commentator loquitur de cer- titudine simpliciter ex parte intellectus, in quo sen- su concessum est scientiam de anima non esse cer- tiorum mathematica.

Ad secundum dicitur, qd licet primus motor sit Ferr. super Phys. A 3 nobi-

nobilior anima secundum suam substantiam, consideratur tamen in 8. Phys. ignobiliori modo quam anima in libro de anima. Consideratur enim ibi de primo motore in ratione principii motus, sed in quantum causa motus localis est, & quantum ad condiciones, quae ex motu de ipso concludi possunt, quae est minus nobilis consideratio, quam sit consideratio de anima, in quantum est principium formale vivendi, sentiendi, & intelligendi.

Si autem insisteret, quod nobilior est causalitas effectiva, quae convenit primo motori, causalitate formali quae convenit animae:

Respondetur, quod licet respectu eiusdem effectus nobilior sit causalitas effectiva, praesertim primi efficientis, si tamen ad diversos effectus comparentur, potest e contrario esse. Sic est in proposito. Esse enim principium formale inrinsicum intelligendi, aut etiam sentiendi, nobilior est quam esse principium effectivum motus localis in quantum huiusmodi.

Ad tertium respondetur, quod unam formam esse nobiliorem altera potest intelligi dupliciter. Vno modo secundum substantiam suam: Alio modo in ratione formae. Si primo modo accipitur nobilitas, negatur antecedens, ad probationem negatur maior. Si secundo modo, negatur consequentia, quia secundum illam rationem non consideratur de forma in istis scientiis, sed conceditur antecedens, quia forma corporis caelestis implet totam capacitatem materiae, non autem anima.

Ad quartum dicitur, quod licet corpus animalium sit nobilior anima secundum se, tamen secundum formales rationes quibus de illis consideratur in scientia naturalis, est e converso, ut dictum est in quaestione.

A D D I T I O.

VT clarius perpendere possis determinationem huius quaestio, nota hos duos terminos, scilicet nobilitatis & certitudinis, de nobilitatis termino vide Auerr. 2. coeli, ubi habet, quod nobilitas abstractorum consistit in seipsis, sed nobilitas aliorum entium consistit in actione eorum, & 2. Phys. ait, nobilitas non accidit formis nisi secundum quod sunt finis, & tunc forma habet rationem finis, quando res ab ea dignitatem, & nobilitatem non simpliciter, sed secundum naturam vniuersi cuiusque rei obtinet; dignitas enim simpliciter, & perfectio, & nobilitas simpliciter non inveniuntur nisi in primo principio, quod est Deus, ut notat Auerr. 5. diuinorum.

De hoc etiam termino nobilis, loquens Auerr. 2. coeli, ait quod nobile modicum est nobilior multo ignobili, ut docuit Phil. primo de partibus animalium, res enim illas superiores estis leuiter attingere possumus, tamen ob eius generis excellentiam cognoscendi, magis oblectamur quam cum haec omnia iuncta nobis tenemus. vide etiam D. Thom. 1. sent. ubi docet, quomodo duplex est nobilitas simpliciter dicta, scilicet secundum essentialia, & secundum quid, scilicet accidentalia, & de ver. vide quoque primo contra gent. ubi scripsit, quomodo nobilitas cuiuslibet rei attenditur secundum modum, & gradum suae naturae.

De altero termino vide Ar. 1. post. ubi docet, quomodo

do vna scientia dicitur certior altera, aut quia dicit quia, q. 1. art. 1. c. 28. c. 2. & propter quid, aut quia est de his quae ex paucioribus constant, aut quia est de forma, & 2. Metaph. certitudo Mathematica non est in omnibus expectanda, est enim certitudo determinatio intellectus ad vniuersum ait D. Th. 2. sent. & potest esse ex causa & ex subiecto. 2. 1. q. 4. ar. 8. & diuersimode reperitur in Deo, in Angelis, & in hominibus, vide quoque de ver. quomodo declaratur ibi, quod tota certitudo scientiae dependet ex cognitione principiorum, & sequere Themistium & Albertum, quod in tex. est sermo de certitudine secundum se, & in tellige coniunctum, quod propter utraque haec simul sumpta scilicet propter certitudinem, & nobilitatem, & non propter alteram tantum sigillatim, scientia de anima excedit alias, vide Dominum Caie. & Romanum Egidium, Caiet. de Tienis.

Comm. vt. dicit 2. 5. q. 2. art. 2. q. 1. art. 5.

In prologo huius libri.

Q V A E S T I O II.

An scientia de anima sit difficillima.

Omnino autem, & penitus difficillimum, &c. Tex. IV.

V A E R I T V R tertio, Vtrum scientia de anima sit difficillima. Et videtur quod non.

Primo, scientia de materia prima est difficilior scientia de anima; ergo scientia de anima non est difficillima. Antecedens probatur. Quanto aliquis est magis remotum ab actu, tanto est difficilioris cognitionis: quia vnum quodque intelligitur in quantum est in actu, sed materia est maxime remota ab actu, cum sitens in pura potentia: ergo &c.

Secundo, scientia de anima est certissima certitudine quo ad nos, ut supra dictum est: ergo est etiam facilissima. Antecedens est Philosophi. ut superius declaratum est: consequentia patet, quia certiora quo ad nos sunt certiora, & per consequens facilliora cognitio.

Tertio, quod per superabundantiam dicitur, vni soli conuenit, sed scientia metaphysica est difficillima, ut dicitur in proemio Metaphysice: ergo non scientia de anima.

In oppositum est Philosophi. Omnino autem, & penitus difficillimum &c.

Pro declaratione huius quaestio, sciendum est primo, quod ut habet Philosophi 2. Metaph. difficultas cognoscendi aliquam rem potest contingere aut ex parte ipsius rei, aut ex parte intellectus. Ex parte quidem rei, quia vnumquodque est intelligibile, in quantum est in actu, quanto est aliquid minus in actu, tanto est minus intelligibile; vnde quod parum habet de actu, est cum difficultate cognoscibile: ex parte vero intellectus, quando ipsa res est maxime in actu, & per consequens maxime intelligibilis, sed tamen intellectus non est tanta virtutis, ut possit eleuari ad eius cognitionem. Sicut est de intellectu nostro respectu substantiarum separatarum. Illae enim sunt maxime intelligibiles secundum se, sed propter debilitatem intellectus nostri non

Ioan. q. 6. lauellus q. 5.

q. praecedenti.

De veritate q. 10. arc. 8. ad octauum.

q. 1. art. 1. c. 28. c. 2.

non possunt a nobis quidditative cognosci. sciendum secundo, quod potest esse duplex cognitio alicuius rei. Vna imperfecta, quae cognoscitur quantum ad an est, & quantum ad aliquod praedicatum commune, non tamen cognoscitur quidditative essentia rei. Sicut cum cognoscitur quod homo est, & quod est subiecta alia perfecta. Sciant tamen ad quia est quia. scilicet quidditative, & perfecte cognoscitur essentia rei, sicut cum cognoscitur, quod homo est animal rationale.

Sciendum tertio, quod difficultas cognoscendi aliquam rem potest accipi dupliciter. scilicet intensiue, & extensiue. Intensiue, quando cum difficultate potest penetrari essentia rei. Extensiue, quando circa eadem rem sunt multae difficultates numero. Iste notatis pono istas conclusiones.

Prima conclusio. Scientia de anima est difficillima extensiue, patet ex quaestionibus quas enumerat Philosophus & sequentibus, quae sunt multae.

Secunda est. Scientia de anima est difficillima ex parte intellectus nostri, quantum ad cognitionem perfectam quidditatis ipsius animae. Probatur. Quanto aliquid est remotius a sensu, tanto est difficilioris cognitionis modo dicto, sed anima est remotissima a sensu: ergo &c. consequentia nota, & maior patet: quia cognitio intellectiva dependet a sensu, minor etiam patet, quia anima non est corporea ut sit sensibilis &c.

Tertia conclusio.

Scientia de anima ex parte ipsius animae est facillima. Probatur. Quanto est aliquid magis in actu, tanto est magis cognoscibile, sed anima est maxime in actu, immo actus: ergo &c.

Quarta conclusio.

Scientia de anima ex parte nostri quantum ad cognitionem an est & imperfectam est facillima. Probatur. Causa cuius effectus sunt notissimi nobis, est nobis notissima: sed effectus animae sunt nobis notissimi, quilibet enim experitur se videre, audire &c. ergo cognitione an est & imperfecta, anima est notissima quo ad nos. Videtur hoc esse de mente S. Tho.

Ad argumenta in oppositum respondetur: Ad primum dicitur, quod alterius rationis est difficultas cognitionis materiae, & alterius difficultas cognitionis animae, quia illa est ex parte materiae, ista est ex parte intellectus. Conceditur ergo antecedens & totum argumentum, loquendo de difficultate quae se tenet ex parte rei, sed de illa difficultate non loquimur in proposito.

Ad secundum dicitur primo, quod non inconuenit unam scientiam esse facilem, & difficilem diuersis modis.

Dicitur secundo quod scientia de anima est certa quo ad nos, & facilius quantum ad cognitionem imperfectam, & hoc modo locutus est Philosophus superius: est autem difficilis quo ad cognitionem perfectam, & hoc modo loquitur hic. Vel est facilis ex parte ipsius animae, difficilis autem ex parte intellectus secundum cognitionem perfectam.

Ad tertium dicitur: superlatiuum dupliciter exponitur. Vno modo negatiue. scilicet per negationem comparatiui. Alio modo positiuie. scilicet per negationem positiuam comparatiue sumpti. Primo modo, tu es fortissimus istorum, exponitur, tu es fortis, & isti

Superlatiuum dupliciter exponitur.

sunt fortes, & non aliquis istorum est fortior te, ergo &c. Alio modo probatur. Tu es fortis, & isti sunt fortes, & non aliquis istorum est ita fortis sicut tu, ergo &c. Si ergo accipiat superlatiuum ut exponitur primo modo, negatur maior, sufficit enim quod illud, quod alicui conuenit secundum existentiam, alteri non conueniat secundum magis, & sic in proposito scientia de anima est difficillima, non quia non habeat parem in difficultate, sed quia non habet superiorem. Si autem superlatiuum secundo modo accipiat, conceditur totum argumentum. Potest etiam aliter dici, quod scientia de anima est difficillima non absolute, sed in respectu ad scientias naturales. Vnde Philosophus non dicit simpliciter ipsam esse difficillimam, sed de numero difficillimorum, & tunc ad maiorem dicitur, quod illud quod dicitur secundum existentiam, vni soli conuenit absolute, tamen pluribus potest conuenire respectiue.

A D D I T I O.

VIA difficultas intelligendi aliquid ex duobus oriri potest, ut docuit Aristoteles & ex parte ipsarum rerum, ut est materia, motus, tempus, infinitum, negatio, priuatio, & relatio, &c. & ex parte nostri intellectus, qui se habet ad entia illa diuina, ut oculus noctuae ad lumen solis, & quia anima praecipue intellectiva cum sit de numero diuinorum, eius scientia est difficilis ex parte nostri intellectus, & non ex parte ipsius rei, est tamen certa ex parte rei ac rationis. Siquidem scientiarum certissima sunt, quae maxime primorum sunt, & quae sunt ex paucioribus his, quae sunt ex additione, hinc Simplicius dixit in 1. Physic. & Philosophus auctoritate Ammonii in principio libri de philosophia, & anima, quod scientia de anima & scientia mathematica conueniunt in certitudine, quia res considerantur quodammodo in materia existentes, & quodammodo abstractas, quae verba verificantur secundum viam Auer. de intellectu materiali, qui quodammodo est coniunctus materiae, quodammodo est separatus, nam secundum essentiam est abstractus, sed secundum operationem est coniunctus, quia nihil intelligit sine imaginatione, hoc accipit Auer. ab Aristotele. 6. Metaph. ubi habet quod scientia naturalis est circa substantiam, quae est secundum rationem, ut secundum magis non separabilem solum, ubi Comment. ponderat secundum magis, propter intellectum: vnde non possum istorum non demirari impudentiam, qui ita audacter proferunt omnem formam, & omnem animam, aut animam partem esse a materia inseparabilem ex mente Ari. cum tamen vbi que locorum Aristoteles se ab intellectu, ut patet in verbis adductis & 12. Metaph. ubi ponit differentiam inter causas formales, & mouetes, ex hoc quod causae formales sunt simul cum suis effectibus, causae agentis sunt priores, & subdit, si autem aliquid manet, posterius percutendum est, in quibusdam enim nihil prohibet, ut si anima est tale non omnis, sed intellectus, omne namque impossibile forsan, & in secundo de anima loquens de intellectu inquit: Et de perspectiua potentia alia ratio est, hoc enim solum videtur contingere separari, sicut perperum a corruptibili.

Ex prologo primae philosophiae. Ex primo prologo. Sententia Auer. de intellectu posibile prius de anima comm. 6. Metaph. Tex. 1. 1. 2. Metaph. Tex. 2. 6. Vide D. Thom. in explicatio de illis ad uerba Aristotele. 1. de anima, p. p. q. 9. 6. 2.

Quid sit difficile vide D. Thom. dicentem, difficile est

est quod transcendit potentiam, & difficile, & onerosum mensurantur secundum virtutem suscipientis. prius sent. di. 40. ar. 4. q. 3. de quaestione principali, vide Iandunū q. 6. & Mag. Chry. q. 5. Caic. Thienensem in exp. tex. 4. Suesanum, & concludit cum Domino Caiet. Card. solutionem quaesiti, q. hanc scientiam est certissima ratione luminis intellectualis, licet sit difficillima & c.

Q V A E S T I O I V.

Num accidentia conferant ad cognoscendum quod quid est substantiae.

Accidentia conferunt magnam partem, & c. Tex. XI.

Suesanus de spuratione 3. super 7. Metaph. 9. Metaph. Tex. 4.

V A R I T V R quarto, Vtrum accidentia conferant ad cognoscendum quod quid est substantiae. Et videtur quod non.

Primo, quia tunc accidens prius cognosceretur quam substantia: sed hoc est contra Philosophum dicentem, quod substantia est prior accidente cognitione, ergo & c.

Secundo, eadem sunt principia essendi & cognoscendi, sed accidens non est principium essendi substantiae: ergo non est principium cognoscendi.

Tertio, quod quid est, est principium cognoscendi accidentis, ergo accidens non est principium cognoscendi substantiam, alioquin idem esset notius & ignotius. In oppositum est Phil. R. respondeo.

Circa modum quo accidentia conferunt ad substantiae cognitionem varie possumus opinari.

Primo namque possumus dicere, quod res sensibilis particularis causat similitudinem sui in sensu exteriori, & per illum causat phantasiam in phantasia, quod quidem est representativum accidentis concreti, & est accidens: phantasia autem simul in intellectu possibili, per quem cognoscitur quidditas substantiae, & per hunc modum accidens confert ad cognoscendum quod quid est, quia phantasia quod est accidens, causat speciem in intellectu, per quam cognoscitur quod quid est.

Sed licet quod dicitur verum, non sufficit tamen hoc ad mentem Philosophi secundum expositionem omnium, maxime S. Thom. illud dicit Philosophus, quia cum differentiae rerum sint occultae, oportet per differentias accidentales in cognitionem illarum devenire: ex quo patet, quod per cognitionem accidentis oportet devenire in cognitionem substantiae.

Possumus secundo dicere, quod cognitio accidentis confert ad cognitionem substantiae, non quidem quia prius ab intellectu cognoscatur accidens, quam substantia: sed quia ad cognoscendum quod quid est per intellectum, oportet prius cognoscere accidens per sensum. Sed hoc non videtur etiam esse ad mentem Philosophi. hoc loco, quia secundum expositionem S. Thom. illud habet veritatem, eo quod differentiae rerum sunt ignotae, & propterea oportet, quod utamur eis loco differentiarum essentialium. Modo non possumus illis taliter uti, nisi cognosca-

mus ea univ ersaliter, quod non potest esse per se sum: ideo & c.

Possumus tertio dicere, quod absolute primum cognitum absolute ab intellectu est accidens concretive dictum, ut vult Herue, & per accidens hoc modo cognitum devenimus in cognitionem quod quid est substantiae.

Sed iste modus supponit falsum, scilicet quod accidens prius absolute loquendo cognoscatur, quam substantia, ut declarat a Phil.

Ideo est alius modus dicendi. Pro quo notandum quod de aliqua re potest esse duplex cognitio. Vna confusa, qua scilicet cognoscitur res quantum ad aliquod predicatum commune, ut quod homo est substantia, aut corpus, aut aliquod huiusmodi; Alia distincta, qua inquam res quantum ad omnia sua principia essentialia cognoscitur.

Dico igitur primo, quod ad cognitionem confusam substantiae confert cognitio intellectiva accidentis.

Probat. Id quod ponitur in diffinitione alicuius est eo prius cognitum: sed substantia ponitur in diffinitione accidentis: quia accidens diffinitur per additamentum, ut habetur ex Philosopho. ergo prius cognoscitur substantia quam accidens, non ergo accidens dicit in omnem cognitionem substantiae. Hoc sic intelligo, quod non prius cognitio est accidentis absolute accepti, quam substantiae, nec prius cognoscitur proprium accidentis, quam suum subiectum cognitione confusa.

Dico secundo, quod cognitio confusa accidentis confert ad cognitionem distinctam substantiae, & hoc intellexit Phil. Manifestum est enim, quod cum non habeamus differentias rerum, incipimus ab accidentibus, ut illas invenire possimus.

Sed sciendum, quod isto modo possunt accidentia conferre ad cognoscendum quod quid est dupliciter.

Vno modo quando utimur ipsis loco differentiarum essentialium, quae totaliter nobis incognitae sunt, sicut cum dicimus, homo est animal bipes, & tunc sunt accipienda accidentia, quae in plus se habeant, quam diffinitum, ut docet Phil. & S. Th. ibidem, quia accidentia propria demonstrantur per diffinitionem subiecti: unde non possunt poni loco differentiarum. Hoc modo diffinit ibi Philosophus numerum ternarium, quod est numerus impar utroque modo primus, esse autem utroque modo primum non convenit solum numero ternario, sed & numero binario. Neque enim componitur ex numeris, neque alio numero mensuratur, tamen hoc totum numerus impar utroque modo primus conuertitur cum ternario.

Alio modo conferunt accidentia ad quod quid est, non quia accipiuntur loco differentiarum essentialium, & tunc sumenda sunt propria accidentia: quia tunc effectus ducit in perfectam cognitionem causae, quando illi adaequatur, sola autem accidentia propria adaequantur quidditati: unde & c.

Sed hic occurrunt dubia. Primum est. Species intelligibilis representat rem absque conditionibus materialibus, & quantum ad principia essentialia:

Quolib. 3. q. 12.

7. Metaph. Tex. 4.

Cognitio duplex, confusa scilicet, & distincta.

7. Metaph. Tex. 4.

Confusa accidentis cognitio dupliciter ad quod quid est cognoscendum confert.

1. Post. Tex. 17.

Primum est. bium.

Secundum dubium.

3. huius, Tex. 31.

Explicit. 21.

1. Post.

Tex. 18. & sequens.

3. de anima Tex. 22.

1. post. Tex. 18.

tialia: ergo intellectus informatus specie alicuius rei poterit cognoscere quod quid est, non concurrere tibus accidentibus.

Secundum dubium est. Si intellectus ex cognitione accidentis, devenit in cognitionem quod quid est, sequitur quod quidditas rei cognoscatur per discursum, sed hoc est contra Philosophum vocatam cognitionem quod quid est simplicem intelligentiam, ergo & c.

Ad primum dubium respondeo primo, quod si aliqua species ponatur representativa quidditatis rei perfecte & distincte ad cognoscendam talem quidditatem, non requiritur cognitio accidentis, ut dicit S. Thom.

Dico secundo, quod omnis species representat quidditatem sine conditionibus materialibus: non tamen omnis representat quidditatem distincte, representando genus proximum & ultimam differentiam, & tunc accidens confert ad distincte cognoscendam illam quidditatem.

Ad secundum dicitur primo, quod quidditas alicuius dupliciter potest cognosci. In quadam confusione non cognito proximo genere, & ultimam differentiam, sicut si aliquis de natura hominis apprehenderet, quia est substantia. Alio modo potest cognosci distincte per resolutionem in proximum genus, & ultimam differentiam, & hoc modo cognoscit aliquis hominis quidditatem, cum cognoscit hominem esse substantiam animatam sensibilem rationalem.

Dicitur secundo, quod cognitio quidditatis quantum ad id quod immediate representatur per speciem intelligibilem, est simplicium intelligentiam, siue per illam speciem representetur quidditas confusa, siue distincte, sed cognitio quidditatis quando species non representat primo omnia genera, & ultimam differentiam, potest acquiri per discursum. Alioquin frustra Philosophus traheret modum venae diffinitiones per divisionem, & compositionem.

Raderet tertio, quod licet quidditas rei simpliciter apprehensione cognoscatur per suam speciem intelligibilem, & non possit per discursum inquiri diffinitio quantum ad entitatem, ut voluit Philosophus, tamen non simpliciter apprehensione cognoscitur quantum ad intentiones, logicas, diuidendo ipsam in genus & differentiam. Ipsa enim quidditas est una secundum rem, distinctio autem in genus, & differentiam est per opus intellectus: & quia difficile est videre quomodo conveniat in genere propinquo cum alia quidditate, & per quod ultimo differat ab aliis: ideo oportet investigare diffinitionem, & forte ista est mens Philosophi.

Ad argumenta respondetur. Ad primum dicitur, quod substantia est prior cognitione quam accidens secundum se simpliciter, quo ad nos cognitio ne confusa: cum hoc tamen fiat, quod cognitio confusa accidentis praecedat cognitionem distinctam substantiae.

Ad secundum dicitur, quod licet omne principium essendi sit principium cognoscendi nisi sit materia, non tamen econverso.

Ad tertium dicitur, quod non est inconueniens substantiam esse principium cognoscendi accidentis, si eius causa est principium cognoscendi effectum ad

priori, & accidens esse principium cognoscendi substantiam sicut effectus ducit in cognitionem causae a posteriori. Ad argumentum ergo negatur con sequentia: ad probationem dicitur quod non est inconueniens aliquid esse notius & minus notum diuersimode, unde in proposito quod quid est, est prius notum simpliciter quam accidens, sed accidens est prius cognitum quo ad nos, ideo quod quid est, est principium cognoscendi accidentis a priori. Accidentis autem est principium cognoscendi quod quid est a posteriori.

A D D I T I O.

NOta hic pulcherrimum dictum Auer. quod conditio accidentium essentialium est, ut cognitio mentium sequatur cognitionem substantiae, quod non potest aliter intelligi, nisi quando sit cognitio a priori, unde 4. Metaph. docet accidentium attributionem ad substantiam esse essentialem, & si vis scire quomodo accidentia dicunt de substantia essentialiter, lege Auer. ubi supra, quia docet quod praedicatio de substantia conuenit cum praedicacione substantiali in hoc, quod est, secundum cursum naturalem, accidentia enim existunt in substantijs perse, & attribuantur eis essentialiter, & secundum quod substantiae disponuntur per illa sua accidentia substantiarum, attributio autem accidentis ad accidens non est essentialis.

Et notat quoque Auer. praedicacionem esse duplicem, naturalem scilicet, & praeter naturam, cum sit communis animi conceptio logicorum, praedicatum se habere loco formae, subiectum vero induit modum materiae, ideo propositiones specificantur ad praedicatum, & non ad subiectum, & quia respectus superioris ad inferiorum respectus continentis ad contentum, & totius ad partes, talis autem respectus est sicut respectus formae ad materiam, similiter quia dispositio accidentis ad substantiam est respectu formae secundum quod perfectius subiectum tanquam materiam, & cum substantia de mente Commentatoris non sit causa accidentium, neque secundum agens, neque secundum finem, sed tantum subiectum: inde sequitur quod quotiescunque superiora praedicantur de inferioribus, aut accidentia de substantijs, siue sint propria, siue communia, omnes istae praedicaciones sunt naturales: quia in talibus praedicatur id, quod debet praedicari, & subijcitur quod debet subijci secundum naturam, nam, secundum naturam illud aptum est praedicari, quod habet respectum formae, & illud est aptum subijci, quod habet respectum materiae.

Ex quo sequitur, quod quoties praedicantur inferiora de superioribus, aut subiectum de accidentibus, aut accidentia de accidentibus, aut idem de seipso, omnes istae praedicaciones sunt non naturales, nam in talibus praedicatur id, quod non habet habitudinem formae, & subijcitur id, quod non habet habitudinem materiae, de primis duobus clarum est, nam quando praedicatur inferior de superiori, aut subiectum de accidenti, non est habitudo praedicati ad subiectum, habitudo formae ad materiam, de tertio etiam ubi praedicatur accidens de accidenti non est habitudo subiecti ad praedicatum, habitudo materiae ad formam, quodlibet enim accidens est forma in se, & ideo si vnum sit materia alterius, hoc est per accidens, videlicet respectu subiecti tertii, cui ambo accidunt

r. celi comm.

Comm. 24.

7. primae philosophi comm. men. 59.

4. Metaph. Comm. 22.

Quae sunt praedicaciones naturales.

Quae sunt praedicaciones non naturales.

Quodlibet accidens est forma in se.

Primo priorum in degressione de 4. figura contra Caiet.

dunt, similiter praedicatio in qua idem praedicatur de seipso, est praeter cursum naturalem, cum enim materia sit primo diuersa a forma, impossibile est, vt idem respectu sui met habeat habitudinem materię, hinc Cōment. vocauit eam in fine abhominacionis, sed Boetius vocat verissimam praedicacionem, quia non est naturalis subferuens arti, vt videre poteris apud Caiet. in praedicab.c.de gener.

Q V A E S T I O V.

An logicus diffiniat tantum per causam formalem.

Differenter autem definitur physicus, &c. Tex. XV I.

Iandunus q. 12. Chrys. q. 11.

V ERITVR quinq, Vtrum logicus diffiniat tantum per causam formalem, & videtur quod non.

Primo diffinitio praedicatur de eo cuius est diffinitio in recto. Sed forma nō praedicatur de eo cuius est forma in recto, quia est pars, ergo non potest aliqua diffinitio dari per causam formalem tantum: ergo &c.

Secundo, Logicus diffinit per genus & differentiam. Sed genus est materia, & differentia est forma, ergo non diffinit tantum per formam.

In oppositum est Philoso. text. 16. Respondeo.

Pro declaratione istius difficultatis notandum primo, quod sicut forma est perficere, materia vero perfici, ita omne quod est perfectum alicuius, induit quodammodo rationem formae, quod vero perficitur rationem materiae.

Sciendum secundo, quod inter causas est talis ordo, quod finis est perfectio agentis, eo quod est sibi ratio, vt agat. Omne enim agens agit propter finem. A gens est perfectio formae, quia quanto agens est nobilior, tanto producit nobiliorem formam, forma autem est perfectio materiae, eo quod dat sibi esse. Diffinitio ergo dicitur formalis, non tantum, quia datur per causam, quae vere est forma, sed quia datur per id, quod est perfectum alterius, diffinitio autem materialis dicitur quae datur per id quod perficitur ab altero. Vnde quoad quae diffinitio, quae datur per materiam, & formam dicitur materialis, & quae datur per efficiens dicitur formalis. Sicut cum dicitur, tonitruum est continuus sonus in nubibus, est materialis, cum autem dicitur, tonitruum est extinctio ignis in nube, est formalis. Aliquando diffinitio, quae datur per causam finalem, est formalis, & quae datur per alias causas est materialis, sicut haec materialis est, Dominus est cooperimentum factum ex lapidibus, lignis &c. a tali arte: formalis vero est cooperimentum prohibens nos a frigore, & ab aestu.

2. Physic. Tex. 79.

Quo duplex est diffinitio.

Diffinitio logica potest dupliciter dici.

Sciendum secundo, quod inter causas est talis ordo, quod finis est perfectio agentis, eo quod est sibi ratio, vt agat. Omne enim agens agit propter finem. A gens est perfectio formae, quia quanto agens est nobilior, tanto producit nobiliorem formam, forma autem est perfectio materiae, eo quod dat sibi esse. Diffinitio ergo dicitur formalis, non tantum, quia datur per causam, quae vere est forma, sed quia datur per id, quod est perfectum alterius, diffinitio autem materialis dicitur quae datur per id quod perficitur ab altero. Vnde quoad quae diffinitio, quae datur per materiam, & formam dicitur materialis, & quae datur per efficiens dicitur formalis. Sicut cum dicitur, tonitruum est continuus sonus in nubibus, est materialis, cum autem dicitur, tonitruum est extinctio ignis in nube, est formalis. Aliquando diffinitio, quae datur per causam finalem, est formalis, & quae datur per alias causas est materialis, sicut haec materialis est, Dominus est cooperimentum factum ex lapidibus, lignis &c. a tali arte: formalis vero est cooperimentum prohibens nos a frigore, & ab aestu.

Sciendum tertio, quod aliqua diffinitio potest dici logica dupliciter. Vno modo quia est datur per aliqua realia: datur tamen per illa in ordine ad intentiones logicas, inquantum vnum est genus, & aliud differentia.

Alio modo dicitur diffinitio logica: non quia de

ter per principia, secundum quod substantiationibus logicis, sed quia datur per principia similia principia diffinitionis logica: & talis dicitur diffinitio logica similitudinariae.

Sciendum quarto secundum Albertum 1. de anima tract. 1. c. 7. quod forma potest accipi dupliciter. Vno modo pro forma partis: quae cum materia constituit totum: sicut est anima bouis, forma quae dat esse lapidi & similes. Alio modo pro forma totius considerata in quadam ratione abstracta a re, sicut est humanitas, animalitas &c. Inter has formas est differentia, quia prima non praedicatur de re in recto essentialiter: secunda autem praedicatur essentialiter in recto. Non enim Sortes est anima sua: sed bene Sortes est homo, & est humanitas sua secundum rem: licet differat ab illa secundum modum significandi: hoc secundo modo genus est forma speciei, animalitas dicitur totam naturam hominis, sed sub ratione quadam indeterminata: similiter differentia, scilicet rationale dicit totam naturam hominis, sed sub ratione quadam speciali determinante, & contrahente.

Istis notatis pono duas conclusiones, quarum prima est. Logicus diffinit res naturales tantum per causam formalem. Probatur. Logicus diffinit per genus & differentiam, sed ista sunt principia formalia speciei, vt dictum est, ergo &c.

Secunda conclusio. Diffinitio data per formam partialem, aut per vnam causam se habentem ad modum formae respectu alterius, est diffinitio logica secundo modo superioris dictio & reduciue, sicut cum dicitur, ira est appetitus vindictae. Probatur. Diffinitio data per principia similia principia diffinitionis logicae, est logica similitudinariae, sed diffinitio data tantum per formam partialem, aut per vnam causam se ad modum formae habentem est logica: datur per causam formalem tantum. scilicet per genus, & differentiam: si ergo detur alia diffinitio, quae sit per formam tantum, vtriusque diffinitionis principia erunt similia, quia scilicet vtraque erunt tantum principia formalia: ergo &c.

Secundo occurrit dubium. Sicut logicus diffinit per principia formalia, ita & Metaphysicus: ergo diffinitiones formales rerum naturalium non magis sunt logicae, quam metaphysicae.

Respondeo primo, quod metaphysicus diffinit per principia formalia, inquantum absolute talia sunt. Logicus autem, vt illa ad intentionem generis, & differentiae ordinem habent.

Respondetur secundo, quod quia illae diffinitiones, quae per formam tantum dantur, relicta materia, sunt imperfectae, utpote non dicentes totam essentiam rei, ideo reduci debent ad diffinitiones scientiae perfectioris. Logica autem est minus perfecta scientia, quam metaphysica &c.

Vbi aduertendum, quod hic loquimur non de diffinitione rerum immaterialium, aut secundarium intentionum, sed de diffinitione rerum materialium. Nam talis diffinitio, quae datur per solam formam, est logica, & imperfecta. Si enim in diffinitione formae existentis in materia, non ponatur materia, illa erit diffinitio imperfecta, sed de diffinitione substantiarum immaterialium aliter esset dicendum, si a nobis quiddam cognosceretur, quia diffinitur per solam causam formalem, eo quod non habent

Logicus res naturales diffinit tantum per causam formalem.

Diffinitio data per formam partialem, aut per vnam causam se ad modum formae habentem est logica: datur per causam formalem tantum. scilicet per genus, & differentiam: si ergo detur alia diffinitio, quae sit per formam tantum, vtriusque diffinitionis principia erunt similia, quia scilicet vtraque erunt tantum principia formalia: ergo &c.

Dubium.

Auer. cō. 4.

bent materiam, sed illa esset diffinitio metaphysica. Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum negatur minor de forma totius, secundum quod diffinitio logica. Illa enim in concreto praedicatur de eo cuius est forma.

Metaph.

Ad secundum dicitur, quod licet genus habeat rationem materiae in comparatione ad differentiam, quia habet rationem determinabilem, tamen non est materia: sed est forma speciei.

A D D I T I O.

Quae diffinitio sit materia seu dimi- nua.

PRO maiori dilucidatione huius quae sit lege The- mistium in expositione huius context. vbi docet, quod ea diffinitio, quae materiam tantum sectatur, eius est, qui naturam explorat, sed deficiens, & manca est, nisi forma meminerit, sed formam quidem semper in diffinitione collocare debemus, quae locum principem obtineat, ita tamen vt a materia non recedamus, etiam si forma ratione possit seungi, etenim formae naturali semper materia opus est, quod clarius etiam Auerr. expressit, dicens: Diffinitio si omittit formam, & recipit materiam, diminuta est: si vero sumat formam, & dimittat materiam, videtur dimittere aliquid non necessarium, sed non est ita: quoniam forma debet accipi in definitionibus, secundum dispositiones in quibus existit: quia cum diffinitiones sint duobus modis, quorum vnus est primus, & simpliciter, secundus est non primus, neque simpliciter, sed secundum modum conuenientem naturae

Quid sequitur si diffinitio omittit formam.

Magister Chrys. q. 2.

I R C A Secundum librum de Anima queritur primo, Vtrum substantia sufficienter diuidatur in materiam, formam, & compositum. Et videtur quod non.

Primo diuisio debet dari per membra opposita, sed inter ista membra non est oppositum, cum duo constituent tertium, scilicet materia & forma compositum: ergo &c.

Secundo, principia generis non continentur sub genere, quia sunt ante ipsum, sicut principium est prius principio, sed forma & materia sunt principia substantiae: ergo &c.

Tex. 11.

Tertio, substantiae separatae sunt substantiae, & tamen non sunt materia, nec forma, nec compositum: ergo &c.

rei, cuius est diffinitio: vnde 4. Physic. docuit Ar. quod diffinitiones, quae dant quidditatem debent habere tria propria, quorum vnum est, vt per illam soluantur quaestiones contingentes in re; secundum, vt per illam appareant accidentia essentialia, quia diffinitiones completae innatae sunt reddere causas omnium accidentium: tertium est, vt ex diffinitione appareat difficultas id est motuum difficultatis, & hoc est proprium rerum, difficultatem diffiniri, & 7. Metaph. scribitur, quod partes diffinitionis ita se habent ad partes rei, sicut tota diffinitio ad totam rem, quae verba non intelliguntur, quod partes diffinitionis sint partes rei, quia animal non est pars hominis, neque rationale, sed partes diffinitionis sumuntur a partibus rei, & partes diffinitionis significant partes rei, vnde animal sumitur ab vna parte, & rationale ab alia, animal enim est, quod habet naturam sensitivam, cum animal sit animal per sensum, rationale vocatur, quod habet rationem, natura autem sensitiva, vt est materialis respectu rationis, & inde est, quod genus sumitur a materia, & differentia a forma, species autem a materia, & forma simul, nam homo est, quod in natura sensitiva habet rationem, & cum forma dupliciter accipi possit, pro forma partis, quae cum materia constituit totum, vt anima vegetatiua, quae dat esse viuum ipsi plantae, & pro forma totius considerata in quadam ratione abstracta a re, sicut est humanitas, & animalitas, prima non praedicatur de re essentialiter in recto, secunda praedicatur essentialiter in recto, & sic genus est forma speciei; de hac re vide D. Tho. contra gen. c. 95. & Auctorem in expositione illius. c. vbi pulcherrime tractat re iam applica ad quaesitum.

Tex. 22. Quae sunt partes diffinitionis.

2. de anima. Tex. 17.

Forma duplex totius & partis.

Vide quoque libellum de ente & essentia cap. 3.

Q V A E S T I O N E S.

IN SECVNDVM LIBRVM

DE ANIMA

Cum Additionibus ad easdem.

Q V A E S T I O P R I M A.

An substantia sufficienter diuidatur in materiam, formam, & compositum.

Dicimus itaque unumquodque genus eorum quae sunt substantiales &c. Tex. 11.

tum: ergo &c. Quarto, Phil. dicit 7. Metaph. quod materia secundum se non est quid.

In oppositum est auctoritas Phil. Pro solutione istius quaestionis Primo notabo aliqua. Secundo dicam ad quaesitum.

Quantum ad primum. Sciendum primo, quod hic non diuiditur substantia absolute, & vniuersaliter, sed substantia materialis particularis, quae dicitur substantia prima & hoc aliquid, vt patet per Phil. in textu diffinientem materiam, quod secundum se non est hoc aliquid, formam quod est secundum quod iam dicitur hoc aliquid, & tertium quod ex his & 7. Met. tex. 7. diuidit substantiam in multos modos, quorum vnus est secundum quod subiectum primum est substantia, postmodo subiungit, tale vero modo quodam

Tex. 2.

primo modo, sed secundo, & sic videtur contradic-
tio in verbis S. Thom. quia primo dicit, quod sub-
stantia corporea viuens non ponitur in diffinitio-
ne anime, postea dicit, quod corpus cuius actus est
anima, est corpus habens primum actum vitæ, &
per consequens substantia corporea viuens.

In oppositum est Phil. in tex. 6.

Respondeo ad istam questionem quinque con-
clusionibus. Quam prima est. Anima est substā-
tia. Probatur primo. Partes substantiæ sunt substā-
tia, sed anima est pars corporis animati; ergo &c.
consequentia nota cum minori, quia corpus viuū
componitur ex habente vitam, & ex eo quo ha-
bet vitam, sed per animam intelligimus id quo vi-
uens vivit; ergo &c. Maior autem est Philof. dicen-
tis, quod substantiam non componitur ex non sub-
stantiis.

Secundo arguitur sic. Forma quæ dat esse speci-
ficum substantiale, est substantia. Sed anima dat ra-
le esse; ergo &c. consequentia nota cum maiori; quia
sicut esse accidentale est tantum a forma acciden-
tali, ita esse substantiale est tantum a forma substan-
tiali. Minor probatur. Forma quæ per separationē
sui a materia remouet primum esse substantiale,
dat per sui unionem esse substantiale; sed anima p
separationem sui a materia primum tollit esse spe-
cificum animatū, remota enim anima bonis, bos
non est amplius bos, nisi æquiuoce, vt vult Philof.
ergo &c.

Secunda conclusio. Anima est actus. Probatur,
anima est substantia, aut ergo materia, aut forma,
aut compositum. Non compositum, quia compo-
situm est quædam species in rerum natura, quod
autem habet speciem, non vitur alteri ad consti-
tutionem alterius speciei, nisi corrumpatur, Non
etiam materia, quia materia est primū subiectū,
anima autem est in subiecto; quia est id quo viuēs
viuit; relinquatur ergo quod sit substantia quæ est
forma siue actus.

Aduertendum autem secundum mentem Com-
mentatoris comment. 4. quod aliter dicitur acci-
dens esse in subiecto, & aliter forma substantialis,
quia accidens non est pars substantiæ compositæ,
& subiectum accidentis est corpus compositum ex
materia & forma, & est aliquid existens in actu,
& non indiget in suo esse accidente; forma autem est
pars substantiæ compositæ, & subiectum ipsius in
potentia, non habens esse in actu, secundum quod est
subiectum, nisi per formam, & indiget forma, vt
sit in actu.

Secundo arguitur ratione Themistii: Corpus
animatum componitur ex anima & corpore. Tri-
pliciter autem res componitur ex his quæ insunt:
aut enim componitur ex illis tanquam ex partib.
integralibus sicut domus ex lapidibus & lignis;
aut ex illis per missionem sicut mulsū ex aqua &
melle; aut tanquam ex forma & materia, sicut sta-
tua ex cre, & figura. Compositio corporis animati
ex corpore & anima non potest esse primo modo,
quia totum corpus non esset animatum, in tali n.
compositione partes remanent distinctæ & separa-
tæ locis, & per consequens vna tota non potest esse
in tota altera, vt possit illam totam denomina-

Anima est
substantia.
r. Physic.
Tex. 8.

r. de anima
Tex. 8.

Anima est
actus.
Tripliciter
res compo-
nitur.

re. Non potest etiam esse secūda compositio, quia
in tali compositione partes corrumpuntur, & ex il-
lis corruptis resultat tertium: relinquatur ergo quod
sit compositio tertio modo, scilicet tanquam ex ma-
teria & forma; aut ergo corpus erit forma animæ,
aut e conuerso, sed manifestum est corpus non pos-
se esse formam animæ; ergo &c.

Tertia conclusio. Anima est actus primus. Pro-
batur ratione Philofophi. Anima est actus sicut
scientia: sed scientia est actus primus scientis, in-
quantum sciens; ergo &c. Maiorem declarat Phi-
lofoph. quia ex eo quod animal est in animali, in-
est ei vigilia, & somnus, sicut ex eo quod scientia
est in sciente, inest ei consideratio, & quies: vigilia
enim assimilatur considerationi, quia sicut confi-
deratio est vsus scientiæ, ita vigilia est vsus sensuū:
somnia vero assimilatur scientiæ, quando sciens a
ctu non considerat, in somno enim quiescunt vir-
tutes animales. Minor vero probatur: sed supponi-
tur primo, quod habitus scientiæ comparatur ad
considerationem, sicut potentia ad actum, licet in
comparatione ad intellectum sit actus. Ille n. qui
habet habitum scientiæ, adhuc est in potentia ad con-
siderationem. Secundo supponitur, quod licet ab-
solute actus sit prior potentia: tamen in vno & e-
odem potentia præcedit actum, vt dicitur in Me-
taph. tunc arguitur sic. Semper in vno, & eodem
potentia præcedit actum: sed scientia est potentia
respectu considerationis: ergo prius est in susce-
ptiuo, scilicet in intellectu quam consideratio, sed
tam scientia, quam consideratio est actus intelle-
ctus: ergo scientia est prior actus, quam considera-
tio, & per consequens est primus actus scientis, in
quantum sciens est.

Quarta conclusio. Anima est actus corporis. Pro-
declaratione istius conclusionis. Sciendum primo,
quod cum sit vnicā forma substantialis in compo-
sito, & perfectius compositum cōtineat etiam per
fectionem inferioris gradus, sicut homo continet
perfectionē animalis viuents, & corporis, est n.
animal viuens & corpus, oportet quod forma per
fectior det omnia esse, & omnes perfectiones infe-
riorum formarum: vnde oportet quod anima, cū
sit perfectior forma corporali, det suo susceptiuo
præter esse viuens etiam esse corporeum.

Sciendum secundo, quod omnia ista esse in vno
& eodem sunt idem secundum rem, distincta tan-
tum secundum rationem, sicut etiam ipsa forma
est vna secundum rem, continens formas inferiores
virtualiter. Vnde in homine esse corporeum,
esse vinēs, esse animal, esse intellectuū sunt vna
& eadem res: plura tamen sunt secundum ratio-
nem.

Sciendum tertio, quod licet omnia ista sint idē
realiter, tamē illa res sub ratione esse imperfectio-
ris comparatur ad seipsam sub ratione esse perfe-
ctioris, sicut materia ad formale, & sicut potentia
ad actum. In homine enim esse corporeū compa-
ratur ad esse viuens, sicut potentia ad actum, simi-
liter viuens ad sensitiuum, & sensitiuum ad intel-
lectiuum.

Sciendum quarto, quod cum vna & eadem res sit
quæ est anima, & forma corporalis, dans esse ani-
matum

Anima est
actus prin.
Tex. 3.

Metaph.
Tex. 12.

Anima est
actus corpe-
ris.

Quid sit
forma vna
in composit.

matum, & esse corporeum, de illa re non inconue-
nit dari diuersas diffinitiones secundum aliam,
& aliam ipsius considerationem. Vnde alia est dif-
finitio animæ, in quantum est forma corporalis, &
alia in quantum est anima. Philosophus ergo hic
diffiniens animam, in quantum anima est, dicit, quod
anima est actus corporis, in quantum compositum
ex materia: & ipsamet anima, vt dat esse corporeū
comparatur ad ipsam animam, vt dat esse anima-
tum sicut in potentia ad actum.

Istis notatis, probatur conclusio sic. Anima in
quantum anima, aut est actus materiæ, aut actus
corporis. Nō potest dici quod sit actus materiæ puræ:
quia esse animatum præsupponit esse corporeum
ergo oportet quod sit actus compositi ex materia
& esse corporeo.

Sciendum tamen, quod anima non est sicut actus
corporis, quasi illud sit vere materia, & anima ve-
re forma ipsius compositi: sed sic, quod compositum
ex materia, & anima, vt dat esse corporeum, se ha-
bet ad modum potentiæ respectu animæ: vt dat ef-
fe animatū, sicut imperfectum cōparatū ad perfe-
cto habet rationem potentiæ. Secūdi rē n. corpus
quod habet esse corpus per animā, est corpus ani-
matum, & anima est pars illius: sed secundum quod
anima dat diuersa esse distincta secundum rationē,
sic diuersimode habet rationem potentiæ, & ratio-
nem actus.

Quinta conclusio. Anima est actus corporis ha-
bentis vitam potentia.

Pro notitia istius conclusionis. Sciendum primo,
quod subiectum aliter comparatur ad formam, dum
est sub ipsa forma: & aliter dum est separatum. Cū
enim est separatum, non solum habet rationem po-
tentiæ respectu formæ, sed etiam dicitur in poten-
tia ad illam. s. quia non habet formam, sed potest il-
lam habere: quando autem habet formam, non di-
citur quidem in potentia, quia non caret ipsa for-
ma, sed se habet tantum ad formam, sicut potentia
ad actum: sicut quando lignum non est actu cali-
dum, dicitur in potentia ad calorem: quando autē
est actu calidum, non dicitur amplius in potentia
ad calorem, semper tamen comparatum ad calo-
rem habet rationem potentiæ, & calor rationem
actus.

Sciendum secundo vt dicit Philo. in litera, quod du-
plex est potentia: quædam est abiciens actum, id
est separata ab actu, qui est forma: sicut potentia
sciens dicitur qui non habet scientiam. Quædam
est potētia non separata ab actu primo, sed solum
ab actu secundo: sicut dicitur potentia sciens, qui
habet habitum scientiæ: sed non actualiter confi-
derat. Sic in proposito dicitur aliquid in potentia
ad vitam dupliciter. Vno modo, quando actu non
habet vitam: sicut semen plantæ. Alio modo si-
cut habens vitam in actu, in potentia tamē ad ope-
rationes vitæ: sicut homo quando actu non sentit.
Dico igitur, quod anima est actus corporis haben-
tis vitam potentia non separata ab actu primo,
sed coniuncta actu, sicut calor non est actus calidi
potentia remota ab actu caloris, sed calidi poten-
tia coniuncta actu: quia est actus eius quod actua-
liter substat calori, quod tamen cōparatur ad calo-
rem, sicut potentia ad actum. Anima ergo

est actus corporis potētia vitam habentis, id est
corporis quod comparatur ad vitam, & animam,
sicut potentia ad actum: non tamen corporis sepa-
rata ab anima: & quod est in potentia ad operatio-
nes vitæ.

Ex istis sequitur, quod anima potest dici actus
corporis habentis vitam actu: & actus corporis
habentis vitam potentia, accipiēdo vitam p pri-
mo actu vitæ. Possimus enim per viuens in actu,
duo intelligere, scilicet compositum ex anima, &
corpore, quod dicitur substantia corporea viuens:
& corpus quod actualiter informatur per vitam:
sicut per calidum actu possumus intelligere, aut
compositum ex subiecto & calore, aut subiectum
tantum, puta lignum quod actualiter informatur
calore. Si primo modo accipiamus viuens actu,
tunc anima nullo modo est actus viuents actu.

Non enim anima informat compositum ex ani-
ma, & corpore. Si autem accipiat secundum mo-
do: sic est actus viuents actu, & actus viuents po-
tentia. Quia enim ipsum corpus comparatur ad vi-
tam, & animam, sicut potentia ad actum: ideo ani-
ma dicitur esse actus viuents potentia, quod scilicet
comparatur ad vitam & animam, sicut poten-
tia ad actum. Quia vero corpus cuius anima est
actus, est actu sub anima: anima potest dici actus
viuētis actus, & animati in actu. Est enim actus cor-
poris, quod actualiter ipsa anima informatur: Philo-
sophus autem dicit ipsum actum viuents poten-
tia, vt excludat viuens actu primo modo, non au-
tem secundo modo. In diffinitione n. formæ non
ponitur compositum, sed subiectum, quod infor-
matur ab ipsa forma, & etiam quia est actus eius,
quod est in potētia ad operationes vitales. Proba-
tur itaque conclusio. Anima est actus viuents, aut
ergo viuents actus, aut viuents potentia modo ex-
posito, sed non viuētis actus: quia compositum nō
ponitur in diffinitione formæ, sed subiectum: ergo
&c.

Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad
primum dicitur primo, quod anima in quantum ani-
ma, non est actus materiæ primæ simpliciter, sed
actus corporis, licet illa res quæ est anima, sit actus
materiæ primæ.

Dicitur secundo, quod maior est vera, si illi actus si-
mul informant eandem materiā, modo in propo-
sito non est anima simul cum alia forma substan-
tiali, sed adueniente anima corrumpitur qualibet
forma præcedens: vnde est actus primus.

Ad secundum potest dupliciter responderi. Pri-
mo quod Philosophus dicit animam esse actum
primum, excludendo eam a formis elementarum,
dans intelligere quod anima vniuersaliter non est
actus secundus, quia si vniuersaliter esset actus se-
cundus, aut scilicet operatio, aut forma operationi
coniuncta, oportet quod habeat quædam animam
puta sensitiuam, semper haberet operationes illius
animæ, quod tamen videmus esse falsum: excludi-
tur ergo anima a formis elementarum: quia non
est de ratione animæ in communi semper habere
suam operationem, licet aliqua anima semper ha-
beat suam operationem. Vnde ad argumen-
tum negatur minor de anima vniuersaliter sum-
pta, scilicet quod anima vniuersaliter sumendo

Ferr. Sup. Anima. B 2 animam

Anima potest
dici actus
corporis ha-
bentis vitam
actu, & ha-
bentis vitam
potentia.

Anima di-
stinguatur a
formis ele-
mentarum.

Anima est
actus corpo-
ris habentis
vitam in po-
tentia.

Tex. 10.

animam semper suae operationi coniungatur, quasi hoc de ratione animae sit. Nam si aliqua anima semper coniungatur suae operationi, hoc non habet ex communi ratione animae, sed ex propria natura.

Respondetur secundo, & forte melius, quod anima vegetatiua licet habeat semper actum nutriendi, non tamen semper augmentat, aut generat: id potest dici actus primus. Vnde dicitur ad maiorem, quod habet veritatem de forma, quae est semper coniuncta cuilibet suae operationi. Modo anima vegetatiua non semper habet quamlibet suam operationem, vt dictum est: ideo &c.

Ad tertium dicitur primo, quod anima & est anima & est forma corporea, in quantum continet virtualiter formam dantem esse corporeum. In quantum est anima dat esse animatum. In quantum forma corporea, dat esse corporeum.

Dicitur secundo, quod de anima possumus loqui dupliciter, scilicet aut secundum suam substantiam & entitatem absolute, aut vt anima est. Si loquamur de anima primo modo, tunc anima est actus materiae. Non est enim alia forma in animato, quae informet immediate materiam, sed ipsa sola anima. Si vero loquamur de anima in quantum anima est, scilicet vt dat esse animatum, tunc non est actus materiae, sed corporis, esse enim animatum praesupponit esse corporeum, sicut perfectum praesupponit imperfectum. Philosophus autem diffinitio animam in quantum anima est, vnde ponit in diffinitione ipsius id quod sibi conuenit in ratione animae, non autem quod sibi conuenit secundum quod est virtualiter forma corporea, aut secundum suam substantiam absolute.

Dicitur tertio ad auctoritatem S. Th. quod anima immediate veritas materiae primae secundum suam substantiam, etiam in quantum forma corporea, non autem in quantum anima est.

Ad quartum negatur consequentia. Ad probationem dicitur primo, quod anima secundum suam substantiam, non aduenit enti in actu, sed materiae primae, vnde isto modo non est actus corporis: anima autem in quantum anima aduenit enti effecto in actu per ipsam animam, non autem per aliam formam substantialem, in quantum ipsa anima, vt dat esse animatum, praesupponit in materia suum esse, in quantum dat esse corporeum.

Dicitur secundo, quod proprie loquendo anima non aduenit corpori, tum quia corpus cuius actus est anima, non est corpus per aliam formam quam per ipsammet animam: tum quia esse corporeum, quod est ab ipsa anima, non est distinctum realiter ab esse animato. Et si dicatur: forma aduenit ei cuius est forma: ergo si anima est forma corporis, aduenit corpori: dicitur, quod forma secundum suam substantiam aduenit ei, quod est vere subiectum, non tamen secundum omnem suam considerationem aduenit realiter ei, quod secundum rationem est suum subiectum: sic anima secundum suam substantiam aduenit materiae primae, quae est proprium & verum eius subiectum, sed in quantum anima, non aduenit suo subiecto, quod est subiectum secundum nostrum modum intelligendi, nisi forte adueniat secundum rationem. Posset et

dici, quod forma aduenit suo subiecto, nisi ipsa forma ipsum suum subiectum efficiat, anima autem in quantum forma corporea vicem gerit, efficit formaliter id, quod eius in quantum est anima, prius est & susceptivum.

Ad argumentum ergo dicitur, quod ista propositio S. Th. Forma adueniens enti in actu est forma accidentalis, est vera de forma, quae secundum entitatem suam informat subiectum factum in actu per aliam formam, non autem de forma quae secundum vnam suam considerationem intelligitur aduenire subiecto factum in actu per ipsammet formam secundum aliam considerationem sui. Modo dicitur, quod anima non aduenit corpori factum in actu per aliam formam, sed in quantum dat esse animatum, intelligitur aduenire habenti esse corporeum ab ipsa anima, vnde in illo sensu in quo maior est vera, negatur minor.

Ad quintum dicitur, quod responsio ibi data bona est.

Ad improbanonem dicitur, quod in diffinitione animae ponitur compositum ex materia, & ipsa anima, non quidem in quantum anima est, sed vt virtualiter formam corpoream continet. Dicitur autem S. Th. est intelligendum, quod in diffinitione formae non debet poni compositum ex subiecto & ipsa forma, secundum considerationem qua diffinitur. Vnde cum diffinitur anima a Philosopho sub ratione animae, non absolute secundum suam substantiam potest poni in eius diffinitione compositum ex subiecto, & ipsa anima secundum suam substantiam, & in quantum dat esse corporeum, non autem compositum ex materia & ipsa, in quantum anima est.

Ad sextum patet ex dictis in quaestione, quod in diffinitione animae ponitur corpus habens primum actum vitae, in potentia tamen ad operationem vitalem.

Ad huius improbanonem dicitur, vt dictum est, quod per corpus actu animatum possumus duo intelligere, scilicet aut compositum ex corpore, & anima, in quantum anima est, aut ipsum corpus quod actualiter subsistat animae. Si primo modo accipiatur negatur consequentia. Si secundo modo, negatur illud esse contra mentem S. Th. immo est de mente ipsius, & de mente Philosophi. Vnde non est contradictio in verbis S. Th. Stat. n. simul, quod compositum ex corpore & anima, in quantum anima est, non ponatur in diffinitione animae, quod in eius diffinitione ponatur corpus, quod actualiter informatur anima in quantum est forma corporea.

A D D I T I O.

NOTA quod quidam volunt distinctionem tractatam ab Aristotele. & ab omnibus fere expositibus hic de duplici actu esse intelligendum in hoc modo, videlicet quod tam primus actus quam secundus sit substantia, quia indagaturus Arist. communem animae diffinitionem diuisit substantiam in materiam, formam, & compositum, & cum declarasset materiam esse potentiam, formam vero actum, statim subdivisit actum in primum, & secundum, tunc dicitur quod ille actus est diuisus qui est substantia, quandoquidem ille actus diuiditur

Vide p.p. q. 76. art. 4. in resp. ad primum.

Vide hic de minimum Calet. c. 1.

Comm. 1. 1.

Dupliciter de anima loqui possumus, scilicet secundum entitatem eius & vt est anima.

Vide Auctoritatem 1. cont. gen. cap. 81. vbi reperies pulchram doctrinam.

dicitur, qui est membrum conuidens substantiam, sed substantia non diuiditur in substantiam, & accidens, quia membra diuidenda debent participare naturam diuisi, igitur vt quae actus tam primus quam secundus est substantia, consequenter actus secundus non est operatio, & accidens, vt communiter aiunt.

Vltimus Philosophus cum text. 4. probasset, quod anima non est corpus, quoniam corpus non est in subiecto, anima vero in subiecto est, & in principio quinti contextus colligens definitionem animae inquit, anima substantia est, substantia autem actus, actus autem qui huiusmodi corporis est, hic autem duplex est, primus, & secundus, si quis ergo bene consideret verba Aristoteli cum inquit, anima substantia est, substantia autem actus, hic autem duplex: ergo diuiditur ille actus qui substantia est, quoniam inquit substantia actus, hic autem qui substantia est, diuiditur in primum, & secundum: sequitur ergo actum secundum esse substantiam, & non accidens, vt voluit aduersarij.

Præterea: si actus secundus est operatio, & accidens, sequitur quod diuisio actus facta ab Aristotele in primum, & secundum est superuacanea, probatur consequentia, quia diuisio actus in primum & secundum non ob aliam causam fuit necessaria, nisi vt determinaretur, quod anima est actus primus, & non secundus: si ergo actus secundus operatio est, tunc habito in prima diuisione, quod anima est substantia, cognitum fuit quod anima non est accidens, & per consequens operatio: est igitur tam actus primus quam secundus substantia. & non sunt distincti nisi ratione, vt forma operans, & forma non operans.

Sed pace horum dixerim, hi sunt in manifesto errore, quoniam actus qui ab Aristotele diuisus est in primum, & secundum, non est actus substantialis, sed est actus in communi ad substantiam, & accidens, & ex hac re contra est subiecta soluntur obiectiones adductae, & hanc veritatem sequitur est D. Thom. Caiet. Thienen. Egi. Ro. & multi alij: vide materiam istam p.p. q. 76. quasi per totam, & in disputatis de anima articulo 19. & in 2. cont. gen. capitu. 61. vide etiam auctorem in expositio illius capituli vbi declarat eandem diffinitionem animae: causa breuitatis relinquo multa hic dicenda pro solutione istorum argumentorum, sed quia fundatur super ruinosa fundamenta ut videre potes tu qui sequeris doctrinam Thomisticam facillime solues, negando falsum assumptum, quod ab aduersariis praesupponitur, argumenta ergo formaliter non soluo breuitate vtens.

Anima est in subiecto informatiue essentialiter substantiae.

Vide Caiet. quentē vtrāque opinionem, & ait quod impugnatior, sed con sidera quia est contra S. Th. Vide etiam in quoli. 12. art. 10. & in spiritualibus. art. 9.

Diffinitio superioris debet conuenire cuilibet inferiori: sed ista diffinitio non conuenit omni animae, non enim vegetatiua est quo primo sentimus, neque anima sensitua est primum, quo intelligimus, ergo &c.

In hac quaestione primo declarabitur vnum dubium, scilicet an Philosophus per istam diffinitionem demonstret primam diffinitionem de anima, demonstratiue propter quid, an magis demonstratiue quia. Secundo dicitur ad quaesitum.

Quantum ad primum sciendum primo, quod duplex est demonstratio, vt patet ex Philosopho. I. demonstratio propter quid, & quia. Demonstratio propter quid secundum philosophum ibidem, est syllogismus procedens ex veris causis immediatis &c. Demonstratio autem quia, est, quae aut procedit ex causis non immediatis effectui, aut procedit ex effectibus. Exemplum primi, vt si quis probet parietem non respirare, quia non est animal. Exemplum secundi, vt si quis concludat, quod planetæ sunt prope: quia non scintillant.

Demonstratio est duplex quia & propter quid. Post. Tex. 30.

Sciendum secundo, quod triplex est diffinitio de mente Philosophi. I. Post. tex. 22. & vt tangit S. Th. in principio 2. de anima lect. 1. Vna quæ est conclusio demonstrationis, sicut hæc, tonitruum est continuus sonus in nubibus. Alia quæ est demonstratio nis principium, sicut hæc, tonitruum est extinctio ignis in nube. Tertia est demonstratio positione dif ferens, quæ scilicet includit & conclusionem & principium demonstrationis, sed non habet ordinem propositionum, sicut hæc. Tonitruum est continuus sonus in nubibus, propter extinctionem ignis in nube.

Sciendum tertio, quod non semper diffinitio quæ est demonstratio nis principium, est perfectior illa quæ est demonstratio nis conclusio. Est enim aliquando perfectior, aliquando imperfectior. Si enim vna sit conclusio demonstrationis quia, & per effectum, & alia principium, data scilicet per effectum, tunc illa quæ est conclusio est perfectior ea, quæ est principium. In demonstratione autem propter quod est e conuerso.

Est ergo vna opinio, quæ dicit quatuor. Primo, quod Philosophus hic non intendit tractare de diffinitione animae, in comu nisi, sed diffinitionem particularem cuiuslibet speciei animae.

Secundo, quod prima diffinitio est diffinitio quia, & secunda propter quid, vnde per secundam demonstrare primam, est demonstratio propter quid.

Tertio, quod inuestigare proprietates animae per diffinitionem communem animae, est procedere per causam remotam, vnde demonstrare demonstratione quia, procedere autem per proprias, & speciales diffinitiones, est demonstrare demonstratione propter quid.

Quarto, quod prima diffinitio animae non est causa secunde, sed magis e conuerso: vnde non conuenienter potest per illam demonstrari.

Secundum horum probant: quia alioquin Philosophus non seruasset ordinem traditum procedendi a notioribus nobis ad notiora naturæ. Si enim prima diffinitio animae diceret causam, & propter quid, tunc illa esset secundum naturam notior, & Ferr. Super Anima B 3 sic

QVAESTIO II.

An de diffinitio secunda de anima, qua dicitur, Anima est quo viuimus, & sentimus, et mouemur, et intelligimus primo, sit conueniens.

Anima autem hæc, quo viuimus, &c. Tex. XXIV.

p.p. q. 78. art. 1. in corp. cōtra Auer & 2. cont. gen. t. 69. & 70.

VERITVR Tertio, Vt tum secunda diffinitio animae, qua dicitur, Anima est quo viuimus, &c. vt in titulo, sit conueniens. Et videtur quod non.

1. Physic. Tex. 22.

sic Philosophus incepisset a notioribus secundum naturam.

1. Poster. Text 90.

Tertium autem, & quartum probant, quia propria causa, ut vult Philosophus est: quando affirmatio infert affirmationem, & negatio negationem, propter hoc enim quia animal est remota causa respiracionis, ideo negatio infert negationem, non autem affirmatio affirmacionem. Valet enim, non est animal: ergo non respirat: sed non valet, est animal, ergo respirat, quia sunt multa animalia non respirantia, ut vult Philosophus. Sed secundum primam animae diffinitionem, licet negatio inferat negationem, non tamen affirmatio affirmacionem. Valet enim, non est actus corporis, ergo non est principium vegetandi: sed non valet, est actus, ergo principium viuendi solum, aut vegetandi, & sentiendi, ergo illa definitio non est principium causa propria secundae, & per consequens non est demonstrationis propter quid.

2. de anima. Text 91.

Potest secundo argui, quia volens Philosophus ostendere quomodo prima diffinitio animae est conclusio demonstrationis, dat exemplum, in quo vna diffinitio est conclusio demonstrationis propter quid.

1. de anima. Text 12.

Contra istam opinionem arguitur. Et primo contra secundum dictum. Omnis demonstratio procedens ab effectu ad causam, est demonstratio quae non demonstratio propter quid. Sed demonstratio, quae demonstrat primam definitio de anima per se eandem, est huiusmodi. ergo &c. consequentia nota cum maiori. Minor vero probatur. Sicut se habet esse ad operari, ita esse principium essendi ad esse principium operandi: quia sicut se habet effectus ad effectum, ita causa ad causam. Sed esse in vno, & eodem est prius saltem natura ipso operari, & causa operari, non autem econuerso: ergo esse principium essendi est prius quam esse principium operandi, & causa eius. Sed secunda definitio datur per esse principium operandi: prima autem per esse principium essendi, quia per esse actum primum: ergo secunda definitio erit effectus primae, & per consequens demonstrare primam per secundam, est procedere ab effectu ad causam.

Contra opinionem istam arguitur.

Quid queritur hic vide.

Contra tertium dictum arguitur. Non enim queritur, verum demonstrare aliquid de anima per primam diffinitionem, sit magis demonstrare propter quid, quam demonstrare per primam diffinitionem quae est communis, sed querimus de vna diffinitione in comparatione ad aliam, verum demonstrare primam per secundam, sit demonstratione demonstratione quia, an demonstratio propter quid.

Secundo, quia non dicimus, quod demonstrare secundam diffinitionem per primam, sit demonstrare per causam propinquam, sed quod demonstrare primam per secundam, est demonstrare per effectum, demonstrare autem secundam per primam, est demonstrare per causam, siue sit causa communis, siue propria, sicut probare quod aliquid est animal, quae respicit, est probare per effectum: probare autem quod lapis non respicit, quia non est animal, est probare per causam remotam.

Contra quartum arguitur, quod diffinitiones propriae, siue diffinitio secundae non sit causa propria

primae, ut videtur velle ista opinio.

Per te illa est propria causa, quando negatio infert negationem, & affirmatio affirmacionem, sed non sic est de secunda diffinitione respectu primae: ergo &c. Minor probatur, quia valet affirmatio, hoc est primum principium viuendi: ergo est actus primus, similiter, est primum principium sentienti: ergo actus primus, sed non valet negatio a qua libet illarum. Non valet enim, non est principium sentiendi, ergo non est actus primus.

Si dicitur quod bene valet sumendo omnes partes simul, non est principium viuendi, sentiendi, &c. ergo non est actus primus.

Hoc inquam non valet, tum quia hic non datur diffinitio communis secundum istam opinionem, tum etiam quia secundum opinionem valet a qua libet diffinitione particulari ad diffinitionem vniuersalem, & qualibet est propria.

Ad rationes istius opinionis dicitur, ad primam, quod Philo. non peruertit ordinem: quia licet in tradendo doctrinam oporteat incipere a notioribus nobis terminis, & etiam a notioribus propositionibus, quando non intendit doctor vnam per alteram demonstrare, quando tamen intendit vnam per alteram demonstrare, debet prius ponere conclusionem probandam, & declarare, ut videatur quid sit probandum, dato etiam, quod illa sit minus nota quo ad nos, quia postmodum per demonstrationem fiat nota.

Quomodo Arist. sibi non est contrarius.

Ad secundam rationem dicitur primo, quod S. Th. non dicit, quod sit prima diffinitio causa propria secundae, sed sufficit sibi, quod prima sit causa, siue propria communis: & secunda effectus.

Dicitur secundo, si quis vellet sustinere illam esse causam propriam, quod illa diffinitio non est tenenda copulatiue, sed disiunctiue, & tunc affirmatio infert affirmacionem. Valet. n. est actus primus corporis viuentis: ergo est principium viuendi, vel sentiendi &c.

Ad alia respondet ipse doctor, scilicet quod exemplum Philo. tenet quantum ad hoc quod diffinitio demonstratur, sed non est simile quantum ad modum demonstrandi, quia diffinitio de anima demonstratur demonstratione quia: diffinitio autem quae adducit de tetragonismo, est conclusio, & demonstratur per aliam adductam demonstratione propter quid.

Ideo est alia opinio Sancti Thomae, quod prima diffinitio demonstratur per secundam demonstratione quia. Quae opinio apparet vera ex his, quae adducta sunt contra opinionem.

Quantum ad secundam, sciendum quod viuere dupliciter accipitur. Vno modo pro esse rei viuentis, secundum quod dicit Philo. viuere viuentibus est esse. Alio modo pro operatione rei viuentis, sicut nutrire, sentire, & huiusmodi.

Viuere dupliciter accipitur.

Vtroque autem modo dupliciter accipi potest. Vno modo, ut vitam in communi significat, quomodo dicitur illud contingat, sicut dicimus quod sentire est viuere, & similiter intelligere. Alio modo, ut dicitur vitam, quae per vegetatiua animam datur. Viuere enim quandoque pro esse vegetatiua particulariter sumitur, quia per illud primum res dicuntur viuere, ut a Philo. dicitur.

Scienc-

Sciendum secundo, quod licet corpore dicamur viuere, non tamen primo, quia non dicimur viuere corpore, nisi inquantum habet animam, sicut licet corpore & sanitate dicamur sani, non tamen dicimur primo sani corpore, quia non sumus sani corpore, nisi quia habet sanitatem.

Anima est principium viuendi, sentiendi, & intelligendi.

Dicitur itaque primo, quod anima est principium viuendi id est esse vegetatiua, per quod tangitur gradus viuendi, qui conuenit plantis: sentiendi, in quo tangitur gradus viuendi animalium imperfeutorum: mouendi, in quo tangitur gradus animalium perfectorum, & intelligendi, in quo tangitur gradus viuendi rationalium.

Licet autem quidam velint, quod in hac secunda animae diffinitione, ly viuimus, vniuersaliter accipitur, non autem particularem vegetatiua gradum explicat.

Hoc tamen non videtur mihi ad mentem Arist. oportet enim secundum istos, verba Arist. ex torquere, ut sit sensus. Anima est quo viuimus, & sentimus, & mouemur, & intelligimus, id est, est quo primo viuimus, siue sit quo primo viuimus tantum, siue quo primo sentimus: siue quo primo mouemur, siue quo primo intelligimus. Cum tamen Arist. non disiunctiua dictione, sed copulatiua utatur.

Item secundum hanc expositionem bis ponitur viuimus, cum tamen in litera semel tantum ponatur: ideo melius est, ut ly viuimus, gradum vegetatiuum explicet, alius viuendum gradibus, qui in diffinitione enumerantur condidimus. Sic enim planus est textus, & nullo modo extortus,

Dicitur secundo, quod anima non est quoddam principium viuendi, sed primum, ad differentiam corporis, quo non dicimur primo viuere, sed secundario.

Commen. Text. 31.

Dicitur tertio, posito quod ista diffinitio sit diffinitio animae in communi, & non sint quatuor diffinitiones, quod videtur esse de mente Phil. q. post istam diffinitionem dicit. Quare & secundum vnum quodque querendum quid sit vniuersaliusque anima, ut quae plantarum, & quae hominis, aut bestiarum: qui bus dat intelligere, quod nondum vsque ad illum locum diffinitio potest accipi copulatiue, scilicet anima est quo viuimus, & sentimus, & mouemur, & intelligimus primo, ita quod ly & copulatiue teneatur. Et tunc, ista diffinitio licet conueniat animae in communi, non tamen conuenit omni animae, sed forte solum animae intellectiuae: quia per intellectiua animam primo habemus omnia ista, non autem per aliam animam.

Dupliciter secundo diffinitio accipitur potest, scilicet licet copulatiue & disiunctiue.

Replicatur.

Et si arguatur, quia diffinitio superioris conuenit cuiuslibet inferiori.

Duplex est diffinitio. Vna quae datur per genus & differentiam, & de hac verum est, quod conuenit cuiuslibet inferiori, sed ista diffinitio non est talis. Alia vero, quae datur per actus suorum inferiorum, sicut si diffiniretur animal diffinitione, quae datur per actus sui tunc dicitur, quod diffinitio totalis superioris non conuenit cuiuslibet inferiori, sed diuersis secundum diuersas partes, quia licet operationes inferiores attribuantur superiori, non tamen propria vnius speciei operatio attribuitur cuiuslibet speciei sui generis.

neris, sicut quia homo ridet, dicimus animal ridere, non tamen dicimus, bouem aut asinum ridere. Modo dicitur quod ista diffinitio de anima datur per actus proprios inferiorum suorum, ideo non oportet conuenire cuiuslibet animae secundum omnes partes suas, sed sufficit quod secundum hoc, quod est esse principium vegetandi, conueniat vegetatiua: secundum hoc, quod est esse principium sentiendi animae sentiuius, & sic de alijs.

Si autem vellemus, quod teneatur disiunctiue, ut ly &, idem sit, quod vel, tunc erit sensus. Anima est quo viuimus, vel sentimus, mouemur, vel intelligimus primo, & tunc conuenit omni animae. Anima enim vegetatiua est, quo viuimus, vel sentimus &c. & similiter anima sentiuiua &c. & intellectiua.

Quia tamen Philo. ponit in illa diffinitione copulatiua dictionem, scilicet ly &, credo quod sit tenenda copulatiue, & non disiunctiue, cum etiam & sic saluari possit.

Ad rationem in oppositum potest dupliciter responderi. Vno modo, quod maior est falsa de diffinitione superioris, data per effectus suorum inferiorum. Secundo, quod minor est falsa, accipiendo diffinitionem illam per disiunctionem.

A D D I T I O.

EX decisione huius quaestio clare habemus definitionem animae, utramque non conuenire intelligentiae, ut aliqui Aueroistarum arbitrati sunt, colligentes hoc ex ratiocinio Philosophi probantis animam esse corpus actum, quia omne id per quod alicui propria operatio inest, corporis actus est, sed per intelligentiam caelo propria operatio intelligitur intelligentia est actus caelestis.

2. de anima. Text. 14.

Præterea, quod largitur ipsi rei vnitatem, largitur etiam & esse, quoniam ab eodem est esse, & vnum esse, ut scribitur in hoc 2. de anima, sed intelligentia largitur corpori caelesti vnitatem, igitur largitur ei ipsum esse, minor patet ex Auerr. dicente quod ex intelligentia, & orbe sit magis vnum, quam ex materia & forma corruptibilem.

Text. 6. & 4. Metaph. text. 3. 2. caeli comment. 3.

Rursus in abstractis idem est forma, finis, & agens, sed causalitas formae est dare esse rei, igitur intelligentia dabit formaliter esse caelo, ad hoc facit etiam auctoritas Auerr. 1. Physi. dicentis, quod caeleste corpus constituitur per intelligentiam, sed intelligentia non constituitur per caeleste corpus, iam vero sicut negatur de intelligentia quod constituitur a caelo, ita affirmatur de ipso, quod constituitur ab intelligentia, sed negatur quod intelligentia secundum esse, constituitur a caelo: ergo affirmatur de ipso, quod constituitur ab intelligentia secundum esse, quod ita intelligentia erit forma informans, & sic erit actus corporis, & id quo corpus viuunt &c. & per consequens diffinitio animae conuenit sibi.

Comm. 63.

Sed isti sic asserentes sunt in manifesto errore, quia definitio animae utraque non competit nisi formis informantibus corpus organicum, quale non est corpus caeleste, vnde 12. Metaph. ait Auerr. omne compositum est nouum & corruptibile, si intelligentia esset forma dans esse caelo, tunc caelum esset compositum, & sic nauum, & conuenienter corruptibile.

Soluntur rationes eorum, qui dicunt intelligentiam esse actum corporis.

Propterea soluendo breuiter rationes adductas, dicimus ad primum, quod non bene adducunt rationem Arist.

Ari. sed ordine praepoltero, quia illud quod dicimus est conclusio, accipiunt pro medio, non enim Philosophus ibi ita ratiocinatur, forma est causa vt res sit, anima est forma; ergo est causa vt res sit, quoniam ibi non intendit concludere, quod sit causa vt res sit, sed quod sit causa in triplici genere causa, vt forma, finis, & agens, vnde conceditur quod intelligentia sit forma assistens, vt naui tribuens ei operationem, quae est motus, eo magis quod intelligentia non est principium quo mouendi, & intelligendi, sed principium, quod mouet, & intelligit.

Quomodo ex intelligentia & ex orbe fit magis vnum quam ex materia, & forma.

Ad aliam dicimus, quod Auerr. intelligit quod ex intelligenti & orbe fit magis vnum, scilicet indiuisibile, & aeternum, quam ex materia, & forma material.

Ad tertiam dicimus, quod intelligentia est efficiens, quia est principium motus, est finis, quia caelum est, propter intelligentiam, & est forma assistens, auctoritas Auerr. dicit ad hoc, quod caelum dependet ab intelligentia, quo ad eius dispositiones, & quo ad esse, non quidem formaliter, sed in quantum est agens conseruans ipsum.

Vide D. Tho. p. p. q. 70. art. 3. vbi disputat de animatione caelorum, & de potentia Dei q. 6. art. 6. & 7. contra gentes c. 5. 6. vbi ex professo quaerit, si substantia intellectualis possit vniri corpori, & per quem modum, facit etiam pro hoc quaesito videre Capreolum 2. sen. dist. 15. & Zimaram Theor. 70. & Soncinatem in q. sup. 12. Metaph. q. 11.

Q V A E S T I O III.

Vtrum in animalibus imperfectis, forma quae est in parte abscissa, praexistit in toto animali.

Intellectus q. 9. huius.

VERITVR Quarto. Vtrum in animalibus imperfectis, forma quae est in parte abscissa praexistit in toto animali. Et videtur quod non.

Primo. Qua ratione forma vnius praexistit in toto, eadem ratione forma alterius partis: tunc quaero de illis formis, aut vtraque informabat materiam totius, aut vna tantum. Si vtraque informabat ergo vna materia simul informatur pluribus formis substantialibus, quod est contra mentem S. Tho. Si vnam tantum informabat: ergo forma materialis alia erat in materia, & non informabat, hoc autem est inconueniens, ergo &c.

1. part. q. 76. art. 4.

Secundo. Quando abscinditur pars animalis, aut acquiritur illi aliquid, quod in ea non praefuit, aut nihil. Si nihil, ergo non magis debet abscissa esse aliquid per se existens in actu, quam dum erat in toto, quod est inconueniens, quia pars in toto habet esse in potentia, separata autem habet esse in actu. Si aliquid acquiritur parti, non apparet quid sit illud, nisi forma; ergo prius non habebat formam: ergo forma partis non praexistebat in toto. Tenet consequentia, quia si praexistisset in toto coniuncto, fuisset maxime in ipsa parte, cuius postmodum efficitur forma in actu.

Tex. 20.

Respondet, quod ista quaestio mota est, vt declarentur verba Philosophi dicentis, quod ideo partes plantarum, & animalium imperfectorum decisa viuunt, quia in toto est anima in actu vna, in potentia vero plures, ex quo vult quod anima partem

separata praexistat in toto.

Pro declaratione huius, Primo ostendendum est, quare in quibusdam forma totius secundum eandem speciem saluatur in partibus, in quibusdam autem non.

Secundo declarabo, quomodo formae partium separatarum praexistant in toto.

Sciendum igitur primo, quod quanto forma est perfectior, tanto plures, & magis diuersas habet operationes, & ideo requirit etiam subiectum magis diuersum. Sicut quia anima est perfectior forma elementari: ideo requirit corpus organicum propter diuersitatem operationum, quod non requirunt formae elementorum, & inter animas quanto aliqua fuerit perfectior, tanto requirit maiorem diuersitatem in partibus corporis. Anima enim intellectiua, quia est perfectior anima canis, ideo requirit magis organizatum corpus.

Forma perfectior plures & magis diuersas habet operationes.

Sciendum secundo, quod cum forma non requirit magnam diuersitatem organorum, subiectum est eiusdem rationis & dispositionis in toto, & in partibus, & quia eadem in illis est dispositio totius, & partis, ideo forma quae est in toto secundum omnem perfectionem, secundum quam est in toto, est etiam in qualibet parte. Sicut forma ignis, omnes operationes quas habet in toto igne, habet etiam in qualibet parte ignis. Sicut enim totus ignis potest calefacere & desiccare, ita & pars ignis, sed cum forma requirat subiectum, habens diuersitatem organorum, non est secundum omnes suas perfectiones in qualibet parte, sed secundum vnam perfectionem in vno, & secundum aliam in alio, sicut in homine anima est in oculo secundum potentiam visiuam, in aure secundum potentiam auditiuam, & sic de aliis. Ratio itaque, quare in aliquibus forma totius saluatur in qualibet parte, in aliquibus autem non, est quia in aliquibus dispositio totius inuenitur in qualibet parte, sicut in igne, in aliquibus autem alia est dispositio totius, alia est dispositio partium, sicut in animalibus perfectis. In animalibus autem imperfectis, & in plantis, licet habeat aliqualem diuersitatem partium, non tamen habet magnam diuersitatem, sed est quasi eiusdem dispositionis in omnibus partibus. ideo anima talium potest in partibus abscissis saluari. Quia tamen maiorem diuersitatem requirit anima animalium imperfectorum, quam anima plantarum, inde est, quod anima diu saluatur in partibus plantarum, non autem saluatur diu anima in partibus animalium, quia parti animalium deficiunt instrumenta quibus saluatur vita, puta os, aut aliquid aliud instrumentum.

Quantum ad secundum sciendum primo, quod licet quaelibet forma substantialis sit secundum essentiam simplex, aliqua tamen per accidens potest habere quandam extensionem, ad extensionem sui subiecti proximi, & per consequens quandam diuisibilitatem, & hoc accidit propter imperfectionem ipsius formae, sicut albedo extenditur ad extensionem subiecti, & diuiditur ad eius diuisionem.

Alia forma substantialis habere potest extensionem per accidens propter sui imperfectionem.

Sciendum secundo, quod quodlibet continuum & extensum, habet quaedam vnitate in actu, sed continet multa in potentia. Continet. n. multas partes,

partes, quae sunt in illo in potentia. Sicut lignum vnum est quidem vnum in actu, quia in actu habet vnam formam, & vnum esse, est tamen plura in potentia, quia continet plures partes, in quas potest diuidi, quae cum fuerint separatae a toto, efficiuntur in actu.

Sciendum tertio, quod triplex est potentia, in qua aliquid dicitur esse: vna est potentia materia prima, in qua dicuntur esse omnes formae, & talis est potentia, in qua nihil est essentiae formae, ad quam est in potentia: alia est potentia mixta, in qua sunt corpora simplicia, mixta enim resoluuntur in elementa, ideo elementa dicuntur esse in mixto in potentia, & talis est potentia in qua est forma simplicis aliquo modo. In virtute, mixta enim continet virtualiter in se formas elementorum. Similis est potentia materiae dispositae ad formam. In ligno, n. calefacto & desiccato est forma ignis in virtute, calore. n. & scitias habet in se virtutem formae ignis. Tertia est potentia in qua dicitur esse partes. Sicut enim partes potentia in toto, & haec est potentia in qua est essentia eius, quod est in illa, sed non est esse proprium & distinctum eius: sicut in vna quantitate sunt partes secundum essentiam suam: realiter enim partes integrat totum, sed non sunt secundum esse proprium & distinctum. Vnde dicuntur illae partes esse in tota quantitate in potentia, non quia existentia partium non sit in toto: sed quia in toto non existunt per esse proprium, & distinctum, sed per esse totius: si autem separarentur a toto, existent per esse proprium & distinctum.

Istis notatis, dico. Primo ad quaesitum, quod quia inter animas, formae plantarum, & animalium imperfectorum sunt imperfectae, ideo habent quandam extensionem, & diuisibilitatem, vnde diuiduntur ad diuisionem corporis, sicut albedo diuiditur ad diuisionem parietis in quo est.

Dico secundo, quod partes ipsius animae in quas est diuisibilis, sunt in potentia in toto.

Anima est vna in actu & plures in potentia.

Dico tertio, quod animam esse vnam in actu, & plures in potentia, in plantis & animalibus imperfectis, sic intelligitur, quod anima vnius plantae, & vnius animalis imperfecti est vna actu, quia habet vnum esse actuale: sed est plures in potentia, quia habet plures partes, in quas potest diuidi, quae sunt in ipsa in potentia, & si diuidatur, erit plura in actu, quia habebit plura esse in actu secundum diuersas partes. Sicut accepto quodam ligno, est ibi forma vna in actu, quia habet vnum esse substantiale in actu, est tamen illa forma plures in potentia, vnde si diuidatur lignum, quae erat vna in actu, amittit vnum esse quod habebat, & efficitur plures in actu, quia in vna parte ligni pars illius formae habet esse proprium & distinctum, similiter se habebit alia pars formae in altera parte ligni.

Ex istis patet responsio ad quaesitum scilicet quod formae praexistunt in toto, non quidem actu, quia in vno composito est tantum vnum esse substantiale, plures, autem formae actu dant plura esse substantia lia sed modo dicto. Cuius ratio est, quia essentia formae non aduenit nouiter materiae, nisi per alterationem praexistentem. In diuisione autem animalium, aut plantarum non apparet alteratio, per quam debeat acquiri substantialis forma, vnde oportet

et, quod aliquo modo praefuerit illa forma in materia.

Possent etiam dici secundum Albertum, quod forma huiusmodi, scilicet plantarum, & animalium imperfectorum, diuiditur per accidens ad diuisionem corporis.

Albert. r. de anima c. vltimo.

Sed aduerte quod duplex est quod diuiditur per accidens. scilicet quod habet quantitatem per accidens, & est minus in minori, & maius in maiori, & hoc modo anima non diuiditur, quia non est forma materialis. Est aliud diuisibile per accidens, quod licet in se sit indiuisibile, tamen secundum totam suam facultatem inest diuersis partibus corporis, ideo illis diuisis, remanet in illis secundum totam suam facultatem, & hoc modo anima diuisibilis est, & est simile, sicut si in signato puncto in linea diuidatur linea in puncto illo, punctum est quidem secundum se indiuisibile, tamen per diuisionem remanet punctum in vtraque linea.

Duplex est quod diuiditur per accidens.

Sed non videtur hoc posse stare, Tum quia tota facultas formae non potest remanere nisi remaneat essentia formae; essentia autem formae substantialis non potest induci per solam diuisionem. Tum quia similitudo illa de puncto non valet. Non enim per diuisionem lineae remanet punctum, in quo fit diuisio, sed illo corrupto, resultant duo puncta in actu: modo diuisa arbore, non corrumpitur anima eius, esset enim inconueniens, quod abscisso ramo ramuscule a magna arbore, corruperetur anima arboris.

Addi. Vide pulchritudinem.

Et ideo magis dicendum, quod in istis anima est extensa, & per diuisionem partes accipiunt esse actu, quod prius habebant in potentia.

Sed possent aliqui dubitare, quomodo per solam diuisionem potest pars plateae habere formam in actu, quam prius habebat tantum in potentia, cum ad generationem plantae requirantur multae aliae rationes, & dispositiones in materia.

Dubium.

Respondetur, quod quia forma partis erat in toto secundum essentiam suam, licet non haberet esse proprium, ideo erat in potentia propinqua actu. Nihil enim est magis propinquum formae, quam esse, vnde per solam diuisionem potest poni in actu: per illam enim vnitur ipsa esse, ad hoc autem quod forma educatur de potentia materiae, requiruntur multae alterationes praeuiae, quae essentia formae non praexistit in materia, ipsa enim materia prima est in potentia, & ad essentiam formae, & ad esse ipsius.

Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum dicitur, quod vtraque informabat materiam, quia vtraque erat pars vnius formae, quae in formabat. Ad improbationem huius dicitur, quod non est inconueniens vnam materiam informari pluribus formis in potentia, quae sint partes vnius formae in actu. Illae enim non informant, quia de se proprium esse, sed quia forma vna diuersis partibus materiae dat vnum esse per diuersas partes suas potentiales.

Vna materia informatur pluribus.

Ad secundum dicitur, quod cum separatur pars a toto in plantis & animalibus imperfectis, acquiritur aliquid: & cum dicitur quod illud non potest esse nisi forma, negatur: imo dicitur quod essentia formae praexistebat in materia: sed per diuisionem acquiritur

Intelligētia est particeps diuinitatis.

ADDITIO.

CIRCA hæc quæ dicuntur in hoc quaestio, possent aliquis dubitare de anima intellectiua, num & ipsa sit extensa, quia cum in homine non sit nisi ipsa, quæ largitur ei esse diuisibile, quantum, extensum, figuratum, & corruptibile, ex quo sequitur ipsam esse extensam, quæ tam, diuisibilem cum nemo dat quæ non habet, si anima intellectiua hæc omnia tribuit homini, sequitur quod & in se hæc omnia habeat.

Nisi dicamus, quod in anima inueniri hæc omnia potest esse corporeum, materiale, quantum, figuratum, &c. potest dupliciter intelligi: vno modo formaliter, alio modo virtualiter, & quod quamuis in ea non inueniantur lectiua dicitur hæc formaliter, sunt tamen in ea virtualiter, sicut trigonum non est in tetragono formaliter, sed virtualiter, & sic anima dat quod habet virtualiter, quandoquidē cū sit tantæ excellentiæ, vt det ei esse corporeum, extensum, figuratum, &c. nec non quod esse intellectuale, & in diuisibile, in quantum formaliter excedit omnes alias formas, hinc sequitur quod compositum sit quantum, & figuratum subiectiue, & forma illius compositi sit indiuisibilis formaliter. quilibet Philosophus hoc agnoscere potest, quod inter formas pure diuisibiles, quales sunt intelligentiæ, formas pure diuisibiles, quales sunt forme omnino materiales, mediata forma indiuisibilis formaliter, & diuisibilis virtualiter, cui ex formali indiuisibilitate conuenit esse non quantum, & ex virtuali diuisibilitate conuenit facere formaliter ens extensum subiectiue.

Aduerte diligenter, quod cum dicimus animam intellectiua dare esse extensum compositum, intelligitur non de esse actualis existentie, sed de esse essentie: illud namque est indiuisibile, & immateriale, sicut anima ipsa, hoc vero diuisibile, & immateriale, illud est vnum simplicitate communicatum tantum composito, & materia, hoc verum est vnum compositione ex materia, & forma.

Nota figmentum, quod aliqui insciji imaginati sunt, quod Arist. ponat aliam animam sentientem, quæ constituit cœlum in esse, & ab hac anima cœlum est animal, est enim neque graue neque leue, sed quintum corpus, & continet virtute species rerum sensibilium, quod illæ inter se actu secretae sint, sed quia ipsius substantie virtute omnia sensibilia existente, & per has species de sensibilibus faciat iudicium, quia sensus nō suscipiunt si mulacra ab externis obiectis, sed per imagines, quas habent de sensibilibus iudicant, & huius sententia volūt fuisse Simplicium asserentem sub communi animæ definitione, quam 2. de anima Aristot. tradidit cœlestem animam contineri, quia cum trisariam considerari possit, primo vt entis principium est, ea ratione qua ens, quo pacto à primo Philo. consideratur, secundo vt resbus quæ ortum, & interitum patiuntur cooperetur, & de ea 8. Phys. factus est sermo, demum vt est principium quo cœlum est cœlum, atque vitæ actiones exercet, & ita in libris de anima spectatur, & sic in cœlo duas existere animas docent, quarum altera sensitua est, per quam cœlum est animal, & illas explet actiones, quæ ei ut animal est, conueniunt, altera intelligentia vocatur, quæ orbiculari corpori tributa est, diuinitatis particeps, propter hanc enim cœlum in gyrum mouetur & intelligit, sed si vis videre salutaritatem horum, lege D. Thom. p. p. quæst. 70. art. 3. & 2. contra gent. cap. 69. in disputa tis quæst. de potentia quæst. 6. artic. 6. & quolib. 12.

Opinio potentium animam sentientem in cœlo.

Duplex est esse quod largitur anima intellectiua existentie & essentie.

3. de anima lect. 3.

Quo anima consideratur a physico.

3. de anima lect. 3.

QVAESTIO V.

Vtrum sint quinque genera potentiarum animæ.

Potentia dicimus vegetatiuum, &c. Tex. XXVII.

V. ERITVR Quinto, Vtrum sint quinque genera potentiarum animæ. Et videtur quod non.

Primo, quot sunt animæ, tot debent esse potentie animæ: quia passio multiplicatur ad multiplicationem subiecti. sed tantum sunt tres.

Secundo, qualibet potentia appetit suum obiectum: ergo appetituum non debet distingui contra alias potentias.

Tertio, vt habet S. Tho. Quando differentie essentialis obiectorum diuidunt aliquod speciale obiectum animæ, diuersificant potentias, sed non genera potentiarum: sed obiectum sensitiuum & intellectiui diuidunt speciale obiectum animæ: diuidunt enim apprehensibile, vt dicit S. Tho. quæstio ne præallegata: quod est speciale obiectum anime, non enim omne obiectum animæ est apprehensibile: ergo sensitiuum & intellectiuum nō sunt duo genera potentiarum.

Quarto, genera potentiarum distinguuntur secundum diuersitatem operationum: sed sunt tantum tria genera operationum: ergo &c. Maior est S. Th. Minor probatur. Operationes animæ distinguuntur secundum diuersitatem esse rerum viuentium, vt dicit S. Thom. sed sunt tantum tria esse rerum viuentium, vt ipsemet dicit: ergo &c.

Quinto, sicut se habet sensitiuum ad intellectiuum, ita appetitus sensitiuus ad intellectiuum: sed sensitiuum & intellectiuum sunt duo genera potentiarum animæ: ergo & appetitus sensitiuus, & intellectiuus, & per consequens erunt sex.

Sexto, Philosophus dicit, quod principium mouens in animalibus, est sensus, aut intellectus, aut appetitus: ergo non debet poni motuum secundum locum generis distinctum ab illis.

In ista quaestione duo faciam. Primo præmittā aliqua. Secundo dicam ad quaestum, vt appareat quæ fuerit mens S. Tho. propter hoc enim moueo istam quaestione.

Quantum ad primum, quia S. Th. diuersimodo distinguit genera potentiarum animæ in diuersis locis.

Sciendū primo, quod licet aliquæ potentie animæ sint passiuæ, sunt tamen sic passiuæ, quod sunt etiam aliquo modo actiuæ, patiuntur quidem a suo obiecto, sicut intellectus ab intelligibili, sed tamen aliquarum operationum sunt productiuæ. Nam intellectionem producit intellectus, potentia visua visionem, & sic de alijs.

Sciendū primo, quod licet aliquæ potentie animæ sint passiuæ, sunt tamen sic passiuæ, quod sunt etiam aliquo modo actiuæ, patiuntur quidem a suo obiecto, sicut intellectus ab intelligibili, sed tamen aliquarum operationum sunt productiuæ. Nam intellectionem producit intellectus, potentia visua visionem, & sic de alijs.

Sciendū primo, quod licet aliquæ potentie animæ sint passiuæ, sunt tamen sic passiuæ, quod sunt etiam aliquo modo actiuæ, patiuntur quidem a suo obiecto, sicut intellectus ab intelligibili, sed tamen aliquarum operationum sunt productiuæ. Nam intellectionem producit intellectus, potentia visua visionem, & sic de alijs.

Sciendum secundo, quod differentia est inter actus potentiarum actiuarū, & inter actus potentiarum passiuarum, quod actus potentiarum passiuarum sumunt speciem ab obiectis, quæ comparantur ad ipsas potentias, sicut actiua & passiuæ, actus autem potentiarum actiuarum possunt sumere speciem, & ab obiectis, quæ comparantur ad ipsas potentias, sicut finis, & etiam à principijs, magis autem a principijs: Sicut calefacere & infrigidare accipiunt speciem à suis principijs, & à suis finibus, quæ sunt calor & frigus. Similiter et ab illis habent distinctionem. Ideo enim calefactio distinguitur ab infrigidatione: quia calefactio terminatur ad calorem, & est à calore, frigidatio autem terminatur ad frigiditatem, & est à frigiditate, sicut à principio formali. Quia ergo omnes potentie animæ sunt aliquo modo actiuæ, licet aliquæ absolute sint passiuæ, ideo possunt distingui per operationes, secundum quod ipsæ operationes distinguuntur per principia, & etiam secundum quod distinguuntur per obiecta. Hic ergo in secundo de anima distinguit S. Thom. potentias animæ per operationes, secundum quod illæ distinguuntur in ordine ad esse viuentium, quod est principium, & ratio operandi rebus viuentibus, sicut simpliciter in omnibus esse est prima ratio operandi. Distinguit enim ipsas in quantum sunt potentia operatiua. In alijs autem multis locis distinguit istas potentias per operationes, vt accipiunt distinctionem ab obiectis.

Quantum ad secundum sciendum, quod de potentis animæ possumus loqui dupliciter. Vno modo quantum ad modum operandi, & sic sunt tantum tria genera potentiarum, vt dicit S. Thom. scilicet potentie vegetabiles, sensibiles, & intellectuales.

Vegetatiua enim agunt mediatis qualitatibus actiuis, & passiuis, sicut sunt calidum & frigidum. Sensitiua, licet non indigeat qualitatibus actiuis & passiuis, ad eliciendum actum sentiendi, indigent tamen organo corporali. Intellectiua autem nec indigent qualitatibus actiuis & passiuis, nec organo corporali. Alio modo possunt considerari, quantum ad genus operationum, & sic sunt quinque genera potentiarum, sicut quinque genera actuum. Ipse autem operationes possunt distinguui dupliciter. In ordine ad esse viuentium, & in ordine ad obiecta, vt dictum est. Primum modum assignat S. Thom. alii vero alium. Quantum ad primum modum distinguuntur sic in viuentibus enim est triplex esse. scilicet esse materiale, secundum quod res recipiuntur in viuente materialiter, sicut esse plantarum. Aliud est esse penitus immateriale, secundum quod res recipiuntur in viuente secundum esse penitus immateriale. scilicet sine materia, & conditionibus materialibus indiuiduantibus, & ab ipso organo corporali, & hoc est esse intelligibile. Aliud est esse medio modo se habens, secundum quod recipiuntur in viuente res sine materia, non tamen sine conditionibus materialibus, & sine organo corporali, & hoc est esse sensitiuum. Primum esse sequuntur operationes animæ vegetatiua. Secundum operationes partis intellectiua. Tertium operationes partis sensitiua. Sed quod omne esse est secundum aliquam formam, ad for-

mam autē quamlibet sequitur aliqua inclinatio, & ad inclinationem operatio, sicut ad formam leuis sequitur inclinatio ad locum sursum, & ad inclinationem sequitur motus sursum, ideo esse intellectiuum, & esse sensitiuum, est secundum aliquam formam, esse sensitiuum est secundum formam sensibilem, & esse intellectiuum est secundum formam intelligibilem. Ad istas autem formas sequitur inclinatio, quæ dicitur appetitus, & ad inclinationem operatio, quæ est motus localis: operatio nibus igitur vegetatiua attribuitur vnum genus potentiarum, quod dicitur vegetatiuum, operatio nibus partis sensitiua, sensitiuum, & intellectiua, in tellectiuum, inclinationi, quæ est appetitus, appetitiuum, motui locali secundum locum, motiuum.

Secundum modum distinguendi. scilicet per obiecta, p. p. 9. 78. art. 1. assignat S. Thom. sic. Quædam enim est operatio viuentis, cuius obiectum est corpus anime coniunctum, & circa hoc est vnum genus potentiarum, quod dicitur vegetatiuum. Potentia enim vegetatiua agunt in corpus coniunctum anime. Nam etiam generatiua agit in corpus coniunctum anime, aut in semen, aut in corpus quod generatur, cui coniungitur ipsa anima, per virtutem quæ est in semine. Quædam est, cuius obiectum est corpus sensibile, & circa hoc est sensitiuum. Alia est cuius obiectum est omne ens, & huic correspondet genus potentiarum, quod dicitur intellectiuum. Sed obiectum sensus & intellectus dicitur ipsa res exterior, secundum quod nata est esse in intellectu, & sensu per suam similitudinem. Quædam vero est, cuius obiectum est res extrinseca, secundum quod in ipsam tendit anima, sicut in finem, quod est primum in intentione. scilicet res sub ratione appetibilis, & huic correspondet appetitiuum. Sed & alia est, cuius obiectum est res extrinseca, vt ad ipsam comparatur anima, sicut ad terminum motus & operationis, & huic correspondet alterum genus, quod dicitur motiuum secundum locum. Istis duobus modis distinguit genera potentiarum animæ S. Thom.

Sed pro declaratione primi modi, Sciendum primo, quod esse est duplex, esse. i. existentia, & esse essentie. Esse existentia est existentia actualis, secundum quam res dicitur existere in rerum natura. Esse essentie est ipsa essentia, secundum quam res dicitur esse talis, sicut humanitas est essentia hominis, & id quo homo est homo: Operationes igitur animæ non distinguuntur secundum esse existentie rerum viuentium, sed distinguuntur in ordine ad essentiam, sicut ad esse essentie, cuius principium est forma. Vnde S. Thom. in littera, loquens de esse materiali, dicit secundum esse materiale, quod est per materiam contractum, vnaquæ que res est, hoc solum quod est. Sicut hic lapis non est aliud, quam hic lapis; constat autem quod secundum esse existentie res non dicitur talis natura, sed solum existens.

Sciendum secundo, quod esse essentie dupliciter potest considerari. Vno modo, in ordine ad subiectum in quo est. Alio modo, in ordine ad operationem, quæ consequitur ad ipsum. Si consideretur in ordine ad suum subiectum, sic ex seipso est

esse est duplex, existētia, & essentia.

Omne esse est à forma.

Quid est obiectum sensus.

Esse est duplex, existētia, & essentia.

Esse essentie dupliciter consideratur.

est perfectum, & non indiget alio esse accidentali ad perfectum suum suppositum, humanitas. n. ipsa perficit suppositum humanum, & non indiget alio esse accidentali ad ipsum perfectum, & secundum esse isto modo sumptum, distinguuntur tres animae. Si autem consideretur in ordine ad operationem: sic ex seipso non est sufficiens & ad operationem: sed requirit in subiecto aliquid esse accidentale, hoc autem est differens in diuersis. Esse enim substantiale vegetatiuum requirit tantum esse accidentale, quod dant potentiae vegetatiuae supposito, ad hoc ut ex ipso procedat actio. Esse autem substantiale sensitium, & intellectiuum, praeter esse accidentale, quod dant potentiae, requirit etiam esse accidentale, quod dant res per suas similitudines, unde ad hoc ut homo producat intellectiorem, requiritur quod habeat esse substantiale intellectiuum, quod est ab anima, requiritur etiam, quod habeat esse accidentale intellectiuum, quod est a potentia intellectiua, & esse quod est a specie intelligibili, & omnia ista esse accipiuntur in vim vnus esse perfecti secundum ordinem ad operationem. Simile est etiam de esse sensitiuo.

Cum ergo dicit S. Th. quod operationes animae consideranda sunt secundum esse rerum uiuentium. Dico primo, quod accipitur esse secundum quod ordinem habet ad operationem, non secundum quod habet ordinem ad subiectum.

Dico secundo, quod accipitur non tantum ipsum esse substantiale, sed accipiuntur omnia esse, quae faciunt ad operationem, scilicet & esse accidentale tanquam vnum esse.

Et quod hoc sit ad mentem S. Thomae apparet hic. Loquens enim de esse immateriali dicit. Huiusmodi autem immateriale esse etiam habet duos gradus in istis inferioribus, nam quoddam est penitus immateriale. scilicet intelligibile, in intellectu. n. res habet esse & sine materia, & sine conditionibus materialibus indiuiduantibus, & etiam absque organo corporali. Ex quo patet, quod S. Th. loquitur de esse immateriali, & intellectu, quod est a similitudine, scilicet quam res dicitur esse immaterialiter in intellectu. Praeterea, inferius de illo esse loquens, dicit, quod esse intellectuale est a forma intellectuali, & esse sensibile a forma sensibili: forma autem intellectuales, & sensibiles sunt formae accidentales. Unde relinquuntur, quod per esse intellectuale, accipiat omnia praedicta, tamquam vnum esse, quod esse est completiue a specie intelligibili, & hac spem sequitur appetitus. Appetitus enim per intellectum, & appetitus sensitiuus, formam apprehensam per sensum, ut in plerisque locis dicit S. Th.

Sciendum vltimo, quod cum ponit Philosophus sensitium, & intellectiuum duo genera potentiarum animae per sensitium non intelligit omnes potentias animae sensituiuae, neque per intellectiuum omnes potentias animae intellectiuae, sed per sensitiuum intelligit potentias apprehensiuas, & cognoscitiuas partis sensituiuae: similiter per intellectiuum, potentias apprehensiuas partis intellectiuae.

Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum negatur antecedens: tum quia vna anima

potest habere plures potentias, tum quia animae distinguuntur secundum diuersa esse tantum, genera autem potentiarum distinguuntur secundum genera operationum.

Ad probationem dicitur, quod passio multiplicatur secundum multiplicationem materialem subiecti, non autem ad multiplicationem essentialium: nam vnus rei possunt esse plures passiones, praecipue quando recipiunt speciem ab extrinseco.

Ad secundum respondetur, quod duplex est appetitus. scilicet naturalis sequens formam naturalem, & animalis sequens formam apprehensam. Si loquimur de appetitu naturali, & in antecedente, & consequente conceditur totum, quia de illo non loquitur Philosophus. Si de appetitu animali, negatur antecedens. Si autem in antecedente accipiatur appetitus naturalis, & in consequente appetitus animalis, negatur consequentia.

Ad tertium dicitur primo, quod si volumus loqui de prima diuisione potentiarum, secundum prima genera obiectorum; sic erunt tantum tria, scilicet vegetatiuum cognoscitiuum: appetitiuum, sed si loquamur de generica quacunque diuisione potentiarum, siue sit secundum prima genera, siue non, sic sunt quinque.

Dicitur secundo quia mens S. Thomae est, quod quando differentiae essentialis obiectorum diuidunt aliquod obiectum speciale, scilicet cuius species non possunt amplius diuidi differentiis essentialibus, tunc differentiae non faciunt diuersitatem secundum genus. Modo cognoscibile non est ad hoc speciale obiectum, sensibile enim est quaedam species cognoscibilis, & diuiditur in plures species, unde non sequitur ratio.

Ad quartum negatur minor. Ad probationem dicitur, quod non est sensus S. Thomae, quod distinguatur tantum secundum esse, sed in ordine ad esse, & ad formas, secundum quas sunt talia esse, unde non dixit, operationes animae distinguuntur secundum distinctionem esse uiuentium, sed sic oportet operationes considerare, secundum esse, quod inuenitur in uiuentibus, hoc est secundum quod requirit esse uiuentium.

Ad quintum dicitur ad antecedens, quod non est omnimoda similitudo, immo in proposito negatur similitudo. Cuius ratio est, quia sensitium & intellectiuum distinguuntur distinctione obiectorum, in quantum obiecta sunt, distinguuntur enim differentiis apprehensibilis, quia obiectum sensus est apprehensibile particulare, & obiectum intellectus est apprehensibile vniuersale. Appetitus autem rationalis & sensitiuus, non distinguuntur differentiis appetibilis, in quantum appetibile est, quia de eodem potest esse vterque appetitus, sed secundum diuersum modum operandi. Voluntas enim libere appetit, sed appetitus animalis naturali necessitate.

Ad sextum dicitur, quod duplex est principium, mouens. scilicet imperans, ac efficiens motum, & exequens. In tertio Philosophus loquitur de virtute imperante, & efficiente motum, hic autem de virtute exequente. Vel melius dicendum est, quod motiuum secundum locum ab intellectu, & appetitio formaliter tantum est distinctum, non autem realiter.

Quomodo passio multiplicatur.

Appetitus duplex, naturalis & animalis.

Similitudo inter sensitium & intellectiuum.

Principium mouens duplex imperans & efficiens.

ADDITIONO

CIRCA quaestum hoc de numero potentiarum animae, dubitare posset aliquis de subiecto harum potentiarum, num sit anima ipsa, vt ratio dicitur videtur, quandoquidem sicut se habent potentiae corporis ad corpus, ita se habent potentiae animae ad animam, sed corpus est subiectum corporaliu potentiarum, & anima est subiectum potentiarum animae, igitur ipsum coniunctum, vt ex lib. de Somno & vigilia videtur sentire Philosophus, dicens, quod sentire non est proprium animae, neque corporis, sed coniuncti, & sic potentia sensitua est in coniuncto, sicut in subiecto: unde sequitur quod non sola anima est subiectum suarum potentiarum.

Nisi dicamus, quod illud est subiectum operatiuae potentiae, quod est potens operari, omne enim accidens denominat proprium subiectum: idem autem est quod potest operari, & quod operatur, unde oportet quod eius sit potentia, sicut subiecti cuius est operatio, vt ipse semet Philosophus fatetur in libro de Somno & vigilia: manifestum est autem, quod quaedam operationes sunt animae, quae exercentur sine organo corporali, vt intelligere, & velle, unde potentiae quae sunt principia harum operationum, sunt in anima sicut in subiecto: quaedam vero operationes sunt animae, quae exercentur per organa corporalia, sicut visio per oculum, auditus per aurem, & simile est de omnibus aliis operationibus nutritiuae, & sensituiuae partis, & ideo potentiae, quae sunt talium operationum principia, sunt in coniuncto, sicut in subiecto.

Licet opinio diuini Platonis fuerit, quod sentire est operatio animae, quam opinionem recitat D. Augustinus, dicens, quod anima quaedam sentit non per corpus, immo sine corpore, vt est timor, & huiusmodi, quaedam vero sentit per corpus, quamquam dupliciter intelligi possunt haec verba, videlicet quod anima quaedam sentit cum corpore, quaedam sine corpore, vno modo quod hoc quod dico cum corpore, vel sine corpore, determinet actum sentiendi, secundum quod ex ita sentiente, & sic nihil sentit sine corpore: quia actio sentiendi non potest procedere ab anima, nisi per organum corporale, alio modo potest intelligi, ita quod praedicta determinent actum sentiendi ex parte obiecti, quod sentitur, & sic quaedam sentit cum corpore, id est in corpore existentia, sicut cum sentit vulnus, vel aliquid huiusmodi, quaedam vero sentit sine corpore, id est non existentia in corpore, sed solum in apprehensione animae, sicut quando sentit se tristari, vel gaudere de aliquo auditu.

Unde soluitur dubitatio praemissa, dicendo, quod omnes potentiae dicuntur esse animae, non sicut subiecti, sed sicut principii: quia per animam coniunctum habet, quod per tales operationes operari possit.

Et si quis instaret, quod operationes potentiarum animae attribuantur corpori propter animam, quia vt scribitur in hoc lib. anima est quo sentimus & intelligimus primo, sed prima principia operationum animae sunt potentiae: ergo potentiae per prius sunt in anima.

Dicat, quod omnes huiusmodi potentiae per prius sunt in anima quam in coniuncto, non sicut in subiecto, sed sicut in principio.

Si quis adhuc instaret dicendo, quod cum genera potentiarum distinguuntur secundum diuersitatem operationum, sed tantum sunt tria genera operationum, quia operationes animae distinguuntur secundum di-

uersitatem esse rerum uiuentium, sed tantum sunt tria esse rerum uiuentium, vt habet D. Thom. in hoc lib. Pulchra dubi igitur tria tantum sunt genera potentiarum animae: et ratio lect. 5. go non quinque, vt determinauit AuCTOR, Dicitur ad Exponitur hoc, quod non intelligit D. Thom. quod operationes distinguuntur tantum secundum esse, sed in ordine ad esse, & ad formas secundum quas sunt talia esse, unde non dixit, operationes distinguuntur secundum distinctionem esse uiuentium, sed sic, oportet operationes considerare, secundum quod inuenitur esse in uiuentibus, hoc est secundum quod requirit esse uiuentium. Vide D. Caietanum dubitantem quomodo app. cap. 3. do appetitium coincidit cum omnibus generibus, & Vide Au. speciebus potentiarum animae, & Apollinarem Cremonensem, & Romanum Egidium, Iuallumque in loco correspondenti.

QVAESTIO VI.

Vtrum potentiae animae distinguantur per actus, & actus per obiecta.

Priores enim potentiae actus, & operationes secundum rationem sunt. Text. XXXIII.

QVAERITVR Sexto, Vtrum potentiae animae distinguantur per actus, & actus per obiecta. Et videtur quod non.

Primo. Nullum prius distinguitur ipso id quod est posterius: sed actus sunt posteriores potentiae; ergo per actus non distinguuntur potentiae.

Secundo. Distinctio formalis est per differentias intrinsecas, sed obiecta non sunt intrinseca actibus nec potentiae, ergo per obiecta non distinguuntur actus & potentiae.

Tertio. Si distinguerentur per actus, remotis actibus non esset distinctio, remotis enim principii distinctiuis aliquorum, illa non remanent distincta, sed hoc falsum est, quia tunc homine dormiente, non esset distinctio inter visum & auditum; ergo &c.

Quarto. Si diuersitas obiectorum esset causa diuersitatis potentiarum: vnitas obiectorum esset causa vnitatis potentiarum: sed hoc est falsum, quia idem obiectum respiciunt intellectus, & voluntas appetit, & tamen sunt potentiae distinctae: ergo &c.

Quinto. Maior diuersitas est inter lapidem, & hominem, quam inter saporem & caliditatem, & tamen illa non diuersificant potentias: ergo nec etiam ista obiecta.

In ista quaestione duo faciam. Primo ostendam, a quo specificentur potentiae. Secundo, unde habeant distinctionem.

Quantum ad primum. Sciendum primo, quod duplex est forma. Vna intrinseca, & altera extrinseca. Quia enim formae est duplex est forma. Ferr. sup. Anima. C. perfici-

Mens D. T. explicatur.

Esse intellectuale est a forma intellectiua.

Lect. 5.

perficere, & denominare, omne perfectum, & denominatum alterius, habet rationem forme. Et autem aliquid perfectum, & denominatum alterius existens in eo quod perficit & denominat, sicut albedo existens in pariete perficit ipsum secundum esse album, & anima intellectiva perficit hominem, cuius esse pars essentialis & denominans. Aliquid vero est perfectum alterius, & denominatum existens extra illud, quod dicitur perficere, & denominare, in quantum perfectio alterius consistit in ordine ad ipsum, sicut calor est forma calefactionis extrinseca, & calefactio habet perfectionem suam, ex ordine ad calorem a quo procedit, aut ad quem terminatur, & dicitur calefactio, quia est a calore, aut quia terminatur ad calorem, & locatum dicitur locatum a loco existente in locante.

Sciendum secundo, quod dupliciter dicitur aliquid dare speciem alteri, & differentiam. Vno modo effectiue, sicut si diceremus, quod producens hominem dat homini speciem & differentiam. Alio modo formaliter, sicut dicimus, quod albedo dat esse album parieti formaliter, & anima intellectiva dat homini esse hominem, & cum duplex sit forma, scilicet intrinseca & extrinseca, cuiuslibet conuenit dare speciem ei, cuius est forma.

Sciendum tertio, quod aliud est esse speciem, & differentiam, & aliud dare speciem, & differentiam, species enim, & differentia dicunt intrinsecum rei, & sunt idem quod res, humanitas enim, & rationale est idem quod homo. Sed id quod dat speciem, potest esse extrinsecum, sicut calor dat speciem calefactioni, & tamen non est intrinsecus calefactioni, & si illud sit intrinsecum, non est tamen ipsa res, sicut intellectuum vel anima intellectiua dat speciem homini, non est tamen homo, & dicitur formam dare speciem rei, quia ab ipsa forma res habet primo, quod sit talis, ab anima. in intellectuua homo habet quod sit homo.

Sciendum quarto, quod duplex est obiectum potentiae, scilicet formale, & materiale. Formale est illud, sub cuius ratione obiectum refertur ad potentiam. Materiale vero est id, in quo obiectum formale reperitur, sicut potentie visiva obiectum formale est color, ut dicitur inferius, quia vnumquodque videtur in quantum coloratum, obiectum autem materiale est corpus cui accedit color.

Istis notatis ponuntur duae conclusiones. Prima conclusio est ista. Operationes specificatur ex obiectis formalibus, non autem ex obiectis materialibus.

Probatur prima pars, supponendo, quod in procedenti quaestione dictum est, scilicet quod obiectum potentiae passivae comparatur ad actum talis potentiae, ut principium, eo quod mouet potentiam, obiectum autem potentiae actiuae comparatur ad actum illius potentiae sicut finis, & terminus, eo quod producitur per ipsum, sicut domus producitur a domificatore.

Tunc arguitur sic. Omnis operatio recipit speciem ex principio, aut termino: sed obiecta formalia potentialium comparantur ad operationes earum, aut sicut principium, aut sicut finis: ergo operationes accipiunt speciem ex obiectis for-

malibus, consequentia nota. Maior probatur, quia terminus comparatur ad operationem, sicut actus, & forma, patet etiam exemplariter. Calefactio est calefactio, quia est a calido ad calidum in frigidatio est in tali specie, quia est a frigido in frigidum. Similiter sanatio dicitur, quia est ad sanitatem: egrotatio, quia est ad aegritudinem. Minor vero probatur, quia potentiarum animae, aliquae sunt actiuae, scilicet potentiae vegetatiuae, aliquae passivae, ut sensus & intellectus: sed obiectum potentiae actiuae est terminus operationis, obiectum autem potentiae passivae principium per suppositum: ergo &c.

Secunda pars vero conclusionis probatur sic. Illa quae cadunt sub vna potentia, non diuersificantur potentias, sed obiecta plura materialia, cadunt sub vna potentia. Vna enim potentia visiva videmus lapides, ligna, homines, & coelum, quae sunt obiecta materialia: ergo &c.

Secunda conclusio. Potentiae specificantur per operationes specificatas ex obiectis formalibus.

Probatur. Illud cuius esse non est nisi propter aliquem finem, accipit modum & speciem a fine, sicut quia ferrum ordinatur ad hanc operationem, quae est seccare dura, ideo est ex tali materia, & habet talem figuram. Sed potentiae non sunt nisi propter suas operationes, ergo specificantur ex suis operationibus. Idem ergo est dicere, quod specificantur ex operationibus, & dicere, quod quia natura intendebat hanc operationem, quae est videre, ideo producit potentiam visivam proportionatam tali operationi, sicut quia artifex intendit seccare dura, ideo facit ferrum ex ferro, & cum tali forma.

Ex hoc sequitur corellarie, quod falsa est opinio illorum, qui dicunt, quod potentiae distinguuntur, & specificantur ex obiectis, & actibus tantum quo ad nos, scilicet quod actus & obiecta non sunt aliquo modo causa specificationis, & distinctionis potentiarum, sed sunt figura, quibus cognoscimus, quod iste potentiae formaliter distinguuntur, ut enim dictum est, finis est aliquo modo causa eorum quae sunt ad finem.

Sed occurrit dubium. Na San. Tho. in expositio, ne, tex. com. 3. dicit, quod quia intellectus & anima non intelligit se, intuendo essentiam suam: ideo in cognitione animae oportet, quod procedamus ab his, quae sunt magis extrinseca, ut scilicet per obiectum cognoscamus actus, & per actus potentias, & per potentias essentiam animae. Si autem directe essentiam suam cognosceret, esset contrarius ordo seruandus in animae cognitione, quia quanto aliquid esset propinquius animae, tanto per prius cognosceretur ab ea. Ex quibus videtur velle, quod prioritas in cognoscendo prius actus quam potentias, est ex conditione intellectus nostri, & ex nostro modo intelligendi, & non ex ordine naturae, & per consequens videtur, quod operationes non specificantur neque distinguantur potentias, nisi secundum modum nostrum intelligendi, & quo ad nos.

Respondetur, & dicitur primo, quod operationes non dant speciem potentis, nisi sicut finis dat speciem his quae sunt ad finem, finis autem licet sit primus

Dupliciter aliquid dat speciem alteri & differentiam.

Obiectum est duplex scilicet formale & materiale.

Operatioes specificantur ex obiectis formalibus.

Potentiae specificantur per operationes.

L. 2. 6.

Vbi supra & prece.

Vnde distinguuntur potentiae.

in intentione, est tamen vltimū in esse, licet enim medicus primo intendat sanitatem, tamen vltimū quod inducit, est sanitas.

Ex quo sequitur, quod operationes animae sunt posteriores ipsi potentis quantum ad esse, licet a natura sint prius intentae.

Dicitur secundo, quod quia potentis, & operationes animae procedunt ab anima, & habent ordinem ad alterū, dupliciter possunt cognosci. Vno modo secundum esse, & vt ab anima procedunt. Alio modo vt potentis sunt, & vt ad aliquid extrinsecum comparantur. Non vult ergo dicere S. D. quod ordo cognitionis inter actus & potentias quocumque modo sit tantum ex imperfectione intellectus nostri, & nullo modo ex natura rei, sed loquitur de cognitione eorum, sicut quod ab anima procedunt: quia iste non est ordo secundum naturam quod prius cognoscantur actus quam potentis: sed e converso, quia potentis prius secundum naturam procedunt ab anima, quam operationes. Vnde, si anima inuenerit se ipsam directe secundum essentiam, prius intelligeret potentias quam actus: sicut prius ab ipsa procedunt, sed quia non intelligit se directe, ideo cognitio incipit ab his, quae sunt posteriora secundum naturam. Si autem loquamur de cognitione potentiarum & actuum, secundum quod habent ordinem ad aliquid extrinsecum: tunc naturalis ordo est vt prius cognoscantur actus quam potentis: in quantum scilicet potentis sunt, & quantumcumque anima se directe intueretur nunquam iste ordo variaretur, quia vt sic actus secundum naturam sunt priores potentis: potentis enim tales sunt, quia ordinantur ad tales actus: sicut potentia visiva talis est, quia ordinatur ad visionem. Non est ergo contradictio in verbis S. D. quia hic loquitur de potentis & actibus, vt procedunt ab anima: in quaestionibus autem de veritate loquitur de ipsis vt dicunt ordinem ad aliquid extrinsecum.

Quantum ad secundum sciendum, quod de distinctione potentialium: possimus loqui dupliciter, scilicet aut de distinctione numerali, aut de distinctione formali.

Si loquamur de distinctione numerali, ponitur ista conclusio. Potentiae distinguuntur per subiecta: quia si iste visus est in hoc subiecto, ille in alio ideo iste est alius ab illo. Probatur. Distinctio numeralis accidentium est ex distinctione numerali subiectorum, ideo enim haec albedo distinguitur ab illa: quia haec est in hoc subiecto, illa in alio. Sed potentiae animae sunt quaedam accidentia aut animae tantum, aut compositae: ergo &c.

Si loquamur de distinctione formali, ponitur ista conclusio. Potentiae animae distinguuntur secundum diuersitatem actuum & obiectorum formalium. Probatur. A quo aliquid habet speciem, ab eo habet esse distinctum. Sed potentiae animae habent speciem ab actibus & obiectis, vt dictum est: ergo & distinctionem.

Sciendum tamen, quod licet potentiae ex obiectis diuersificentur, hoc tamen est diuersimode. Quando enim differentiae essentialis obiectorum, in quantum obiecta sunt, diuidunt per se aliquod speciale obiectum animae, potentias quidem di-

uersificant, sed non genus potentialiarum. Sicut sensibile diuiditur per colorem, sonum, & huiusmodi, & per istas obiecti differentias potest sensitiua, quae ad idem genus spectant, diuiduntur. Quae autem tales obiectorum differentiae obiectum animae in communi diuidunt, diuersificantur potentialiarum secundum genus, modo supra exposito, consistunt.

Ad argumenta respondetur. Ad primum dicitur primo, quod maior est falsa, vbi prius secundum esse ordinatur ad posterius, sicut ad suum finem.

Solutio dubiorum.

Dicitur secundo, quod quando posterius in esse est prius in intentione, tunc potest dare speciem priori, sicut est in proposito, prius enim intendit natura operationem, secundario intendit potentiam proportionatam illi operationi.

Ad secundum dicitur, quod distinctio formalis est per differentias intrinsecas proxime. Primo tamen & principaliter potest esse ab extrinseco in his, quae sunt propter aliud, quia illud extrinsecum dat illi speciem & differentiam, tanquam forma extrinseca, & differentia intrinseca sumitur ab illo extrinseco.

Ad tertium negatur consequentia: quia potentiae non distinguuntur ex actibus, secundum quod habent esse actus: sed secundum quod habent esse in intentione naturae ordinantis potentiam ad actum.

Potest & aliter responderi, scilicet quod actus sunt causa distinctionis potentialiarum quantum ad inceptionem effendi, non autem quantum ad factum esse, ideo postquam producta sunt potentis, non oportet, quod non existentibus actibus, corrumpantur potentis.

Ad quartum dicitur, quod licet voluntas & intellectus habeant vnum obiectum materiale, tamen illud obiectum respiciunt sub diuersis rationibus formalibus, respicit enim intellectus sub ratione cognoscibilis, & voluntas sub ratione appetibilis.

Ad quintum dicitur, quod duplex est distinctio, scilicet in esse naturae materialis, & in esse obiecti formalis. Si accipiatur distinctio primo modo, sic conceditur, quod maior est distinctio inter lapidem & hominem, quam inter saporem & caliditatem: sed ista diuersitas non facit distinctionem potentialiarum, ideo non est ad propositum. Si accipiatur distinctio secundo modo, negatur antecedens, quia sapor, & calor non possunt conuenire in ratione obiecti vnius sensus particularis: sed lapis, & homo possunt conuenire in ratione colorati, quod est obiectum visus.

A D D I T I O

CIRCA hoc quaesitum occurrit difficultas de distinctione memoriae ab intellectu, num memoria si haec sint duae potentiae realiter distinctae, sicut ne reminiscitur est potentia distincta realiter ab intellectu, & intellectus agens est potentia distincta realiter ab intellectu possibili, sic enim memoria sit potentia distincta realiter a voluntate & ab intellectu agente & possibili: haec ueritate suadet ratio potissima, quae sicut est in par-

te sensitiva, ita in parte intellectiva, sed in parte sensitiva memoria distinguitur a sensu...

g. de anima Tex. 6.

Opinio Aui cen. de memoria lib. 1.

Sufficientis cap. 3.

Propter quod Auicennas totaliter negavit memoriam in parte intellectiva, sed quosdam vult intellectus intelligere, sicut in ipso ab intellectu agente species intelligibilis...

Solutio ratio Auicenn.

Sed deceptus est Auicennas in hac ratione, quia concessio toto suo processu & conclusione quae sequitur, scilicet quod intellectus nihil recipit nisi intelligibiliter...

Recipere cognoscibiliter dupliciter dicitur.

tantum modo scilicet in actu, cum tamen contingat duobus modis scilicet in actu puro & in actu permixto potentiae scilicet in actu secundo, & in actu primo...

Quid sit esse fuerit operum.

Quid sit esse fuerit operum. Quia actus non cognoscatur nec species conservari est esse per modum rei, sed esse cognoscibiliter, non actu nec potentia, sed medio modo inter actum & potentiam...

Verum licet ponamus memoriam in parte intellectiva, non est tamen necesse ipsam esse realiter distinctam ab intellectu possibili...

Memoria in intellectu non est alia potentia ab intellectu possibili.

Ratio in contrarium soluitur negando maiorem, quia praeteritum & praesens possunt esse propriae differentiae potentiarum...

Solutio ratio in oppositum.

De his vide D. Th. 1. sententiae. 1. disti. 3. quaest. 4. ar. 1. & in quaest. disputatis de ver. quaest. 7. ar. 3. & quaest. 10. ar. 3. & 2. con. gen. c. 87.

QVAESTIO VII.

Utrum virtus nutritiva, augmentativa, & generativa, sint diversae potentiae partis vegetativae.

Quoniam eadem est potentia animae vegetativae, & generativae &c.

Tex. X-LVII.

Quaestio Septimo. Utrum virtus nutritiva, augmentativa, & generativa, sint diversae potentiae partis vegetativae.

P. p. q. 78. articulo 1.

Primo auctoritate Philosophi dicitur quod eadem potentia animae est nutritiva & generativa. Secundo. Cuius actus sunt idem, potentiae sunt eadem...

Tex. 48.

Tertio. Non existente virtute augmentativa distincta a nutritiva, adhuc animal accipere maiorem quantitatem, quam prius, quia virtus nutritiva convertens alimentum in carnem, causat esse, & quantitatem illius carnis, sicut generans hominem causat etiam quantitatem hominis...

Quarto. Potentiae distinguuntur per obiecta, ut dictum est, sed omnes istae potentiae habent idem obiectum scilicet alimentum ergo &c.

P. p. q. 77. articulo 1.

Quinto. Nutritio est quidam motus, aut ergo est generatio, aut augmentum, aut alteratio. Non est augmentum, neque alteratio, quia illi motus sunt primo, & per se ad accidentia, nutritio

tertio autem est ad substantiam: ergo est generatio: ergo nutritiva non distinguitur a generativa. Respondeo. In ista quaestione duo faciam. Primo ostendam istas esse distinctas potentias. Secundo ponam singularem distinctiones.

Quantum itaque ad primum. Sciendum primo, quod cum virtutes innotescant nobis ex actibus, quia in animali tres videmus effectus, scilicet per conversionem cibi in substantiam suam conservatur in esse, quod maiorem quantitatem acquirit, quam prius habuerit...

Sciendum secundo, quod istae tres virtutes idem obiectum materialiter respiciunt. scilicet alimentum, ut ex verbis Philosophi apparet, hoc tamen obiectum formaliter, sub diversis rationibus istis potentiis respondet, secundum enim quod est hoc aliquid & substantia in potentia ad formam substantialem nutriti, est obiectum nutritivae, secundum autem quod est quantum, est obiectum augmentativae, secundum vero quod est in potentia, ut ex ipso generetur semen, siue etiam secundum quod est in potentia ad veritatem formativam, sic est obiectum generativae.

Sciendum tertio, quod quamvis aliqua potentia sint diversae, non inconuenit tamen eas simul circa idem obiectum operari. Circa idem enim pomum simul habet operationem, visus, & olfactus, in quantum per colorem obicitur visui, & per odorem olfactui. Unde non est attendenda unitas vel pluralitas potentiarum, ex hoc quod operentur circa unum subiectum, vel circa plura subiecta secundum substantiam, sed ratio formalis sub qua potentia in obiectum fertur, est consideranda.

Sciendum quarto, quod virtus generativa est duplex, ut S. Tho. & Albertus ponunt. Vna dicitur formativa, quae ex superfluo alimenti generat semen, & ista in corpore vivente subiective reperitur. Alia dicitur formativa, cuius scilicet formatum mare membra, & animatum simile generanti secundum speciem in esse producere, & ista est in semine subiective.

Istis notatis probatur conclusio. Et primo videlicet quod omnes istae potentiae sint distinctae.

Primo Potentiae quae distincta obiecta formalia habent, sunt distinctae, sed nutritiva, augmentativa, & generativa habent distincta obiecta formalia, ergo &c. consequentia nota, & maior est manifestata, quia potentiae distinguuntur ex obiectis. Minor etiam patet, quia alimentum sub diversis rationibus istarum potentiarum est obiectum.

Secundo. Potentiae habentes diversas operationes sunt distinctae, non solum enim ex obiectis, verum etiam ex actibus potentiae distinguuntur. Sed istae habent diversas operationes, operatio enim nutritivae est convertere alimentum in substantiam nutriti: operatio augmentativae, adducere corpus ad maiorem quantitatem: operatio generativae, producere simile generanti secundum speciem: ergo &c.

Secundo probatur, quod nutritiva distinguitur a generativa.

Primo. Nullum generans per virtutem generativam generat seipsum sed aliud: sed nutriens nutrit seipsum per virtutem nutritivam: ergo &c. consequentia nota cum minori. Maior vero est Philosophi.

de anima Tex. 6. 47.

Secundo. Virtus generativa est principium producendi simile generanti secundum speciem, sed virtus nutritiva non est huiusmodi principium: ergo nutritiva non est generativa. consequentia nota cum maiori. Virtus enim generativa leonis est principium leonem producendi, & generativa hominis, producendi hominem. Minor vero probatur, quia virtus nutritiva producit carnem & nervum, non autem totum animal: ergo &c.

Tertio probatur, quod virtus nutritiva distinguitur ab augmentativa, ex differentia quadruplici quam assignat Albertus. Quarum prima est, quod nutritiva non accipit alimentum, nisi in quantum est potentia substantia membrorum, & nihil curat de quantitate: augmentativa autem accipit ipsum, in quantum potentia addit quantitatem membrorum, ex eo quod membrorum quantitas extenditur ipso addito membrum. Secunda est, quod nutritiva secundum omnem diametrum nutrit in omnibus aequaliter perditum restaurans, & secundum latitudinem maxime nutrit, augmentativa autem secundum longitudinem magis augmentat. Tertia est, quod augmentativa cum habeat extendere partes duriores, sicut sunt ossa, virtus fortiori calido quam nutritiva, quae habet convertere cibum in substantiam nutriti. Quarta est, quia nutritiva semper nutrit, non autem augmentativa semper augmentat.

Nutritiva ab augmentativa differat quadrupliciter. Tract. 2. c. 6.

Quantum ad secundum, sciendum, quod Auicenna diffinit potentiam nutritivam sic. Nutritiva est vis animae vegetabilis, convertens corpus a corporeitate in qua erat, in similitudinem corporis in quo est, & venit ei cibum pro restauracione eius, quod solutum est in illo.

Auicenn. 6. natur. anim. Quod sit virtus nutritiva.

Pro cuius intelligentia notandum primo, quod corporeitas accipi dupliciter potest. Vno modo prout dicitur tertiam dimensionem, secundum quod est de genere quantitatis. Secundo modo, prout dicitur substantiam naturalem compositam ex materia & forma, quae est subiectum trinae dimensionis. In praedicta igitur diffinitione, cum dicitur convertens corpus a corporeitate, accipitur corporeitas secundo modo, convertit enim nutritiva substantiam cibi in naturam nutriti.

Sciendum secundo, quod cum calor naturalis existens in animali consumat eorum partes materiales corporis animalis, necesse est, ut per conversionem cibi in substantiam nutriti, partes deperditae restaurentur, propter hoc ponitur in praedicta diffinitione, & venit ei cibum pro restauracione eius quod est deperditum.

Virtus augmentativa ut ibidem dicitur, est vis augens corpus in quo est, ex corpore quod ipsa assimilat illi augmentato proportionabili in omnibus dimensionibus suis, quae sunt longitudo, latitudo, & spissitudo, ut perducant eum ad perfectum.

Quid virtus augmentativa.

Pro cuius intelligentia sciendum primo, quod licet tam nutritiva, quam augmentativa corpori animato cibum assimilant, hoc tamen diversimodo.

de fit. Nam nutritiua affimilat, vt fit substãtia, in qua saluatur esse indiuidui, angmētatiua autem, vt sit quātum extendēs indiuiduum ad maiorem quantitatem.

Sciendū secundo, quōd in corpore animato, secundum Alber. duplex est augmētum. Vnū est per extensionem partium quę sunt in corpore animato vt vasa, vt sunt ossa, nerui, & venę, quę sunt partes durę cum difficultate extensibiles, quę lem̄ extensā non reuertuntur ad maiorem quantitatem, & ista augmentatio fit secundum omnē dimensionem, magis tamen secundum longitudinem, & hæc proprie pertinet ad virtutē augmētatiuam. Alia est augmentatio in partibus, quę sunt ex humido nutritiuali, quę non sunt vt vasa, sed potius in vase, factę effluentes & influentes, & secundum has sepe accidit ingrossatio & attenuatio, & hæc pertinet ad nutritiuam, quia est tantum a nutrimento maiori vel minori.

Quid virtus generatiua. Virtus generatiua ab eodem diffinitur, quod est vis vegetabilis animę, accipiens de corpore in quo est partem illi similem in potentia, & operatur in ea per attractionem aliorum corporum quę illi affimilantur generari & commisceri, & cōuertit eam in similitudinem illius in effectu.

Ad cuius euidenciam sciendum primo, quod cum semen sit pars animati in potentia tantum, nõ autem in actu, de tali parte intelligit Auicenna, cū dicit: Accipiens de corpore in quo est, partem.

Sciendum secundo, quōd tale semen est in potentia corpus animatum: potentia quę est ad formam specificam secundum semen autem ad hoc, vt fiat actu pars animati in quo est, & sic intelligitur quod dicit, partem illi similem in potentia, simile. In potentia ad formam specificam, & per hoc differt materia generatiua a materia nutritiua.

Sciendum tertio, quod semen masculi attrahit sanguinem menstruum mulieris, & cōmiscetur illi, vt sufficiat ad corporis quātitatem, & hoc intendit, dum dicit, & operatur in ea per attractionē aliorum corporum quę illi affimilantur, & tunc conuertit eam partem in similitudines illius in effectu. Virtus n. generatiua intēdit vltimo inductio nem formę specificę in eo quod generatur.

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primum dicitur de mēte S. Th. quod est sensus illius litterę, nutritiuam & generatiuam esse vnam potentiam specificam, sed ab vna communi potentia animę contineri. In vegetatiua, quod vnum genus potentiarum animę positum est.

Ad s̄m negatur minor. Ad probationem, dicit quod vnum genus potentiarum animę positum est, quod generatio, quę dicit actum potentię generatiuę, quę est potentia animę, est productio totius rei uiuentis a principio coniuncto, de quo modo loquitur Philosophus. Transmutatio autem alimentis est transmutatio partis, & productio partis cuiusdam: ideo non est generatio isto modo.

Potest secundo responderi, quod actus nutritiua est nutritio, nutritio autem non est transmutatio alimenti, sed illa præsupponitur nutritio, sed nutritio est motus in partibus nutritiis, qui motus non est generatio, quia generatio est ad formam;

quę prius actu non existeret, talis autem motus non est huiusmodi, sed per ipsum formam existens prius in actu, alicui parti materię cōmunicatur.

Ad tertium negatur assumptum. Ad probationem negatur cōsequencia: licet enim virtus nutritiua causet secundario quantitatem substãtię cōuersę, non tamen per illam productionem quantitatis & conuersionem nutrimenti fit augmētum: sed etiam oportet membra quę sunt veluti vasa, secundum partes antiquas & nouas extendi, quod fit per virtutem augmentatiuam.

Ad quartū dictum est in quæstione, quod habent idē obiectum materialiter, non aut formaliter, a quo obiecto formali potētia habet distinctionē.

Ad quintum potest dupliciter responderi. Primo quod reducitur ad generationem secundum quod dicitur & de viuentibus, & non viuentibus, quę scilicet est mutatio de non esse ad esse, & tunc negatur vltima consequentia: quia generatio isto modo sumpta non est actus generatiuę quę est potentia animę.

Alio modo potest responderi, secundum quod respondet Albertus in libro de homine, quod iste motus non est reducibilis ad prædicamentum vel speciem alicuius motus, quia nutritio est motus in partibus materię, non in partibus secundum speciem, cum enim nutritur caro, non mutat speciem caro neque viuens, sed accipit alias partes materiales.

Sed contra hanc responsionem arguitur. Primo. Nullus motus est de materia habente materiã quia sic materiã esset materiã, oporteret enim esse aliquid subiectum talis motus: ergo male dicitur, quod iste motus est secundum materiam tantum, & non secundum speciem & formam.

Secundo. Per nutritionem mutatur cibus de vna specie in alteram, puta de specie panis in speciem carnis: ergo non est tantum mutatio secundum materiam.

Ad primum istorum dicitur, quod licet motus quo totum transmutatur, non sit de materiã ad materiam: tamen non inconuenit idem numero mouens transmutare aliquam partem materię in speciem suam, & sic ipsum quod in suam speciem aliquam partem materię conuertit, nõ mutatur secundum speciem, sed tantum secundum partes materię. Vnde alia ratio in hoc motu & in aliis motibus, quia in aliis motibus, mobile mutatur de forma in formam suam, in hoc autē motu mobile siue id quod nutritur, suam formã cōmunicat diuersis partibus materię, illas ad speciē & formam suam trahendo.

Ad improbationem huius negatur consequentia: sed sequitur quod partes illę sint partes vnius compositi, quod transmutatur de vna parte materię ad aliam partem.

Ad secundum dicitur primo, quod argumentum supponit falsum, scilicet quod cibus & alimentum sit mobile in motu nutritionis. Hoc enim non est verum: licet enim cibus transmutetur, nõ tamē mutatur motu nutritionis. Non enim dicitur quod cibus nutriatur, sed transmutatur motu alterationis. Exigitur ad nutritionem: sed mobile in motu nutritionis est corpus animatū quod nutritur.

Dicitur

Virtus nutritiua quomodo causat quantitatem.

Dicitur secundo, quod respectu cibi qui transmutatur, fit motus secundum speciem, vt dicitur in argumēto, sed respectu eius quod nutritur, quod est subiectum nutritionis, non fit motus secundum speciem, sed secundum partes materiales, in quantum idem compositum nutrit, & nutritur secundum diuersam naturã, & secundum virtutem nutritiuam nutrit: secundum corpus autē nutritur, & ideo quia semper manet idem nutriens, & quod nutritur, ideo non mutatur secundum speciem: mutatur autem secundum partes materiales, quia diuersis partibus materię communicat formam suam.

ADDITIO.

CIRCA diffinitionem traditam de potentia generatiua dubitare posset aliquis, quod si est virtus producendi simile generati secundum speciem, sequitur quod femina concurret actiue in generatione proles, cum habeat virtutem generatiuam, quod est contra Arist. comparantem arti virtutem feminis in patre, & materiam ministratam a matre ligno, de quo aristoteles facit statum, & i. phys. etiam ait philosophus, quod mulier est veluti materia in generatione, vt materia concurret tantum passiuę, igitur & femina. Hoc idem tenet D. Thome loquens de cōceptione corporis Christi, in qua B. Virgo nihil actiue operata est, sed solam materiam ministravit, sicut ante conceptionem fit operata aliquid actiue, præparando materiam, vt esset apta conceptui.

Lib. 15. de animalibus.

3p. 3. ar. 4.

Opinio Hippoc. & Gal.

3. sent. dist. 4.

10. metaph. Tex. 2.

9. Ethic. 1. Cap. 2. 5.

In contrarium tamen sunt medicis, precipue Hippocrates libr. de formatione foetus, & Gallenus libro de Spermate, afferentes femellam actiue cōcurrere in generatione proles, quia agnoscitur per Anatomiam feminas habere testes ab intrinseco datos sibi a natura ad tradendum sperma ad vasa genitalia, & nisi concurrerent actiue, frustra sibi dari essent a natura. hanc opinionem sequuntur est Scotus, confirmando ipsam sic. Primo, formas eiusdem speciei consequuntur potentie naturales eiusdem speciei: sed masculus, & femina sunt eiusdem speciei: igitur si formam vnius sequitur generatiua actiua, similiter & alterius.

Et confirmatur, quia aliter vegetatiua maris & femine differrent sicut actiua & passiuę, & ita essent potentie omnino alterius rationis.

Secundo mater naturaliter plus diligit filium quam pater, vt asserit Arist. quod non esset nisi filius esset opus suum. consequentia probatur, quia etiam pater diligit filium vt suum opus, quod actiue produxit, sic etiam & mater.

Tertio, filius quandoque affimilatur magis matri quam patri: ergo in matre est aliqua virtus actiua. cōsequentia probatur, quia agens intendit affimilare sibi effectū, ita quod effectus nulli affimilatur, nisi propter aliquam actionem eius.

Quarto, quia matrem tantum esse quasi vas, in quo sicut in loco conueniente generatur proles, & de aliquo eius ut materia, non videtur plus dare matri quam terre in generatione minerę, si de aliquo eius generatur minerę, & sic talis terra esset mater minerę, immo homo esset mater vermis geniti in eo loco conuenienti ex aliquo hominis.

Et si dicatur quod vermis non est eiusdem speciei,

obijciatur quod a fine est mater mulæ, & tamen non est eiusdem speciei.

Sed Scotus forte inuidia stimulante, vt in pluribus elidit opinio doct. D. Tho. non argumētis, sed detractionibus laudat. Scoti. cerare conatus est, nunquam enim D. Tho. hominibus masculum & feminam esse diuersę speciei, nisi materialiter, sed formaliter loquendo, inter matrem, & feminam semper saluatur vnitas specifica & in formis & in potentijs, sed differentia ponitur ex parte corporis, seu materię, dum penes res factas, non penes potentias animę diuersitas formalis actiui & passiuę collocatur, res enim facta ex parte corporis se tenet. Consonat hoc specificę diuersitati maris & femine in genere sexus differentia, siquidem maris & femine formalis est in genere sexus, materialis autem in genere animalis, vnde ista specifica differentia ex parte materię consequens genus animalis, rationabiliter infert in ipsis proprijs effectibus maris & femine diuersarum rationum conditiones.

Vnde si esset vera opinio Scoti, sequeretur quod femina sine concursu viri posset fatum concipere, consequentia probatur, quia in femina est virtus actiua & virtus quoque passiuę: ergo potest concipere cum in illa sint omnia requisi: est enim mentium quod est materia foetus, & est semen quod est causa effectiua, cū in semine sit virtus formatiua: igitur omnia requisita ad concipiendum, propterea est derelinquenda opinio Scoti tanquam extrema & falsa, quod mater concurret actiue ad generationem. Et similiter opinio nõ nulliorum, afferentium matrem concurrere pure receptiue & passiuę, quandoquidem apparet aliquas feminas concipere sine vlla delectatione, aliquas vero contra voluntatem, vt scripsit Auicenna de quadam muliere concipiente in balneo attrahente sperma supernatatum in aqua, in qua prauis homines balneantes spermatizauerant, hæc etiam posito tanquam extrema falsa iudicatur.

Vera ac peripatetica sententia, & media inter has extremas est quam sequitur D. Thom. & est Arist. & Alberti, quod mater est principiu actiuum materię filij, & passiuum generationis eiusdem. Et rationes adductę de facili soluntur, & prima quidem in qua vult Scotus potentiam vegetatiuam mulieris esse actiuam, quia est eiusdem speciei cum potentia vegetatiua ipsius masculi, conceditur quod sint eiusdem speciei essentialiter, tamen differunt specie accidentaliter & in genere sexus, & propterea potentia generatiua ipsius femine potest esse actiua respectu materię proximę & proprię geniti, sed respectu generationis est passiuę.

Ad cōfirmationem dicimus, quod potentia generatiua maris & femine dupliciter considerari possunt: primo in se, & sic sunt eiusdem rationis, secundo ut referuntur ad res effectas ab eis, & sic sunt diuersarum rationum, quia diuersificantur secundum rationem actiui & passiuę, agendi & patendi.

Ad secundam de dilectione dicimus, quod mater diligit filium suum, ut proprium opus effectiue secundum propriam materiam, seu proprium corpus ipsius filij, est enim ipsa effectiua causa materię proximę sui filij.

Ad tertiam de similitudine dicimus, quod causa similitudinis potest esse dispositio materię, est enim mentium ita mulieris in potentia passiuę ut semen in potentia actiua, spermate igitur imbecilli existentę, & non potente formare materiam ad sui simile ex impedimento, format illud ad matris similitudinem, eo quia menstruum est magis matris quam patris similitudinis receptiuum, unde sepe masculus nascitur cum

Pulchri argumētum.

Opinio Ar. & Alberti de animalibus. Cap. vlt.

Potentia generatiua dupliciter accipitur.

Quare mater causat filium sibi similem.

cum neuro, vel stygmate matris, hoc n. nō ob aliud est nisi quia mensura est materia communis, & deciditur a materia iā toti distributa, in qua particulares dispositiones membrorum aliqua tenus impressa sunt.

Ad ultimam dicimus, quod concludit contra illos qui dicunt matrem concurrere pure receptivae, & passivae: h. n. tenet opinionem extrinsecam, contra illos qui sustinent aliam extremam opinionem quod mater concurrat activae: nos autem media via incedimus asserendo quod mater est principium passivum generationis eiusdem, & ideo non est tantum vas vel locus &c. ut imaginatur Scotus.

QVAESTIO VIII.

Num sensitivae potentiae sint passivae vel activae,

Sensus autem in moveri, & pati accidit &c. Text. LI.

p. p. q. 79. ar. sic 8.

VAERITVR Octavo. Vtrum potentiae sensitivae sint passivae. Et arguitur quod non.

Primo. Si potentiae animae sensitivae essent passivae, sequeretur quod potentia vegetativae essent nobiliores potentiae sensitivae, sed hoc est falsum, quia sicut esse sensitivum est nobilius vegetativo, ita potentiae sensitivae sunt nobiliores vegetativae: ergo &c. consequentia probatur. Activum est nobilius passivum, sed potentiae vegetativae sunt activae: ergo si sensitivae sunt passivae, vegetativae erunt illis nobiliores.

Secundo. Materiale inferius non potest agere in superius immateriale: sed res sensibiles sunt materiales, potentia autem sensitiva est aliquo modo immaterialis: ergo res sensibiles, non possunt agere in sensum, & per consequens sensus non erit potentia passiva.

Tertio. Sensus iudicat: sed iudicare est agere: et ergo sensus agit, non ergo erit potentia passiva.

Quarto. Oculi menstruatae inficiunt aërem & speculum, similiter basilliscus visu interficit hominem: ergo visus est potentia activa.

Quinto. Qualibet forma est principium operandi, loquendo de forma substantiali, sicut materia est principium patiendi, sed anima sensitiva est forma: ergo &c.

Sexto. Potentia producens operationem, est potentia activa: sed potentiae sensitivae sunt huiusmodi: ergo &c. consequentia nota cum maiori. Minor probatur, quia visus producit visionem, auditus auditionem, & sic de aliis: ergo &c.

Septimo. Sicut materia est pati, ut dicitur 2. de generatione, ita forma est agere, sed potentiae sunt formae: ergo earum est agere, ergo sunt potentiae activae.

In ista quaestione duo faciam. Primo praemittam aliqua necessaria ad propositum.

Secundo ponam conclusiones. Quantum ad primum sciendum primo, quod ut

habet Philosophus, Potentia dividitur in potentiam activam, & passivam. Potentia activa est principium transmutandi aliud in quantum aliud, sicut calor est principium quo ignis agit in lignum calefaciendo illud.

Potentia passiva est principium motus vel mutationis ab alio in quantum aliud, omne enim per quod aliquid potest ab alio pati, dicitur potentia passiva eius, sicut id quo lignum potest comburi ab igne, eius potentia passiva dicitur, & id quo potest paries dealbari, dicitur potentia passiva eius, quod intelligendum est, quando illud est in eo quod potest mutari & pati. Cum ergo quaeritur, utram potentiae sensitivae sint passivae vel activae, idem est ac si quaeretur, utrum sint principium quo animal patitur a sensibili, an magis sint principium, quo animal agat in sensibilibus, sicut videtur voluit se Plato, ut dicitur de sensu & sensato, qui voluit, quod visus fieret extramittendo radios ad rem visibilem.

Sciendum secundo, quod pati tripliciter dicitur.

Vno modo, cum aliquid remouetur a sua naturali dispositione, sicut cum aqua amittit frigiditatem per calefactionem. Secundo, cum aliquid abijcitur a re, sive sit conveniens naturae, sine disconveniensi, & hoc modo patitur non solum is qui aegrotat, sed etiam is qui sanatur. Tertio, cum aliquid recipit id ad quod erat in potentia absque actione alicuius, & hoc modo id quod erit de potentia ad actum, potest dici pati, similiter omne quod recipit suam perfectionem, hoc modo patitur.

Sciendum tertio, sicut dicit S. Th. quod non sic distinguuntur potentiae activae & potentiae passivae, ut potentia activa habeat operationem, non autem potentia passiva, sed secundum ordinem ad sua obiecta. Potentia enim cuius obiectum comparatur ad ipsam sicut agens ad patiens, dicitur potentia passiva. Unde inter potentias animae potentiae vegetativae sunt activae, agunt enim ipsum alimentum, alterando ipsum & immutando, intellectus autem possibilis est potentia passiva, quia patitur ab intelligibili, & immutatur ab eo.

Quantum ad secundum ponitur duae conclusiones. Prima est, Omnes potentiae sensitivae sunt passivae passione tertio modo dicta.

Probatur primo. Si non essent potentiae passivae, sed activae, tunc sensus posset sentire semper sine quocunque exteriori, sed hoc videmus esse falsum. Non enim visus videt, nisi ad praesentiam colorati, neque auditus audit, nisi ad praesentiam soni: ergo &c. consequentia probatur. Potentia activa cuius operatio est actio immanens, semper potest operari, & non indiget exteriori mouente, sed operatio sensus est actio immanens, ut dicitur 9. Metaph. ergo si potentiae sensitivae sunt activae, poterunt semper operari sine exteriori agente. Maior probatur, quia quod potentia non habeat suam operationem, potest contingere, aut quia est potentia passiva indigens exteriori mouente: aut quia sua actio est actio transiens, ideo requirit subiectum in quo recipiatur: ergo si aliqua potentia non sit passiva, & sua actio non sit operatio transiens,

Potentia est duplex, activa & passiva. Metaph. text. 17.

Sensus quilibet quis habet ostenditur.

Pati dicitur tripliciter.

De veritate 13.

Omnis potentia sensitiva est passiva tertio modo.

Text. 16.

fiens, poterit semper operari, & non indigebit alio quo exteriori.

Secundo. Potentia comparata ad suum obiectum sicut patiens ad agens, est potentia passiva: sed potentiae sensitivae sunt huiusmodi: ergo &c. consequentia nota cum maiori. Dicitur enim potentia passiva: quia patiens est principium. Minor est Philosophi dicens quod sensus patitur a sensibili.

Confirmatur. Aut sensus patitur ab obiecto, aut obiectum a sensu. Non autem apparet quam immutationem patitur sensibile a sensu: ergo dicendum, quod sensus patitur a sensibili: quia recipit similitudinem eius.

Tertio arguitur auctoritate Commen. Dicit enim Commen. Dicamus igitur quod sentire fit per aliquam passionem & motum in sensu a sensibilibus: & infra cum posuit ipsum in genere virtutum passivarum, dicit primo sensum esse de virtutibus passivis &c. Item ibidem: Necessesse est enim si virtus & sensus essent activae, ut sentiret ex se, & non indigerent in sentire aliquo extrinseco, & in toto illo Commen. tenet, sensum esse potentiam passivam, unde in fine concludit, quod haec est prima differentia qua virtutes animae differunt ad invicem, quia scilicet aliquae sunt activae & aliquae passivae.

Secunda conclusio. Potentiae animae sunt operativae. Pro cuius notitia aduertendum, quod apud S. Th. non est idem dicere, potentiam activam, potentiam operativam. Potentia enim dicitur activa, eo quod in suum obiectum agit. Dicitur autem operativa, quia est principium alicuius operationis productivum. Non repugnat autem, aliquam potentiam non agere in suum obiectum, & tamen producere in se operationem, ideo non repugnat, aliquam potentiam non esse activam, & tamen esse operativam.

Sed dubium occurrit. Nam sicut id quod producit aliquid in se comparatur ad se, sicut agens ad patiens. Si ergo potentiae sensitivae producant in se sensationem, erunt potentiae activae in comparatione ad se.

Respondetur & dicitur primo, quod licet potentia sensitiva agat in se, producendo sensationem; non tamen dicitur potentia activa, quia cum potentia dicat ordinem ad obiectum, ad hoc quod dicatur activa, oportet quod in suum obiectum agat.

Dicitur secundo, quod non agit in se simpliciter, quasi sit omnino agens & patiens: sed simul cum similitudine obiecti producit sensationem, ipsa autem sola recipit unde sola est patiens, non autem agens.

Probatur autem conclusio primo sic. Omnis potentia ordinata ad producendum operationes, est potentia operativa. Sed potentiae sensitivae sunt huiusmodi, visus enim visionem, & auditus auditionem, ergo &c.

Ad istam respondebitur fortasse, quod potentiae non producunt operationem, sed obiectum cum similitudine sui, & potentia se habet tantummodo passivae.

Sed contra. Operatio procedens ab aliquo denominat illud activae, non autem denominat terminum, sicut calefactio denominat ignem calefactum, non autem lignum: sed visio non denominat activae vi-

sibile, non enim dicimus quod visibile videat, sed magis quod videtur, ergo non procedit immediate a visibili, immo a composito ex oculo & potentia visiva, unde dicitur homo videns, & oculus videns, similiter probaretur de alijs.

Secundo, Operatio immanens manet in suo operante. Sed operationes partis sensitivae, sunt immanentes, ut dicitur 9. Meth. & manent in potentia, sive subiectis potentialium, non autem in obiectis: ergo ipsa obiecta non producunt immediate operationes sensus: sed magis potentiae, & subiecta potentialia. Patet igitur quod non est contra dictum, dum dicimus potentias sensitivas passivas esse, & operativas, ut supra dictum est. Nam dicitur passivae, eo quod immutatur a suis obiectis; dicitur autem operativae, eo quod facit in actu, similitudini bus obiectorum suas operationes producunt.

Ad argumenta autem in oppositum respondeatur. Ad primum quidem negatur consequentia. Ad probationem dicitur, quod activum est nobilius passivo sibi correspondente, in quod scilicet agit, non autem simpliciter omne activum est nobilius quolibet passivo. Modo potentiae passivae non sunt passivum, in quod agit potentiae vegetativae, unde ratio non sequitur. Ad secundum dicitur primo, quod sensibile non causat suam similitudinem in potentia sensitiva, nisi mediante organo corporali, unde quia organum est quoddam materiale, ideo sensibile potest agere in ipsum, sicut materiale in materiale, non sicut materiale in immateriale, unde de argumentum supponit falsum, scilicet quod obiectum agat tantum in potentiam, & non in organum.

Dicitur secundo, quod non est inconueniens, materiale agere in immateriale actione spirituali, aliquo modo, causando scilicet sui similitudinem singularem in ipso, quo modo dicimus quod obiectum agit in sensum.

Ad tertium conceditur quod sensus agit, accipiendo agere pro producere operationem, & hoc modo, iudicare est actio, & potentiae sensitivae sunt operativae, quod conceditur. Si autem accipiat agere, prout dicit actum potentiae activae proprie, negatur quod iudicare sit agere, dico enim, quod iudicare non est agere, sed operari.

Ad quartum dicitur, quod mulier menstruata inficit aërem, non per visum, aut visionem, sed quia ex oculis qui sunt corpora valde porosa, quidam vapores acuti, & subtiles exeunt resoluti a lingua ne menstruo, & illi inficiunt speculum. Similiter egrediuntur ex peccis basillisci vapores subtiles ut venosi, qui interficiunt animalia.

Ad quintum dicitur, quod non concludit potentias animae esse operativas, quod conceditur. Similiter concludit sextum argumentum, ideo conceditur quia est pro secunda conclusione &c.

Ad septimum dicitur primo, quod potentiae sensitivae sunt aliquo modo activae, in quantum producant operationem, non tamen sunt proprie potentiae activae, ut dictum est, licet dicantur operativae.

Dicitur secundo, quod non est sensus illius pro positionis, formae est agere, quod omnis forma sit

Text. 16. Operatio immanens manet in agente.

Quomodo activum est nobilius passivo.

Sensus agit & agere & producere accipitur.

Mulier menstruata inficit aërem.

fic actiua, sed quod omne quod agit, agit per formam, patitur aut per materiam, aut per id quod locum materiae tenet. Unde auctoritas illa non est ad propositum.

ADDITIONO.

Dubitatio de visione quomodo fiat, an intramittendo vel extramittendo.

NOTA circa quartum argumentum in quo est sermo de oculis mulieris menstruatae, & de oculis basilisci venenosi insipientibus aere, quod solet fieri quaestio de visione, num fiat extramittendo, vel intramittendo, & multi uoluerunt quod fiat extramittendo sumendo occasionem ex hoc argumento, & etiam quia si visio fieret intramittendo, tunc sequeretur quod visus non videret res quantae sunt, quia oculus non est tatus, sicut res, nec illud quod recipitur in oculo est maius ipso oculo; cum ergo nos videmus res secundum magnitudines perfectas, quas habent in re ipsa natura, sequitur quod visio fiat extramittendo, & non intrinsece.

Præterea sequeretur, quod si intramittendo fieret visio, duo contraria essent in eodem, nam simul videmus album & nigrum: si ergo aliqua visibilia susciperentur in oculo, duo simul essent contraria.

Adde etiam, quod si intramittendo, & non extramittendo fieret visio, tunc sequeretur quod una res nunquam apparebit quod essent duae, sed hoc est falsum, cum videamus oculo eleuato, vel depresso quod una res apparebit duae.

Opinio Democriti de visione. Inter quas fuit opinio Democriti potentis quod a rebus visibilibus defluebant corpora subtilia usque ad oculum, & res presentia ipsorum fiebat visio: contra quam opinionem digredietur Alexand. in lib. de Sensu, & Sensato, adducendo plures rationes, & primo quia non possunt percipi distantia visibilibus a visu impediuntur illis corporibus. præsentibus oculo. 2. quia aliquod magnum visibile non posset simul totum videri, quia pupilla non posset existens corpus peruium totum defluxum simul suscipere. Præterea. quomodo non laborat visum in videndo; suscipiens tot defluxum, & inciditibus tot corporibus? & quare est illa sic subtilia existentia non impeditur a ventis, & quare etiam oculis clausis non videmus cum sint subtilia; debuissent. n. penetrare oculum excessu subtilitatis.

Opinio Plato. Diuinus Plato in Thimeo posuit, quod ab oculis exeunt quaedam singula quibus illuminantur visibilia & uidentur, & sic visio fit extramittendo, & mouerunt ipsam rationes supra adductae: quam opinionem impugnat Arist. in lib. de Sensu, & Sensato, ut est ibi uidere, & de clarando ipse Philo. quomodo fit visio ait, quod a forma rerum visibilibus. s. lumine uel colore immutatur medium illuminatum ad speciem coloris, uel luminis, & medium immutatum immutat uisum, & sic fit visio re ipsius similitudo informat organum uisus, qua ueritate posita nullum sequitur inconueniens.

Et ad rationes in oppositum dicitur. Ad primam ut habetur in resp. quarto arg. quaestio principalis.

Ad secundam dicitur quod si uisio poneretur fieri suscipiendo aliquod quantum, & corporeum, tunc non posset res magna uideri rota simul, sed sic non ponibile, sed illud susceptum est quod spirituale, & impariabile, & est similitudo totius, s. spiritualis & intentionalis, & ideo uidetur rota res licet pupilla sit tanta, sicut in paruo apparet quantum.

Ad tertium dicitur, quod licet albedo, & nigredo, & uniuersaliter extrema sensibilibus sint contraria, tamen intentiones eorum non sunt contrariae, sed solum disparatae, quia in uno puncto medij simul est intentio albi, & nigri, ideo non contrariantur, nec repugnant.

Ad ultimam dicitur quod ideo una res uidetur aliquando ut duo, quia cum sint duo nerui procedentes ad oculos, in quorum contactu sua est uis, ubi uniuertur duae species, quae recipiuntur in extremitatibus oculorum, conuenit unum illorum neruorum eleuari a loco contactus, uel aliquo modo removeri a loco contactus, & tunc illa species uisibiles delatae per neruos in spiritu uisuo ad sensum communem non uniuertur in aliquo uno puncto, & tunc notificatur, & praesentatur tantum duo, & iudicatur esse duo, quantum est ex parte uirtutis uisuae, quando ergo dicitur quod unum non potest uideri ut duo, uerum est oculo existente in sua naturali dispositione, sed per modum accidentalem, & in naturalem possibile erit. Vide in 13. particula problema. tum, problemate 11.

Pro hoc uide de Auerr. 6. Meta. com. 8. & 7. Met. 23. & 24. p. p. q. 75. in expositione 6. art. Quid uisus non uidet extramittendo sed intra. vide de Th. 4. sen. dist. 44. q. 2. art. 1. & 2. con. lect. 12.

QUAESTIO IX.

An detur sensus agens, sicuti datur intellectus agens.

Causa autem quoniam singularium quidem secundum actum sensus, &c. Tex. LX.

VAERITVR Nono. Vtrum oportet dare sensum agentem. Et uidetur quod sic.

Primo. Omnis potentia passiuæ re ducitur in actum per aliquod agens, potentia. n. passiuæ est principium transmutandi ab alio, ut dicitur 5. Metaph. Sed visus, auditus, & aliae potentiae cognoscituae sunt potentiae passiuæ, ut dictum est in præcedenti quaestione, ergo oportet ponere aliquem sensum agentem, reducentem illas potentias in actum. Si dicatur quod reducuntur in actum ab obiecto sensibili.

Contra. Nichil potest agere ultra suam speciem, sed species quae recipitur in sensu, est spiritualis: ergo non potest produci ab obiecto, quod est materiale.

Secundo. In omni natura quae aliquando est in actu, aliquando uero in potentia, est aliquid quo est omnia fieri, & aliquid quo est omnia facere, sed natura sensitua aliquando est in actu, aliquando in potentia: ergo in ea est potentia passiuæ, qua fit omnia fieri, & alia potentia actiua, qua fit omnia facere. consequentia nota cum minori, visio. n. aliquando est in actu videndi, aliquando in potentia similiter est de alijs sensibus. Maior uero est Philosophi, per illam probantis esse in anima intellectum agentem.

Tertio. Si non daretur sensus agens: quaeritur, cui attribueretur sensatio. Non potest attribui ipsi potentiae passiuæ: quia tunc eadem potentia esset actiua, & passiuæ. Non speciei sensibili, quia non dicitur quod species visibilis uideat, sed homo. Cui ergo non attribuitur potentia passiuæ neque speciei

Vide Auerr. Comm. 60. Tex 17.

Contra istam opinionem arguitur. Quia autem tales potentiae sunt separatae ab organo, aut sunt subiectivae in aliquo organo. Non primum, quia proprium est partium intellectiuarum esse sine organo, ut patet 3. de anima. Non etiam secundum, quia aut haberet organa distincta ab organis aliarum potentialiarum, aut non. Si haberent distincta, tunc uideretur Phil. valde diminutus, quia cum determinauerit de organis aliarum potentialiarum, omisit determinare de organis istarum. Si habent eadem organa, oportet quod in oculo sit potentia uisiva actiua, & potentia uisiva passiuæ, & sic de alijs organis. Tunc sic, si in oculo essent istae duae potentiae extensae ad extensionem organi, tunc aut uisus agens per se ageret sufficienter sine obiecto in visum passiuum, aut simul cum obiecto. Si primum, tunc uisus semper uideret, quia potentia actiua sufficienter naturalis se per esset approximata potentiae passiuæ. Si secundum, contra arguitur, quia duae causae concurrentes ad unum effectum, sicut causa prima & secunda, sic se habent, quod causa secunda agit in virtute causae primae. Sed istae non possunt sic se habere. Aut. n. obiectum aliquid imprimeret in uisu: aut ipse uisus agens imprimeret in obiectum. Non primum, quia tunc uisus agens esset potentia passiuæ, quod negat. Non est secundum, quia tunc uisio fieret extramittendo, quod est contra mentem Philosophi in de sensu & sensato. Tum est, quia cum aliquid uideatur a remotis locis, ridiculum uideretur, quod uisus noster imprimat uirtutem usque ad illum locum. Nam cum peruenisset ad locum, esset adeo debilis, quod obiectum per illum non posset ad tantam distantiam mouere uisum. Hoc autem inconuenientius apparet in auditu: quis. n. diceret, auditum nostrum agere in campanam sonantem? Præterea. Phil. nunquam ubi loquitur quomodo reducatur sensus in actum, facit de aliquo mouente mentionem, nisi de obiecto & medio, ut patet 2. huius.

2. de anima. Com. 59.

Questio 9. de sensu.

2. opinio.

Contra opi. arg.

3. arguitur.

Contra istam opinionem arguitur. Quia autem tales potentiae sunt separatae ab organo, aut sunt subiectivae in aliquo organo. Non primum, quia proprium est partium intellectiuarum esse sine organo, ut patet 3. de anima. Non etiam secundum, quia aut haberet organa distincta ab organis aliarum potentialiarum, aut non. Si haberent distincta, tunc uideretur Phil. valde diminutus, quia cum determinauerit de organis aliarum potentialiarum, omisit determinare de organis istarum. Si habent eadem organa, oportet quod in oculo sit potentia uisiva actiua, & potentia uisiva passiuæ, & sic de alijs organis. Tunc sic, si in oculo essent istae duae potentiae extensae ad extensionem organi, tunc aut uisus agens per se ageret sufficienter sine obiecto in visum passiuum, aut simul cum obiecto. Si primum, tunc uisus semper uideret, quia potentia actiua sufficienter naturalis se per esset approximata potentiae passiuæ. Si secundum, contra arguitur, quia duae causae concurrentes ad unum effectum, sicut causa prima & secunda, sic se habent, quod causa secunda agit in virtute causae primae. Sed istae non possunt sic se habere. Aut. n. obiectum aliquid imprimeret in uisu: aut ipse uisus agens imprimeret in obiectum. Non primum, quia tunc uisus agens esset potentia passiuæ, quod negat. Non est secundum, quia tunc uisio fieret extramittendo, quod est contra mentem Philosophi in de sensu & sensato. Tum est, quia cum aliquid uideatur a remotis locis, ridiculum uideretur, quod uisus noster imprimat uirtutem usque ad illum locum. Nam cum peruenisset ad locum, esset adeo debilis, quod obiectum per illum non posset ad tantam distantiam mouere uisum. Hoc autem inconuenientius apparet in auditu: quis. n. diceret, auditum nostrum agere in campanam sonantem? Præterea. Phil. nunquam ubi loquitur quomodo reducatur sensus in actum, facit de aliquo mouente mentionem, nisi de obiecto & medio, ut patet 2. huius.

Contra istam opin. arguitur Tex. 17.

Tex 73. Com. 65.

Præterea. Philosophus 3. huius tex. com. 65. dicit. Unde & de repercussione est melius quam uisum egredientem repercuti aerem, parti a figura & colore. Ex quibus uerbis habetur, quod non egreditur aliquid a visu quod ad visibile repercutiatur: & per consequens non imprimi potentia uisiva aliquid inuisibile: quare ista opinio non est de mente Phil.

Dicitur forte quod sensus agens & obiectum concurrunt ad sensationem, non sicut duo agentia sub ordinata, quorum unum sit agens instrumentale habens uirtutem agendi ab alio, sed magis sicut duo agentia particularia ex aequo concurrentia ad eundem effectum: sicut duo ignes concurrunt ad producendum unum ignem.

Sed contra. Agentia concurrentia hoc modo ad unum effectum habent formaliter naturam quam producant. Si enim unum illorum formaliter habeat illam naturam: oportet & quod aliud habeat, sicut duo ignes habent formam ignis uniuersalem in se. Si. n. unum agens haberet formaliter illam naturam, & aliud solum uirtualiter, habens solum uirtualiter, esset agens equiuocum, non conueniens formaliter cum suo effectum, habens aut formaliter esset agens uniuocum, & per consequens ista duo

duo agentia non concurrerēt ex æquo ad producendum effectum: sed se haberent sicut sol & homo in generatione hominis. Sed sensus agens non habet. Nullus. n. dicit, visum agentem habere in se formaliter albedinem, nigredinem, & alios colores: ergo non possunt sensus agēs & obiectum esse, sicut duo agentia particularia ex æquo concurrentia.

3. opin. Tertia opinio est aliorum dicentium, q̄ oportet ponere in anima sensum agentem, & correspondentem sensibus passivis. I. visum agentem, auditum agentem, & sic de alijs: nō ut causet speciem sensibilem in sensu: sed ut causet sensationē in sensu passivo, puta visus visionē, auditus auditionē.

Ad fundamenta huius opinionis dicitur in tercio huius, quia eisdem fundamentis videtur ad probandum intellectum agentem esse intellectiōnis causam, &c.

4. opin. quarta opinio quæ est vera ponit, quod nullo modo est ponendus sensus agens distinctus a sensu passivo.

Quæ opinio probatur primo sic. Si in anima esset sensus agens, tunc quaeritur de suo obiecto, aut est aliquid sensibile, aut nō. Non secundum, quia cuiuslibet potentia sensitiva obiectū est sensibile. Non primum, quia tunc talis sensus ageret in ipsum sensibile, cum virtus activa agar in suū obiectum, hoc autem est falsum: quia tunc sentire non esset actio immanens, quod est contra Philosophum: ergo &c.

Respondetur, quod sensus agēs agit ad ipsum sensibile, secundum quod habet esse spirituale in anima per suam speciem. Species. n. sensibilis est immediatum principium receptivū sensationis, quam producit sensus agens.

Contra istam responsionem arguitur. Primo, quia per illam non tollitur, quin sentire sit actio transiens. Species enim sensibilis est in sensu passivo secundum eos, & sentire productum per sensum agentem recipitur in specie sensibili; ergo recipitur in alio subiecto a suo agente, & per consequens erit actio transiens.

Secundo, quia id, quo cognoscens dicitur cognoscere rem cognitam, non tantum est susceptivum cognitionis, sed etiam productivum, sed spēs sensibilis est id, quo cognoscens cognoscit, simile. n. simili cognoscitur, ut dicitur 1. de anima: ergo male dicitur, q̄ species est solum principium receptivum cognitionis.

Secundo principaliter arguitur, quia Philosophus differentiam ponit inter intellectum & sensum, quia obiecta sensuum, & activa operationis sensuum sunt extra animam, non autem obiecta intellectus, quia obiecta sensuum sunt singularia, obiecta autem intellectus univērsalia. Ex quibus verbis arguitur. A divina operationis sensuum sunt sensibilia extra animam: ergo non sensus agēs distinctus ab alijs sensibus.

Respondetur, quod duplex est agens. Vnum disponens ad receptionem actus postremi, sicut disponens ligna ad faciendum navim, dicitur agens disponens in factiōne navis. Aliud est agens perficiens, quod. s. in subiecto disposito deducit actum postremum, sicut navifactor inducit formam na-

vis in materia disposita. Mēs ergo Philosophi est, q̄ sensibilia exteriora sunt causa disponens operationis sensus, causant. n. spēs sensibiles in sensu, quibus disponitur sensus ad susceptionē actus facti, cum hoc tamen fiat, q̄ sensus agēs sit agēs, perficiens sensationis.

Sed contra, quia Philosophus ibi ostendit differentiam inter sentire, & considerare, quia actiū sensationis est extra, actiū autem considerationis est intra animam, s. univērsale. Distinctio autem quæ ponitur inter aliqua secundum diversitatem actiōrum immediatam, videtur esse accipienda secundum diversitatem agentium perficientium, quare responsio nulla est.

Præterea, si Philosophus ibi loqueretur de agēte disponente solum, tunc posuisset aliud agēs perficiens, quod non posuit: quia semper loquēs quo modo reducatur sēs de potētia in actum, dicit, quod a sensibili reducitur.

Tertio arguitur auctoritate Comm. dicentis. Necesse est si sensus essent virtutes actiue, ut sentirent ex se, & non indigerent in sentire aliquo extrinseco. Item dicit, q̄ movens primam perfectionem in sensu, & extrahens eam in secundam, sunt extrinseca sensata. Et q̄ sensus non movetur motu qui dicitur comprehensio, nisi a rebus particularibus sensibilibus, & ista sunt extra animam.

Ad primam auctoritatem dicunt quidam, q̄ Commentator arguit contra Philosophos, quos Arist. reprehendit; qui ponebant omnes sensus esse actiivos, tunc enim ista positione facta, sequitur id quod deducit Comment.

Sed contra est, quia Comm. arguit contra illos Philosophos, non quia ponerēt omnes sensus esse actiivos, sed quia ponebāt sensibilia esse actū in sensu, ut patet text. 5. Philosophi. Ponebant. n. sensum compositum ex sensibilibus, ut possit cognoscere sensibilia. Contra quos arguit Comm. de mente Philosophi. Si sensibilia sunt in sensu, sequitur q̄ poterit sensus sentire sine sensibili exteriori: quia tunc ibi agens esset sufficienter approximatum passo.

Tenendum est igitur secundum mentem Alb. & S. D. q̄ non datur sensus agens: sed ipsum sensibile exteriori causat per se similitudinē in sēs, & sensus factus in actū per illam similitudinē, producit sensationem.

Pro cuius noticia advertendum secundum Albe. ibidem, q̄ qualibet forma nata est multiplicare se ipsam, in quantum est simpliciter & immaterialis. Unde cum producitur in aliquo forma secundum esse spirituale, producēs est ipsa sola forma, q̄ ex sua immaterialitate habet, ut possit multiplicare intētionem suam. Cum autem producitur forma secundum esse materiale, producēs nō est sola forma, sed agēs materialis, sicut cum producitur calor intentionalis in aere, solus calor existens in materia, est productivus illius intētionis, cum autem producitur calor habens esse materiale, non solus calor, sed corpus calidum illum producit. Potest ergo sensibile per se causare suam similitudinem in sensu, quia ipsa forma sola, quæ est immaterialis, intētionem sui immaterialem causare potest.

Ad

Ad rōnes in oppositum responderur. Ad primum dicitur, sicut ibi dicebatur. Ad improbatōnem dicitur, q̄ species quæ in sensu est, est eiusdē rōnis & eiusdē generis cum forma extra animam. Nec valet, quod illa est spiritualis, & nō ea quæ extra est: quia licet species in sensu sit recepta sine materia, non est tamen totaliter spiritualis, cum non sit abstracta a conditionibus materialibus. Est. n. singularis, sicut illa quæ est extra, & singulariter representat.

Dicitur secundo, ut habet S. Thom. q̄ licet conditio recipiens non possit spēm receptam transferre de genere in genus, potest tamen eodem genere manente, variare speciem receptam secundum aliquem modum essendi. Dicitur ergo, q̄ sensibile producit formam altioris gradus in sensum, quantum ad modum essendi, quam in seipso habeat, propter conditionem recipientis, quod habet immaterialiter recipere.

Si autem infertur, quia agens non est ignobilius forma producta, & sic videtur, q̄ sicut sensibile nō potest ultra suam speciem agere, ita nec forma altioris, aut perfectioris gradus producere possit.

Respondetur dupliciter. Primo, q̄ nō est inconueniens formam agentis esse imperfectiorem forma producta, quantum ad modum essendi: quando ex conditione tantum recipientis, forma recepta perfectiorem modum essendi habet.

Secundo iuxta doctrinam S. Thom. respondetur, q̄ sui similitudinem secundum esse immateriale, & spirituale, in medio & in sensu causare cōuenit sensibili, secundum q̄ aliquid de proprietate superioris nature, id est nature spiritualis participat, & ut sic, sensibile nō est inferioris gradus, quam sit forma in sensu.

Potest secundo ad mentem Albert. ad principia le argumentum responderi, q̄ tunc forma naturalis ultra suam speciem non agit, quia se sola speciem sensibilem producit, & ipsa est ita essentia simplex in se & spiritualis, sicut species, quæ est in sensu.

Ad secundum conceditur, q̄ in natura sensitiva est aliquid reducens sensum de potentia in actum, sed nō valet, ergo est sensus agens. Dico. n. q̄ tale actiū nō est sensus agens, sed sensibile, quod in quantum actiū speciei sensibilis, pertinet ad naturam sensitivam. Ad propositionem autem Phil. dicitur in tercio.

Ad tertium dicitur, q̄ sensatio attribuitur non sensui per se, neque speciei per se, sed sensui informato specie sensibili.

Ad quartum dicitur primo, q̄ per primā p̄fectiōnem sensus non accipit Comm. spēm sensibilem, sed potentiam sensitivam, q̄ aut hoc sic de mente eius apparet, eo q̄ illa verba dicit exponēdo textum Phil. Sensitui autem prima quidem potentia mutatio fit a generante. Unde in principio cō. 59. dicit, q̄ transmutatio sentientis, quæ fit p̄ agēs, quod educit virtutes sensitivas de potentia materialis generantis, est similis transmutatio hominis de ignorantia ad sciām. Dicitur aut ista prima perfectio esse ab intelligentia, quia est a generante virtute cœli moti ab intellectu: aut quia fit a virtute

formativa existente in semine, quæ dicitur intelligentia, eo q̄ occulte operetur.

Dicitur secundo, q̄ licet Comm. aliquando videatur ponere sensum agētem extrinsecū, tamen ut ex verbis eius apparet, dubitativè loquitur.

Dicitur tertio, q̄ non esset forte inconueniens dicere, q̄ Comm. voluit esse sensum agentem extrinsecū. I. intelligentiam, simul cū sensibili causante spēm sensibilem, sed hæc opinio nō sequimur.

Sed contra hanc responsionem & cōtra verba Aristotelis dicentis, primam mutationem sensitivi a generante fieri, dubitatur. Supponitur. n. q̄ sicut ad actum sciendi requiritur scientia in intellectu, i. ad actualem sensationem species sensibilis exigitur: ista tria. n. ad actualem sensationem concurrūt. I. potentia sensitiva, spēs sensibilis, & ipsa actualis sensatio. Sicut ad actum sciendi, potentia intellectiva, habitus scientificus, & actualis consideratio. Tunc sic. Per primam mutationem sensitivi de potētia. I. prima in actum primum, aut intelligis acceptionem potentia sensitiva, aut acceptionem speciei sensibilis, nihil enim aliud in hoc rationem actus primi potentiam terminantis, habere potest. Si potentia sensitiva acceptionem, tunc hæc prima mutatio est quidem a generante, sed falsum erit, quod inquit Philosophus.

Cum autem generatum fuerit sensitivum, habet iam sicut scientiam: ita & sentire. Nam & potentia sensitiva in hoc ordine non proportionatur scientia: ita ut vtrumque sit actus primus eodem modo, sed potius potentia intellectiva: scientia autem spēs sensibilis respōdet: ideo sicut habens virtutē intellectuam, & nondū scientia adeptus, dicitur sciēs in potentia, ut habetur text. 5. 9. a est talis natura, ut sit sciens & sciētiam habeat: ita habēs potētiā sensitivam, nondū spēs sensibili informatus, dicitur sentiens in potētia: quia est talis natura, ut aliquādo sit sentiens, & spēs sensibilem habeat. Si autē speciei sensibilis acceptionē intelligis, verum quidem erit, quod cum generatum est sensitivum, hēt iam sicut scientiam, quia spēs sensibilis in sentiēdo scientia proportionatur in intelligendo, sed tunc falsum est, q̄ hæc mutatio sensitivi fit a generante. Non. n. generās animal, speciem rei sensibilis in sensu generat, sicut neque hominem generans in intellectu, species generat intelligibiles.

Pro huius solutione sciēdū, q̄ licet ad actū sensitivi requiratur spēs sensibilis, sicut ad actū sciētiæ requiratur scientia: in hoc tamen duplex est differentia. Prima est, q̄ scientia est post actualem considerationem habitualiter in intellectu remanet. Spēs autē sensibilis, de qua Phil. in primis intēdit, post sensationem in potentia cognoscitiva nō remanet. Secūda est, q̄ intellectus antequam informatur habitu scientifico, non est in potentia proxima ad actum sciendi, sed tantū in potētia remota, p̄pter quod nō pot tunc homo, quando voluerit, actualiter scire. Sēs autē est antequā spēs sensibili informatur, est in potētia proxima ad sentiēdum, & iō pot hō, cum voluerit, præse obiecto extrinseco, & deductis impedimentis, actualiter sentire. Huius autē diversitatis rō est, quia nullo alio concurrente, sensibile solum simul spēm sens.

Ferr. sup. Anima. D. sibilem

Auerr. sensu agētē extrinsecū posuisse videtur.

Quæ dicitur ad actū lem sensationem.

Duplex differentia inter sensum & intellectum.

Solutio argumentorū.

Quæstio de anima, art. 4. ad tertium.

Quæstio de Po. quæstio. 9. ar. 8.

Albert. tra. 3. 2. de anima. c. 6.

Cui attribuitur dicitur sensatio.

2. de anima. Comm. 31.

Comm. 64.

2. de anima. tra. 3. c. 6. S. Do. 1. p. q. 79. art. 3. ad primum.

3. opin.

4. opin. quæ dicitur esse veram.

9. Metaph. Tex. 16.

Tex. 62.

2. huius. Tex. 60.

Le. 5.

Duplex est agens.

fibilem in sensu causat, & actualem terminat sensationem, simulque & sensatio & spēs sensibilis esse definiunt, scientia autem nō ab ipso solo scibili, sed simul intellectus agentis actione concurrente causatur, simulque scientia & actus sciēdi esse nō desinunt. Ex his sequitur, q̄ per se sensus exterior est in potentia proxima ad sentiēdum, utpote qui ad solam obiecti exterioris praesentiam exire possit in actum: nec speciem sine actuali sensatione habere possit: nō autē intellectus est per se in potentia proxima ad actualiter sciendum: cum indigeat actione non solum phantasmatis, sed etiam intellectus agentis, in ipso scientiam causantis, & sit aliquando scientia in intellectu ab actu sciēdi separata.

Corollarium advertenti.

Ad argumentum ergo dicitur, q̄ per primam sensum mutationem intendit Philosophus, potētia sensitiue acceptionem. Antequam n. animal sit in actu, est in potentia ad esse sensitiuum: cum autem factum est animal, est sensitiuum in actu. s. primo, nō autem in actu secundo, immo est ad ipsum actum secundum in potētia. Cum autem instatur, quia potētia sensitiua in sentiēdo non proportionatur scientiā, sed virtuti intellectuā. Dicitur, q̄ licet non proportionatur scientiā in ordine operandi absolute, quātum tamē ad facultatē operādi, proportionatur. Sicut n. habēs scientiā, potētia immediate in actum sentiēdi exire, ita & habens sensum, in actum sentiēdi immediate exire potē, eo quod ad sententiam scibilis statim sentiat, & non oportet ante ipsum sentiēdi actū aliq̄ habitum in sensu causari, qui quōdoq; sit ab actu secūdo separatus. Species n. sensibilis, quia simul est, & non est cum actu sentiēdi, magis actus secundus, quam actus primi rationem habet.

Ad quintum negatur minor. Esse n. spirituale non est vnus rōnis in omnibus sensibilibus, & non est vnus effectus, sed sicut sunt diuersa sensibilia, ita sunt diuersa esse spiritualia.

Ad sextum negatur consequētia, non n. est simile de phantasmatis & de formis sensibilibus, quia similitudo, q̄ est in intellectu est multo simplicior phantasmate, eo q̄ recepta est in subiecto omnino immateriali, phantasma autem est in organo corporali, ideo phantasma indiget motore extrinseco, ad hoc vt immaterialiter recipiatur in intellectu, sed similitudo sensibilis non est omnino spiritualior forma sensibili, cum & ipsa in re materiali recipiatur: ideo forma sensibilis ad hoc q̄ recipiatur in sensu, alio motore non indiget.

A D D I T I O.

VT sciatur patroni opinionum harum, quas recitat Auctor, & omnes alij, qui de hac materia scripserunt: est notandum, q̄ prima, & famosa opinio de sensu agente, fuit illa, quam tuerunt Iandunus, & Apollinaris Cremonēs. Hi asserunt duas esse potētiās sensitiuas in quolibet organo realiter distinctas, agentem scilicet, & patientem, & organum ratione potētiā, & passiuū recipit species, ratione agentis sentit & agit, & sensatio actio est.

s. de anima q. 16. q. 13.

Alia fuit opinio ipsius Plotini, quam sequutus est Simplicius in hoc lib. exponendo tex. 51. vnde arbitratur sensationem esse actionem solius animae, & nullo modo passionem; asserit enim speciem sensibilem in solo organo recipi, quae excitat animam, veluti sopitam ad sentiendum, tamen ipsa anima est, quae sola per potētiā sibi inhārentem videt, gustat, olfacit, & cetera.

Opinio prima de sensu agente. 2. opinio q̄ sequitur Simplicius. Tertia opinio Romani Egidij.

Tertia opinio est Romani Egidij de cognitione Angelorum, & Pauli Veneti, & Caietani Tienenlis, & Augustini Suesiani in libello de sensu agente.

Hi enim omnes asserunt, q̄ ad sensationem duo necessario concurrunt, vnū ex parte obiecti, quod est species & similitudo ipsius, alterum ex parte sentientis, quod est vis, & potētia sensitiua, & si deficit vnū istorum, sensatio non fit, sed necessario concurrunt vtrunque.

Vnde sequitur ex hac opinione, q̄ sensatio non est aliud, quam receptio, & vnio speciei sensibilis cum potētia, & vi sensitiua, vnde in medio non dicitur receptio speciei, sensatio, quia deest vis sensitiua, in organo autem animato sensatio est, s. visio, vel auditio: ob id aliquo modo potētia dici potest effectiua causa sensationis, sed non q̄ eliciat actum alium praeter speciei receptionem, hęc est formaliter sensatio.

Sensatio qd.

Et hanc opinionem tueri etiam videtur Card. Caiet. qui postquam soluit quaestionem illam pulchram, ac difficilem, num sensus sit potētia ad actum primū, & secundum, an ad actum secundum tantum, deducit solutionem huius quaestio, an sensus sit potētia pure passiuā, & concludit vanam esse phantasmam putantiū dari sensum agentem, addendo q̄ quatuor sunt, quae fallunt istos pauperes, duo communia, & duo specialia, vide ibi.

Opinio Caiet. Card.

Quarta opinio, quam videtur sequi Auctor, est opinio Alberti Magni lib. de apprehensione, & in summa de homine; hic enim arbitrat, quod species in organo est principium actiuum sensationis, & potētia organica informata per speciem, est principium sensationis, & huius opinio videtur etiam esse D. Th. dicens, sicut calor est principium formale calefactionis in igne, ita species rei visae est principium formale visionis in oculo, & 79. q. 1. p. par. 3. solūens argumentum, q̄ sicuti se habet sensus ad sensibilia, ita intellectus ad intelligibilia, sed quia sensus est in potētia ad sensibilia, non ponitur sensus agens, sed sensus patiens tantū: ergo cum intellectus noster sit in potētia ad intelligibilia, videtur q̄ non debet poni intellectus agens, sed patiens tantum.

Opinio Auctoris est Alberti Magni lib. de apprehensione, & in summa de homine. Op. D. Th. dicens, sicut calor est principium formale calefactionis in igne, ita species rei visae est principium formale visionis in oculo, & 79. q. 1. p. par. 3. solūens argumentum, q̄ sicuti se habet sensus ad sensibilia, ita intellectus ad intelligibilia, sed quia sensus est in potētia ad sensibilia, non ponitur sensus agens, sed sensus patiens tantū: ergo cum intellectus noster sit in potētia ad intelligibilia, videtur q̄ non debet poni intellectus agens, sed patiens tantum.

Sed non concludit hoc argumentum, quia sensibilia inueniuntur actu extra animam, & ideo non oportet ponere sensum agentem, & quia in parte nutritiua omnes potētiā sunt actiuae, in parte sensitiua omnes passiuā, in parte intellectiua est aliquid actiuum, & aliquid passiuum: hoc idem etiam scribit de verit. q. 26. art. 3. hanc opi. sequutus est Scot. 2. de anima q. 12. & Capr. 2. sen. dist. 14. q. 1.

Opin. Scot. 2. cont. gent. c. 57. vbi disputatur de opinione Pla. de vnione animae intellectiuae ad corpus.

Vide etiam 2. cont. gent. c. 57. vbi disputatur de opinione Pla. de vnione animae intellectiuae ad corpus. Vide quoque Auctorem in expositione illius cap. ubi declarat, quomodo sensatio est operatio sensus, & quo modo sensus est potētia passiuā, & quomodo sentire consistit in moueri, & cetera.

Opin. Scot. 2. cont. gent. c. 57.

QVAESTIO X.

An sensus particularis possit decipi circa proprium sensibile an non.

Dico autem proprium, & c. Tex. LXIII.

Varietur decimo, Vtram sensus particularis possit decipi circa propriū sensibile. Et arguitur, quod sic. Primo infirmus iudicat dulcia esse amara, ergo sensus gustus decipitur circa suum sensibile.

Iandunus q. 17.

lael. q. 23.

Tex. 11.

De collo colubae hęc sensus errorum.

Duo ad verā cognitionē requiruntur.

Verum iudicium, & vera cognitio q̄ sit.

Secundo, sicut se hęc intellectus ad suū propriū obiectum, ita & sensus. Sed intellectus potest decipi circa proprium obiectum, tribuēdo quidditatem ei cui nō conuenit, aut quia partes distinctionis nō coherent, vt dicitur in 3. huius, ergo & c.

Tertio visus iudicat in tride diuersitate colorum, & tamen ibi non sunt colores illi: ergo & c.

Quarto si albu videatur per vitram viride, apparet viride: ergo circa illud visus decipitur.

Respondeo ad quaesitum, & duo faciam. Primo praemittam aliqua necessaria ad propositum. Secundo dicam ad quaesitum.

Quātum ad primū sciendum primo, q̄ ad veram cognitionem duo requiruntur, s. acceptio similitudinis rei cognite, & iudicium de tali re. Si cut si aliquis dēt vere intelligere quid est homo, oportet q̄ informetur eius intellectus similitudine hoīs, & vere iudicet de hoīe per illam similitudinem, quodcūque istorum nō fuerit rectum, aut quia similitudo cogniti erit exorta, aut quia iudicium non erit rectum propter aliquod impedimētum, non erit illa vera, & recta cognitio.

Sciendum secūdo, q̄ iudicium, vt hic sumitur, dicit quādam determinationem apprehensionis. Sicut cū tactus apprehēdit determinate calidum, dicitur determinare illud esse calidū, non q̄a format hęc propositionem, hoc est calidum, sed quia determinate apprehendit, & percipit illud tāquā calidum, non autem vt frigidum.

Sciendum tertio, q̄ quando potētia cognoscitiua apprehendit sicut est in re, tunc dicitur vere iudicare, & vere cognoscere, quando autē apprehēdit aliter quam sit in re, tunc dicitur false cognoscere, decipi & errare. Sicut cum potētia visiva apprehendit tāquam nigrū, quod est album, decipitur, quando autē apprehendit tanquam albu, quod est album, vere iudicat.

Quantum ad secundum opinio Comm. est, q̄ sensus non errat circa proprium sensibile in maiori parte, in minori vero parte potest errare.

Comm. c. 63.

Alia est opin. Alb. Pro sua opi. notat proprium sensibile dici duob. modis. Vno modo, prout est in re secundum esse materiale. Alio modo secundū quod est in medio aut organo per abstractionem a materia, s. secundum esse intentionale. Dicit ergo duo. Primum est, q̄ decipitur multotiens sensus circa sensibile, secundum q̄ est in re, q̄a per hoc esse nō hęc agere in sensum. Secundum est, q̄

Hęc opinio non est amplexanda. 1. huius. 2. 3. c. 4.

circa sensibile, secūdu esse quod hęc in abstractio ne (quod sane potest multipliciter variari, secūdu, s. dispositiones medij aut organi) nō potest errare, q̄a re vera sensibile tale esse hęc in abstractione, quale indicat sensus, licet non habeat tale esse in re.

Verum quia iudicium datur de re, secūdu q̄ in se est, si dēt esse verum: non autē vt est in abstractione, videtur esse magis secūdu intentionem Phil. q̄ sensus particularis nō potest errare circa proprium sensibile, secundum quod est in se.

Propter quod est alia opinio Themistij, quā se qui videtur s. t. h. f. q̄ sensus particularis non potest decipi circa proprium sensibile, tribus conditionibus obseruatis. Prima est, vt sit debita distantia inter sensum, & sensibile. Secūda, vt medium sit pura opinio.

Secūda, vt organum sit sanum, & nullo modo laesum. Si aliqua istarum conditionum desit, potest accidere error in sensu. Ista conclusio & si non indiget probatione, probatur tamen sic. Naturalis actus vnusquisq; rei semper est vno modo, nisi sit impedimētum, sed cognitio est naturalis actus cuiuscuque potētiā cognoscitiua: ergo & c. consequentia nota cum maiori, quia natura semper vno modo operatur. Minor vero probatur, illud est actus naturalis alicuius, ad quod per se & essentialiter ordinatur, sed ad cognitionem per se, & essentialiter ordinatur potētia cognoscitiua, ergo & c.

Sciendum tamen, q̄ duplex est obiectum, s. formale & adaequatum, & materiale non adaequatum. Sicut visus obiectum formale adaequatum est color, inadaequatum autē est albedo, nigredo, & alij colores particulares. Cum ergo dicitur, q̄ sensus potest errare circa proprium sensibile, ppter aliquod impedimētum, intelligēdum est de obiecto materiali inadaequato, non autē de adaequato, nunquam n. iudicat visus colorem, quin aliquem colorem videat, neq; auditus sonum, quin aliquē sonum audiat, & hoc videtur intellexisse Philodum dixit, & non decipitur visus quoniam color.

Duplex est obiectū formale adaequatum, & materiale inadaequatum.

Ad rōnes in oppositum respōdetur. Ad primū dicitur, q̄ infirmus dulcia iudicat amara, quia organum est indispositum, lingua n. est res per se huiusmodi amaro quō sit, ut omnia amara videantur.

Ad secundum dicēdum primo, q̄ intellectus potest errare per accidens circa proprium obiectum, ex eo q̄ prima operationi in se hęc admiscetur aliqua compositio, s. aut quia intellectus componit partes distinctionis sibi non coherentes, aut quia distinctio non conuenit ei quod diffinitur.

Text. Cremon. 63. Ad argumentum.

Dicitur secūdo, q̄ per se potest errare, s. quādo ibi non est aliqua compositio.

Dicitur tertio, q̄ eodem modo sensus non potest errare per se circa proprium obiectum, potest tamē errare per accidēs, ppter aliquod impedimētum.

Intellectus potest errare per accidens.

Ad tertium dicēdum, q̄ licet non sit illa diuersitas colorū, est tamen ibi aliquis color, vnde non decipitur circa colorem, sed decipitur circa proprium colorem, propter radios solis reuerberantes ad nubem roidam.

Sensus non potest errare per se.

Ad quartum dicitur, q̄ illud accidit ex defectu medij, s. aeris intercepti corpore viridi.

ADDITIO

Circa id quod habetur in tertia responsione secun- di argumenti, quod sensus non potest errare per se circa proprium obiectum, potest tamen errare per accidens.

Tex. 5.

Dubitarer aliquis, an possit dari aliquod sensibile in actu, quod non possit sentiri, quia si datur, grauior difficultas accideret, quod se haberet sensus circa istud, an erraret, vel non & quod datur istud, ita probat aliquis actus primus potest esse sine actu secundo, ut scientia sine consideratione, ut patet in hoc libro, sed sensibile est actus primus respectu sentire: ergo sensibile potest esse absque eo quod vnquam sentiatur.

Præterea, sicut est de sensu, ita est de sensibili, sed potest esse aliquis sensus secundum actum ita debilis, qui non potest secundum actum sentire, sicut sensus subtilior excellit minus subtilem, hic sensus minus subtilis seorsum separatim non sentit per seipsum, licet coniunctus cum alio sentire possit: ergo similiter potest esse aliquod sensibile, quod non potest secundum se sentire, licet existens in toto faciat ad sensibilitatem totius.

Adde et, quia quandoque est aliquod natum agere aliquam actionem sub determinata quantitate, ipsum potest esse ita paruum, quod non poterit agere in illa actione: cum ad actionem requiratur debita quantitas, sicut forma, ut scribit Auer. 8. Phys. sed sensibile est natum agere in sensum sub determinata quantitate: ergo poterit esse sensibile in actu ita paruum, quod non ageret, nec poterit agere in sensum, & sic non poterit sentiri.

Actio requirit determinatam quantitatem. Comen. 44.

Propter has rationes que tacte sunt, dixit hic Alexan. quod sit dare aliquod sensibile seorsum existens, quod non potest actu secundum se sentiri, quæ opinio, ut mihi videtur, non potest stare, quandoquidem si esset aliqd sensibile, quod nunquam actu possit sentiri, tunc illa potentia esset otiosa, quæ ponatur quod aliquod sensibile ordine tur ad hoc, quod quandoque actu sentiat, & sic si nunquam habens talem potentiam possit actu sentiri, tunc illa potentia non attingeret suum finem, & sic esset otiosa: hoc autem est inconueniens in natura, ut scribitur primo lib. de Cælo & mundo.

Opin. Alex. de hac disputatione. Impugnatur Alexand.

Et confirmatur, quia quod est impossibile sentiri, impossibile est esse sensibile. Metaph. si enim impossibile est esse sentiens, impossibile est esse sensibile: ergo per oppositum ad destructionem consequentis, si possibile est aliqd esse sensibile, possibile est ipsum sentiri, & sic omne sensibile in potentia sentiri potest, quia eius est potentia cuius est actus: sed omni sensibili inest potentia sentiendi: ergo & actus sentiendi aliquando competit.

Tex. 32. Tex. 12. Si nondatur sentiens, nec dabitur sensibile, & e contra. Soluuntur rationes Alex.

Rationes Alexand. non concludunt.

Et ad primam dicitur, quod quamuis actus primus possit esse sine secundo ut scientia sine consideratione, tamen existente actu primo, oportet quod secundus actus sit possibilis, & cum est impossibilis actus secundus, non inest ei primus actus: unde concedo, quod aliquod sensibile potest esse, quod non sentitur secundum actum, sed quod sit aliquod sensibile, quod non possit sentiri, hoc habeo pro impossibili.

Ad secundam dicimus, verum esse quod sensibile, si debet agere in sensum, requirit determinatam quantitatem, sub qua minori agere non potest: sed statim cum potest esse aliquod sensibile, potest habere istam quantitatem, quæ sibi sufficit ad mouendum sensum, aliter non esset sensibile seorsum existens, & de tali est sermo.

Ad tertiam quæ est secunda in ordine, dicimus, quod verum est, quod sicut est de sensu, sic suo modo est de sensibili, sed non est aliquis sensus ita debilis seorsum, & diuisiui existens, qui nullo modo possit sentire, sed bene

Vide D. Th. P. 1. q. 17. ar. 2. ubi queritur si in seipso est falsitas.

verum est, quod aliquis subtilior, & vigorosior altero potest illum alterum excedere in potentia sensitiva, quæ secundum se non est nata sentire, quia nec secundum se potest esse separata. Vide D. Th. 12. q. 13. art. 5.

Vide et 2. cont. gēt. c. 66. in quo disputat D. Th. contra ponentes sensum, & intellectum esse, vide et Auctorem in expositione illius c. de quaestio principali. vide Auer. asserentem sensum in maiori parte non decipi circa proprium obiectum. vide et Alb. tract. 3. c. 5. & Apollinarem q. 13. & concludit cum Simplicio, & Themistio, & cum Auctore, qui limitat propositionem triplici conditione.

Commē. 64.

QUAESTIO XI.

Num sensibilia communia sint per se sensibilia.

Communia autem motus, &c. Tex. LXIV.

Quæritur vnde decimo, Vtrum sensibilia communia sint sensibilia per se. Et videtur quod non.

Iauell. q. 14. vide Egidium in com. 64.

Primo, omne quod per se sentitur ab aliqua potentia, continetur sub obiecto formali illius potentie. Sed sensibilia communia non continentur sub obiecto formali alicuius sensus particularis, ut patet: ergo &c.

Secundo, nulla priuatio sentitur per se. Sed quæ est priuatio motus, ergo non sentitur per se, conuenientia nota cum minori. Maior vero probatur. Omne quod sentitur sensu exteriori, est præsens sensui. Sed priuatio non potest esse præsens, cum non habeat esse: ergo &c.

Tertio, nullum compositum ex insensibilibus est sensibile. Sed numerus componitur ex vnitate, quæ sunt indiuisibiles, & per consequens insensibiles: ergo numerus non est sensibilis per se.

Quarto, quando aliqua passio conueniens alicui primo conuenit alteri per se, oportet illa duo esse idem, sicut quia risibilia primo & per se conuenit homini. Sorti autem per se ideo homo & Sortes sunt idem realiter. Sed esse sensibile, primo & per se conuenit sensibili proprio: ergo si conueniret per se sensibili communi, sensibile proprium & commune essent idem, sed hoc est falsum: ergo &c.

Quinto, omnis potentia debet esse denudata a suo sensibili per se: sed sensus non sit denudati a magnitudine, ergo magnitudo non est sensibile per se.

Circa istam difficultatem sunt plures modi dicendi, quomodo. Sensibilia communia sint sensibilia per se. Aliqui volunt, quod dicantur sensibilia per se quia proprias species, & intentiones imprimunt in sensum, per quod distinguuntur a sensibilibus, per accidens, quæ non imprimunt similitudinem in sensu: a proprijs autem distinguuntur, quia propria percipiuntur tantum ab vno sensu: communia autem a pluribus. Communem autem voluit esse sensibilia communia esse sensibilia per se, quia in se ferunt passionem sensibus: sed differunt a sensibilibus, proprijs, quia illa agunt in sensum, in quantum sensus est, propria autem agunt in sensum, in quantum est hic sensus.

In responsione quaestio- nis varijs sunt doctores. Senti Alber. tract. 3. c. 7.

Sic. comen. 65. q. 1. tenet D. Th. in 4. dist. 49. q. 2. art. 2.

Sicut

Leet. 13.

Aliquid dupliciter circumscribitur: immutatio- nis sensus per se facere differentiam.

Sicut color agit in sensum visus, in quantum est sensus visus: magnitudo autem agit in visum, non in quantum visus est, sed in quantum sensus est. Hæc opinionem tenuit S. Th. Alium modum assignat in scripto, ubi vult, quod cum sentire sit quoddam pati, & alterari: illud dicitur sensibile per se, quod facit aliquam differentiam in alteratione sensus: unde dicit Philof. quod a sensibili per accidens nihil patitur sensus: relinquens illud esse sensibile per se, & quo sensus patitur.

Differentiam autem circa mutationem sensus aliquid potest facere dupliciter. Vno modo quantum ad ipsam speciem agentem, id est quantum ad speciem in sensu, & sensibili agente impressum, secundum quam dicitur sensus pati & immutari: & hoc modo sensibilia propria circa mutationem sensus differentiam faciunt: aliam enim speciem imprimunt color, & aliam sonus: & sic de alijs. Vnde quia species in sensu in actu sunt ipsa sensibilia, ad quæ potentia sensitiva naturaliter aptitudinem habet, secundum harum specierum differentiam diuersificantur potentia. Alio modo, quantum ad modum actionis, quia. diuersificantur modum actionis proprium sensibilem in se sensum, & hoc modo faciunt diuersitatem sensibilia communia. Alio enim modo immutat sensibile quiescens, & alio modo dum mouetur: similiter alio modo dum est in maiori magnitudine: & alio modo dum est in minori. Item alio modo plura quam vnum, & alio modo figura pyramidalis, quam figura quadrangula. Vnde quia non habent sensibilia communia habitudinem ad sensum tanquam species actiuorum. tanquam actiua, diuersas species secundum quas immutantur sensus causantia, sed tantum diuersum modum in ipsa specie eadē faciētia: ideo non diuersificantur potentia secundum diuersitatem sensibilem communium.

Contra istam doctrinam arguitur.

Sed contra istum modum arguit quidam. Videtur, n. hic velle S. Th. quod sensibilia cōia nō causant speciem in sensu. Contra autem arguitur sic.

Primo, color motus aut nihil imprimit in sensu, præter id quod inprimebat quiescens: aut aliquid. Si nihil, ergo motus nō facit aliquam diuersitatem circa mutationem sensus. Si aliquid, non apparet quid sit illud, nisi sit species: ergo causat similitudinem & speciem in sensum.

Secundo, diuersarum cognitionū diuersæ sunt species productiue: sed alia esse visio magnitudinis & alia coloris: ergo alia species vtriusque.

Corrobatur argumentū.

Confirmatur, quia Phil. inferius loquens de sensibilibus communibus dicit, quod hæc omnia motu quodam sentiantur.

Per se dupliciter potest accipi.

Pro solutione harum rationum, & pro declaratione mentis S. Th. Sciendum primo, quod per se potest accipi dupliciter. Vno modo, prout opponitur ei, quod est per accidens tyram. Alio modo, ut idem est quod primo. Secundum primum modum dicimus, quod Sortes est risibilis per se, quia conuenit sibi ex intrinseca natura. Sed secundo modo dicimus, quod non est per se risibilis: quia esse risibile, non conuenit sibi primo, sed in quantum est homo.

Differentia inter speciem sensibilem, & intelligibilem.

Sciendum secundo, quod hæc est differentia inter speciem sensibilem, & intelligibilem, quod species intelligibilis, quia recipitur in subiecto immateria-

li in intellectu, & ratio causandi talem speciem, est natura specifica, ideo naturam immaterialiter, i. sine conditionibus materialibus, & particularibus, representat. Species autem sensibilibus, quia recipitur in organo corporali, & principaliter a particulari materiali, & singulari causatur, ideo rem materialiter & particulariter, s. cum conditionibus, quibus ipsum sensibile variatur, representat.

Sciendum tertio, quod aliud est causare similitudinem in sensu, & aliud facere differentiam secundum speciem sensibilem, siue secundum speciem agentem. Causare. n. similitudinem dicitur: omnia quæ speciem aliquo modo representantiam sui in sensum producunt. Facere autem differentiam secundum speciem agentem, est speciem, a qua alteratio sensus specificatur, primo in sensum imprimere, & ab alia specie specificante differentem: sic quia alia speciem causat sapor, aliam color, dato etiam quod sint in eodem subiecto, ideo faciunt differentiam secundum speciem sensibilem.

Istis notatis dico primo, quod secundum mentem S. Thom. sensibilia communia habent speciem & similitudinem in sensu, hoc enim expresse ponit 1. parte, ubi dicit, quod similitudo alicuius rei, est in sensu tripliciter. Vno modo primo & per se, sicut in visu est similitudo coloris, & aliorum propriorum sensibilem. Alio modo per se non primo, sicut in visu est similitudo figuræ vel magnitudinis, & aliorum communium sensibilem omnium. Tertio modo nec primo, nec per se, sed per accidens: sicut in visu est similitudo hominis.

Probatur et ratio, Omne quod cognoscitur ab aliquo sensu per se, cognoscitur per aliquam sui similitudinem, sed sensibilia communia cognoscuntur a sensibus particularibus, per se: ergo habent similitudinem in sensibus particularibus.

Dico secundo, quod similitudo sensibilem communium non distinguitur realiter a specie propriorum sensibilem, sed est vna species, quæ cum sit principia liter a re materiali causata, obiectum secundum conditiones suas particulares representat. Vnde primo & per se, est species proprii sensibilibus, per se autem, sed non primo est species magnitudinis figuratæ quæ sit, vel motus, numeri, vel vnitatis, ut sicut obiectum proprium, pura color, est cum tali magnitudine, & figura, & quiete, & alii, ita & species representet obiectum proprium cum omnibus illis suis conditionibus.

Si autem dicat, quod tunc eadē ratione illa species repræsentabit saporem, si colori sit coniunctus sapor.

Replicatur contra S. Th.

Respondetur, quod non est similis ratio, quia ex diuersitate saporis non habet color aliquid diuersitatis, & alium modum immutandi: sed ex diuersitate & varietate sensibilibus eorum variat color, aliter. n. se habet color motus in immutando visum, & aliter quiescens.

Quod autem hoc sit de mente S. Th. declaratur. In verbis. n. præcedentibus aut vult quod omnia illa obiecta. s. proprii cōe, & per accidens habeat similitudines diuersas, vnum quodque. s. sua distincta a similitudine alterius, aut non, sed modo superius dicto. Si primo modo: ergo in sensu particulari erit similitudo substantiæ realiter distincta a similitudine accidentis: ergo sensus particularis cognoscit subiectum, & indicabit de illa, hoc autem est con-

Declaratio mentis S. Th.

tra S. Tho. in scripto; ubi vult, quod de ratione sensibilis per accidens est, quod apprehendatur ab alia potentia sentientis, quam ab illa cuius est obiectum per accidens, sicut aut ab alio sensu particulari, si sit sensibile proprium alterius sensus particularis: aut ab intellectu, si sit aliquid vniuersale, aut a cogitatione, si sit particulare, patet consequentia vltima, quia potentia informata similitudine alicuius obiecti, potest cognoscere illud, in quo de facto cognoscit, si sit sensus exterior: ergo dicendum est, quod sit vna species, quae est primo & per se species proprii sensibilis, per se vero & secundario species sensibilis communis, per accidens autem sensibilis per accidens, quia, si non est species representatiua eius, sed quia est species alicuius quod est in illo, ideo etiam per accidens est similitudo & species eius.

Dico tertio, quod sensibilia communia non faciunt differentiam secundum speciem sensibilem, licet causent speciem in sensu. Illa enim quae representantur vna specie, non faciunt diuersitatem specierum, omnia autem sensibilia quae simul in sensibili proprio inueniuntur, vna & eadem specie representantur.

Dico quarto, quod licet ad causandam speciem in sensu concurrant sensibilia communia & propria, tamen alio modo concurrunt. Sensibile proprium, & alio modo sensibile commune. Cum enim sensus particularis & sit sensus, & sit hic sensus, sensibile proprium causat illam in hoc sensu, in quantum est hic sensus, sicut color in visu, in quantum est visus; sensibilia autem communia, non causant speciem in sensu, in quantum est hic sensus, sed in quantum est sensus, quia si causarentur in sensu, in quantum est hic sensus, speciem in alio sensu particulari causare non possent, sicut color specie nisi in visu causare non potest, hoc autem est falsum. Nam sensibilia communia appellantur eo, quod immutare plures sensus possint.

Ex his patet quod non est diuersitas inter S. Tho. & Commen. nec in scriptis S. Tho. neque etiam est contradictio, cum S. Tho. dicit in prima parte, quod sensibilia communia habent similitudinem in sensu, in scripto vero, quod non sunt species actiuorum; vult enim in scripto dicere, quod non causant proprias species & distinctas, cum hoc tamen stat quod habeant similitudinem, quae non distinguatur a similitudine proprii sensibilis per sensibilia communia modificata.

Dico quinto, quod sensibilia communia sunt sensibilia per se, ut per se opponitur ei, quod est per accidens, non autem ut idem est quod primo. Secundum enim Albertus, aliquid dicitur sensibile per se, quia per propriam naturam, & essentiam causa est immutationis sensus, eo quod ipsum est quod habet inferre passionem sensui, & hoc conuenit sensibilibus propriis & communibus, ideo dicuntur sensibilia per se.

Attendendum tamen quod dupliciter potest aliquid esse immutatum sensus. Vno modo positue, tamen, scilicet aliquid efficiens, aut circa ipsam speciem quae in sensu imprimatur, aut circa immutationis modum, & hoc modo quae aliquid posituum dicitur, ut figura & huiusmodi, sensum immu-

tant. Alio modo negatiue, tanquam scilicet negatio alicuius posituae conditionis in obiecto proprio sensus, & hoc modo dicitur immutare sensum, quae nullum posituum formaliter dicunt, sed tantum negationem, sicut quies, Color, n. quiescens ex ipsa negatione motus habet, ut speciem stabilem & quiescentem, siue cum negatione motus causet in sensu.

Ad rationes igitur contra S. Tho. dicitur, quod non est de mente ipsius sensibilia communia non habere speciem in sensu: sed quod non habent speciem propriam, & a specie proprii sensibilis distinctam. Verum tamen in quantum possunt esse contra S. Tho. Dicitur ad primum, quod color motus nihil imprimit in sensu, quod non imprimeret dum quiescebat. Ad improbationem negatur consequentia. Licet enim nihil imprimat motus aliud a specie sensibilis proprii, tamen diuersificat modum speciei & immutationis, aliter enim immutatur visus a colore motu, & aliter a colore quiescente. Similiter illa species representabat motum, quem non representabat species coloris quiescentis, propter alium modum essendi proprii sensibilis.

Ad secundum negatur minor. Dico, n. quod est eadem visio secundum rem, terminata ad colorem, & ad sensibilia communia. Auctoritas autem Philosophi non est contra ipsum, quia sensibilia communia sentimus motu facto primo & per se a sensibilibus propriis, sed secundario a sensibilibus communibus.

Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum dicitur primo, quod quia sensus particularis & est sensus, & est talis sensus, in quantum est sensus conuenit cum alijs sensibus: in quantum vero talis sensus scilicet visus aut auditus & c. ab alijs sensibus differt: vnde sensus particularis duplex habet obiectum, scilicet obiectum ipsum, in quantum est sensus, & hoc est sensibile: & obiectum ipsius in quantum est talis sensus: & hoc est tale sensibile, scilicet color, sapor, & huiusmodi.

De secundo, quod quo cognoscitur aliquid a potentia: eo modo continetur sub obiecto formali eius. Si cognoscitur a sensu tantum in quantum est sensus: continetur sub obiecto ipsius, in quantum est sensus: non autem sub eius obiecto, in quantum est hic sensus. Si cognoscitur a sensu in quantum est hic sensus, continetur sub obiecto formali ipsius in quantum est hic sensus. Sensibilia igitur communia, quia cognoscuntur a sensu in quantum sensus est, continentur sub obiecto communi sensus. I. sub sensibili, licet sub particulari & proprio sensus obiecto non continentur.

Ad secundum dicitur, quod priuatio quae nullam facit diuersitatem in alteratione sensus, nullo modo dicitur per se: sed illa quae facit talem diuersitatem, ut est quies, sentitur per se: sed non primo.

Dicitur secundo, quod licet priuatio haec nullam habeat esse posituum, secundum tamen hoc esse priuatum, habet aliquem modum sensibile proprium ad immutandum sensum, quem non habet, si non quiesceret.

Ad tertium dicitur, quod numerus potest accipi dupliciter. Vno modo formaliter, & absolute, & sic non est sensibilis, vnde non est sensibile commune.

Ad rationes contra S. Tho.

mune. Alio modo materialiter, & subiectiue, & sic est sensibile commune, & est compositus ex sensibilibus; numerus enim trium alborum est compositus ex tribus albis.

Ad quartum negatur maior, non solum enim aliquid est tale per se secundo, quia identificatur ei, cui conuenit per se primo, sed etiam quia necessario conuenitur id, cui primo conuenit.

Ad quintum dicitur, quod potentia debet esse denudata a suo sensibili proprio, quia est receptiua propriae similitudinis eius, non autem debet esse denudata a suo sensibili communi, quia non recipit similitudinem quae sit propria & primo, & per se similitudo sensibilis communis.

ADDITIONO.

DE hoc questione lege D. Tho. p. p. q. 17. art. 1. & 4. sent. dist. 49. q. 2. art. 2. quibus in locis declaratur latius sensibile per se & per accidens, & quomodo similitudo sensibilium est in sensu tripliciter, lege etiam 2. sent. dist. 13. q. 2. art. 2. & p. p. q. 67. art. 1. lege Alberti in hoc lib. 2. de anima. tract. 3. c. 4. & Scotum 4. sent. dist. 12. q. 3. & Iandus q. 18. Philoponum, & Themist. c. 12. huius lib.

QUAESTIO XII.

Num color sit proprium obiectum visus.

Cuius quidem est visus, hoc visibile, &c. Tex. XII.

Iandus q. 17.

VERITVR Duodecimo, Vtrum color sit proprium obiectum visus. Et videtur quod non.

Primo. Obiectum alicuius potentiae semper potest percipi a tali potentia, si sit praesens: sed color etiam praesens non potest percipi visu in nocte, ut satis patet, ergo & c.

Secundo. Proprium obiectum est, quod sub se continet omnia quae videntur: ergo & c. consequentia nota cum maiori. Minor probatur. Corpora caelestia videntur, & tamen non sunt colorata, ergo & c.

Tertio. Si est color, aut color vniuersalis, aut particularis. Si color particularis, puta albedo, ergo non poterit videri, nisi quod habet albedinem, quod est falsum. Si color vniuersalis: ergo visus erit cognoscitiuus vniuersalis, quod est contra Philosophum dicentem, quod sensus est particularium.

Quarto. Vnius potentiae est tantum vnum obiectum, sed visibile est obiectum visus, ut dicit Philosophus, ergo non est color.

Respondetur. Sed pro declaratione istius quaestiones Primo noranda sunt aliqua. Secundo dicendum est ad quaestum.

Sciendum igitur primo, quod duplex est obiectum potentiae, ut superius dictum est, formale, scilicet & materiale: formale est illud, sub cuius ratione

formali omnia referuntur ad potentiam, sicut bonum ponimus formale obiectum voluntati, eo quod vnumquodque sit volitum, in quantum boni rationem habet. Obiectum vero materiale est id, quod obiecto formali est subiectum, sicut virtus quae boni rationem habet: hoc & illud bonum materiale obiectum voluntatis appellatur.

Obiectum materiale quid.

Sciendum secundo, quod obiectum formale potentiae, & est quaedam res in se, puta homo, lapis, & quous, & huiusmodi, & est obiectum, id est sub hoc quod dico obiectum continetur, denominatiueque dicitur obiectum, sicut homo denominatiue dicitur sciens, ideo in obiecto duplex ratio formalis inuenitur. Vna, scilicet quae est eius, in quantum est res talis. Alia quae est eius, in quantum est obiectum. Sicut alia est ratio parietis albi, in quantum paries est, & alia eius ratio, in quantum est albus. Prima ratio est eius definitio, in quantum sibi talis natura est conueniens. Secunda ratio est descriptio quaedam obiecti, in ordine, & habitudine ad potentiam. Audibile enim dicitur, quod est immutatum auditus, siue quod ab auditiva potentia cognosci potest. Ista duae rationes differunt: quia ratio obiecti, ut est obiectum non attingitur primo & per se a potentia, sed tantum ordinem, & habitudinem ad potentiam importat, rationemque obiecti, ut est res, conuenitur, quemadmodum inquit Philosophus, quod visibile per se consequitur colorem, ratio autem obiecti, ut est res primo, & per se attingitur a potentia.

Tex 67.

Sed tamen aduertendum, quod ad hoc ut potentia in tale feratur obiectum formale, aliquando requiritur aliquid, quo obiectum attingitur a potentia, & hoc obiectum formale quo dici potest. Sicut quod attingitur a potentia, aut ipsam mouet, dicitur obiectum formale quod.

Sciendum tertio, quod color potest accipi dupliciter. Vno modo pro extremitate perspicui terminati, ut definitur a Philosopho in de sensu, & sensato. Alio modo magis extenso vocabulo, ut etiam de principio coloris proprie dicti praedicatur, ut si hoc nomen color, contineat sub se lucem, & colorem proprie dictum, secundum modum Philosophi dicentis in de sensu, & sensato, quod omnia corpora colore participant, quia enim non habemus vnum nomen commune luci & colori, ideo vtitur nomine coloris, tamquam nomine communi: eo quod eorum quae videntur, plurima sunt colorata.

Dupliciter sic sermo de colore.

Quantum ad secundum haec est prima conclusio. Obiectum formale visus in quantum est obiectum, est visibile, cuius ratio est. Esse primo immutatum visus: aut si a modo immutandi sumitur, ratio est, esse sensibile per medium extrinsecum diaphanum sine mutatione reali medii, aut obiecti, aut organi.

Obiectum formale visus est visibile.

Probat. Illud est obiectum potentiae in quantum obiectum, per quod vna potentia distinguitur primo ab altera in quantum est potentia: sed per visibile visus distinguitur ab alijs sensibus exterioribus: ergo & c. consequentia nota cum maiori: quia potentiae ex obiectis, in quantum potentiae sunt, distinguitur primo. Minor probatur. Vnus sensus distinguitur ab alijs secundum immutatum proprium: aut per suum modum immutandi

Quomodo vnus sensus distinguitur ab alio.

Ad causandam speciem in sensu alio modo concurrunt sensibile proprium, alio modo sensibile commune.

Albertus, Tex. 4. c. 7.

Dupliciter aliquid est immutatum sensus positue, scilicet & negatiue.

di a sup subiecto, quia sensus cum sint potentia...

Secunda conclusio. Obiectum formale quod im...

Prima vero pars probatur. Aut obiectum visus...

Secundo, omnia quae videntur, videntur, aut quae...

Tertia conclusio est. Obiectum formale quod...

Sed tunc occurrit dubium. Nam vt S. Tho. dicit...

Ad hoc respondetur, quod lux, si recipiatur in...

Quarta conclusio est. Obiecta materialia visus...

Ex istis inferitur non esse contradictionem in...

dicitur obiectum formale, quo aliquid attingitur...

Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum...

Dico secundo, quod cum lumen non est in aere...

Ad secundum patet ex dictis, quod si accipiatur...

Ad tertium dicitur, quod est color vniuersalis.

Ad improbationem dicitur, quod ratio vniuersalis...

Ad quartum dicitur, quod vnus potentiae est vnus...

A D D I T I O

Q V I A autem adducit in tertio notabili definitionem...

Præterea, quod est in extremitate, non est extremitas...

Adde etiam quia extremitas est quod indiuisibile...

Nisi dicamus, quod extremitas potest capi tribus...

Quid requiritur ad hoc...

Ratio vniuersalis potest dupliciter...

Vnius potentiae est vnus obiectum.

Cap. 2. Dubium de definitione coloris.

Comm. 4. Color ex extremitate...

Vel color est motus diaphani...

Q V A E S T I O XIII.

Vtrum lumen requiratur ad visionem propter colorem.

Lumen autem est huiusmodi actus diaphani...

Q V A E R I T V R xiiij. Vtrum lumen requiratur...

Primo. Illa quae cognoscuntur ab aliqua potentia...

Secundo. Color est extremitas perspicui in corpore...

Tertio. Ille qui est in tenebris, videt colorem qui est...

Quarto. S. Thom. dicit, quod lumen facit omnes...

Respondeo, quod quaerere vtrum lumen requiratur...

Circa istam itaque difficultatem aliter opinantur...

Istas opiniones nititur concordare Alber. notans...

Extremitas capitur...

Color est tripliciter...

Comm. 4. Color, & superficies...

Color & visibile licet sint idem...

Ratio vniuersalis potest dupliciter...

Vnius potentiae est vnus obiectum.

Color albus & color niger...

Cardin. 2. de anima ca. 6. in quo disputatur...

Comm. 4. Color ex extremitate...

Vel color est motus diaphani...

cem. Lumen enim in extremitate perspicui terminati per mixtum opacitati causat colorem, & lumen est vera substantia coloris.

Isto notato duo dicit Alber. Primo, quod colores secundum esse materiale actu sunt in tenebris, sed non mouent diaphanum, & hoc modo verum dixerunt Alexand. & Auerroris. Secundo, quod colores non sunt actu in tenebris secundum esse formale, unde color non est actu color, nisi in lumine: & hoc modo verum dixerunt Auempace, & Auicenna.

Sed contra istam opinionem in quantum eius verba sonare videntur, quod lumen extrinsecum est substantia coloris, & quod colores non habent esse actu, nisi in lumine extrinsecum adueniente, potest argui. Primo contra suppositum, quod lumen extrinsecum sit forma coloris, & tota sua substantia. Suppono primo, quod aliquid dicitur esse in actu, quando substantia sua est in actu, non autem quando solum suum obiectum est actu, non enim dicimus, quod color est in actu, quia lignum quod potest suscipere colorem est in actu, sed quia substantia ipsius coloris est in actu. Secundo suppono, quod lumen causatum a sole, durans tantum per diem, habet esse per modum transeuntis: patet, quia habet esse tantum ad praesentiam solis, ideo recedente sole, deficit. Tunc arguitur sic. Si lumen est substantia coloris, sequitur, quod nullus color sit passibilis qualitas, ad modum quo loquitur Philof. in praedicamentis: sed hoc est contra mentem Philof. expressisse, ergo &c. Probatur consequentia, secundum Philof. in praedicamentis, colores dicuntur tunc passibiles qualitates, quando sic formati sunt ex firma causa, quod non facile recedunt: sed si lumen extrinsecum est substantia coloris, nullus color est talis, ut non facile recedat: ergo &c. Probatur minor. Remota forma, & substantia rei, remouetur res ipsa: sed lux facile remouetur, ut patet ad absentiam solis: ergo si est substantia colorum, quilibet color facile recedat: ergo non cum difficultate.

Secundo contra principale dictum arguitur. Supponitur enim quod qualitates de tertia specie acquirantur, & deperdantur per alterationem, hoc suppositum est Philofophi. Tunc arguitur sic. Si colores non habent esse actu, nisi in lumine: ergo recedente lumine, colores amittunt esse actu: sed hoc est falsum: ergo &c. patet consequentia, quia oppositum consequentis infert oppositum antecedentis. Sequitur enim recedente lumine, colores retinent esse actu: ergo colores habent esse actu sine lumine. Falsitas probatur. Qualitates de tertia specie desinunt esse per alterationem, sed color propter absentiam luminis non definit esse per alterationem, ergo &c. Probatur minor. Omnis alteratio est a contrario ad contrarium, sed per absentiam luminis corpus non accipit colorem oppositum colori praesistenti, quia per nullum color habet esse sine lumine extrinsecum: ergo &c.

Tertio. Si color haberet esse actu per lumen extrinsecum, non esset idem color, nisi ad praesentiam eiusdem, & tanti luminis, quia idem esse est ab eadem forma, sed hoc est falsum, quia ad lumen par

ut candela apparet idem color in homine, qui ap- parebat ad lumen solis: ergo &c.

Videtur igitur tenendum cum Alexandro, Auicenna, & San. Thom. quod in visione requiritur lumen propter medium, non autem propter colorem, ita, scilicet, quod lumen faciat colores actu colores, & de eis virtutem diaphanum immutandi.

Pro cuius opinionis declaratione. Primo videndum est, quid sit color. Secundo, propter quod requiratur lumen.

Sciendum itaque primo, quod licet perspicuum secundum proprietatem vocabuli, videatur significare corpus transparentes susceptiuum puri luminis per totum, tamen aliquando sumitur pro omni eo quod est susceptiuum luminis quocumque modo, siue inquam puri, siue obumbrati.

Sciendum secundo, quod quia perspicuitas significat qualitercunque quandam & naturalem potentiam, secundum quam aliquid est susceptiuum luminis, conuenit sibi terminus, quemadmodum corpori in quo est. Inter corpora autem est aliquid corpus quod dicitur interminatum, quia non terminatur propriis terminis, sed alienis, sicut patet de aere, & aqua, quae secundum quod ad diuersa corpora terminantur, recipiunt diuersas figuras, quoddam autem est terminatum propriis terminis, ut terra. Ita quoddam est perspicuum interminatum, quod scilicet in se non habet causam proprie lucis, quae est terminus perspicui, per quam videatur quoddam, quod in se causam proprie lucis habet, & dicitur terminatum.

Diffinit ergo Philo. in li. de sensu, & sensato colorum, quod est extremitas perspicui in corpore terminato, id est est actus, & forma perspicui apparentis in extremitate & superficie corporis terminati cum corpore, scilicet opaco terrestri commixti, & propter hoc propriis terminis terminati. Solum enim hoc corpus est coloris susceptiuum, & licet sit totum coloratum, eius tamen color in sola eius extrinseca superficie apparet. Ex quo patet, quod formale in colore est lux, quae est actus, & forma perspicui, materiale autem est ipsum perspicuum terrestri opaco permixtum, & propriis terminis terminatum, & propterea bene dicitur, quod color est quaedam lux obumbrata.

Quantum ad secundum. Sciendum primo, quod cum non omne agens agat in omnem materiam, sed determinatum agens in determinatam, oportet inter agens, & patiens esse aliquam proportionem. Unde ad actionem aliquando requiruntur aliquae dispositiones ex parte agentis, ut ipsum agens sit sufficiens ad agendum, sicut ad hoc ut homo generet, requiritur aetas perfecta, ut dicit Philofoph. Alique etiam dispositiones requiruntur ex parte materiae, ut possit recipere actionem agentis, sicut ad hoc ut aliquid suscipiat actionem dolabrae, requiritur ut non sit materia nimis dura: sed aliquo modo mollis.

Sciendum secundo, quod cum in actione requiratur agens dispositum, & materia disposita, & non possit prouenire actio sine dispositionibus agentis & materiae, dispositiones materiae non requiruntur propter agens, quasi dent virtutem agentis ad operandum, sed tantum requiruntur propter

Perspicuum quid significat.

Perspicuitas quid sit.

Quid sit color.

Agens oportet ut habeat dispositiones suas & similiter patiens.

12. huius Tex. 24.

propter materiam, ut possit suscipere actionem agentis. Similiter dispositiones agentis non requiruntur propter materiam, ut sit apta ad recipiendam actionem agentis, sed tantum propter agens, ut sint potentes ad agendum.

Sciendum tertio, quod de lumine possumus loqui dupliciter. Vno modo de lumine exteriori ad colorem, scilicet de lumine causato a corpore lucido in diaphano interminatum. Alio modo de lumine intrinseco coloris, color enim componitur ex luce, & secundum diuersam participationem lucis, ut dicitur in de sensu & sensato, diuersi colores distinguuntur.

Tunc ad quaestionem respondetur tribus conclusionibus. Quarum prima est.

Lumen extrinsecum requiritur propter diaphanum, cauendo in illo sua similitudinem. Probatur. Ad omnem actionem requiritur dispositio materiae & agentis, ut dictum est, sed lumen est dispositio materiae, in quam agit color, est enim color motiuus diaphani illuminati, ut dicit Philof. ergo &c.

Secunda conclusio. Lumen intrinsecum coloris requiritur propter colorem, & facit ipsum visibilem. Probatur. Vnumquodque agens est actiuum per formam suam, sed lux intrinseca coloris est forma eius, unde dicit Philof. quod lumen est coloris hypostasialis: ergo agit per lucem, & causat suam similitudinem in diaphano, & per consequens est visibilis per lucem intrinsecum.

Tertia conclusio. Lumen extrinsecum non requiritur propter colores, quasi det coloribus virtutem motiuum diaphani. Probatur. Illud quod secundum se conuenit alicui, non conuenit illi per aliquod extrinsecum, sed per principium formale extrinsecum, sed visibilitas conuenit per se coloris, ut dicit Philofophus: ergo &c.

Ad istam rationem respondetur negando maiorem, dicimus enim quod virtus nutritiua per se nutrit, & tamen nutrit per colorem.

Sed contra, probatur maior. Quod conuenit alicui per propriam formam, non conuenit ei per aliquid extrinsecum, quia forma non est extra id, cuius est forma: sed quod conuenit alicui in primo, aut secundo modo perfectatis, conuenit per propriam formam: ergo &c. Instantia autem non valet, quia licet id cui conuenit operari per propriam formam, non indigeat forma alia, tamen potest indigere instrumento, cui tribuat virtutem operandi, & ita est de virtute nutritiua, unde non est ad propositum.

Corollarium. Lumen requiritur propter medium. Probatur. Aut requiritur propter colores, aut propter medium, ut patet ex diuersitate opinionum: sed non propter colores, ut probatum est: ergo propter medium, scilicet ut sit aptum recipere similitudines colorum. Lumen ergo est aliquid requisitum ad visionem: non tamen est propter colorem, sed propter materiam in quam ait color, scilicet propter diaphanum, quia est dispositio eius, ad hoc ut suscipiat intentiones coloris.

Sciendum tamen, quod posset saluari opinio Alberti dicendo, quod per colorem in actu, possumus duo intelligere, scilicet aut colorem habentem ef-

fectu per formam intrinsecam actu, non tamen mouentem diaphanum, aut colorem actu imprimentem speciem in diaphano. Albertus ergo forte intellexit (saluo semper meliori iudicio) ut potest haberi ex fine illius capituli, quod color non est actu color sine lumine, id est non actu causat si militudine in diaphano sine lumine extrinseco. Habet tamen actu esse coloris primo modo per lucem sibi intrinsecam: & sic esse actu isto modo immediate dicto, sese habet ad esse actu alio modo dicto, sicut materiale ad formale: non tamen propter hoc sequitur, quod lumen requiratur propter colores: quia nec ipse Albertus hoc dicit.

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primum dicitur primo, quod omnia visibilia sunt per unam naturam, scilicet per naturam luminis, color enim est etiam visibilis per lumen intrinsecum, non tamen omnia sunt visibilia per lumen extrinsecum, scilicet quod ipsum lumen extrinsecum det omnibus visibilibus virtutem mouendi diaphanum.

Dicitur secundo, quod nec lumen extrinsecum per colorem, nec color per lumen extrinsecum videtur, sed utrumque per rationem communem luci & coloris in nominatam, dictum est enim supra quaest. praecedenti, quod color ut continet sub se lucem, & colorem proprie dictum, est obiectum visus.

Ad secundum dicitur primo, quod perspicuum potest accipi dupliciter. Vno modo, pro eo quod est susceptiuum luminis per totum. Alio modo, pro eo, quod est susceptiuum luminis in extremitate tantum.

Dicitur secundo, quod subiectum quod est potentia respectu coloris, est perspicuum secundo modo, & istud non efficitur perspicuum in actu per aliam lucem a colore; ut compositum ex illo subiecto & luce sit subiectum coloris, sed per ipsum colorem, qui est quaedam lux obumbrata, sicut lumen purum est actus diaphani interminati facti diaphanum in actu per ipsummet lumen, & non per aliquid aliud.

Dicitur tertio, quod si in maiori intelligatur de perspicuo in actu, id est de composito ex luce, & susceptiuo lucis, sic negatur non enim color recipitur in tali composito, nec sic intellexit Philof. si autem intelligatur de perspicuo, id est de corpore susceptiuo luminis terminato, tunc negatur minor: immo dico, quod sit actu per ipsum colorem.

Ad tertium dicitur, quod causa quare ille qui est in tenebris videt colorem existentem in lumine, & non e conuerso, est quia, sicut diximus, lumen est dispositio diaphani, ad hoc ut moueatur a colore: si enim similitudo coloris debet peruenire ad oculum, requiritur, quod aer propinquus coloris sit illuminatus, ut possit recipere similitudinem coloris: si autem color sit in tenebris, nullo modo poterit causare similitudinem in aere sibi propinquo, & per consequens nec in remoto, & hoc non propter defectum coloris, sed propter defectum medii indispoti.

Si dicatur, quod qua ratione color potest causare similitudinem in aere propinquo tenebroso, eadem

Sensus opinionis Alb.

Solutio rationum aduersariorum.

Perspicuum potest dupliciter accipi.

Cur existens in tenebris videat ea quae sunt in lumine.

Opinio Alberti ubi supra.

Lumen non est subcoloribus, ut Albertus opinatur.

cap. de qualitate.

7. Physic. Tex. 12. & 14.

Alteratio quomodo fit.

eadem ratione nec in remoto : unde nullo modo existens in tenebris poterit videre.

Respondetur & dicitur primo, quod species coloris non causatur a colore immediate in toto aere vsque ad oculum: sed immediate color causat speciem in parte aeris sibi propinqua, & illa species causat aliam speciem in alia parte aeris: & alia in aliam, vsque ad oculum.

Dicitur secundo, quod si aer propinquus oculo esset omnino tenebrosus, nihil habens luminis, nullo modo existens in tenebris videret, sicut patet in oculo multum distante a colore: sed oportet, quod ille aer sit aliquantulum illuminatus.

Dicitur tertio, quod color existens in corpore, propter suam materialitatem requirit maiorem dispositionem aeri, in quem agit, quam species coloris, quae est spiritualior: ideo requiritur maius lumen in aere propinquo colori, quam in aere propinquo oculo.

Ad quartum dicitur, quod dupliciter colores possunt dici visibiles in actu. Uno modo quia habent virtutem in se, unde videri possunt. Alio modo quia actualiter videntur. Primo modo non sunt visibiles actu per lumen, tamquam per dispositionem requisitam ex parte medii: & sic intellexit S. Thom. scilicet, quod lumen facit colores actu visibiles id est actualiter videri: sed tunc negatur consequentia: quia non dicitur lumen facere colores visibiles, quia de coloribus virtutem mouendi medium: sed quia disponit aerem, per quam dispositionem oculus actualiter patitur a colore.

speciem alicuius visibilis, videret illud, & hoc est manifestum: sed non est ita, quia cum aliquis meditat fortiter, aliquid visibile potest transire ante oculos suos, cuius speciem recipit, & tamen non percipit illud.

Quarto, aliquis volens perfectius videre aliquid, coepit oculo, sed hoc non esset, si visio fieret intus suscipiendo, immo magis deberet aperire, vt melius reciperet, sed pro tanto fit illa compressio, vt melius exeat, & extramittatur, quod extramittendum est ad visionem, sicut tenens lapillos inter digitos premit digitos, si vult exprimere velociter lapillum.

Sunt etiam experientie de catibus & canibus, quorum visus emittit lumen quod videt: & de mulieribus inficientibus specula, & basilisco interficiente hominem solo visu.

Quia hic tangitur duplex difficultas, prima si lumen requiritur ex parte medii, an ex parte obiecti, quae clare decidit hic ab auctore secundum sententiam D. Thom. & Auerr. quod lumen externum non dat esse se ipsis coloribus, & quod requiritur ex parte medii, vt fiat actu perspicuum, & ad auctoritatem D. Tho. dicimus, quod dupliciter colores possunt dici visibiles in actu, uno modo quia habent virtutem in se unde videri possunt, alio modo quia actualiter videntur, primo modo non sunt visibiles actu per lumen extrinsecum, sed per naturam suam, secundo modo sunt visibiles actu per lumen, tanquam per dispositionem requisitam ex parte medii, & sic intellexit Beatus Thom. in locis allegatis, quod lumen facit colores actu visibiles, id est actualiter videri, sed tunc negatur consequentia, quia non dicitur lumen facere colores visibiles, quia habet virtutem mouendi medium, sed quia disponit aerem, per quam dispositionem oculus actualiter patitur a colore.

Secunda difficultas est quam tetigi superius, & latius in quaestionibus meis Metaphysicis, si oculus videt extramittendo, vel intramittendo, quam dubitationem soluens Democritus dixit, quod ab oculis exit pyramis visibilis, cuius cuspis est in oculo, & basis in superficie rei visae, & cum exitus, & egressus non sit nisi corporum, sequebatur quod haec pyramis visibilis esset quoddam corpus.

Plato autem voluit, quod ab oculo exit quoddam lumen, quod diffunditur, & diuiditur vsque ad aliud spacium aeris exterioris, & ibi copulatur luminis exteriori, & sic fit visio.

Sed opinio Arist. est, quod visus videt intramittendo propter multas rationes, quas ibi adduxi, nunc sufficit solvere dubitationes adductas, & ad rationem illam, in qua dicitur, quia cum oculus videt &c. negatur consequentia, & ad primam probationem antecedentem, dicitur, quod causa illius apparitionis fulgoris in oculo moto est ratione lenitatis, & diaphaneitatis, hinc nulla est emissio ignis ibi.

Ad secundam dicitur, quod illa est actio immanes, & non transiens.

Ad tertiam dicimus, quod non sequitur, quia habet speciem potest esse impeditus, vel propter meditationem, & attentionem vehementem circa illud considerandum, vel propter aliquam aliam causam, unde a motu impedito, statim videbit.

Ad quartum dicimus, quod ideo illud fit, quoniam virtus vnita fortiter est seipsa dispersa, unde melius videmus per fistulam, quam per locum amplissimum, quia species visibilis congregatur, & sic fit melius iudicium.

Ad illud quod adducitur de lumine catorum, & canum, dicimus quod illud non est ratione visionis faciendae.

Comen. 67.

Sensus verborum D. T. ex q. 67. pp. & 79. vbi supra.

In Add. 8. opinio Democriti.

Opinio Plat.

Opinio Arist.

Visio est actio immanes, vide D. Tho. 1. sent. dist. 40. q. 1. ar. 1. vide et primo cōt. gent. c. 1007.

Visio catorum & canum, multo melius videmus per fistulam, quam per locum amplissimum, quia species visibilis congregatur, & sic fit melius iudicium.

faciendae, sed prouenit ex parte compositionis organicae corporalis.

Illud de mulieribus inficientibus speculum, est propter emissionem summi corrupti ab eorum humoribus, procedentis per oculos raros existentes, & porosos, sed illud accidit visioni, cum non semper infit, & sic quoque basiliscus non inficit per aliquid exiens ab oculis, quod sit per se requisitum, & necessarium ad visionem, sed per emissionem summi putridi, & venenosi, magis exentis per oculos, quam per aliam partem, ratione subtilitatis, & porositatis oculi. sed verius videtur solutione huius questionis. nostris super primam Metaph.

Disp. 6.

QVAESTIO XIII.

Vtrum lumen habeat esse tantum in aere intentionale.

Lumen autem vt color est diaphani, &c. Tex. LXIX.

De potētia Dei q. 5. artic. 1. ad 6.

QVAERITVR decimoquarto, Vtrum lumen habeat esse tantum intentionale in aere. Et videtur quod sic.

Primo. Quia S. Thom. dicit, quod lumen non est in aere, sicut quaedam forma naturalis perfecta, prout est in corpore lucido, sed magis per modum intentionis.

Audunus.

Lea. 74. 1. Coeli. Tex. 10.

Secundo. Forma habens esse reale in natura corruptibili, habet contrarium: sed lumen non habet contrarium: ergo &c. consequentia nota cum minori, quae est S. T. Maior probatur per similitudinem secundum Philosophum. Motui corporum caelestium nihil est contrarium, & similiter de aliis formis existentibus in natura incorruptibili, & non habente contrarium: ergo a simili, formae quae sunt in natura habente contrarium, debent habere contrarium.

1. huius te. 73. & 74.

Confirmatur, quia vnumquodque recipitur in altero per modum recipientis: ergo quod recipitur in natura habente contrarium, debet habere contrarium.

Tertio. Si lumen haberet esse reale in aere, sequeretur quod sensibile positum supra sensum causaret sensationem: sed hoc est contra Philosophum: ergo &c. Probatur consequentia, quia aer illuminatus immediate tangit oculum: ergo & lumen existens in ipso aere, sed lumen existens in aere videtur: ergo &c.

Confirmatur, quia secundum Philosophum Obiectum prius causat similitudinem suam in medio, & medium in organo, sed lux solis videtur ergo prius causat intentionem in aere, & per consequens recipitur in aere intentionaliter.

Quarto. Nulla forma naturalis fit aut definit esse in instanti, sed lumen fit, & definit in instanti ergo &c.

Forma quae libet sequitur proprietate esse.

In ista quaestione duo faciam. Primo declarabo quid sit forma habere esse reale, & intentionale. Secundo dicam ad quaestum.

Quantum ad primum. Sciendum primo: cum forma in quantum forma est, sit informare, & dare esse proprio subiecto, oportet quod vnamquam-

que formam secundum naturam suam, in quantum est talis forma, sequatur aliquod proprium esse, & distinctum ab esse alterius formae, sicut animam vegetativam sequitur esse vegetativum, sensitivam sensitivum, & intellectivam esse intellectivum.

Sciendum secundum, quod similitudo alicuius, quae dicitur intentione (secundum quod hic loquimur de intentione) non nocet ens rationis, quia ens rationis habet esse obiectivum in intellectu, nullo autem intellectu considerate, intentio coloris est in diaphano illuminato, sed est similitudo rei, quae similitudo est in se quoddam ens reale, & esse suum est esse reale: dicitur autem intentio respectu obiecti, quod repraesentat, quia est principium tēde dicitur in obiecta, quod repraesentat, sicut similitudo coloris in pupilla, est principium vidēdi colorē. Dicitur ergo forma habere esse naturale, quod est in subiecto secundum esse quod consequitur substantiam suam, secundum quod est in proprio subiecto, & quod sequitur ipsam, in quantum est talis forma, hoc modo albedo habet esse in corpore albo, quia illi datur esse album, quod est esse consequens essentiam suam receptam in subiecto. Dicitur autem habere esse intentionale, quod non habet tale esse dicitur, sed habet esse repraesentativum sui ipsius in esse naturali hoc modo, dum albedo est in aere per suam similitudinem, habet esse intentionale, quia ipsam non sequitur esse album, vt est in aere, non enim aer fit albus per similitudinem albedinis, sed est repraesentativus sui in esse naturali.

Quomodo forma habet esse naturale.

Quid est forma habere esse intentionale.

Lumen habet esse naturale in aere non tantum intentionale.

Quantum ad secundum est opinio Egidij, quod lumen habet esse intentionale in aere, ad quod ponēdū inducitur quibusdam rationibus supra positis.

Sed opinio S. T. est, quod lumen habet esse naturale in aere, & non tamen esse intentionale. Quae conclusio probatur primo. Omnis forma quae denominat suum subiectum propria denominatione, in quantum talis forma, habet esse naturale in tali subiecto: sed lumen sic denominat aere in quo est ergo &c. consequentia nota cum minori. Dicitur enim aer illuminatus, quando habet lumen. Maior vero patet ex opposito. Color enim quia habet tantum esse intentionale in aere, non denominat ipsum coloratum.

Ad istam rationem respondetur, quod forma intentionalis, si sit debilis, forte non denotabit suum subiectum, si autem sit fortis, poterit denotare, sicut si per vitrum viride trāseant radii solares, terra ex opposito appareret viridis, quia talis species viridis tunc est fortior.

Sed contra istam rationem arguitur. Forma tunc denominat subiectum, quod datur illi esse consequens essentiam illius formae, non datur illi aliquid albi, nisi quia ab albedine habet esse album: sed forma intentionalis non datur esse consequens essentiae formae, vt est talis forma, alioquin forma intentionalis esset forma naturalis, & materialis: ergo forma intentionalis nullo modo potest denominare.

Impugnatio opinio Egidij & Scoti.

Secundo. Si forma intentionalis, quocumque modo sumpta, possit denominare suum subiectum, sequeretur quod contraria dicerentur simul de eodem, sed hoc est impossibile: ergo contra probatur. Intentio summe albi, & intentio summe nigri simul sunt in eadem parte aeris inclusi inter album, & nigrum, ergo si ab utraque potest aer denominari, dicitur aer alb. & niger, non enim est ratio, quare ab vna denominetur, & non ab altera. Instantia autem ad ducta non valet. In terra enim non sunt illi colores, Ferr. sup. Anima. E licet

licet videantur esse, vnde terra nullo modo per illam apparentiam dicitur viridis.

Secundo principaliter arguitur sic. Forma causans effectum naturale est forma naturalis: sed lumen in aere est huiusmodi: ergo &c. consequentia nota cum minori, na per radios solis calefit corpora. Maior probatur. Effectus non excedit facultatem agentis: sed naturale esse excedit esse intentionale: ergo nullo modo potest esse ab intentione.

Ad istam rationem respondere potest, quod sol vnica qualitate calefacit, & illuminat, in quantum calefacit, causat calorem naturalem in rebus calefactis, sed in quantum illuminat, causat in diaphana aere lumen intentionale, vnde lumen non calefacit, quod est in aere: sed sol producit calorem, sicut virtus artificis qua in instrumento intentionaliter recipitur, non facit scampum, sed artifex qui tali vitur instrumento.

Sed contra. Primo. Si lumen non calefaceret, sequeretur quod ex reuerberatione radiorum solis & multiplicatione non causaretur calor, sed hoc ad sensum apparet esse falsum. Si dicat quod ex reuerberatione causatur calor, non quia ipsum lumen reuerberatum causat calorem, sed quia disponitur aer ex tali reuerberatione, vt susceptiuus caloris:

Tunc saltem habetur, quod lumē, quia causat illam dispositionem ad calorem, esse naturale causat, illa enim dispositio forma naturalis est.

Secundo, vt habet Phil. 7. phy. Nullum corpus agit in aliud corpus, nisi per contactum, vnde oportet quod prius corpus agat in corpus sibi propinquum, inducendo formam in illud, per quam agit in corpus remotum, qua in remotum sicut ignis prius calefacit aerem sibi propinquum, quam lignum remotum, sed inter solem, & ista corpora calefacta mediant corpora caelestia, & aer, ergo oportet quod in ista corpora media agat, inducendo formam, qua habeat virtutem calefaciendi, aut ergo illa forma erit lumen, aut calor, sed non potest esse calor, quia corpora caelestia non sunt alterabilia per calorem, vt dicitur in 1. de celo, & si aer reciperet illum calorem, tunc omnia existētia in illo aere calefierent, quod videmus esse falsum, relinquatur ergo quod sit lumen &c.

Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum dicitur quod esse intentionale potest accipi dupliciter. Vno modo vt opponitur esse naturali. Alio modo vt opponitur esse fixo, & permanente. Primo modo lumen non habet esse intentionale in aere, sed bene secundo modo. In loco ergo allegato mens S. Thom. est quod lumen habet esse in aere per modum intentionis, quia habet esse transiens, sicut habet etiam intentio, & etiam quia suum esse naturale est adeo spirituale, sicut intentio coloris, non autem quia non habeat esse naturale.

Ad secundum dicitur primo, quod maior est vera de eo quod habet esse in natura corruptibili in quantum corruptibilis est. Natura de eo quod habet esse in natura incorruptibili, in quantum illa natura participat de natura rei incorruptibilis, est falsa, modo dico, quod lumen recipitur in aere, in quantum est corpus diaphanum, in quo con-

uenit cum corporibus incorruptibilibus. Na & ipsa diaphana sunt, ideo ratio non sequitur.

Potest secundo dici, quod maior est vera si forma sit in illo subiecto, vt in subiecto primo, si autem est falsa; modo lux non est in aere sicut in subiecto primo, sed in sole, in aere autem secundoario per quandam participationem.

Ad confirmationem patet, quod non oportet formam habere omnem modum essendi subiecti, sed quomodo sit intelligenda propositio predicta, dicitur inferius ad quartum.

Ad tertium negatur consequentia. Ad probationem dicitur, quod lumen contingens oculum non videtur tanquam id quod terminat visum, sed tanquam ratio videndi alia, vt latius dicitur.

Ad confirmationem dicitur, quod lux solis videtur per suam similitudinem: sed quae sit illa similitudo, possumus dicere, quod est aliqua intentio lucis distincta a lumine, quo aer illuminatur; possumus etiam dicere, quod lumen receptum in aere, quod licet habeat esse naturale in aere, tamen propter suam spiritualitatem potest esse principium videndi lucem, a qua causatur.

Ad quartum dicitur, quod maior est falsa de forma cuius productio est terminus motus precedentis, modo illuminatio est terminus motus localis, est etiam falsa de forma, quae habet esse tantum ad praesentiam producentis, sicut lux quae habet esse ad praesentiam illuminantis.

ADDITIO

QUIA hic agit de esse ipsius luminis, num habeat esse intentionale, vel reale, & quia varie sicut Philosophorum opiniones de ipso, vt narrat Auerroes. Quidam voluerunt, de numero quorum fuit Democritus, quod lumen sit corpus; quia habet proprietates corporis, vt est ferri, intersecari, & reflecti, haec omnia conueniunt luminis, aut radio, sequitur ergo quod lumen sit corpus, ex hoc communi argumento, habens proprietates corporis, corpus est, ergo &c. huius opinionis etiam videtur, quod fuerit D. Dionysius Areopagita dicens, quod diuersi radii coniunguntur, & separantur; coniunctio, & separatio est ipsius motus localis, qui competit corporibus.

Immo D. August. quoque dixit, quod lux in corporibus tenet primum locum: igitur est nobilissimum corpus, quia videtur habere nobilissimam figuram, & trinam dimensionem.

Huius quoque opinionis videtur quod fuerit Ar. dicens, quod lumen est species ignis.

Alii voluerunt, vt Pythagorici, quod lumen esset substantia spiritualis, hinc August. dixit quod in spiritualibus melior, & certior lux est, quod Christus non sic dicitur lux, quomodo lapis, sed illud proprie, hoc autem figuratiue.

Et D. Dionysius Areopagita quoque posuit lumē inter nomina intelligibilia Dei, quod non esset, nisi lumen fuisset substantia spiritualis.

Vnde aliqui Idolatra adorabant ipsum tanquam Deum.

Aliqui fuerunt asserentes lumen esse formam substantialem solis, cuius opinionis fuit Emp. quia causa est potior effectui, & lux corporis caelestis causat in istis inferioribus formas substantiales; sequitur quod ipsa sit nobilior forma substantiali.

Aliqui

Effectus no excedit facultatem agentis.

Ex reuerberatione radiorum solis causatur calor.

Tex. 8.

Tex. 17.

Esse intentio nale potest accipi dupliciter.

Solutio rationum Egli & Scoti.

Quaest. 22. ad quartum arg.

Vtrum sit eadem vox numero quam plures audiunt.

Vox autem sensus quidam est animati &c. Tex. LXXXVII.

QVAERITVR xv. Vtrum sit eade vox numero quam plures audiunt. Et videtur quod non. Primo, si esset eadem vox numero esset eadem auditio numero: sed hoc est impossibile, cum vna operatio non possit esse a pluribus subiectis sufficientibus. ergo &c. Probatur consequentia. Operationes accipiunt vnitate ab obiecto: ergo si obiectum est vnum numero, erit operatio vna numero. Secundo sic, sed supponitur primo secundum Philosophum, quod sonatum est, quod est motuum vnus aeris continuate vsque ad auditum, ex quibus habetur, quod oportet aere in quo est sonus, moueri vsque ad auditum.

Magister vicius Quoniam si lucidatione lectionum. S. Thom. Tex. 822. Huius.

In hoc secundo text. vbi supra.

Secundo, supponitur quod sonus est subiectiue in aere moto, hoc est etiam Philosophi ibidem. Tunc arguitur sic. Sonus existens in duabus partibus aeris separatis, non est vnus numero, quia vnus accidens numero non potest esse in duobus subiectis, sed sonus vnus perueniens ad auditum diuersorum, potest esse in duobus partibus aeris separatis: sicut cum auditur vox Sortis ab eo, qui est intra cameram, & ab eo qui est foris: ergo non erit vnus.

Tertio. Si esset eadem vox numero, omnes percipientes vocem perciperent significatum eius, quia significatio est forma vocis significante, sed hoc videmus esse falsum, quia si proficeretur haec vox homo, apud Latinum significabit hominem, non autem apud Graecum: ergo &c.

Tex. 822.

Quarto. Sonus in actu secundum Philosophum 2. huius tex. 82. habet esse in medio & in auditu: sed certum est, quod vna forma numero non habet esse actu in duobus subiectis: ergo alius sonus in actu erit in aere vnus, & in aere alterius: sed sonus in actu est qui sentitur: ergo a diuersis aliis & alius sonus auditur.

Respondeo. In ista quaestione duo faciam. Primum praemittam aliqua necessaria. Secundo dicam ad quaesitum.

Differentia soni ab aliis sensibilibus, quia scilicet non est in corpore sonoro, sicut color in colorato.

Quantum ad primum. Sciendum primo, quod sonus differt ab aliis sensibilibus, quia sensibilia sunt in actu in corporibus. quae denominantur sensibilia, sicut color in corpore colorato, & sic de aliis: sonus autem non est actu in corpore, quod dicitur sonorum: sed in aere moto a corpore sonoro per quandam percussione, vnde aer motus ex percussione corporum solidorum est subiectum soni.

Sciendum secundo, quod licet sonus habeat esse naturale in aliqua parte aeris propinqua corpori sonanti, tamen in aere distante, & quiescente potest imprimere suam intensionem, vnde a longe auditur campana, quo non potest peruenire sonus secundum esse reale, quia nec aer potest in tam paruo tempore ad tanta distantia moueri ex percussione campanae. Sciendum tertio, quod sonus est qualitas sensibilis existens in corpore quanto & extenso, id habet sit.

Quid sonus Ferr. sup. Anima. E 2 esse

Aliqui dicebant lumen esse formam intentionalem, sicut species coloris, qua videtur ipse color, & isti fuerunt ex lecta Platonicam, quos sequuti sunt Scorus, & Egidius, & Caie. Tienensis, quorum argumenta sunt ad ducta ab Auctore hic.

Istis tamen non obstantibus, est vera sententia Arist. quod lumen non est corpus, contra primam opinionem extremam, quia nec corruptibile corpus nec incorruptibile est non corruptibile, quoniam ex corruptione eius nihil generatur, non incorruptibile, quia extincto corpore luminoso, puta alicuius candelae, extinguitur lumen, nullo igitur pacto est corpus.

Nec rationes huius opinionis aliquid concludunt, non prima, quia illa proprietates metaphorice attribuantur luminis, dicitur etiam possent attribui calori, & sic intellexit D. Dionysius. D. Aug. accepit lumen pro corpore lucido in actu, scilicet pro igne, quod inter quatuor elementa est nobilissimum.

Arist. quoque lumen nominat ignem in propria materia, sicut ignis in materia aerea dicitur flamma, & in materia terrea dicitur carbo.

Deinde etiam Philo. adduxit illud gratia exempli, nec etiam est verum, quod secunda opinio dicebat lumen esse substantiam spirituales, quia tunc non potuisset videri ab oculo corporali, quod est falsum, & dicitur Aug. & Dionysii similitudinariae, & metaphorice veniunt intelligendum.

Tertia opinio est etiam falsa, cum nulla forma substantialis sit per se sensibilis, quia quod quid est, est obiectum intellectus, lux autem est secundum se visibilis: ergo &c. Et ratio quam adducit, est nullius momenti, quia sicut calor agit ad formam ignis, quasi instrumentaliter in virtute formae substantialis, ita lumen agit, quasi instrumentaliter in virtute corporis caelestis, ad producendas formas substantiales.

Quarta opinio satis reprobatur ab auct. in q. sua, non oportet immorari circa improbationem ipsius.

Est ergo germana opinio Aristot. quod lumen est accidens, sed non eo pacto, quo aliqui intellexerunt, quod non sit in subiecto, quia dependet tantummodo in conservari a sole, vel quod migret de subiecto in subiectum, vt etiam nonnulli illi asseruerunt, sed quod sit accidens, tanquam qualitas actiua consequens substantiam corporis ex se lucētis, & quod neque habet esse pure intentionale, neque naturale, vt distinguitur contra intentionale, sed habet esse alterius praehabens in se virtualiter, quod spectat ad esse naturale, & intentionale, ita quod est vtrumque, & neutrum, & alterum scilicet naturale, vtrumque, quia hoc ostendit efficacia eius, recipiunt enim in organo, & non impedit, immo facit sensationem, & sic habet esse intentionale, & quia causat transmutationes reales in rebus inanimatis calefaciendo, propterea habet esse reale, neutrum siquidem est, quia non habet esse naturale, vt ostinguitur contra intentionale, & haec est sententia Philoponi, D. Thom. & Albe. quos videre poteris, si placeat, & praecipue Albe. in hoc 2. de anima tracta. 3. c. 11. vbi ponit differentiam inter lucem, lumen, & radium, & splendorem. vide quoque D. Thom. 2. sentent. distinct. 9. quaest. 1. artic. 2. & 4. sentent. distinct. 44. quaest. 2. artic. 1. Vide quoque Auctorem 4. cont. gent. cap. 12. vbi declarat quomodo lux sit qualitas per se visibilis, sicut scilicet quo aliquid videtur, &c.

Quomodo intelligendum sit, quod lumen sit lucis corporis praesentia, vt de them. 60. huius. ius.

Vide Auerroem 2. celi com. 42. & in 1. c. de substantia orbis, vbi declarat quomodo lumen per restrictionem calefaciat apparet in speculis.

2. ca. de diuinis nominibus lib. 3. d. libero arbitrio. cap. 5.

2. de anima. Tex. 69.

4. sup. ge. nesim ad littere. cap. 28. 4. cap. de diuinis nominibus.

esse quantum, & extensum per accidens, & potest diuidi ad diuisionem aeris, vnde si aer motus in quo est sonus, diuidatur, per interpositionem alicuius corporis, diuidetur & sonus, & ex vno sono qui prius erat vnus in actu, & plures in potia, efficiuntur plures soni in actu: eo modo quo diuiso pariete albo, albedo quae prius erat vna in actu, & plures in potentia, efficiuntur plures in actu.

Sciendum quarto, quod in voce significatiua est aliquid materiale, & aliquid formale, materiale est ipsa vox, formale est virtus significandi quae habet ab aia, & proferente vocem. Quae duo differunt, quia ipsa vox materialis secundum suam intentionem recepta in sensu, seipsam sensui exteriori in esse naturali representat, sed virtus significandi ipsi sensui significationem non representat, sed intellectui tantum, in quantum intellectus nominis impositionem intelligit.

Quantum ad secundum ponuntur tres conclusiones. Quarum prima est. Vox quae ad suum materiale potest vna & eadem numero a pluribus percipi. Probatur sic. Vnumquodque cognoscens cognoscit, secundum quod sibi representatur per species cognoscibiles, sed plures species vocis possunt representare vnam & eandem numero vocem, ergo plures cognoscetes possunt cognoscere vnam, & eandem numero vocem, consequentia nota cum maiori. Minor vero probatur. Similitudo quaelibet representat obiectum a quo cadit, sed ab vna & eadem voce possunt causari plures similitudines, quando aer in quo est sonus intentionem soni in aliis partibus aeris causat, ergo &c.

Secunda conclusio. Aliqua vox loquentis, quae immediate immutat auditum plurius non est vna numero, licet illa quae primo immutat sit vna numero. Probatur. Primo ratione adducta in oppositum, quia sorte loquente potest aer in quo recipit vox diuidi, & discontinuari, & per consequens sonus, & sic secundum diuersas partes aeris diuisi peruenire potest ad diuersorum aures, ergo &c. Secunda pars patet, quia loquens primo vnam vocem numero producit, quia diuisa deinde alias voces, quae immediate mouent auditum, efficit.

Tertia conclusio. Non omnes percipiunt eandem vocem numero, quantum ad suum formale, sed quantum ad significationem. Probatur. Signum representans ad placitum, representat suum significatum tantum apud cognoscetes suam impositionem, circulus n. ante tabernam, non representat hospitium, nisi apud cognoscetes, quod tale signum est ad hoc representandum impositionem, sed non omnes cognoscunt impositiones omnium vocum significatiuarum: ergo &c.

Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum negatur consequentia. Ad probationem secundam, quod operationes accipiunt vnitatem, & distinctionem formalem ab obiecto: non autem vnitatem & distinctionem numeralem, sed illam accipiunt ad subiecto. Sicut duae albedines numero sunt distinctae, quia in duobus subiectis esse habent.

Ad secundum dicitur primo, quod ad primum suppositum, quod non est mens Philosophi oportere aerem moueri vsque; ad auditum, si debet fieri auditio simpliciter, sed tantum si fortiter debeat sonus audiri. Potest enim in aere quiescente recipi sonus intentionaliter, & care audicionem, licet non ita fortiter, sicut si aer moueretur vsque; ad auditum. Dicitur secundo

quod vox Sortis forte in cubiculo auditur, non quia sonus cubiculum secundum esse naturale ingrediatur; sed quia intentio soni existentis in aere exteriori ad aerem in cubiculo existentem peruenit.

Dicitur tertio, quod si argumentum aliquid concludit, concludit pro secunda conclusione.

Ad tertium negatur consequentia. Non enim percipitur significatum vocis ad placitum significantis, nisi apud eum qui nominis impositionem nouit; vnde eadem vox quantum ad materiale percipitur ab omnibus, nisi sit impedimentum, non autem quo ad suum formale.

Ad quartum, dicitur primo, quod sonus potest dici in actu dupliciter. Vno modo quando species eius auditum informat: & sic sonus in actu est in auditu. Alio modo prout actu habet propria naturam, & formam in subiecto naturali, per quam sentiri potest, & hoc modo habet esse in aere moto.

Dicitur secundo, quod vna forma numero non habet esse actu in diuersis subiectis secundum esse naturale: potest tamen vna forma numero materialis esse in pluribus secundum esse intentionale, in quantum vna forma naturalis potest in pluribus causare diuersas intentiones.

Dicitur tertio, quod sonus in actu primo modo, id est similitudo soni quae est in auditu, non est illud quod auditur, sed id quod aliquid auditur: vnde non sequitur, si in pluribus auri bus sint plures similitudines, quod sint plures soni qui audiuntur: sonus autem in actu secundo modo, id est forma & natura soni habens esse in aere percussio, est id quod auditur: licet etiam & corpus sonans dicatur audiri, vnde vna existens a pluribus auditur, in quantum in auribus plurium suam similitudinem causat.

ADDITIONE

CIRCA quaesitum hoc de identitate vocis, occurrit, dubium pulcherrimum de surdo a natiuitate, vno omnis talis fit mutus, & arguitur quod non, quia sicuti se habet mutus ad surdum, sic surdus ad mutum haec est manifesta de se, sed non omnis mutus est surdus ex necessitate, quia potest impediri in lingua, stante auditu: igitur nec omnis surdus est mutus. Adde et quia ille qui habet naturalia instrumenta requisita ad formationem vocis, non est necessarius mutus, sed surdus a natiuitate est sic igitur &c.

Huius dubitationis quidam dixerunt, quod haec propositio est conuertibilis, videlicet quod omnis surdus est mutus, & e contra, quia quando aliqua virtutes habent connexionem ad inuicem, si sit impedimentum in vna, erit & in alia, sed istae sunt huiusmodi: igitur &c. Sed haec opinio non placet, quia licet surdus a natiuitate sit necessarius mutus, quando quidem ille qui non potest addicere formationem sermonis significatiui ad placitum, necessarius est mutus illo modo, haec propositio est manifesta de se, quia scire formationem sermonis significatiui ad placitum, non inest nisi per consuetudinem, & coniunctum cum hominibus, sed surdus a natiuitate non potest assue fieri in expressione sermonis significatiui, quia hoc requirit quod audiatur huiusmodi sermo si in eius expressione debet aliquis assue fieri, & hoc est manifestum: vnde Aristoteles ait, quod surdo a natiuitate necessario sit impedimentum in pulmone, & trachea arteria, quare impedit materia vocis, quae est aer, & non potest deferri debito modo per palatum, & tracheam arteriam, & per

Eadem vox percipitur a multis.

In hoc libro. Textus. Vide Avicennam libro 6. de aueris.

Dubitatio de surdo, si omnis talis fit mutus.

Vide D. Thomam de sensu & sensato lect. 2.

Impugnatio opinio Alb. buccifer.

33. particulam problematum per 14. loca

QUAESTIO XVI.

Verum bonitas intellectus sequatur bonitatem tactus.

Duri enim carne, inepti mente &c. Textus. XCIII.

Quaeritur xvi. Verum bonitas intellectus sequatur bonitatem tactus. Et videtur quod non.

Primo. Si sic, sequeretur, quod vnus homo haberet perfectiorem intellectum altero: sed hoc est falsum, ergo &c. patet consequentia: quia vnus homo habet perfectiorem tactum altero. Falsitas consequens probatur. Nobilitas potentiarum animae sequitur nobilitatem animae, animae autem intellectiua non est nobilior in vno quam in altero: quia forma substantialis non suscipit magis & minus: ergo &c.

Secundo. Mulieres sunt nobilioris tactus, quam viri, & tamen non sunt melioris intellectus: ergo &c. antecedens probatur: quia molliores carnes habent, sensus autem tactus est nobilior in habentibus molliores carnes, ut dicit Philo. secundo huius: ergo &c.

Tertio. Quanto sensus est materialior: tanto minus deseruit intellectui, sed tactus est materialior inter omnes sensus, utpote cuius sensatio fit cum immutatione reali sentientis: ergo &c.

Quarto. Visus plures differentias rerum nobis demonstrat, quam tactus, & quicunque alius sensus, ut dicitur in 1. Metaph. in principio: ergo magis deseruit intellectui, quam quicunque alius sensus.

Respondeo. Quia istud dubium implicare videtur, Vtrum vna anima sit perfectior altera eiusdem speciei: ideo simul ista duo dubia declarabuntur. Primo igitur notanda sunt aliqua. Secundo dicendum ad quaesitum.

Sciendum itaque primo, quod licet intellectus non sit affixus organo corporali, sicut sunt potentiae sensitiuae: forma tamen habentem esse in materia consequitur anima enim intellectiua creatur in materiam, indigetque corpore sicut obiecto: quia phantasia quod mouet intellectum est in phantasia, quae organum determinatum requirit.

Sciendum secundo, quod forma recepta in materia, eo quod materia dispositiones exigit materiales, secundum diuersitatem dispositionum diuersae sunt formae, forma n. quae recipitur in nobiliori materia & magis disposita est nobilior, sicut anima intellectiua est nobilior anima equinae quod materia animae intellectiuae est nobilior materia animae equinae.

Sciendum tertio, quod perfectio formae est duplex. Quaedam est formalis & specifica. scilicet ea quae conuenit rei ratione formalis, & specifica dicitur. Alia vero est materialis, & numeralis, scilicet quae forma ratio ne subiecti in quo recipiuntur, conuenit. Inter istas perfectiones est dicitur. Primo, quia prima perfectio a nullo efficitur productur, nulla enim est causa quae faciat animam esse animam, licet anima ab aliquo agente producat in esse, neque similiter aliqua causa quae faciat hominem esse rationale: perfectio autem secunda a producente formam efficitur, agens enim intendens producit.

1. sent. dist. 8 q. 5. arti. 2. & 1. sent. dist. 32. q. 2. art. 3.

Est etiam argu. de veribus, qui sunt molliores: ergo &c. 1. huius. Textus 94.

In prologo.

Ordo obseruatus in q.

Perfectio quaedam formalis, quaedam numeralis, & quid sit, & quomodo differat.

re formam proportionatam materiae, dat ipsi formam perfectionem dispositioni materiae congruentem. Secundo differunt: quia perfectio prima non habet gradus. s. formales, qui secundum absolutam rationem formae accipiuntur, sed in indivisibili consistit, non. n. diuisibilis est formalibus differentijs: perfectio autem secunda habet latitudinem secundum quod dispositio materiae sub eadem specie latitudinem habet. Tertio differunt: quia cum esse consequatur formam, & sit duplex esse. s. esse quidditativum, & esse existentiae, esse quidditativum & perfectionem formalem, & specificam formam consequitur, unde sicut talis perfectio non habet latitudinem, sed consistit in indivisibili formaliter, ita & esse quidditativum, esse autem existentiae consequitur perfectionem numeralem formae, ideo sicut illa habet gradus, ita & istud esse.

Quantum ad secundum ponuntur sex conclusiones: quarum prima est.

Anima intellectiva non est perfectior secundum essentiam suam in vno, quam in altero perfectione formali quae. s. accipitur secundum absolutam rationem formae. Probatur. Omnis forma quae secundum suam essentiam formaliter est perfectior altera, supra illam aliquem gradum perfectionis formalis addit, non enim est imaginabile quod sit modo illo perfectior: & non addat perfectionem super alteram: sed forma substantialis gradum perfectionis formalis. super alteram eiusdem speciei addere non potest: ergo &c. Minor probatur, quia secundum Philosophum. Species rerum sunt sicut numeri, in quibus unitas addita, vel sublata variat speciem, unde formae quarum una addit intrinsece, & formaliter perfectionem super alteram secundum absolutam considerationem formae, eiusdem speciei esse non possunt.

Confirmatur ista ratio. Nam S. Th. probat formam substantialem non participari secundum magis, & minus, quia participans habet speciem secundum illam, id autem a quo aliquid habet speciem, oportet manere fixum & stans in indivisibili scilicet in divisione formali. ex quo arguitur sic. Si anima esset perfectior in vno quam in altero, non consideret naturam animae in indivisibili, sed hoc est contra id quod dicit S. Thom. ergo &c.

Si dicatur, quod intelligit formam substantialem consistere in indivisibili in vno supposito, ita. s. quod in illo non variatur, non autem intelligit quin latitudinem quadam in diversis suppositis habeat.

Contra, quia S. Thom. in eodem articulo subiungit ad rationem adductam, & propter hoc Philosophus dicit, quod sicut numerus non habet magis, neque minus, sic neque substantia quae est secundum speciem, id est quantum ad participationem formae specificae: sed constat quod numerus non solum ab eodem, sed & a diversis non participatur secundum magis, & minus: ergo &c.

Præterea in eodem articulo dicit, quod illud secundum quod aliquid fortiter speciem, oportet esse fixum, & stans, & quasi indivisibile, quæcumque enim ad illud attingunt, sub specie continentur, quæcumque autem recedunt ab illo vel in plus, vel in minus, pertinent ad aliam speciem perfectionem, vel in perfectione: ergo &c.

Secunda conclusio. Anima intellectiva non est perfectior in vno quam in altero, quantum ad esse substantiale quidditativum perfectione formali, quod dat subiecto, sic quod esse vnius sit formaliter perfectius altero. Probatur supponendo primo, quod esse specificum substantiale sit effectus formalis formae substantialis. Supponendo secundo, quod omnem suam perfectionem essentialem esse habeat a forma: unde vnum esse est nobilius altero, quia est a nobiliori forma, sicut esse humanum esse equino: quia illud est ab anima intellectiva, istud ab anima equi.

Si dicatur, quod materia disposita est quae dat perfectionem essentialem esse specifico formae, eo quod vnum quodque recipitur in aliquo per modum recipientis.

Hoc non obstat, tum quia licet materia magis disposita & perfectior altera alterius speciei perfectius esse & perfectiorem formam requirat: illud tamen esse non est a materia, sed a forma: ideo perfectior materia non tantum requirit perfectius esse, sed etiam perfectiorem formam, a qua tale esse proveniat.

Tunc istis suppositis arguitur sic. Si esse substantiale vnius, esset essentialiter perfectius altero perfectione formali, sequeretur vnam animam intellectivam esse perfectiorem altera essentialiter, sed hoc est falsum, ut probatum est ergo &c. tenet consequentia: quia per secundum suppositum perfectio esse substantialis perfectionem formae consequitur.

Tertia conclusio. Anima intellectiva secundum perfectionem numeralem est perfectior in vno quam in altero. Probatur. Formam materiam dispositam proportionatam esse oportet: sed perfectiori modo disponitur una materia humana, quam altera: ergo & forma est perfectior in vno, quam in altero.

Si arguatur contra istam conclusionem, quia tunc sequeretur, quod vnus homo esset magis albus, eo quod esse perfectius individuale albedinis habeat.

Dicendum, quod consequentia non valet. Nomina enim specifica substantiae significant formam secundum esse specificum, quod sane non dicitur secundum magis & minus, nomina autem concreta accidentium significant participationem formae in subiecto, quae vique participatio dicitur secundum magis & minus.

Quarta conclusio. Esse existentiae est perfectius in vno, quam in altero perfectione numerali. Probatur. Perfectio numeralis esse consequitur perfectionem numeralem formae: sed forma est perfectior numeraliter in vno, quam in altero: ergo & esse.

Istas duas conclusiones tenet S. Thom. dum ait. Ad bonam autem complexionem corporis sequitur nobilitas animae: quia omnis forma est proportio nata suae materiae, unde sequitur, quod sunt boni tactus, sunt nobilioris animae & perspicacioris mentis.

Sed tunc dubium occurrit. Nam cum ille gradus perfectionis numeralis, quem addit una forma super aliam, in aliqua specie collocetur, sequitur

Anima intellectiva non est perfectior in vno quam in altero, quantum ad esse quidditativum.

Perfectione numerali vna anima est alia perfectior.

Esse existentiae est in vno perfectius quam in altero.

In expo. liq. cap. 19. Idem tenuit. 1. sen. dist. 3. q. 5. art. 2. ad 1. sen. dist. 32. q. 2. art. 2.

tur, quod una forma tunc ab alia specificae, tanquam videlicet gradum specificum addens, distinguitur.

Ad hoc dicitur primo, quod ille gradus est in specie humana, non enim est aliquid ab ipsa forma realiter distinctum, sed est ipsa forma perfectius materiam actiuam, licet enim species humana secundum perfectionem formalem specificam sit indivisibilis, tamen sub ista indivisibilitate specifica, stat diuisibilitas materialis, & diuersitas graduum numeralium.

Dicitur secundo, quod consequentia est falsa, quia licet vna forma distinguitur ab alia per gradum specificum, id est quia in aliqua specie collocatur, non tamen sequitur, quod specificae distinguitur, ille enim gradus non est alterius speciei a gradu alterius formae, a qua per talem gradum distinguitur. Nam si haec ratio valeret, probaretur in nulla forma etiam accidentali, esse diuersitatem graduum, & per consequens nullam inferiorum, & perfectiorem alia inueniri.

Quinta conclusio. Intellectus vnius hominis est perfectior intellectu alterius quadam perfectione numerali: hanc conclusionem sic intelligo, quod vnus intellectus est virtuosior & perspicacior ad intelligendum altero, propter aliquam perfectionem quam habet, eo quod est in corpore magis disposito, magisque delerente ad intelligendum. Probatur sic. Quantum natura sensitiva est melior & perfectior, tanto intellectus est perspicacior ad intelligendum, naturae enim sensitivae bonitas ad intellectus bonitatem dispositio quadam est, ut inquit S. Th. in expositione, sed natura sensitiva melior, perfectiorque est in vno quam in alio: ergo &c. Probatur minor. Nam cum bonitas naturae sensitivae complexionis bonitatem consequatur, melior autem sit vnius hominis complexio quam alterius, oportet ut & natura sensitiva melior in vno sit quam in alio, ergo &c. Minor probatur. Vnum quodque recipitur in aliquo per modum recipientis: sed organa sensuum continent esse magis disposita in vno quam in altero propter meliorem complexionem, apparet enim non omnes homines habent eandem complexionem, nec eandem dispositionem organorum, ergo &c.

Secundo. Accidentia consequentia perfectiori formam sunt perfectiora, sed anima vnius est perfectior anima alterius: ergo & intellectus qui est accidens anime, erit perfectior in vno quam in altero.

Sexta conclusio. Bonitas ista intellectus sequitur bonitatem tactus. Probatur primo. Bonitas intellectus proportionatur bonitati naturae sensitivae: quia naturae sensitivae bonitas est dispositio quadam ad bonitatem intellectus, sed bonitas naturae sensitivae proportionatur bonitati tactus: tum quia tactus est fundamentum omnium aliorum sensuum: tum quia ex tactu aliquod dicitur simpliciter sensitivum, ut dicitur 3. huius. Confirmatur auctoritate Philosophi. dicens: molles carne esse aptos. mente.

Secundo sic. Bonitas intellectus respondet bonitati complexionis: quia secundum meliorem complexionem habet in anima intellectiva quadam per-

fectionem naturalem: nam perfectius informat, eo quod subiectum est magis remotum a contrarietate, & magis redactum ad medietatem. Idem enim effectus secundum spem perfectius recipitur in subiecto magis disposito: sed bonitas tactus est secundum bonitatem complexionis: organum. n. tactus est compositum ex qualitatibus tangibilibus. redactis ad medium secundum quandam complexionem: ergo &c.

Ad argumenta in oppositum respondetur.

Ad primum dicitur primo, si consequens intelligatur de perfectione numerali, negatur fallitas consequentis. Ad probationem dicitur, quod sicut in intellectu vnius est perfectior altero numeraliter, ita & vna anima altera, & vnum esse altero: perfectiori enim modo participatur ab vno, quam ab altero: nec tamen suscipit magis & minus: quia vna numero anima non habet nunc perfectius, nunc perfectius esse in subiecto, sed tantum diuersa formae habent diuersas perfectiones numerales in diuersis.

Dicitur secundo, quod si consequens intelligatur de perfectione essentiali & formali, negatur consequentia: ad cuius probationem dicitur, quod forte tactus in vno non est perfectior altero, nisi perfectione numerali.

Possit etiam dici, quod licet tactus vnius esset perfectior essentialiter tactu alterius, tamen intellectus vnius non esset perfectior intellectu alterius essentialiter, non. n. oportet eodem modo esse perfectiorem tactum & intellectum, licet ad perfectionem tactus sequatur perfectio intellectus.

Ad secundum negatur antecedens: non enim verum, quod mulieres sint nobilioris tactus viri, vniuersaliter loquendo. Ad probationem dicitur, quod mollities carnis in mulieribus non est propter temperamentum & debitam mixtionem humidi cum sicco, quam bonitas tactus consequitur, sed propter abundantiam flegmatis, quae magis complexionem frigidam & humidam, quam bonitatem tactus enunciat.

Ad tertium dicitur, quod non est sensus Phil. bonitatem mentis proportionari bonitati sensus alii cuius: quia ille sensus per sui apprehensionem deserviat intellectui: sed intelligit primo, quod iudicium de intellectu quantum ad bonitatem, ex bonitate illius sensus arguitur: & hoc quantum ad cognitionem nostram debet intelligi.

Secundo, quod ille sensus & intellectus proportionatur secundum bonitatem, eo quod ab vna causa bonitas vtriusque procedat, & hoc modo secundum bonitatem sensus tactus, est bonitas intellectus: per bonitatem. n. tactus bonitatem mentis diuidi camus, eo quod bonitas vtriusque ab eadem causa, scilicet a bonitate complexionis, proveniat. Et per hoc patet ad quartum.

ADDITIO.

Nobilissima, & antiquissima quaestio est inter homines, scilicet sensus, nempe visum, tactum, & auditum, quis illorum sit nobilior, multi voluerunt visum esse nobilioris tactu, & auditu, quia visus plures differentias re-

Solutio argumentorum.

Quomodo vnius tactus est perfectior alio.

Mollities mulieris unde causatur.

Opinio Philosophi.

Anima intellectiva non est perfectior in vno quam in altero, quantum ad perfectionem formalem.

Tex. 10.

1. 2. q. 5. art. 2.

8 Metaph. Tex. 10.

In prologo Metaphysic. rum nobis demonstrat, quam tactus, & auditus, ut ait Arist. per visum, n. cognoscimus corpora superiora & inferiora, per tactum quatuor qualitates tangibiles, p auditum vero tantum sonum, sequitur ergo qd visus est nobilior tactu, & auditu.

Opinio Democriti. Alij praterulerunt auditum, quia per ipsum homo potest de sensibus, & sensibilibus disciplinari, non autem per visum, nec p tactum, hinc multi Philosophi se obcecaverunt, quia per visum impediabantur a disciplina, sed nullus sese efficit surdum.

Stoicorum opinio. Alij simpliciter tactum praterulerunt, dicentes ipsum esse magis amandum, & propter vitae necessitatem, & propter delectationem, & propter cognitionem: propter vitae quidem necessitatem, quia animal non est animal, nisi ob tactum: propter delectationem, quia cum delectabilissimum operum viventium sit generare, tale quale ipsum est, & hoc fit p sensum tactus: ergo &c. propter cognitionem quoque, quoniam tactus est fundamentum ceterorum sensuum, & sic est principalior & nobilior ceteris: igitur &c.

p. p. q. 60. artic. 5. Pro dilucidatione huius difficultatis, sciendum est primo, qd homo potest considerari dupliciter, vno modo ut homo est, & rationis capax, alio modo ut homo est animal, cui simpliciter est necessarius tactus, & gustus, ex quibus necessitatem, & voluptatem suscipit.

Secundo est sciendum, qd duplex est amor, aut concupiscentia, aut dilectionis, id amatur amore dilectionis, quod in se est bonum, & nulla ratio mali in ipso percipitur, quo amore virtutes, & Deum amare solemus: amor concupiscentiae in vtili, & delectabili esse potest, amamus enim sutores amore concupiscentiae in re vtili, quia bonis nobis faciunt calceos, auarus vero amat pecuniam, quia in possessione illius delectatur.

Vestalius p. spectius ponit multas nobilitates in visu, lib. 3. de lineis visuali. Quibus stantibus dicimus, qd visus est nobilior ceteris sensibus, quod patet primo ex parte sensorij, ad qd producendum miro artificio vsa est natura, vestiendo ipsum multiplici defensione.

Tum etiam ex parte medij, quod est diaphanum, quod non solum inuenitur in istis inferioribus, sicut media aliorum sensuum, sed etiam in caelestibus, & quanto simplicius, & purius est, tanto perfectius per ipsum fit visio.

Tertio ex parte obiecti, quod est color, qui est quaedam lux, licet non pura, & lux est nobilior inter omnes qualitates sensibiles, quia inuenitur in nobilissimo corpore.

Ar. libr. 1. de trinit. an. c. 9. Etiam ex parte ipsius visionis, quae est actus pure spiritualis, eo quod ad ipsam non occurrit aliquis motus, aut mutatio realis, sicut & in alijs actibus sensuum.

Galen. li. 10. de viti partium. 6. docet qd sic natura usus. Rationes adductae solvuntur, sed non prima, quia facit pro opinione nostra, & ex illa etiam sequitur, qd visum etiam magis diligimus, ut ostendimus in quaestionibus metaphysicis nostris contra Antonium Andri. Scotistam.

Vide Alber. in hoc secundo lib. tract. 3. ca. 37. vbi disputat de Aranea, & eius tactu. Ratio pro secunda opinione soluitur, quia licet auditus conferat ad doctrinam, vel disciplinam, cum sensus disciplinae nominetur, non tamen ad scientiam, quae habetur per inuentionem, ad hoc enim maxime facit usus.

Ratio tertie opinionis soluitur, quia si loquimur de amore concupiscentiae, quo ad necessitatem vitae, & de homine ut animal est, sic debemus magis amare tactum & gustum, & sic quoque ad uitae voluptatem, quo ad cognitionem dictum est.

Sed nota diligenter, qd quodlibet animal excedit aliud in aliquo sensu, vnde in Aquila visus perfectior reperitur, quam in alijs animalibus, in Cane olfactus,

in Apro auditus, in Aranea tactus, in Simia gustus, quod facit quasdam gesticulationes quibus praefert magnam delectationem in gustando, hinc Homerus dixit: Nofusus auditu, Lix visu, Simia gustu, Vltor odoratu precellit, Aranea tactu.

Vide D. Tho. in lib. de Sensu & Sensato, lect. 2. vnde quoque Auer. 3. collect. c. 37. vbi docet, quomodo fiat auditus phantasticus, et Themistium in hoc lib. cap. 28. habebis argumentum de incolum auditu, & est quando aures insonant, et tinnunt, nam tunc constat aeri cognitio naturalem vigorem et utilitatem inesse.

QVAESTIO XVII.

Vtrum odor habeat esse naturale in aere medio inter corpus odoriferum & olfactum.

Est autem omnis olfactus per medium &c. Text. XCII.

Quaeritur xvij. Vtrum odor habeat esse naturale in aere medio, inter corpus odoriferum & olfactum, Et videtur quod sic.

Primo. Odor habet esse naturale in eo, quod est passivum in generatione odoris, vnu quodque enim habet esse subiectum in sua potentia passiva, sed aer & aqua sunt passivum in generatione odoris, ut dicitur in de sensu & sensato: ergo &c.

Secundo. Illa quae mutuo se impediunt in aere, habet esse reale naturale in aere, sed odores se impediunt in aere: ergo &c. consequentia nota cum minori: quia si duo corpora odorifera sint in aliqua parte aeris, non potest distingere percipi odor alicuius eorum, sed percipitur quasi quidam odor mixtus. Maior probatur a contrario: quia si aliqua non habent esse naturale, sed spirituale, non se impediunt, sicut patet de coloribus non se impediunt in aere: ergo si se impediunt, habet esse naturale.

Tertio. Eorum quae habent tantum esse intentionale in aere, perceptio non impeditur a vento, non enim impeditur visio albi a vento stante, sed perceptio odoris impeditur a vento, ut patet ad sensum: ergo &c.

Respondeo. Circa istam difficultatem videndum est primo, quomodo se habeat odor ad alia sensibilia. Secundo, dicendum est ad principale quaesitum.

Quantum ad primum. Sciendum est primo, qd odor distinguitur a gustabili & tangibili, quia illa &c. percipiuntur per medium coniunctum, s. per carnem, odor autem per medium separatum, s. per aerem & aquam: distinguitur autem a sono: quia sonus fit cum aliqua immutatione locali medij: odor autem cum alteratione corporis odoriferi: oportet enim corpus odoriferum alterari a calore.

Magi. Chri. solutio. q. 41.

Vnde causatur sapor & odor.

Text. 10. Cap. de gustabili.

Aliquid esse in aere dupliciter.

Odor separatus a corpore habet esse naturale fixum in loco.

Ordo 1. q. 6. dist. 1. q. 1. sonus coloris.

calore, si debet odorem spirare: a visibili vero distinguitur, quia color habet esse naturale tantum in corpore colorato, odor autem habet esse naturale etiam extra corpora odoriferum.

Quid sonus & odor habeat praeter alia sensibilia.

Sciendum secundo qd hoc habet sonus & odor praeter alia sensibilia, qd alia sensibilia non possunt percipi nisi directe corpora sensibilia sensibus obijciantur. Nam quidem patet in gustabili & tangibili, quae percipiuntur quodam contactu, similiter apparet, quod color non potest videri nisi corpus coloratum directe opponatur visui, odor autem & sonus percipiuntur, etiam si corpus sonans, aut odoriferum non directe obijciatur sensui. Ratio diuersitatis est, quia gustabile, & tangibile non habent immutare sensum, nisi in quantum tangunt medium coniunctum organo: visibile autem quod immutat visum, habet esse tantum secundum esse naturale in corpore visibili, ideo ad hoc ut obijciatur visui, requiritur qd corpus visibile directe opponatur ei. Odor autem & sonus aliquando vndeque diffunduntur secundum figuram sphericam, & habet aliquo modo esse reale in aere, ideo quia habet esse in diuersis partibus aeris, immutant sensum, etiam si corpora sensibilia non directe opponantur sensui: quod enim qd habent esse extra corpus sensibile, directe possunt opponi sensui, absque directa corporum sensibilibus oppositione.

admixta aeri & contacta ab aere, ergo &c. dicitur ergo esse in aere sicut in loco, quia est subiectiue in fumali euaporatione ab aere localiter comprehensa.

Secunda conclusio. Odor non potest habere esse naturale subiectiue in aere aut propinquo aut remoto. Probatur.

Primo. Qualitas secunda causata ex mixtione qualitatum tangibilium, non potest esse in aliquo corpore simplici, sed tantum in corpore mixto: sed odor causatur ex mixtione qualitatum tangibilium, ut dicitur de sensu & sensato, ergo &c.

Secundo. Si posset esse odor naturaliter in aere, tunc contingeret duas qualitates contrarias secundum esse naturale in eadem parte aeris esse, si duo corpora habetia contrarios odores sibi inuicem essent contigua, nam vnumquodque corpus causaret suum odorem in aere, hoc est impossibile: ergo &c.

Tertio. Si odor reciperetur in aere naturaliter, aut reciperetur idem numero qui est in corpore odorifero, aut idem specie. Non idem numero, quia accidens non migrat de subiecto in subiectum. Non idem specie, quia tunc non perciperetur odor corporis odoriferi ut odor talis corporis, sed ut odor aeris, sicut dicit Phil. quod si corpus saporosum ponatur in aqua, & aqua recipiat saporum illius corporis, tunc gustus non percipit saporum existentem in aqua, tanquam saporum corporis missi in aqua, sed tanquam saporum aquae: ergo &c.

Tertia conclusio. Odor habet esse intentionale in aere. Probatur. Primo, quia odor vsq. ad quingenta miliaria sentiri potest, ut de quibusdam vulturibus, qui odore cadauerum prouocati quingentorum miliarium spatio aduolarunt in Graecia, sed odor ad tantum spatium secundum esse naturale diffundi non potest: ergo oportet, quod secundum esse intentionale in aere ab odore realiter existente in fumali euaporatione causetur. Probatur minor, quia si secundum esse naturale ad tantum diffunderetur, oporteret materialem euaporationem, in qua subiectiue recipitur odor, ultra mensuram raritatis sibi possibilis extendi.

Si dicatur quod odor vsq. ad vultures illos per ventum flantem est perductus.

Contra. Illa animalia sequentes odorem veniunt in Graeciam, alioquin non potius in Graeciam quam in aliam provinciam aduolassent: ergo oportet odorem esse diffusum per totum spatium inter cadauera & vultures. Secundo principaliter. Medium alicuius sensus est susceptivum sensibilibus secundum esse intentionale: sed aer est medium in sensu olfactus, ut dicit Philosophus: ergo &c.

Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum dicitur, quod mens Philosophi est quod aer & aqua in quantum sunt commixta et cum aliis elementis, sunt passivum in generatione odoris, non autem ut sunt distincta & separata in propria natura.

Ad secundum dicitur, quod aliquando se impediunt propter esse reale, quod habet in fumali euaporatione, non autem propter esse reale quod habeant

Odor non potest habere esse naturale subiectiue in aere.

de anima Text. 101.

Odor habet esse intentionale in aere.

Hec narrat Alb. tract. 3. c. 25.

2. huius Text. 97.

Leges Alex. 2. huius sup Text. 97.

habeant in aere subiective.
 Ad tertium dicitur primo, qd nos no dicimus, qd odor habet tantum esse intentionale in aere, sed qd ibi tantum esse intentionale subiective habet, esse autem naturale in ipso habet, sicut in loco.
 Dicitur secundo, qd maior est falsa, quando id quod habet tantum esse intentionale subiective in aere, habet et esse in aere naturale, sicut in loco.
 Dicitur tertio, qd id quod habet illo modo esse in aere, potest impediri a vtro, ne percipiatur, eo qd per vtrum fumalis euaporatio, in qua erat subiective odor immutans aerem, expellitur: eo modo quo visio ad ablationem visibilibus, in quo est color immutans aerem, impeditur.

ADDITIO.

Circa hoc quaestum posset quis dubitare de subiecto odoris an sit humidum vel siccum.
 Circa hoc quaestum posset quis dubitare de subiecto odoris, num sit humidum, vel siccum: qd a prima facie apparet, qd sit humidum, quandoquidem nutrimentum est subiectum odorum, nam odores ordinantur ad nutrimentum, & designant nutrimenti conuenientiam, vel disconuenientiam: sed nutrimentum est humidum: ergo &c.

Præterea: videmus sensibiliter, qd corpora, quæ non sunt humida, non sunt odorabilia, vt congelata: sed hoc non esset nisi humidum esset subiectum odorum: ergo &c.

Adde etiam, qd si odor esset passio siccæ, & non humidæ, tunc vnum corpus esset siccum & humidum a domino, nam idem est subiectum saporis ratione humidæ, & odoris ratione siccæ, & tunc in eodem denominaretur siccum, & humidum, quod est omnino absurdum, & tamen Arist. expresse scripsit in hoc lib. qd sicut sapor est humidus, sic odor est siccus.

Pro solutione horum dico, qd odor est in aliquo mixto, quia ois qualitas secunda est in corpore mixto, quæ sequitur formam mixtionis primarum qualitatum, ut scribit Auerr. 7. diuinorum, & hæc mixtio non est nisi in aliquo mixto, namque simplicia corpora non habent odorem sicut aer purus, aqua pura, quod dico propter aerem, cum quo corporaliter potest esse admixtus aliquis fumus frigidus, & corruptus, & tunc fetet, sed non est corpus simplex, & similiter aqua maris fetet, propter commixtionem aliquarum exhalationum terrestrium, & ideo patet, qd odor est passio mixti, quæ odor est passio illius, in quo semper inuenitur, & non in alio: hoc etiam habeo ex hoc, quia omne habens odorem, habet & saporem aliquem vt scribitur in lib. de sensu & sensibili, sed sapor cum sit passio nutrimenti, non est nisi in mixto, cum simplex non sit nutrimentum, ut dictum est, attamen illud mixtum substat odori ratione siccæ, & hoc vult Arist. hic, qd sicut sapor est passio humidæ, sic odor est passio siccæ.

Præterea: odor debet esse contrarie dispositionis suo sensitiuo, cum comparatur ad ipsum, sicut actiuum ad passiuum, constat autem esse humidum propter hoc, qd est situatum iuxta cerebrum humidissimum existens.

Adde etiam, quia aut est subiectum ratione humidæ, aut siccæ, si ratione siccæ habeo intentum, si humidæ hoc stare non potest, quia ratione humidæ est subiectum saporum, sed idem ratione vnius, & eiusdem non est subiectum duorum, quod persuadet etiam Alex. hoc signo, quoniam in tempore calido & sicco rerum odoriferarum

rum odores multi percipiuntur, & similitur in calidis, & siccis regionibus, plusquam in aliis.
 Rationes in contrarium non sunt aliquid momenti, quia.

Prima soluitur per hoc, qd non secundum idem mixtum est nutrimentum, & odoriferum, sed ratione humidæ est nutrimentum, & ratione siccæ est subiectum odoris.

Adde, qd non omnis odor est passio nutrimenti, immo quidam sunt secundum se delectabiles, non propter relationem ad conueniens nutrimentum.

Secunda ratio quoque soluitur per hoc, qd si aliqua humefacta odorantur, quæ prius non odorabant, hoc non est ratione humidæ, sed ratione calidi dissoluentis, & aliqua oleum siccitatem generantis, quam consequitur odor, & odor cum qua diffunditur, vt patet in dissolutione thuris ab igne, & in similibus.

Vltima soluitur per hoc, qd vnum & idem corpus esse humidum, & siccum a domino simpliciter, & absolute, non est possibile, sed secundum quod refertur ad diuersas qualitates, nihil est inconueniens, qd requirit humidum, & siccum, & habeat vtrumque. Istorum aliquid, sicut sufficit illi qualitati, & sic dicitur in proposito, qd mixtum, & saporosum erit subiectum odoris ratione siccæ, & in ipso dominabitur siccum, quod refertur ad odorem, & erit subiectum saporis ratione humidæ, & in ipso dominabitur humidum, secundum quod refertur ad saporem.

An siccum & humidum secundum quod sunt in eodem mixto, sint diuersæ qualitates essentialiter, vel vna simplex qualitas media inter siccum, & humidum, virtute habens vtrumque.

Vide D. Th. in lib. de sensu, & sensibili, lect. 5. & in hoc 2. de anima lec. 19. & quomodo erit in corporibus, beatorum in summo, & percipietur ab olfactu sine aliqua euaporatione. lege 4. lib. sent. dist. 44. q. 2. art. 1. quomodo etiam odorabile coniungitur nobis per aliquid visibile, sicut visibile, & audibile. lege 3. lib. sent. dist. 15. q. 2. art. 3. quod habetur etiam in 4. sent. dist. 49. q. 3. art. 5.

QVAESTIO XVIII.

Vtrum gustus sit sensus distinctus a tactu.

Gustabile autem est quoddam tangibile &c. Tex. CI.

Queritur decimo octauo, Vtrum gustus sit sensus distinctus a tactu. Et videtur quod non.

Primo. Sicut se habet obiecta potentiarum adinuicem, ita & potentia, quia potentia accipiunt vnitatem & distinctionem ex obiectis, sed gustabile est tangibile, vt dicit Phil. ergo gustus est tactus.

Secundo. Potentia sensitiva distincta habet distincta organa, vt patet discurrendo per singulos sensus, visus, n. & auditus, & olfactus habet organa distincta, sed gustus, & tactus non habent organa distincta, nam lingua, aut quocumque organum quo percipitur sapor, est etiam organum, quo percipitur calidum, frigidum, & alia qualitates tangibiles: ergo &c.

Tertio

Tertio. Potentia quæ percipit suum obiectum tangendo est tactus, sicut potentia quæ percipit suum obiectum videndo est visus, & quæ percipit audiendo est auditus, sed gustus percipit suum obiectum tangendo, vt dicit S. Tho. in hoc secundo: ergo &c.

Quarto. Gustus non percipit saporem sine humiditate, vt ait Philosophus, sed humiditas est qualitas tangibilis: ergo gustus percipit qualitatē tangibilem: ergo est tactus.

Respondeo. Primo præmittam aliqua. Secundo ponam conclusiones.

Sciendum igitur primo, quod cum gustus dicatur sensus alimentum, alimentum autem sit id quo animal nutritur, aliqd est de necessitate alimentum, aliquid vero non est de necessitate alimentum, sed tantum quoddam signum conuenientis alimentum, & quoddam eius delectamentum. Id quod est de necessitate alimentum, sunt qualitates tangibiles, siue corpora habentia has qualitates redactas ad quādam proportionalem permutationem, eo quod animal constet ex huiusmodi corporibus & qualitatibus. Id autem quod est delectamentum alimentum, est sapor, vt dicit Philosophus. Sciendum secundo, qd gustus potest accipi dupliciter. Vno modo pro potentia discretiua alimentum, quantum ad id quod est de necessitate alimentum, & quantum ad qualitates tangibiles redactas ad quādam proportionalem permutationem. Alio modo pro potentia discretiua alimentum, quantum ad id quod est delectamentum eius, & signum conuenientis, aut disconuenientis proportionis qualitatum eius, quod est sapor.

Sciendum tertio, qd licet aliqua sint realiter distincta, tamen non inconuenit ea in aliquo conuenire, scilicet modo operandi, aut in aliquo alio, propter quod vnum sibi quandoque nomen alterius vendicare solet, saltem id cui conuenit illa conditio secundario, nomen eius cui primo conuenit, per quādam similitudinem participat, sicut vis cogitativa, & ratio sunt virtutes distinctæ, quia tamen in modo operandi conueniunt, sicut in hoc, qd est discurrendum ab vno in alterum, ideo etiam cogitativa dicitur ratio, sed ratio particularis.

Sciendum quarto, qd duplex est prædicatio, scilicet formalis & causalis. Formalis est, quando prædicatum secundum rationem suam formalem inuenitur in subiecto. Causalis est, quando prædicatum dicit causam subiecti. Et sicut multiplex est causa, ita multiplex est prædicatio causalis. Aliquando, n. causa essectiua prædicatur de effectu, vt cum dicitur a Philosopho 2. huius, vox est percussio aeris spirati &c. Aliquando prædicatur causa materialis & subiectiua de eo cui subijciuntur, sicut cum dicitur, odor est fumalis euaporatio, & quando tale subiectum prædicatur de eo, quod est in subiecto, dicimus, qd subiectum est prædicatum materialiter, dicimus enim, qd odor fumalis est euaporatio mater ialiter.

Quantum ad secundum, ponuntur quatuor conclusiones, quarum prima est.

Gustus primo modo dicitur, discretiuis alimentum, est idem realiter quod tactus. Probat. Potentia cognoscitiua qualitatū tangibilium est tactus: dicitur n. tactus, quia perceptiua qualitatū tangibilium, sed gustus hoc modo acceptus est perceptiua qualitatū tangibilium, dictum est n. & est de mente Philosophi 2. huius, qd qualitates tangibiles sunt de necessitate alimentum: ergo &c.

Sciendum autem, qd gustus sic sumptus, licet sit realiter tactus, tamen non est vniuersaliter tactus, existens in nervo expanso per linguam, & palatum, ideo dicitur gustus esse quidam tactus, quia est tactus in organo materiali gustus existens.

Secunda conclusio. Gustus secundo modo dicitur, discretiuis saporum, est tactus quantum ad modum sentiendi. Probat. Tam gustus, quam tactus percipiunt obiectum suum tangendo: ergo &c. Antecedens probatur. Nam calor non percipitur a tactu, nisi tangat carnem, similiter nec gustus percipit saporem, nisi gustabile tangat linguam, aut palatum, ergo &c.

Quomodo autem sit intelligendum, qd gustus percipit tangendo, declarabitur in argumentis.

Tertia conclusio. Gustus est tactus materialiter. Probat. Sicut se habet gustabile, ad tangibile, ita gustus ad tactum, sed gustabile est materialiter tangibile ergo & gustus est materialiter tactus: cōsequētia nota cum maioribus, similiter nec gustus percipit saporem, nisi gustabile tangat linguam, aut palatum, ergo &c.

Quomodo autem sit intelligendum, qd gustus percipit tangendo, declarabitur in argumentis. Tertia conclusio. Gustus est tactus materialiter. Probat. Sicut se habet gustabile, ad tangibile, ita gustus ad tactum, sed gustabile est materialiter tangibile ergo & gustus est materialiter tactus: cōsequētia nota cum maioribus, & probatur minor, quia sapor fundatur in humido, ut dicit Philo. 2. huius, & in de sensu & sensato; & sic fundatur, qd non potest percipi sapor sine humido, vt ibidem dicitur, sed humidum est tangibile: ergo &c.

Sciendum vero, qd gustus dicitur materialiter tactus, sicut gustabile dicitur materialiter tangibile, scilicet quia gustus fundatur in tactu, sicut & gustabile fundatur in tangibile.

Quarta conclusio. Gustus secundo modo dicitur, distinctus formaliter, & realiter a tactu. Probat. Gustus dicitur distinctus formaliter, & realiter a tactu, quia formaliter, & realiter distinguuntur: potentia enim ex formalibus rationibus obiectorum distinguuntur. Sed gustus & tactus respiciunt diuersa obiecta formalia, scilicet gustabile, & tangibile, quorum vnum fundatur in altero, vt dicit Philosophus, ergo &c.

Ad argumenta in oppositum responderet. Ad primū negatur minor de idēitate formalis, non enim gustabile, & tangibile sunt idem formaliter, & realiter, sed tantum materialiter: quia gustabile fundatur in tangibili, & hoc modo intelligit Philo.

Ad secundum negatur maior, si vniuersaliter accipiatur, licet enim visus, & auditus habeant determinata organa, quia sunt in determinata parte corporis, tamen sensus tactus quia est diffusus per corpus, etiam organum per totum corpus diffusum habet, vnde omnia organa aliorum sensuum sunt organa tactus, si enim ista ratio concluderet, probaretur qd omnes alii sensus essent idem qd tactus. Dicitur tamen qd licet organa aliorum sensuum sint etiam sensus tactus organum materialiter, sunt tamen ab illo formaliter distincta, inquantū per vnam dispositionem est organum tactus, per aliam vero aliorum sensuum organa.

Ad tertium dicitur, qd potentiam percipere suum obiectum tangendo potest intelligi dupliciter. Vno modo, quia percipit per actum virtutis tactivæ, sicut

Lea. 21. Text. 102.

Gustus dicitur sensus alimentum.

Tex. 28. huius.

Quo aliqui possunt esse realiter distincta & conuenire in aliquo.

Prædicatio quædam formalis, quædam causalis hæc duplex.

Tex. 90.

Tex. 101. Caiet. c. 9.

Gustus primo modo est idem quod tactus.

Text. 90.

Tex. 101.

Tex. 101.

Potentia suæ obiectum percipere tangendo dupliciter intelligitur.

cut illud dicitur obiectum percipere videndo, quod percipit per actum visus potentia. Alio modo, quia percipit per contactum rei cognita, & cognoscens, eo modo quo dicuntur se tangere, quorum ultima sunt simul. Si primo modo intelligatur, negatur minor, nec sic intelligit S. Thom. si secundo modo, conceditur minor, in illo sensu, ponit eam S. Thom. sed negatur maior. Ad probationem dicitur, quod probat illam in primo sensu, non autem in quo negatur.

Possit etiam dici, quod gustus percipit suum obiectum tangendo, id est percipit suum obiectum, dum simul tactus percipit humiditatem, in qua fundatur sapor.

Ad quartum respondetur, quod non est mens Philosophi, quod gustu non percipiat saporem, nisi etiam percipiat humiditatem, sed quod non potest percipere saporem, nisi tactus etiam percipiat humiditatem, in qua radicitur sapor, & sapor non potest immutare gustum, nisi humidum in quo radicitur sapor, immutat tactum, unde verba sua sunt ista, non autem facit humoris sensum sine humiditate, scilicet tactum immutante.

A D D I T I O.

Vt melius intelligatur hoc quaesitum, videndum est illud quod Aristoteles ponit lib. de sensu & sensato cap. 2. in fine, & secundo de partibus animalium c. 50. & lib. 5. c. 2. & 1. lib. de hist. animalium. c. 11. & 3. lib. c. 5. & precipue quod Plinius l. 1. c. 27. scribit de gustu hominis, & Alb. 3. tra. huius lib. cap. 6.

QVAESTIO XIX.

Vtrum tactus sit vnus sensus,

Si enim tactus non vnus est sensus, &c.

Tex. CVI.

Quaeritur xix. Vtrum tactus sit vnus sensus. Et videtur quod sic. Primo. Si non esset vnus, sequeretur quod esset plures sensus exteriores quam quinque, quod est contra id quod communiter dicitur: & videtur etiam esse contra mentem Philosophi, qui de visibili, audibili, odorabili, gustabili, tangibili, determinat tanquam de quinque sensibilibus: ergo &c.

Secundo. Ex omni parte corporis sentimus omnes qualitates tangibiles, scilicet calidum, humidum &c. ergo in omni parte corporis est idem tactus: ergo vnus sensus tactus.

Tertio. Sensus respiciens vnus genus pro obiecto est vnus, ut dicit S. Thom. in scripto: sed sensus tactus respicit vnus genus pro obiecto: dicit enim S. Thom. in prima parte, quod omnes qualitates tangibiles conueniunt in vno genere innominato: ergo &c.

Respondet S. Thom. duos modos dicendi ad ista difficultatem ponit. Primus est, quod sensus tactus est vnus simpliciter, licet, n. tactus sit perceptiuus

plurium qualitatum primarum, tamen illa possunt in vno genere, sed innominato, conuenire quod sit obiectum adaequatum tactus. Alius modus est, quod sensus tactus est vnus materialiter, sed plures formaliter. Primum modum non videtur S. Thom. acceptare, sed magis probabiliter disponere, quod patet ex modo loquendi. Nam in quaestionibus disputatis de anima, & in prima parte, posito secundo modo hic recita to addit: posset tamen dici, & subiungit alium modum. Ideo videtur de mente eius tenendum, quod tactus non est vnus formaliter, sed est vnus materialiter.

Ad cuius euidentiam sciendum primo, quod tactus est fundamentum omnium aliorum sensuum & qualitatum tangibilium, ex quibus constat animal, & a quibus, secundum omnem partem corporis potest animal laedi, est perceptiuus, unde debet esse diffusus per totum corpus, & per consequens organum per totum corpus diffusum habere debet, & omnia organa aliorum sensuum debent esse organa tactus, eo quod omnia possunt a qualitatibus tangibilibus laedi.

Sciendum, quod quia subiectum est materia & potentia respectu formae, ideo omnes formae existentes in eodem subiecto possunt dici eodem materialiter quasi formae eiusdem materiae: & non quasi sint ex eadem materia compositae, cum sint res & naturae simplices.

Sciendum tertio, ut notat S. Thom. quod potentiae accipiunt unitatem & distinctionem ab obiectis, & ideo oportet quod sensibiles correspondent vni potentiae sit vnus genus. Unde cum in vno genere non sit nisi vna prima contrarietas, licet per subdiuisionem possint esse plures, sicut corporis primae differentiae sunt animatum & inanimatum, tamen per subdiuisionem etiam sensibile & in sensibile sunt differentiae corporis: oportet etiam sensum vnus esse vnus primae contrarietatis, licet possit esse plures per subdiuisionem, sicut & visus est circa colorem, secundum quod est commune quoddam ad hunc & ad illum colorem proprie dictum, est autem albi & nigri secundario: ex quo sequitur oportere omnes differentias quae cognoscuntur ab vno sensu, esse vnus generis. Ista verba S. Thom. sic sunt intelligenda, scilicet quod debent esse vnus generis subalterni. Non sufficit quod sint eiusdem generis generalissimi: nam si illud sufficeret: tunc omnes qualitates sensibiles essent vnus sensus, quia sunt in genere qualitatis. Similiter et est intelligendum quod debet esse vnus generis proximi, sicut animatum & inanimatum continentur sub corpore: aut si sunt plurius generum, debet esse plurius generum subalternatum postorum, sicut animatum & inanimatum sensibile & insensibile sunt diuersorum generum. Corporis & animalis: quorum animal subalternatur corpori. Si, n. sic erit, quauis vnus sensus erit plurius contrarietatum, tamen erit vnus tantum prima contrarietatis, differentia: n. primi generis erunt primae contrarietates, & aliae erunt secundariae.

Vltimo sciendum, quod aliqua distinguuntur formaliter, potest dupliciter intelligi. Vno modo quod distinguuntur secundum formales rationes quae intellectus, & ratio distinguuntur formaliter, i. secundum diuersas rationes.

Tactus non est vnus formaliter, sed materialiter.

Lea.

Lea.

Tex. 106.

Tex. 107.

Tex. 114.

Aue. conclusio 60. 107. & Albert. tra. 3. cap. 30.

Distinguitur aliqua forma licet dupliciter per intelligi potest.

nes. Alio modo quod distinguuntur essentialiter, id est, quod sint diuersae essentiae & naturae quo albedo & nigredo distinguuntur.

Istis suppositis ponuntur duae conclusiones de mente S. Thom. Quarum prima est.

Sensus tactus est vnus materialiter: probatur sic. Sicut est de qualitatibus tangibilibus, ita de tactu, ut Philosophus inquit. Sed qualitates tangibiles sunt vnus materialiter: ergo &c. Minor probatur. Qualitates ex quibus constat animal, sunt vnus materialiter, i. in eodem subiecto, sed qualitates tangibiles sunt qualitates, ex quibus animal constat: ergo &c. Dicitur itaque sensus tactus vnus materialiter: quia omnes virtutes tactus sunt in eodem materiali subiecto, & organo.

Secunda conclusio. Sensus tactus sunt plures formaliter, id est essentialiter & realiter. Probatur ratione Philosophi. Sensus cognoscitui plurium primarum qualitatum sunt plures. Sed sensus tactus sunt huiusmodi: ergo &c. consequentia nota cum minori, non n. calidum & frigidum, & humidum & siccum, sunt vnus generis proximi primae contrarietates: quia vnus genus habet tantum duas differentias primas, non etiam sunt plures differentiae plurium generum subalternatum postorum. Maior probatur. Vna potentia est vnus generis, sed vnus genus habet tantum duas differentias primas, ut dicitur 10. Metaphysic. ergo vnus sensus erit duarum primarum differentiarum, & per consequens, vbi plures potentiae primae, differentiae plures sensus: & quot primae contrarietates tangibiles, tot sensus tactus realiter distincti, hoc idem tenet Comm. & Alber.

Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum dicitur primo, quod non sunt tantum quinque sensus exteriores: sed sex aut septem aut plures, secundum quod diuersi ponunt duos, aut plures sensus actus.

Dicitur secundo, quod Philosophus dicit esse quinque sensus, accipiendo sensum tactus pro vno, tum quia dicuntur omnes sensus tactus, eo quod percipiunt obiectum suum tangendo, tum quia sensus tactus est vnus materialiter, & distinctio organi vnus, ab alterius organo non apparet.

Ad secundum dicitur primo, quod in omni parte corporis sunt omnes species tactus perceptivae qualitatum elementorum, sed tactus perceptiuus qualitatum alimenti habet esse tantum in lingua aut faucibus.

Dicitur secundo, quod consequentia non valet. habet esse tactus omnis in omni parte corporis, ergo est idem.

Dicitur tertio, quod licet species tactus habeant esse in eodem organo materiali, sunt tamen diuersae dispositiones in eodem organo secundum diuersitatem potentiarum. Aliam enim dispositionem habet in illo organo potentia cognoscitua calidi, & frigidi, & aliam potentia cognoscitua humidi & siccitatis, & sic de alijs.

Ad tertium dicitur, quod S. Thom. ponit istam propositionem, saluare volens aliquo modo, sensum tactus esse vnus.

Dicitur secundo, quod possunt habere vnus

genus remotum, non autem vnus genus proximum.

A D D I T I O

Circa hoc quaesitum nota diuersitatem loquentium, dum aliqui multiplicat tactum formaliter, quia in vno & eodem sensorio ponunt multas potentias tactivas, quarum vna erit ad percipiendum frigidum & calidum, altera vero ad percipiendum humidum & siccum, & hanc opin. sequitur auctor, quod est opin. D. Thom. lect. 22. & sanduni q. 27. & Apollinar. q. 40. & Caiet. Tientis, quae est et opinio Themi. inter grecos, & c. 39. & et Alex. Commen. 108. & et Auerr. ibidem, nec non & Avicennae lib. 6. c. de tactu, & et ipse Alber. in sua summa, nota hic quomodo aliqui non bene loquuntur de D. Thom. dum volunt se retractasse p. p. q. 78. art. 3. ad 3. quod tamen non est verum, ut latius ostendi in quadam peculiari quaestione.

QVAESTIO XX.

Vtrum caro sit mediū in sensu tactus.

In tactu autem hoc nunc immanifestum est, &c. Tex. CX.

Quaeritur xx. Vtrum caro sit medium in sensu tactus. Et videtur quod non. Primo. Medium in aliquo sensu debet esse denudatum a natura sensibilibus, ut dicit Phil. sed caro non est denudata a qualitatibus tangibilibus, cum sit corpus mixtura: ergo & c.

Secundo. Vnius potentiae est tantum vnus medium necessarium ad vnā operationem sensus, sicut patet discurrendo per singulos sensus: sed aer aut aqua sunt media in sensu tactus, ut dicit Philosophus ergo non caro. Tertio. Medium prius immutatur a sensibili quam sensus, sed caro non prius immutatur, tangibili quam tactus, immo statim immutatur caro & tactus, ut dicit Phil. ergo &c.

Quarto. Animalia non habentia sanguinem non habent carnem, tamen habent sensum tactus, alioquin non essent animalia, ergo &c.

Quinto. In secundo de partibus animalium Aristoteles ponit carnem esse organum tactus, ergo &c.

Respondeo, quod caro, vel aliquid simile carni est medium per se in sensu tactus.

In qua conclusione oportet duo declarare. Primo quare dicitur per se. Secundo quare dicitur vel aliquid simile carni.

Quantum ad primum. Sciendum primo, quod est commune omni sensui per aliquod medium sentire, sensibile. n. positum supra sensum non facit sensationem, ut dicitur de visibili, & vniuersaliter de omni sensibili. Unde oportet inter sensum & sensibile esse quoddam medium, quod immutatum a sensibili immutat sensum, diuersimode tamen, quia in quibusdam medium est coniunctum sentienti, i. est pars sentientis, sicut in tactu & gustu, in alijs autem est medium separatum, quod scilicet

Caro est medium per se in tactu.

Tex. 115.

Tex. 109.

Caro est medium per se in tactu.

Tex. 72. & 116.

Ferr. sup. Anima.

Et cec

et non est pars sentientis; sicut in visu medium est aer.

Sciendum secundo, qd duplex potest esse medium inter sensum & sensibile. Quoddam est medium per se. Quoddam est medium per accidens, Medium per se est, quod per se habet ordinem ad immutationem sensus. Medium per accidens dicitur, quod non habet p se ordinem ad immutationem sensus; & hoc est quod licet mediet inter sensum & sensibile, hoc tamen est, non qa sit necessarium ad immutationem sensus: sed quia talis est conditio corporum, scilicet sentientis & sensibilis, vt inter illa semper sit tale medium.

Ad medium per se duo requiruntur.

Sciendum tertio, qd ad hoc vt aliquid sit medium per se aliquid sensus; duo requiruntur. Primo, qd sit denudatum a natura sensibilis, aut omnino, sicut aer a natura coloris, & soni, & odoris; aut secundum illud modum quo percipitur a sensu, sicut caro, licet non sit denudata a sensibilibus. tactus simpliciter, eo quod est corpus mixtum ex elementis quibus conueniunt qualitates tangibiles: est tamen a qualitatibus tangibilibus secundum illum modum quo percipiuntur a tactu denudata, percipiuntur enim, a tactu secundum excellentias eorum, in carne autem sunt redactae ad quandam medietatem, & per hoc soluit primum argumentum. Secundo, requiritur quod medium prius immutetur ab obiecto qua potentia, quod intelligendum est no de prioritate temporis, sed de prioritate naturae & causalitatis, hoc est quod oportet immutationem medij esse causam immutationis sensus.

Dicitur itaq, qd caro est medium per se in sensu tactus, ad excludendum medium per accidens, scilicet aerem & aquam, quae requiruntur non propter immutationem tactus, sed propter conditionem corporum. Nam duo corpora data non possunt se immediate in aere aut in aqua contingere: sed oportet inter illa aerem aut aquam mediare.

Quantum ad secundum, sciendum secundum Alber. qd aliquid potest dici simile carni tripliciter. Vno modo pars quae loco carnis est in animalibus carentibus sanguine. Caro. n. proprie dicta est, quae ex sanguine generatur: vnde animalia non habentia sanguinem non habent carnem: sed aliquid simile carni. Secundo modo dicitur aliquid simile carni: quia complexio sua habet quandam viciniam complexioni complexioni carnis: sicut dentes, crescunt. n. etiam aliquid in sensibus. Tertio modo dicitur simile carni, qd est carni comixtum: sicut nerui quidam; non enim possunt esse multum carni commixti, nisi etiam multum similes carni existant.

Dicitur ergo, qd caro, vel simile carni est medium in sensu tactus, quia non solum caro proprie dicta est medium, sed et in non habentibus sanguinem, id quod est simile carni in habentibus sanguinem est medium: & in habentibus sanguinem, etiam dentes, & nerui immixti carni sunt medium tactus.

Istis declaratis probatur conclusio ratione Philosophi. Caro aut est organum aut medium tactus, quia statim ad tactum sensibilis per carnem sentimus sed caro non potest esse organum: ergo &c.

Minor probatur. Sensibile positum super organum non facit sensationem: sed tangibile positum super carnem facit sensationem: ergo non est organum: ergo &c.

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primum patet responsio ex dictis.

Ad secundum dicitur, qd vnus potentia est tantum vnum medium per se vna operatione: plura tamen possunt esse; quorum vnum sit medium per se: alia vero media per accidens. Aer aut & aqua sunt media per accidens, vt dictum est: sed caro medium per se.

Ad tertium dicitur primo, qd illa prioritas est prioritas naturae, non autem temporis, vt dictum est in quaestione.

Dicitur secundo, qd caro immutatur simul tempore cum organo, tamen prius secundum naturam & causalitatem. Immutatio enim carnis est causa immutationis organi & sensus tactus.

Ad quartum dictum est, qd animalia carentia sanguine, licet habeant carnem: habent tamen aliquid simile carni.

Ad quintum praeter responsionem Auerrois tenentis, quod in libro de animalibus fuit vnus opinio: hic aut alterius fuit. Dicit potest primo, qd Arist. in illo loco probat carnem esse primum corpus animalis: per carnem accipiendo corpus carnem includens, itaquam partem: quoniam non est corpus animalis absq. carne consistens.

Dicitur secundo, qd tale corpus est organum non simpliciter, sed tanquam organum & medium coniunctum, scilicet carnem proprie dictam includens. Nam nerui sub carne contenti, organi rationem habent, ista vera caro sola medium est.

ADDITIONO

Inter alios errores quos multi Philosophi, tribuunt Aristot. vnus est iste, qui disputatur in hoc quaestio, quandoquidem ponit in hoc secundo de anima, qd caro est medium in sensu tactus, quod tamen falsum est, quia est organum, & non medium, ut ipsemet dicit 2. de partibus animalium.

Secundum errorem impingit Arist. in lib. de somno & uigilia, quo loco negat Deum immittere somnia, reddiq. eius rei causam, qd si Deus eorum esset auctor, sapientibus, vel maxime & his quidem uigilantibus ea immitterentur.

Tertium errorem falsus est Arist. in li. de bona fortuna, ubi res fortuitas diuinae gubernationi, ac directioni subtrahit, duobus argumentis persuasus, vno qd res secundae prauis obueniant, quorum Deum habere curam non sit uerosimile, altero qd Deus potius dirigeret in effectum fortunae homines sapientes, cum contra fere uideamus imprudentissimos quosque esse fortunatissimos.

Quartum errorem posuit primo de caelo, ubi quicquid genitum esset, id corruptibilem asteruit, nec incorruptibile quicquam, qd non esset ingenitum uoluit.

Quintum errorem docuit quinto, rursum 20. met. quibus locis definit Deum animal esse perpetuum, & optimum: uocat autem Deum communi nomine substantiam quancumq. celestem, & diuinam: nam post hoc incipit inquirere, an illa substantia sempiterna una uel plures sint.

Lib. 1. de caelo rex. 129. Tex. 36.

Sextum

Sextum errorem posuit eodem lib. 1. ubi substatij intellectualibus virtutem tribuit infinitam, qd infinito tempore moueant.

Septimum errorem posuit in tota doctrina sua, in qua Dei prouidentiam, praemiaque, & supplicia quae probos, & improbos in futura uita manent, fabulas esse significat, gratia uulgi continendi in officio confictas, reliqua, aut fabulose iam sunt allata ad persuasionem uulgi, atq. ad vsum legum, vitaeq. humanae utilitatem: hinc absurdum esse docuit Deum de quibusdam intelligere, qd praestet non videre aliquid quam videre: haec & non alia loca notat aliqui doctissimi uiri in quibus uolunt Arist. in doct. sua plurimum errasse.

Si quis tamen haec & alia loca, in quibus alij uolunt Philosophum delirasse, profecto uidebit, eos potius liuore aut forte insaniam plenos, quam Aristotelis doctrinam in his locis citatam aliquem errorem contrinere, nolo enim modo dilatare fimbrias, vt Aue. ait, qd nullus in eius uerbis errorem alicuius quantitatis adinuenit usque ad tempus eius, quod est mille, & quingentorum annorum ab Arist. obitu, & talem uirtutem esse in vno indiuiduo miraculosum, & extraneum existit, & quod haec dispositio in vno homine reperitur; dignus est esse diuinus magis quam humanus, quia pro competo habeo in errore prolapsus fuisse, sed non quo ad haec loca citata: quandoquidem primum locum diuersi diuersimode uolunt ipsum ueritatem esse consentaneum, dum aliqui putant carnem esse medium, & neruum sensorium, alij uero dicunt medium esse carnem neruofam: sed istis & alijs opinionibus relictis, ostenditur hunc locum non esse erroneum per hoc, quia sicut in oculo est duplex diaphanum, primum in exteriori parte oculi, & secundum in glaciali interiori, quorum primum medij, secundum organi officio dignum: ita in tactu duplex caro distinguenda est, interior & exterior: prima qua primo animal uiuit, habet rationem organi, secunda uero tenet rationem medij.

Secundum quoque locum non erroneum arbitratu Albertus, sed uerissimum, vt patet intuenti ipsum in lib. de somno & uigilia, cuius doctrinam recitat D. Thom. uolens quoque totalem causam somniorum non esse Deum, & hoc quoque concedit Arist. quandoquidem somniorum causa aliquando potest esse interior, aliquando exterior: interior potest esse duplex, vna quidem animalis, in quantum scilicet ea occurrunt hominis phantasiae in dormiendo, circa quae eius cogitatio, & affectio fuit immorata in uigilando, quandoque uero causa intrinseca somniorum est corporalis, nam ex interiori dispositione corporis formatur aliquis motus in phantasia, conueniens tali dispositioni: causa etiam somniorum exterior est etiam duplex, scilicet corporalis & spiritualis, corporalis quidem, in quantum imaginatio dormientis immutatur uel ab aere continenti, uel ex impressione celestis corporis: spiritualis uero causa est quandoque Deus, sed non immediate, sed mediante ministerio Angelorum, & sic intelliguntur uerba Arist. quod Deus non est totalis causa somniorum, neque immediata.

Tertium quoque errorem nullius momenti existimamus iuxta doctrinam Alberti, quia Arist. ibi impugnat illos, qui pueriliter imaginabatur fortunam esse quaedam Deam separatam, habentem duas facies, quarum vna est bona & benefactiua hominibus, altera uero est mala & malefactiua, & cum fatum sit

Causa somniorum multiplex.

Lib. 1. de caelo rex. 129. Tex. 36.

Fabula de Fortuna.

ordinatio secundarum causarum ad effectus diuinitus prouisos, propterea quae cumq. causis secundis subduntur, ea subduntur & fato, si qua uero sunt, quae a Deo immediate fiunt, cum non subdantur secundis causis non subduntur fato, sicut creatio rerum, gloriificatio spualium substantiarum, & alia huiusmodi: vnde ea quae sunt propinqua diuinitati, excedunt ordinem fatalis mobilitatis, & ideo quanto longius aliquid a prima mente discedit, nexibus fati maioribus implicatur, quia magis subijctur necessitati causarum, & hoc est secundum ueritatem: falsum quocumque est Arist. negasse diuinam prouidentiam, ut ostendimus de mente eius in quodam peculiari tractatu de Dei prouidentia.

Ad id quod quarto loco adducitur, de facili euadimus ex progressu, quem habet ibi Arist. qui progressus totus est contra Plat. ponentem mundum genitum ex elementis & aeterno duraturum, & contra hoc direxit argumentum illud, quod genitum ex materia & elementis necesse est esse corruptibile, & habere principium atq. finem, & hoc expresse fatentur oes boni interpretes, & praecipue D. Tho. qui dicit, qd loquitur de inceptione, & productione per motum; quicquid incepit per motum definit esse, & quod per generationem producit, generabile, & corruptibile est, & hoc est consentaneum ueritati.

Nec ualet quod ex quinto Metaph. adducitur, quia ibi per Deum non intelligit primum principium, sed idolum, qd antiqui colebant in templis pro Deo, & est expositio D. Th. dictum autem desumptum ex 12. metaph. uidetur habere quandam apparentiam, nihilominus non discedendo ab expositione S. Th. nec in eo aliquem errorem commisit Arist. cu postquam secundum mentem eius dixerit de Deo, quod mouet, vt desiderat, & amatum, cuius uita est optima, & eius operatio quae est intelligere, est sua substantia, quae est actus purus, & se habet vt semper uigilans & nunquam dormiens, subdit postea secundum opinionem hominum, Deum esse animal optimum & sempiternum: vnde patet, qd non loquitur secundum propriam sententiam, sed prout erat in forma hominum, & praecipue quia uita apud nos in solis animalibus apparet manifeste, inde dicebat uulgus, quod Deus erat animal, quia ei competit uita, nec est uerum quamlibet substantiam caelestem esse Deum in doctrina Aristot. cum expresse habet, ubi in fine rationalitas principatum mala; vnus ergo princeps & li metaph.

Ex quibus etiam habetur ueritas illius, quod sexto loco adducitur, quod Aristotel. tribuerit omnibus intelligentijs uirtutem infinitam: hoc enim non est uerum nisi extensum, uel quod unaquaque intelligentiarum sit infinita intensiue in specie non simpliciter, quia esse uigoris infiniti intensiue, & entitatis infinitae est proprietatis primi principij; & si dicitur quia Aristotel. postquam in text. 41. probauit motum

Ferr. sup. Anima. F 2 mens aeternum

Quae fito subducitur.

Primo caeli text. 126.

Tex. 15.

Tex. 38.

In fine rationalis principatum mala; vnus ergo princeps & li metaph.

Sensus uerborum Arist.

Quilibet intelligit: est uerum nisi extensum, uel quod unaquaque intelligentiarum sit infinita intensiue in specie non simpliciter, quia esse uigoris infiniti intensiue, & entitatis infinitae est proprietatis primi principij; & si dicitur quia Aristotel. postquam in text. 41. probauit motum

ralitas principatum mala; vnus ergo princeps & li-
nens aeternum non esse in magnitudine eo, quod vir-
tus infinita non est in magnitudine: subsequitur in
tex. 42. vtrum autem vnus ponendum talem substā-
tiam, aut plures, & quot sunt &c. ly talem refert qua-
lem supra dixerat, scilicet potētiā infinitē inaltera-
bilem, impassibilem &c. concludit q̄ tot sunt quot
motus caelestes; & ergo esse virtutis infinite attribuit
non solum primo principio, sed etiam omnib; alijs
intelligentijs, aliter textus Philosophi non bene cō-
tinuaretur, dicimus, q̄ ly talem refert qualem supra,
quo ad oēs condiciones possibili conuenire intelli-
gentijs, s. mouere semper actu, esse aeternas, immate-
riales, sine magnitudine, inalterabiles, impassibiles,
quia esse infinitas simpliciter repugnat intelligentijs,
vt alias ostendimus, ideo non est necesse, q̄ referat il-
lam conditionem, & aliam eis repugnantem.

Disput. 15.
12. metaph.
2. Metaphy.
2. Metaphy.
Tex. 13.

Quod vltimo loco obijciat, q̄ Aristot. negat
Dei prouidentiam, & premia ac supplicia hominū,
hoc quoque falsissimum esse ostendimus in tracta-
tu nostro de diuina prouidentia, quia in multis locis
suae doctrinae Philosophus luce meridiana clarius po-
nit, Deum benedictum curam & prouidentiam ho-
rum inferiorum habere, vt est ille locus, quo vtitur
contra Empedoclem, negantem Deum cognoscere li-
tem, arguit Aristot. quia si Deus non cognosceret li-
tem, sequeretur Deum esse minus prudentem homi-
nibus, & primo metaphysic. proclamauit, sapientis
est prouidere, at Deus est omnibus sapientior; igitur
de omnibus curam gerit, & primo meteor. aie-
bat, necesse est mundum hunc inferiorem contiguū
esse superiori, vt inde omnis virtus gubernetur: &
10. Ethic. vult manifestissimam prouidentiam om-
nium singularium sub proprijs esse, & rōne qua sin-
gularia sunt Deum habere; & hac verba protulit
ibi, qui secundum mentem operatur, & eam colit,
optime est dispositus, & amicissimus Dijs videtur ef-
se, nam si Dijs curam aliquam habent (vt existima-
tur & creditur) rōnabile est eos gaudere optimo &
cognatissimo; igitur Deorum eūdemq; felicissimū
esse, dicens, est itaque, & hoc modo sapiens vtiq; e-
rit maxime felix; & Auerr. in commento ait, quod
Deus gaudet de eo qui nititur ei assimilari, & bene-
facit eis qui amant ipsum. Philosoph. vt honorifi-
cetur eis, & visitat illos, sicut est dispositio ami-
ci cum amico suo, eo quod actio eorum est ac-
tio nobilis & sana, quinto quoque Et c. docet oran-
dos esse Deos, vt nobis bona tribuāt: ad quid igitur
doceret orandos esse Deos, nisi ipsi nobis prouide-
rent? & alibi affirmat Auerr. sollicitudo diuina cum
non potuerit facere ipsum hominem permanere
secūdum indiuiduum, misera est dando ei virtutē,
qua possit permanere in specie, & infinita: sunt alia
loca in doctrina Aristotel. quae breuitatis causa re-
linquo; non ergo fabulose hec ab Aristotel. dicta
sunt, sed serio, & diligentissime: ea autem quae
dicit Aristotel. esse fabulose dicta, sunt vt exponit D.
Thom. ea quae dicebantur à gentilibus & a poetis
Deos esse cōformes hominibus, & quibusdam alio-
rum animalium, puta Saturnum, Iouem, Mercuriū
&c. esse Deos, & quosdam alios homines aedifica-
tos, & non ea quae spectant ad futuram vitam, de
qua non inepte asserere possumus Aristot. mentio-
nem fecisse 9. Metaphysic. vbi de intellectione sub-
stantiarum separatarum disserens, ait intellectu no-
strum ea ignorare, hac tamen ignorantia non est ta-
lis priuatio sicut cecitas, quae est priuatio potentiae,
namque ignorantia similis cecitati est, quando ali-

In prologo.

Cap. 2.
Cap. 10.

Deus gau-
det de lapie-
te quia est
suus amicus
Cap. 2.
2. de anima
Tex. 34.

Tex. 21.

quis non hēt vim intellectiuam ad attingēdum sub-
stantias separatas, ac si dicat q̄ licet in hac vita non
possimus intelligere subtilitates separatas, alia tamē
intelligemus, an quiddam velat, vel nō, nihil refert ad
propositum: fat sit nobis modo, quod in doct. Arist.
datur alia vita.

Quod autē asserat Philosophus Deum quaedā nō
meditari, hoc n. non absolute affirmat Arist. sed cū
condicione, si mediatio vtilia retraheretur a dignio-
ribus intelligēdis, melius esse illa vilia nō medita-
ri, quam meditari, quod esset quādo Deus suscipere-
ret scientiam a rebus, & intelligeret alia à se in seip-
sis, sed nō est ita, quia Deus tātum seipsum in seipso
intelligit. i. per suam essentiam, alia à se non in seip-
sis, sed ut contenta, & representata in sua essentia,
quia si seipsum perfectissime intelligit, vt probauit
Arist. ergo intelligit omne contentum in seipso, ali-
ter non se perfectissime intelligeret, sed in Deo cō-
tinentur perfectiones omnium rerum, saltē ex quibus
to Metaphysic. ergo intelligit pfectiones oīum rerum
existentium, si pfectiones oīum rerum, ergo, &
res, quoniam pfectio includit habitudinem ad id cui
est pfectio: ergo si intelligit perfectionem q̄ est
in homine ex eo quod eminenter est in Deo, intelli-
git hominem, & sic de alijs, ex quibus omnib; patet
loca adducta nullum continere errorem.

Tex. 49.
12. metaph.

Tex. 49.
12. metaph.
Cap. de per-
fectio.

QVAESTIO XXI.

Vtrum sensibile positum supra sen-
sum faciat sensationem.

Apposita enim super sensibilem non sen-
tiunt, &c. Tex. CXVI.

Quaeritur xxi. Vtrum sensibile positū
supra sensum faciat sensationem. Et
videtur q̄ sic.

Tandunū,
q. 19.

Primo. Tangibile positum supra
tactum causat sensum tactus: ergo &c. Antece-
dens probatur. Quantum medium tangens or-
ganum recipit sensibile, secundum esse natura-
le in parte contingente organum, sensibile po-
nitur supra sensum. Sed aliquando dum senti-
mus calorem, recipitur secundum esse natura-
le in carne quae est medium tactus, sit enim ma-
nus calida: ergo tunc sensibile ponitur supra
sensum.

Secundo. Sonus peruenit aliquando vsque ad
auditum, secundum esse naturale, scilicet quādo
aer motus, in quo est sonus, peruenit vsque ad
auditum, & tamen percipitur sonus, ergo &c.

Tertio. Odor cōtingens organum olfactus, p-
cipitur ob olfactu, quādo fumalis euaporatio
peruenit ad olfactum: ergo &c.

Quarto. Lumen existens in aere videtur, &
tamen tangit oculum, sicut & aer, ergo &c.

Quinto. Ferrum ignitum scindēs partem ani-
malis sentitur: & tamen tāgit organum. Tāgit
enim neruum, quod est organum tactus: er-
go &c.

Respon-

Respondeo. In ista quaestione tria faciēda sūt.
Primo declarabitur titulus quaestio. Secundo
quaedam necessaria praemittentur.

Tertio. Respondebitur ad quaestum.
Quātum ad primum sciendum primo, q̄ cum
inter potentias animae potētiā sensitivā sint or-
ganis determinatis affixae, q̄ operatio nō tantum
ipsarum potentiārum est, sed compositi ex orga-
no & potētiā, sicut videre non est tātum potētiā
visivā, sed compositi ex oculo, & visivā potētiā:
Sciendum secundo, q̄ cum omnis cognitio fiat
ex eo, q̄ cognitum causat suam similitudinē in co-
gnoscente, idem est quaerere, Vtrum sensibile po-
situm supra sensum faciat sensationem: & quaere
re, Vtrum causet similitudinē sui: & per ea sen-
tiatur.

Sciendum tertio, quod per sensibile possumus
intelligere duo, scilicet aut ipsam qualitatem sen-
sibilem, aut id quod a qualitate sensibili denomi-
nationē capit. Visibilis enim nomine possumus
intelligere, aut colorem, aut corpus coloratum, &
per audibile, aut corpus sonans, aut sonum. Vtro-
que modo accipitur hic sensibile.

Quaeritur ergo. Vtrum sensibile positū supra
sensum, i. supra aggregatum ex organo & potētiā
tanquam tangens vult, faciat sensationem, i. cau-
set similitudinē suam in sensu & sentiatur.

Quantum ad secundum. Sciendum primo, q̄ si
cetero omne obiectum potētiā passivā sit aliquo mo-
do actiuum, non tamen eodem modo cōuenit om-
nibus secundum: formam sensibilem in sensum
agere, non enim omnes qualitates sensibiles sunt
eodem modo activae. Aliquae enim sunt principij
producēdi sibi simile secundum esse naturale, &
secundū esse spirituale, sicut qualitates activae & pas-
sivae elementorum: potest. n. calidum producere in
ligno caliditatem naturalem, & in tactu intentio-
nem caloris. Vnde tangibile per qualitatem tāgi-
bilem potest & naturaliter & spūaliter immuta-
re. Aliquae autem sunt principium producēdi sibi
simile secundum esse intentionale tātum, sicut co-
lor, sonus &c. Non enim corpus coloratum po-
test alium colorem causare in esse naturali, per
colorem suum suo colore non diminuto: similiter
sonus existens in aere, nō est principium, quo aer
causet alium sonum, licet virtus sonandi existens
in corpore sonante, sit principium producēdi so-
num in aere suo modo, nec odor principium cau-
sandi alium odorem, nisi forte per accidēs. Vnde
solum tangibilia possunt immutare, & naturali-
ter, & spūaliter, alia autem sensibilia inquan-
tum talia sensibilia tantum spūaliter immuta-
re possunt.

Sciendum secundo, q̄ omnis cognitio per ali-
quam abstractionē à materia fit, vnde forma ma-
terialis non potest esse principium immediate
cognitionis, sed ad cognitionem requirit forma
aliquo modo abstracta à materia. Vnde videmus, q̄
quanto virtus recipit immaterialius, tanto est p-
fectior ad cognoscendum, forma. n. ignis materia-
lis non est principium cognoscēdi ignem, alio-
quin & ignis cognosceret ignem, nec forma natu-
ralis aquae est principium cognoscēdi aquā, alio-
quin & ipsa aqua cognosceret aquam.

Quanto vir-
tus ē immat-
terialis, tāto
est magis co-
gnoscitior.

Quantum ad tertium duplicem modum dicē-
di imaginari possumus. Primus est, q̄ sensibile po-
situm supra sensum nō causet sensationem, ex eo
q̄ ponatur supra sensum, hoc est q̄ sensibile po-
situm supra sensum sentitur quidem, sed non sen-
titur ex eo, q̄ supponatur sensui, sed ex eo quod
habet similitudinē in sensu, & superponi sensui
per accidēs se habet ad hoc, q̄ aliquid sentiatur.
Sed hoc non videtur esse ad mentem. Philosophi
probant, q̄ caro non est organum tactus p hoc,
q̄ sensibile positum supra sensum non facit sensu-
tionem, tāgibile autem positum supra carnem fa-
cit sensum tactus: posset. n. dici q̄ tangibile po-
situm supra carnem non sentitur, eo q̄ tāgatur: sed
eo quod habet suam similitudinē in sensu, sed
q̄ sentiatur tangendo, hoc est quia non potest im-
mutare, nisi tangat, & sic ratio Philosophi non ha-
betur efficacia.

Tex. 116.

Secundus modus dicendi est, q̄ sensibile positū
supra sensum non facit sensationem sui, sed bene
alterius à quo est alteratum, sicut si caro efficiat-
tur calida ab igne, ipsa caronem facit sensationē
sui, sed ignis. Ille modus videtur esse contra men-
tem Philosophi dicentis, quod si corpus dulce po-
neretur in aqua, & nos essemus in aqua, sentire-
mus dulcedinē tanquam aquae dulcedinē, non
tanquam dulcedinē corporis distantis, ex quo
patet, q̄ vult si medium sit affectum aliqua quali-
tate sensibili, si illa qualitas percipitur, sentitur, vt
qualitas medij, non vt qualitas alterius.

Tex. 1011.

Tertius modus dicēdi est, q̄ si per sensibile in-
telligimus corpus denominatum à qualitate sen-
sibili, est vniuersaliter verum in omni sensu, q̄
sensibile positum supra sensum non facit sensu-
tionem.

Dicitur tamen, quod hoc non vna ratione acci-
dit in omnibus sensibus, sed diuersis, & vniuersi-
taliter sensus est ratio particularis. In visu enim
ratio est, quam assignat Philosophus secundum
expositionem sancti Thom. textu 73. & secun-
dum veritatem text. 73. quia ad hoc ut pupilla re-
cipiat similitudinē visibilium, oportet ipsam esse
actu diaphanam. Si autē supponatur illi corpus
coloratum, non est in actu diaphana; eo quod lu-
men non penetrat ad oculum: vnde similitudi-
nem visibilis recipere non poterit. In auditu
autem eo quod oportet sonum causari ex percus-
sione duorum corporum ad inuicē & ad aera; vt
dicit Philosophus, si autem corpus sonantium su-
perponeretur organo auditus, non fieret ista per-
cussio, aut si percuteret, organū illud destrueret,
vnde sonus nullo modo secundum intentionem
suam in auditu reciperetur. In olfactu ratio est,
quia odor sensum cum quadam sumali euapora-
tione immutat, vt dicit Sanctus Thomas in mul-
tis locis, & est de mente Philosophi in de sensu, &
sensato, talis autem fumalis euaporatio non fiet,
si corpus odoriferum super organum olfac-
tus poneretur, aut propter frigiditatem ce-
rebri, aut aliqua alia causa. Habent tamen
hoc commune auditus, & olfactus, quod na-
tura prouidit ne sensibile ad organum possit per-
uenire, fecit enim aures & nasum, quibus prohi-
betur ne sensibile tangat sensum. In tactu ra-

Nō vna rē-
ne accidit
omni sensu
bus, q̄ sensi-
bile positum
supra sensum
non facit sen-
sationem.

2. huius.
Tex. 79.

Lea. 10.

rio est, quia cum qualitates tangibiles sint formae productivae sibi similis secundum esse naturae, si tangibile poneretur super organum, quia solum habens excellentiam qualitatum tangibilium est obiectum tactus, imprimeret magis formam naturalem quam spiritualem propter sui actiuitatem, & magis corrumpere organum soluedo proportionem organi, tum praesertim quia organum tale, s. nervus est materialis, & facilis susceptionis qualitatum tangibilium secundum esse naturae. Unde si ignis poneretur immediate super organum tactus, non faceret sensationem; sed causa ret in equalitates suas secundum esse naturae, quae formae naturales non sunt principium cognoscendi, ut dictum est superius. In gustu vero haec est ratio: quia ut dicit Philosophus, humor id est sapor non facit sensum sine humiditate, unde si ponere corpus saporosum supra organum gustus, quod est etiam organum tactus, quia non posset sentire humidum, eo quod tangibile esset supra organum tactus, nec etiam sentiret sapor.

Si autem per sensibile accipiamus qualitatem ipsam sensibilem, non autem corpus sensibile, tunc dicuntur duo.

Primum est, quod aliquod sensibile positum supra sensum causare potest sui sensationem, & hoc maxime apparet in auditu, potest enim aliquis ita esse propinquus corpori sonanti, quod aer primo motus in quo est sonus, perveniet usque ad tympanum auditus. Aliquod autem sensibile & si tangens sensum forte non causet speciem in sensu, non tamen impedit quin ab alio imprimatur species, in quo est spiritualiter, & sic fiat sensus, & hoc apparet in olfactu, potest enim fumalis evaporatio, in qua est odor pervenire usque ad olfactum, & si quis nolit concedere quod imprimat speciem in sensu, tamen non potest negare quin aer admixtus vaporibus, & in quo est odor, intentionaliter sensum immutet. Ad sensum enim experimur quod fumalis evaporatione perveniente usque ad cerebrum percipimus odorem.

Secundum est, quod si qualitas sensibilis tangens organum non totaliter impediatur sensum, facit tamen ut sensibile male percipiatur. Nam sicut inter agens & patiens disponens ad agendum exiguntur, ita etiam inter multa agentia, & patientia requiritur aliqualis distantia: propter quod dicitur Comm. cum super sentiens fuerit positum sensibile non sentiet omnino, aut si sentiet, male.

Aliqui tamen dicunt, quod sensibile positum supra sensum non facit sensationem in ea parte organi cui superponitur, bene autem potest facere sensationem in alia parte: videtur autem Philosophus accipere sensibile primo modo text. nu. 73. & 116. dat exemplum de habente colorem.

Potest & quartus modus dicendi esse, qui & de mente Auerrois videtur esse, quod nullum sensibile quomodocumque sensibile accipiatur, positum supra sensum facit sensationem, hac communi ratione, quia cum sensibilia non transferantur ad extrema, nisi prius transferantur ad medium: necesse est ut inter sensibile & sensum aliquod medium sit. Nam cum sensibile in suo esse naturali omnino esse materiale habeat, in sensu vero habeat esse

immaterialiale & intentionale vitale, tanquam s. operationis vitalis principium, non potest ad hunc vitimum gradum transferri: nisi prius transferatur ad esse intentionale non vitale, quod est medium inter esse materiale & esse intentionale vitale.

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primum dicitur, quod si caro calefieret tantum in parte contingente organum, quod haberet existentiam caliditatis, quae requiritur ad hoc quod aliquid sentiat, corrumpere magis organum quam sentiretur, licet in tempore illam existentiam caliditatis praecedente, calor calefacietis carnem per immutationem spiritualem carnis sentire possit.

Ad secundum dicitur, quod licet sonus non est sensibile, de quo loquitur Philosophus, ideo potest immutare auditum, non autem corpus sonans, si superponatur auditui.

Ad tertium dicitur, quod ut ipsa non movet sensum, sed aer in quo est odor spiritualiter. Aut si movet non est sensibile, de quo Philosophus intendit.

Ad quartum dicitur, quod dupliciter de lumine loqui possumus. Vno modo de lumine terminato, aut quia, s. est in corpore secundum se terminato ut est lumen solis: aut quia per reflexionem ad aliquod corpus terminatur: ut est lumen ad corpus positum reflexum. Alio modo de lumine recepto in aere medio non terminato. Si loquamur de lumine terminato: illud videtur vtrique potest: & per lumen causatum ab ipso in pupilla secundum esse naturae, quod est eius idem speciei cum ipso, videtur, habet enim secundum esse naturae tantam spiritualitatem, quantum habet similitudo coloris in oculo, ideo potest esse principium cognitionis luminis a quo causatur. Si autem de lumine terminato loquamur: negatur quod videatur contingit quidem oculum & est ratio videndi, in quantum diaphanum facit in actu: non tamen, adum visionis, tanquam id quod videtur, terminat.

Ad quintum dicitur primo, quod nervi admixti carni non sunt proprie organum, sed magis medium secundum Album.

Dicitur secundo, quod etiam sint organum, quod tale corpus non eo quod tangit nervum, sentitur: sed quia simul immutat carnem, quae immutata, aliam partem nervi spiritualiter immutat: & in illa fit sensus.

A D D I T I O

Lege hic Alexand. arbitramentum medium non esse necessarium in omnibus sensibus, vide et Auer. in comment. 116. & Themist. in hoc libro c. 31. nec non Romanum Egicium, in expositione text. 121. & Sufianum, Ioannem de Iaquino quaestione sua 29. vide Ioannem de Bassoris 4. sent. dist. 49. q. 6. & Greg. Arimensem 2. sent. dist. 6. q. 3. lege quoque D. Th. p. p. q. 78. ar. 3. vbi loquitur de distinctione sensuum exteriorum, & 2. sent. dist. 2. q. 2. ar. 2. & in disputatis quaest. de anima art. 13. in quibus locis latius videbis veritatem huius quaest. rii.

De lumine dupliciter loqui possumus.

Trac. 3. c. 31

QVAESTIO XXII.

Vtrum sit conveniens diffinitio sensus, quod est receptivus specierum sine materia.

Quantum sensus est receptivus specierum &c. Text. CXII.

Magi, Christ. 9. q. 51.

Lecl. 24.

Id quod recipit habet rationem materiae.

Formae esse dare esse.

Secundum.

Tertium.

QVAERITUR xxii. Vtrum sit conveniens diffinitio sensus, quod est receptivus specierum sine materia: quia S. Th. dicit, Philosophus in illo oportet autem, ostendit quid sit sensus. Et videtur, quod non.

Primo. Aer est susceptivus specierum sine materia, scilicet speciei coloris, & odoris, & tamen non sensus: ergo &c.

Secundo. Sensus interior, & intellectus sunt susceptivi specierum sine materia, & tamen non sunt sensus, particulares: ergo &c.

Tertio. Organum sensus tactus calefit, & in frigidatur: ergo recipit cum materia.

Quarto. Vnquodque recipitur in aliquo per modum recipientis: sed organa sensuum sunt materialia: ergo &c.

Respondetur. In ista questione duo faciendae sunt. Primo ostendatur, quid apud S. Thom. sit receptivus speciem cum materia, & quid sine materia. Secundo dicatur ad quaesitum.

Quantum ad primum, oportet primo scire, quod sicut id quod recipit habet rationem materiae, & quod recipitur in altero rationem formae, ita dispositiones quibus disponitur materia ad formam ex parte materiae, se tenent & sunt in genere causa materialis, unde aliqua forma potest dici recipi cum materia, siue simul cum ipsa materia agentis recipiatur, siue recipiantur cum ea dispositiones materiales.

Sciendum secundo, quod cum formae de se sit dare esse, quantum est ex parte formae, non magis habet dare esse materiale, quam spirituale, unde in aliquo recipitur materialiter, in aliquo spiritualiter, sed diversitas receptivi est ratio suscipiendi formam, aut secundum esse materiale, aut secundum esse spirituale.

Dicitur ergo primo de mente S. Thom. quod nulla forma potest recipi cum materia, quae est pars agentis. Apparet enim quod materia ignis non recipitur in ligno, non est enim vna numero materia agentis, & patientis, neque etiam dispositiones materiales tangentis eadem numero recipiuntur in passu, cum idem numero accides de subiecto in subiectum non migret.

Dicitur secundo, quod si forma tunc recipitur cum materia, quam recipitur in eundem modum essendi, quem habet in agente, hoc autem accidit, quando patiens habet eandem dispositionem ad formam, quam habet agens, tunc enim dicitur recipi cum materia, quia recipitur cum dispositionibus similibus dispositionibus materialibus agentis.

Dicitur tertio, quod tunc recipitur sine materia, quando non habet eundem modum essendi in patiente, sicut in agente, eo quod non habet per

tiens dispositiones similes dispositionibus agentis, & dicitur recipi sine materia, quia recipitur sine dispositionibus similibus materialibus dispositionibus agentis, unde talis forma, denominatione sibi propria, quae sibi convenit in quantum talis forma, non denominat patientem, non enim dicitur aer albus in quo recipitur color sine materia.

Quantum ad secundum sciendum primo, quod omnis cognitio fit per aliquam abstractionem a materia: tripliciter autem forma abstracta a materia potest. Vno modo quia & si non recipiatur cum materia, non est tamen abstracta a conditionibus materiae, & a materia praesentia, ipsa enim repraesentat obiectum corporaliter, ut est in loco determinato, & cum aliis conditionibus materialibus: similiter ipsa recipitur in organo materiali, extenditur que ad extensionem organi, quae sunt conditiones materiales. Item non habet esse, nisi praesente sensibili. Secundo modo abstrahitur forma & a materia, & praesentia materiae, quia videlicet esse in absentia materiae remanet, non tamen abstrahitur a conditionibus materiae, repraesentat enim individualiter, & recipitur in organo materiali. Tertio modo abstrahitur forma a materia & praesentia materiae, & a conditionibus materiae, eo quod non recipitur in organo materiali, & vniuersaliter, non autem particulariter repraesentat. Primus modus abstractionis convenit formae receptae in sensu exteriori. Secundus formae receptae in sensu interiori. Tertius formae receptae in intellectu.

Sciendum secundo, quod sensum non recipere species cum materia, potest intelligi dupliciter. Vno modo, quia nullo modo receptivus est forma secundum illum modum, quem habet in agente. Alio modo, quia & si secundum illum modum recipiat formam, tamen non recipit materialiter in quantum est sensitivus, id est non habet sentire, ex eo quod recipit cum materia, sed ex eo quod sine materia recipit.

Sciendum tertio, quod per sensum duo possunt intelligi, scilicet aut potentiam sensitivam, aut organum, vtrique enim convenit suo modo sentire.

Tunc ad quaestionem respondetur quatuor conclusionibus. Quarum prima est, Potentia sensitiva non est per se susceptiva formae cum materia, sed forte per accidens. Prima pars probatur. Illud est per se susceptivum formae cum materia, cui per se convenit transmutari, quia recipere huiusmodi formam est transmutari. Accidenti autem non convenit per se transmutari, sed tantum corpori: ergo &c. Secunda pars patet, quia existens in subiecto transmutabilis per accidens, transmutatur ad transmutationem subiecti, sed potentia est subiectiva in organo, quod est transmutabile: ergo &c.

Secunda conclusio, Organum sensus est per se susceptivum specierum cum materia, non tamen quilibet est susceptivum speciei propriae obiecti cum materia. Prima pars probatur. Omne quod potest alterari est per se susceptivum formae cum materia, quia alteratio propria est ad formam materialis. Sed quodlibet organum potest alterari, ergo &c. Minor probatur. Omne quod potest corrumpi potest

Tripliciter forma a materia abstrahi potest.

Dupliciter potest intelligi sensum non recipere species cum materia.

6. Physicorum text. 32.

Lecl. 192.

Comm. 116

Comm. 116

Tex. 36.

test alterari, quia corruptio est terminus alterationis, vt dicitur 6. Sed quodlibet organu potest corrumpi, ex eo quod est compositum ex elementis: ergo &c. Secunda pars conclusionis patet ex supradictis. Non enim omnes qualitates sensibiles sunt productiuae sui speciei cum materia, sicut color, odor, & alia.

Correlatiu.

Sequitur ex hoc correlarium, quod etiam aliqua organa sunt susceptiua formarum materialium sui obiecti, scilicet organum tactus: omnis enim alteratio fit per qualitates tangibiles, quae sunt qualitates elementorum, sed organum tactus potest alterari, vt dictum est, ergo &c.

Tertia conclusio. Organum sensus recipit species sine materia in quantum cognoscituum, id est si debet simul cum potentia cognoscere obiectu, oportet quod recipiat species rerum sine materia. Patet haec conclusio ex multoties dictis. Si enim forma cum materia esset causa cognitionis, tunc etiam planta cognoscerent, quia recipiunt formas rerum saltem qualitatum tangibilium cum materia.

Quarta conclusio. Ista est conueniens definitio sensus exterioris: sed quaedam sunt verba Philosophi supplenda. Praeintelligitur enim primo quod superius determinauit, scilicet, quod sensus est potentia passiuua cognoscitiua. Secundo intelligitur quod subintelligit Albertus scilicet, non tamen sine potentia materia.

Tracl. 4. Cap. 1.

Ista igitur est definitio communis omni sensui exteriori. Sensus est potentia cognoscitiua receptiua specierum sine materia, non tamen sine praesentia materiae, & est conueniens definitio sensus in quantum est potentia, explicat enim essentiam eius, & facit differre ab omnibus aliis: nam per hoc quod dicitur potentia cognoscitiua, differt ab aere, ab aqua: quae licet recipiant species rerum sine materia, tamen non sunt potentiae cognoscituae, per id quod dicitur, non tamen sine praesentia materiae, differt a sensu interiori, & ab intellectu quae recipiunt formas abstractas, & a materia, & praesentia materiae.

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primum, & secundum patet ex dictis in quarta conclusione.

Ad tertiu dicitur, quod licet organum tactus immutetur naturaliter, tamen illa immutatio non facit sensum sentire, immo per accidens se habet ad actum sentiendi.

Solutio obiecto, tum in contrarium.

Ad quartum dicitur, quod maior propositio non sic est vera, quasi oporteat formam receptam in aliquo subiecto habere omnem modum essendi, & omnem conditionem subiecti: oportet enim & formam esse corpus, & similia: sed sic est intelligendum, quod scilicet forma recipitur in patiente, eo modo quo patientis est dispositum, & natum eam recipere, & quia sensus in quantum cognoscitius, natus est recipere species rerum sine materia, ideo sine materia recipit.

CIRCA definitionem ipsius sensus, posset aliquis dubitare, an sensus cognoscatur singulare, tanquam suum proprium obiectum, an vniuersale: per uero auctoritas Arist. i. Poster. dicentis, sensus est vniuersalis, vt hominis, sentire est singularis, vt Calliae.

Per suadet quoque & ratio ipsa, quia sicut potentia materiae respicit formam vt forma, recipit tamen hanc vel illam formam, sic sensus, puta visus, respicit colorem vt colorem, sentit tamen hunc vel illum colorem.

Adde etiam, quia illud, quod est eiusdem rationis in omnibus, non videtur esse ratio sentiendi in aliquo: sed singularitas est eiusdem rationis in colore, & sonoro: ergo nullius illorum erit ratio sentiendi.

Tum etiam quia, vel haec singularitas est ratio sentiendi, vel quae ab omnibus abstrahitur: non haec, quia tunc non nisi vnum singulare sentiretur, si autem illa quae est omnibus communis, ergo vniuersale est ratio sentiendi, tamen nullum vniuersale est ante sensu, quia intellectus est qui facit vniuersalitate in rebus vt scripsit Auerr. 12. diuinorum: igitur nihil in quantum vniuersale, potest esse obiectum sensus.

Pro solutione huius difficultatis, Sciendum est, quod obiectum dicitur illud quod aut recipit a potentia, aut agit in potentiam, aut intenditur principaliter a potentia, tanquam id quod terminet actum potentiae. dicitur quidem lignum obiectum combustibile, quatenus recipit ab igne: sonus dicitur obiectum auditus, quia agit in illum, & quia duplex est obiectum, primum, & actus quartum, & est illud, quod non excedit, nec exceditur a potentia, & est id ratione cuius vnumquodque mouetur, vel mouetur a potentia, vt color in visu, aliud secundarium, & est omne contentum sub obiecto adaequato, vel omne illud, quod non tantum agit, vel patitur a potentia.

Sciendum etiam quod vniuersale, aliud est in causando, vt Deus, qui non tantu est vnus causa, sed omnium, & hoc dicitur vniuersale ante rem, & causa vniuersalis, aliud praedicando, siue representando, siue significando, vt homo in mente, vel in voce aliud dicitur vniuersale in essendo, vt forma vniuersaliusque, vt bi gratia animalium anima, & corporeitas corporum.

Addamus quoque, quod in termino alicuius actus sunt duo, scilicet terminus, & ratio terminandi, terminus est ipsa res, ad quam cognitio terminatur, ratio autem terminandi est id, quo formaliter terminus ipse habet quod terminet actum illum, verbi gratia cum video hoc album, terminus est res visa, scilicet album, ratio terminandi est eius albedo, ex ea enim formaliter habet hoc album, quod visionem terminet.

Natura quoque dupliciter sumitur in communi, scilicet adverbialiter, & nominaliter, adverbialiter quidem, vt cum dicitur, quod color in communi est obiectum visus, non enim color communis, aut vniuersalis, sed color communiter, & vniuersaliter est obiectum visus, quoniam visio non terminatur ad colorem vniuersalem, hic enim solo intellectu attingitur, sed ad colorem vniuersaliter, id est in quocumque quoadmodumque & ubi cunque inuenitur: nominaliter autem cum dicitur, quod color in communi intelligitur, scitur, diffinitur, &c. quoniam color vniuersalis, id est abstractus ab indituantibus conditionibus haec terminat.

Ex his sequitur resolutio veritatis, quod obiectum sensus est vniuersale adverbialiter, non nominaliter. Vel aliter, obiectum sensus est vniuersale, non actiu, sed potestate, per quod distinguitur ab intellectu obiecto.

dubitatio de obiecto sensus, an sit vniuersale, vel particulare cap. 23.

Comen. 4.

Quid obiectum sit.

Obiectum duplex.

Vniuersale multiplex.

In termino actus sunt id quod, & id quod.

Natura in communi sumitur nominaliter, & adverbialiter.

Obiectum sensus est color vniuersaliter.

Responsio Bernardi Thomitani.

Quo, quod est vniuersale in actu, quia intellectus attingit suum obiectum sub ratione vniuersalis, sensus vero sub ratione singularis, quoniam est ratio qua sensus apprehendit suum obiectum: & sic soluitur ratio nes in contrarium, quia auctoritas Arist. intelligitur sic, sensus est vniuersalis id est vniuersaliter, quia visus non est determinatus ad hunc, vel illum colorem videndum, sed potest quemcumque sibi oblatum videre, vel dicamus, ut ore tenus audiuimus a Thomitano, cum eilemus Patavii, sensus est vniuersalis quoad actum primum, non autem secundum.

Lege Auerr. 7. Metaph. com. 31.

Et sic quoque soluitur ratio secunda, quia sicut materia respicit formam vniuersaliter, & large, sic sensus visus respicit colorem vniuersaliter, sed non vniuersaliter.

Soluitur & tertia, quia licet singularitas sit eiusdem rationis in omnibus obiectis sensuum, non tamen secundum eandem speciem sensibilem, quia singularitas cum specie sensibili soni, est ratio attingentis in auditu, singularitas cum specie sensibili coloris in visu, &c. Vide D. Thom. p. 2. q. 29. art. 6. & Caie. Card. 1. post. ca. 23. & Alber. eodem lib. c. 13. tracl. 3. lege Auerr. 2. post. circa finem, Romanum Egid. 2. de anima super tex. 63. ubi exponit illa uerba, visus non decipitur circa colorem, quoniam &c.

Q V A E S T I O XXIII. Vtrum sensibile excellens corruptat sensum.

Manifestum autem ex his, &c. Tex. CXXIII.

In dno q. 35. Tex. 58.

Q V E R I T V R xxij. Vtrum sensibile excellens corruptat sensum. Et videtur quod non.

Primo. Nullum agens actione spiritali corrumpit, quia talis alteratio est magis salus, & perfectio, vt dicitur secundo huius. Sed sensibile agit in sensum actione spiritali, agit enim in eum producendo formam sine materia, vt declaratum est in praecedenti quaestione: ergo &c.

Secundo. Quanto aliquid magis participat rationem alicuius obiecti, tanto est magis cognoscibile a potentia cognoscitiua talis obiecti, sicut quanto aliquid magis habet rationem boni, tanto magis est appetibile. Sed quanto obiectum potentiae sensitiuae est excellentius, tanto magis participat rationem obiecti illius potentiae, ergo tanto magis cognoscibile, & per consequens non corruptiuum.

In 3. de anima. Tex. 7.

Tertio. Sicut se habet intellectus ad intelligibile, ita sensus ad sensibile. Sed intellectus non corrumpitur ab excellenti intelligibili, immo magis perficitur, vt inferius Philosophus ait: ergo nec sensus ab excellenti sensibili.

Quarto. Proprietas alicuius numquam potest separari ab eo, sed potentia sensitiua est proprietatis animae sensitiuae: ergo numquam potest separari ab ea: ergo excellens sensibile non potest illa corrumpere.

Respondetur, quod excellens sensibile corrumpit sensum. Ad cuius euidentiam sine argumentis duo sunt declaranda. Primo quomodo conueniat

sensibili excellenti corrumpere. Secundo quomodo potentia corrumpi possit.

Quantum ad primum. Sciendum, primo quod omne corpus sensibile aliorum sensuum in istis inferioribus est etiam sensibile sensu tactus, omnia enim sensibilia sunt corpora mixta, aut elementa, in quibus omnibus necesse est esse qualitates tangibiles scilicet calidum aut frigidum.

Sciendum secundo, quod aut sensibile tactus secundum qualitatem tangibilem est actiuum, & formae naturalis productiuum, ideo ipsi per huiusmodi qualitates conuenit esse productiuum formae naturalis, alia autem sensibilia secundum suas qualitates sensibiles non sunt productiua formae naturalis, sed formae spiritalis, praeter lucidum quod per lucem formae naturalis est productiuum, ideo per suas qualitates sensibiles non habent naturaliter alterare, sed tantum spiritaliter, vt superius dictum est.

Sciendum tertio, quod nulla res corrumpitur, eo quod recipit id ad quod est in potentia, sed quae ab ipsa abiicitur forma quam habet, corruptio enim est mutatio ab esse ad non esse: vnde sequitur, quod nihil corrumpit aliud, ex eo quod causat in eo formam, ad quam naturaliter habet aptitudinem, sed ex eo quod ab eo abiicit formam quam habet.

Sciendum, quarto, vt dicit Philosophus in littera, organum in quo est potentia debet habere talem proportionem, & commixtionem elementorum quae sit conueniens potentiae: vnde non qualibet potentia est in quolibet organo, sed determinata in determinato, vt visus in oculo, auditus in tympano, odoratus in organo existente in cerebro, & sic de aliis.

Dicitur ergo primo, quod excellens sensibile, in quantum spiritaliter tantum agit in sensum, non corrumpit. Tunc enim dicitur spiritaliter sensum immutare, quando suam similitudinem in sensum imprimit, imprimere autem formam in aliquo, in quantum huiusmodi, non est corrumpere, sed perficere.

Dicitur secundo, quod corrumpit in quantum agens do in organum sensus eius proportionem soluit. Hoc autem vno trium modorum fieri, possumus intelligere. Primo, quod sensibile excellens suam formam imprimat secundum esse materiale: quod organo sensus sit disconueniens, & improporionata, debitamque organi complexionem abiiciat. Sicut contingit cum excellens calidum, nimum organum tactus calefacit, disconuenientemque ei improporionatam formam caliditatis inducit.

Secundo, quod tale sensibile formam sui secundum esse intentionale imprimat in sensum, quae organo sensus disconueniens, & improporionata existens, eius proportionem soluat. Tertio, quod sensibili excellenti alia qualitas actiua sit coniuncta, quae simul cum agente sensibili spiritaliter sensus immutante naturaliter agat, formamque organo sensus improporionatam naturaliter agendo imprimat, sicque eius proportionem abiiciat. Sicut si diceremus, quod nonnumquam excellens album corrumpit visum, quia albedini coniuncta est frigiditas: quae dum ab albedine spiritaliter visus immutatur, frigiditate complexionis oculi repugnat.

Sensibile tactus est actiuum.

Nulla res corrumpitur, propterea quia recipit.

Tex. 114.

Sensibile non corrumpit agens spiritaliter, sed vt soluit proportionem.

Tex. 26.

pugnantem, eiusque corruptiua inducit. Primus modus in solo sensu tactus, & gustus saluari potest, quia ut patet ex Phil. sola tangibilia possunt naturaliter immutari, cum alia sensibilia solum spiritaliter immutent. Secundus modus in omnibus sensibus potest reperiri. Licet enim forma esse tantum intentionale habens, effectus naturalis pro se causa esse non possit, potest tamen agens naturale, ea mediante, effectum naturalem inducere, sicut licet virtus artificis, secundum quod est intentionaliter in instrumento, non possit per se rem artificiatam efficere, potest tamen artifex per eam in intentionaliter impressam operari instrumento. Tertius quoque modus etiam in omnibus sensibus inueniri potest, intellige quando forma intentionalis proportionem organi excellit, & illi contrariatur. Quia enim sensibile aliorum sensuum aliquid etiam tangibilium qualitatum adiunctam habet. (Est enim aut calidum, aut frigidum, aut aliqd huiusmodi) potest simul organum sensus, dum ab excellenti sensibili spiritaliter immutatur, a qualitate tangibili sibi inproportionata, & proprio coniuncta sensibili, naturaliter alterari atque corrumpi. Videtur autem hic modus convenientior esse, & conformior doctrinae S. Th. qui in hoc secundo dicit, necesse non habere tantum esse intentionale in aere: quia quae habent solum esse intentionale, non faciunt transmutationem naturalem, ratio autem corporum caelestium totam naturam inferiorem transmutant, non sufficit autem dicere, quod licet habens esse tantum intentionale, non faciat transmutationem naturalem de forma naturali in aliam formam, potest tamen agens naturale, per formam habentem tantum esse intentionale naturaliter immutare. Nam ita etiam ad rationem S. Th. dici posset, quod scilicet radii solares naturam inferiorem non immutent, sed soli, ipsi mediantibus, hanc mutationem faciunt, & sic nihil prohibet lucem in aere tantum intentionaliter esse.

Lecl. 147.

Sed licet hic tertius modus convenientior esse videatur, secundus tamen modus in doctrina S. Thom. etiam sustentari potest, quia constat quod ipsa forma, quae in sensu recipitur, non est id quod organi proportionem soluit, ipsi quoque corrumpit, sed sensibile excellens, formam sensibilem inproportionatam organo causans, corruptiui rationem habet.

Ad auctoritatem autem S. Thom. dici potest, quod intendit formam intentionalem, in quantum huiusmodi absolute transmutationem naturalem efficere non potest: cum hoc tamen stat, quod forma intentionalis, quae in proportione quadam ad aliquod passivum sibi proportionatum consistit: cuiusmodi est forma sensibilibus. Si huiusmodi est forma sensibilibus, si huiusmodi proportionem excedat, qua suo passivo proportionari debet, sui passivi proportionem, & commensurationem solvere potest.

Quantum ad secundum. Sciendum primo, quod sensus dupliciter considerari potest. Vno modo quantum ad essentiam suam. Alio modo quantum ad iudicium de re sensibili.

Sciendum secundo, quod accidentia habentia esse in subiecto corruptibili, habent corrumpi ad

corruptionem subiecti, in quo sunt, eo quod accidens non potest per se esse, nec transmutare de subiecto in subiectum. Unde cum sensus sit accidens organi, & taliter, quod operatio sensus est etiam organi operatio, potest sensus ex alteratione organi, aut corruptione impediri. Intellectus autem, quia non est accidens existens in organo corporali, sed fundatur in essentia anime intellectiva, quae est incorruptibilis, ad corruptionem alicuius organi non corrumpitur, convenit igitur corrumpi potentiam sensitivam ab excellenti sensibili, eo quod est potentia organica, cuius organum a sua convenienti proportionem per actionem excellentis mutari potest.

Unde dicitur primo, quod sensus corrumpitur ab excellenti sensibili quantum ad iudicium, aut de ipso excellenti sensibili, aut etiam de aliis prout habendum, eo quod aliquando excellens sensibile alterat organum sensus a sua naturali dispositione, non tamen totaliter proportionem organi corrumpit, sicut cum aspiciamus solem, corrumpitur aliquantulum iudicium sensus, ut non possimus de sole bene iudicare, nec etiam de aliis per aliquod tempus, eo quod lux solis, quae est calefactiva, & dissolutiva, organum modo quodam alteret.

Dicitur secundo, quod sensus quandoque corrumpitur ab excellenti sensibili, etiam quantum ad essentiam suam. Probatur. Omne accidens corrumpitur ad corruptionem sui subiecti: sed organum sensus aliquando corrumpitur ab excellenti sensibili, quando scilicet dissolvitur proportio organi: ergo &c.

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primum dicitur ad antecedens, quod agens actione tantum spiritali non corrumpit, sed quod simul cum actione spiritali etiam immutationem naturalem agit, potest corrumpere, quia & si non corrumpat in quantum immutat spiritaliter, corrumpit tamen in quantum naturaliter immutat.

Dicitur etiam ad minorem, quod sensibile si sit excellens, non agit tantum actione spiritali, sed etiam actione naturali, ut superius patuit.

Potest & tertio dici, quod agens actione tantum spiritali, quantum ad formam intentionalem induktionem potest corrumpere, si passivi proportionem excedat.

Ad secundum dicitur, quod quanto aliquid participat magis rationem obiecti potentiae, tanto est magis cognoscibile a tali potentia, quantum est ex se, per accidens tamen potest corrumpere, in quantum habet inproportionem ad organum potentiae, & quod non cognoscatur, est ex defectu potentiae ad tale organum determinata.

Posset secundo dici, quod maior est falsa, quando potentia, ex eo quod est organica, requirit aliquid quam proportionem in obiecto, unde quanto aliquid magis participat obiectum in tali proportionem, est magis cognoscibile a tali potentia, non autem quanto magis absolute participat illam rationem absolute acceptam.

Posset tertio dici, quod sensibile absolute sumptum non est obiectum potentiae, sed sensibile in tali proportionem.

Sed hoc non videtur secure dictum, quia quod non est proportionatum uni sensui, alteri sensui est

Quomodo sensus corrumpitur ab excellenti sensibili.

Solutio argumentorum.

Responsio ad hoc non est secure.

est proportionatum, sicut lux solis quae non est visui hominis proportionata, visui aquilae proportionata est, ut dicitur.

Ad tertium dicitur, quod non est omnimoda similitudo intellectus ad intelligibile, & sensus ad sensibile, quia sensus est virtus organica, non autem intellectus. Ad quartum negatur minor: potentia enim sensitiva non sunt proprietates animae, sed compositi ex anima, & organo determinato. De hac materia vide in Commentariis nostris.

ADDITIONO.

FVIT antiqua controversia, & non tacta ab auctore in hoc libro, num sensibile habeat esse reale, vel intentionale in medio, & quod non habeat esse reale, probatur sic, quia forma quae recipitur in materia sine contrario, ita quod non habeat contrarium in ea, non potest recipi secundum esse reale in illa materia in istis inferioribus, nam in hoc differt materia inferiorum a materia coeli, quia materia coeli habet formam contrariam carteram, & ideo coelum est ingenerabile, & incorruptibile: sed materia inferiorum recipit formas habentes contrarium, si recipit eas realiter, & si non habet contrarium non possunt esse in materia inferiorum secundum esse reale, quia sensibilia secundum esse quod habent in mediis, nullum habent contrarium, quia tunc non fierent in instanti, cuius oppositum patet ad sensum, sicut de lumine, & colore: ergo &c.

Quid sit sensus.

Adde etiam, quia ubi sensibile non est materialiter, nec est realiter, nam sensibilia sunt formae materiales: sed in medio, & in organo sensibile non est materialiter, quia sensus est susceptivus specierum sine materia: ergo &c.

Adde secundo, quia forma quae non remanet, remota generante, non habet esse reale in illo, in quo non manet, remota generante, nam talis forma non habet esse fixum, & stabile, & tale est esse reale, sed forma sensibilibus in medio non manet amoto generante, sicut color, & lumen, ut patet, ergo &c.

2. de anima comp. 77.

Rursus nulla qualitas realis secunda potest esse in simplici elemento, ut scripsit Averroes. sed color est qualitas secundum se, & medium est simplex elementum, vel esse potest, igitur &c.

Adde quoque, quod si color esset in medio, & organo realiter, aut esset eiusdem speciei cum colore obiecti, aut alterius speciei, non potest dici primum, quia tunc sicut album, & nigrum in corporibus terminatis contrariantur, sic albedo, & nigredo secundum esse in medio, & organo essent contrariae, & tunc non possent esse in vna, & eadem parte. Sed simul quod est falsum: cum per eandem partem aeris videatur albedo, & nigredo, si haberet esse reale alterius speciei, non posset ducere in cognitionem ipsius coloris obiecti, quod claret esse falsum.

Entia realia dicuntur quae non sunt facta per opus intellectus.

Contrarium huius apparet manifeste, quia quod est in medio circumscripta omni operatione intellectus, est ibi realiter, nam talia dicuntur entia realiter existentia, quae sine operatione intellectus sunt, & habent esse circumscripta omni operatione intellectus: igitur &c.

bent esse circumscripta omni operatione intellectus: igitur &c.

Præterea: forma quae ab agente reali educitur de potentia subiecti realis, est in illo subiecto realiter, quia cuius causae sunt reales, illud est reale, sed esse sensibile in mediis, & organo, educitur ab agente reali scilicet ab ipsis sensibilibus formis de potentia materiae realis, scilicet de potentia ipsius medij: igitur &c.

Huius dubitationi respondendum est, derelinquendo ea quae dicitur auctor in q. 14. de lumine, non habeat animam esse tantum intentionale in aere, & id quod etiam dicitur in q. 17. de odore, de quo quærit si habeat esse naturale in aere medio inter corpus odoriferum, & olfactum, distinguendo, quod esse reale tripliciter capitur, primo prout distinguitur contra esse in anima, ut dixit Aristoteles distinguendo res ab his quae sunt in intellectu, & per consequens esse reale ab ente quod est in anima: & alibi clarius dixit, quod verum, & falsum non sunt in rebus sed in mente, & sic sensibile habet esse reale in medio: quia illud quod est in aliquo subiecto, sicut non est animatum, habet esse reale, prout reale traheatur contra esse in anima: sed sensibilia ipsa anima, sic sunt in medio, igitur sensibilia habent esse reale in medio, ut distinguitur contra esse in anima.

Ens reale tripliciter dicitur de anima. Text. 39. 6. metaph. Text. 8.

Ens reale dicitur in medio: quia illud quod est in aliquo subiecto, sicut non est animatum, habet esse reale, prout reale traheatur contra esse in anima.

Secundo modo capitur reale pro esse practicum, & sic etiam sensibilia habent esse in medio secundum esse reale, quia illud est realiter in aliquo subiecto, capiendum esse reale pro esse practicali, quod est ens in actu secundum se, circumscripta omni operatione intellectus: sed sensibilia sunt quaedam entia in actu circumscripta omni operatione intellectus, quae etiam quod nullus homo intelligeret, ad huc albedo immutat diaphanum, & sic de aliis sensibilibus: igitur sensibilia habent esse reale in medio.

Tertio capitur esse reale pro esse corporeo, scilicet extensione quantitativa illius medij, & sic sensibilia non habent esse reale in medio, sed spirituale, quia illud quod totum est in aliquo subiecto toto, & totum in qualibet parte illius subiecti, est in alio spiritaliter, & non realiter, capiendum esse reale pro esse extenso extensione quantitativa: sed intentio formae sensibilibus, est tota in toto medio, & in qualibet parte illius: ergo illa intentio non est in medio realiter hoc tertio modo realitatis.

Ens corporeum dicitur in medio: quia illud quod totum est in aliquo subiecto toto, & totum in qualibet parte illius subiecti, est in alio spiritaliter, & non realiter, capiendum esse reale pro esse extenso extensione quantitativa: sed intentio formae sensibilibus, est tota in toto medio, & in qualibet parte illius: ergo illa intentio non est in medio realiter hoc tertio modo realitatis.

Licet loquendo absolute, possimus etiam dicere, quod sensibile in medio non habet esse intentionale pure, neque reale pure, sed utrumque, & neutrum, ut ostendimus in additione q. 14. & tu vide ibi.

Ex quo solvantur obiecta in contrarium, & primum quod est Romani Egidii solvitur dicendo, quod concludit, quod lumen, & alia sensibilia non habent esse reale tertio modo in medio, sed habent esse reale primo, & secundo modo, vel quod habet neutrum & utrumque &c.

2. de anima. Argumentum Egidii solvitur.

Ad illud quod additur, primo dicimus, quod sensibile esse materialiter in aliquo potest intelligi dupliciter, uno modo, quod penitus sit separatum a materia, & sic concedo, quod in quo sensibile non est materialiter, id est omnino separatum secundum subsistentiam a materia, in isto non est realiter: alio modo potest intelligi non materialiter, id est non cum dispositionibus materialibus quas habet in obiecto, & sic non oportet si forma sensibilibus non sit materialiter in aliquo, quod non sit ibi realiter, sicut licet in medio non sit albedo realiter, id est cum dispositionibus materialibus quas habet in obiecto, scilicet cum extensione, & terminacione, & huiusmodi, non oportet, quod in medio non sit realiter quicumque modo, sed bene verum est quod non est ibi realiter, capiendum esse reale, iuxta tertium

tium modum dictum, sed non iuxta primum, & secundum &c.

Ad illud etiam, quod secundo additur, dicimus quod concludit lumen, & colorum non esse in medio realiter tertio modo, quia illud est esse fixum, & stabile, & remanet remoto generante: sed de aliis modis esse realis non concludit, &c.

Ad secundum argumentum dicimus, quod medium non est purum elementum, quia ubi sunt corpora colorata, & sonantia, non sunt simplicia elementa omnino, sed dato, & non concesso, quod esset simplex elementum, adhuc nihil prohiberet mediantibus ipsis formis sensibilibus, coloratum videri, quia susciperet immutatorem a colore ratione diaphaneitatis, quam constat posse esse in simplici elemento.

Ad id quod additur, dicimus, quod petit vnam diffcultatem, quae est extra principale propositum, num illud quod causatur a colore obiecti in medio, sit eiusdem speciei specialissima cum ipso an non: & ad hoc dicunt aliqui, quod intentio albedinis existens in medio, est eiusdem speciei specialissima cum colore obiecti, sed differt secundum esse minus perfectum ab ipso: & ideo nullum est inconueniens, quod sit simul cum intentione nigri, quia contraria secundum esse remissum, & diminutum possunt esse simul: tamen ego sustinerem, quod sunt alterius speciei specialissima, quia constat quod albedo obiecti consequitur mixtionem lucidi cum opaco in corpore terminato: intentio autem illa quae est in medio, non consequitur talem mixtionem in ipso medio, quod est suum subiectum: ex quo patet quomodo sensibilia dicuntur habere esse reale in medio, & quomodo non: sed vide in add. q. 14.

Albedo & eius intentio non sunt eiusdem speciei.

Q V A E S T I O XXIII.

Vtrum sensus sint eiusdem speciei in omnibus animalibus.

Quare impossibilem olfactum habere, &c. Tex. CXXV.

Indignum q. 25.

Q V A E S T I O xxiiii. Vtrum sensus sint eiusdem speciei in omnibus animalibus. Et videtur quod non.

Primo. Effectus eiusdem speciei sunt ab eadem causa secundum speciem: eiusdem. effectus est eadem causa. Sed sensus in homine, & in equo non sunt ab eadem causa secundum speciem: ergo &c. Minor probatur. Sensus in homine sunt ab anima intellectiva, sensus autem in equo sunt ab equi; sed anima intellectiva, & anima equi non sunt eiusdem speciei: ergo &c.

Secundo. Proprietates alicuius subiecti distinguuntur specificae a proprietatibus alterius speciei, sed sensus sunt quaedam proprietates hominis, ut pote consequentes formam substantialem hominis, in equo autem sunt proprietates equi, ergo &c.

Tertio. Potentiae, quae diuersimode immutantur a suis obiectis sunt diuersarum specierum, sed olfactus in animalibus aquaticis, & in animalibus aereis diuersimode immutatur: ergo in illis est diuersarum specierum. Maior probatur, quia potentiae distinguuntur secundum diuersum modum immutationis a suis obiectis. Minor vero probatur, quia vt

Tex. 98.

vult Phil. animalia aquatica percipiunt odores sine respiratione, animalia autem aerea cum respiratione: ergo &c.

Respondeo. In ista quaestione, Primo praemittenda aliqua. Secundo dicam ad quaesitum.

Sciendum itaque primo, quod non inconuenit vna, & eandem rem secundum vnam rationem esse vnius speciei, & secundum diuersas rationes diuersarum specierum esse, ex eo quod diuersos modos essendi habet, sicut est non inconuenit vnam, & eandem rem in diuersis potentiis esse, & etiam in diuersis speciebus eiusdem praedicamenti collocari: sic secundum ponentes relationem non distinguuntur a fundamento; Albedo est in praedicamento qualitatis, & relationis, similiter superficies est species per se quiritatis continentiae, & est locus, quod est alia species a superficie, inquit superfluitas est.

Sciendum secundo, quod potentiae animae sunt potentiae, & sunt accidentia consequentia animae. In quantum sunt potentiae, ordinem ad actum dicunt, & per consequens secundario ad obiectum. In quantum vero accidentia, dicunt ordinem ad subiectum, in quo sunt, & ad causam a qua producuntur: vnde vnitas, & specifica potentiarum differentia dupliciter considerari potest, aut in quantum sunt potentiae, aut in quantum sunt accidentia consequentia animae.

Sciendum tertio, quod sicut ab vno & eodem homine producuntur operationes speciei distinctae, vt edificare, pingere, scribere, & huiusmodi, ita non inconuenit vnam operationem specificam esse a pluribus speciebus distinctis, ex eo quod idem principium operationis habent, scilicet quod calefactio effluit ab igne & a ligno calefacto.

Sciendum quarto, quod aliter habet distinguuntur accidentia, in quantum accidentia sunt, & potentiae, in quantum potentiae sunt. Accidentia enim, quia habent indiuiduationem ex subiecto, ex naturali distinctione subiectorum numeraliter distinguuntur. Specificae autem distinguuntur ex formali distinctione eorum, a quibus eorum differentiae specificae sumuntur a diuersitate principiorum, ex quibus causantur. Vnde in definitione passionis ponitur subiectum loco differentiae, si in abstracto definiatur, quando tamen principia accidentium sunt immanifesta, eorum differentias ex eorum effectibus sumimus, sicut cum dicimus albedinem esse colorem segregatum visus. Potentiae autem in quantum potentiae, ex formali distinctione obiectorum formalem distinctionem habent, vt superius est ostensum, vnde potentiae illae sunt diuersarum specierum, in quantum sunt potentiae, quae diuersa obiecta formalia animalis respiciunt.

Quantum ad secundum ponuntur duae conclusiones. Quarum prima est. Potentiae sensitivae diuersorum animalium in quantum sunt accidentia, distinguuntur specificae. Probatur rationibus in principio quaestiones positae, & praeter hoc arguitur ratione Alberti in primo de anima. Sicut se habet tota anima ad totum corpus, ita partes anime ad partes corporis, sed tota anima dat esse specificum distinctum ab esse specifico alterius animalis, sicut anima intellectiva dat homini esse specificum distinctum ab esse specifico equi: ergo & potentiae animae hominis dant suis organibus esse specificum.

Ordo 7, hoc quaesitum obseruandus.

Potentiae animae sunt eiusdem rationis omnibus animalibus.

Ab vno pro homine producuntur operationes distinctae, vt edificare, pingere, scribere, & huiusmodi, ita non inconuenit vnam operationem specificam esse a pluribus speciebus distinctis, ex eo quod idem principium operationis habent, scilicet quod calefactio effluit ab igne & a ligno calefacto.

De ente & essentia. Cap. 7.

Quest. 6.

Conclusiones respondet.

Cap. viii.

specificum accidentale distinctum ab esse specifico alterius animalis, & per consequens specificae distinguuntur.

Secunda conclusio. Potentiae animae sensitivae in ratione potentiae sunt eiusdem speciei in omnibus animalibus. Probatur sic. Potentiae respicientes idem obiectum formale sunt eiusdem speciei: potentiae enim, & distinctionem formalem ex obiectis, & vnitatem ex suis obiectis recipiunt, sed potentiae sensitivae etiam in diuersis animalibus existentes idem obiectum formale respiciunt. Visus enim hominis, & visus equi habent pro obiecto colorem, & auditus sonum, similiter de aliis: ergo &c.

Corollarium. Visus hominis, & visus equi in quantum visiones, sunt eiusdem speciei, quia ad idem obiectum terminantur, in quantum autem qualitates accidentiae sunt diuersarum specierum, quia a diuersis principijs specificae distinctae efficiuntur.

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primam, & secundam patet, quod probant primam conclusionem, verum tamen, quia sumitur in secundo argumento, quod potentiae animae intellectivae sunt proprietates eius, & potentiae animae bruti sunt proprietates animae bruti.

Dicitur primo, quod potentiae omnes intellectivae sunt proprietates eius tamquam principij, quia scilicet non possunt eadem secundum speciem, in quantum sunt accidentia ab alia anima produci.

Dicitur secundo, quod non oes potentiae eius sunt passiones eius, vt subiecti, sed aliquae sunt accidentia coniuncti, scilicet compositi ex anima, & materia: sunt enim actus aliquorum organorum, sicut sunt potentiae vegetativae, & sensitivae, aliquae autem subiectivae sunt in essentia, vt sunt potentiae partis intellectivae.

Ad tertium respondetur, quod modus immutandi potest dupliciter diuersificari. Vno modo per se, scilicet secundum diuersam habitudinem sensibilibus ad sensum, & talis modus immutandi potentias diuersificat. Alio modo per accidens, scilicet ex remotione prohibentis, & talis modus non diuersificat potentias: sic est in proposito, animalia enim aerea respirantia immutatur ab odore cum respiratione, eo quod organum olfactus in

Modus immutandi dupliciter potest diuersificari.

illis habet quoddam operculum, quod oportet aperiri ampliatis poris per respirationem, vt dicit Philof. secundo huius, in animalibus autem non respirantibus non est tale operculum, quod oportet aperiri, ideo recipiunt ordinem sine respiratione.

Sed contra primum membrum huius definitionis, quae est S. Thomae in sensu, & sensato, arguunt quidam sic. Aliam habitudinem ad sensum habet sensibile magnum, & sensibile paruum. Similiter sensibile propinquum, & sensibile remotum, & tamen non diuersificat sensum, ergo falsum est, quod diuersa habitudo sensibilibus ad sensum diuersificat sensum.

Rudet, quod non ois diuersa habitudo sensibilibus ad sensum diuersificat sensum, sed diuersa habitudo sensibilibus & obiecti in quantum est obiectum. Modo dico, quod sensibile magnum, & paruum non habent aliam habitudinem obiecti, in quantum est obiectum, sed conueniunt in vna habitudine: ita enim visibile magnum, quam visibile paruum est immutatum sensus visus per medium extrinsecum diaphanum sine immutatione reali medij, aut organi, aut obiecti, in quantum est perceptibile visum, licet visibile magnum perfectius immutet, si sit proportionatum, quam visibile paruum.

Tex. 100.

lect. 5.

Non omnia diuersitas est sensibilibus diuersificat sensum.

A D D I T I O

CIRCA illud dictum, quod habetur in responsione ad primum argumentum, quod potentiae animae intellectivae sunt proprietates eius, esset per tractandum illud quaesitum arduum & difficile, num sint realiter distinctae ab anima, cuius auctor in hoc libro non meminit, eo magis quod quidam moderni afferunt, D. Thomae tenuisse animam realiter identificari cum suis potentijs, quia hoc etiam tenuit Iliodor.

Quidam alij solvunt quaesiones D. Thomae, & tenent partem oppositam recitando plurimas sententias, sed quia ego non suscepi provinciam tractandi haec quaesita per extensum, sed tantum citare doctores tractantes de rebus ipsis, sufficiat tibi, prudens lector, videre quoniam Francisci Thol. & solvere rationes suas, quae sunt nullius momenti: lege etiam Gregor. Arimini. 2. sent. dist. 16. quaestio. 3. & Marfilium. 1. sent. dist. 6. q. 7.

Opinio Martini ab Azpilcuera Doctore in Manuali confessariorum.

QVAESTIONES IN TERTIVM LIBRVM

DE ANIMA

Cum Additionibus ad easdem.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum præter quinque sensus exteriores, oporteat ponere sensum communem ut cognoscat operationes sensuum particularium, & ponat differentiam inter sensibilia diuersorum sensuum.

Quoniam autem sentimus, quod videmus, & audimus &c. Tex. CXXXVI.

Iandanus q. 36.

IRCA tertium librū de Anima quæritur primo, Vtrū pter quinque sensus exteriores, oporteat ponere sensū cōmunē, ut cognoscat operationes sensuum particulariū, & ponat differentia inter sensibilia diuersorū sensuum. Et

videtur quod non.

Primo quod non requiratur propter operationes sensuum exteriorum arguitur sic. Sensus exteriores possunt cognoscere suas operationes: ergo non oportet ponere sensum communem, propter hoc ut cognoscat eorum operationes. Antecedens probatur. Primo. Quanto aliquid est similius cognoscere, tanto potest magis ab eo cognosci, sed operatio sensus est sensui similior quam obiectum, cum sit aliquid productum a sensu: ergo &c. Secundo auctoritate Philosophi probantur hoc duabus rationibus, scilicet quia si non sic esset, tunc id obiectum pertineret ad diuersas potestates, & quæ esset processus in infinitum: ut patet in littera. Tertio. Sicut se habet intellectus ad intelligere, ita sensus ad sentire, sed intellectus intelligit se intelligere: ergo & sensus sentit se sentire.

Quod etiam non requiratur, ut discernat inter sensibilia diuersorum sensuum, arguitur sic. Cognoscens aliqua duo potest ponere differentiam inter illa: sed homo cognoscit sensibilia diuersorum sensuum per diuersos sensus particulares, dato est quod non habeat sensum communem: ergo &c.

Secundo. Intellectus potest cognoscere illam differentiam, quia continetur sub suo obiecto; ergo non oportet ponere sensum communem propter cognitionem talis differentia.

Respondetur. In ista questione tria faciendū sunt. Quia enim sensus communis ponitur propter duo supradicta, oportet primo ostendere, quod sensus particularis sua operatione cognoscit. Secundo quod non cognoscit differentia inter sensibilia diuersorum generū. Tertio quæ sit mens Philo. circa hoc.

Quantum ad primum. Sciendum primo, quod cum omnis cognitio primo terminetur ad aliquod obiectum, non potest cognitio cognosci directe, sed si cognoscitur, cognoscitur per reflexionem, in quantum primo directe cognoscitur obiectum, secundario potentia, reflectendo se super seipsam, cognoscit suam operationem.

Sciendum secundo, quod potentia organica differt a potentia non habente organum determinatum in hoc, quod potentia organica non potest ultra se extendere, quam requirit organum, unde non potest cognoscere, nisi quæ habent similitudinem in organo, potentia autem non organica potest cognoscere entia quæ non habent similitudinem in ipsa, potest enim per similitudinem vnius deuenire in cognitione plurium, eo quod non est particularizata, aut limitata per organum.

Sciendum tertio, quod cum omnis potentia respiciat vnam formalem rationem obiecti, non potest aliquid cognosci a potentia, nisi participet illam rationem formalem. Si igitur operatio alicuius potentia participet formalem rationem obiecti illius potentia, poterit a potentia cognosci, sicut quia operatio intellectus est quoddam verum, & quoddam ens, quæ sunt obiecta intellectus, ideo intellectus potest intelligere se intelligere. Si autem operatio non participat rationem obiecti, nunquam poterit a se potentia cognosci.

Ex his eliciuntur duo rationes. Quare sensus particularis non cognoscit suam operationem. Quarum prima est. Quod si cognoscitur ab aliqua potentia organica, immutat organum imprimendo suam similitudinem in illo. Sed operatio sensus non immutat organum, sicut visio non immutat organum visus, cum actio immanens in proprium subiectum non agat: ergo &c.

Secunda ratio est ista. Quod si cognoscitur ab aliqua potentia, participat rationem formalem obiecti illius potentia. Sed operatio sensus non participat formalem rationem obiecti sensus, non enim visio est colorata, neque auditio sonora: ergo &c.

Quantum ad secundum sciendum primo, quod cum anima immediatum principium cognitionis esse non possit, sed sit cognoscitiua per potentias, quæ sunt immediatum principium cognoscendi, iudicium de differentia aliquorum oportet immediate ab aliqua potentia esse, propter quod si homo velit ponere differentiam inter aliqua, oportet quod illa per aliquam potentiam cognoscat.

Quæ sit differentia inter potentia organica, & potentia organum non habentem.

Visio non immutat organum visus.

Vide Auctorem de materia contra g. cap. 66.

Scien-

Non potest aliquis differentia duo scire nisi vtrumque cognoscat. g. Ethica. 3.

Sciendum secundo, quod non potest cognoscere aliquis differentiam inter duo, nisi vtrumque cognoscat. Tum quia differentia importat quandam relationem inter ea, quæ differunt, relatio autem non cognoscitur nisi cognitis terminis, non enim cognoscat pater in quantum pater nisi cognito filio. Tum et quia non possumus de aliquo iudicare, nisi illo cognito. Dicitur enim Philo. quod vnusquisque bene iudicat de his, quæ nouit, & est eorum optimus iudex, non enim possumus de colore iudicare, apprehendā colorem, propter hoc cæcus non iudicat de coloribus. Cum autem ponitur inter aliqua differentia, iudicatur hoc non esse illud, ideo oportet, quod iudicans cognoscat vtrumque.

Sciendum tertio, quod idem iudicium est, si vnus homo sentiat diuersa obiecta per diuersas potentias, sicut si duo homines cognoscerent illa obiecta, puta album, & dulce. Cuius ratio est, quia tantam distinctionem habent illæ potentia in vno homine, in quantum cognoscunt per seipsas illa obiecta, quantum habet in diuersis hominibus. In vno homine formaliter distinguuntur, & et subiectis proprijs. I. organo. In duobus autem hominibus etiam eodem modo distinguuntur: quod autem in vno homine radicentur in vna essentia animæ, & sint in vno inadæquato subiecto. I. in vno homine, hoc nihil facit ad cognitionem illarum, quia illæ sunt potentia determinatarum partium corporis, & non tantum ipsius animæ. Unde tanta cognitio conuenit visui & gustui diuersorum hominum, sicut visui, & gustui vnius hominis.

Sensus particularis non cognoscit differentiam inter obiecta diuersorum sensuum.

Tex. 154.

Ex his potest accipi ratio ad probandum, quod sensus particularis non cognoscit differentiam inter obiecta diuersorum sensuum: sed oportet ponere sensum communem, & arguitur sic. Potentia pens differentiam inter aliqua, cognoscit vtrumque illorum, sed vnus sensus particularis non potest cognoscere obiecta aliorum sensuum, nisi forte per accidens, ut dicit Philosophus: ergo &c. Si dicatur, quod licet vnus sensus non cognoscat differentiam inter alia obiecta, tamen vnus homo per diuersas potentias potest illam differentiam cognoscere, & ideo non oportet ponere sensum communem.

Tex. 146.

Contra arguitur dupliciter. Primo sic ratione Philosophi. Ita se habet homo ad iudicandum de differentia diuersorum sensuum per diuersas potentias illa cognoscendo, sicut si duo homines illa cognoscerent, quorum vnus cognosceret vnum, puta album, alius vero aliud, puta dulce. Sed si duo homines illa cognoscerent, nullas illorum potest ponere differentiam inter illa, quia nullus illorum vtrumque cognosceret, ut supponitur: ergo &c.

Secundo. Cum homo cognoscat album differre a dulci, oportet quod aliquo vno cognoscat, talis enim cognitio est vna. Aut ergo cognoscat ipsa essentia animæ, aut aliqua vna potentia. Non potest dici, quod cognoscat essentia animæ: quia ut dictum est, anima non potest esse immediatum principium operationis: ergo oportet, quod cognoscat vna potentia: sequitur ergo oportere esse sensum vnum, cuius sit cognoscere operationes sensuum particularium, & differentiam inter sensibilia diuersorum sensuum.

Quantum ad tertium. Sciendum est primo, quod sensus communis est sicut quoddam centrum, ad quod terminantur in mutationes omnium sensuum particularium, propter quod dicitur sensus communis, eo. I. quod sit communis omnium sensuum, nam cum sensus particularis a re sensibili immutatur, hæc mutatio ad sensum communem, tanquam ad vltimum sensuum terminatur: dum enim visus a re colorata transmutatur, vsque ad sensum communem eiusmodi transmutatio pertingit, per quam transmutationem sensus communis non solum colorem cognoscit, & diiudicat, sed etiam ipsum sensum visus, ac si visionis habere cognoscat. Species enim visibilis ad sensum communem per sensum particularem penetrans, sibi non tantum visibile, sed etiam immutationem visus a visibili repræsentat.

Sensus communis est sicut centrum.

Sciendum secundo, quod sicut sensus particularis immutatus a re sensibili est quodammodo idem cum illo, quod conuenit in forma sensibili (visus enim immutatus a re colorata dicitur quodammodo res colorata, quia visus habet formam coloris (spiritualiter) ita sensus communis immutatus per sensum particularem, est quodammodo ille sensus immutatus enim mediante visui, continuatione quæ dicitur quodammodo visus, immutatus ab auditu dicitur auditus, & sic de alijs.

Vide de sensu particulari.

Ex istis sequitur, quod visus accipi dupliciter potest. Vno modo pro potentia determinata, & particulari affixa oculo. Alio modo pro sensu communi, ut per visum immutatur etiam a visibili.

Visus dupliciter accipitur, & si dicitur auditus & alii.

Sic enim est quodammodo visus, & non est totaliter distinctus ab illo. Dicitur enim visus, quia est id, ad quod terminatur sensatio visus, & non habet operationem circa aliquid pertinens ad visum, nisi existente visu in actu, similiter auditus dupliciter dicitur, scilicet aut sensus communis immutatus per auditum, aut potentia determinata affixa tympano auris, & sic de alijs. Voluit ergo Philosophus, quod sensus particularis cognoscat se sentire, accipiendo sensum particularem non pro potentia determinata distincta a sensu communi, sed pro sensu communi a sensibili immutato per sensum particularem, qui quodammodo sensus particularis appellatur, sensus enim communis immutatus per visum iudicat visum videre, & propter hoc dicitur, quod visus videt se videre.

Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum negatur antecedens, accipiendo sensum particularem, ut distinguitur contra sensum communem.

Ad primum probationem dicitur, quod duplex est similitudo, scilicet in esse nature, sicut inter duos homines est similitudo secundum naturam. Alia est similitudo secundum representationem in esse cognoscibili, sicut est inter intellectum informatum similitudine hominis, & hominem.

Similitudo duplex.

Dicitur ergo, quod quanto aliquid est similius cognoscenti secundum representationem in esse cognoscibili, tanto est magis cognoscibile, non autem quæto est similius secundum naturam. Tunc in hoc sensu negatur minor, non enim effectus est si melior cause secundum hunc modum, quæ obiectum.

ctum; obiectum enim habet similitudinem spiritum in ipsa potentia, non autem operatio.

Ad secundum patet, quae sit mens Philosophi, sed ad rationes phil. respondetur, inquam sunt contra conclusionem veram.

Ad primam quidem dicitur primo, quod non est inconueniens idem obiectum pertinere ad diuersas potetias subordinatas, quales sunt sensus particularis, & communis, potentia enim superior habet vniuersalium obiectum, quam inferior, quia illud obiectum inferioris potentiae continet.

Dicitur secundo, quod sensus communis, & particularis sunt quodammodo vna potentia, ut dicitur est.

Ad secundum dicitur, quod non erit processus in infinitum, sed erit deuenire ad intellectum, qui cognoscit suam operationem.

Ad tertium argumentum negatur similitudo quantum ad hoc, quia intellectus est virtus immaterialis, sensus autem est materialis. Ad quartum dicitur, quod minor est vera de cognoscendo immediato. Modo dico, quod hoc non est cognoscens immediatum, sed potentia, unde ratio non sequitur.

Dicitur secundo, quod maior est vera de cognoscere illa vnica potentia, non autem de cognoscere plurius potentis.

Ad quintum dicitur, quod differentia diuersorum sensibilibus est duplex. Vna quantum ad quod est, vtriusque & hoc pertinet ad intellectum. Alia quantum ad diuersam immutationem sensus, & hoc pertinet ad sensum.

Dicitur secundo, quod licet cognoscatur per intellectum, tamen prius oportet illam per sensum cognoscere, unde negatur consequentia.

Differentia diuersorum sensibilibus.

Disputatio de sensu communi.

Tex. 10.

Opinio Petri de Iarantia 1. sent. dist. 8.

ADDITIO

CIRCA hoc quaesitum potest esse dubitatio, si sensus communis percipere possit contraria, vel sensibilia diuersorum generum sub vnica actione, an sub diuersis actionibus, quia cum intellectus non possit hoc facere, multo minus & sensus, quod autem intellectus non possit, adest dictum Aristot. 4. metaphysic. qui vnus non intelligit, nihil intelligit, nunc sic magis videtur de intellectu, quam de sensu cum sit efficacior in cognoscendo, sed intellectus hoc agere non potest, igitur neque sensus.

Adde quod virtus illa quae immutatur a contrariis, & diuersis immutationibus, comprehendit ipsa diuersas actionibus, quia sic comprehendit, prout immutatur, sed immutatur diuersis immutationibus, quia vnus immutatur sicut habitus, & alterum, ut priuatio; igitur vna actione sensus non poterit diuersa sensibilia percipere.

Adde adhuc, quia sicut est de diuersis sensibus respectu vnus sensibilis, sic de vno sensu respectu diuersorum sensibilibus, sed diuersi sensus non possunt comprehendere vnus sensibile actione vna: ergo vnus sensus diuersa sensibilia per vnam actionem non poterit cognoscere, maior patet per conuenientem similitudinem, minor quia est manifesta.

Propter has rationes fuerunt aliqui dicentes, quod virtus comprehendens contraria percipit ea diuersa.

actionibus, quia eo modo sentit, quomodo agit, sed agit diuersas actiones, igitur & per diuersas actiones quoque sentit, sed ista opinio est falsa, quia cum ita se habeat sensus ad sensibilia, vt intellectus ad intelligibilia, vt docet Arist. 3. de anima, sed intellectus intelligit diuersa vnica actione, vt patet componendo, & diuidendo, igitur &c.

Præterea sequeretur, quod vnus subiectum simul haberet diuersa accidentia eiusdem speciei solum modo differentia, nam omnes operationes eiusdem potentiae sunt vnus speciei, & sic si simul ageret diuersas actiones, sequeretur illud impossibile, quod est contra Arist. 5. met. huius opinionis est Auerr. lib. de sensu, & sensa to dicens, quod virtus sensus communis, secundum quod est vna, iudicat diuersa iudicio vno.

Et nota, quod hoc est peculiare de sensu communi, licet nonnulli fuissent reperi Philosophi, qui de sensibus particularibus etiam hoc asseruerunt, moti ex hoc, quia si sensus particularis cognoscit suam propriam operationem, vt visus visionem, & sic de alijs, sicut sensus communis, qui cognoscit operationes sensuum particularium propterea iudicat diuersa vno iudicio, hoc idem facere potest sensus particularis, quod autem particularis sensus, puta visus cognoscit suam operationem, probant, quia si aliquis sensus cognoscit operationem visus, ille sensus habet operationem aliquam, hoc est clarum, & apertum: aut ergo cognoscit eam, aut non, si cognoscit eam, eadem ratione visus cognoscit suam operationem, cum omnis sensus sit virtus organica, & in magnitudine, non vt ergo ratio, quare vnus cognoscit suam operationem, & non alius, sed isti desipiunt valde, quoniam illud quod cognoscitur a visu debet aliquid agere in visum, cum sentire consistat in quodam pati sensibili, sed visio, aut auditio nihil potest agere in visum, quia actus non agit in suum proprium subiectum, visio autem est actus visus, igitur nunquam poterit visus ad tantum opus eleuari.

Et confirmatur, quia sensus particularis non cognoscit nisi sensibilia propria, aut communia per se, sed videtur non est aliquid sensibile commune, nec sensibile proprium, quia omne sensibile proprium est de genere qualitatis, videre autem est actio, aut passio, igitur falsa est haec opinio. ratio adducta est nullius momenti, quia iam non proceditur in infinitum in ipsis potentis cognitionis, tunc ipse intellectus oportet vt sit cognoscituum omnium inferiorum virtutum & operationum suarum, & cognoscit etiam propriam operationem, cum sit immaterialis, quare ratio ex se ipsa se interimit, nisi vellemus dicere, quod sensus particularis cognoscit priuationem, cognoscendo se non immutari a sensibili, vt visus cognoscit tenebram, cognoscendo se non immutari a lumine, & auditus cognoscit silentium cognoscendo se non immutari a sono, & sic in alijs, cuius signum est, quod si aliquis homo habeat oculos, clausos, & ducatur ad locum tenebrosum, ipse quamdiu tenebit oculos clausos, non cognoscet an sit in tenebris, vel in lumine, & statim si aperiet oculos, percipiet se esse in tenebris, quod non videtur fieri, nisi quia visus cognoscit tenebram, cognoscendo se non immutari a lumine, sed non immutari a lumine cognoscere non potest, nisi cognoscatur, aut cognouerit se immutatum fuisse, quia negatio non cognoscitur nisi per affirmationem aliquo modo, & sic cum immutari a lumine sit operatio visus, sequitur quod visus cognoscatur suam operationem, non tamen ex hoc sequitur, quod cognoscatur suam sensationem, visionem, quia visio luminis non est formaliter, & essentialiter ipsa immutatio visus a lumine, vt oibus satis patet; unde sequitur quod tantummodo sensus communis vnica actione cognoscatur diuersa.

Impugnatur haec opinio. Tex. 3.

Tex. sine d. men.

Opinio Platini.

de anima. Tex. 112.

diuersorum generum sensibilia, vt dictum est.

Legit D. T. p. 1. q. 8. ar. 4. i quo disputat, si intellectus sit possibilis plura intelligere, & 1. cont. gen. c. 55.

Ad secundam dicimus, quod cum vnus quodque contrarium immutat sensum secundum se, & per potentiam propriam, tunc facit immutationes contrarias quodammodo, vel diuersas, & hoc non est simul sed successiue, sed cum immutat simul, tunc non facit diuersas immutationes omnino, sed vnus sub ratione conuenientiae, vel differentiae.

Ad vltimam negamus similitudinem, quia diuersi sensus respectu nullius sensibilis possunt habere operationem vnus, quoniam ad vnitatem operationis requiritur vnitas virtutis operantis, sed vnus sensus bene potest habere vnus actionem, respectu diuersorum sensibilibus in vno communicantibus, & ratio est, quia semper virtus superior potentior est inferiori, constat autem, quod sensus communis est superior, & nobilior sensibus particularibus, & ideo poterit cognoscere obiecta ipsorum particularium sensuum, licet diuersi particularis sensus non possint per se cognoscere vnus obiectum, ex quibus patet solutio dubitationis motae.

QVAESTIO II.

Vtrum phantasia sit motus factus a sensu secundum actum.

Phantasia vtrique erit motus, &c. Tex. CLXI.

Magister Chrysolomus 9. 59. huius libri.

QVARTO secundo, Vtrum phantasia sit motus factus a sensu secundum actum. Et videtur quod non.

Primo. Potentia animae non est motus, sed principium motus aut operationis, sed phantasia est potentia animae, ergo non est motus.

Secundo. Non existit sensu in actu, est phantasia, vt patet in dormientibus; ergo non fit a sensu in actu.

Tertio. Si phantasia esset motus factus a sensu in actu, eodem modo res apparerent phantasiae & sensui exteriori: sed hoc est falsum, ergo &c. Probarur consequentia, quia motus sensus particularis esset ab eadem causa, scilicet ab obiecto sensibili, quod prius immutaret sensum exteriorem, & posterioris phantasiae: falsitas consequentis patet, quia id quod videmus esse album in die, phantasiae in nocte esse nigrum.

Quarto. Aliquando phantasiae aliquid, quod non cadit sub sensu exteriori, sicut montem aureum: ergo est aliquid motus phantasiae, qui non est causatus a sensu secundum actum: ergo &c.

Quinto. Hoc conuenit omnibus potentis interioribus, actus enim omnium interiorum potentiarum causatur a sensu secundum actum: ergo illa non est conueniens diffinitio phantasiae.

In oppositum est Philo.

Respondeo. In ista quaestione tria sunt facienda. Primo videndum est quid hic diffiniatur. Secundo ponitur aliqua necessaria ad diffinitionem. Tertio, declarabitur diffinitio.

Quantum ad primam conueniunt omnes in hoc,

quod si Phil. intendat immediate dare diffinitionem potentiae phantasiae, supplenda est illa diffinitio sic: phantasia est motus, id est potentia in qua est motus factus a sensu secundum actum. Si autem intendat diffinire immediate actum phantasiae, quod est phantasiari, quod magis ex processu Philosophi videtur, per diffinitionem actus dicitur Philosophus intelligere diffinitionem potentiae. Nam si phantasiatio est motus factus a sensu in actu, phantasia erit potentia, quae mouetur a sensu secundum actum.

Differentia autem videtur inter S. Th. & quosdam alios quantum ad potentiam, quatenus intendit diffinire Phil. Nam videtur velle S. Th. quod Phil. intendat diffinire phantasiae, quae est potentia distincta a cogitativa, sine extimatiua. Dicitur enim in fine expositionis. Vtrum autem iste motus aliam potentiam requirat quam sensitivam, Philosophus hic non determinat, sed videtur, quod cum sit diuersitate actuum distinctuantur potentiae, & diuersitas motus requirit diuersa mobilia, quia quod mouetur non mouet se ipsum, sed alterum, necessarium videtur, quod sit alia potentia phantastica, siue imaginatiua a sensu. Ex quibus dat intelligere, quod nomine phantasiae intendit particularem potentiam interiorem, quae apud ipsam etiam imaginatiua appellatur. In tractatu etiam de potentis animae, enumerans potentias sensitivas interiores, dicit: Secunda vis interior est phantasia, quae est motus factus a sensu secundum actum, vt dicitur 3. de anima.

Aliqui autem alii dicunt, quod Phil. dat diffinitionem communem phantasiae, & extimatiuae, & quod accipit hoc nomen phantasia, tanquam quoddam commune comprehendens sub se phantasiae proprie dictam, & extimatiuam, siue cogitatiua. Ad quam positionem confirmandam duas rationes adducunt. Quarum vna est.

Philosophus dicit animalia agere, & pati secundum phantasiae, certum est autem animalia non agere secundum phantasiae proprie dictam, quia si illam animalia non iudicant aliquid esse conueniens, aut nocuum, sed solum secundum extimatiuam, vt etiam dicit S. Th. ergo Phil. non accipit phantasiae, vt contra extimatiuam est distincta.

Secunda ratio est, quia Philo. esset diminutus, nullibi enim determinat de virtute extimatiuae: unde si nec in hoc loco de ea determinaret, effectus valde diminutus.

Sed quia ista opinio non videtur esse ad mentem Phil. ideo pro positione S. Tho. qui ponit hic diffinitionem phantasiae proprie dictam, occurrit mihi ratio vna, ex verbis Phil. sumpta. Pro qua ratione supponitur primo, quod Philo. accipiat phantasiae eodem modo a principio: unde incipit de phantasia determinare vsque ad finem. Tunc ex processu suo, quia primo declarat quid non sit. Secundo quid sit, tum etiam quia vteretur aequiuocatione modo nomine aequiuoco vtatur, quod nullo modo tanto Philo. est attribuendum. Supponitur secundo quod ipse dicit, Opinionem scilicet distinguam a phantasia, quia ad opinionem statim sequitur passio, non autem ad phantasiae: sed sic nos habemus secundum phantasiae, sicut si essemus con-

Quid sub nomine phantasiae diffinitur a Philosopho.

Lecl. 63.

Tex. 161.

Tex. 41.

Lecl. 4.

A Tex. 156. nem.

Tex. 154.

siderantes in pictura difficilia, & confidentia. Tunc arguitur sic. Si per phantasiam Philosophus etiam intelligeret cogitativam, seu extimatiuam, tunc phantasiam sequeretur passio in appetitu: quia per extimatiuam in brutis iudicatur aliquid esse conueniens, aut nociuum, similiter et per cogitativam in homine de rebus particularibus. Sed oppositum dicit Philosophus, ut ad ductum est, scilicet quod ad phantasiam non sequitur motus, ergo non debemus nomine phantasie in hoc loco intelligere etiam extimatiuam.

Rationes autem in oppositum non difficile est solueri. Ad primum quidem dicitur primo, quod duplex est potentia, secundum quam animal potest dici agere. Vna secundum quam animali simpliciter praesentatur aliquid obiectum prosequendum, vel fugiendum, sicut per visum representatur aliquid coloratum. Alia per quam iudicatur de tali re praesentata, vtrum sit conueniens necne, & ista duo requiruntur ad hoc, ut appetitus moueatur, nisi a re apprehensa sub ratione conuenientis, aut nociui.

Dicitur secundo, quod secundum extimatiuam animalia bruta mouentur, sicut per potentiam in dicantem aliquid esse conueniens, aut nociuum, & imperantem motum, & de tali modo mouendi non loquitur hic Philosophus; unde non est ad propositum. Secundum phantasiam autem mouetur sicut per potentiam representantem simpliciter aliquid obiectum conueniens, aut nociuum, ad quod mouentur, & tunc animalia dicuntur moueri secundum phantasiam, quando secundum extimatiuam virtutem iudicant, secundum quod apparet phantasie, & mouentur ad id quod per ipsam est apprehensum, quod quidem accidit etiam hominibus, quando velatum est iudicium rationis, & de hoc modo mouendi loquitur Philosophus; quod etiam ex verbis Comm. apparet; vbi dicit.

Et quia sensationes finguntur & remanent in animali imaginante post absentiam sensibilibus, in eo modo secundum quem erant apud praesentiam sensibilibus, ideo animal mouetur ab istis sensationibus per hanc virtutem apud absentiam sensibilibus: & post pauca. Illa virtus remanet eodem modo, secundum quem erat apud praesentiam sensibilibus, & vniuersaliter, vtilitas sensuum apud praesentiam sensibilibus data est huic virtuti apud absentiam sensibilibus. hac ibi. Ex quibus verbis habetur primo, quod ideo animalia mouentur secundum phantasiam, quia sensationes in eis remanent etiam in absentia sensibilibus, & per consequens, quod representant obiectum. Habetur secundo, quod virtus phantasie tanta est in absentia sensibilibus, quanta est virtus sensuum exteriorum ad eorum praesentiam. Certum est autem sensus exteriores non habere virtutem mouendi appetitum, iudicando aliquid esse conueniens, aut nociuum, sed tantum apprehendendo, & proponendo obiectum: ergo eodem modo dicendum est de phantasia. Quantum ergo ad hunc modum negatur minor, si dicitur quod secundum phantasiam proprie dicitur animalia non agant, patiantur primo modo.

Ex hac solutione tollitur contradictio, quae videtur esse in verbis Philosophi, dum in vno loco dicit, quod secundum phantasiam non patimur, inferius autem dicit animalia multa agere, & pati secundum phantasiam. Dicitur enim quod in primo loco intendit, nos non agere aut pati per phantasiam, tanquam per principalem potentiam, iudicantem aliquid esse conueniens, aut nociuum.

Inferius autem intendit animalia agere secundum phantasiam, tanquam secundum virtutem apprehendentem, & absolute proponentem obiectum: hac autem non sunt contradictoria.

Ad aliam rationem dicitur, quod Phil. non est diminutus. Aut enim quia posuit illas virtutes sensitiuas solum, quarum operationes erant omnibus notae, operatio autem cogitativa non erat omnibus nota, ideo non determinauit de illa virtute. Vel forte dicendum & melius, quod Philosophus determinando de memoria & memoria & reminiscencia, dat intelligere potentiam extimatiuam: quia sicut memoria est conseruatiua in intentionum in sensatiua: ita oportet esse vnam potentiam, quae eliciat huiusmodi intentiones in sensatiua: quae extimatiua dicitur siue cogitativa. Vnde ibi ponit Philosophus, quod reminiscencia est actus virtutis cogitativae.

Quantum ad secundum. Sciendum primo, quod phantasia quod est obiectum phantasiae, non continetur sub se aliquid praeter obiecta sensuum exteriorum, unde non percipit phantasia nisi quae sensibus exterioribus percipiuntur, aut secundum totum, aut secundum partem, vt dicit Philosophus, dum dicit de phantasia loquens. Sed in his quibus sentiuntur, & quorum sensus est. Differt autem a sensibus exterioribus, quia illi percipiunt eorum obiecta in eorum tantum praesentia: phantasia autem et in eorum absentia. Ex quo sequitur oportere prius immutari sensus exteriores, & per illos phantasiam, ad hoc vt obiecta per sensus exteriores ad phantasiam perueniant, sicut lumē per fenestras ad penetralia domus ingreditur.

Sciendum secundo, quod motus dupliciter potest accipi. Vno modo vt est actus imperfecti, & existens in potentia ad formam, sicut cum aqua calefit, calefactio quae est in aqua, est actus existentis in potentia ad calorem, dum enim aqua calefit non habet calorem, qui est terminus motus. Alio modo vt est actus perfecti, & existentis in actu per formam, eo modo quo dicimus intelligere esse quendam motum, est enim intelligētis, qui est in actu per speciem intelligibilem, quae est principium intelligendi. Motus autem qui est actus imperfecti dupliciter accipitur. Aliquando enim accipitur pro receptione formae cum abiectione contrarii, sicut cum aqua calefit, recipit calorem & amittit frigiditatem. Aliquando vero pro sola receptione formae, & hoc modo dicimus, quod visus mouetur a visibili, dum eius spem sensibilem recipit.

Sciendum tertio, quod sensus aliquando est in actu, aliquando in potentia, vt saepius docet Philosophus. Dicitur tunc sensus in potentia quando non sentit actualiter, sicut visus dormientis. Dicitur autem sensus in actu, quando actualiter sentit, sicut dicitur visus in actu, quando actualiter videt.

Tex. 154. Lect. 76.

Exprimuntur mens Phil. sophi.

Tex. 160.

Motus duplex.

Motus qui est actus imperfecti dupliciter accipitur.

Tex. 53.

Quan-

Tex. 160. Diffinitio phantasiae.

Quantum ad tertium. Diffinitio phantasiae est ista, vt Philosophus ponit. Phantasia est motus a sensu secundum actum factus. Vbi Phil. actu phantasiae principaliter, vt dictum est, diffinit. In hac autem diffinitione duo sunt declaranda.

Primum est hoc, quod dicitur motus. Pro cuius intelligentia sciendum est, quod in operatione phantasiae sicut in operatione cuiuslibet sensus duo concurrunt, scilicet receptio speciei obiecti, & iudicium pro motum ergo phantasiae, aut receptionem phantasmatis, aut iudicium de re phantasmabili possumus intelligere. Si receptionem phantasmatis intelligamus, tunc motus accipitur, prout omnis receptio dicitur motus, non autem prout motus dicitur etiam abiectionem contrarii, quae fit in successu, & tunc phantasia est motus, i. est receptio rei sensatae a sensu. Si autem per motum accipimus iudicium & operationem phantasiae, ut magis videtur esse de mente Philosophi, tunc accipitur pro eo quod est actus perfecti, prout omnis operatio dicitur motus, non pro actu existentis in potentia, unde sensus est, phantasiae est motus, i. est operatio causata a sensu secundum actum.

Quid intelligendum uenit nomine sensus in actu.

Secundum declarandum est, factus a sensu secundum actum. Pro cuius declaratione duo sunt notanda. Primum, quod nomine sensus in actu non solum sensus exterior hoc loco, sed etiam sensus communis accipitur. Iudicium enim sensus particularis per sensum communem accipit complementum. A tali ergo sensu in actu, id est actualiter sentiente vel qui sit actualiter sentiens, causatur operatio phantasiae, quia a tali sensu phantasma, quod est principium operationis phantasiae, originem capit, vel etiam a sensu causatur receptio, sicut passio causatur ab agente in passum secundum primam expositionem. Secundo notandum, quod operationem sensus interioris causari a sensu exteriori, est commune omni sensui interiori: sed causari illam immediate a sensu exteriori secundum actum, sub sensu exteriori comprehendendo etiam sensum communem, est proprium phantasiae, & ideo motus phantasiae est similis motui sensus exterioris, quantum ad ea quae cognoscuntur. Per phantasiam enim cognoscuntur ea quae sensibus exterioribus cognoscuntur, & eodem modo, i. individualiter, per alios autem sensus cognoscuntur et illa, quae sensibus exterioribus non cognoscuntur, sicut amicitia, & huiusmodi, vt plenus in quaestione sequenti manifestabitur. Oportet ergo intelligere diffinitionem operationis phantasiae, quod est motus a sensu secundum actum factus, scilicet immediate.

Tex. 160.

Tex. 143.

tum, sensus autem a sensibili mouetur. Supponit tertio, quod motus causatus a sensu est similis sensui. Probatur, quia omne agens agit sibi simile.

Ex istis arguitur sic. Est alius motus causatus a sensu secundum actum, sed non potest esse alius motus factus a sensu, quam motus phantasiae: ergo motus phantasiae est motus factus a sensu secundum actum, consequentia nota cum maiori. Probatur minor. Tantum ille motus est factus a sensu in actu, qui est similis actui sensus, pater ex tertio supposito, sed tantum motus phantasiae est talis, dictum est enim in primo supposito, quod phantasia est tantum eorum, quorum est sensus exterior: alii autem sunt etiam eorum, quorum non est sensus, ergo &c.

Ad rationes in oppositum responderetur. Ad primum dicitur primo, quod non diffinitur hic phantasia immediate, sed actus eius.

Dicitur secundo, quod si diffiniatur potentia illa, est praedicatio non essentialis, sed effectus de causa: & est sensus, phantasia est motus, i. est potentia, in qua est motus.

Ad secundum dicitur, quod sic est intelligendum. Phantasia est motus factus a sensu secundum actum, qui, sicut in actu, vel qui sicut in actu, unde in dormientibus, licet non sit sensus in actu, sicut tamen dum vigilarent.

Ad tertium dicitur primo, quod res apparent sensui, & phantasiae eodem modo communi, id est individualiter.

Dicitur secundo, quod consequentia falsa est, quantum ad modum particularē. Ad probationem dicitur, quod licet actus sensus, & phantasiae sint ab eadem causa causati, sub obiecto, non tamen eodem modo, quia actus sensus est ab obiecto immediate, actus autem phantasiae mediate: quanto autem aliquid elongatur a causa, tanto minus recipit similitudinem causae.

Ad quartum dicitur, quod nihil cadit sub phantasia, quod non fuerit sub sensu, aut secundum se totum, aut secundum partes; mons enim aureus, licet non fuerit sub sensu secundum se totum, sicut tamen secundum partes, sicut dum aliquis vidit montem, & vidit aurum.

Ad quintum negatur assumptum. Ad probationem dicitur, quod licet omnis actus interiorum potentiarum causetur a sensu exteriori, non tamen omnis ab illo causatur immediate: sed solus actus phantasiae, ut dictum est.

A D D I T I O

Quia in hoc quaestio multa interponuntur de sensu communi, & praecipue in definitione phantasiae, quando dicitur, quod est motus, i. operatio causata a sensu secundum actum, nomine sensus in actu non solum uenit intelligendus sensus exterior, sed etiam sensus communis, quare hic difficultate quadam, num somnus sit passio ipsius, an alius alterius sensus, quando quidem aliqui fuerunt dicentes, somnum non esse passionem sensus communis, siquidem illius

Soluuntur rationes in oppositum.

Difficultas de somno, cuius est passio. Primo post. Tex. 111.

Pulehra dubitatio.

Duplex est potentia secundum quam animal potest dici agens.

Comm. 16.

Quare animalia hic mouentur secundum phantasiam.

illius est passio somnus, quod primo immobilitatur, quia passio debet assignari primo subiecto, vt scribitur in Posterioribus, nunc autem sensus communis no primo immobilitatur in somno, quia primo deprimitur caput, & postea clauduntur palpebrae, & immobilitatur oculi, & tunc est somnus perfectus: non igitur erit passio ipsius sensus communis.

Præterea: somnus non est passio illius, quod operatur in somno, quia illud debet immutabilitari, qd somno premitur, sed sensus communis operatur aliquando in somno, siquidem in somno iudicamus nos videre, & audire, & sic de alijs, & hoc non fit nisi per sensum communem: quoniam illius est de operationibus particularium sensuum iudicare, vt patet in hoc libro.

Adde etiam, quia somnus est passio illius, à quo calor, & spiritus trahuntur; propter hoc enim redditur immobile illud, cuius somnus est passio, sed a corde, quod est primum subiectum, non retrahitur calor, & spiritus immo ad ipsum retrahuntur: sequitur ergo somnum non esse passionem sensus communis.

Pro veritate huius difficultatis est sciendum, quod in dormiendo ligantur, & immobilitantur oēs particulares sensus, quia si in somno nō immobilitaretur omnes sensus, immo vnus, aut plures operaretur, tūc simpliciter dormiens esset vigilans simpliciter, nam operans secundum vnā virtutem sensitiuā, est simpliciter vigilans, cum sit sentiens simpliciter, & sic privatiue opposita simul inessent eidem simpliciter organo, in somno. n. simpliciter immobilitati sunt omnes exteriores sensus.

Est etiam sciendum, qd somnus est impatientia sentiendi propter excessum vigiliæ, vel ut alij dicunt, qd est immobilitatio sensuum, quia non possunt exercere proprias operationes, respectu sensibilium exteriorum, hinc sequitur, qd somnus est impotentia detinē actum rerum existentium, quia licet in somno sensus bene moueatur a simulacris interioribus existentibus, nō tamen subministratur ei a sensibus qui sunt extra, immo ex alia parte ligati, & immobilitati, & cū sit quoque somnus ligamentum sensuum cum confortatione eorumdem, sicut vigilia est solutio in usum sensuum cum debilitatione eorum: semper. n. sensus in operando indigent spiritibus diffusis, & dispersis ad exteriora, & in operando consumuntur huiusmodi spūs, & deperduntur continue, & cum sint finitæ virtutis, tandem omnino deficerēt, nisi animal quiesceret ab operatione sentiendi, & ideo oportet huiusmodi animal quiescere, & huiusmodi qes est somnus, & tūc fit quædam reparatio spirituum ex subtilissima nutrimentatione caloris digerentis, & causa remota eius est euaaporatio, quæ eleuata fuit ad cerebrum, & ibi infrigidata, & ingrossata, & descensu luo repellit spiritus, & prohibet ab interioribus, ad exteriora diffundi, & hæc dicitur causa positiua, & remota, causa uero propinqua est priuatio influxus spirituum ad organa sensuum, & sic respondendo, Ad quæ situm principale dicimus, qd somnus est passio sensus communis, quia somnus est passio illius, quo immobilitatio oēs sensus particulares immobilitantur, & non econuerso, sed sensu communi immobilitato, immobilitantur oēs sensus particulares, quia ab ipsa est influentia virtutis in omnibus sensibus, & non econuerso; igitur &c.

Ad rōnes in contrarium dicitur, & ad primā, quod somnus est passio illius, quo primo immobilitatur eua salitatio, & natura, modo quauis primo appareat immobilitatio, & ligatio partium exteriorum, tamē hoc causatur ex priuatione influxus a sensitiuo communi ad eas: primo. n. euaaporatio infrigidata debilitat termi

nos sensuum, & tunc cadunt partes exteriores graues, ut caput, & palpebrae, quæ calor recipiuntur ad intra, tandem oppilatis vijs spirituum, priuatur influxus spirituum, & fit somnus perfectus.

Ad secundam dicimus, qd in somno sensus communis non operatur circa sensibilia exteriora, nec ab eis immutatur, mediantibus sensibus particularibus, sed bene immutatur a simulacris sensibilium interiorum referuatis, & illa sensatio sensus communis, quam facit cum immutatus est ab imaginibus interiorum referuatis, est obiectum sensus communis, & quid spirituale. s. imago rei interiorum referuata.

Ad ultimam dicimus, qd non oportet somnum esse passionem illius, a quo retrahuntur spiritus, sed illius ad quod retrahuntur; quia illud fit impotens moueri a sensibus exterioribus, eo qd sensus particulares spiritibus priuati, non possunt ipsum immutare. uide Alb. de sensu, & sensibili, tract. 1. cap. 2. & Auer. eodem lib. cap. 2.

Lege D. Th. lib. de sensu & sensato, lect. 5.

Q V A E S T I O III.

Vtrum sint tantum quatuor vires interiores.

De phantasia quidem igitur quid est, &c. Text. CLXIII.

Quæritur tertio, Vtrum sint tantum quatuor vires interiores. Et videtur quod non.

Primo. Quia Auicenna in suo libro de anima ponit quinque.

Secundo. Iuxta doctrinam S. Th. alia est potentia quæ recipit, & alia quæ conseruat, sed phantasia recipit phantasmata, ergo illa quæ conseruat phantasmata, erit alia à phantasia, & per consequens erunt plures quam quatuor.

Respondeo. In ista quaestione tria sunt facienda. Primo. n. ponētur aliqua necessaria ad declarationem quæ sit. Secundo declarabitur, quæ sint potentie sensitivæ interiores. Tertio ostendetur, quæ sint organa illarum potentiarum.

Sciēdum primo, qd ad vitam animalis perfecti requiritur, qd non solum rem ad presentiam sensibilis apprehendat, sed etiā in eius absentia, alioquin animal, cum aliquam sequatur apprehensionem, non moueretur ad absens.

Sciēdum secundo, qd animal non solum propter delectabile, & cōtristabile secundum sensum mouetur, sed etiā propter alias utilitates, aut nocumenta aliqua querit aut fugit, sicut ovis veniētem lupum videns fugit, non quia indecēciam coloris, & figuræ horreat, sed tanquam inimicum suæ naturæ.

Sciēdum tertio, qd eorum quæ sensibus interioribus percipiuntur: quædam dicuntur formæ sensatas, quædam formæ insensatas: formæ sensatas vocatur

Huius libri Text. 36.

Quid est somnus, variæ opin. Philosophorum.

Quid est vigilia.

Quæ est causa remota somni. Quæ est causa propinqua somni.

Somnus est passio sensus communis.

sensibus interioribus formæ sensatas & insensatas percipiuntur. p. p. q. 78. art. 4. & c.

tur, sensibilia propria & communia, quæ sensibus exterioribus cognoscuntur, formæ insensatas sunt proprietates cōiunctæ, quæ sensibus exterioribus non apprehenduntur, & sunt bonitas, malitia, odium, & similia. Sciēdum quarto secundum S. Thom. qd in corporalibus bene recipere, & bene conseruare reducuntur ad diuersa principia. Nā humida bene recipiunt, & male retinent, sicca vero econuerso cū difficultate recipiunt, sed bene retinent, vnde ad hoc vt aliqua virtus sit bene receptiua, dominiū humiditatis supra siccitatem in cōplexione organi requiritur, ad hoc autem vt virtus sit bene conseruatiua in organo eius, dominiū siccitatis supra humiditatem exigitur.

Ex quibus omnibus sequitur, primo oportere esse in animali aliquas potentias apprehēdētes rē in ipsius absentia, cum principij operationis vitalis sit aliqua potentia. Sequitur secundo nō tantum sufficere potentiam, quæ recipiat formas sensatas, sed etiam oportere esse potentiam receptiuam formarum insensatarum. Sequitur tertio bene potentiam receptiuam debere diltingui à potentia bene conseruatiua, cum recipere & conseruare reducatur ad diuersa principia.

Quantum ad secundam dissentit Commen. & S. Tho. ab Auicenna & Alber. Secundum Commen. & S. Thom. sunt quatuor, scilicet sensus communis, imaginatiua, quæ etiam alio nomine dicitur phantasia, cogitatiua, & memoratiua.

Sensus communis est virtus bene receptiua formarum sensatarum, cuius est cognoscere operationes sensuum exteriorum, & ponere discretiā inter sensibilia diuersorum sensuum, & hic sensus non conseruat species sensatas, saltem per longum tempus.

Imaginatiua siue phantasia est virtus cōseruatiua specierum sensatarum, cuius est phantasmata intellectui presentare, cōponereque formas imaginatas, vt formā montis, & formam auri imaginatiue ipsa, sicque montem aureum cōstituire.

Ista virtus ad duo disponitur secundum Alb. Primo ad scientias mathematicas, vnde qui subtilē habet intellectum, & cū hoc imaginatiua organum bene dispositum habet, proficiunt multum in mathematicis. Secundo disponit ad prophetiā. Qui enim cū intellectus bonitate bonā habet imaginatiōem, duabus conditionibus obseruatis, efficiuntur prophete. Prima est vt solitarij sint, & moribus sensu abstracti: quia multus motus sensuum suo eum multum impedit in istis effectibus corporū cœlestium manifestari. Secūda est, vt à cura carnis, & delitijs corporis abstrahatur, cura enim carnis occupat animam, vt impressiones celestes percipere nequeat. Nā propter vnionem potentiarū in anima, quando intēditur operatio vnus potentie, alterius potentie actus impeditur.

Extimatiua quæ in homine dicitur cogitatiua, est virtus cuius est elicere, & recipere intēciones insensatas ex sensatis, puta amicitie, inimicitie, & huiusmodi; non quidem in viuierali secundum

Albertum, sed in particulari, accipit enim illas in hac imagine & in illa. Huic virtuti cōuenit primo cognoscere intēciones indiuiduales omnium gradicamentorum secundum Comm. non quidem quia omnes cognoscat, sed quia de omnibus aliqd cognoscat. Secundo habet componere formā intentionis cum suo idolo, sicut cum animal vidit album, cogitatiua componit formam albi cū visione, & recordatur animal album se vidisse, componit etiā intēciones cū intentionibus, puta inimicum cum filiatione, vt patet cum ovis illi lupum iudicat inimicum. Tertio cum fuerit cogitatiua cōiuncta cū imaginatiua, & memoratiua, repræsentat aliquod indiuiduum nunquam apprehensum a cogitante, sicut cum cogito atate Sor. & eius agritudinē, aliasque circūstantias, & cogito alios homines ex eadē agritudine mortuos, cōsequēter iudico istum esse moriturū, & istud pertinet ad experimētū, quod Sanctus Th. in 1. Met. attribuit cogitatiue. Quarto ista virtus in homine de particularibus rōcinatur, sicut intellectus de viuieralibus. Item eius est syllogismū expositoriū, propositionesque singulares formare.

Tract. 1. c. 1.

Ista virtus ab imaginatiua secundum Alb. est distincta. Primo quia ad imaginem rei solam nō sequitur motus misericordie, vel tristitie, prosequutionis, aut fuge, ad extirpationem autem aliquod istorum consequitur. Secundo quia extimatiua est magis actiua, q̄ imaginatiua, quoniam intēciones elicere est magis agere, quā speculari imagines tantū. Tertio quia extimatiua est motiua per hoc quod determinat ad quid moueri debeat animal, & quid fugere, non autem imaginatiua.

Tract. 1. c. 2.

Sciēdum tamen, qd licet sit eadē potentia quæ dicitur in homine cogitatiua, & in brutis extimatiua quantum ad operationes, tamen aliquā secundum S. Th. differentiam habet. Primo quia bruta illas intēciones insensatas solum naturali quadam instinctu percipiūt, homo autem quodam discernenscursu, vnde in homine dicitur ratio particularis. Secūdo quia cogitatiua in homine, eo quod simul est cum intellectu, indiuiduū vt sub natura communi cōtinetur agnoscit, cognoscit enim hunc hominem, in quantum est hic homo: extimatiua autem alicuius operationis terminus est vt principium, ovis enim cognoscit hunc agnū, non in quantum est hic agnus, sed in quantum est lactabilis.

Quomodo differant cogitatiua, & extimatiua in episcopo de potentia animæ, vid. D. Thom.

Virtus memoratiua est, quæ species insensatas conseruat, & etiam sensatas secundum Commen. Quantum ad istam virtutem homo ab alijs animalibus in modo operandi differt. Bruta enim habent, memoriam in subita recordatione præteritorum, homo autem vltra hoc habet reminiscētiā, quasi syllogistice inquirendo præteritorum memoriam secundum intentiones indiuiduales. Hæc est opinio Comm. & S. Th. circa quā duo occurrunt dubia.

Primum est: quia de cogitatiua dictum est, qd eius est intēciones insensatas elicere. Cōtra. Sequeretur. n. qd sentire esset agere, & qd virtus sensitiva non informata similitudine rei sensibilis operationem

Tex. 34

operationem haberet, quae sunt contra mentem Philo. dicentis, quod sentire in quodam pati consistit, & quod oportet ex sensu, & sensibili effici vnu scilicet per similitudinem sensibilis receptam insensu. Probatur consequentia quoad primam quidem partem, quia vt dictum est elicere est agere; quoad secundam vero, qd abstrahit vnum ab altero; nae illud in se dum abstrahit, nisi ex se abstraheret; ergo si habet cogitativa elicere tantum species insensatas ex sensatis, dum elicit non habet illas in se, & per consequens sine similitudine existet in se operatur.

r. Phys. tex. 49. & S. Th. vt sup.

Secundum dubium est, quia dictum est cogitativa cognoscere singulare ut sub natura vniuersali continetur. Contra, sequeretur, n. q. cogitativa cognosceret vniuersale, hoc est contra Phil. ergo &c. Probatur consequentia. Cognoscens vnum, vt habet relationem ad alterum, cognoscit & alterum, relatione enim non cognoscitur nisi cognitis terminis; ergo si cogitativa cognoscit particulare, vt habet respectum ad naturam vniuersalem, tanquam coterminum sub natura vniuersali, etiam vniuersale cognoscit.

Ad primum dicitur primo, quod argumentum supponit cogitativa tantum intentiones insensatas elicere, relique sensatas non cognoscere, quod tamen est falsum. Na quicquid potest virtus inferior, potest virtus superior & nobiliori modo, vnde cum phantasia cognoscat res sensibiles, etiam cogitativa quae est nobilior, illud poterit.

Dico secundo, q. consequentia est falsa. Ad probationem dicitur, q. elicere no est agere, sed operari, sicut videre. Potentia. n. extimatiua similitudine rerum sensatarum primo recipit, deinde intentiones, in quantum immutata est a re sensibili elicit; p. cuius similitudinem in ipsa re sensibili intentiones sensatas adiuuenit.

Ad secundam probationem dicitur, q. licet cogitativa, dum huiusmodi intentiones elicit, no habeat similitudinem, quae illarum tantum intentionum sit representatiua, habet tamen similitudinem rei sensibilis a phantasmate in cogitativa causatam, per quam similitudinem ex re sensibili cognita, illas intentiones insensatas elicit.

Ad secundum dubium potest dupliciter respondere.

Cogitativa individui cognoscere dupliciter intelligi potest.

Primo dicitur, q. illa propositio. Cogitativa cognoscit individuum, vt sub natura vniuersali continetur, duplicem sensum habere potest. Vnus est, q. cogitativa relationem inter individuum, & naturam vniuersalem cognoscit, individuumque illius naturae individuum esse deprehendit, in quo sensu procedit argumentum, & iste non est sensus Communis. & S. Th. Alius sensus est, q. cognoscit omnem naturam existentem in individuo, per quam est individuum illius naturae vniuersalis, non tamen q. relationem vnius cognoscat ad alterum, & iste est verus sensus, contra quem non procedit argumentum.

Respondetur secundo, quod proprie loquendo, operatio sensitiua non est potentia, sed composita, vnde sensus illius propositionis est, quod homo per cogitativa cognoscit individuum, vt fiat sub natura vniuersali, non quod naturam vniuersalem

per cogitativa cognoscat, sed quia per intellectum cognoscit naturam vniuersalem, & per cogitativa individuum, vt sub natura vniuersali continetur, sic q. vnus homo cognoscit relationem individui ad naturam vniuersalem, sed per intellectum cognoscit vnum extremum, & alterum per cogitativa. Vnum tamen responso est melior.

Auicenna autem 6. naturalium posuit quinque potentias, scilicet, sensum communem, phantasia imaginatiua, quae componit formas sensatas adiunctam, extimatiua, & memoratiua. Sed quia S. Th. ponit phantasia posse illas formas sensatas componere adiuncte, ideo apud ipsum imaginatiua aliam potentiam a phantasia ponere non oportet.

Albertus quoque posuit quinque hoc ordine, scilicet sensum communem, imaginatiua, extimatiua, phantasia, & memoratiua, & ponit q. phantasia habet componere imagines cum intentionibus, & intentiones adiuncte, sicut qd hoc dulce est delectabile, & q. hoc delectabile sibi sensum est nociuum. Vnde S. Th. & Commun. ab Alberto differunt, quia Albertus ponit vna potentiam, qua phantasia vocat, qua animal vnu esse tale, & aliud tale, & hoc non esse illud diuidit. Hac aut S. Th. potentiae attribuit extimatiua. Vnde ponitur haec conclusio secundum mentem S. Th.

Sensus interiores sunt tantum quatuor. Probatur. Tot sunt potentiae interiores, quot ad vitam animalis perfecti sunt necessariae, sed tantum quatuor sunt necessariae; ergo &c. Probat minor. Animal necesse est apprehendere species sensatas, & hoc fit per sensum communem. Illi etiam est necesse species sensatas conseruare, & illas adiuncte componere, & hoc fit per imaginatiua; necesse est etiam animali recipere species insensatas, & illas adiuncte, & cum rebus sensatis componere, & hoc fit per extimatiua; habet etiam conseruare, & hoc fit per memoratiua; & pluribus non indiget animal; ergo &c.

Quantum ad tertium sciendum, q. cerebrum animalium in tres partes, qui dicuntur tres ventriculi cerebri, est diuisum, & sunt tres cellulae. Quarum vna est in anteriori parte capitis. Altera circa medietate. Tertia in posteriori capitis parte.

Sciendum vterius, quod differetia videtur in ter medicos, & Arist. quia videtur velle Arist. in de sensu, & sensato, & in de partibus animalium, q. cor sit organum sensus communis, medici vero cerebrum. Sed forte posuit illud Phil. volens intelligere, q. sensus communis primo originatur a corde, licet subiective fit in cerebro.

Supposito ergo, q. omnes sensus interiores sint in cerebro, Diuiduntur Comm. & S. Th. primam cellulam capitis in duas partes. In parte quidem anteriori illius primae cellulae ponunt sensum communem. In parte vero posteriori eiusdem ponunt imaginatiua. Quae potentiae, ideo in eadem cellula collocantur, quia cum imperfectiores in suis operationibus sint, pauciori quantitate spirituum ad perficiendum suas operationes indigent. Extimatiua, siue cogitativa ponitur in media cellula capitis, Memoratiua autem in posteriori cellula.

Quae sint organa sensus interiorum.

Qui autem

Opus. 45.

Com. en. 63.

Qui autem ponunt quinque potentias, diuidit mediam cellulam capitis in duas partes, dicitur, quod communis est in prima parte primae cellulae. In secunda est phantasia secundum Auicennam. siue secundum Alber. extimatiua. In prima parte secundae cellulae est imaginatiua. In secunda vero parte est extimatiua secundum Auicennam, phantasia vero secundum Albe. In posteriori cellula ponunt memoratiua.

6. naturalium Tra. 40. c. 7.

Tra. 40. c. 7.

An omnibus animalibus sint potentiae interiores

Sed querit Alb. Vtrum omnibus animalibus sint omnes istae potentiae.

Ad quod respondet quod no, sed quod in omnibus sunt tres, scilicet sensus communis, imaginatiua, & extimatiua: animalibus autem perfectis infundit omnes. Alij autem dicunt, q. animalia imperfecta nullam istarum virtutum habent.

Ad rationes in oppositum patet ex dictis.

Ad primum quidem dicitur, q. Sanctus Thomas non tenet in hoc opinionem Auicennae.

Ad secundum dicitur, quod phantasia conseruat res sensatas, sensus autem communis recipit.

ADDITIO

Disputatio de numero sensuum interiorum.

6. naturalium.

de anima. Tex. 33.

Lib. de sensu & sensibili. cap. 6.

de anima.

QVAERO circa hanc disputationem, num verior sit opinio Auicennae, quam D. Thom. inter quos est alteratio de numero sensuum exteriorum, & videtur quod probabilior sit positio Auicennae.

Albertus quandoquidem vltra sensum communem, & phantasia, & cogitativa, & memoriam, debet esse remanentia, non loquor modo de extimatiua, quam ponit Auicennas, & de qua currit communis opinio. quod autem debeat poni haec virtus, quae dicitur remanentia probatur ratione, quia erubescimus, cum sine ratione loquimur, remanentia clarum est, quod non est sensus communis, nec phantasia, nec cogitativa, vt patet ex earum definitionibus, quod etiam non fit memoria, sic fusado, quandoquidem illae virtutes non sunt eadem, quae habent diuersas operationes, vt ait Aristot. sed memoria & remanentia sunt tales: igitur &c. probatur minor: quia actus memoriae est referuare aliquid sub ratione praeteriti, & actus remanentiae est inuestigatio alicuius quod excidit a memoria secundum seipsum.

Et confirmatur, quia illae virtutes sunt diuersae, quarum vna inuenitur in aliquo, in quo alia non inuenitur; nam vna & eadem virtus non inuenitur in aliquo sine ipsa, sed memoria inuenitur in brutis, vt patet, remanentia non inuenitur, vt ait Aristot. igitur habeo quod non sunt eadem.

Adde, quod si illae virtutes essent eadem potentia, tunc habens bonitatem vnius haberet bonitatem alterius: sed hoc est falsum, quia aliqui sunt memoratiui: sicut tardi, qui tamen sunt male remanentii, & e contra, aliqui sunt bene remanentii, & sunt male memoratiui, vt subtilis: distinguitur igitur remanentia a memoria.

Propter has rationes aliqui dixerunt, quod haec virtutes non sunt eadem, & hoc de mente D. Thom. quia memoria non est vis discursua, & inquisitiua, sed remanentia est discursua ab vno in aliud, & sic non est eadem virtus, & hanc opinionem tenuit D. Thom. in lib. de memoria, & remanentia: pace tamen ho-

rum dixerim, hoc non reputo verum, quia S. Tho. in opusculis suis expresse ait, quod ipsa remanentia est ipsa cogitativa, cuius est discurre in particularibus intentionibus, quia virtus cogitativa est aliqua res, vt ait Auc. 2. de anima. ita quod licet intellectus ratiocinatur in intentionibus vniuersalibus, sic proportionaliter cogitativa ratiocinatur in particularibus intentionibus. Siquidem memoria in remanendo praesentat intentionem, & imaginatiua praesentat imaginem rei, & copositio; intentionis cum imagine fit per cogitativa, verbi gratia, volo remanesci, quid audiui nudus tertius, incipiam per artem remanescendi ab aliquo principio, a quo conseruati ad plura moueri, sicut incipiam a consideratione lactis, & tunc propter consuetudinem statim occurrit mihi nix, quae est ei similis in albedine, & vterius conseruata nix, statim occurrit mihi grando propter aliquam propinquitatem in causa generationis, quae est frigiditas, & post comprehensionem grandinis occurrit mihi comprehensio tonitruum, quia solent fieri propinque adiuicem, modo in illo actu remanescendi, imaginatiua virtus praesentat intentionem tonitruum in se referuatam, & memoria praesentat intentionem quadam tonitruum, scilicet auditionem eius praeteritam, & cogitativa facit compositionem hanc: audiui grandines; ergo erit tonitruum. & sic cogitativa vocatur ratio particularis, & valde auxiliatur memoriae locali, quam ego saepe expertus sum Bononiae, Venetis, & Neapoli recitando aliquando plusquam centum argumenta, & longissimas orationes, & praedicationes, & in paruo tempore illa memoriae mandauit, licet fuerim quoque vsus pulcherrimo medicamento. haec est vna via non multiplicandi sensus interiores.

Est etiam alia via dicendi, quod remanentia est eadem cum memoria, quia ad eandem virtutem pertinet principium, & conclusio, vel discursus ad aliquam conclusionem, & ipsa conclusio: nunc autem remanesci est quidam discursus, qui ad memoriam terminatur; ergo pertinet ad eandem virtutem cum actu memoriae, & cum memoria pertineat ad memoratiua virtutem, remanesci pertinet ad eandem, & iam patet, quod remanesci pertinet ad remanentiam: ergo remanentia est eadem virtus cum memoria: tum etiam quia eadem virtus est, quae referuat aliquid, & quae inquirat de illo per illud interius referuans, nec est inconueniens, quod memoria in hominibus propter sui coniunctionem cum superiori virtute possit in aliquam operationem, in qua non potest in brutis, quia ibi non est coniuncta superiori virtuti, quae est intellectus: vnde superfluum est ponere plures sensus interiores ipsis quatuor supra nominatis.

Memoria locali, quam ego saepe expertus sum Bononiae, Venetis, & Neapoli recitando aliquando plusquam centum argumenta, & longissimas orationes, & praedicationes, & in paruo tempore illa memoriae mandauit, licet fuerim quoque vsus pulcherrimo medicamento. haec est vna via non multiplicandi sensus interiores.

Est etiam alia via dicendi, quod remanentia est eadem cum memoria, quia ad eandem virtutem pertinet principium, & conclusio, vel discursus ad aliquam conclusionem, & ipsa conclusio: nunc autem remanesci est quidam discursus, qui ad memoriam terminatur; ergo pertinet ad eandem virtutem cum actu memoriae, & cum memoria pertineat ad memoratiua virtutem, remanesci pertinet ad eandem, & iam patet, quod remanesci pertinet ad remanentiam: ergo remanentia est eadem virtus cum memoria: tum etiam quia eadem virtus est, quae referuat aliquid, & quae inquirat de illo per illud interius referuans, nec est inconueniens, quod memoria in hominibus propter sui coniunctionem cum superiori virtute possit in aliquam operationem, in qua non potest in brutis, quia ibi non est coniuncta superiori virtuti, quae est intellectus: vnde superfluum est ponere plures sensus interiores ipsis quatuor supra nominatis.

Ad rationes in contrarium dicimus, & primo ad primam, quod illae operationes sunt ab vna potentia, & distinguuntur sicut componere, & discurre.

Ad secundam dicimus quod non est eadem memoria in hominibus, & in brutis quia in hominibus subseruit cogitativa, quod non facit in brutis.

Ad vltimam dicimus quod illa diuersitas accidit propter diuersos actus illius potentiae, propter diuersam ser in li. iuo complexionem hominum. lege de hac materia Aureo de memoria 4. sent. dist. 42. & Mirandulanum in tracta. de memoria locali.

Vide Albertum Bucciam ser in li. iuo de memoria 4. sent. dist. 42. & Mirandulanum in tracta. de memoria locali.

QVAESTIO III.

Vtrum intellectus sit aliquod ens actu, an magis sit pura potentia.

Quare neque ipsius esse naturam neque unam &c. Tex. V.

QVAERTVR' quarto. Vtrum intellectus sit aliquod ens actu, an magis sit pura potentia. Et videtur quod non sit ens actu.

Primo. Quod si ratio recipiendi omnem entitatem, debet esse denudatum ab omni entitate. Sed intellectus est animae ratio recipiendi omnem entitatem: ergo &c. maior est de mente Philo. 3. de anima, quia recipiens debet esse denudatum a natura recepti. minor est etiam Philo. in eodem tex. ubi dicit necesse est utique, quonia omnia intelligit &c.

Secundo. Si intellectus esset ens in actu, tunc nulla esset differentia inter intellectum & sensum: Sed hoc videtur esse contra mentem Philo. intendentis ponere aliquid proprium intellectui, dum dicit, quod intellectus est pura potentia: ergo &c. consequentia probatur, quia sicut ponis intellectum esse aliquod ens actu, & esse in potentia ad intelligibilia, ita sensus est aliquod ens actu, & est in potentia ad sensibilia.

Tertio. Si esset ens actu, aut esset forma materialis, aut intelligibilis. Sed non est forma materialis, neque intelligibilis: ergo &c. consequentia nota cum maiori, quia omnis forma aut materialis est, aut intelligibilis. Minor vero probatur auctoritate. Commen. ubi dicit, quod intellectus nullam habet naturam & essentiam, quia constituitur secundum quod est materialis, nisi naturam possibilitatis, cum denudetur ab omnibus formis materialibus, & intelligibilibus.

Quarto. Est auctoritas Philosophi dicentis, quare neque ipsius esse naturam, neque unam, & inferius dicit: intellectum nihil esse eorum, quae sunt ante intelligere.

Respondeo. Ad eundem istius difficultatis. Primo sunt aliqua praemittenda. Secundo ponentur conclusiones.

Sciendum itaque primo, quod sicut res quaelibet & propriam naturam habet, & propria intelligibilitatem, ita & in duplici rerum ordine collocari potest. In quantum enim propriam naturam habet, quia videlicet est homo, aut equus, aut lapis, aut aliquid huiusmodi, in ordine, & genere entium collocatur. In quantum vero intelligibilis est, ad ordinem, & genus intelligibilium spectat.

Sciendum secundo, quod licet potentia, & actus illi oppositi vni simul conuenire non possint (non potest enim aliquid secundum idem simul esse potentia album, & actu album) non inconuenienter tamen aliquod esse vno modo actu, alio vero modo potentia, paries enim niger est actu paries, & potentia albus.

Sciendum tertio, quod aliquid esse potentiam puram in genere intelligibilium dupliciter accipi potest. Vno modo in ordine ad formas intelligibiles, quia videlicet nullam formarum intelligibilium sibi connaturalem habet, sed omnes recipere potest, sicut in genere entium materia prima pura potentia dicitur, quia nullam in sui natura formam habet, sed omnium per aliquam transmutationem est capax. Alio modo in ordine actuum intelligendi, quia videlicet nullum actum intelligendi sibi conuenientem habet, & connaturalem, sed habet naturam, ut omnia possit intelligere;

Quantum ad secundum sit haec prima conclusio. Intellectus possibilis non est pura potentia in genere entium, sed est ens actu, immo actus. Probat.

Primo. Omnis anima virtus, & potentia est actus: sed intellectus possibilis est anima virtus, & potentia: ergo actus. Maior probatur, quia potentia anima aut est ipsa anima, aut accidens eius, ut patet ex variis opinionibus de potentiis animae. Quomodo cumque autem dicatur, constat, quod est actus quidam. Minor vero est Philo. ubi intellectum potentiam animae vocat. Commen. quoque ait. Necessesse est ponere in anima rationali has duas virtutes, scilicet virtutem actionis, & virtutem passionis; per virtutem autem passionis intellectum materiale, quem intellectum possibilem dicimus, intelligit.

Secundo. Quod est alteri ratio, & principium operandi est actus & forma; intellectus possibilis est animae ratio operandi, id est intelligendi, ergo est actus. Patet maior, quia vnumquodque per suam formam operatur. Minor vero est Philo. De parte autem animae, quia intelligit, & sapit, &c. De eodem autem intellectum, quo opinatur, & intelligit anima.

Secunda conclusio est. Intellectus in ordine ad formas intelligibiles est pura potentia. Probat. Quod in genere intelligibilium in sui natura nullam intelligibilem formam habet, in illo genere est pura potentia. Sed intellectus possibilis est huiusmodi: ergo &c. Maior patet ex comparatione purae potentiae in genere intelligibilium, ad puram potentiam in genere entium. Nam & in genere entium, illud dicitur pura potentia, quod nullam in sui natura formam habet. Minor vero est Philosophi dicentis. Neque ipsius esse naturam, neque unam, nisi quod possibilis est vocatus, & in ferius subdit. Itaque anima intellectus nihil est actus eorum, quae sunt ante intelligere. Probat etiam ratione Philo. Omne quod est in potentia ad aliquid & susceptivum eius, caret eo, sicut pupilla quae est in potentia ad colores, & ipsorum susceptiva, omni colore caret. Sed intellectus possibilis est in potentia ad formas intellectuales, & est earum susceptivus, ergo omnibus illis in sui natura caret.

Præterea. Si intellectus noster aliquam formam de numero eorum, quarum est cognitio, sibi connaturalem haberet, ab aliarum cognitione prohiberetur. Intus enim apparens, inquit Philo. prohibebit extraneum, & obstruet, sicut apparet in sensu gustus. Si enim amaro humore fuerit lingua respectu, omnia illi videntur amara; hoc autem

Dupliciter accipi potest aliquid esse pura potentia in genere intelligibilium.

Conclusio.

2. huius Tex. 27. 3. huius Comme. 4.

Tex. 1. & 2. in hoc lib. Tex. 1. Tex. 5.

Intellectus est pura potentia in ordine ad formas intelligibiles.

Tex. 5.

Tex. 69.

Tex. 74.

Coment. 4.

autem experimur falsum esse ergo &c. Patet & conclusio haec ex verbis Auerrois. Dicit enim quod demonstratio Aristoteli fundatur super istis duabus propositionibus. Quarum una est, quod ista substantia recipit omnes formas materiales. Secunda est, quod nomen recipiens debet esse denudatum a natura recepti. Ex his enim duobus sequitur, quod illa substantia, quae dicitur intellectus materialis, nullam habeat in sui natura de formis materialibus.

Quid nomen forme in intelligibilium recipiendum est.

Vbi aduertendum est, quod cum dicimus intellectum possibilem nullam formam intelligibilem sibi connaturalem habere, nomine formae intelligibilis non intendimus absolute omnem formam, & naturam quae intelligi potest, significare, nam & intellectus ipse est forma, & actus quidam, qui intelligi perfecte potest, saltem a substantijs separatis, sed formam, & naturam intelligibilem corpoream & materiale. Quidditas enim materialis est intellectus nostri proportionatum obiectum, & ipse omnis quidditatis materialis est susceptivus, & idcirco nullam habeat in sui natura quidditatem materiale necesse est, ne ab aliarum cognitione prohibeatur. Propterea demonstrationem Aristoteli inquit Commen. super hac propositione fundari, inquit ista substantia recipit omnes formas materiales, & concludi ait, quod ista substantia quae dicitur intellectus materialis, nullam habeat in sui natura de formis materialibus istis.

Sequitur ex hoc, quod cum dicimus intellectum possibilem esse puram potentiam in genere intelligibilium, intendimus non de genere intelligibilium absolute, sed in ordine ad proprium obiectum. Est enim sensus, quod intellectus nullam materiam rerum, quae nostrae intellectiois obiecta sunt propria, neque secundam esse immateriale, & intelligibile sibi connaturalem habet, sed est earum omnium receptivus, licet in se actus quidam intelligibilis sit. Et hoc est quod Philosopho proprie hoc loco intendit. Vnde & Alber. ait, quod intellectus possibilis, est intellectus, & est possibilis: per hoc quod est intellectus, est determinatus ad naturam incorpoream, & est ens talis naturae, per hoc autem quod est possibilis respectu omnium oportet, quod priuatur omnium formis, quae potentia sunt in ipso, quae sunt scilicet formae materiales.

Potest etiam dici, quod sicut, quia materia in genere entium est pura potentia, & ideo non potest intelligi, nisi per analogiam ad formam, ut primo Physic. dicitur, ita, quia intellectus noster est pura potentia in genere intelligibilium, ideo in quantum est talis pura potentia non potest a quocumque intellectu intelligi, nisi in ordine ad formam intelligibilem, cuius est susceptivus, licet in quantum in genere entium est actus, per se intelligi saltem ab immaterialibus substantijs possit.

Tertia conclusio est. In ordine ad actum intelligendi etiam intellectus possibilis est in genere intelligibilium pura potentia. Probat. Intellectus, qui nullum actum intelligendi connaturalem habet & co-genitum, est hoc modo pura potentia in genere intelligibilium. Sicut enim, quia nullam formam intelligibilem sibi connaturalem habet,

In ordine ad actum intelligendi est pura potentia.

dicitur pura potentia in ordine ad formam intellectualem, ita si nullam actum intelligendi sibi habeat connaturalem, dicitur in ordine ad actum intelligendi pura potentia, tanquam scilicet nullum sibi connaturalem habens, & omnium susceptivus existens. Sed intellectus noster nullum actum intelligendi ad res materiales terminatum sibi conuenientem, & connaturalem habet. Nam cum non possit exire in actum intelligendi, nisi specie rei intelligibilis informetur, si nullam intelligibilem speciem rerum materialium sibi connaturalem habet, ut ostendimus, neque aliquem actum intelligendi ad eas terminatum sibi connaturalem habebit: ergo &c. Quomodo autem seipsum possit intelligere, inferius ostendetur.

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primam enim dicitur primo: quod illa propositio, recipiens debet esse denudatum a natura recepti, secundum do. S. Tho. de ver. q. 22. ar. 1. ad octauum fallit in potentijs, quae habent obiectum vniuersale, id est quarum obiectum adaequatum est communissimum, ad omnia scilicet se extendens.

Dicitur secundo Auerroem Comment. 4. quod illa propositio est sic intelligenda, quod recipiens non debet esse eiusdem naturae specifica cum recepto, potest tamen esse eiusdem generis: maxime eius quod dicitur per æquiuocationem. Hoc autem sic est intelligendum, quod recipiens non debet esse eiusdem naturae, quam primo & per se recipit, & a qua suam speciem, & determinationem habet, sed bene potest sub eodem genere utique communi contineri. Sicut quia visus primo, & per se respicit colorem, & a colore speciei capit, ideo omni colore carere debet, tamen tamen visus quia color in genere qualiratis continetur.

Dicitur tertio, quod non est verum, intellectum possibilem esse animae rationem recipiendi omnem entitatem, sed est illi ratio tantummodo quidditatem materiale recipiendi: ideo non oportet, ut ab omni simpliciter entitate, & actu sit denudatus, sed tantum ab omni materiali quidditate.

Ad secundum dicitur, quod est differentia inter intellectum, & sensum, quia sensus quilibet est in potentia ad vnum genus sensibilem tantum; intellectus autem noster est ad omnia sensibilia, & materialia in potentia.

Dicitur secundo, quod Philosopho in illis verbis aliquid proprium intellectui nostro in ordine ad alios intellectus ponit, non autem in ordine ad sensum. Vnde text. 3. ex potentialitate intellectus concludit, quod oportet similiter se habere, sicut sensitivum ad sensibilia, sic intellectum ad intelligibilia.

Ad tertium dicitur, quod est forma, & actus in intelligibilis. Ad auctoritatem vero Comment. dicitur, quod per formam intelligibilem non intendit formam, quae secundum suum esse naturale est immaterialis & actu intelligibilis, quae contra formam materiale, secundum quod facta est immaterialis, & intelligenda in actu. Non solum enim intellectus noster quidditate materiali secundum eius esse materiale in sui natura caret, sed et secundum eius esse immateriale, Ferr. Sup. Anima. H & intelli-

Sensus illius propositio- nis omne recipiens debet esse denudatum a natura recepti, videlicet de de Aucto rem in 1. c. tra gen cap. 98. circa h- nem.

Exponitur auctoritas Aucr.

intelligibile. Vnde & superius in eodem commen-
to dicit. Non enim habet naturam secundum hoc
nisi naturam possibilitatis ad recipiendū formas
intellectus materiales.

Ad quartum dicitur mentem Philos. esse, quod
intellectus nullam sibi naturalium materialium
connaturalem habet, cuius oppositum antiqui
Philos. dicebant. Et enim receptius eorum, q̄
ab intellectu agente, quod est proprium actuum
respectu intellectus possibilis, actu intelligibilia
sunt: huiusmodi autem sunt res sensibiles, & ma-
teriales, quae in seipsis p̄ intellectu agentem intel-
ligibiles actu sunt, dum eas abstrahit a materia,
& in intellectu possibili ponit, ideo oportet q̄ in-
tellectus possibilis nullam earum rerum sibi con-
naturalem habeat.

Que sit mēs
Ar de intelle-
ctu possibili.

A D D I T I O

Dul'itatio a
natura intel-
lectus possi-
bilis.

QVIA hic inuestigator natura intellectus possi-
bilis, de qua disputat Auerr. comment. 5. huius
libri praecipue contra Theophrastum, qui cū
audisset ab Aristote. intellectum possibilem esse nul-
lius naturae, putavit nullam perfectionem dicere, quia
fi exprimeret aliquam perfectionem; tunc esset aliquis
actus, sed hoc est falsum, quia vel esset actus sensibilis,
vel intelligibilis, sed neuter esse potest: non sensibilis,
quandoquidem tunc non posset recipere formas uni-
uersales & abstractas, quia recipiens & receptum de-
bent esse proportionata: non actus intelligibilis, si qui-
dem tunc esset intelligens & intellectum, quocumque
alio circumscripto, quod est absurdum, quia ad hoc, vt
sint intelligens, oportet vt adsit phantasma, & per spe-
ciem intelligibilem fiat in actu. Vt abur, & alij ratio-
nibus inter quas sunt illae, quae adductae sunt ab Auerto
re in sua quaest.

Sed haec opinio est falsa, quia siue dicamus cum illis,
qui ponunt intellectum possibilem identificari cum
anima intellectiva, siue cum illis qui sustinent in telle-
ctum esse accidens ipsius animae, semper sequitur quod
intellectus sit quidam actus, quoniam si intellectus idē
rificetur animae, quae est actus, sequitur, quod non est
simpliciter pura potentia, si vero sit accidens eius, ex
hoc ipso quod inest ei, sequitur, quod sit quidam actus,
& sic non est pura potentia, vt materia prima, sed in
tali genere, scilicet intelligibilem, quemadmodum
dicimus, quod oculus est pura potentia in genere colo-
rum, & non simpliciter, quia est actu diaphanus, & sic
intellectus est pura potentia, sed non simpliciter, sed in
ordine rerum intelligibilium, quia nullum immediate
receptiuum accidentium spirituum est simpliciter
potentia, sed intellectus possibilis est receptiuus acci-
dentium spirituum: ergo &c. Maior patet, quia sub-
iectum accidentium non est pura potentia simplici-
ter. Minor probatur, quia intellectus recipit spe-
ciem intelligibilem, actum intelligendi, & habitus scie-
tificos, quae omnia sunt accidentia.

Tex. 17.

Praeterea, pars animae non est potentia simpliciter,
sed intellectus est pars animae, vt ait Arist. in anima. n.
sunt duae partes, quarum vna est recipiens, & alia agēs;
igitur &c.

Tex. 53.

Item, nullum operatiuum est simpliciter potentia,
sed intellectus est operatiuus: igitur &c. Maior colligi-
tur ex secundo de gener. materiae est pati, & facere est
alterius potentia.

Item, nullum distinctum a materia est potentia sim-
pliciter, sed intellectus possibilis distinguitur a mate-
ria cum colloctur in genere entium supra materiam:
igitur &c.

Item, nullum impassibile est: potentia simpliciter,
sed intellectus possibilis est impassibilis: igitur &c.

Rursus suum nomen ostendit, quod non est simpli-
citer potentia, quia intellectus significat vim cogno-
scitiuam; vnde necessario deducitur, quod sit quidam
actus eo magis, quia esse intellectum inuenitur in pri-
mo principio, in quo nulla est potentia passiva, propte-
rea concludendum est, ipsum intellectum non esse pu-
ram ac simpliciter potentiam, nisi cum hac clausula in
genere intelligibilem, siue immaterialium; & si quis
diceret, id quod est omnia fieri, est pura, ac simpliciter
potentia, sed intellectus possibilis est huiusmodi: igitur
&c.

Tex. 7.
huius lib.

Praeterea, illud cuius intelligere est pati, est simplici-
ter potentia, sed intellectus possibilis intelligere est pa-
ti: igitur &c.

Tex. 4.
Com. 5.

Praeterea, intellectus, qui est receptiuus, & non est
actiuus, est pura potentia, sed intellectus possibilis est re-
ceptiuus, ex hoc lib. igitur &c. Tunc Auerr. dixit, quod
intellectus possibilis est quarti generis simile materig,
sed haec omnia, & similia concludunt intellectum
possibilem esse potentiam non simpliciter, vt materia
prima, quae nihil dicitur actum, sed esse potentiam in
ordine ad intelligibilia ipsa, cum hoc tamen fiat, quod
ipse in se sit quidam actus, & quaedam imperfectio.

Ad principale argumentum dicimus, quod intelle-
ctus possibilis est natura intellectualis & non sensibi-
lis, & est actus in ordine ad animam intellectiuam, quia
est eius accidens informans ipsam, sed in ordine intel-
ligibilem est pura potentia, vt dictum est. Pro maiori
declaratione illius maximae, qua vitur Auctor in re-
spon. ad primum; lege etiam Zimmaram Theor.
cap. 98. & Caietan. in p. p. D. Thom. quaest. 56. artic. 2.
in respon. ad primum; lege etiam Zimmaram Theor.
8. vbi latius disputat contra nonnullos de glosa. huius
vulgari. s. propositionis, quae est maximi momenti
& in Philosophia, & in Theologia, vt ostendit in quaer-
meis Meraphysicibus super 7. Metaphysic. aduer-
sus Antonium Andream Scottistam, & sequere glosam
Caietani, ex qua poteris soluere plura argumenta,
& praecipue illud quod fieri solet de tactu, qui non
est denudatus a tangibili quod tangit, cum consistat in
quadam medietate qualitatū tangibilem, 2. de ani-
ma, & etiam in tertio.

Omne redi-
piens est de-
nudatum a
natura rece-
pti.

QVAESTIO V.

Vtrum intellectus sit substan-
tia separata.

Dico autem intellectum quo opinan-
tur &c. Tex. V.

Iandemus
7. huius lib.
& Franciscus
Tholeraus
q. 10. & le-
nellus q. 1. d.
intellectus
possibilis.

QVAERITVR quinto, Vtrum intel-
lectus sit substantia separata. Et vide-
tur quod sic.
Primo. Si intellectus esset forma in
materia, non reciperet omnem formam mate-
rialem

riale intentionaliter, quia non reciperet se; reci-
piens enim debet esse denudatum a natura rece-
pti. Si autem esset in materia, non esset denudatus
a natura formae materialis: sed hoc est contra Phi-
3. de anima: ergo &c.

Secundo. Si esset in materia, sequeretur quod
esset extensus salte per accidens. Hoc esset inconue-
niens, quia tunc species receptae in intellectu essent
extensae, & per consequens representarent mate-
rialiter, & indiuidualiter, ergo &c. consequentia p̄-
batur. Primo. Aut intellectus esset aliquo modo
subiectum figurae hominis, aut non. Si sic, cum om-
ne subiectum figurae sit quantum, & extensum, in-
tellectus erit quantum, & extensus. Si non, quari-
tur de proprio subiecto. Non enim potest esse ma-
teria prima, quia per se non potest esse subiectum
accidentis determinati. Non compositum ex ma-
teria, & alia forma substantiali, quia in homine
non sunt plures formae substantiales: ergo erit cō-
positū ex materia & intellectu, & per consequens
intellectus extensus, cum sit pars illius cōpositi.

Praeterea: si intellectus existens in materia non
esset extensus, sequeretur quod simul moueretur
& quiesceret, sed hoc est impossibile: ergo &c. Pro-
batur consequentia, quia tunc esset secundum se-
totum in qualibet parte corporis, & per conse-
quens, moto vno brachio hominis, & altero quie-
scente, moueretur ad motum brachij moti, & que-
sceret ad quietem partis quiescentis.

Tertio arguitur sic. Si intellectus esset forma
materialis, reciperet indiuidualiter; hoc est falsū:
ergo &c. Probatur consequentia: quia forma ma-
terialis indiuidualiter recipit, vt patet de sensu
bus.

Quarto. Sequitur, quod intellectus esset aliqd
intellectum in potentia: hoc est falsum: ergo &c.
patet consequentia, quia omnis forma materialis
est intellecta in potentia. Probatur falsitas. Quod
est intellectum in potentia, intellectū possibilem
mouere potest; intellectus autem non potest mo-
uere seipsum: ergo &c.

Quinto. Sequeretur, quod manus intelligeret,
hoc est falsum: ergo &c. Probatur consequentia,
quia forma hominis est in qualibet parte corpo-
ris: sed vbicūque est intellectus, illud intelligit: et
ergo &c.

Sexto. Omnis forma materialis educitur de po-
tentia materiae. Sed intellectus nō educitur de po-
tentia materiae: ergo intellectus non est forma ma-
terialis. consequentia nota cum maiori. Minor
vero est Philosoph. in libro 2. de generatione, &
corruptione animalium, dicens: Intellectum de
foris aduenire, & diuinum esse solum.

7. de genera-
animalium
cap. 3.

Septimo arguitur, & supponitur: quod si intel-
ctus esset in materia, & tunc potentia intellectiva
& sensitiva, & vegetatiua essent in vna essentia
animae. Tunc sic. Si intellectus esset forma homi-
nis, sequeretur vegetatiuam, & sensitiuam esse, ab
extrinseco, cum ipse intellectus sit ab extrinseco:
hoc est contra Philos. loco praellegato: ergo &c.

Respondeo. In ista quaestione. Primo viden-
dum est, quid antiqui Philosoph. de intellectu se-
serint. Secundo, quid Aristotel. Tertio, probabi-
tur conclusio negatiua. Quarto, declarabitur

quomodo existens anima intellectiva, forma cor-
poris virtutem non communicantem corpori ha-
bere possit.

Quantum itaque ad primum sciendum, quod
antiqui Philosophi, vt recitat Comment. tertio de
anima. circa hanc difficultatem in varias opinio-
nes inciderunt. I hemistius enim, & Theophras-
tus, vt ipsis imponit Comment. dixerunt intel-
ctum possibilem non esse in homine, sed esse sub-
stantiam ingenerabilem & incorruptibilem, quae
perficitur tantum ab intellectu agente, & non ab
intelligibili.

Commen. 5.
Varia de in-
tellectu sen-
tentia.
Opinio The-
mistii.

Verum si diuo Thomae credimus, vtque ipso-
rum verba testantur, contraria magis fuisse sen-
tentiae. Dicit enim Themistius in suo Commen-
to de anima. Duas ergo differentias esse huma-
ni animi necesse est, intellectum potentig, & in-
tellectum agentem; & multis interpositis dicit.
Cum enim statuisset Aristot. in omni natura alte-
rum pro materia haberi, alterum pro forma a mo-
uete perficietiq. necesse est, inquit, ea seq; diffe-
rentias in anima reperiri, & talem aliquem intel-
lectum adesse, qui pars animae rationalis praestan-
tissima sit, Ex quibus verbis clare patet ipsum exi-
stima se tam intellectum possibilem, quam agen-
tem, partes animae rationalis esse; Theophrastus au-
tem, vt Themistius refert, cū quae sisset quomodo
intellectus possibilis dicatur esse ab extrinseco,
& tamen nobis connaturalis, respondet di-
cens.

Opinio
Theophr.

Porro quod dicitur mentem extrinsecus acce-
dere, non ita statim edum est, vt qui vere appositus
inuentusque habeatur, sed qui statim ab ortu, qua
si comprehendere nos amplectique solet. In qui-
bus verbis sentit, quod intellectus non aduenit
ab extrinseco, quasi accidentaliter adueniens, vel
tempore praecedens, sed a prima generatione, si-
cut continens naturam humanam.

Alia est opinio Alexandri, quam etiam recitat
Comment. scilicet quod intellectus est virtus in
corpore generata a nobilissima mixtione corpo-
ris humani, & hanc vocauit preparationem ad re-
cipiendum intelligibilia, dicebatque quod intel-
ctus materialis magis assimilatur preparationi, q̄
est in tabula, quam tabulae preparatae. Subiectum
autem illius preparationis dixit esse corpus.

Opinio Ale-
xand.

Abu ab acher autem, & Auempace, vt Auetroi
placet, posuerunt intellectum materiale esse vir-
tutem imaginatiuam, secundum quod est praepa-
rata, vt intentiones quae sunt in ea, sint intellectae
in actu.

Opinio Auē
pace.

Plato ab istis dissentiens posuit, animam intel-
lectiuam vniui corpori tantum, vt motor. Dicebat,
enim quod homo erat anima vt corpus. Quid
autē veritatis falsitatisque habeant positiones istae
nimis longum est perferatari.

Opinio Pla-
tonis.

Commentator autem confutatis omnibus pre-
dictis opinionibus, posuit Primo, quod intellectus
possibilis, quem ipse materialem vocat, est (sub-
stantia a corpore separata, & nullo modo
est corporis forma. Posuit secundo, ad hoc
vt homini intellectio possit attribui, quod in-
tellectus vniui nobis per speciem intelligibilem
a phantasmatis abstractam, quae quidem habet
Ferr. Sup. Anima. H 3 duo

Opinio A-
uer.

duo subiecta. Quorum quidem vnum est subiectum, per quod sensus sit verus, & sensatum extra animam. Aliud est subiectum, per quod sensus est forma exitiens, & est prima perfectio sentientis. Poluit tertio, qd ille intellectus non vnitur nobis a principio nauitatis, quia tunc non sunt in nobis phantasmata apta ad hoc, vt ex illis abstrahatur species intelligibiles, sed vnitur nobis in etate maturiori.

Tex. 19.

Mouebatur autem Commen. ad hoc ponendu ex verbis Philosophi. Nam cum quaesisset Phil. 2. de anima. Vtrum vnumquodque principiorum. scilicet quo nutrimentum, sentimus &c. sit anima, an pars animae, & si pars animae, an separata, aut no, respondet adhuc non esse declaratum de intellectu, & virtute perfectiua: sed quod videtur hoc aliud genus animae esse, & qd iste solus potest separari a corpore, sicut perpetuum a corruptibili. Ex quibus videtur velle Arist. qd intellectus sit a corpore separatus. Dicit etiam Philo. 3. de anima, quod intellectus est immixtus, & qd est separatus.

Tex. 23.

Sed sunt quidam, qui dicunt, quod opinio haec falso attribuitur Commen. dicunt enim, qd Commen. non posuit intellectum esse substantiam separatam a corpore, quasi non sit in corpore, sed posuit intellectum esse vnitum nobis, tanquam formam, quae est in se ipsa operationem, non autem tanquam formam dantem esse.

Tex. 4. & 7.

Sunt autem & alij qui dicunt de mente Auerrois esse, quod intellectus vnitur nobis non tantum p phantasma, sed etiam secundum esse, licet vnu esse omnium hominum posuerit.

Opinio Auerrois est diuersa.

Ostendit autem hoc. Primo ex verbis eius 10. Ethic. vbi ait, qd existens vniuersaliusq. hominis in quantum homo, est per hanc substantiam, quae est intellectus nominatus, cum sit melius, & honorabilius quod sit in eo.

Cap. 8.

Secundo ex his que 2. de anima dicit, scilicet qd intellectus potentialis prima continuatione continetur nobis per materiam.

Comm. 1.

Tertio 7. Metaph. dicit hominem ex animalitate & rationalitate componi.

Comm. 1.

Sed quia non sint ad mentem Comment. facile videtur. Quod enim prima positio ad mentem eius non sit, ex verbis eius in magna digressionem constat. Dicit enim ibi, qd ex intellectu materiali, & intentione intellecta sit vnum, sicut ex materia, & forma, & quod continuatio intellectus, quam necesse est fieri nobiscum per alterum illorum duorum, cum non possit fieri cum vnoquoque homine per illud, quod est de ipso intellectu quasi materia, scilicet per intellectum materiale; quia tunc esset hoc aliquid, & intentio intellecta in potentia remanet, vt continuatio intellectus, cum nobis hominibus fiat per continuationem, intentionis intellectae cum nobis, & qd illa sunt intentiones imaginatae.

Comm. 4.

Quod etiam secunda positio ad mentem eius non sit, ostenditur breuiter. Primo ex his que Commen. 5. dicuntur. Nam cum apud ipsum vnum numero sit omnium hominum intellectus, sequitur si nobis vnitur secundum esse, quod vnum sit esse omnium. Et sic habebit efficaciam rationis, quam contra se facit, scilicet, quod tu es per esse me,

Considera diligenter qd scribantur in comm. 5.

& ego per esse tui, sed ipse reputat eam inefficacem, vnde nec dignatur eam soltere. ergo &c. Secundo, quia dicit quod intellectus materialis non copulatur nobiscum primo & per se, & quod non copulatur nobiscum nisi per suam copulationem cum formis imaginabilibus. Tertio quia 1. Metaphys. inquit, quod impossibile est formas remanere, & deficere res quarum sunt formae, quoniam tunc non esset generatio neque corruptio, deficiente autem vno individuo hominis adhuc remanet intellectus, cum sit vnus omnium secundum ipsum: ergo apud ipsum non est forma homini dans esse.

Comm. 36.

Comm. 33.

Ad primam auctoritatem in oppositum dici potest. Primo quod non secundum propriam, sed secundum vulgi opinionem loquitur. Dicitur secundo, quod loquitur de existentia hominis non absolute, sed in ordine ad intelligere. Sic enim est in eo intellectus, sicut ars in instrumento, & sicut forma habens in aliqua fundamentum, dicitur esse illi vnita, & sic existentia hominis in quantum homo, id est existentia, & esse hominis, vnde habet vt possit intelligere, conuenit sibi per intellectum.

Soluuntur quae contra raturur de claratione fia. Gra.

Ad secundam dicitur primo, quod loquitur de continuatione potentiali. Dicitur secundo, quod potest intelligi de continuatione, quae est, ratione primorum principiorum. Vnio enim intellectus nobiscum ad ea intelligenda, est prima continuatio intellectus nobiscum, & naturalis.

Ad tertiam dici potest primo, quod per rationalitatem cogitatum intelligit, quae ratio particularis dicitur: & per quam homo natus est intelligere tanquam per intellectus possibilis instrumentum, siue tanquam per id ex quo homo habet, vt continuari possit cum intellectu possibili, quomodo dicitur, quod hominis forma, in quantum est homo, non est nisi per continuationem eius cum intellectu.

12. Metaph. Comm. 38.

Quantum ad secundum dicitur, quod Arist. existimauit intellectum possibilem potentiam animae esse, quae est forma corporis, non autem esse substantiam separatam. Hoc autem probatur quatuor rationibus ex verbis Philosophi sumptis.

Intellectus possibilis est potentia animae, & non substantia separata: aet secundum Arist.

Arguitur igitur primo ex diffinitione animae. Illud quod est actus primus corporis non est substantia separata a corpore, quia actus non separatur ab eo cuius est actus, vt dicitur 2. de anima. Sed anima intellectiua est actus primus corporis. ergo &c.

Respondetur ad hoc, quod illa diffinitio non est communis animae secundum veritatem: sed Philosopho. loquutus est conditionaliter. Ideo ibidem dixit. Si autem aliquid commune omnium animarum oportet dicere, erit vtique actus primus.

Tex. 11.

Sed contra arguitur. Valet argumentum, si aliquid est commune omnium animarum, est actus corporis: sed est aliquid commune omnium animarum, ergo anima est actus primus. Minor probatur, quia Phil. in principio dicit se velle inquirere diffinitionem commune omnium animarum, & omnem partem animae comprehendere.

2. huius. Tex. 2.

Vbi

Vbi Commen. dicit. Deinde narrauit, qd oportet incipere in cognoscendo substantiam eius, scilicet animam, & considerare in hoc quousque sciat diffinitio, quae magis est vniuersalis, & comprehendens omnes partes animae. Et in eodem commento. Et primo debemus inuenire diffinitionem, quae magis est vniuersalis omnibus partibus eius, cognitio enim vniuersalis semper tenetur antequam detur cognitionem propriam. Et in principio com-

Tex. 8. & 30.

Tex. 24.

Duplex forma, scilicet dans esse, & dans operationem.

Tex. 5.

Comm. 6.

Comm. 4.

Tex. com. 2.

Tex. 5.

mentum dicit. Cum voluerit scire diffinitionem vniuersalem omnibus partibus animae &c. Item Philo. iam diximus vniuersaliter, inquit, quid est anima. Item dicit, quod sicut est vna ratio figurarum omnibus figuris conueniens, ita est vna ratio animae, extra quam non est aliqua pars animae. Vbi Commentator dicit. Manifestum est per se, quod nulla perfectio alicuius partis animae est extra perfectionem vniuersalem, quam accipimus in diffinitione omnium virtutum, etsi istae virtutes sunt diuersae intentione propria vniciue. Item volens per secundam diffinitionem probare primam, in secunda diffinitione dicit. Anima autem quo viuimus, sentimus, mouemur, & intelligimus primum: ergo anima, quae fuerat diffinita prius, continet omnes, & per consequens illa diffinitio communis erit.

Ad istam rationem respondetur, quod illa diffinitio vtiq. est communis omnium animae esse, sed forma, siue actus est duplex, scilicet forma dans esse, & forma dans operationem. In diffinitione autem ponitur forma absolute, siue sit forma dans esse, siue dans operationem. Modo intellectus est forma dans operationem, non autem forma dans esse. Quod autem istud sit verum apparet ex eo, quod in illa diffinitione ponitur forma eo modo, quo forma accipitur in illa diuisione substantiae, qua diuiditur in materiam, formam, & compositum. In illa autem diuisione accipitur forma absolute, siue sit forma dans esse, siue operationem, alioquin substantia separata non esset substantia, quia non sunt materia, neque forma dans esse, neque compositum: ergo &c.

Sed quod sit hoc contra mentem Philosophi, non est difficile videre. Apparet enim considerata verba eius, & Commen. quod in illa diffinitione substantia accipitur forma pro forma dante esse.

Primo quia sic habet, substantia autem quaedam est secundum materiam, & illa non est per se hoc, & quaedam est forma, per quam datur in re, hoc est hoc. Alia est tertia, & est illud quod est ex ambobus, forma autem per quam hoc est hoc, est forma dans esse.

Confirmatur auctoritate Commen. qui de illa diuisione loquens dicit, quod forma est, per quam indiuiduum fit, sed illa est forma dans esse: ergo &c. Item Commen. dicit. Subiectum enim accidentis est corpus compositum ex materia & forma, & est aliquid existens in actu, & non indiget in suo esse accidente: subiectum autem formae non est in actu, secundum quod est subiectum, nisi per formam, & indiget forma vt sit in actu: talis autem est forma dans esse: ergo &c.

Præterea cum Philo. diuisisset formam: quia scilicet aliqua est sicut scientia, alia vero sicut speculari, dixit, qd anima est sicut scientia: Scientia autem est forma dans esse in intellectu, ergo &c. Dicitur forte, qd Philo. comparat animam scientiae, in quantum est principium actus intelligendi, & non in quantum dat esse intellectui.

Comm. 5.

Sed contra: Commen. dicit ibidem, perfectio est duobus modis: quorum alter est sicut scientia existens in sciente, quando non vtitur scientia sua, & alius est sicut scientia quando vtitur ea: & in eodem commento concludit, quod anima est perfectio, sicut scientia in sciente, scilicet quando non vtitur ea, sed tunc non est principium operationis: ergo &c.

Ad rationem qua arguitur, qd tunc substantia separata non essent substantia, dictum est, qd hic non diuiditur substantia absolute: sed substantia singularis materialis: & sic prima ratio manet in suo vigore.

Secundo arguitur sic. Pars animae non est substantia separata, quia pars est in suo toto. sed intellectus est pars animae: ergo &c. Probatur minor.

Nam Philo. dicit, qd quidem igitur non sit anima separabilis a corpore, aut pars quaedam ipsius, si partibilis apta nata est, non manifestum est; quia

rundam enim partium actus est ipsa. At vero secundum quosdam nihil prohibet separari, propter id, quod nullius corporis sunt actus. Ex quibus habetur, qd secundum partes, quae non sunt actus corporis, nihil prohibet animam separari, hoc autem non potest intelligi nisi de partibus intellectiuis ergo intellectus est pars animae. Item dicit. Potentiarum autem animae, quae dicuntur, sunt alii quidem insunt omnes, &c. & subdit. Potentias autem dixerimus, vegetatiuum, sensitiuum, appetitiuum, motiuium secundum locum, & intellectum. Item in principio 3. de anima dicit. De parte autem animae qua cognoscit, & sapit, &c.

2. de anima. Tex. 1.

Tex. 17.

Tex. 1.

Tertio arguitur sic. Secundum Philosophum in 2. Phy. Terminus considerationis naturalis est ad formas, quae sunt separatae species in materia, sed hoc est intellectus, siue anima intellectiua: ergo intellectus est de his quae sunt in materia: ergo intellectus non est separatus, sed in materia.

Tex. 26.

Quarto in 2. Meth. Cum Philo. ostendisset formas ante materiam non esse, quia quae sunt ante materiam, tunc est sanitas, &c. Consequenter inquit. Vtrum aliqua forma remaneat post materiam, sic respondet. In quibusdam vero nihil prohibet, vt si anima humani modi est non omnis, sed intellectus. Omnium enim impossibile est fortasse. Ex quibus in intellectum esse in corpore comprobatur, cum relinquat subdubio: Vtrum remaneat post corpus.

Tex. 17.

Ad motum Commen. respondetur.

Ad primum quidem dicit, qd Philo. non quaesit in illo loco: Vtrum intellectus, & alia principia sit separata a corpore, sed vtrum sint aia, vt partes aia, & si partes: Vtrum separatae ab in se loco, vt voluit Plato, aut tñ diffinitione. Hoc, apparet ex textu dicte. Et si est pars. Vtrum sic, vt sit separabilis ratione solum, aut etiam loco. Ad quam questionem respondet. De quibusdam hoc difficile non videt, sed

Soluuntur in motu Auerro.

Tex. 19.

quaedam sunt quae dubitationem habent, & ostē-
so, de quibus manifestum est, subiungit de quibus
est dubitatio, dicens, immanifestum esse de intelle-
ctu, & de virtute speculativa, & licet id esse imma-
nifestum dicat, subiungit tamen quod prima facie
videatur, scilicet quod videtur esse alterum ge-
nus ab alijs partibus anime, & contingit ipsum
solum separari ab alijs partibus, scilicet non esse in
eodem organo, aut subiecto cum eis, cum ipsum
sit perpetuum, cui non debetur organum corpo-
reum, aliae vero partes sunt corruptibiles, & ideo
corporeo indigent organo, & subiecto: non autē
de separatione totali a corpore loquitur Aristot.
Et ideo Phil. subdit. Reliquae autem partes mani-
festum ex his, quod non sunt separabiles: & tex. sequē-
ti dicitur: ratione autem quod altere sint, manifestū est.

Ad secundum dicitur, quod Phil. ea ratione dicit
intellectum esse immixtum, quia in se non habet
naturam aliquam sensibilem.

Ad tertium dicitur, quod intellectus est separa-
tus, id est non habet organum corporale. Sic. n. di-
xit Philosophus intellectum esse separatum, sicut Iupe-
rius dixerat, quod fieret calidus, aut frigidus, si esset
aliquod organum sicut sensitivum.

Quantum ad tertium. Ista conclusio, quam de
mente Aristot. esse diximus, intellectum possibili
substantialiter separatam non esse, sed potentiam
animae, quae est actus corporis, probatur: Et primo
ratione sumpta a Philosopho. 2. de anima. Et argui-
tur sic. Illud quo aliquid primo operatur, est forma
eius; sed intellectus est id quo homo intelligit;
nihil enim aliud intellectus nomine accipimus: et
go intellectus est forma hominis.

Ad istam rationem respondetur primo, quod
homo intelligit per intellectum, & non oportet
quod id quo homo intelligit, sit forma eius intrinse-
ca, sed sufficit, quod aliquo modo ei vniatur.
Vnitur autem intellectus homini per speciem intel-
ligibilem existentem in intellectu, quae phantasma
matibus, a quibus est abstracta, copulatur.

Sed contra istam responsionem arguitur pri-
mo sic. Quod vnit aliqua ad invicem, dum coniū-
gitur vni, det et alteri coniungi. Si. n. dum vni cō-
iungitur ab altero separatur, non potest ea cōiun-
gere: sed species dum coniūgitur intellectui, non
coniungitur phantasmati, immo ab eo separatur:
ergo speciei intelligibilis illa non coniungit: con-
sequenter nota cum maiori. Minor vero probatur,
& supponuntur duo. Primum est, quod species
non recipitur in intellectu, nisi dum est species
in actu. Secundum est, quod species intelligibi-
lis non est actu in phantasmatis, sed tantum
in potentia. Tūc sic. Species intelligibilis dum est
in intellectu, est in actu, sed cum est in actu, est ab-
stracta a phantasmatis. ergo dum est in intelle-
ctu, est abstracta a phantasmatis: Secundo
arguitur. Admissa etiam illa innotione: Sicut se ha-
bet copulatio potentiae visus ad colorem existen-
tem in pariete, ita copulatio intellectus ad phan-
tasmata, quae ita se habet intellectus ad intelligibi-
lia, sicut visus ad visibilia. Sed ex eo quod species,
quae est in visu, est abstracta a colore. nō dicitur pa-
ries videre, immo videri: ergo ex eo quod species
intelligibilis existens in intellectu est abstracta a

phantasmatis, quae sunt in homine, non dicitur
homo intelligere, sed magis intelligi.

Secundo aliter respondetur, scilicet quod si ac-
cipiatur forma pro operante intrinseco, concedi-
tur maior & totum argumentum. Si autem pro
forma dante esse, negatur.

Ista responsio dicit duo. Primum est, quod in
intellectus vnitur nobis, ut intelligamus, tanquam
forma dans operationem. Secundum est, quod
ista propositio est falsa, scilicet illud quo aliquid
operatur, est forma dans illi esse. Contra primum argui-
tur sic. Aut ex intellectu & Sorte fit per se vnum,
aut per accidens, & per aggregationem motoris
& moti. Non primum, quia ex duobus existentibus
in actu, sicut sunt Sor. & intellectus, si est sub-
stantia separata, non fit vnum per se. Non etiā se-
cundum, quia tunc intelligere non attribuitur
aliquo modo Sorti. Illud enim tantum intelligit,
in quo recipitur intellectus subiective, quia intel-
ligere est operatio immanens. Sed si ex intellectu
& Sorte fiat vnum tantum per aggregationem, in-
tellectus recipietur tantum in intellectu: ergo tan-
tum intellectus erit intelligens, & non Sor.

Confirmatur, quia non dicimus navem intel-
ligere, ex eo quod navata cum quo navis est vni aggre-
gatione, intelligit. Si etiam intelligere esset actio
transiens, non attribuitur Sorti. Nam actio tran-
siens non attribuitur actui materiae, in qua tran-
sit: calefacere enim nō attribuitur aquae calefactae,
sed igni calefacienti.

Respondetur, quod ex Sor. & intellectu fit vnum
per se, quia ad hoc vt ex aliquibus fiat vnum per
se, non requiritur, quod habeat vnum esse, sed suffi-
cit, quod esse vnius, non sit separatim loco, & sub-
iecto ab esse alterius.

Contra. Ex pluribus non fit vnum per se, nisi
vnum se habeat vt potentia, & alterum sicut
actus, patet hoc per singula discurrendo, quae
sunt vnum per se. Quantumcumque autem ali-
quorum diuersa esse non distinguuntur loco &
subiecto, propter hoc illa non se habent, sicut
actus & potentia. Dulcedo enim & albedo,
quae habent sua esse in lacte, non propterea se
habent sicut potentia & actus: ergo illud
non sufficit ad hoc, vt ex multis fiat vnum per
se.

Contra secundum dictum in responsione argui-
tur, & probatur illa maior, Vnumquodque
operatur in quantum est in actu sufficiente ad
talem operationem: ergo eo quo formaliter ope-
ratur, est in actu. Sed forma qua aliquid est in
actu, dat illi esse: ergo forma qua aliquid ope-
ratur, est forma dans esse.

Respondetur, quod compositum esse in actu per ali-
quid, potest dupliciter intelligi. Vno modo, quod esse
istius recipiatur in alia parte, sicut esse forma sub-
stantialis in materia primo. Alio modo non quod esse
illius recipiatur in alia parte: sed quia ipsum quod
alteri vnitur, sit eius actu in se. Verum est itaque: quod
vnumquodque operatur in quantum est in actu
primo aut secundo modo, non autem oportet se-
per, quod sit in actu primo modo, scilicet vt illud quo
operatur, det esse alteri parti.

Sed quod istud sit voluntarie & sine ratione fieri,
quantum

Quare intel-
lectus dicitur
immixtus.

Quare sit
tuo formae.

Vno intel-
lectus cum ho-
mi ne p spe-
ciem intelli-
gibilem non
sufficit, vt ho-
mo dicatur
intelligens.

Tex. 1. lib. 3.
de anima.

Ad quid dicitur
intellectus
clare.

Quare poten-
tia intelligit.

Ex quibus
non fit vnum
per se.

Quo aliquid
operatur pri-
mo, est forma
dans illi
esse.

Vnumquod
que opera-
tur eo mo-
do quo dicitur
esse in actu.

quantum ad secundum membrum diuisionis, ar-
guitur. Eo modo dicitur potentia esse in actu, dū
habet formam, quomodo dicebatur esse in poten-
tia, antequam haberet actum, sed nō dicebatur in
potētia ad actum, quia appeteret aliquid sibi vni-
ri, quod est in actu, sicut vnum vnitur vni, immo
quia appeteret fieri in actu per formam, & recipe-
re esse formae: ergo dicitur esse in actu per formam,
quia recipit esse illius formae, sicut lignum dicitur
actu calidum per calorem, quia habet in se esse ca-
loris.

Præterea eadem ratione posset dici, quod vas im-
pletum vino est in actu per vinum, quia vinum est
ens actu in se.

Quod etiam fallum sit, quod nō oporteat id quod
operatur, esse in actu per principium operationis
primo modo assignato: Arguitur, quia hoc modo
de nulla forma substantiali probari poterit, quod det
esse suo subiecto per operationes, & ratio Philo-
sophi vana. Poterit n. dici, quod id quo primo moue-
mur, sentimus &c. est forma, quae non dat esse cor-
pori, sed quae est actu in se, & vnitur corpori tan-
tum vt mouens.

Secundo principaliter arguitur ad conclusio-
nem. Illud quo homo distinguitur ab omnibus alijs,
est forma eius. Sed intellectus est, quo homo dis-
tinguitur ab omnibus alijs: ergo &c. consequen-
tia nota cum maiori, quia actus est qui distinguit
& separat, vt dicitur 7. Metaph.

Ad minorem vero respondetur, quod per intel-
lectum distinguitur ab alijs, tanquam per operas in-
trinsecum, per cogitationem vero tanquam per for-
mam essentialem, & specificam.

Sed contra hoc arguitur, & supponuntur duo.
Vnum est, quod cogitativa est virtus sensitiva: hoc po-
nit Comment. 3. de anima. Alterum est, quod homo
excedat essentialiter omnia animalia, & habeat
gradum vitae omnibus alijs altiorē: hoc est de me-
te phil. 2. de anima, quia ponit intellectum supra se-
ntivum, & dicit omnes gradus vitae quibusdam
inesse, quod non potest intelligi, nisi ab homine.
Tunc arguitur sic. Per id homo constituitur in spe-
cie, & ab alijs animalibus distinguitur, per quod
excedit omnia alia animalia, & in superiori gra-
du vitae constituitur. Sed per cogitativā homo nō
excedit omnia alia animalia essentialiter, neque
in superiori gradu vitae constituitur, cum cogitati-
ua pertineat tantum ad sensum, quo gradus intel-
lectivus est superior: ergo per cogitativam homo
non constituitur in specie. Nec valet si dicatur, quod
licet cogitativa secundum se considerata non cō-
stituat hominem in specie humana; secundum ta-
men quod intellectus vnitur illi, tanquam operans in
trinsecum hominis, potest illud facere. Nam puer
est in specie humana, & tamen tunc illi nō vnitur
intellectus secundum Comment. ergo non consti-
tuitur in specie a cogitativa, secundum quod vnitur fi-
bi intellectus. Præterea quantumcumque; intellectus
vnitur homini: cogitativa semper pertinet ad par-
tem sensitivam: ergo &c.

Tertio arguitur sic: illud est forma hominis, p
quod homo speciem sortitur: sed sortitur speciem
per intellectum: ergo &c. consequentia nota cum
maiori. Minor vero probatur. Per illud homo spe-

Cogitativa
spectat ad se-
ntivam.

ciem sortitur, quod est principium operationis
convenientis homini vt homo est, sed intelligere
est huiusmodi operatio. Ideo Philosophus in 1. Ethic. Cap 9.
ponit felicitatem hominis in hac operatione, tan-
quam in ea quae est proprie operatio hominis, er-
go principium talis operationis, scilicet intelle-
ctus, est id quo homo speciem sortitur.

Quarto. Illud a quo sumitur differentia homi-
nis est forma eius, quia differentia sumitur a for-
ma. Sed rationale quae est differentia sumitur ab
intellectu: ergo &c. Nec valet si dicatur quod sumi-
tur ab intellectu, tanquam a forma intrinseca. Illud
enim rerum imperfectarum est, quae dependet ab
extrinseco secundum suum esse.

Quinto. Si intellectus sit substantia separata, tol-
litur tota moralis philosophia; tollitur enim quod
homo suorum actuum sit dominus. Nam non ha-
bet in se rationem, & voluntatem, quibus homo
habet liberē operari, sed intellectus & voluntas
erunt ab homine separatae, hoc autem est maximū
inconueniens: ergo &c.

Quantum ad quartum, scilicet quomodo ani-
ma intellectiva existens in materia habeat virtutē
cui non communicat corpus.

Sciendum primo, quod non sic dicimus intellectu
esse a corpore abstractum, quasi non sit in corpo-
re: cum enim sit accidens animae, nō potest esse ex-
tra corpus, sed quia nō est alicuius corporeae par-
tis actus, sicut alię virtutes animae; illae enim sunt
affixę organis corporalibus, intellectus autem im-
mediate fundatur in essentia animae, & nulli de-
terminato organo est affixus.

Sciendum secundo quod non est de ratione formę
(absolute loquendo) quod ad suam esse materi-
indigeat, sed secundum diuersitatem formarum
sic est diuersa habitudo formę ad materiam: for-
ma. n. quae per se non subsistit, indiget materia ad
suum esse, sed forma per se subsistens ad suum esse
se non indiget: cum igitur anima intellectiva sit p-
se subsistens (quod apparet ex eo, quod habet operatio-
nem cui non communicat corpus) non indiget
materia ad hoc, vt sit in facto esse, id est postquam
est producta, licet in fieri & in principio sui esse
materia indigeat, cum omnequod produciatur, sit
singulare & indiuiduum, anima autem nō potest
indiuiduari, nisi per corpus, eo quod anima per cor-
pora distinguntur, oportet quod anima intellectiva
creetur in corpore, licet creata corporis capacita-
tem excedat, a materiaque non comprehendatur
totaliter.

Sciendum tertio, quod inter formas est talis ordo,
quod quāto forma est nobilior, tanto magis materię
corporali dominatur, & magis sua virtute illā ex-
cedit. Videmus enim quod forma mixta ex elementis
habet virtutem, quae non est alicuius elementi vir-
tus, sed ex aliquo alio principio, puta ex corpore
coelesti formae conuenit. Sicut magnes habet vir-
tutem attrahendi ferum, & lapidis restringendi sā-
guinem, & sic paulatim ascendendo, quanto for-
mae sunt nobiliores, tanto virtutes e-
cellentiores supra materiam habent. Quia ergo anima intel-
lectiva est nobilior quacumque alia forma existente
in materia, & non dependet a materia secundum
esse, ideo etiam habet virtutem totaliter supergre-
dientem

Forma ho-
minis quae
est ab it.

Cōtra Aue.

Quomodo
dicimus in-
tellectum ab-
stractum esse
a corpore.

Nota ordinē
formarum.

Magnes quā
virtutem ha-
beat.

dientem materiam corporealem, & hæc virtus dicitur intellectus, qui licet sit virtus, & accidens formæ existentis in materia, ipse tamen esse suum alicui parti materiae non communicat.

Dubitatio soluta a D. Thoma. Sed occurrit dubium. Nam secundum istam declarationem, virtus animæ esset simplicior, & immaterialior ipsa animæ essentia, cum ipsa sit virtus materiae illius, deest esse, intellectus autem sit preparatus.

Respondetur primo, quod anima intellectiva & si sit forma corporis, eius tamen capacitatem excedit, eo quod maior est animæ nobilitas, quam capacitas materiae. Unde anima per esse suum primo existit, & illud corpori postea natura comunicat: id quod alijs formis non cõuenit. Prius enim secundum naturam dant esse composito, quam ipsa existant.

Dicitur secundo, quod consequentia est falsa, tam prima quam secunda. Tum quia anima non sic est forma materiae, quod existat per esse compositi, & non per esse suum. Tum quia intellectus est virtus animæ, non secundum quod est forma materiae, sed secundum, quod materiae capacitatem excedit. & sic comparando adinueniuntur animam, scilicet secundum quod excedit materiam, & intellectum, intellectus anima immaterialior non inuenitur.

Potest secundo responderi, & forte melius, quod nullum inconueniens est, intellectum esse & abstractiorem, & immaterialiorem ipsa anima. Nam non arguit hoc intellectum anima nobiliorem simpliciter esse, cum hæc immaterialitas & abstractionem originaliter ab anima habeat, nisi naturalis esset forma, quæ materia non comprehenditur, nullam haberet potentiam, quæ organo corporali affixa non esset: sed arguit intellectum in hoc tantum, scilicet in immaterialitate, & in abstractione animam excedere. Ad argumeta in oppositum respondetur.

Ad primam dicitur, quod forma intelligibilis alicuius potest dici dupliciter. Vno modo, quia est propria sibi, & adæquata, ab eius phantasie causata, & tunc negatur falsitas consequentis, non est enim mens Phil. quod intellectus sit receptivus omnium formarum materialium, & specierum, quæ sint adæquate species illarum rerum; immo dicitur quod nulla forma habet talem speciem in intellectu, sed cognoscitur per speciem totius. Alio modo, quia est species alicuius, cuius ipsum est pars: vel quia per eam aliquo modo cognoscitur; & sic negatur consequentia, & dicitur, quod nullum est inconueniens, si idem sui ipsius talem recipiat speciem, intellectus enim recipit speciem hominis, quia partes etiam hominis cognoscit, & etiam seipsum.

Ad secundam dicitur, quod aliquid esse per accidens extensum, contingit dupliciter. Vno modo, quia est in subiecto quanto, & extenso, licet ipsum non extendatur. Alio modo, quia extenditur ad extensionem alicuius, sicut albedo ad extensionem parietis. Si primo modo accipiatur, nullum est inconueniens animam esse per accidens quantum ad extensionem. Si vero secundo modo, negatur consequentia.

Ad primam probationem dicitur primo, quod argumentum hoc supponere videtur duo falsa. Quod

rum unum est, quod compositum non addat aliquid supra partes. Alterum est, quod anima sit pars integralis compositi.

Dicitur secundo, quod subiectum figuræ hominis est compositum ex anima & corpore, ut est quantum sed non valet: ergo anima est subiectum figuræ hominis, anima enim est pars essentialis hominis, non autem pars integralis.

Ad secundam dicitur primo, quod non est inconueniens idem moueri, & quiescere per accidens, si ead idem mouetur contrarijs motibus, ex istis. Nam in naui deorsum mota, potest conuerti sursum in naui ipsa moueri.

Dicitur secundo, quod consequentia est falsa. Ad probationem dicitur, quod forma non mouetur, aut quiescit ad quietem partium, sed ad motum, & quietem totius, eo quod totum est eius primæ adæquatum subiectum, non autem pars.

Ad tertiam negatur consequentia. Ad probationem dicitur, quod anima non informat corpus, quantum ad intellectum: immo intellectus consequitur illam, in quantum materiae capacitatem excedit.

Dicitur secundo, quod recipere species in diuidualiter cõtingit dupliciter. Vno modo, quia species habet esse diuidualiter in ipso secundum substantiam suam. Alio modo, quia secundum quod recipitur, in illo diuidualiter representatur. Primo modo negatur falsitas consequentis. Secundo modo negatur consequentia. Species enim in intellectu est diuidualiter representata tamen vniuersaliter.

Ad quartum negatur falsitas consequentis. Ad probationem negatur antecedens, si vniuersaliter accipiatur, sed bene est verum de completis in specie, & de his quæ primo, & directe intelliguntur; intellectus autem non directe, sed per reflexionem intelligitur.

Ad quintum negatur consequentia. Ad probationem dicitur primo, quod licet essentia animæ sit in qualibet parte corporis, secundum tamen alium & alium modum in diuersis partibus inuenitur, diuersimode potentia ipsam consequuntur; secundo enim potentiam visiuam est in oculo, secundum auditiuam in tympano auris, & sic de alijs.

Dicitur secundo, quod intellectus immediate est in essentia animæ, non in quantum est forma corporis, ut supra dictum est, sed secundum quod capacitatem corporis excedit.

Dicitur tertio, quod illa propositio est falsa: vbi cunque est intellectus illud intelligit, sed verum est, quod vbi est tanquam in proprio, & adæquato subiecto, compositum ex illo subiecto, & anima intelligit, & quia corpus est adæquatum subiectum anime, non autem manus, ideo compositum ex anima & corpore, quod est homo, intelligitur; non autem compositum ex anima, & manu.

Ad sextum dicitur, quod ducitur de potentia materiae potest dupliciter accipi. Vno modo prout dictum est, quod forma quæ prius erat in potentia in materia, dependere in actu a materia secundum esse, & secundum operationem, & in illam ab agente naturali introduci, & tunc negatur maior; habet enim tantum veritatem in formis quarum totum esse est in vniõne ad materiam. Alio modo potest

Nota doctrinae Auctoris hic.

In libro de generatione animalium 1. cap.

Tex. 31.

Quomodo anima non informat corpus.

Lege Augustinum in libro de intellectu.

1. cont. gent. cap. 62. q. 84. p. tota.

1. cont. gent. cap. 67. tract. 2. cap. 11.

Cap. 63. Vbi cunque est intellectus illud intelligit, quomodo intelligendum est.

1. cont. gent. cap. 64. cap. 66. cap. 59.

Quest. 76. art. 1.

potest intelligi, ut sit idem quod dicitur prius non fuisse in materia, & postmodum esse ibi actu, & tunc minor est falsitas, secundum enim Philosophum tam anima intellectiva, quam vegetatiua, & sensitua, præexistunt potentia in materia.

Ad septimum concessio supposito, negatur falsitas consequentis, loquendo de vegetatiua, & sensitua, secundum quod sunt in homine. Nec hoc est contra mentem Philosophi. Ipse enim vult, quod sicut in figuris quod est prius, est potentia in eo quo consequenter, ita est etiam de animalibus. sicut enim in tetragono trigonum continetur ita in sensitiuo continetur vegetatiuū, & in intellectu sensitiuo, & ideo cum sunt in homine, ab intrinseca sicut intellectum sunt producta. Sed si consideretur sensitiuū, & vegetatiuum seorsum ab intellectu, tunc intellectuum est ab intrinseco, non autem sensitiuum, & vegetatiuum.

A D D I T I O.

Q V I A hæc quæstio luculenter tractatur hic ab Authore, non oportet aliud addere, nisi remittere lectorem (si latius voluerit scire opiniones horum philosophorum) ad Augustinum Niphum in quinto Commen. Aug. huius tertij, & in 36. in quibus fufius videbitur opinionem Alex. de triplici illo intellectu. Intellectu tangente, quem voluit esse Deum, & de intellectu possibili, quem vocat preparationem quandam anime ad recipiendum influxum à Deo, quo mediante suscipit speciem intelligibilem, & sic efficitur intellectus in habitu, & utatur contra istam opinionem rationibus, quibus vtitur D. Thom. habet etiam opinionem diuini Platonis asserentis, animam esse veluti nauam in nau respectu hominis, & intellectum esse potentiam inorganicam, contra quam disputat D. Thom. p. p.

Reperiet adhuc latius opinionem Auempacæ, Albulmariz, & multorum aliorum Arabum, asserentium intellectum esse virtutem imaginatiuam, in qua recipiuntur phantasmata sensibilia, aduersus quos disputat pluribus rationibus D. Thom.

De opinione Themistij, & Theophrasti asserentium intellectum esse substantiam separatam, ut quidam eis imponunt, vel ut aliqui asserunt eos potuisse animam esse vnam in omnibus hominibus æternam, & immortalem, & esse compositam ex duplici parte, vna quæ est vt materia, & dicitur intellectus possibilis, altera vt forma, & dicitur intellectus agens, lege tu diligens lector Albertum in hoc 3. de anima: & videbis quoque opinionem Ammonij, Simplicij & Philoponi.

De opinione Galeni asserentis animam esse complexionem, lege D. Thom. 2. cont. gen. reperies quoque opinionem Dinarchi, vt ait Gregorius Nissenus, & Emp. qui voluerunt animam esse quandam armoniam sonorum contrariorum, ex quibus componuntur corpora animata, & de facili refellere poteris illos rationibus D. Thom. quibus rationibus, & alijs quas addit D. Thom. poteris impugnare etiam opinionem Leucippi asserentis, intellectum non differre à sensu, quæ opinio est rudior alijs, cum sensus reperitur in omnibus animalibus, intellectus tantum in homine.

De errore Aucerr. quem multi Aucerroisæ sectantur, vide D. Thom. eodem lib. 2. cont. gent. & p. p. summa Theologia, & in opusculo cont. Aucerroisæ, & conclude cum D. Thom. & ipsa veritate, intellectum possibilem esse vnam ex facultatibus, & potentijs anime, quæ facultas est in potentia ad recipiendas species à phantasmatibus, mediante alia virtute, & facultate, quæ vocatur intellectus agens, & anima ipsa rationalis est forma informans corpus hominis, incipiens simul cum eo, & remanens, post hanc veritatem reperies multis in locis apud D. Thom. & agnosces, quomodo intellectus possibilis dicitur impassibilis, quia non patitur passione corruptiua, dicitur immixtus, quia non est virtus organica, dicitur separatus, quia non est actus corporis, & hæc noluerunt intelligere Philosophi, propterea inciderunt in varios errores.

tur, vide D. Thom. eodem lib. 2. cont. gent. & p. p. summa Theologia, & in opusculo cont. Aucerroisæ, & conclude cum D. Thom. & ipsa veritate, intellectum possibilem esse vnam ex facultatibus, & potentijs anime, quæ facultas est in potentia ad recipiendas species à phantasmatibus, mediante alia virtute, & facultate, quæ vocatur intellectus agens, & anima ipsa rationalis est forma informans corpus hominis, incipiens simul cum eo, & remanens, post hanc veritatem reperies multis in locis apud D. Thom. & agnosces, quomodo intellectus possibilis dicitur impassibilis, quia non patitur passione corruptiua, dicitur immixtus, quia non est virtus organica, dicitur separatus, quia non est actus corporis, & hæc noluerunt intelligere Philosophi, propterea inciderunt in varios errores.

Q V A E S T I O VI.

Vtrum intellectus possibilis possit cognoscere seipsum, factus in actu per speciem intelligibilem.

Sed intellectus cum intelligat aliud quod &c. Tex. V. II.

Q V E R I T V R sexto, Vtrum intellectus possibilis possit cognoscere seipsum, factus in actu per speciem intelligibilem. Et videtur quod non.

Primo. Omne quod cognoscitur ab intellectu, continetur sub obiecto proportionato intellectui. Sed intellectus non continetur sub suo obiecto proportionato: ergo &c. consequentia nota cum maiori. Minor vero probatur. Obiectum proportionatum intellectus nostri, est quidditas rei materialis, vt dicitur inferius. Sed intellectus non est quidditas rei materialis, ergo non continetur sub obiecto proportionato intellectus.

Secundo. Si cognosceret se, aut se cognosceret cognitione, quæ sit idem cum essentia sua, aut cognitione quæ sit ab essentia sua distincta. Non primo modo, quia vt dicit Commen. Intellectus differt à substantijs separatis, quia illæ intelligunt se per essentiam suam, non autem intellectus. Non etiam secundum, quia tunc idem esset mouens, & motum intellectus enim causaret intellectionem, & reciperet illam ergo nullo modo potest se intelligere.

Tertio. Cognoscers debet esse denudatum à natura cogniti, sed intellectus non est denudatus à seipso: ergo non cognoscit seipsum.

Quarto. Omne quod cognoscitur, per speciem sui cognoscitur: sed intellectus non habet speciem sui quia non habet phantasma: ergo &c.

Respondet. In ista quæstione duo facienda sunt. Primo ponetur vna opinio, & im probabitur. secundo ponentur conclusiones.

Quantum ad primum est quorundam opinio, quod intellectus possibilis potest seipsum intelligere per speciem propriam elicitam, sed non à phantasmate dependentem. Quam opinionem probant sic.

Quolibet. 2. ar. 10. opusc. 3. cap. 8.

2. cont. gent. cap. 82. vide quo intellectus intelligit se, & est phantasia in genere intelligibiliu q. 7.

Commen. 8.

Aristot. 2. de anima. Tex. 4.

Series obseruanda in hac disputatione.

Dubitatio soluta a D. Thoma. p. p. quæ 76. art. 1.

Intellectus est potentia anima.

Vide 2. contra gentes Authorem cap. 69.

Soluuntur rationes principales.

Extensum per accidens dicitur.

sic. Intellectus est nobilior virtute cogitativa, sed virtus cogitativa ex specie formae sensatae potest elicere speciem formae non sensatae, ut specie amoris vel filiationis &c. ergo multo magis intellectus poterit elicere ex noticia propriis operationibus speciem suae essentiae representativam.

Impugnatur opinio Aristotelis. Sed contra hoc instatur sic. Potentia eliciens speciem ex suo obiecto, elicit speciem representativam eorum quae sunt in obiecto, non autem aliorum, sicut patet de cogitativa, quae elicit intentionem filiationis ex phantasmate alicuius, qui vere est filius, & intentionem inimicitiae ex eo, quod vere est inimicus, vel saltem reputatur inimicus. Sed actus intellectus non est vere intellectus, ergo ex actu intellectus, intellectus speciem sui representativam non elicit. Conceditur tamen quod ex actu cognoscendi, quo intellectus seipsum intelligit, potest in intellectu relinquere quidam habitus, quo poterit faciliter intellectus a se cognosci, sicut ex actu demonstrandi relinquuntur habitus scientiae.

Ad rationem dicitur, quod consequentia non valet. Cogitativa enim non elicit speciem representativam sui, unde non sequitur, quod intellectus possit elicere speciem sui, sed alicuius alterius. Item cogitativa elicit intentiones eorum, quae sunt in re sensibili, unde ex hoc non debet argui, quod intellectus elicit intentionem sui ex actu intelligendi, quia ipse non est formaliter in actu intelligendi.

Notandum primum. Quantum ad secundum pro noticia conclusionum. Sciendum primo, quod ut superius dictum est, differentia est inter intellectum, & sensum, quod sensus cum sit virtus affixa organo corporali, non potest reflecti supra se, neque supra actum suum; non enim visus videt se videre, nam sensus percipit secundum immutationem organi materialis: materiale vero non potest seipsum immutare. Intellectus autem, quia non est affixus organo corporali potest reflecti supra se, & supra actum suum: intelligit enim se intelligere.

Inter cognoscens & cognitum actu oportet esse similitudinem. Sciendum, secundo, quod inter cognoscens in actu, & cognitum in actu, oportet esse quandam similitudinem, immo unitatem, non quidem in esse natura, sed in esse cognoscibili. Oportet enim cognoscens, & esse cognitum convenire in una forma actu cognoscibili, sicut visus in actu, & corpus visum in actu conveniunt in specie visibili, quae est forma informans potentiam visivam, & representans corpus visum, & ideo si intellectus debet cognoscere seipsum, cum secundum essentiam suam consideratus non sit actu intelligibilis a se, eo quod sub suo proprio obiecto, id est sub quidditate materiali non contineatur, oportet quod per aliquid aliud fiat in actu, quod sit materialis quidditas inesse intelligibili.

In re existens duo repellantur. Sciendum tertio, quod sicut in re existente sunt duo, scilicet esse eius, & quidditas siue essentia, ita duplex potest de re haberi cognitio, scilicet cognitio an est, & cognitio quod est, & ideo de intellectu quaestio moveri potest, an possit se cognoscere, quantum ad an est, potest etiam moveri an possit se cognoscere quantum ad quid est.

Cognitio duplex reflexa & directa, & quid valeat. Sciendum quarto, quod duplex est cognitio, scilicet directa, & reflexa. Quae cognitiones per similitudinem ad motum continuum, & reflexum no-

minatur. In motu enim continuo recto semper proceditur, & illud quod est terminus ad quem in actu, non fit terminus a quo, neque terminus a quo in actu fit terminus ad quem.

In motu autem reflexo terminus ad quem fit terminus a quo, ut motus qui fit super eandem lineam, & e converso. Similiter ergo cognitio directa est, quae ex principio cognoscendo intellectus fertur in cognitum, & res cognita quae est terminus cognoscendi non efficitur principium cognoscendi id, quo fuit cognita, neque illud principium efficitur terminus. Cognitio autem reflexa est illa in qua id quod fuit principium cognitionis, efficitur terminus, & quod fuit terminus, efficitur principium, sicut si per rationale intellecta risibilitate, per risibilitatem post modum rationale a posteriori cognoscitur retur.

His suppositis respondetur quinque conclusionibus.

Prima est. Intellectus potest seipsum intelligere. Probatur sic. Cognoscens actum potest etiam cognoscere principium actus, sed intellectus cognoscit actum suum: dicit enim Philosophus. Sentimus autem, quoniam sentimus, & intelligimus quoniam intelligimus: ergo intellectus cognoscere se potest.

Secunda conclusio. Intellectus non potest se cognoscere cognitione directa, sed tantum cognitio reflexa. Probatur sic. Illa cognitio, in qua quod fuit terminus, efficitur principium, & quod fuit principium, efficitur terminus, est cognitio reflexa. Sed intellectus non potest se alio modo cognoscere: ergo &c. consequentia nota cum maiori. Minor vero probatur. Intellectus non potest se intelligere, nisi factus in actu per speciem alicuius obiecti prius ab ipso cogniti, & per ipsum ad sui cognitionem tenentens: ergo cognoscit se intellectus, dum id quod fuit terminus cognitionis efficitur principium, & e converso.

Tertia conclusio. Quantum ad intellectionem an est, intellectus cognoscit se immediate per actum suum, qui est intelligere, hoc est cognitio actu suo, immediate cognoscit se. Probatur. Potest cognoscitur per actus suos. Sed intellectus est potentia animae, ergo & cetera: consequentia nota cum minor ex supradictis. Maior vero est Philosophus.

Quarta conclusio. Intellectus quantum ad cognitionem quid est, per speciem intelligibilem immediate cognoscitur, id est cognita natura speciei intelligibilis cognoscit se quantum ad quid est. Probatur. Sicut se habet materia in genere rerum sensibiliu: ita intellectus in genere rerum intelligibilium. Sed materia quantum ad essentiam suam cognoscitur per formam. Cognoscitur enim materia per analogiam ad formam, ut 1. Phys. dicitur. ergo & intellectus cognoscitur per formam suam, quae est species intelligibilis. Hoc ergo modo secundum 5. Thom. Philosophi de veneratione in cognitionem intellectus. Videntes enim intellectum cognoscere quidditates, & naturas univ ersales, cognoverunt speciem intelligibilem esse immaterialem: si enim esset materialis, univ ersaliter representare non posset. Ex immaterialitate

vero

1. Conclusio

9. Eth. c. 11.

2. conclusio.

3. conclusio.

2. huius.

Tex. 3.

4. conclusio.

Tex. 69.

Vide D. Th. in de veritate q. 10. art. 1.

vero talis speciei cognoverunt intellectum non esse virtute in materia, eo quod immaterialiter recipit, & sic de alijs conditionibus intellectus.

Sed occurrit dubium, ut superius dictum est. Actus sunt priores potentijs secundum rationem, & potentia specificantur per actus: ergo intellectus cum sit potentia, cognoscitur quantum ad quid est immediate per actum suum cognitum, non autem per speciem intelligibilem.

Ridet quod potentia cum sit relatiuū sibi dici, potest dupliciter considerari. Vno modo in quantum potentia, id est ut dicitur ordinem ad actum, & sic habet cognosci per actum. Alio modo absolute, in quantum talis actus est qualitas, & quantum ad conditiones sibi secundum hanc considerationem conuenientes, & hoc modo potest aliter quam actus immediate cognosci.

Quinta conclusio. Intellectus non potest seipsum cognoscere per propriam speciem, sed tantum per speciem quidditatis materialis se cognoscit. Probatur. Omne quod habet speciem propriam in intellectu, habet phantasma, ex quo species elicitur. Sed intellectus non habet phantasma, quia non est res materialis: ergo neque speciem: ergo &c. Tunc ultra. Non potest se cognoscere per speciem: ergo &c. Tunc ultra. Non potest se cognoscere per speciem propriam, ergo per speciem sui obiecti, quae est quidditas rei materialis. Non quidem quia illa species representat intellectum, sed quia per illam exit in actum, & per reflexionem devenit in cognitionem actus, & speciei, ex cuius natura consideratione seipsum cognoscit.

Ad rationes in oppositum respondetur.

Ad primum quidem dicitur, quod si per obiectum proportionatum accipiat obiectum primum formale, & adequatum, negatur minor, & dicitur quod tale obiectum non est quidditas rei materialis, sed ens, ut dicitur in questione sequenti. Si autem per proportionatum accipiat obiectum, quod immediate & perfecte ab intellectu nostro proprio statu cognoscitur, tunc negatur maior. Non enim oportet, ut omne quod cognoscitur ab intellectu, contineatur sub hoc obiecto, sed sufficit quod contineatur sub obiecto formali primo, & adequato.

Ad secundum dicitur quod intelligit se intellectione distincta ab essentia.

Ad huius improbationem dicitur primo, quod intellectus non est ille proprie, qui se intelligit, sed magis anima quae per ipsummet intellectum intelligit. Extremo tamen vocabulo potest dici intelligere se. Dicitur secundo, quod modo intellectus dicitur intelligere: non est idem totaliter produciens intellectionem, & eam recipiens. Nam produciens intellectionem est, intellectus informatus specie intelligibili, recipiens autem est intellectus solus. Unde consequentia illa valet, scilicet quod idem esset totaliter mouens, & motum.

Ad tertium dicitur primo, quod maior est falsa. Non enim omne cognoscens debet esse denudatum a natura cogniti: alioquin nulla res cognoscitur seipsum, sed bene verum est, quod recipiens debet esse denudatum a natura recepti.

Dicitur secundo, quod si illa oppositio esset vera, esset intelligenda de cognito, quod primo & directe cognoscitur, quo modo non cognoscitur intellectu a se.

Potentia ut sic habet per actum cognoscitur, secus sunt absolute considerata.

7. conclusio.

Soluntur rationes aduersarij.

Producens intellectionem quia est.

set intelligenda de cognito, quod primo & directe cognoscitur, quo modo non cognoscitur intellectu a se.

Ad quartum dicitur, quod maior est vera de his quae primo & per se cognoscuntur, de alijs vero sufficit, quod intellectus ex specie & cognitione aliorum deveniat in eorum cognitionem. Intellectus autem non cognoscitur primo, & per se: ideo sufficit, quod per speciem & cognitionem aliorum in sui cognitionem deveniat.

A D D I T I O.

CIRCA hanc disputationem nota, quod videtur esse mota contra textum Aristotelis de intellectu. necesse est itaque quoniam omnia intelligit ergo intelligit seipsum, quoniam qui omnia dicit, nihil excludit, vana ergo est dubitatio, num intellectus intelligat seipsum.

Adde, quod cum intellectus possibilis sit quoddam ens, oportet quod contineatur sub ente univ ersaliter, quia omne particulare contineatur sub univ ersali, & ens est suum obiectum, quod ipse intellectus possibilis intelligit, ergo sequitur necessario seipsum intelligere.

Nisi dicamus, quod Doctores tractant hoc quaestum propter diversas opiniones Philosophorum, siquidem aliqui posuerunt intellectum adeptum se intelligere per hoc, quod intellectus agens est qui facit per abstractionem obiecta intelligibilia ex sensibilibus, & haec intellectus possibilis intelligit, & quaecunque intellectus agens abstrahit, intellectus possibilis intelligit, adeo quod venerit status, in quo intellectus possibilis acquirerit omnem scientiam, & tunc nominabitur adeptus, & intelligit intellectum agentem, & omnes substantias separatas, & seipsum, & haec erit summa beatitudo sua, quam opinionem reputat D. Tho. fabulosam.

Alia opinio fuit Plotini asserentis, quod intellectus possibilis magis intelligit seipsum quam alia, quia alia intelligit per species, & non per seipsa, ipse autem intelligit se per suam substantiam, cum sit semper sibi ipse praesens.

Alij vero e contra dixerunt, quod intellectus cognoscit se per suam speciem, quia quando cognoscit aliqua, fit actu per speciem illorum, & postea format aliam speciem de se, & per illam se cognoscit.

Alij vero docuerunt, quod bene intellectus intelligit se, sed quodam modo accidentaliter, quoniam quando intelligit res ad extra fit vnum cum eis accidentaliter, & non essentialiter, & sic intelligendo ipsas res, intelligit etiam se, cum sit vnum cum illis rebus intelligibilibus.

Quidam alij dicunt, quod intellectus nullo pacto potest se intelligere, quia tunc intelligeret etiam suam operationem, quam tamen, apprehendere non potest, siquidem intellectus se habet ad operationem suam, sicuti sensus ad sensationem per convenientem similitudinem, sed sensus non potest sentire suam sensationem, ut docuit Aristoteles in fine 2. lib. de Anima: igitur &c.

Adde etiam, quod intellectus illud tantum intelligere potest, quod est sensibile, cum sine phantasmate nihil intelligat, phantasma est res sensibilis, sed operatio intellectus, & ipsamet intellectus non sunt

Text. 4. p. p. q. 86 per rationem.

Op. n. Auer. 36. com. me. huius lib.

p. p. q. 88. Opinio 110. Opinio 112. Opinio 113. Opinio 114.

Opinio Martiani Graeci.

Tex. 10. huius lib.

Text. 39. hu ius. sunt sensibilia:igitur &c. Videmus etiam, quod illud intelligit noster intellectus, quod agit in ipsum, cum intelligere sit pari ab ipso intelligibili, sed operatio intellectus, & ipse intellectus non agit in eum, quia accidens non agit in suum subiectum, vel idem in seipsum: ex quibus sequitur, quod intellectus seipsum intelligere non potest: sed hi allucinantur valde, quia sensus si non percipit suam sensationem, hoc ideo est, quia est virtus organica, intellectus vero est inorganicus, impassibilis, & immixtus, & licet intellectus non sit sensibilis per se, habet tamen habitudinem ad sensibile per se, nempe ad illud, a quo causatur in intellectu. (quandoquidem) omne causatum habet habitudinem ad suam causam) & hoc sufficit, intelligere quoque dicimus, quod est essentialiter agere, & non pati, quoniam solus intellectus producit intellectiorem, sed non per seipsum praecise: sed mediante specie intelligibili, per quam veluti per formam suam constituitur in actu primo, ut potentia cognoscitiva est, & sic factus in potestate ad accidentia, reducit se ad actum secundum: est ergo intelligere essentialiter agere, & pati antecedenter, & concomitanter, ex quo sequitur, quod intellectus intelligit se, sed non per se primo, & directe, sed indirecte ex cognitione aliorum, & dum intellectus intelligit se, & ea quae in ipso sunt, hoc non facit per aliam speciem, sed tantum per illam, quam suscepit ab extrinseco obiecto, & hoc tenemus ad mentem D. Thomae. nec eo dicitur, ne habeamus pro inconuenientiam dari processum in infinitum in his actibus.

Solutio rationes Marian. Primam rationem principalem solunt dicendo, quod quando dixit Aristoteles intellectus omnia intelligit, voluit innuere omnes formas materiales, quae responsio stare non potest, quia verbum illud omnia accipitur vniuersaliter pro omnibus entibus, quia si pro formis materialibus tantum staret, tunc non cognosceret seipsum, & actum suum, cuius oppositum ostensum est: est ergo germanus sensus verborum Aristoteles. quod intellectus secundum aptitudinem omnia intelligit, quoniam est aptus natus omnia intelligere, licet non eodem modo.

Intelligere quo dicitur agere essentialiter, & pati antecedenter. Alia ratio facit pro nobis, quia cum nullum ens sit ignotum naturaliter, oportet ipsum intellectum omnia cognoscere, licet non aequaliter, ut dictum est. De quibus omnibus vide 2. con. gen. ubi inuenies, quomodo intellectus se intelligit secundum modum suae naturae, si alius persecratur volueris, quomodo differenter Deus agnoscat se, & Angelus intelligat seipsum per suam substantiam: & anima separata etiam se, & alias animas agnoscat, lege D. Thomae. p. q. 14. art. 2. & 3. q. 89. per totam. & 4. dist. 50. q. 1. art. 1. & de ver. q. 1. 9. ar. 1. & q. de Anima art. 15. videbis abundantissimam doctrinam.

Quomodo intellectus omnia intel ligit. Alio modo dicitur agere essentialiter, & pati antecedenter. **Text. 4. hu ius.** Quomodo intellectus omnia intel ligit. Alio modo dicitur agere essentialiter, & pati antecedenter.

Cap. 78. Quomodo intellectus omnia intel ligit. Alio modo dicitur agere essentialiter, & pati antecedenter.

Differentia intelligenti. Alio modo dicitur agere essentialiter, & pati antecedenter.

QVAESTIO VII.

Vtrum quidditas rei materialis sit obiectum intellectus.

Cum autem sic singula factus est, &c. Text. VIII.

Calet. Card. in lib de ente & essentia in prologo. **Q**UAE RITVR Septimo, Vtrum quidditas rei materialis sit obiectum intellectus. Et videtur quod non. Primo. Obiectum intellectus, non debet esse minoris ambitus obiecto scientiae ac-

quisitae per intellectum. Sed quidditas materialis est minoris ambitus obiecto scientiae: acquisitae per intellectum: ergo non est obiectum intellectus. consequentia nota, & maior probatur. Si esset minoris ambitus, tunc intellectus cognosceret ea quae non continentur sub obiecto: cum eo obiectum scientiae ab eo acquisitae cognoscat: hoc est impossibile: ergo &c. Minor etiam probatur: Obiectum metaphysicæ est ens commune: hoc est vniuersalius quidditate materiali: ergo &c.

Secundo. Si quidditas materialis esset obiectum intellectus, sequeretur, quod res quanto esset materialior, tanto perfectiori modo intelligeretur, sicut quanto aliquid est magis coloratum, tanto magis videtur. Sed hoc est falsum: nam omne quod intelligitur quantum est a materia abstractum intelligitur, & consequenter quanto magis erit abstractum, tanto magis intelligitur.

Tertio. Aut quidditas materialis est obiectum intellectus, secundum quod est coniuncta conditionibus materialibus, aut secundum quod est conditionibus materialibus abstracta. Si primo modo, cum quidditas materialis in quantum coniuncta conditionibus materialibus sit singularis, obiectum intellectus erit singulare. Si autem secundo modo, cum ut sit habeat tantum esse obiectum in intellectu, erit ens rationis, & per consequens obiectum intellectus erit ens rationis.

Quarto. Obiectum intellectus causat speciem intelligibilem in intellectu. Sed quidditas materialis non potest eam causare: ergo &c. consequentia nota cum maiori, quia intellectus est virtus passiva, ut dicitur 3. de anima. Minor probatur. Aut enim causaret illam speciem quidditas particularis, aut vniuersalis. Non particularis, quia illa species representat vniuersaliter. Non etiam vniuersalis, quia quidditas non est vniuersalis extra intellectum: er go &c.

Quinto. Nulla potentia potest eleuari vltra suum obiectum, sed intellectus eleuatur supra quidditatem materialem, quia eleuatur ad cognoscendum substantias separatas: ergo &c.

Sexto. Illud est proportionatum obiectum intellectus, quod primo ab intellectu cognoscitur. Sed accidens est huiusmodi, non autem quidditas materialis: ergo &c. consequentia nota cum maiori. Minor vero probatur. Illud primo cognoscitur, quod primo representatur per speciem intelligibilem: sed accidens primo representatur: ergo &c. Probatur minor. Species primo representat id, a quo causatur: sed causatur a phantasmate, quod est accidens, & representatiuum accidentis: ergo &c.

Cõfirmatur ista ratio. Quia ut dicitur 1. de anima. Accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quod quis est: ergo prius cognoscitur accidens quam quidditas rei materialis.

Respondet. Ad euidentiam huius questionis. Sciendum, quod primo actus obiecto huius potentiae, quam de obiectis aliarum potentiarum est loquendum. Alia. n. potest, quia semper sunt potest, organici corporalis affixæ, vni tærum essendi modo dum habent, & ideo semper habent eundem modum cognoscendi. Semper. n. visus videt per medium

Intellectus autem nunc vnus modum essendi, scilicet in corpore, nunc autem alium modum essendi habet, scilicet sine corpore, ideo & illi diuersi modi cognoscendi possunt continere.

Sciendum secundo, quod quidditas est virtus in materialis, sensus autem virtus materialis, aliud esse obiectum materiale sensus oportet, & aliud materiale obiectum intellectus: oportet enim obiectum sensus esse materiale, & singulare, obiectum autem materiale intellectus oportet esse aliquo modo abstractum a materia & vniuersale, non tamen quodlibet vniuersale, sed vniuersale ipsi intellectui pro isto statu proportionatum, de alio autem statu, cum erit a corpore separatus, non est hic sermo.

Sciendum tertio, quod quidditas rei materialis potest accipi tripliciter. Vno modo pro omni natura, quae in materia esse habet, sive sit accidens, sive vniuersalis substantialis, sive quodcumque aliud. Alio modo pro natura determinata, & indiuidua: Tertio pro essentia rei compositae ex materia & forma absolute, cuius phantasma haberi potest.

Sciendum quarto, quod quadruplex est obiectum potentiae, scilicet formale quod, formale quo, materiale, & accidentale. Obiectum formale quod, est id, sub cuius ratione obiectum refertur ad potentiam, & quod adaequate, & in quantum huiusmodi attingitur a potentia, sicut color in visu. Obiectum formale quo, est aliquid extrinsecum, quo obiectum attingitur a potentia, & sine quo non potest attingi, sicut lux in visu. Obiectum materiale est id, in quo saluatur obiectum formale quod, sicut albedo in visu, in qua saluatur color. Obiectum accidentale est, quod accidit obiecto formali, sicut sortes accidit colorato.

Istis suppositis dicitur primo, quod ens est obiectum formale quod, intellectus nostri, & probatur sic. Id sub cuius ratione omnia alia cognoscuntur ab intellectu, & quod adaequate, & in quantum huiusmodi apprehenditur ab intellectu, est obiectum formale quod, intellectus. Sed ens est huiusmodi: ergo &c. Minor probatur, quia omnia quae apprehenduntur ab intellectu, cognoscuntur in quantum sunt in actu, ut dicitur 9. Meta.

Item: omne ens est aliquo modo cognoscibile ab intellectu, & omne quod cognoscitur ab ipso, est ens.

Sed occurrit dubium. Nam etiam non ens cognoscitur ab intellectu: ergo ens non est obiectum adaequatum.

Respondetur, quod non ens in quantum cognoscitur, est aliquo modo ens, sicut enim habet esse apprehensum, aut imaginatum.

Dicitur secundo, quod obiectum materiale intellectus, absolute loquendo de obiecto intellectus, est omnis quidditas, & natura, sicut, quia omnis natura & essentia participat rationem entis, ideo qualiter res est obiectum materiale intellectus.

Dicitur tertio, quod obiectum materiale intellectus proportionatum illi pro isto statu, est quidditas rei materialis, accipiendæ quidditatem rei materialis pro quidditate rei compositae ex materia & forma. Hæc autem conclusio habet sic intelligi, non quod quidditas materialis sit obiectum adae-

quatum intellectus, ita quod non possit aliquid intelligere, nisi quidditate materiale, sed quod est obiectum connaturale intellectus, & perfecte immedia teque cognoscibile ab ipso, pro quod in aliorum cognitionem deuenit.

Ista conclusio probatur sic. Obiectum materiale proportionatum intellectui est id, ad quod intellectus est in potentia naturalis. Nam intellectus est potentia passiva: sed est in potentia naturali tantum ad quidditates materiales: ergo &c. Probatur minor. Potentia passiva est in potentia naturali ad ea tantum, in qua suum proprium actuum potest. Sed intellectus agens est proprium actuum respectu intellectus possibilis, & ille facit intelligibilia in actu tantum quidditates materiales: ergo &c.

Secundo. Cognitio cuiuslibet rei est secundum modum cognoscentis. Sed anima intellectiua est forma in materia: ergo sua materialis cognitio debet esse formarum, quae sunt in materia, secundum tamen quod aliquo modo abstracta sunt a materia. Consequentia nota cum minori. Maior vero probatur. Cognitio est, secundum quod cognitum est in cognoscente. Sed cognitum est in cognoscente secundum modum cognoscentis: ergo cognitio est secundum modum cognoscentis.

Ad hanc rationem potest aliquis dicere, quod non oportet obiectum secundum modum essendi esse proportionatum cognoscenti, alioquin imperfectum nunquam cognosceret perfectius, & inferior intelligentia non cognosceret superiorem.

Respondetur, & dicitur primo, quod obiectum & cognoscentis non debent proportionari secundum quemcumque modum essendi, sed sufficit quod sit idem modus essendi in genere.

Dicitur secundo, quod est tantum triplex genus essendi substantiarum intellectualium. Primus est animae humanae, quae est forma in materia. Secundus est substantiarum separatarum, quarum esse distinguitur ab essentia. Tertius est primae substantiae, quae est Deus: cuius esse est idem quod essentia.

Dicitur tertio, quod consequentia non valet. Nam imperfectum potest esse eiusdem generis essendi cum perfecto, & omnes substantiae separatae in vno modo essendi conueniunt. Quilibet. n. est substantia a materia prorsus abstracta, cuius esse ab eius essentia est distinctum.

Dicitur quarto principaliter ad questionem, Verum est quod verum vno modo est obiectum intellectus accidentale. Alio vero modo est obiectum per se dentale.

Si enim consideretur in ratione eius, quod intelligitur, est obiectum accidentale, & concomitatur enim omne intelligibile, in quantum intelligitur: non enim potest ens intelligi, nisi intellectui conformetur, in quo consistit ratio veri, & ideo intellectus quocumque ente, intelligitur verum per accidens, sicut visus colore per accidens videtur sortes. Si vero consideretur ratione obiecti quod, sic est obiectum per se, nihil enim intelligitur, nisi intellectus assimiletur per speciem, & in hoc consistit ratio veri, & ideo verum est, quo aliquid est intelligibile.

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primum dicitur primo, quod obiectum for-

Quilibet cognitio quomodo sit suscipienda.

Triplex genus essendi substantiarum intellectualium.

Obiecta acci dentale.

Solutio rationum quae adhaerentur in contrarium veritatis.

male adaequatum non debet esse minoris ambitus obiecto scientiae acquisitae, sed bene obiectum materiale proportionatum, ut est quidditas materialis minoris ambitus esse potest.

Dicitur secundo, quod non oportet omnem scientiam esse de obiecto connaturali, & immediate cognoscibili ab intellectu, immo potest etiam esse de obiecto secundario per reflexionem cognitio, sicut est scientia de anima.

Dicitur tertio, quod nulla scientia, neque etiam Metaphysica est de obiecto uniuersaliori, quam sit obiectum formale adaequatum intellectus, immo ens, quod est obiectum formale intellectus, est uniuersalior obiecto Metaphysico. Obiectum enim Metaphysicum est ens reale, obiectum autem intellectus est ens commune enti reali & enti rationis.

Ad secundum dicitur primo, quod non oportet quanto aliquid magis participat rationem obiecti materialis, tanto perfectiori modo cognoscatur a potentia, sed inter obiecta materialia proportionata, quanto aliquid magis participat de obiecto formali, tanto est magis cognoscibile. Modus quidditas materialis non est obiectum formale, ut dicitur: unde ratio non sequitur.

Potest secundo dici, quod illa consequentia potest habere duplicem sensum. Unus est, quod quanto res esset materialior, id est magis immergeretur materiae, & conditionibus immaterialibus individualibus, tanto perfectiori modo cognosceretur, & tunc negatur, quidditas enim materialis non est obiectum intellectus, secundum quod est coniuncta conditionibus individualibus. Alius sensus potest esse, quod quanto res est immaterialior, id est quanto forma quidditatis minus dominatur materiae, sicut in quidditate plantae inuenitur, que minus materiae, quam forma quidditatis hominis dominatur, tanto perfectiori modo ab intellectu nostro cognoscitur, & tunc negatur falsitas consequentis. Ad probationem dicitur, quod unumquodque intelligitur ab intellectu nostro per abstractionem a materia particulari, non autem a materia uniuersali.

Ad tertium dicitur, quod est obiectum intellectus ut est abstracta a conditionibus particularibus. Ad probationem dicitur primo, quod cum dico quidditatem abstractam, dico duo, scilicet ipsam naturam, & esse abstractum eius: ipsa natura est ens reale, esse autem abstractum est ens rationis.

Dicitur secundo, quod illa natura, cui attribuitur esse abstractum, est obiectum intellectus, non autem ipsum esse abstractum, sed est conditio, sine qua ipsa quidditas non est obiectum.

Dicitur tertio, quod illa consequentia est falsa, scilicet quod obiectum intellectus esset ens rationis, sed bene sequitur, quod obiectum intellectus, secundum quod est rationis substantia, obiectum esset intellectus.

Ad probationem cum dicitur, quod habet tantum esse obiectum ut sic. Dicitur, quod non omne illud est ens rationis, quod sub una conditione consideratum habet tantum esse obiectum in intellectu, sed illud quod absolute nullum habet esse, nisi obiectum in intellectu. Modo dicitur,

quod licet quidditas, ut abstracta, habeat tantum esse obiectum in intellectu, absolute tamen in particularibus esse reale habet.

Ad quartum negatur minor. Ad probationem dicitur, quod habens quidditatem siue particularem, scilicet phantasma, simul cum intellectu agente, illam speciem causat, sed ratio causandi est natura.

Ad huius improbationem dicitur, quod licet illa species uniuersaliter representet, instrumentaliter tamen a re particulari causari potest, quando praesertim natura uniuersalis, quae sibi ratio sit causandi, intellectus autem agens in causando speciem, principalis agentis rationem habet.

Ad quintum dicitur, quod maior est vera de obiecto formali, non autem de obiecto materiali proportionato, modo quidditas materialis non est obiectum formale, sed ens.

Ad sextum negatur minor. Ad probationem negatur etiam minor. Ad cuius probationem dicitur, quod species representat non omne illud a quo causata est, sed obiectum.

Dicitur secundo, quod species non representat phantasma, sed naturam in phantasmate latentem, & licet phantasma cause illam speciem, sua tamen singularitas non est sibi ratio causandi, sed natura uniuersalis impliciter in phantasmate contenta.

Dicitur tertio, quod species intelligibilis non representat id immediate, a quo causata est quocumque modo, sed id quod fuit ratio causandi, & quia ipsa quidditas sine conditionibus individualibus est phantasmata ratio causandi talem speciem, ideo species ipsam quidditatem primo representat.

Ad confirmationem patet quid sit dicendum ex his, quae dicta sunt: quomodo enim accidentia ad cognoscendum quod quid est conferant, ibi est ostensum & declaratum.

ADDITIO.

QUIA in arg. 5. fit sermo de cognitione substantiarum separatarum, non erit inutile aliqua dicere hic de ipsis, quamquam in disput. 3. super 2. met. latius disputauimus aduersus Ant. An. est tamen sciendum, quod inter Graecos, Arabes, & Latinos fuit varia sententia, quomodo intelligentiae pro hoc statu a viatore cognosci possunt.

Inter alios fuit Them. ponens intellectum tam agentem, quam possibilem, separatum, & aeternum, & coniungi nobis per cognitionem phantasmatum, & cum fuerit perfecte coniunctus, tunc intelliget intellectum agentem, & ceteras substantias separatas: ratio sua est, quia difficilius est abstrahere quidditatem, & eam cognoscere: quam cognoscere, & non abstrahere, cum difficilius sit facere illud, quam unum tantum; at intellectus noster abstrahit quidditatem a substantiis materialibus; & eam cognoscit: ergo modo magis cognoscit substantias separatas, quae sunt quidditates abstractae ex se ipsis.

Alex. ut dictum est, posuit intellectum nostrum esse preparationem ad recipiendas species intelligibiles, per quas coniungitur cum intellectu agente, quae dixit esse Deum, & cum perfecte fuerit ei coniunctus, intelliget

Quaestio VII. Quae est causa speciei in intelligibili.

Species intelligibilis quid representat.

Quae de uel ex his, quae dicta sunt: quomodo enim accidentia ad cognoscendum quod quid est conferant, ibi est ostensum & declaratum.

Disputatio de cognitione substantiarum separatarum.

Opinio Thomae.

Opinio Alexandri.

intelliget seipsum, & ceteras substantias separatas Ratio sua erat, omne generabile, cum peruenerit ad finem, & complementum suae generationis, etiam peruenerit ad completam operationem, sed intellectus possibilis noster est generabilis, & corruptibilis; ergo cum peruenerit ad complementum suae generationis, scilicet acquisitis intelligibilibus, poterit perfecte exercere suam operationem, quae erit cognoscere Deum, & cetera abstracta quidditatie.

Auemp. Magister Auerr. docebat, intellectum nostrum possibilem esse organicum: sed per abstractionem phantasmatum peruenerit ad cognoscendum substantias separatas quidditatie, quandoquidem cum intellectus cognoscit quidditatem aliquam abstractam ab aliquo individuo, vel specie, vel genere, queritur non illa quidditas habeat quidditatem aliam, vel non, si habet, iterum potest abstrahere aliam quidditatem, & cum non fit processus ad infinitum in quidditatibus, sequitur quod possit cognoscere ultimas quidditates, quae sunt substantiae separatae.

Auerr. asseruit intellectum nostrum possibilem adicipi omnia intelligibilia speculatiua, adeo quod ci uiniatur, & copulabitur intellectus agens: cum autem ipse intellectus possibilis fuerit in hoc statu, tunc erit intellectus adeptus, & cognoscat omnia, & erit perfecte beatus. ratio potissima est, quia si noster intellectus non intelligeret substantias separatas, tunc natura fecisset aliquid frustra, quia fecisset illud, quod est in se natura, licet intellectum, non intellectum ab alio.

Scotus uoluit intellectum nostrum possibilem identificari cum anima nostra, & cognoscere substantias separatas quidditatie, sed non secundum omnem gradum cognitionis quidditatie, sed tantum per aggregationem conceptuum, & praedicatorum quidditatuorum, & inter alias rationes suas haec est potissima, quia omnes homines natura scire desiderant: sed cognoscere substantias separatas quidditatie est maxime scire: ergo intellectus noster aliquando peruenerit ad hoc, quoniam desiderium naturale non est ad impossibile.

Istis tamen non obstantibus tenet D. Thom. intellectum nostrum possibilem esse potentiam distinctam realiter ab anima, & nunquam neque in hoc statu, neque in alio naturaliter adepturum quidditatum cognitionem abstractorum, quia intellectus nihil intelligit, nisi per abstractionem a phantasmatibus: sed substantiae separatae quidditatie non cadunt sub phantasmatibus, cum non cognoscantur nisi per effectus, qui non adequantur ipsis; igitur male dicunt omnes quotquot sustinent, quod noster intellectus potest quidditatie intelligere abstractas substantias: non discernendo inter haec duo, quod aliud est cognoscere quidditates intelligentiarum, & aliud cognoscere ipsas quidditatie. primum concedit D. Thom. quia cognoscimus, quod intelligit gentia est substantia immaterialis, & immobilis, sed secundum negat, quia illo dato, sequeretur nos posse cognoscere ipsas a prima potentia usque ad ultimam cognitionem, hoc est cognoscere quidditatie, comprehendere ultimas differentias ipsarum, cum tamen non cognoscamus de eis nisi communia praedicata, quae ponunt spectat ad questionem quia est, quam quid est ideo topice, non posterius sic possumus dicere, quod cognoscimus quidditatie.

Hoc habito soluuntur omnia argumenta in contrarium, applicando ad ea. Nec te moueat, quod asserit Zimmara D. Thom. cecitatis palinodiam 9. Metaph. ubi Arist. loquens de cognitione substantiarum simplicium inquit, quod ignorantia talium non est ut caecitas; caecitas n. est, ut si intellectum non habeat quis, ex qui

bus uerbis elicit Beatus Thom. ab ipsa ueritate coactus, quod secundum sententiam Arist. humanus intellectus potest pertinere ad intelligendum substantias simplices, quod uidetur sub dubio reliquisse 3. de Anima; male ergo alibi negat.

Sed allucinatur Zimmara in hac re, quandoquidem Aristotel. duas tetigit partes in quaest. mota 3. de Anima: primam, num intellectus noster possit intelligere aliquod abstractorum: secundam, an possit intelligere quidditatie: primam iam soluit, 9. metaph. secundam autem nunquam soluit, unde nulla est contradictio in uerbis B. Thom.

Adde etiam quod cognitio quidditatie habet gradus secundum apprehensionem, & comprehensionem, ut ait Caietan. in expositione 1. ar. 12. q. p. p.

Potest etiam dici, ut quibusdam ex nostris uidetur, quod uerba illa 9. Metaph. non sunt D. Thom. ut patet ex metaphysic. manu scripta, quae reperitur. Bibliotheca Bononiensis cetera quae hic essent dicenda, uide apud Caietan. lib. de ente, & essentia. in expositione 5. c. & in disputatione 3. nostra super 2. metaph. & apud Magist. Chrysostr. & Dominicum de Fladria ibidem.

Tex. 36.

Tege D. Th.

in opus. 41. cap. 6. & lib. 3. cont. gentes. ca. 43. & 46.

QUAESTIO VIII.

Utrum necesse sit ponere in intellectu possibili species intelligibiles.

Oportet autem sic, ut in tabula in qua etc. Tex. XIII.

QUAERITUR octauo, Utrum necesse sit ponere in intellectu possibili species intelligibiles. Et uidetur quod non.

Primo. Si esset necesse ponere species in intellectu, tunc non possent esse simul plures species in intellectu, sed tantum una, hoc est contra ponentes species: ergo & c. Probatur consequentia, duobus suppositis. Unum est quod illa species esset naturaliter agens. Alterum est quod intellectus non potest plura simul intelligere, ut est de mente philosophi. Tunc arguitur sic. Si essent plures species in intellectu, tunc intellectus plura simul intelligeret, quia simul intelligeret omnia quae representarentur per species, cum species naturaliter agat, hoc autem est falsum ex supposito secundo, ergo si sunt ponenda species in intellectu, non poterit esse nisi una uo tempore.

Secundo sequeretur quod in compositione intellectus nunquam esset falsitas, hoc est contra Phil. et go & c. Probatur consequentia, quia intellectus intelligeret sicut sibi representaretur per species, sed species semper uere representaretur, alioquin non esset similitudo uera obiecti: ergo & c.

Tertio. Aut essent ponenda species in intellectu omnium intelligibilium, aut solum primi cognitio. si quidditatis materialis. Non quidem omnium, quia si aliquorum ponuntur species, oportet ut a phantasia

2. cont. gent. cap. 49.

Tex. 23. 3. de anima.

3. de anima. Te. 21. & 26.

Quid est obiectum metaphysicum.

In corpore quaest.

Quidditas abstracta duo dicit.

matibus abstrahantur, non omnium autem sunt phantasmata. Si autem tantum quiddam materialis, Contra in potentia ordinatis obiectum praesentatur posteriori potentiae per actum in prioris, sicut bonum praesentatur appetitui per intellectum. Sed sensus, & intellectus in homine sunt potentiae ordinatae: ergo per actum sensus obiectum praesentatur intellectui, & sic non est necesse ponere species intelligibiles.

Quarto. Id per quod aliquid cognoscitur est prius cognitum, sed species non est prius cognita, quam res extrinseca per seipsam non potest cognosci obiectum; ergo non est necesse ipsam ponere in intellectu: ergo &c.

Ordo quaestio. Respondeo. Circa istam difficultatem duo sunt faciendae. Primo enim videbitur, quid per speciem intelligibilem intelligatur. Secundo dicitur ad quaestum.

Nota diffinitionis speciei intelligibilis. Quantum ad primum potest sic diffiniri. Species intelligibilis est qualitas representativa rei in intelligibili, in quantum intelligibilis est a re intelligibili, mediante phantasma, & intellectu agente in intellectu possibili causata ad hoc, ut intelligere possit, & ut sibi sit obiectum praesens habitualiter.

In hac diffinitione seu descriptione ponitur qualitas loco generis; est enim species intelligibilis in prima specie qualitatis.

Secundo ponitur representativa rei intelligibilis in quantum intelligibilis, quae licet aliquo modo representet rem intelligibilem, non tamen representat eam nisi per accidens, & in quantum qualitatibus sensibilibus est subiecta.

Dicitur tertio, causata a re intelligibili mediante phantasma, quae res intelligibilis quae est ad extra, non causat speciem, nisi prius per suam similitudinem particulariter ipsam representat recipiatur in phantasma, & est causa secundario speciei intelligibilis.

Dicitur quarto, & intellectu agente, quia intellectus agens est causa principalis eius, sed intellectus agens, & phantasma sunt causa totalis. Ipsa enim species habet duo. Primum quod est immaterialis & actu intelligibilis. Secundo, quod hanc naturam determinatam representat. Primum habet, quia causata est ab intellectu agente, qui est immaterialis. Secundo vero habet a phantasmate representante hanc rem, & non aliam.

Primo cum dicitur, in intellectu possibili, tangitur causa materialis, est enim subiectiva in intellectu possibili.

Deinde cum dicitur, ad hoc ut possit intelligere, tangitur una causa finalis ponendi speciem intelligibilem. Nam cum intellectus secundum se sit pura potentia in genere intelligibilium, si debet intelligere, oportet quod per speciem intelligibilem in actu fiat, & tunc intellectus in actu potest intelligere, ita quod ad eliciendum intellectionem, & intellectus possibilis, & species intelligibilis concurrunt.

Pro quo sciendum, quod in actu intellectus sunt duo consideranda, scilicet substantia, & modus. Ille enim actus & est intellectio, & est talis intellectio. Principium actus intelligendi quantum ad substantiam est in intellectu, quantum vero ad modum est species in intelligibili. Hoc autem non sic est intelligendum,

quasi substantia actus intelligendi, & modus sint duo realiter distincta, & potentia causat substantiam, & species modum, sed est sic intelligendum, quod cum unus & idem effectus, qui est talis actus determinatus sit, & ab intellectu, & a specie intelligibili causatus, ille effectus secundum ynam rationem, scilicet secundum rationem intellectionis absolute reducitur in intellectum, secundum autem aliam rationem, scilicet secundum quod est talis intellectio reducitur in speciem intelligibilem.

Dicitur quoque, & ut sibi sit obiectum praesens, quia cum intelligere sit re actualiter inveni: inveni autem non possit intellectus, quod non est sibi praesens, oportet quod res efficiatur praesens intellectui, si debet intelligere.

Dupliciter autem res est praesens intellectui, scilicet actualiter, cum est in prospectu mentis obiectiva, quando videlicet rem actualiter inspicit, & habitualiter, scilicet cum intellectus habet in se principium, quo potest rem sibi facere praesentem actualiter. Habitus enim est, quo quis videtur cum voluerit. Et quia materiale secundum quod materiale, non potest per se esse praesens in esse obiectivo, oportet quod fiat praesens per aliquam similitudinem. Et sicut praesens dupliciter esse potest, scilicet actualiter, & habitualiter, ita est duplex similitudo, scilicet una qua est habitualiter praesens, & alia qua praesens actualiter efficitur.

Pro cuius notitia sciendum, quod intellectus informatus specie intelligibili, rem aliquam intelligens format in se conceptum, sibi rem quam intelligit, per modum obiecti actualiter representantem, & ille conceptus dicitur verbum mentis. Sicut cum intellectus naturam hominis intelligit, format in se conceptum quidditatem hominis obiective representantem, & per illam cognoscit, quid est homo, & sic de aliis. Iste ergo conceptus est similitudo actualis rei ad extra, faciens rem esse actualiter in prospectu mentis. Sed species intelligibilis est similitudo habitualis, faciens rem esse intellectui habitualiter praesentem. Et ideo ponitur in diffinitione habitualiter ad differentiam conceptus mentis.

Hoc autem non sic est intelligendum, quasi species intelligibilis non sit vera similitudo, rem ad extra actualiter representans; est enim vera similitudo representans rem, sed quod rem praesentem actualiter intellectui non facit, sed tantum habitualiter, quia cum sit similitudo rei, est principium quo in intellectu, cum homo voluerit aliam similitudinem facientem rem actualiter esse sibi praesentem, producere potest. Unde potest dici actualis similitudo in comparatione ad rem representatam; habitualis autem in comparatione ad intellectum.

Quantum ad secundum ponitur ista conclusio. Necessesse est ponere species in intelligibiles in intellectu.

Ad cuius evidentiam sciendum est, quod sicut supra dictum est, intellectus & est potentia passiva, & est potentia operativa. Differt autem potentia pura activa a potentia passiva & operativa, quia ad hoc ut potentia activa in opus exeat, non oportet ut a suo obiecto perficiatur, Non enim ad hoc ut calidum calefaciat

Res dicitur praesens intellectui dupliciter actualiter scilicet & habitualiter.

Quis sit conceptus.

Species intelligibilis est vera similitudo.

Necessesse est ponere species intelligibiles in intellectu.

Text. 3. Text. 51. Text. 57.

Text. 16. 19. 2. 17.

Text. 3.

Text. 6.

Text. 38.

Soluitur argumenta contraria.

Intellectus non recipitur intelligendo per species.

calefaciat lignum, oportet calidum perficiat lignum. Sed potentia passiva, & operativa nisi perficiatur ab obiecto, operationem habere non potest. Isto supposito ad conclusionem arguitur sic.

Primo. Potentia passiva, & operativa non potest operari nisi perficiatur a suo obiecto, sed intellectus est huiusmodi: ergo non potest intelligere nisi perficiatur ab obiecto. Tunc ultra: Talis perfectio non potest esse, nisi quia dat sibi formale principium operandi, & hoc dicimus in intellectu speciem intelligibilem: ergo &c.

Confirmatur, quia videtur 3. de anima. Sicut se habet sensitivum ad sensibilia, ita intellectivum ad intelligibilia. Sensus autem non sentit nisi patiat ab obiecto, cum sentire in moveri & pati consistat, ut dicitur in 2. ergo intellectus non intelligit nisi ab obiecto patiat. Non autem nisi recipiendo aliquam perfectionem, ut dicitur ibidem: ergo &c.

Secundo. Omnis cognitio fit per assimilationem cognoscentis ad rem cognitam. Sed intellectus non potest assimilari intelligibili secundum naturam: ergo oportet quod assimiletur ei secundum speciem, & similitudinem intelligibilem.

Tertio. Intellectus in actu, & res intellecta sunt unum, ut dicitur 3. de anima: Sed non sunt unum secundum naturam, ergo oportet quod sint unum per speciem intelligibilem receptam intellectu.

Quarto. Est auctoritas Philosophi, 3. de anima dicentis de intellectu. Susceptivum autem speciei & potentia huiusmodi. Vbi Comment. dicit. Non habet de intentione passionis, nisi hoc tantum quod accipiat formam, quam comprehendit. Item. Et bene iam dicentes sunt, animam esse locum speciei, nisi quod non tota, sed intellectiva, neque actu, sed potentia species. Item. Necessesse est autem, ut ipsa, aut species. Ipsa quidem igitur non sunt, non enim lapis in anima, sed species.

Ad rationes in oppositum responderetur.

Ad primum dicitur, quod species possunt esse in actu dupliciter, scilicet in actu imperfecto, & habitualiter, & hoc est quando intellectus actu non intelligit per eas. Alio modo in actu perfecto, scilicet quando intellectus videtur eis. Tunc ad argumentum dicitur, quod si species esse in actu accipiamus primo modo, negatur consequentia. Si secundum, negatur falsitas, nec illud est contra ponentes species. Ad probationem consequentiae dicitur ad primum suppositum, quod licet species sit naturaliter agens, sicut agens quo, non tamen semper causat intellectionem. Non est enim principale agens intellectionis, sed intellectus, & ideo causat tantum quando intellectus videtur ea, quod est secundum imperium voluntatis: unde negatur consequentia, scilicet quod intellectus simul multa intelligeret. Procedit enim ex falso fundamento, scilicet quod species ita naturaliter agat, quod semper intellectionem causet.

Ad secundum negatur consequentia. Ad probationem dicitur, quod intellectus non est falsus intelligendo quod sibi per species representatur, quia ita illis cognitio pertinet ad primam operationem intellectus, in qua non est falsitas, sed in componen-

do conceptus non componibiles ad invicem, & se parando non separabiles.

Ad tertium dicitur, quod in intellectu sunt tantum species quidditatum materialium, & per illas cognoscitur intellectus non solum res sensibiles, sed etiam res immateriales. Ad improbationem dicitur, quod verum est, quod sensus tanquam potentia posterior representat aliquo modo obiectum intellectui, non tamen hoc fit per actum sensus solum sine alio representativo, sed per phantasma representativum materialiter obiecti, & intellectus agens abstractionem speciem intelligibilem causantem in intellectu possibili, quia illa representatio phantasmatis sufficiens ad intelligendum esse non potest, eo quod intellectus immaterialiter apprehendat, unde necesse est, ut praeter phantasma speciem representans obiectum immaterialiter in intellectu ponamus.

Ad quartum dicitur primo, quod triplex est medium cognoscendi, scilicet medium quo, sub quo, & medium in quo. Sicut in visu medium quo, est species visus, medium sub quo, est lux, medium in quo, est speculum, vel aliud obiectum, ex cuius inspectione sensus in cognitione alterius devenit. Sic in intellectu medium quo, est species intellectualis, medium sub quo, est intellectus agens, medium in quo, est res cognita, ex cuius cognitione intellectus in cognitionem alterius excitatur.

De secundo, quod maior est vera de se, per aliquid cognoscitur tanquam per medium in quo, non autem de eo quod est medium quo, sicut est species intellectualis.

Si arguatur propter quod unum quodque & illud magis. Sed per medium quo, cognoscimus res: ergo &c.

Dicitur, quod illa propositio habet veritatem in his quae sunt unius ordinis, quae scilicet conveniunt in una ratione, secundum quam unum est causa alterius. Sicut ignis, ex eo quod est calidus causat in ligno caliditatem, ideo magis calidus. Modo medium quo, non convenit in ratione cogniti cum re, quae cognoscitur per ipsum & non est unius ordinis cum ipso, unde ratio non sequitur, sed sequeretur si medium quo, sic esset causa cognitionis rei, quod per cognitionem intellectus in cognitionem alterius rei deveniret.

Intellectus illius propositio maxime propter quod unum quodque & illud magis.

ADDITIO

CIRCA disputationem istam de speciebus intelligibilibus, ultra opinionem cuius meminit Auctor in sua quaesiverunt & alij negantes species, de numero quorum fuit Gofredus, asserens de mente Ar. vanas esse huiusmodi species, quia 3. de anima enumerans naturam intellectus, ipse Phi. ait, intellectus nihil est eorum, quae sunt ante intelligere: si ergo darentur huiusmodi species, tunc intellectus esset actuatus per illas species, & sic erit in actu ante ipsum intelligere. Praeterea, positus istis speciebus, tunc intellectus non intelligeret, neque reciperet, quoniam intus apparetur prohibet extraneum, & obfruitur igitur vanae sunt species istae ad mentem Arist.

Disputatio de speciebus intelligibilibus.

1. sent. in prologo. Text. 4. huius libri.

Praeterea quod de productivo huiusmodi spiritui, nisi sit phantasma, vel agens, possibilis est intellectus, non phantasma, quia hoc est materiale, & spes sunt spirituales, non agens itelle. Perr. Sup. Anima. 1. 3. etus

Ans, quia ipse cum sit lumen, habet tantum illuminare: non possibilis, quia munus eius est recipere, & non agere: cum igitur non sit assignare productum harum specierum, sequitur quod fictitium quoddam sit eas imaginari. hanc opinionem dicit iste vir fuisse magnorum Philosophorum, nempe Themistij, Aucmp. Auerr. & multorum aliorum.

Ioannes Baconianus negat quoque species intelligibiles, quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate: sed ad intelligendum naturas vniuersales sufficit intellectus cum ipsis phantasmatibus: non ergo sunt necessariae species intelligibiles, & haec est sententia Arist. qui 2. Eth. asserit tria tantum reperiri in anima, scilicet facultas, passio, & habitus: modo species intelligibiles non est facultas, non passio, non habitus, vt patet: igitur non dantur huiusmodi species.

Præterea: actus intellectus duo sunt ex 3. de anima, simpliciter apprehensio, & compositio, & diuisio.

Addit Beatus Th. discursum, nunc quaero, istae species in quo actu sunt: non in primo, quia haec species non intelliguntur: non in secundo, nec in tertio, quandoquidem species non est compositio, neque discursus: non ergo dantur istae species.

Aureolus dixit esse necessariae species intelligibiles in intellectu, non tamen postmodum est necessarium remanere, nisi dum ipse intellectus intelligit, & hoc voluit expressisse Arist. 1. de anima dicens, quod sicuti se habet sensus ad sensibilia, ita intellectus ad intelligibilia, sed sensus postquam exercuit suam sensationem, non habet species sensibilibus: ergo sic intellectus postquam exercuit suam intellectionem, non habet amplius species intelligibiles impressas, & subiectiue existentes in intellectu, remanentes post actum intelligendi, sed solum expressas, & obiectiue existentes in intellectu: cessat tamen cessante actu intelligendi, & hoc voluit Auerroes dicens, necesse esse vt formae sint existentes in intellectu secundum velocitatem, & rem velocis transformationis non fixam, & quam opinionem sequutus est Arcangelus mercenarius, & est opinio quoque Aucenn. lib. de sufficientia.

Rei tamen veritas est, quod species intelligibiles sunt necessariae in intellectu ad intelligendum obiectum suum, & quod maneat cessante actuali intellectione, contra ipsum Arcang. & loquor de speciebus impressis, non expressis: quia, quoadmodum materia retinet formam cessante actione agentis, sic etiam intellectus retinebit species cessante actu intelligendi, hanc veritatem tenet D. Thom. Scotus, Rom. nus Egidius, & omnes recte philosophantes, & Theologizantes, nam qui negat species, negat etiam animi immortalitatem, quia deficienti opere alicuius, deficit & illud, sed opus intellectus possibilis est recipere species, & intelligere per ipsas, demptis igitur speciebus intelligibilibus quid erit de intellectu? deficeret profecto, vel esset indeterminatus ad intelligendum, & non recordaretur rerum intellectarum, nec Philosophus discreparet a rustico, nec intellectus produceret suam intellectionem, & suum actum, & multa alia inconuenientia. confiteri coguntur negantes species intelligibiles, de numero quorum est quidam familiaris nomine Niger, qui caret speciebus intelligibilibus in suo intellectu, ob hoc est determinatus ad quodlibet opus peragendum, veluti Gnatō de quo Terentius, ait aio, negat nego.

Hi etiam aufferunt vrum genus entium ab vniuerso, in quo oportet ponere quadam, quae primo instituta sunt a natura vt sint, quamuis forte secundario alia representent, & haec diuisio res quaedam vario ad hoc primo instituta sunt naturaliter, vt alia representent, & haec nominamus intentiones rerum, & species intelligibiles,

& sensibiles; negantes species intelligibiles hoc secundum genus entium auferunt, & tamen summe necessarium est hoc ponere, quia cognoscituum oportet esse non solum ipsum, sed & aliam intellectionem vno omnia ex communi consensu Philosophorum conuenientium in hoc, quod simile simili cognoscitur: modo res secundum seipsas non possunt esse in cognoscituum, quia lapis non est in anima, nec ipsum cognoscituum secundum suam naturalem substantiam finitam potest esse tantae excellentiae, vt habeat in se, vnde distincte sibi assimilatur res cognoscibiles secundum proprias earum rationes: vnde restat cum nec esse naturae cognoscituum sit ratio cognoscibilium, nec esse naturae rerum cognoscibilium sit secundum se in cognoscituum, vt a natura sit institutum hoc genus entium intentionale, quo intellectus cognoscituum sit res cognoscibilis.

Rationes aduersariorum non sunt alicuius momenti, & prima ratio Gofred. soluitur dicendo, quod intellectus ante intelligere non est in actu secundo, quia est pura potentia in genere intelligibilium, & per receptionem speciei intelligibilis productae per actionem intellectus agentis constituitur in actu primo, & sic acturius potest exire in actum secundum.

Ratio secunda soluitur distinguendo, quod recipiens duplex est, vnum realiter, & naturaliter, vt materia prima respectu formarum, alterum spiritualiter, & hoc duplex, alterum est recipiens spiritualiter tantum, vt intellectus, qui recipit vniuersaliter, alterum vero recipit spiritualiter intercedente tamen transmutatione reali, vt tactus: quando ergo dicitur, quod si recipiens spiritualiter aliquam naturam eorum, que recipere debet, secum admitteret, neutra illa inextensibilium receptionem impediret, sed non intelligitur de receptione simpliciter, sed de receptione perfecta, & completa, quae est receptio iudicativa, amaritudo, n. ex illis linguis non impedit receptionem simpliciter aliorum saporum, sed iudicium: species igitur intelligibiles hoc impedimentum intellectui sphaere non possunt. Productiuum specierum intelligibilium est phantasma, concurrens tamen virtute intellectus agentis, vt satis patet ex Auctore in qua. ex quo soluitur ratio tertia.

Rationes quoque Baconianae soluntur ex his que dicta sunt, quia non multiplicamus entia sine necessitate, immo natura ipsa cogitur ponere ens intentionale, vt cognoscituum sit cognoscibilium, vt dictum est.

Ad dictum Arist. quod in anima sunt facultas, passio, & habitus, dicimus, quod non erat locus ille enumerandi species, quia moraliter loquebatur, sed in hoc 3. de anima expressit, vbi dixit animam esse locum specierum, & non lapidum, sed species lapidis est in anima.

Ad id etiam quod adducitur de operationibus in intellectu, dicimus, quod est sermo de intellectu in actu primo, in quo illa habet species, quibus habitus exercet operationes illas.

Soluitur & ratio Aureoli, quia similitudo inter sensum, & intellectum consistit in hoc, quod sicuti sensus patitur a sensibili, dum recipit speciem eius, ita & intellectus a suo intelligibili: licet non eodem modo, & sicut sensus est in potentia ad suum obiectum, ita & intellectus: sed differunt postea multum, quoniam intellectus cognoscit vniuersale, sensus non, intellectus cognoscit obiectum abstractum a conditionibus indiuiduantibus, sensus non, intellectus cognoscit substantias, & accidentia, sensus cognoscit nisi accidentia, & sic quoque in intellectu remanent species, in sensu autem non.

Cetera quae hic esset dicenda, vide Zimarā in quaest. de speciebus intelligibilibus, lege Capreol. 1. sent. dist. 3. q. 2. & Appollinar. 3. de anima. q. 7. lege Auctore. 1. cont. gent. c. 55. & 2. lib. c. 69. & 162. & lib. 3. cap. 49.

Vide Enr. quolib. 5. q. 14.

Soluntur rationes Gofred.

D. Tho. pp. q. 85. ar. 4.

Soluntur rationes Baconianae.

Tex. 6.

Soluntur rationes Aureoli.

Differentia & conuenientia inter sensum & intellectum.

QVAESTIO IX.

Vtrum intellectum agentem in anima intellectiua ponere sit necessesse.

Quoniam autem, sicut in omni motu &c. Tex. XVII.

QVAERITVR nono, Vtrum intellectum agentem in anima intellectiua ponere sit necessesse. Et videtur, quod non.

Primo. Si anima intellectiua esset in intellectu agens, tunc in homine aliquid nobilius intellectu possibili poneretur; hoc est falsum: ergo &c. Patet consequentia, quia agens est nobilius patiente. Falsitas autem consequentis probatur. Nulla est in homine nobilior operatio, quam intelligentia. Vnde in hac operatione tanquam in nobilissima hominis operatione Philosoph. felicitatem ponit: ergo nulla est in homine virtus nobilior principio huius operationis: & huius est principium intellectus possibilis: ergo &c.

Secundo. Sicut se habent sensibilia ad sensum, ita intelligibilia ad intellectum, vt dicit Phil. Sed ad hoc sensibilia sentiuntur, non requiritur sensus agens: ergo nec ad hoc vt intelligibilia intelligantur, requiritur intellectus agens.

Si dicatur, quod alia ratione est de intellectu, & alia de sensibili, quia sensibilia sunt actu sensibilia extra animam, intelligibilia autem extra animam non sunt actu intelligibilia.

Contra: ex hac responsione videtur sequi, quod intellectus agens ponatur, vt faciat intelligibilia in actu. Sed hoc non potest stare, quia sicut se habet lumen ad colores, ita intellectus agens, si est ponendus ad intelligibilia, vt videtur velle Philof. sed lumen non facit colores esse actu visibiles absolute, sed quodam modo: ergo nec intellectus agens facit intelligibilia esse actu intelligibilia. Minor probatur, quia visibilitas conuenit colori in secundo modo dicendi per se: ergo &c.

Tertio. Si esset in anima intellectus agens, semper homo intelligeret: sed videmus hoc esse falsum: ergo &c. Probatur consequentia. Praesente actu, & passiuo sibi proportionatis, semper sequitur actus, si actiuum sit agens naturale, vt dicitur 9. Meth. Sed intellectus agens si ponatur, est agens naturale, & intellectus possibilis est passiuus sibi proportionatus: ergo intellectus agens semper ageret in intellectu possibilem, causando species intelligibiles: sed prima intellectio per speciem non subest imperio voluntatis, cum species sit naturaliter agens: ergo homo continenter intelligeret.

Quarto. intellectus agens est substantia separata: ergo est potentia animae. Probatur antedicens auctoritate Phil. de ipso dicens: Separatus autem

est solum in hoc, quod vere est, id est in essendo, & hoc solum immortale, & perpetuum. Item ait quod est substantia actu ens. Nihil autem respectu eiusdem est in actu, vt potentia, ergo cum anima sit potentia respectu intellectus possibilis in ipsa existentis, non poterit in ipsa esse intellectus agens. Item ibidem inquit, quod idem est secundum actum scientia rei. Quod Commen. exponens ait, quod in intellectu agente idem est intelligens, & intellectum, non autem in intellectu possibili: ergo intellectus agens est substantia separata. In solis enim separatis a materia idem est intelligens, & intellectum. Item ait quod intellectus agens non aliquando quidem intelligit, aliquando autem non intelligit, nihil autem tale est in nobis, ergo &c.

Respondeo. Circa hanc difficultatem duo sunt facienda. Primo ponetur vna opinio falsa, & improbabitur. Secundo ponetur opinio vera.

Quantum ad primum dicunt quidam, quod necesse est ponere intellectum agentem, vt sit immediatum principium actiuum intellectio-nis.

Pro qua positione supponunt primo, quod species non est per se immediatum principium actiuum intellectionis: quia idem non potest esse immediatum principium agendi intellectionem, & recipiendi eandem. Species autem est immediatum principium recipiendi intellectionem. Nam cum intellectus immediate speciem recipiat, intellectionis actum immediate recipere non potest. Idem enim non est plarium actiuum, & immediate susceptiuum, & per consequens species intelligibilis erit immediatum principium receptiuum intellectionis.

Secundo supponunt, quod nec intellectus possibilis est immediatum principium intellectionis. Et probant, quia idem non potest esse principium actiuum, & receptiuum actionis, est enim potentia actiuua principium transmutandi aliud, non transmutandi se, vt dicitur 5. Metaph. Sed intellectus possibilis, vt omnes concedunt, est principium receptiuum intellectionis: ergo non est principium actiuum eiusdem. Tunc arguitur sic. Immediatum principium actiuum intellectionis, aut est intellectus possibilis, aut species intelligibilis, aut intellectus agens. Non species intelligibilis, nec intellectus possibilis: ergo erit intellectus agens.

Huius, vt dicunt, fauent verba Phil. dicens, quod intellectus possibilis est, quo est omnia fieri. est receptiuum omnium intellectionum, & quod intellectus agens est, quo est omnia facere, id est qui facit omnes intellectiones.

Sed quia ista opinio est contra veritatem, & contra mentem Philof. & procedit ex falsis fundamentis: ideo arguam contra conclusionem primo. Deinde contra supposita & rationem.

Contra conclusionem primo arguitur sic. Si intellectus agens esset immediatum actiuum principium intellectionis, intelligere non esset operatio immanens, sed hoc est contra Philof. 9. Metaph. Probatur consequentia, quia intelligere non recipitur in agente: recipitur enim in intellectu

Tex. 19.

Comm. 19.

Tex. 10.

In quaest. duo sunt ab Auctore. Opinio The. milit.

Cap de opere Aate.

3. de anima. Tex. 18.

Intellectus agens non est principium intellectionis. Tex. 16.

actu possibili, & non in intellectu agente, vt con- cedunt.

Ad hanc rationem respondetur, qd actionem ef- se immanentem potest dupliciter intelligi. Vno modo, quia recipitur in suo per se agente im- mediato, & hoc est impossibile, quia potentia actiua non est principiu transmutandi se, sed aliud. Alio modo, quia principium actiui eius & immediatu est coniunctum secundum esse etiam principio receptiuo eius, & hoc modo intelligere est actio immanens, quia intellectus agens, & intellectus possibilis sunt vniti secundum esse.

Contra istam respotionem arguitur. Quia si ad operationem immanentem sufficit, qd principium actiuum, & passiuum sint vnita secundum esse, tuc omnes operationes nutritiuae, & augmentatiuae ef- sent operationes immanentes, quia corpus in qd agunt, & ipsa potentia vniantur secundum esse, qd nullus concederet.

In omnibus tribus libris hoc reperitur. Secundo arguitur ad conclusionem ex verbis Philosophi. Operari non attribuitur nisi producere operationem, sed Philosophus per totum libru de anima attribuit intelligere intellectui possibili, non autem intellectui agenti: ergo &c.

Respondetur, quod Philosophus cum dicit intel- lectum intelligere, non aliud intendit, nisi qd recipit intellectionem.

Sed contra. Quia eadem ratione possemus di- cere, qd lignum calefacit, quia recipit calefactione ab igne.

Præterea: ista expositio est contra mentem Phi- lo. & Comment. in illo text. Cum autem sit &c. dicit Philosophus, tunc intellectum esse in actu, quando potest per seipsum operari. Vbi expresse vult, intel- lectum factum in actu per speciem intelligibi- lem, esse productiuum intellectionis.

Si dicatur, qd per illa verba Philosophi, nihil aliud vult, nisi qd intellectus factus in actu per speciem, est in vltima dispositione, & in potentia propin- qua ad recipiendum intellectionem, non autem antequam habeat speciem, ideo subiungit Phi. qd tunc est in potentia, sed aliter tamen quam ante addiscere.

Hoc inquam non valet, quia si sic intenderet, non diceret, quia tunc potest per seipsum operari. Nam ly p se ipsum, denotat ipsum tunc posse pro- ducere intellectionem. Hoc etiam est expresse co- tra mentem Comment. exponens eum quod di- cit Philosophus, intellectum factum in actu posse per se ipsum operari, dicit. Et hoc quod dixit, est differē- tia inter virtutes agētes propinquas, & remotas: propinquas enim actui sunt, quae agunt per se, & non in actu, remotae autem indigent. Ex qui- bus verbis satis clarum est Comment. in ista diui- sione loqui de potentijs actiuis, & velle illa verba sic esse intelligenda, scilicet qd intellectus factus in actu potest per seipsum producere actum intelli- gendi. Alioquin illam diuisionem non ex verbis Philosophi deduceret.

Quantum autem ad ea quae supponit ista ratio dicitur primo: quod si intelligat neque specie intelligibilem solum, neque etiam solum intell- ectum possibilem esse immediatum principium intellectionis productiuum, supposita vera sunt, sed

tunc argumentum non concludit. Dicitur enim quod neque species, sola producit immediate in- tellectione, neque solus intellectus possibilis, neque intellectus agens, sed intellectus in actu primo consti- tutus, i. intellectus possibilis, & species simul sunt ita quod intellectus possibilis, & species simul sunt causa totalis immediata, species autem est causa par- tialis, & similiter intellectus possibilis.

Dicitur secundo, quod si intelligatur neque in- tellectum, neque speciem esse causam partialem actiuam, de necessitate requisitam ad productio- nem intellectionis, ambo praesupposita sunt fal- sa.

Primum quidem est falsum, quia nulla esset ra- tio ponendi speciem intelligibilem. Ad hoc enim quod potentia sit receptiua, licet requiratur ali- qua dispositio, non tamen requiritur forma repre- sentata aliam re in esse cognoscibili, & sic: ad hoc quod intellectus recipiat ab intellectu agente in- tellectionem, nihil facit representatio, quae sit per speciem; ergo illa species erit superflua. Nec valet probatio, quia falsum est, quod eadem potentia non sit immediate receptiua plurium formarum, siue plurium actuum, quando sunt diuersarum ra- tionum, sicut sunt species, & intellectione. Eadem. n. magnitudo est immediate receptiua albedinis, & caliditatis. Intellectus ergo immediate id est sine dispositione materiali media recipit speciem, & intellectionem, licet intellectio praesupponat spe- ciem in intellectu, non sicut dispositionem mate- riale intellectionis, sed sicut principium formale productiuum intellectionis.

Secundum etiam suppositum falsum est, sicut supra probatum est.

Ad probationem dicitur primo, quod idem non potest esse totale productiuum alicuius, & recep- tiuum eius, sed bene potest esse principium par- tiale productiuum.

Dicitur secundo, quod illa definitio potentiae est definitio potentiae actiuae transmutatiuae per motum, & veram mutationem. Intellectus autem non est talis potentia.

Dicitur tertio, quod posito quod illa esset diffi- nitio vniuersaliter potentiae actiuae, sic est intelli- genda, quod potentia actiua est principium tras- mutandi aliud in quantum aliud. Vnde nihil pro- hibet idem esse sui ipsius transmutarium, tamen aliter & aliter. Sic in proposito intellectus vt actu habes speciem intelligibilem, trasmutat seipsum, solum, in quantum est potentia actus secundi rece- ptiuus.

Quantum ad secundum dicitur, quod necesse est ponere intellectum agentem, ad hoc vt faciat intelligibilia in actu, hoc autem facit agendo in phantasmata, & in intellectu possibilem.

Oportet ergo hic tria declarare. Primo quo- modo faciat intelligibilia in actu. Secundo quo- modo agat in phantasmata. Tertio quomodo agat in intellectu possibilem.

Quantum ad primum sciendum primo, quod differentia fuit inter Platonem & Aristotel. vt in multis libris Aristot. patet, quia Plato posuit na- turas vniuersales subsistere extra singularia, sicut naturam humanam extra omnem hominem, & na- turam

Ostenditur quod suppo- sita sunt fal- sa.

Soluitur ra- tio in opposi- tum.

Metaphy- cap. de potē- tia.

Necesse est ponere intel- lectum agē- tem.

Differentia inter Platonē & Aristotē. Metaphy- tex. 20.

turam specificam equi extra omnes equos; Arist. autem posuit naturam vniuersalem non subsiste- re extra singularia. Non enim est natura humana, nisi in Sorte, & Platone & alijs indiuiduis homi- nis, & sic de alijs naturis, eo quod non sint actu a conditionibus materialibus, secundum quas muta- tionis subsistant, depurata. Intellectus, n. absque materialibus conditionibus intelligit.

Sciendum secundo, quod aliqua sunt intelligi- bilia in actu, aliqua intelligibilia in potentia. Illa dicuntur intelligibilia in potētia, quae ex se non possunt ab intellectu intelligi, eo quod non sint actu a conditionibus materialibus, secundum quas mu- tationis subsistant, depurata; intellectus, n. absque ma- terialibus conditionibus intelligit, sed indiget ali- quo alio agente depurate, & ista sunt quae sunt in materia, quae species quae sunt in intellectu, vniuersaliter repraesentant, res autem quae est in materia, est particularizata per aliquid, quod est extra rationē quidditatis, scilicet per conditiones materiales: mo- do res totaliter particularata p se directe intelligi non potest, & ideo omnis quidditas materialis se- cundum esse quod habet in materia, est intelligi- bilis in potentia. Illa autem sunt actu intelligibi- lia, quae non in digent aliquo alio agente ad hoc vt intelligantur, quia scilicet ex se sufficienter sunt in actu a materialibus conditionibus depurata, & sunt naturae abstractae a materia, quae non ex ali- quo extrinseco, sed ex seipsis sunt indiuiduae. Se- quitur ex hoc non oportere esse aliquam virtutē secundum Platonem, quae quidditates materialiu rerum actu intelligibiles faciat, cum ponat eas a ma- teria separatas. Sed secundum Aristot. oportet po- nere aliam virtutem agētem, cum eas in materia esse ponat. Cum ergo quaeritur quomodo intel- lectus agens faciat quidditates materiales intel- ligibiles actu: dicitur, quod non est sic intelli- gendum, quasi ipsam quidditatem materiale, q̄ intelligitur secundum esse a conditionibus natu- ralibus abstrahat, ponatque eam sic abstractam in prospectu intellectus possibilis, quia vniuersale se- cundum esse a singularibus abstrahi non potest. Aut quia in ipso phantasmate relucere naturam quidditatis absque principijs indiuiduantibus fa- ciat. Non enim phantasmata intellectui tanquā res primo cognita obijciuntur, vt in ipsis ab intel- lectu cognitae naturae vniuersales inspiciantur: sed quia causat in intellectu possibili speciem quiddi- tatis materialis, per quam ipsa quidditas est actu intelligibilis, eo qd talis species quidditatem sine conditionibus materialibus repraesentat. Vnde cum intellectus speciem alicuius quidditatis habet, non indiget amplius illa quidditas agente extrinseco, ad hoc vt intelligatur.

Quomodo intellectus facit quiddi- tates mate- riales intelli- gibiles.

Dupliciter intellectus agēs in phā- tasmata agit.

Differentia inter Platonē & Aristotē. Metaphy- tex. 20.

sequuntur, quam separatae ab eis non habet. Vir- tus enim extimatiua in homine ex eo quod in ea dem essentia animae cum intellectu radicitur, hac perfectionem habet, qd de particularibus discurre- re & ratiocinari potest, vnde etiam particularis ratio dicitur, quam perfectionem non habet exti- matiua, separata ab intellectu, scilicet ea quae est in brutis. Similiter imaginariua hominis habet hac perfectionem, vt phantasmata in ipsa recepta sint habilia ad hoc, vt possint concurrere, sicut causa partialis ad causandum speciem intelligibilem in intellectu, hanc autem perfectionem non habet imaginariua brutorum.

Dico igitur primo, qd intellectus agens non agit in phantasmata, aliquid eis influendo post quam generata sunt: sed agit in eis in eorum ge- neratione aliquid influendo, in quantum dat sibi virtutem, ex eo quod recipiuntur in virtute radi- cata in eadem essentia anime cum ipso intellectu agēte, vt sicut causa partialis ad mouendum intel- lectum possibilem secum concurrere possunt.

Dico secundo, qd illa virtus non est aliquid dis- tinctum essentialiter a phantasmate. Ad hoc enim quod moueat intellectum possibilem, oportet qd in essentia sua aliquid de lumine intellectus agen- tis participet. Sicut color non posset mouere visū, nisi aliquid essentialiter de corporali lumine par- ticiparet. Mouet ergo phantasma intellectū, non p virtutem superadditam essentiae suae, sed quia sua essentia propter coniunctionem sui subiecti cum intellectu agente tantam ad ipseitur perfectionē, vt possit mouere intellectum, haec autē perfectio essentialis est quaedam participatio luminis intel- lectus agentis.

Pro declaratione secundi, scilicet quomodo a- gat abstrahendo a phantasmatibus. Sciendum pri- mo, qd in phantasmatibus sunt species intelligibi- les non in actu, sed tantum in potentia. Hoc autē non est sic intelligendum, quasi species intelli- giles sint in phantasmatibus in potentia passiva: hoc enim modo sunt in potentia in intellectu potētia li, sed dicuntur in phantasmatibus, tanquam in po- tentia actiua potentialiter contineri, quia. f. phan- tasmata habent virtutem eas producendi.

Sciendum secundo, qd ea res quae ex se effectum producere non potest, ad hoc vt exeat in actum, oportet vt ab aliquo alio agente iuuetur, sicut si vnus homo ex se non sufficit trahere nauem, nun- quam poterit hunc effectum efficere, nisi ab alio adiuetur, & tunc si agens adiuuans sit agens prin- cipale, dicitur formam de potentia actiua imperfe- cti agentis educere, sicut si pueri volenti alterum esse percutere, & non potenti, homo fortis auxiliū ferat, dicitur iste de potentia actiua pueri percus- sionem eduxisse.

Dicitur ergo qd intellectus agens agit in phan- tasmata abstrahendo species intelligibiles ab ip- sis, quia scilicet species intelligibiles de potentia phantasmatis educit, dando scilicet phantasmati- bus virtutem tales species producendi, & simul cum phantasmatibus illas species tanquam causa principalis producendo.

Quantum ad tertiu principale. Dicitur primo, quod intellectus agens agit in intellectu possibili- lem cau-

Intellectus agēs non agit influen- do post gene- rationē e phā- tasmati.

Quomodo intellectus agēs agit abstrahendo vide.

Quomodo intellectus agēs agit in intellectu possibili. Lege hic.

lem cauſaudo ſpecies intelligibiles, quatenus qd dicitur materiales actu intelligibiles ſiunt.
Dicitur ſecundo, quod intellectus agens agit illas ſpecies in intellectu non per ſe tanquam cauſa totalis, ſed tanquam cauſa partialis. Ad cauſandum enim tales ſpecies concurrunt & intellectus agens & phantaſma. Intellectus agens, ſicut agens principale, & primum; phantaſma autem ſicut agens inſtrumentale, & ſecundarium. Facit itaque intellectus agens quidditates materiales actu intelligibiles, agendo in intellectu poſſibilem, & in phantaſmata modo dicto.

Iſtis declaratis probatur conſuſio, ſcilicet qd necesse eſt ponere intellectum agentem ratione Philoſophi.

In omni natura, quae ſ. quandoque eſt in potentia, & quandoque in actu, oportet ponere aliquid quaſi materia, qd ſit in potentia ad oia quae ſunt illius generis, & aliquid quod ſit agens reducens potentiam ad actum. Sed anima ſecundum partem intellectiuam quandoque eſt in potentia, & quandoque in actu: ergo oportet in anima intellectiua eſſe aliquid quaſi materia quod ſit in potentia ad omnia intelligibilia, & iſte eſt intellectus poſſibilis, & aliquid quaſi agens quod reducat talem potentiam ad actum, & iſte dicitur intellectus agens.

Ad euidenciam huius rationis ſciendum eſt, qd ſecundum communem omnium expoſitionem, nomine naturae, & nomine generis idem videtur intelligere Ariſto. dum ait. Quoniam autem ſicut in omni natura, eſt aliquid hoc quidem materia vnicuique generi &c. Eſt enim ſenſus, quod in omni natura ſiue in omni genere rerum, quod idem eſt, eſt aliquid ſicut materia quod eſt omnia illius generis, aliquid vero ſicut agens, & productiuum omnium formarum generis talis naturae. At qd non dicit Ariſto. Quoniam in omni natura eſt aliquid &c. Sed quoniam ſicut in omni natura, ubi ſe aliquam ſimilitudinem, & comparationem, ante conſuſionem inferendam ponere velle oſtendit, videtur mihi quod non pro eodem, ſed pro diuerſis naturam, & genus accipiat, ponatque inter illa ſimilitudinem, & comparationem, e qua inferat, quod necesse eſt in anima illas duas differentias eſſe. Nam niſi ſic accipiat, pendet conſuſio, ſenſusque totius illius illationis eſt imperfectus. Per naturam enim videtur accipere Philoſop. ſubſtantiam materialem que de potentia in actum pducitur; per genus vero omnem aliam quidditatem ſiue genericam, ſiue ſpecificam. Vnde ſic puctuanda eſt litera. Quoniam autem, ſicut in omni natura, eſt aliquid hoc quidem materia vnicuique generi, hoc autem eſt potentia omnia illa, alterum autem cauſa, & factiuum &c. Et eſt ſenſus. Quoniam in omni genere, & natura rerum, ſicut & in omni ſubſtantia materiali producibili de potentia in actu, eſt aliquid ſicut materia propria illius generis, & aliquid ſicut propria eius cauſa productiua, necesse eſt & in anima has differentias eſſe aliquid, ſicut materia, aliquid vero ſicut agens, & ita ſenſus habetur perfectus, perfectaeque conſuſio.

Eſt autem illa comparatio aliarum rerum ad ſubſtantias materiales veriſſima. Nam & in naturalibus, & artificialibus, & intellectualibus eſt ve-

rum, vt inquit Comm. qd in ipſis ſunt tria, ſcilicet agens, patiens, & factum.

Ceterum attendendum eſt, qd illa propoſitio, ſuper qua dicta comparatio fundatur in naturis duntaxat in ſuo genere perfectis eſt intelligenda, non autem in naturis imperfectis. Ad productionem enim naturarum etiam ſubſtantiarum, verbi gratia ad productionem vernis quod in genere animalis eſt imperfectum quoddam, non requiritur agens perfectum, & vniuocum, ſed agens vniueraſe ſufficit. ad naturas autem perfectas in ſuo genere non ſolum propria materia, ſed & propria atque vniuocum agens exigitur, ad equi enim productionem equi ſemen exigitur. Similiter ad ſciantia productionem ars factiua ſciantia, & ad productionem intellectus in actu agens qui ſit intellectus.

Sed tunc dubium occurrit. Nam ex iſtis Ariſt. verbis hoc modo expoſitis non videtur haberi, qd intellectus agens animae intellectiuae potentia, & proprietates ſit. quod tamen Ariſt. ſecundum communiorum opinionem videtur intendere. Nam ex iſta comparationis interpretatione, nihil aliud habetur, quam qd omnis natura, & quidditas perfecta, quae de poſita in actu educit, propria materia, propriaque productiuum habet, non autem qd talis materia, taleque agens ſit potentia, & virtus ſiue accidens talis naturae. Et ideo ſequeretur quidem, qd ad hoc vt fiat intellectus in actu, ſiue anima, ſecundum quod in actu primo intellectiua fieri poteſt, aliquid in intellectu agentem requiratur, a quo de potentia reducatur in actum, non autem quod intellectus agens eius potentia, eiſque accidens ſit.

Reſpondetur, quod ſi diligenter verba, & mens Philoſophi conſiderentur, videbitur quod non ſolum concluditur oportere dari intellectum agentem, ſed etiam ſic oportere dari, vt potentia, & pars animae intellectiuae ſit; Nam cum agens proximum, & proprium vniuocumque perfectae naturae, eiſdem ſpeciei eſſe debeat cum eo, quod efficitur, & cum eo, qd in tali natura materiae locum tenet, nae & ſanguis, & ſemen equi, & equus productus eiſdem ſpeciei ſunt: hic quidem ſicut in indiuiduum, illa vero ſicut cauſa, & principia indiuidui, necesse eſt, vt & intellectus in actu, & intellectus poſſibilis, qui materiae locum tenet, & intellectus agens, quod proprium eſt actiuum, eiſdem ſint ſpeciei, & ideo cum tam intellectus in actu, quam intellectus poſſibilis, accidens animae ſint, necesse eſt, vt & intellectus agens accidens ſit animae. Si enim illa animae eſſent accidentia, & intellectus agens ſubſtantia eſſet ſeparata, vnius ſpeciei eſſe non poſſent.

Præterea hæc Ariſt. ratio ſupponit id, quod ſuperius eſt determinatum. ſ. qd anima in ſeipſa tanquam proprietates habet illas virtutes, quae ad intelligendum exiguntur, dum potentias animae enumerando poſuit intellectiuum in ſecundo, & in tertio, id quod intelligit anima, partem eius dixit, inquiens: De parte autem anime, que intelligit, & facit. Et ideo cum probauit ad intelligendum intellectum agentem opus eſſe, relinquatur illum animae potentiam eſſe. Vnde intellectum poſſibilem, & intellectum agentem differentias eſſe anime concludit.

Comm. 17. huius lib.

Dubitatio Pulcra.

Quomodo ratio ter. 17. non modo dari intellectum agentem, ſed ipſum eſt ſe potentiam animae, concludat.

Quid ſupponat 10 Ariſt.

cludit, inquiens, quod necesse eſt in anima has differentias eſſe.
Confirmatur ratione, quam S. Thom. adducit. Nam vnicuique naturae perfectae data ſunt principia, quibus ſua poſſit operationem explorare, alioquin non eſſet a natura ſufficienter inſtituta, conſtat autem qd intelligere propria eſt hominis operatio, & ex ratione adducta, quod talis operatio neque ſine intellectu poſſibili rerum ſpecies in ſe recipere, neque ſine intellectu huiusmodi ſpecies abſtrahente experiri poteſt, ideo necesse eſt, vt vterque anima: virtus, & potentia ſit.

Confirmatur quoque, qd hæc fuerit Ariſt. intentio, quia de ipſo intellectu agente loquens dicit, qd eſt ſicut habitus quidam, & lumen, conſtat enim qd nomine habitus non ſignificatur aliquid per ſe iubiſtens, ſed id quod eſt habitus: ergo &c.

Ad hoc autem dicitur quidam, qd intellectus agens habitus, & luminis aſſimilatus, non in ſe, & abſoluto, ſed quantum ad modum agendi, id eſt in operando quando voluit; ideo non ſequitur, ſi habitus eſt in nobis, qd ſimiliter intellectus agens ſit in nobis, non ſubſtantia ſeparata.

Sed qd iſta reſponſio nulla ſit, oſtenditur in illa etiam interpretatione admiſſa. Arguitur enim ſic. Id quo vitimur, quando volumus, non eſt ſubſtantia ſeparata, ſed eſt in nobis. Non enim opatio forma a materia ſeparata, & ſuperioris ordinis exiſtens, in noſtra eſt potestate, vt illum p arbitrio noſtro exercere valeamus. Sed per hanc reſponſionem intellectu agente vitimur, quando volumus: ergo &c.

Ad rationes in oppoſitum reſpondetur.
Ad primum dicitur, negando falſitatem conſequentis: intellectus enim agens eſt nobilior intellectu poſſibili: Ad probationem dicitur primo, qd intelligere, licet ſit operatio intellectus poſſibilis immediate, tamen primo eſt intellectus agens, quae intellectus agens dat intellectu formam, per quam intelligit; dans autem formam dat etiam motum talem formam conſequentem.

Dicitur ſecundo, qd illa conſequentia eſt falſa, intelligere eſt nobiliſſima operatio hominis, ergo nulla eſt potentia nobilior principio huius operationis, loquendo de principio aut primo, ſicut eſt intellectus agens: aut totali, ſicut eſt intellectus agens, & intelligibile per ſuam ſpeciem, & intellectus poſſibilis ſimul.

Ad ſecundum dicitur primo, ſicut ibi dicebatur. Dicitur ſecundo, qd aliter eſt de intellectu, & aliter de ſenſu, forma. n. que recipitur in ſenſu, eſt eiſdem generis cum forma, quae eſt in re ſenſibili, ideo ſenſibile per ſe poteſt cauſare ſpeciem in ſenſu, & non indiget aliquo alio agente. Nam vtraque eſt aliquo modo materialis, cum ſpecies in ſenſu a conditionibus materialibus non ſit abſtracta. Species autem quae eſt in intellectu, eſt omnino immaterialis: ideo alterius generis eſt, & alterius ordinis a forma intelligibili, quae extra intellectum materialis eſt: & quia nulla forma poteſt agere vltra ſuum genus, ideo res intelligibilis, quae eſt extra intellectum, per ſe cauſare ſpeciem in intellectu non poteſt, ſed requiritur intellectus agens.

Ad probationem primae reſponſionis dicitur, qd illa propoſitio habet veritatem quantum ad hoc,

quod ſicut colores non poſſunt videri ſine lumine, ita nec intelligibilia intelligi ſine intellectu agente poſſunt: tamen propter aliud ponitur intellectus agens, & propter aliud lumen. Intellectus enim agens ponitur, & requiritur ad intelligendum, vt intelligibilia in potentia actu intelligibilia faciat: lumen vero requiritur, vt diaphanum in actu conſtituat, vt a colore moueri poſſit.

Ad tertium negatur conſequentia.
Ad probationem dicitur, qd intellectus agens non eſt totale actiuum reſpectu intellectu poſſibilis, ideo poterit aliquando non agere, quia contingit vt phantaſma, quod eſt eius inſtrumentum neceſſarium, aliquando ſufficienter in actu non ſit.

Ad quartum dicitur primo ſecundum S. Th. qd dictum illud non eſt tantum de intellectu agente intellectiuum, ſed de tota parte intellectiua, quae & intellectum poſſibile, & intellectum agentem includit. Non enim de ſolo intellectu agente dicuntur, quae hoc iam de intellectu poſſibili dictum fuerat: non eſt de ſolo intellectu poſſibili, quae iam idem dixerat de agente, id de tota parte intellectiua eſt intelligendum, qd eſt a corporali organo ſeparata, ex quo ſequitur qd eſt immortalis, & perpetua; vt inferius oſtenditur.

Dicitur ſecundo, qd ſenſus illorum verborum non eſt, intellectum eſſe ſeparatum in eſſendo ſed cum nomen intellectus proprie partem intellectiuam ſignificet, improprie autem, & tranſumptiue de virtute cogitatiua dicitur, ne aliquis exiſtima ret, quod dictum eſt de parte intellectiua, etiam de cogitatiua intelligendum eſſe, dicitur, qd intellectus eſt ſeparatus tantum, quantum ad illud quod vere eſt, id eſt quod proprie intellectus dicitur, non autem quantum ad illud, quod improprie intellectus appellatur. Na qd latinus interpres dixit, qd vere eſt, in Graeco habetur hoper eſt. Hæc autem particula, per, diſtinctionem addita, (vt ſuidas in ſuis coſtationis habet, & Simplicius, Adraſtusque in 1. Phy.) proprietatem ſignificationis ſignificat.

Ideo ſenſus eſt: intellectus autem ſeparatus eſt ſolum ſecundum hoc, quod proprie eſt intellectus.
Ad aliam auctoritatem dicitur, qd loquitur Ariſt. de ſeparatione a corpore, ſed ab organo corporali, id quod etiam de intellectu poſſibili ſuperius dixerat. Nam cum agens (vt ait) ſit nobilior patiens, & actiuum materia, necesse eſt, ſi intellectus poſſibilis eſt ab organo ſeparatus, qd multo magis hoc intellectu agenti conueniat.

Ad aliam dicitur, qd non eſt inconueniens, animam & in potentia, & in actu eſſe ſecundum diuerſas ſui potentias.

Ad aliam dicitur primo de mente S. Tho. quod expoſitio Commen. contra mentem Ariſt. eſt, ſcilicet quod intellectus poſſibilis in actu non ſit ipſum intelligibile, cum hoc aſeruit ſuperius Philoſo. immo & ſenſum in actu idem ſenſibili in actu dixerit ſuperius.

Dicitur ſecundo qd illa verba non dicit Ariſt. de intellectu agente, ſed de intellectu in actu. Poſtquam enim de intellectu agente determinauerat, de intellectu in actu agendum erat. Cuius primam differentiam ab intellectu poſſibili ſuperius poſuit replicat: quae intellectus in actu, ſiue ſciantia in actu eſt idem

Ad aliam dicitur primo de mente S. Tho. quod expoſitio Commen. contra mentem Ariſt. eſt, ſcilicet quod intellectus poſſibilis in actu non ſit ipſum intelligibile, cum hoc aſeruit ſuperius Philoſo. immo & ſenſum in actu idem ſenſibili in actu dixerit ſuperius.

Dicitur ſecundo qd illa verba non dicit Ariſt. de intellectu agente, ſed de intellectu in actu. Poſtquam enim de intellectu agente determinauerat, de intellectu in actu agendum erat. Cuius primam differentiam ab intellectu poſſibili ſuperius poſuit replicat: quae intellectus in actu, ſiue ſciantia in actu eſt idem

Ad aliam dicitur primo de mente S. Tho. quod expoſitio Commen. contra mentem Ariſt. eſt, ſcilicet quod intellectus poſſibilis in actu non ſit ipſum intelligibile, cum hoc aſeruit ſuperius Philoſo. immo & ſenſum in actu idem ſenſibili in actu dixerit ſuperius.

Dicitur ſecundo qd illa verba non dicit Ariſt. de intellectu agente, ſed de intellectu in actu. Poſtquam enim de intellectu agente determinauerat, de intellectu in actu agendum erat. Cuius primam differentiam ab intellectu poſſibili ſuperius poſuit replicat: quae intellectus in actu, ſiue ſciantia in actu eſt idem

Ad aliam dicitur primo de mente S. Tho. quod expoſitio Commen. contra mentem Ariſt. eſt, ſcilicet quod intellectus poſſibilis in actu non ſit ipſum intelligibile, cum hoc aſeruit ſuperius Philoſo. immo & ſenſum in actu idem ſenſibili in actu dixerit ſuperius.

Dicitur ſecundo qd illa verba non dicit Ariſt. de intellectu agente, ſed de intellectu in actu. Poſtquam enim de intellectu agente determinauerat, de intellectu in actu agendum erat. Cuius primam differentiam ab intellectu poſſibili ſuperius poſuit replicat: quae intellectus in actu, ſiue ſciantia in actu eſt idem

Dicitur ſecundo qd illa verba non dicit Ariſt. de intellectu agente, ſed de intellectu in actu. Poſtquam enim de intellectu agente determinauerat, de intellectu in actu agendum erat. Cuius primam differentiam ab intellectu poſſibili ſuperius poſuit replicat: quae intellectus in actu, ſiue ſciantia in actu eſt idem

Speculatio notanda. Lect. 10.

Comm. 26.

Reſpoſo D. Tho. 2. cont. gent. ca. 78.

Te. 14. & 15.

tur: ergo &c. Secundo. Anima si manet à corpore separata, naturaliter vniri corpori desiderat, quia pars separata à toto est imperfecta; in toto autem suam perfectionem habet. Vnumquodque autem suam perfectionem desiderat. Sed naturalis desiderium non potest esse frustra: ergo &c.

Decimo. Anima separata non haberet suam operationem, quæ est intelligere: ergo non potest esse separata: consequentia nota, quia nulla res sine sua propria operatione esse potest actus, vel potentia. Antecedens vero probatur, quia in anima separata phantasia esse non possunt, sine quibus intelligere non potest.

Vndecimo. Omnes partes, quæ possunt manere separata à toto, sunt elementa, id est partes materiales, vt dicitur 7. Meta. Sed anima non est elementum: ergo &c.

Duodecimo. Nihil quod incipit esse, est æternum, vt habetur 1. Cæli cõtra Platonem. Sed anima intellectiua incipit esse: formæ enim non sunt ante materiam, vt dicitur 12. Metha. ergo &c.

Tertiodecimo. Intellectus passiuus est corruptibilis, vt inquit Phil. ergo &c. Patet consequentia, quia non ponitur anima perpetua, nisi quia in intellectu habet.

Quartodecimo. Si intelligere est phantasia, aut non sine phantasia, non contingit animam separari, vt inquit Philosophus. Sed non est sine phantasia: nihil enim sine phantasmate intelligit anima: ergo &c.

Ad euidentiam huius difficultatis, Sciendum primo, quod æternum dupliciter aliquid dici potest. Vno modo tam ex negatione principij, quam ex negatione finis suæ durationis, quia videlicet neque incipit esse, neque desinet: sicut cælum secundum Arist. mentem. Alio modo ex negatione finis tantum, quia videlicet quamuis suæ durationis initium habuerit, nunquam tamen esse desinet: sicut cælum secundum catholicam fidem. Hic non queritur, an anima primo modo sit æterna, sed tantum an secundo modo.

Sciendum secundo, quod sicut mortale, & corruptibile dupliciter dicitur, ita immortale, & incorruptibile. Dicitur enim aliquid vno modo corruptibile, & mortale, quia in se principium aliquid habet, per quod ad corruptionem tendit, sicut equus, lapis, ceteraque id genus, & hoc proprie dicitur corruptibile. Per oppositum vero dicitur incorruptibile, quod nullum tale principium sibi intrinsecum habet, sicut cælum, & intelligentiæ.

Alio modo dicitur aliquid corruptibile, & mortale, non quia intrinsecum aliquid principium habet, per quod ad corruptionem tendat, sed quia per aliquid agens extrinsecum, aut agendo, aut ab actione cessando, desinere potest: sicut secundum catholicam fidem cælum, & intelligentiæ. Per oppositum vero corruptibile, & immortale dicitur, quod à nullo etiam extrinsecò agente ad non esse deduci potest, sicut Deus gloriosus. Non queritur ergo hic; An anima intellectiua sit immortalis secundum modo. Sed tantum an primo modo sit incorruptibilis, & immortalis, tanquam videlicet nullum in se principium habet, per quod tendat ad non esse.

Sed attendendum, quod licet quod est hoc modo incorruptibile per se, desinere esse non possit, eorum tamen aliquid per accidens potest desinere, ad sui scilicet corruptionem subiecti. Nam omnis forma, quæ de potentia materie educitur, & secundum suum esse à materia dependet, licet per se corrumpi non possit, cum esse per se consequatur formam, per accidens tamen ad materiam corruptionem in qua est, desinit esse. Quæritur ergo. Vtrum animam ita sit immortalis & incorruptibilis, quod neque per se, neque per accidens desinere possit.

Sciendum tertio, quod quæstio hæc moueri potest quantum ad Christianam fidem, & quantum ad veram philosophiam, & quantum ad mentem Arist. scilicet, quod teneat fides, quid secundum veram philosophiam sit, quod id inserit Arist. Non queritur hic quid fides teneat. Constat enim quod animam esse immortalem tenet. Non etiam quid sit secundum veram philosophiam dicendum. Probatur enim multipliciter à S. Tho. ex principijs naturali lumine intellectus notis, quod sit immortalis. Sed de opinione Aristot. queritur, vtrum scilicet fuerit opinio Aristot. quod anima sit immortalis, an inquam hoc fuerit expresse dictum ab ipso, vel ex principijs ab eo positis haberi possit.

Istis suppositis ponitur hæc conclusio. Secundum mentem Aristotelis tenendum est, animam intellectiuam æternam, & immortalem esse, corruptoque homine remanere à corpore separatum.

Probatur autem primo ex fundamento Arist. ponentis, quod fit est aliquid animæ operum, aut passionum proprium, contingit vtique eam separari, id est manere, & subsistere à corpore separatum. Si vero nullum est proprium ipsius, non vtique erit separabilis. Ex hoc itaque fundamento arguitur sic. Anima intellectiua habet propriam operationem, scilicet intelligere: ergo est à corpore separabilis, siue immortalis: consequentia nota ex Arist. fundamento. Antecedens vero probatur. Operatio quæ fit ab anima absque corporeo instrumentum, est animæ propria. Non enim animæ corpus in tali operatione instrumentaliter communicat. Sed intelligere fit ab anima absque corporeo instrumento. Nam intellectus nullius corporei instrumenti est actus, sed est ab omni corporeo instrumento separatus: ergo &c.

Dupliciter autem ad hanc rationem respondere possit.

Primo, quod illud Arist. fundamentum 1. de Anima, de separatione animæ quantum ad eius operationem est intelligendum, non autem de separationem eius à corpore.

Secundo, quod antecedens est falsum. Ad probationem vero dicitur, quod secundum mentem Aristot. in illo loco, propria operatio animæ illa dicitur, quæ non solum sine corporeo instrumento, sed etiam absque communicatione rei corporeæ omnino fit. Modo dicitur, quod licet intelligere absque organo corporali fiat, non fit tamen absque communicatione corporis omnino, nam

Nota Punctum contra Auerri.

Sensus quæstionis.

2. Cõtra gentes cap. 55 & 79.

Anima intellectiua est æterna & incorruptibilis per se & per accidens secundum Arist.

2. de anima. Text. 11.

1. de anima. Text. 21. & 3. Text. 6. Text. 14.

no, nam absque phantasia non fit, vt dicitur 3. de anima; hoc autem ad corpus pertinere manifestum est.

Potest & tertio responderi negando antecedens, & ad probationem dicendo, quod stat potentia non esse organo corporali affixam, & tamen esse toti rationem operandi, & tunc operatio erit animæ & corpori communis.

Sed prima harum responsionum quod nulla sit, ex Arist. processu facile patere potest. Nam ibi dubitationem hanc mouens, Vtrum omnes animæ passionem sint compositi, an magis aliqua sit animæ propria; causa huius quæstionis subiungit, quia scilicet ex hoc habebitur, An aia sit separabilis, necne. Vbi manifeste apparet, quod ex separationem vel in separationem animæ à corpore secundum operationem, separationem eius secundum esse intendit inducere.

Secunda quoque responsio contra Arist. mentem esse manifeste apparet. Nam cum dubium moueat, Vtrum omnes animæ passionem sint compositi, an aliqua sit animæ propria, propriam animæ operationem accipit, vt contra communem operationem est diuisa. Ista autem est operatio, cui non communicat corpus tanquam instrumentum; ergo &c. Probatur minor sic. Communem animæ passionem vocat eam, quæ est & animæ simul, & corporei instrumenti. Nam queritur, Vtrum sint communes animæ, & habentis. Constat autem quod nomine habentis instrumentum intelligitur, quod simul cum anima operatur, ergo propriam vocat, quæ non compositi ex anima, & corporeo instrumento, sed tantum ipsius est animæ.

Sed & tertia responsio nulla est. Nam nulla alia ratione ponit Aristoteles intellectum ab organo corporeo separatum, nisi quia omnia intelligit. Si autem esset in organo corporali, cum illud sit determinate nature sensibilis, determinate quæ mixtionis, esset & intellectus ad determinatam naturam sensibilem limitatus, non omnes naturas sensibiles posset intelligere, sed idem accideret, si totum corpus esset intellectui pro organo, & intelligere esset elicitive coniuncti tanquam primo intelligentis: ergo &c.

Secundo est auctoritas eius. Nam ibi aperte dicit, quod quædam partes animæ nihil prohibet separari à corpore, propterea quod nullius corporis sunt actus. Ex hoc enim text. arguitur sic. Illas partes animæ contingit à corpore separari, quæ nullius corporis sunt actus: sed intellectus sensibilis est huiusmodi: ergo est à corpore separabilis; ergo & anima, cuius intellectus pars est potentialis.

Tertio est auctoritas eius 2. de anima. Vbi postquam quæsit de alijs animæ potentijs, Vtrum vnaquæque sit pars animæ, & vtrum ab alijs potest fit separabilis, subiungit, quod de intellectu, & speculatiua potentia nihil adhuc est manifestum. Sed videtur genus alterum animæ esse, & hoc solum contingere separari, sicut perpetuum à corruptibili.

Ad istas duas auctoritates respondetur, & dicitur primo, quod vbiunque Aristot. de intellectu sensibilis separationem mentionem fecit, de

formali separationem intendit, non autem de separationem in essendo. Quia vt ipsemet docuit, non aliter conuenit animæ separari, si propriam habeat operationem, cui scilicet non communicat corpus neque organice, neque obiectiue, quæ conuenit recto tangere æneam spheram in puncto, quod vtique sibi formaliter conuenit, non autem in esse.

Dicitur secundo, quod nulla pars est, quæ nullius corporis sit actus in essendo præter intellectum agentem, ideo de ipso solo verificatur, quod separatur, sicut perpetuum à corruptibili.

Respondetur etiam aliter ab alijs, quod illud dicitur Philosophi, quod intellectus & speculatiua separatur sicut perpetuum à corruptibili, est de separationem in operando, non autem in essendo intelligendum. Vult enim Arist. per hoc dicere, quod anima inquantum ad operationem intelligendi, quandam cum substantijs separatis similitudinem habet, quod scilicet sicut perpetuum substantiæ à materialibus & corruptibilibus conditionibus separantur, ita & anima quantum ad operationem intelligendi ab omni materiali conditione separatur.

Sed quæstiones responsiones nullæ sint, ex verbis & processu Arist. facile conuincitur potest. Quod enim Arist. de intellectu sensibilis separationem loquens, de separationem non tantum formali, sed etiam in essendo intendat, patet. Tertio enim de anima ait, quod quoniam omnia intelligit, oportet ipsum mixtum esse. Intus enim apparet prohibet extraneum, & obstruere autem, vtique fiet aut calefactus, aut frigidus, si organum aliquid erit ei sicut sensitiuum: item inquit, quod sensus non potest sentire ex valde sensibili, sed intellectus, cui intelligit aliquid valde intelligibile, non minus intelligit infima, sed magis, quia sensitiuum non sine corpore est, hic autem est separatus. Ex his namque vt bis apparet, quod de separationem intellectus sensibilis secundum esse ab organo corporali loquitur, non autem de sola separationem formali. Nisi enim de tali separationem loquitur, non sequitur quæ adducit, vt satis constat. Apparet etiam quod loquitur de separabilitate partium animæ à corpore non solum formali, sed etiam in essendo. Sicut enim de ipsa anima, aut aliquibus partibus eius dicit, non esse immanifestum, quod anima sit inseparabilis à corpore, aut quædam partes ipsius, de inseparabilitate in essendo loquitur, ita quod subiungit, nihil prohibere secundum quædam separari, propter id quod nullius corporis sunt actus, de separabilitate in essendo est intelligendum, alioquin equiuocatione vtretur Arist.

Tunc arguitur sic. Partes aliquas animæ non esse actus alicuius organi corporalis in essendo, est ratio, quod sint à corpore separabiles in essendo. Sed in intellectu sensibilis est ab organo corporali in essendo separatus, vt ex adductis apparet: ergo est à corpore separabilis in essendo.

Præterea ex processu Arist. 2. de anima ostenditur, quod non de solo intellectu agente intendit, cum inquit, hoc solum contingere separari, sicut perpetuum à corruptibili, sed de tota parte intellectiua. Nam postquam classificat animam vegetatiuam, sensitiuam, intellectiua; & motiuam de

Ferr. Sup. Anima. K 2 terminati

Quod Arist. 2. de anima. Text. 11. non de formali tantum, sed in essendo separationem loquitur. Text. 4.

Text. 7.

Text. 11.

Cõsidera efficaciam argumentorũ.

Text. 18.

Argumentum de resurrectione.

Text. 66.

Text. 102.

Text. 16.

Text. 20.

1. de anima. Text. 11. Text. 30. & 39.

Æternũ dupliciter accipitur potest.

Nota subtilissimã doctrinam S. T. in p. p. quæst. 9.

Text. 19.

terminari, Vtrum vnūquodque horum sit anima, an pars animae, & si pars animae, Vtrum sit se parabilis ab alijs partibus sola ratione, an etiam loco. Respondens autem ad dubiū, cum dixisset de quibusdam non esse difficile videre, quāsdā autē dubitationem habere, ostēdit seque in quibus facile est videre de his, in quibus est dubiū, subitū git inueniens. De intellectu, & speculatiua nihil ad huc manifestum esse, &c. Ex hoc itaque processu apparet, quod de intellectu, qui est animae potentia separata, & quod de tota parte intellectiua loquitur, quam alijs animae potentijs conuiuist, cū inquit, quod videtur, id est apparet, vt Philoponus exponit, algerum genus animae esse, & separari, sicut perpetuū a corruptibili. Apparet etiam quod si, vt secunda responsio dicebat, intelligeretur, intellectum esse separabilem in intellectu ab omni conditione materiali, sicut perpetua & incorruptibilia nihil responderetur ad propositū quaestionis, qua quaeritur, Vtrum partes animae distinguantur loco, nec ne.

Speculatio notabilis ex Philopono

Tertio. Est auctoritas eius 1. de anima, vbi concludit, quod cum sint quaedam animae operationes, quae sunt operationes coniuncti, propter hoc physici est de anima considerare, aut omni, aut huiusmodi, cuius operationes sunt coniuncti. Ex hoc enim apparet, ipsum existisse, aliquam esse animam habentem aliquam operationem, cui non communicat corpus, & conuenienter a corpore separabilem, & immortalem. Nisi enim hoc putaret, non sub distinctione dixisset, physici esse considerare de anima, aut omni, aut huiusmodi.

Cap. 1.

Constat, quia in 1. de partibus animalium hanc quaestionem absolvens, inquit, quod physici non est de omni anima determinare, quia tunc nulla esset philosophia praeter naturalem scientiam: esset enim naturalis philosophia de omnibus; constat autem ex literae contextu, quod ibi de anima proprie sumpta loquitur: ergo existit in anima aliquam animam esse, quae capacitatem materiae supergreditur, & est immortalis. Hoc etiam manifeste apparet ex ratione ibidem adducta, quia rem nullam a materia abstractam potest scientia naturalis contemplari.

Cuius artificis est de anima considerare

Cap. 3.

Quarto. Est auctoritas ipsius 2. de generatione animalium. Inquit enim Philo. quod intellectus de potentia materiae non educitur, sed de foris aduenit, ergo est incorruptibilis. Nam ille forma ad corruptionem subiecti corrumpuntur, quae de potentia materiae educuntur.

Mentem de foris aduenire Arist. quid intendat.

Respondetur, quod Arist. credit mentem de foris aduenire, quia lumen intellectuale, quo intellectus possibilis potens est proxime ad intelligendum, mentisque rationem habere, ab intellectu agente est.

Sed quod haec responsio omnino ab intentione Aristotelis sit aliena, sic ostenditur. Quaerit namque Philosophus de concepta rei anima, vnde veniat, & an in semine contineatur, suumque proprium explicat, quare vnde de anima sensuali, quae fetus ipse animal est, & de ratione, per quam est homo, de menteque subiungit.

Quoniam tempore, & quomodo, & vnde eam recipiat, quae principia id participant, plurimum dubitatur. Ad hanc autem quaestionem respondens, inquit, quod in conceptibus, & seminibus haec anima prius sunt in potentia, quam habeatur in actu & quod impossibile est, vt aliae extrinsecus veniant, sed sola mens extrinsecus accedit, eaque sola diuina est, eo quod nihil cū eius actione communitur actio corporalis. Ecce etiam manifeste habetur, quod de lumine ab intellectu agente recepto non loquitur Aristoteles. sed de ipsa animae substantia, qua conceptus in specie humana constituitur.

Te. 16. & 17

Quinto. Est eius auctoritas 1. Meth. dicit. n. q. 1. causa formales non sunt ante materias, & quaerit, an aliqua maneat posterius. Et respondet, quod in quibusdam nihil prohibet, vt si est anima talis, non omnis, sed intellectus. Ex his enim habetur, quod intellectus, qui est hominis forma, post corpus remanet.

Haec auctoritas declarat tibi naturam animae nostrae.

Respondetur, quod Aristoteles in sua responsione nihil determinate respondet, sed tantum sub dubitatione, vnde a conditionali inchoat, dicens, vt si est anima talis, non omnis forsitan, sed in intellectu.

Sed quod & haec responsio nulla sit, facile constat. Nam non respondet Aristoteles ad dubium sub distinctione, & dubitatur, sed absolute. Respondet enim: nam in quibusdam nihil prohibet: vbi text. Commen. habet, non est impossibile. Deinde exemplificat, vt id est verbi gratia; vt exponit Commen. & vt, proprietates graecae dictionis habet. Si est anima talis forma, quae manet post corpus, non omnis, sed intellectus: & est sensus, verbi gratia, si dicamus animam post corporis dissolutionem remanere, non omnem, sed illam quae est intellectiua. Apparet etiam hanc eius fuisse mentem ex verbis sequentibus. Subiungit enim: omnem autem impossibile forsitan. Nam cum dixerit in quibusdam nihil prohibere, quod remanet, & de anima intellectiua exemplificari, dum subiungit, quod de omni anima hoc verificari non potest, relinquit de anima intellectiua hoc impossibile non esse.

Vide sensu verborum Arist.

Sexto. Est auctoritas eius 1. de anima. Ibi enim ait, quod intellectus videtur quaedam substantia esse, & non corrupti. Et loquitur de intellectu, quod intelligit anima.

Text. 63.

Non valet autem dicere, quod dubitatur loquitur propter verbum illud, videtur. Nam ex processu apparet, quod dubitatur non loquitur. Nec obstat, quod videtur hoc verbo, videtur. Nam alioquin, videtur idem est quod apparet, siue est manifestum, sicut cum Phorpirius ait. Videtur autem neque genus, neque species simpliciter dici. Interpretatur enim Ammonius, id est apparet, & est manifestum. Non valet etiam dicere, quod secundum aliorum opinionem illud dicit. Licet enim vt San. 1. hom. exponit, ibi, Philosophum propositum probet per quandam Platoniorum opinionem, scilicet quod omnis anima est incorruptibilis, & quod omnes eius operationes etiam intellectus haberent organum corporale, ab eorum tamen opinione, quantum ad animae intellectiua.

Dicitur vnde semper dubitatur.

Quae immortalitatem, non discedit. Vnde vt ostendat, se quantum ad hoc cum illis conuenire, non autem quantum ad hoc, quod intelligere habeat organum, & propter organum corruptionem marcescat, ex proprijs loquens subinfert, quod intellectus fortassis diuinus aliquid & impossibile est. Vbi aduerbio dubitantis est vsus, quia hoc non dum determinauerat, sed postea determinauit in 3. libro.

Dupliciter potest intelligi formam ad sui existentiam determinatas dispositiones requirere. Vide 1. sent. dist. 5. q. 1. art. 2. Et de potentia dei q. 3. art. 10.

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primam quidem dicitur, formam ad sui existentiam determinatas dispositiones requiri, dupliciter intelligi potest. Vno modo absolute, quia videlicet nullo modo, neque in principio, neque post sine illis existere potest, & tunc concessa maior, negatur minor. Alio modo in fieri tantum, & quo ad initium sui esse, & tunc negatur maior.

Pro qua sciendum, secundum doctrinam Sancti Thome, quod licet anima in initio sui esse corpore indigat, non tamen sicut aliae formae secundum suum esse dependet a corpore, vt scilicet sine corpore esse non possit. Nam non obstante, quod in corpore, dum producit, indiuiduationem capiat, quia tamen est per se subsistens, suam indiuiduationem, & commensurationem ad corpus quod informabat, etiam separata a corpore retinet, & suum esse indiuiduale.

Potest etiam ad hanc rationem dici, quod anima intellectiua ad sui existentiam absolute non requirit determinatas dispositiones, sed tantum ad hoc vt sit in materia, ideo non sequitur quod illis desinitibus, anima desinat absolute, sed tantum quod in materia esse desinat.

Ad secundum dicitur, quod duplex est forma. Vna quae a materia secundum esse, & secundum omnem sui operationem dependet, & de tali conceditur totum, scilicet quod remoto ab ea quod non sit, id est, quod aliquid est ipsa, amplius non est; talis enim forma, quia totum eius esse est in concreione ad materiam, magis est quo aliquid existit, quam ipsa dicatur existere. Alia est, quae neque secundum esse, neque secundum omnem sui operationem a materia dependet, & de hac negatur minor, nisi forte dicatur, quod esse, quo aliquid existit, est sibi ratio dicendi non simpliciter, sed tantum in principio sui esse: sed tunc negatur maior.

Vno enim quid est.

Ad tertium dicitur, quod talis vnio est accidens separabile. Ad probationem dicitur, quod per aliquid vniri formam materiae dupliciter potest intelligi. Vno modo tanquam per medium causans vnionem per se, & hoc modo forma non vnitur materiae per vnionem, quae sit accidens separabile, sed per esse substantiale. Alio modo tanquam per medium ipsa vnita sequens, & tanquam per causam sine qua non. Et hoc modo non inconuenit animam vniri materiae per accidens aliquod separabile; vnitur enim per vnionem, quae est relatio ad formam, secundum quod per esse suum est vnita materiae, consequens.

Ad quartam negatur consequentia. Ad probationem dicitur, quod in corruptione hominis non corrumpitur solum accidens, sed substantia composita, quae ex vnione animae cum materia resultat, non quidem per corruptionem partium, sed

per separationem illarum abinueniem. Ad quintam dicitur, primo, quod dupliciter potest alicui aliquid conuenire per se. Vno modo tanquam consequens formam. Alio modo tanquam consequens materiam. Quod conuenit alicui per se tanquam consequens formam, semper inest sicut igni caliditas. Quod vero conuenit per se tanquam materiam consequens, non oportet vt semper actu in sit, sed quandoque secundum potentiam inesse potest.

Aliquid conuenit per se dupliciter.

Dicitur secundo, quod quia motus est actus existentis in potentia, ideo quae ad motum pertinent aut consequuntur motum in rebus naturalibus, non semper insunt; non enim ignis semper mouetur sursum.

Dicitur tertio, quod formam vniri materiae consequitur motum, non enim nisi per motum introducitur in materiam, ideo licet sibi per se conueniat, non oportet tamen vt sibi semper insit.

Respondetur secundo, quod aliquid conuenire alicui per se, dupliciter intelligi potest. Vno modo per modum actus primi, vt risibilitas homini. Alio modo per modum actus secundi, aut termini eius, sicut ridere conuenit homini, & esse sursum igni. Quod conuenit alicui per se primo modo, ab eo separari non potest, saltem per a gens naturale, quia aut essentialia rei est, aut principia consequitur essentiae, vt forma. Quod vero alicui conuenit per se secundo modo in aliquibus separari potest secundum actum, licet non secundum aptitudinem; ridere enim constat quod semper conuenit homini, licet homo ad illud semper habeat aptitudinem. Modo dicitur, quod vniri materiae per se conuenit anima intellectiua secundo modo, non autem primo modo. Nam vniri corpori conuenit anima secundum se, sicut secundum se corpori leui conuenit esse sursum; constat autem quod esse sursum conuenit leui per modum actus secundi, aut termini eius motus sursum: ideo non oportet vt semper insit anima.

Vide hanc doctrinam 1. par. q. 76. r. 6.

Ad sextam negatur consequentia. Antecedens enim ex Aristoteli sumptum intelligitur de formis, quarum vna habet naturam vt materiae vnitur, altera vero non. Nam sicut quod habet naturam vt sit sursum, & quod non habet naturam vt sit sursum, specie distinguuntur, idem tamen corpus est aliquando sursum, aliquando deorsum, ita formae, quarum vna habet naturam vt vnatur corpori, alia autem non, specie distinguuntur, contingit tamen vnam numero formam aliquando esse vnitam corpori, aliquando vero non vnitam.

Forma duplex.

Ad septimam dicitur, quod consequentia falsa est. Ad probationem dicitur, quod alicui comparatur esse ad formam, & aliter motus ad mouens: esse enim comparatur ad formam, sicut effectus formalis ipsam per se consequens; motus autem ad mouens, sicut effectus ad suam causam efficientem, ideo non oportet, si ex infinitate motus virtutis motus arguitur infinitas, quod ex perpetuitate esse infinitas formae arguatur.

Quomodo esse se habeat ad formam.

Respondetur secundo, quod differentia est inter motum & esse, quia motus secundum rationem suam quantitatem habet, & extensionem; esse

se autem secundum se quantitatis extensionem non habet, ideo infinita duratio motus virtutem infinitam in primo mouente requirit: duratio autem perpetua, esse virtutem essendi infinitam non requirit quantum enim est ex virtute essendi, non refert; verum esse infinito tempore duret, vel in instanti, unde illa comparatio in proposito non tenet.

Arist. solum de materialibus infinitis loquebatur in libro 1. huius. **Tract. S. Th.** contra Auerroistas.

Ad octauum dicitur, quod dari infinitum in actu in rebus immaterialibus, principijs ab Aristotele positis non repugnat. Vbi quicunque enim de infinito tractat, de infinito quantitativo, & in rebus materialibus existente loquitur. Quid autem ipse esset ad hoc argumentum respondens, nescimus. Hoc vnum certum est, quod ista similitudo non possunt, quod generatio hominis sit aeterna, infinitique homines praecesserint, quod anima sit incorruptibilis, & quod non detur infinitum in actu, ideo si duo prima concedantur, necesse est tertium negare in rebus immaterialibus, nec oppositum ponit Aristoteles cum de infinito tantum in rebus materialibus inuenit loquatur.

Sed contra istam responsionem dubium occurrit. Non enim videtur verum, quod Aristoteles negauerit posse dari infinitum in actu in rebus materialibus tantum, non autem in rebus immaterialibus. Nam ratio eius est, Physicorum adducta, quia, si numerus est multitudo mensurata per vnum, non tantum in rebus materialibus, sed etiam in rebus immaterialibus locum habet: fundamentum enim rationis, si numerus est multitudo mensurata per vnum, veritatem habet tam in rebus immaterialibus, quam in rebus materialibus.

Text. 41.

Leges D. Th. 1. parte q. 7. art. 4.

Ad hoc respondetur, & dicitur primo, quod falsum est, rationem Aristotelis tam de immaterialibus quam de materialibus concludere. Nam cum superponitur, quod omnis multitudo actu existens est numerus, patet quod hoc habet veritatem de multitudine tantum rerum materialium; numerus enim cum sit de genere quantitatis, in rebus tantum materialibus inuenitur. Similiter alia propositio, numerus est multitudo mensurata per vnum, non habet veritatem, nisi de numero de genere quantitatis, qui in rebus tantum materialibus inuenitur: ratio enim mensura, si non est ratio quantitatis, rationem quantitatis concomitatur. Propter quod S. Thomas, illum locum exponens dicit, illam rationem probabilem esse, tanquam procedentem ex his quae communiter dicuntur. Si inquam de multitudine absolute fieret, & non tantum de materialibus multitudine.

Lect. 7. 4. Physic.

Multitudinem fieri per vnum, & mensurari per vnum non sunt idem.

Dicitur secundo, quod omnis numerus est multitudo facta per vnum, multum autem differunt esse multitudinem mensurata per vnum, & esse multitudinem factam per vnum. Numerum enim esse multitudinem factam per vnum est, esse ipsius aliquam vnitatem vltimam per modum formae, a qua specificatur, & qua subiecta species numeri variatur, vt 8. Metaphysicorum dicitur. Ipsum vero esse multitudinem mensurata per vnum, est per vnitatis replicationem praecise reddi, & certificationem.

Text. 10.

Sed adhuc remanet in doctrina S. Thomae dubium. Nam licet tenet S. Thomas, mundum in se posse, vt fides tenet, vult tamen, vt in multis lo-

eis suae doctrinae patet, mundum potuisse ab aeterno produci. Quomodo ergo stabunt simul, quod mundus possit esse aeternus, & anima sit immortalis, & quod nullo modo etiam in rebus immaterialibus possit dari infinitum in actu?

Ad hoc oportet altero duorum modorum respondere. Aut scilicet quod licet ponat posse mundum esse aeternum, non tamen tenet hominum successionem generationem posse aeternam esse. Hoc videtur de mente ipsius, quod posset aliquis dicere, quod mundus fuit aeternus, vel saltem aliqua creatura, non autem homo. Aut, quod sicut dicit mundum potuisse ab aeterno esse productum, non propter aliquam realem potentiam in mundo existentem, sed solum propter Dei virtutem; ita dicitur erit, quod si hominis generationem Deus fecisset aeternam, aliquem alium ordinem posuisset in rebus, per quem tali aeterna generatione saluata, non oporteret poni infinitum in actu, quod contradictione implicat, vel successiue animas annihilando, quamuis anima secundum se incorruptibilis sit, vel animarum transmigrationem faciendo, vel aliquem alium modum nobis nunc occultum instituendo.

Vide 2da. rem. 2. corp. gent. ca. 81.

P. P. 48.

Ad nonum negatur consequentia. Ad eius probationem primo dicitur, quod vni corpori in principio sui esse est animae naturale, non autem postquam est separata. Ad secundam negatur assumptum de parte, cui primo conuenit suum esse, & est subsistens, corpusque ad suum esse eleuatum, cuiusmodi est anima.

Vni corpus, an sit naturale ipsi animae, & quomodo, lege hic.

Dicitur secundo, quod naturale desiderium non est frustra, quando remanet causa in natura, quae possit rem ad id quod est sibi naturale, reducere. Modo dicitur, quod separata anima a corpore nulla remanet causa naturalis, per quam possit corpori reuniti, ideo nimirum si tale naturale desiderium est frustra, praesertim cum fuerit semel adimpletum.

Ad decimum negatur consequentia. Ad probationem dicitur, quod non posse intelligere absque phantasmate non conuenit animae absolute, sed tantum vt est corpori colligata.

Intelligere cum phantasmate quomodo conuenit animae.

Sed videtur quod ista responsio nulla sit. Non inuenitur enim quod Aristoteles alium modum intelligendi animae posuerit, quam cum phantasmate.

Respondetur, quod falsum est Aristoteles alium modum intelligendi non posuisse. Posuit enim alium esse modum intelligendi animae separatae, licet illi modum non explicauerit in libris, qui ad nos peruenerunt. Patet autem ex eo quod dicit, nos post mortem non reminiscimur, accipiendo reminiscenciam, quae per corporeum organum exercetur, de qua Philosophus. Si enim post mortem non reminiscimur, anima autem coniuncta reminiscendo, & cogitando intelligit, relinquatur alium esse modum intelligendi animae separatae, quam coniunctae.

In li. de memoria & reminiscencia.

Sed iterum instant quidam, dicentes, se nescire quis primo hac verba de reminiscencia post mortem sit interpretatus. Non enim videtur hoc esse de mente Aristotelis. Tum quia dixisset de anima, non reminiscitur autem, non autem de nobis, non reminiscimur autem. Tum quia illa nota causalitatis, quia

quae habet in illa expositione. Tum quia dicitur illud fuisse, & sine hoc non reminiscitur anima, non autem non intelligit, ideo magis exponenda sunt illa verba, quod nos non reminiscimur, id est nostrum intelligere non est reminiscitur vt voluit Plato.

Respondetur primo, quod illa interpretatio non solum est S. Thomae, sed & Auerrois, & Io. Grammatici, & Themiistij, & aliorum antiquorum. Nam quia dixerat animam intellectiuam immortalem, & perpetuam esse, ne quis existima- ret, aut ne quis putaret in anima separata remanere scientiam, eo modo quo nunc eam habet, inquit, quod neque reminiscimur, neque intelligimus post mortem, eo modo quo nunc; secundo, quod quia vt dicitur 10. Et. homo est principalissimus quod est in eo, ideo non fecit differentiam Philosophus inter nos & animam.

Sup. 7.

Dicit tertio, quod illa nota causalitatis optime deseruit proposito, causam enim assignat quare post mortem non reminiscimur, quia scilicet pars intellectiua, quae remanet, est impassibilis, id est non est subiectum passionum, de quarum numero est reminiscencia.

Dicitur quarto, quod non erat de cogitativa dicitur. Et sine hoc non reminiscitur anima, sed non intelligit, vt sicut per impassibilitatem ostenderat, quod non reminiscitur, ita per corruptibilitatem cogitativa ostenderet vniuersaliter, quod post mortem non eundem modum intelligendi habemus, quae nunc habemus, cum nunc non sine cogitativa intelligamus, quae in anima separata non erit.

Ad vndecimum dicitur, quod illud ex Aristotele non habetur praesertim secundum expositionem S. Thomae, sed tantum quod desinentem composito, remanent elementa ex quibus componebatur.

Ad duodecimum dicitur, quod maior est veritas tantum de eo, quod incipit esse per generationem educentem formam de potentia materiae. Modo dicitur, quod anima non produci per generationem, sed per simplicem emanationem, neque de potentia materiae educitur, si in se sit, ergo secundum Aristoteles dabitur creatio.

Respondetur, quod licet secundum Aristoteles non detur creatio vniuersi, datur tamen creatio animae intellectiuae in determinata materia, secundum ipsum ponentem, eam non ob aliqua naturali causa produci, sed de foris aduenire.

Ad tertium decimum dicimus, quod per intellectum passiuum Philosophus virtutem cogitativam intendit, non autem intellectum possibilem. Et hoc non solum secundum S. Thomae expositionem, sed etiam secundum Auerrois Themiistium, & Ioan- nem Grammaticum. Vult enim ibi Philosophus assignare causam, quare anima post mortem non habet modum intelligendi, quem habet coniuncta, haec scilicet cogitativa quam intellectum passiuum vocat, & consequenter tota pars sensitiua corruptibilis est, & ideo non remanet in anima separata, vt possit per phantasmata intelligere, sicut corpori coniuncta intelligit.

Ad quartum decimum dupliciter respondetur. Primo secundum mentem S. Thomae. Negatur enim maior, & dicitur, quod eam non ponit Philosophus tanquam veram, & secundum suam opinionem, quia

In expositione de anima.

sed tanquam habentem apparentiam. Cum enim propositum questionem, Vtrum omnes passiones animae sint communes, habentis, & an aliqua sit animae propria, causam difficultatis ostendit, quia plurime videntur non sine corpore pati, aut facere, & quod intelligere maxime assimilatur proprio, sed tamen neque ipsum esse proprium secundum apparentiam, si est phantasia, aut non sine phantasia. Ipsum enim esse phantasiae demonstrat, quod corporeo indiget instrumeto, ipsum etiam non esse sine phantasia, & consequenter sine obiecto corporeo duceret in suspensionem, quod corporeo indigeat organo; videtur enim potestatem materialis esse solum in corpora ferri, quod tamen falsum est. Nam potentia ab organo corporeo separata, potest ad materialia terminari, secundum quod per intellectum agentem immaterialia sunt. Posuit ergo Philosophus illam propositionem non tanquam veram, sed tanquam facientem in proposito quaestione difficultatem.

Responsio Philosophi. 1. de anima. Text. 12.

Respondetur secundo secundum mentem Philosophi, & Alberti, quod admissa maiore, minor est falsa. Secundum enim Philosophum apud Aristoteles prima intelligibilia, & primae intelligentiae neque phantasia sunt, neque cum phantasia. Secundum Albertum vero voluit Aristoteles per anima coniuncta potest intelligere aliquod separatum a materia siue phantasmate, licet sensibilia, aut a sensibilibus abstracta non possit absque phantasmate intelligere.

ADDITIO

T diligens lector, si vis solutiones argumentorum omnium videre, lege D. Thomae p. p. q. 75. artic. 6. & in q. disputatis de anima artic. 14. & 2. sent. dist. 19. q. 1. artic. 1. 2. cont. gent. cap. 78. & sequentibus, & in quolibet quolibet artic. 3. & in opus. contra Auerroistas, & Herueum in aurea quaest. sua de pluralitate formarum. ordi. praedicat. in sua eruditissima disputatione de animarum immortalitate, Franciscum Tholetum, qui resolute satis, & catholice tractat duas quaestiones de hac re, alteram secundum principia Aristotelis, alteram vero secundum philosophiam. lege etiam Augustinum Sueslanum in tractatu contra Pomponatium, & in tractatu de intellectu, Chrysostrum Iauellum in peculiari etiam tractatu de immortalitate animae, & sic erunt resolutae solutiones argumentorum omnium, quae adduci possunt contra istam veritatem, quae in his paucis propositionibus clauditur.

Nota quomodo Ar. 1. Ethico. c. 10. asserit mortuis contra bonas operationes amicum, inferiora vero nocere. 3. de anima q. 15. & 16. Nota quod Aristoteles libro de bono disceptulis suis inquit futuram felicitatem, quia sine philosopho est cognoscere suum creatorem, de quo subdit, causa efficiens non miserere nobis.

Prima est, Anima est creata a Deo. Secunda est, singulorum hominum sunt singulae animae & simul creantur, & insunduntur, & tenuit Aristoteles, vt sumitur ex 12. metaph.

Tertia est, Anima est immortalis, ita quod numquam desinit perempto corpore, hac etiam est de mente Aristotelis. 12. metaphysic. vbi ait animam non praecedere corpus, remanere tam post nihil prohibet.

Quarta est, Anima licet substantia per se subsistat, id est indepedit a materia, viuificat tamen corpus & est actus.

Quinta est, Anima intellectiua est immortalis & aeterna secundum philosophiam naturalem, quia plures rationibus naturalibus & necessarijs hanc conclusio probari potest, vt probat D. Thomas. locis supra citatis.

Sexta, Anima nostra reunitur corpori, nec in aeternum

eternum separabitur.

Septima propositio est; Anima separata in alio statu habebit alium modum intelligendi, haec potest etiam colligi de mente Ar.

Tex. 17. 9. Metaph. tex. ultimo. 1. de anima.

Octava: In Anima separata non remanent appetitus corporei; unde Ar. ait amare, odire, & aliae passionnes corporis destruantur, corpore corrupto, sed intellectus est diuinus aliquid et impassibile.

Nona: In Anima separata remanent habitus scientifici, quia seruatis speciebus intelligibilibus, tunc non indiget phantasmate; Hinc Hieron. ait, discamus in terris, quorum scientia perseueret nobis in caelis.

Ultima propositio est. In alio statu remanent virtutes morales in bonis, licet alia ratione quam hic. Propositiones istas quilibet catholicus sublinere debet, addendo verba Saluatoris nostri dicentis, nolite time re eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potius time te eum, qui potest & animam & corpus perdere, & alibi, qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam aeternam custodit eam: & Paulus Apostol. si in hac vita tantum sperantes sumus, misera biliores essemus omnibus hominibus: unde arguens insipientes qui cantabant, manducemus, & bibamus, cras enim moriemur: subdit, nolite seduci, corrumpit bonos mores colloquia mala, &c. Propterea Eccl. scribitur, spiritus redeat ad Deum qui dedit illum, &c.

Math. 10. 10. 12. 1. Cor. 15. 3. Cor. 15. 4.

QVAESTIO XI.

Vtrum sint duae operationes intellectus, scilicet indiuisibilem intelligentiam, & compositionem, ac diuisionem.

Indiuisibilem quidem igitur intelligentiam in his est, &c. Tex. XXI.

QVAERITVR vndecimo, Vtrum sint duae operationes intellectus, scilicet in indiuisibilem intelligentiam, & compositionem, ac diuisionem. Et videtur quod non.

Primo. Discurrere a notis ad ignota est operatio intellectus, & non est aliqua istarum: ergo non sunt tantum duae.

Secundo. Potentiae distinguuntur per actus: ergo diuersi actus requirunt diuersas potentias; ergo non potest esse vna potentia intellectiua, quae habeat plures operationes.

Ad eandem huius quaestio. Sciendum primo, quod potentiae sensus, & intellectus hoc habent commune, quod simplici intuitu vnaqueque suum proprium obiectum apprehendat. Cum enim cognoscant per similitudinem obiecti in ipsis existentem, primo intuitu sentantur in id quod primo per speciem representatur, differunt tamen, quia quamuis sensus proprietates intrinsecas rei non cognoscit, tamen proprietates extrinsecas, motum scilicet magnitudinem, & huiusmodi vnicuique intuitu apprehendit, eo quod species sensibilis omnia illa explicitate representat. Intellectus autem est quidem omnium proprietatum rei, & habitudinem eius cognoscit, eo quod omnia ista sub ente quod est

Potentia sensus & intellectus in quo conueniunt.

obiectum formale intellectus concineatur. Sed quia species quidditatis materialis primo, & explicitate proprietates eius non representat, sed tantum quidditatem, ideo primo intuitu huiusmodi proprietates non apprehendit, sed tantum quidditatem naturalem, sicut quidditatem hominis, non autem rationalitatem, &c.

Sciendum secundo, quod apprehensio quidditatis dicitur indiuisibilem intelligentiam, tum quia vnaqueque quidditas in indiuisibili consistit, sibi enim addita vel substracta differentia, species variatur, tum quia in apprehensione quidditatis intellectus noster intelligentiis, quae similes apprehensione cognoscunt, & non componendo, neque diuidendo assimilatur, tum quia temporis non praesupposita alia apprehensione, quidditas materialis apprehenditur.

Sciendum tertio, quod dupliciter accipi potest compositio. Vno modo pro quacunque vniione realium duorum ad inuicem, vt pro vniione duarum aquarum aut lignorum, aut materiae & formae, aut similibus. Alio modo pro attributione vnius ad alterum per compositionem notam. In tali attributione significatur vnum cum altero quaedam vnitatem habere, sicut cum animal homini per istam propositionem: homo est animal, attribuitur, vniio quaedam animalis cum homine significatur. Non loquimur hic de prima compositione, quia illa per actum animae non fit, sed per agentia extrinseca, sed loquimur de compositione secundo modo.

Sciendum quarto, quod aliud est intellectum componere, & diuidere, & aliud compositio, & diuisionem cognoscere. Potest enim compositio, & diuisionem simplici apprehensione cognosci, sicut substantiae separatae hominem esse animal simplici apprehensione cognoscunt. Componere autem, & diuidere est vnum alteri affirmando, & negando attribueri.

Istis notatis ponitur ista conclusio. Tantum duae sunt operationes intellectus, scilicet indiuisibilem intelligentiam, & compositio, & diuisionem. Probatur: Duae sunt operationes intellectus, & non sunt plures neque pauciores: ergo &c. Maior probatur primo, quod intellectus habeat primam operationem, quae est indiuisibilem intelligentiam. Item. Omnis potentia informata similitudine alicuius obiecti potest id simpliciter cognoscere, patet per omnes potentias discurrendo. Sed intellectus formatur similitudine obiecti intelligibilis; ergo potest id simplici intuitu cognoscere.

Secundo probatur, quod habeat secundam operationem. Intellectus procedens de potentia in actu intelligit componendo & diuidendo. Sed intellectus noster procedit de potentia in actu: ergo &c. consequentia nota cum minori. Vt enim dicitur in hoc 3. intellectus a principio est sicut tabula, in qua nihil est descriptum. Maior probatur. Intellectus procedens de potentia in actu, rebus alijs, quae de potentia in actu educitur, assimilatur, sed tales res non habent statim suam perfectionem, sed successiue eam acquirunt; ergo intellectus non statim habet perfectam cognitionem, sed eam acquirat successiue: ergo si debet cognoscere compositionem aliquorum, oportet quod posterius cognoscatur.

Vide 8. metaph. Tex. 10.

Compositio dupliciter accipi potest.

Duae tantum sunt operationes intellectus.

Tex. 10.

Intellectus successive acquirit suam perfectionem.

gnitum cum priori cognito componat, sicut quia prius cognoscit quidditatem, si debet cognoscere hominem esse rationale, oportet quod rationalitatem posterius cognoscit cum homine prius cognito componat. Minor vero principalis, scilicet quod non sunt plures neque pauciores probatur. Per intellectum cognoscimus tantum aut quidditatem, aut plurium quidditatum compositionem. Si secundo modo, sic est compositio, & diuisionem. Si primo modo, sic est simplicium intelligentiam.

Ad primum in oppositum respondetur, quod continetur sub compositione & diuisione; quaedam enim plurium propositionum importat.

Ad secundum dicitur, quod potentiae distinguuntur per actus ad diuersa genera obiectorum per se terminatos. Modo compositio & simplicium intelligentiam non sunt tales actus. Nam quilibet illorum actuum ad id, quod est obiectum intellectus formale, terminatur.

Quomodo potentiae distinguuntur.

ADDITIO

Dubitatio, ad quem articulum spectat, & de consideratione de intellectu, & eius operationibus.

QVIA de operationibus intellectus tractat loquens, vt patet ex D. Thom. in prologo primi perihermenias, & ex prologo primi posteriorum, quibus in locis distinguit triplicem esse operationem intellectus, quarum prima est, res singulas scire, & seorsum intelligere quae dicitur simplicium apprehensio, cui operationi respondet loquutio simplicium vocum per se. Altera est compositio, vel diuisionem, quando res, vnam alteri copulando, intelligimus, huc affirmando, huc negando cui etiam respondet sermo, qui per solas propositiones fit. Tertia est ratiocinatio, quando ex vno cognito alterum cognoscimus, cui respondet discursus vocalis iuxta has tres operationes est triplex logica pars. Prima circa simplicia, & haec est liber praedicamentorum. Secunda circa composita, & haec pertractatur in lib. de interpretatione. Tertia circa discursus, de quibus agit in caeteris libris logicae facultatis. Non parua difficultas est modo, unde oritur, quod naturalis nihil se intrinsece ad tractandum de operationibus intellectus.

Op. 3.

Relatiuorum natura quae est.

Res scilicet quibus moterari possunt.

tractae a materia, & hoc dupliciter, vel vt sunt abstractae a materia secundam esse, & secundum rationem, iuxta quos tres modos Aristot. distinxit tres scientias, naturalem, mathematicam, & diuinam Philosophiam, vnde si naturalis consideraret omnia his tribus modis, consideraret ipsa omnibus modis, & sic praeter naturalem nulla relinqueretur philosophia, quia nullus remaneret considerandi modus, quo res scientificae considerari possent, & in hoc consistit ratio Arist. Adde quod intellectus dupliciter considerari potest, vno modo vt intellectus est, alio modo vt intelligit per phantasmas, sine quibus in statu isto nihil intelligit. primo modo quidditatiue non consideratur a Philosopho naturali, & sic currit ratio Arist. quia si intellectus hoc modo a naturali consideraretur, nulla praeter naturalem relinqueretur philosophia, sed 2. modo a naturali consideratur: quoniam vt sic sub naturali Philosophi modo comprehenditur, cuius munus est rem vt in materia est, atque quocunque modo eam respiciat, considerare, sed haec non est propria, & quidditatiue eius consideratio, quemadmodum substantiae separatae, vt sunt motores, caelorum, atque proprijs iunctae orbibus & eos quocunque modo respiciunt, a Physico considerantur, sed haec non est propria, & quidditatiue earum consideratio, nec in hunc sensum Ar. intellectum a naturali consideratione sciungit, nec id probat ratio Arist. sed duntaxat, quod quidditatiue intellectus a naturali non consideratur, propter illud quod sequitur in conueniens & sic soluitur dubitatio de intellectu, de quo vide D. Thom. 6. Metaphysic. ad principium. Prima quoque dubitatio soluitur, dicendo quod operationes intellectus, vt sunt quaedam intentiones secundae, spectant ad logicum; vt vero entia realia sunt, quia producuntur, a ca reali, quae est intellectus, & respiciunt materiam aliquo modo, vt dicitur est, sic minus physici est eas contemplari, & sic Arist. & sui doctissimi interpres hic disputant de ipsis, vide D. Thom. 1. sent. d. 2. q. 3. ar. 1. & de potentia Dei. q. 7. ar. 9. lege etiam D. Thom. p. p. q. 8. ar. 5. vbi ponit differentiam inter intellectum nostrum, & angelicum, ac diuinum, & quomodo hi duo intellectus. scilicet diuinus, & angelicus cognoscunt quidem compositionem, & diuisionem, & ratiocinationem, non componendo, & diuidendo, & ratiocinando. vide quoque p. p. q. 59. ar. 3. & 4. de ver. q. 17. ar. 1. & in opus. 18. c. 55. & 1. cont. gent. c. 59.

3 de anima Tex. 39. & 1. de anima. Tex. 13.

Substantia separatae quae modo a naturali consideratur.

Lect. 1. Soluitur prius dubitatio.

QVAESTIO XII.

Vtrum veritas sit in sola compositione & diuisione intellectus.

In quibus autem est falsum iam, & verum est, &c. Tex. XXI.

QVAERITVR duodecimo, Vtrum veritas sit in sola compositione & diuisione intellectus. Et videtur quod non.

Primo, quia Philo. dicit, quod intellectus intelligens quod quid est, semper est verus, similiter sensus cuius obiectum sensibile semper est verus, ergo veritas non est, in sola compositione, & diuisione intellectus.

Tex. 16. 3 de anima.

Secundo

Secundo . Propositio vocalis dicitur vera, vel falsa, ergo non tantam intellectus componens vel dividens .

Tertio. Ens & verum conuertuntur : ergo vbi est unum, & reliquum. Sed ens non est solū in cōpositione, & diuisione intellectus, sed in omni re: ergo & sic est de veto.

Quarto. Remota omni operatione intellectus nostri, aurum est verum aurum, & argentum verū est argentum. ergo veritas non est solū in intellectu.

Respondet. In ista quaestione duo sunt faciendā. Primo videndum est secundum mentem Sancti Thomae, praetermissis aliorum opinionibus, quid veri nomine intelligamus. Secundo dicendum est ad quod situm.

Quantum ad primum, quia veritas & in intellectu, & in rebus modo aliquo inuenitur . Videndum est primo, quid sit veritas intellectus. Secundo, quid veritas rei.

Sciendum itaque primo, quod sicut bonum nominat id, in quod tendit appetitus, ita verum nominat id, in quod tendit intellectus. Differenter tamen terminatur actus intellectus ad intelligibile, & actus appetitus in bonum, & appetibile. Intellectus enim terminatur ad intelligibile, secundum quod per suā similitudinē in intellectu recipit: ois, nō cognitio sit, in quā cognitū recipit in cognoscere. Appetitus autem in ipsam rem appetit, secundum quod est extra, mouetur, & inclinatur. Sequitur, ergo quod bonum, quod est terminus appetitus, est in re appetibili, verum autem quod terminat intellectum, est in ipso intellectu.

Sciendum secundo, quod dupliciter intellectus comparatur ad res. Vno modo, sicut causa ipsarum rerum: eo modo quo domifactor per artem domificandi dicitur facere domum. Alio modo, sicut ab ipsis rebus ad intelligendum motus, dum videlicet suam similitudinē in ipsiū causant. Veritas igitur intellectus de mente Sancti Thomae in sua ratione absolutum, & respectiuum includit. Absolutū est similitudo cogniti existens in intellectu, & hoc absolutum est id, quod essentialiter est veritas, & quod iste terminus veritas dicit in recto. Respectiuum autem est relatio conformitatis intellectus ad rem extra, cuius similitudo est in intellectu, & iste respectus non est essentialiter veritas, sed tanquam completiuum formalis rationis veritatis in obliquo connotatur. Vnde si similitudinē rei quae essentialiter veritas, sub ratione veritatis concipere volumus, cum respectu conformitatis ad rem cuius est species, concipiamus oportet dicitur. n. veritas formalis forma intellectus, secundum quā rei ad extra conformatur.

Sciendum tamen quod ille respectus conformitatis aliquando est relatio realis, aliquando vero relatio rationis. Si enim loquamur de veritate in intellectu, qui mouetur a re, relatio conformitatis est relatio realis. Mensurati enim ad mensuram relatio erit, quae secundum Philosophum 5. Metaph. est relatio realis. Si vero de veritate intellectus causantis re loquamur, cuiusmodi est intellectus diuinus, & intellectus artificis, tunc talis relatio adaequationis, & conformitatis est relatio rationis, et

enim relatio mensurae ad mensuratum, quae secundum Philosophum est relatio rationis. Est igitur veritas intellectus forma, secundum quā intellectus rei extra animam existenti conformatur, & adaequatur. Diffinitio autem quae datur, scilicet est adaequatio rei, & intellectus, est diffinitio veritatis, quantum ad id quod est formale in veritate, non autem est diffinitio totalis essentiae veritatis.

Quantum ad veritatem rei. Sciendum primo, quod sicut sanitas est nomen analogum, & secundum propriam rationem est tantum in animalibus, in medicina vero, & cibo formaliter non saluatur, sed dicitur de eis, secundum quod quandam habitudinē ad sanitatem animalis habent, in quantum videlicet habitudinē aut causantis, aut conservantis eam habent, sic veritatis nomen est analogū, & secundum veram rationem in intellectu dicitur inuenitur, ratio enim veritatis est circa formam, per quā intellectus rei ad extra, ut dictū est, adaequatur. Dicitur autem de rebus extra animā, nō quia in illis secundum rationem sit, sed quia ad veritatem, quae est in intellectu diuino vel creato, ordinem & respectum aliquem habent.

Sciendum secundo, quod sicut medicina denominatur sana, proprie quidem denominatione extrinseca, scilicet a sanitate in animali formaliter existente, non autem in ipsa formaliter existente, a qualitate autem in se existente, per quam habet quod sit causatiua sanitatis animalis, denominatur improprie sana denominatione intrinseca. Ita res nominatur quidem proprie nō a veritate existente in se vera, sed denominatione extrinseca, a veritate, scilicet in intellectu existente formaliter, habet enim ordinem ad illam veritatem, in quantum adaequatur ipsi intellectui, aut sibi intellectum, causando, in illo veram sui similitudinē adaequat. Improprie autem denominatione intrinseca ab entitate sua, per quam conformatur intellectui, aut ipsa est sibi intellectum adaequare, denominatur vera.

Sciendum tertio, quod licet res naturales in ordine & ad intellectum diuinum, & ad intellectum humanum dicantur verae, dicuntur tamen principaliter verae per comparationē ad intellectum diuinum, a quo procedunt, & cuius ideis assimilantur, & conformantur; quae in ordine ad intellectum humanum. Sicut & res artificiales dicuntur primo quidem verae, in quantum formae existenti in mente artificis assimilantur. Secundario vero in comparatione ad intellectum humanū, a quo non procedunt, in quantum sibi intellectum adaequare possunt.

Cum ergo quaeritur quid sit veritas, a qua res dicitur vera, dicitur, quod si loquamur de veritate, a qua res dicitur proprie, & principaliter vera, illa nihil aliud est quā veritas intellectus, de qua dictū est. Si vero loquamur de veritate, a qua improprie vera nuncupatur, dicitur, quod veritas dicitur absolutum cum respectu, dicitur enim entitatem rei cum respectu ad intellectum, & si quidē dicatur res vera per respectu ad intellectum diuinum, tunc veritas rei est eius entitas cum respectu conformitatis ad illū intellectum. Veritas enim lapidis dicitur entitatem eius, in quantum conformatur speciei lapidis existenti in mente diuina, &

Quomodo veritas de intellectu & praedicatur.

Quomodo medicina dicitur sana.

Res artificiales quomodo dicuntur verae.

Veritas lapidis quid est.

na, & similiter est, si comparatur ad intellectum humanum practicum. Si autem comparatur ad intellectum humanum speculatiuum, sic dicitur entitate cum respectu causalitatis conformitatis, in quantum. scilicet secundum entitatem suam potest in intellectu veram sui cognitionem causare, quia bene dicitur, quod verum importat ordinem ad intellectum, & bonum ordinem ad appetitum.

Quantum ad secundum principale sciendum primo, quod veritatem esse in aliquo potest tripliciter intelligi. Vno modo, sicut forma inherens, denominans suum obiectum verum. Alio modo obiectiue, sicut cognitum in cognoscente. Tertio significatiue, sicut representatum in representante. Sicut si diceremus speciem intelligibilem esse in intellectu subiectiue, naturam autem hominis obiectiue, sicut cognitum in cognoscente, hominem vero esse animal, esse representatiue, & significatiue in ista propositione vocali, homo est animal.

Sciendum secundo, quod cum intellectus intelligendo format in ipso quendam conceptum rei intellectus representatiuum per compositionem, & diuisionem intellectus, possumus duo intelligere, scilicet aut ipsam actum intellectus componentis, & diuidentis, id est affirmantis, aut negantis, aut conceptum complexum per talem actum productum.

Ponuntur itaque istae conclusiones. Prima est. Veritas est in sensu, & in intellectu cognoscere quod quid est, sicut in re vera, quod est dicere dicuntur veri, sicut & aliae res dicuntur verae. Probatur. Omnis res habens formam propriam, & conuenientem suae naturae secundum conformitatem ad speciem existentem in mente diuina, habet in se veritatem sicut res vera, sed in intellectu cognoscens quod quid est, & sensus actualiter sentiens sunt huiusmodi ergo &c. consequentia nota cum maiori per supradicta. Minor vero probatur. Similitudo rei cognita, in quantum humani, est forma virtutis cognoscentis, in quantum est cognoscens; forma enim rei cognita constituit virtutem cognoscentiuam in actu, sed intellectu cognoscens quod quid est, & sentiens habet similitudinē rerum cognitarum: ergo habent proprias formas.

Aduertendum tamen, quod licet intellectus apprehendens quidditatem dicitur verus, quia habet propriam formam, habet & similiter sensus, differt tamen intellectus in hoc a sensu, quia forma a qua sensus dicitur verus intrinsece, non est essentialiter, & proprie veritas, sicut nec entitas lapidis proprie veritas est: forma autem, a qua intellectus in quantum cognoscens, dicitur verus intrinsece, est essentialiter veritas ipsa intellectus nostri, ut ex superius dictis patet, non tamen est veritas, a qua principaliter dicitur intellectus verus. Dicitur enim primo verus a veritate in mente diuina existente.

Secunda conclusio. Neque in sensu, neque in intellectu cognoscente quod quid est, est veritas obiectiue: id est quod terminat actus istarum virtutum, non est formaliter verum. Probatur ista conclusio. De sensu enim satis patet, quia ve-

ritas non cognoscitur nisi formetur, ratio aliqua, aut conceptus de re ad extra, quod non conuenit sensui de intellectu. Probatur. Cognoscens verū formaliter cognoscit conformitatem & comparisonem, quae est inter rem cognitā, & id quod intellectus veram sui cognitionem causare, quia bene dicitur, quod verum importat ordinem ad intellectum, & bonum ordinem ad appetitum. ergo &c. consequentia nota cum maiori, quia in tali conformitate veritas formaliter consistit. Minor vero probatur. Si intellectus talis cognosceret hanc conformitatem, id quod terminat talem operationem, talem conformitatem importaret, terminus enim actus intelligendi, est id quod intelligitur, sed hoc est falsum, quia terminus simplicis intelligentiae est incomplexus, incomplexum autem in quantum huiusmodi non dicit aliquam comparisonem, aut applicationē ad rem, hoc enim incomplexū, animal rationale, ex se non dicit aliquam comparisonem ad rem: ergo &c.

Tertia conclusio. Veritas est in intellectu componente, & diuidente obiectiue, siue sicut cognitum in cognoscente. Probatur. Cognoscens conformitatem intellectus ad rem cognoscit verum formaliter, sed intellectus componens, & diuidens cognoscit conformitatem intellectus ad rem: ergo &c. Probatur minor, quia aliquando intellectus iudicat se habere similitudinē intelligibilis. Item quia terminus talis intelligentionis est complexum, puta hoc exemplum, homo est animal; complexum autem comparisonem intellectus ad rem dicit: ergo &c.

Sed hic occurrit dubium: Nam Sancti Thomae dicit, quod tunc solum intellectus cognoscit veritatem, quando cognoscit conformitatem sui ad rem. Dicit enim: intellectus autem conformitatem sui ad rem intelligibilem cognoscere potest, hoc est quod iudicat rem ita se habere, sicut est forma de re quam apprehendit. In hoc sola operatione intellectus est veritas, & falsitas, secundum quantum non solum intellectus habet similitudinē rei in intellectu, sed etiam super ipsam similitudinē reflectitur, cognoscendo, & iudicando ipsam. Sed in omni propositione importatur talis conformitas intellectus ad rem, sicut in ista, homo est animal, sed habitu tantum praedicati ad subiectum importatur: ergo non semper intellectus diuidendo, & componendo cognosceret verum aut falsum.

Respondetur, quod propositio illa est de mente Sancti Thomae, scilicet quod in omni propositione importatur comparatio intellectus ad rem, nā intellectus formans propositionem, attribuit, aut remouet a re id, quod de se ipsa cocepit. Subiectū enim propositionis importat rem extra animam, & praedicatum id quod intellectus de ipsa apprehendit, & per consequens formando propositionem, & intelligendo complexum, dicit & intelligit se habere conformitatem ad rem; attribuentem. scilicet id, quod incomplexo cocepit, & si quidem sicut est in re, scilicet quia ipsi rei conuenit id, quod intellectus concepit, & quod ei formando propositionem attribuit, tunc intellectus verum dicit, & cognoscit, sicut cum huic rei quae est homo

Veritas est in intellectu componente, & diuidente obiectiue.

Vide D. Thomae p. q. 16. ar. 1. & 6. mer a phisic.

lect. 4.

Nota pulchra & subtilissima doctrinam secundum Thomae.

Series dispositionis proposita.

Differentia inter actum appetitus & intellectum.

Dupliciter intellectus ad res comparatur.

Vide D. Thomae p. q. 16. articulo 1.

Respectus conformitatis quid.

Cap. de ad aliquid.

mo, attribuit hoc quod concepit de ea, s. animal rationale, aut risibile, formando istam propositionem, homo est animal rationale, aut istam, homo est risibilis, verum cognoscit. Si vero aliter sit in re quam intellectus dicat, quia si intellectus aliquid incomplexum rei attribuit extra animam, quod ei non conuenit, ut puta: dicendo, homo est equus, tunc dicit falsum, & cognoscit falsum. Itaque quod in ista propositione, homo est animal, & in omnibus alijs comparatio intellectus ad rem importatur, ex eo quod in tali propositione intellectus rei extra animam existenti, quæ per propositionis subiectum significatur, id quod concepit de ea, & per prædicatum importatur, attribuit, & sic in omni propositione intellectus dicit se esse adæquatum rei, dum rei attribuit id, quod in complexu de ea concepit.

Vide D. Th. ubi supra. Quod autem hoc sit de mente S. Thom. apparet, qui postquam dixit, quod tunc intellectus cognoscit veritatem, cum cognoscit conformitatem sui ad rem intelligibilem, iudicando rem ita se habere, sicut est forma de re, quam apprehendit, subiungit; & hoc facit componendo, & diuidendo in omni propositione aliquam formam significatam per prædicatum, vel applicat alicui rei significatæ per subiectum, vel remouet ab ea.

Vide etiam 1. cont. gent. Item ostendens, quomodo a deo veritas enunciatum non excluditur, dicit; Cum aliquid incomplexum vel dicitur, vel intelligitur, ipsum quidem incomplexum quantum est de se, non est rei æquatum, nec rei inæquale, cum æqualitas, & in æqualitas secundum comparationem dicantur. Incomplexum autem quantum est de se, non continet aliquam comparationem, vel applicationem ad rem, unde de se nec verum, nec falsum dici potest, sed tantum complexum, in quo designatur comparatio incomplexi ad rem per notam compositionis, aut diuisionis. Incomplexum autem non dicitur ipsa res, secundum quod est extra animam, sed secundum quod est obiectiue intellectu simpliciter intelligente, ergo &c. In ista propositione homo est animal, importatur conformitas intellectus ad rem extra, secundum quod res ad extra, quæ est homo, id quod de ea intellectus concepit, & intellectus illam propositionem formando se esse adæquatum rei, cum de ipsa format conceptum animalis, intelligit, & dicit: dicit enim ita esse in re, sicut ipse concepit, ista autem conformitas importatur per copulam verbalem. Unde in propositione importatur conformitas vtriusque, scilicet & eius quod intellectus concepit de re ad ipsam rem, & intellectus sic intelligentis ad eandem, &c. Similiter in propositione negatiua inuenitur, cum enim intellectus hominem non esse equum intelligit, se esse rei adæquatum dicit, dum de eo equi negationem apprehendit.

Quid incomplexum. In propositione vocali, & mentali, quæ est conceptus terminans actum intellectus componentis, aut diuidentis, est veritas significatiue. Probatur, quia repræsentat intellectus enunciatum verum. Ista enim propositio, homo est animal, siue in voce, siue in mente significat hoc complexum, hominem esse animal, in quo significato importatur id quod est veritas forma

In propositione vocali & mentali est veritas significatiue. Probatur, quia repræsentat intellectus enunciatum verum. Ista enim propositio, homo est animal, siue in voce, siue in mente significat hoc complexum, hominem esse animal, in quo significato importatur id quod est veritas forma

liter; dicit enim hominem, & animal, & comparationem huius incomplexi animal, ad illam re que est homo, & tale enunciabile complexum est id, quod intellectus dicit, & intelligit per compositionem, aut diuisionem. Verum tamen est, quod conceptus mentis principalis significat enunciabile complexum, quam propositio vocalis, quia propositio vocalis, nisi mediante conceptu, non significat.

Ad rationes in oppositum responderetur.

Ad primum dicitur, quod sensus Philosophi est, in ipsis esse veritatem, sicut in re vera, non autem sicut in cognoscente veritatem, & hoc conceditur.

Ad secundum patet, quod propositio vocalis est vera significatiue, non autem formaliter, per veritatem propriam in se existentem.

Ad tertium dicitur primo, quod ens, & verum conuertuntur quantum ad suppositum, quia esse suppositum entis est suppositum veri, & conuerso, non autem conuertuntur quantum ad constitutiua rationum vtriusque, esse enim constituit rationem entis, & adæquatio rationem veritatis, illa autem non conuertuntur.

Dicitur secundo, quod si consequens sic intelligitur, quod ubi est vnum ibi est alterum, quantum ad ea penes quæ non conuertuntur, negatur consequentia: quia enim penes constitutiua rationum non conuertuntur, ideo non oportet ubi est vnum, ibi esse reliquum.

Dicitur tertio, quod quia ens, & esse conuertuntur secundum supposita, differunt tamen secundum rationem, ideo requiritur, quod in quocunque est suppositum entis, sicut in cognoscente, sit etiam suppositum veri, & conuerso, non oportet autem hoc de rationibus, non enim intellectus semper intelligens ens, veri rationem intelligit.

Dicitur quarto, quod argumentum concludit, quod verum est in omni re, sicut in re vera, cum hoc autem fiat, quod sit solum in intellectu componente, & diuidente, sicut in cognoscente verum.

Ad quartum dicitur, quod aurum est verum aurum, proprie denominatione extrinseca, in quantum compositum formatum intellectui diuino a quo procedit, improprie autem denominatione intrinseca, unde in ipso esse veritatem improprie dicitam non negatur.

A D D I T I O

CIRCA hoc quaesitum occurrit dubitatio similis dubitationi præteritæ, ad quem artificem spectat contemplari de vero, num ad Metaphysicum, vel ad naturalem: quia aliqui dicunt, quod naturalis Philosophus est ille, qui debet considerare de ipso vero, in illa parte præcipue, in qua consideratur subiectum omnium verorum, & eorum agens: sed animalisticus considerat intellectum possibilem, qui est subiectum omnium verorum, & intellectum agentem qui est eorum principium: igitur ad naturalem spectat de ipso vero considerare. & confirmatur: quia considerans aliquod subiectum, debet considerare ea quæ in illo reperiuntur, modo naturalis considerat intellectum, in quo reperi-

Dubitatio ad quem artificem spectat contemplari de vero, num ad Metaphysicum vel naturalem Philosophum est ille, qui debet considerare de ipso vero, in illa parte præcipue, in qua consideratur subiectum omnium verorum, & eorum agens: sed animalisticus considerat intellectum possibilem, qui est subiectum omnium verorum, & intellectum agentem qui est eorum principium: igitur ad naturalem spectat de ipso vero considerare. & confirmatur: quia considerans aliquod subiectum, debet considerare ea quæ in illo reperiuntur, modo naturalis considerat intellectum, in quo reperi-

Nota mirabilem debi nam in solutione argu, quæ est S. T. ubi supra.

Aurum quo modo dicitur verum.

Dubitatio ad quem artificem spectat contemplari de vero, num ad Metaphysicum vel naturalem Philosophum est ille, qui debet considerare de ipso vero, in illa parte præcipue, in qua consideratur subiectum omnium verorum, & eorum agens: sed animalisticus considerat intellectum possibilem, qui est subiectum omnium verorum, & intellectum agentem qui est eorum principium: igitur ad naturalem spectat de ipso vero considerare. & confirmatur: quia considerans aliquod subiectum, debet considerare ea quæ in illo reperiuntur, modo naturalis considerat intellectum, in quo reperi-

6. metaph. Tex. 3. tur verum, ut ait Ar. bonum, & malum sunt in rebus: verum, & falsum in intellectu: igitur ad naturalem Philosophum spectat illud considerare. Aliqui asserunt, quod ad Metaphysicum spectat considerare de vero, quandoquidem solus Metaphysicus contemplat de primo obiecto in intellectu, & de Deo, sed verum est primum obiectum intellectus, & ipse Deus est prima veritas; igitur ad Metaphysicum spectat de ipso vero considerare. Ad de quod Ar. appellat ipsam Metaphysicam Philosophiam veritatis: quia eius finis est veritatem contemplari: igitur ad solum Metaphysicum spectat de vero considerare. Aliqui vero affirmant nullam artem differere de vero, nisi dialecticam, quia grammatica considerat orationem, ut est congrua, vel incongrua: dialecticus autem ut est vera, vel falsa. Præterea solus logicus tractat de ente rationis, & de ente diminuto, sed verum est ens diminutum, ut scripsit Auer. dimittamus percurituri de ente per accidens, & de ente quod est veridicans, quod est in anima; ens enim quod est per accidens non habet causam determinatam, & quod est veridicans non habet causam nisi animam, ideo vtrumque numeratur in genere entis diminuti.

6. metaph. commen. 8. Nisi dicamus, ut ait Ammonius, quod verum potest dupliciter sumi, vno modo vt distinguitur contra metaphoricum fictum, & alchimum, quia ratione autem minerale dicitur verum, & aurum dicitur falsum, siue alchimum, & sic verum est passio entis, & conuertitur cum eo & iuxta hoc significatum dixit Ar. oportet principia sempiternorum esse verissima, & vnumquodque sicut se habet ad esse, ita ad veritatem, quia in quibusdam hoc verum reperitur magis, in quibusdam minus, quia in eis reperitur magis, & in effectu, & causato reperitur minus, & propterea principia, & causæ sempiternorum sunt veriores effectibus, & causis corruptibilium, alio modo accipitur verum vt distinguitur contra falsum, & sic verum est relatio quedam qua compositum, vel diuisio, quæ est secunda operatio intellectus, dicitur vera, vel falsa, de qua loquitur est Ar. dicens, ab eo quod res est, vel non est, dicitur oratio vera vel falsa; verum sumptum primo modo spectat ad Metaphysicum, quia in vniuersali accipitur, quia vt est huius, vel illius entis, puta mobilis, aut quæ spectat ad spales scientiarum autem sumptum secundo modo spectat ad logicum, quia omnis scientia speculativa considerat aliquo pacto de ipsa veritate, in quibusdam eius finis est veritas, sicuti nisi scientia practica est opus.

3. lib. de in. pro. cap. de orat. Vel possumus dicere, quod verum potest considerari vno modo, vt est conclusio demonstrationis, de qua Ar. dixit, scientia est verorum, alio modo potest considerari, vt est res significata per terminum conclusionis, siue propositionis, & sic aliquando hæc res reperitur in vocibus, vt scripsit Ar. voces sunt notæ earum passionum, quæ sunt in anima, & hoc est reperiri in voce, vt in signo, aliqd hæc reperitur in anima, tanquam in subiecto, quia compositio, quæ est aliqd de aliquo, & diuisio, quæ est aliquid ab aliquo dicuntur vera, vel falsa, & istæ sunt operationes ipsius animæ, quæ sunt in ipsa, tanquam in subiecto, hæc res significata per terminum propositionis reperitur in ipsismet reb. tanquam in causis, vt dictum est, ab eo quod res est, vel non est, &c. Quibus itaibus dicimus, quod si loquimur de ipso vero, prout est conclusio, siue ars, ois que scia considerat de ipso: si loquimur de ipso vero, vt reperitur in vocibus, sic spectat ad logicum de ipso differere: si aut loquimur de vero, vt est in anima, sic ad naturalem Philosophum, puta ad aristotelicum attinet de vero contemplari; si aut de uero sermone facimus, vt reperit in re, sic Met. hæc ipsi cõtemplari, ex quo patet solutio obiectiõis, & ad que artificem spectat de ipso uero cõtemplari. uide Auer. 2. de aia, ubi distinguit veri-

3. lib. de in. pro. cap. de orat.
6. metaph. Tex. 4.
6. metaph. Tex. 4.
6. metaph. Tex. 4.
Aeternum est verum corruptibile.
Lib. pr. edic. de sub. tãci. & in post. prædic. cap. de p. mor. 1. metaph. Tex. 3.
Id. post. Tex. 16.

In prologo primi perihem.

3. de anima. Tex. 16.

3. de anima. Tex. 16.

Comm. 34.

tae, & falsitatis, quæ sunt in intellectu speculatio ab his, quæ sunt in intellectu operatio, & in li. de celo distinguit verum necessarium, & possibile, quod verum necessarium opponit falso impossibile, & verum possibile opponitur falso possibili, uide D. T. p. p. q. 17. per totam, ubi reperies quod verum fit in re, & quod in intellectu, & quod in Deo, & quot modis sumitur verum, & quod sit verum. lege quod 1. sen. d. 19. q. 5. ar. 1. & in q. disputatis de uer. q. 1. & per totam & 1. cõ. ge. c. 60. & li. 3. c. 5. & in opul. 3. c. 105.

Q V A E S T I O X I I I .

Vtrum intellectus noster possit cognoscere singularia.

Vtrum autem faciens hoc intellectus, &c. Tex. XIII.

Q V A R T U M tertiodécimo; Vtrum in intellectu noster possit cognoscere singularia: Et videtur quod sic.

Primo. Potentia ponens differentiam inter aliqua cognoscit illa, sed intellectus ponit differentiam inter vniuersale, & particulare: ergo cognoscit vtrumque; consequentia nota cum minori. Maiore est Philosophi 2. de anima per hoc, per bancis, oportet esse sensum commune ad cognoscendum differentiam inter sensibilia diuersorum sensuum, quia sensus particularis non cognoscit sensibile diuersorum sensuum.

Secundo. Quicquid potest virtus inferior, potest virtus superior, sed sensus, qui est virtus inferior, potest cognoscere singularia: ergo & intellectus.

Tercio. Id quod primo intelligitur ab intellectu per vnam speciem, aut est ipsa species, aut res extra animam representata per speciem. Non species, quia secundum S. Doct. species non est quod intelligitur, sed quo res intelligitur: ergo est res extra animam, sed res quælibet extra animam est singularis: & sic S. T. ergo intellectus intelligit primo singulare.

Quarto. Formare syllogismum expository, pertinet ad intellectum, sicut, similiter ex vniuersali propositione, & particulari concludere particularem in operabilitibus, sed non potest intellectus ista facere, nisi cognosceret singulare, cum cognitio propositionis particularis supponat cognitionem singularis: ergo &c.

Quinto. Si intellectus non posset cognoscere singulare, ut hoc esset ex parte intellectus, aut ex parte rei. Non ex parte intellectus, quia intellectus potest intelligere magis intelligibilis: ergo & singulare, quod est minus intelligibile: non etiam ex parte ipsius singularis, quia vnumquodque cognoscitur, secundum quod est in actu, quia sibi primo conuenit existere, & per ipsum conuenit vniuersali. vniuersalia non abstrahunt ab hic, & nunc, vt habetur ex Phil. ergo &c.

Respondeo. In ista quaestione duo sunt faciendæ. Primo n. declarabitur titulus quaestionis. Secundo dicetur ad quaesitum.

Quartum ad primum. Sciendum primo, quod cum singulare respectu alicuius vniuersalis dicat, quot modis dicatur.

1. de celo, & mundo. Comm. 119.

Lege p. D. 1. hom. qua. 86. artic. 1. ubi sunt eadem ter. arg. eumen.

Te. 146.

3. de anima. Led. 4.

Libello de ente & sententia in prologo.

Vide 9. metaph. 10. 20.

1. Post. Tex. 43. Ordo quaestionum.

verificari vniuersale, tot modis particulare differenciarum contingit. Duplicia autem sunt vniuersalia. Quaedam n. sunt, quae a sua ratione materialiter totaliter excluduntur, sicut quod non modo in ratione sua non includunt materiam, sed etiam est de eorum ratione non habere materiam, sicut sunt vniuersalia genera. s. & species substantiarum separatarum. Quaedam autem sunt vniuersalia, quae in ratione sua materiam vniuersalem includunt, sicut species rerum corporalium. Si diffiniatur. n. homo diffinitione naturali, dicitur, quod est quoddam compositum ex carnibus, ossibus, & nervis, & huiusmodi, & anima rationali. Singularia igitur in duplici etiam sunt differentia, quaedam. s. quae sunt naturarum totaliter materiam excludentium singularia, & ista dicuntur singularia immaterialia, sicut sunt intelligentiae: quaedam autem quae sunt singularia naturarum excludentium materiam, & ista dicuntur singularia materialia, sicut sunt Sor. hic bos, hoc lignum, &c.

Dupliciter aliquid cognoscitur. Sciendum secundo, quod aliquid potest cognosci dupliciter. Vno modo in confuso, & potentialiter, & hoc est quando cognoscitur aliquid, in quo potentialiter continetur, hoc modo qui cognoscit animal, non diuidendo in suas species, cognoscit hominem potentialiter in animali contentum. Alio modo distincte, & determinate, & hoc est quando res cognoscitur in propria natura secundum quod est, hoc modo cognoscitur homo, si cognoscitur secundum proprium genus, & differentiam vltimam.

Sensus quae sui quis sit. Cum igitur querimus, vtrum intellectus noster possit cognoscere singularia, non querimus de cognitione confusa, & potentiali: certum est enim quod intellectus cognoscit vniuersalia in quibus singularia confusa, & potentialiter continentur, sed querimus de cognitione propria, & distincta, sicut quod sunt in sua singularitate; similiter non querimus de singulari immateriali, hoc n. pertinet ad metaphysicum, vtrum. s. intellectus noster possit cognoscere substantias separatas, sed querimus de singularibus materialibus.

Vide in q. 6. Quantum ad secundum sciendum, vt declaratum est in praecedentibus, quod duplex est cognitio, s. directa, & reflexa. Directa, qua intellectus re aliam quam directo intuitu videt. Reflexa, qua intellectus cognoscit aliquid, quod sibi fuerat ro alind cognoscendo, reflectendo se quomodo se habeant istae cognitiones, dictum est superius.

Lege q. 6. huius libri. 1. conclusio. Sit igitur haec prima conclusio. Intellectus noster non potest primo directe cognoscere singularia.

Probatur primo. Omne cognitum ab intellectu primo, & directe, per speciem intelligibilem existentem in intellectu representatur, sed singularia in sua singularitate non representantur primo, & directe per speciem: ergo &c. consequentia nota cu maiori, quia intellectus non intelligit, nisi secundum quod est in actu per speciem intelligibilem. Minor vero probatur. Vnumquodque recipitur in aliquo per modum recipientis, vt saepius adductum est, sed intellectus est immaterialis: ergo species recepta in illo est immaterialis, & sine materialibus conditionibus. ergo representat immaterialiter

omnino; & per consequens non representat singulare in sua singularitate, & materialitate.

Secundo arguitur sic. Illud quod primo, & directe cognoscitur ab aliqua potentia, est obiectum eius. Sed singulare non est obiectum intellectus, immo quidditas rei materialis, vt superius dictum est: ergo &c.

Tertio. Res quae sua ratione materiam signata, & particularizata includit, non cognoscitur primo & directe a potentia per abstractionem a materia cognoscente, sed intellectus noster cognoscit per abstractionem a materia, & singulare in sua ratione includit materiam, vt dicitur 7. Met. ergo &c. consequentia nota cum maiori, quia si aliquid in sua ratione includens materiam, cognosceretur a potentia per abstractionem a materia, cognosceretur per abstractionem ab eo, quod est de ratione eius, nihil autem potest abstrahi ab eo, quod est de ratione eius: minor etiam est manifesta, tum quia per illud in intellectu differt a sensu, tum quia per hoc ponitur a Phil. intellectus agens, vt naturas a conditionibus indiuiduantibus abstractas efficiat.

Secunda conclusio. Intellectus noster potest cognoscere singularia secundario, & per reflexionem. Probatur rationibus in principio quaestionis adductis.

Primo. Cuiuscumque intellectus attribuit aliquam sententiam intentionem, illud ab intellectu cognoscitur: non enim posset illi intellectus attribuere intentionem, nisi cognosceretur. Sed singulari intellectu indiuidui intentionem attribuit, ergo intelligitur ab intellectu, & cum non intelligitur primo, & directe, sequitur quod indireccte, & secundario intelligitur.

Secundo probatur vtraque conclusio auctoritate Phil. Na querens quid sit obiectum intellectus, praemittit quo quidditas distinguitur ab eo cuius est. s. a singulari. Deinde cu subiungit, quod aut alia parte, aut eadem aliter se habente, carnem, & carni esse discernit, hoc declarat subiungens: Sensituum quidem igitur calidum, & frigidum iudicat, & quorum ro quaedam caro. Alio autem separato aut sicut circūflexa se habet ad seipsam, cum extensa sit carni esse discernit, i. principio quidem sensituum iudicat, & cognoscit singulare, & omnia quorum ro materiam particularem includit, sicut haec caro. Alio autem principio, aut separato a principio singularis cognoscit quo quidditas discernit, quod n. vnu cognoscitur sensu, alterum vero intellectu, aut non separato, sed eodem quo exte, i. primo, & directe quidditatem apprehendit, dum reflectitur supra actum suum, etiam singulare cognoscit, quod sane fit, quando vtrumque cognoscitur intellectu, ex eo quod anima, quae quidditatem cognouit, ad considerationem sui actus, & speciei intelligibilis & phantasmatis reflectitur.

Cum itaque intellectus noster non cognoscatur directe, & primo singularia, cognoscatur autem secundario & indireccte, superest declarare, quis sit iste modus cognoscendi, & vnde hoc habeat singulare.

Sciendum igitur quod singulari non ratione singularitatis a nobis repugnat directe cognosci, singulare n. immateriale s. se maxime cognoscibile est, sed ratione materialitatis, licet n. intellectus primo, & directe

Quidditas materialis est obiectum in intellectu.

Tex. 35.

2. conclusio. Intellectus noster potest cognoscere singularia per reflexionem.

3. de anima. Tex. 10.

Intellectus cognoscit singularia secundario.

Modus quo cognoscitur singulare.

Tex. 19.

Pulcherrimum exemplum.

Quaest. 15.

Soluuntur rationes in oppositum.

recte quidditatem materiale cognoscit, per abstractionem tamen ab hac materia signata, quam in sui ratione includit, singulare cognoscit.

Modus igitur cognoscendi singularia hic est. Nam singulare primo sensum particularem immutat, deinde phantasiam, haec autem simul cum intellectu agente speciem intelligibilem in intellectu possibili causat. Et quia illa species solam quidditatem representat, cum singulare, & phantasma per quidditatem tantum speciem intelligibilem causat, ideo intellectus per illam speciem primam naturam vniuersalem intelligit, deinde per cognitionem obiecti vniuersalis in cognitionem sui actus redit; & quia actus causatus est a specie intelligibili, ideo per cognitionem actus redit in cognitionem speciei intelligibilis, quae principium actus fuit: & quia species est a phantasmatis abstracta, per cognitionem speciei ad cognitionem phantasmatis reuertitur, & per phantasma singulare cognoscit. Apparet hoc in exemplo. Sortes. n. & Plato prius per suas quidditates sensum exteriorem immutant, deinde sua phantasmata similiter cum intellectu agente similitudinem hominis in intellectu producit. Intellectus similitudine hominis informatas cognoscit naturam humanam, deinde ad cognoscendum actum suum redit, & per illam speciem, & per speciem phantasmata, & per phantasmata Sortem, & Platonem.

Ex hoc sequitur, quod singulare per propriam, & distinctam speciem, quae scilicet ipsum representat distincte intellectui, quantum ad suam singularitatem non cognoscitur, sed per speciem vniuersalem, tanquam principium quo intellectus intelligit, & actum intellectus producit, per phantasmata autem tanquam per id, quo ipsum singulare intuetur.

Contra primam conclusionem sunt dubia quaedam, quae inferius declarantur.

Ad rationes in oppositum respondetur, pro quanto possunt esse contra primam conclusionem. Ad primum quidem dicitur, quod ponens differentiam inter aliqua, vtique cognoscit vtrumque, non tamen oportet quod vtrumque cognoscat primo, & directe.

Ad secundum respondetur primo, quod quicquid potest virtus inferior, potest virtus superior, non tamen eodem modo, sed nobiliori. Modo dicitur quod intellectus singulare nobiliori modo quam sensus cognoscit, sensus n. singulare quantum ad conditiones materiales, & accidentia exteriora cognoscit, intellectus autem quantum ad naturam speciei, quae est in ipsis indiuiduis.

Respondetur secundo, quod maior propositio habet veritatem in his quae sunt eiusdem generis, & eiusdem ordinis, quia tunc quod dicit perfectionem in vno, dicit et perfectionem in altero. Modo sensus, & intellectus non sunt eiusdem ordinis vnde ratio non sequitur.

Ad tertium dicitur, quod id quod primo intelligitur ab intellectu, est res extra animam existens, non secundum esse, quod habet extra animam, sed s. in abstractionem a conditionibus materialibus. Et cu dicitur quod est singularis, dicitur quod est singularis secundum esse, quod habet in singularibus, sed secundum esse, quod

habet in intellectu, est vniuersalis.

Ad quartum dicitur primo, quod posito quod intellectus formaret syllogismum expositorium, oportet retinere intellectum cognoscere singularia, non tamen primo & directe.

Dicitur secundo, quod formare syllogismum, expositorium, similiter formare conclusionem de reali aliqua eligenda, pertinet ad cogitativam, licet etiam talis cognitio dicatur esse intellectus imperatiue, quia scilicet intellectus imperat virtuti cogitativae, vt in actu circa particulare operabile exeat.

Ad quintum dicitur, quod est ex parte ipsius singularis, quia videlicet non potest causare in intellectu speciem representatiuam materiae signatae, eo quod intellectus immaterialis sit, materiale autem in immateriale agere non possit.

Ad huius improbationem dicitur primo, quod illa propositio, vnu in quodque est intelligibile, in quantum est in actu, non verificatur de habente actum existentiae, sed de habente esse quidditativum actuale, quod inquam aut est actus, aut natura sua includit actum, sic enim dicitur vnumquodque intellectualem in quantum est in actu, id est in quantum natura sua includit actum, vnde ratio non probat.

Dicitur secundo, quod quantum ad materiam signatam singulare non est in actu, sed dicit potentiam, ideo secundum suam singularitatem non est cognoscibile, nisi in ordine ad aliquem actum.

Dicitur tertio, quod admissio quod sit intelligibile, non sequitur quod sit primo intelligibile, & directe, non enim omne quod est in actu, est intelligibile primo, & directe, sed id quod sui similitudinem potest in intellectu causare.

Intellectus formans syllogismum expositorium pertinet ad cogitativam.

Vnumquodque est cognoscibile, in quantum est in actu, quomodo intelligitur.

Argumentum Jacobi Barchinensis Scotista.

Primum.

Secundum. 3. de anima. Tex. 30. Tertium. Quartum.

Quintum.

Sextum.

quam conclusionem per inductionem, quippe quae in ductio procedit à singularibus ad vniuersale concludendum. Idem etiam apparet in exemplo, quod est quando vnum particulare per aliud probatur, propter simile quod in vtroque conspicitur, vt si malum est Graecus cum Troianis beligerari, malum quoque est Lacedaemonis cum Atheniensibus armis decertare; in his argumentationibus singulare primo mouet intellectum, cum actioes sint singularium; & sic quoque primo intelligitur ab eo: concludendum est igitur vtrum quod intellectum, & theoreticum, & practicum per se, primo & directe cognoscere singularia: de theoretico patet, quia saltem cognoscit seipsum, quippe qui quodammodo singularis est, alioquin non haberet aliquem actum, cum actus sint singularium: de practico magis videtur quia dirigit ad agendum, & actus sunt circa singularia, vt dictum est: cognoscit ergo intellectus ipse primo, & per se singularia.

Propterea ad haec argumenta, & similia dicere possumus, quod cum tribus modis aliquid cognosci possit, vno modo cognitione eius in se, quod est cognoscere illud cognitione intuitiva, intuendo puta Bucfalium in seipso. Secundo potest cognosci aliquid mediante aliquo medio representatiuo; quod est cognoscere cognitione abstractiua. Tertio aliquid cognoscitur cognitione deductiua, sic enim cognoscimus causas per effectum, quo pacto cognoscimus indiuidua, & singularia immaterialia, puta Deum, & substantias immateriales. Adde etiam, quod intellectus dupliciter considerari potest, vno modo vt intellectus est, & sic non est cognoscitius nisi vniuersali, quia principium singularitatis in rebus materialibus est materia indiuidua, & intellectus quando intelligit, abstrahit speciem intelligibilem ab huiusmodi materia: propterea intellectus, vt intellectus est, non cognoscit nisi vniuersalia, alio modo potest considerari intellectus, vt est sensus coniectus praecipue cogitativa, & sic intellectus cognoscit singularia, sed non proprio conceptu, sed conceptu alieno, nec cognitione abstractiua, aut intuitiua, sed potius cognitione arguitiua, quia quando cognosco vniuersale, puta hominem, & cognosco, quod non subsistit per se, arguo, & concludo, quod in rebus natura datur quaedam res singularis, quae differt ab vniuersali, quod cognoui per abstractionem, & sic arguitiue, & confuse, & conceptu alieno intellectus, vt sensibus alligatus, singularia cognoscere poterit.

Et si haec applicaueris argumentis adductis, de facili ea soluere poteris, concedendo, quod voluntas amat singularia: ergo intellectus ea cognoscit arguitiue, & vt imaginatiua ei subseruit. Et quando addit, quod intellectus exorditur ab eo in quo finit sensus, hoc est falsum, si loquimur de intellectu, vt intellectus est, sed bene incipit à proximo sibi, quod est vniuersale corporeum nec est necessarium; quod posterior potentia incipiat à termino prioris. soluitur & id quod fundabatur supra dictum Arist. qui non dicit, quod intellectus speculatur phantasmata, sed homo, cuius intellectus si intelligere debet, oportet vt per phantasmata phantasiatur, & imaginetur phantasmata; à quibus intellectus possibilis accipit speciem intelligibilem. Ad quartum de impositione nominis dicimus; quod cum cognoscamus singularia arguitiue, possumus imponere eis nomina. Quintum de abstractione soluius, dicendo falsum esse abstractionem fieri à noto, siue loquamur de abstractione intellectus agentis; siue possibilis, qui cognoscit vniuersale non agnoscent do conditiones particulares, sicut etiam facit visus, quae do cognoscit colorem in pomis, non intuendo odorem, & olfactus cognoscit odorem absque colore. Sex-

tum de inductione & exemplo concedimus, sed non est intellectus solus, qui facit inductionem, sed adiutus à cogitativa, quae numerat singularia omnia, quae conueniunt in aliquo predicato communi, & sic intellectus arguitiue, & alieno conceptu cognoscit singularia materialia. De intellectu theoretico concedimus, quod cognoscit seipsum, quia est singulare immateriale, quod quidem singulare non repugnat intelligi, in quantum est singulare, sed in quantum est materiale, quia nihil intelligitur nisi immaterialiter. De intellectu practico etiam asserimus, quod non cognoscit singularia, nisi mediante particulari apprehensione sensitiua partis, vt docet Arist. quia ex vniuersali propositione non potest concludi propositio particularis, nisi mediante propositione alia singulari. haec omnia sustinere debemus contra Scotum tenentem, intellectum nostrum in ruitiue cognoscere singularia materialia, quod tamen est falsum, vt ostendit omnes veri peripatetici, quam rem si latius scire cupis, lege D. Thom. in q. disputatis de ver. q. 5. artic. 6. & q. 6. artic. 10. & in quolib. 12. artic. 12. & in Opu. 24. ca. 14. sen. di. 50. q. 1. ar. 3. & p. p. q. 86. ar. 1. vide etiam 1. cont. gen. c. 65. & Auctorem in expositione illius ca.

QVAESTIO XIII.

Vtrum intellectus noster possit multa simul intelligere.

Indivisibile autem quoniam dupliciter est, &c. Tex. XXIII.

QVAERTIVR quartodecimo, Vtrum intellectus noster possit multa simul intelligere. Et videtur quod sic. Primo. Comparatio aliorum non potest cognosci, nisi extrema comparationis cognoscantur. Sed intellectus cognoscit comparationem multorum, dum format propositiones: ergo oportet intellectum simul intelligere.

Secundo. Quando potentia sic se habet ad plura, quod nullum illorum aliquid abijcit à potentia, neque vnum expellit reliquum, illa potest simul esse in potentia. Sed nulla intellectio expellit aliam, cum non habeat oppositionem: ergo possunt simul esse in intellectu, & per consequens intellectus plura potest simul intelligere.

Tertio. Quia Philosophus ponit, quod aliqua cognoscitur prius tempore conclusionis, sed aliqua simul tempore. Vnde dicitur. Est autem cognoscere alia quidem prius cognoscentem, quorundam autem simul accipere notitiam, vt quaecumque contingit esse sub vniuersalibus, quorum habent cognitionem: ergo &c.

Quarto. Non minoris virtutis est intellectus in intelligendo, quam sensus in sentiendo. Sed sensus potest simul multa sentire: ergo & intellectus poterit multa simul intelligere, consequentia nota cum maiori. Minor vero probatur id vilius potest simul videre albedinem chartae, & nigredinem litterae.

Quinto.

Septimum de intellectu Theorico & practico.

Tribus modis aliquid cognoscitur.

Intellectus dupliciter consideratur, vt intellectus est, & vt est coniectus sensibus.

Contra Scotum 4. sent. dist. 45. q. 3.

Solutio argumentorum omnium.

3. de anima Tex. 30.

Intellectus speculatiui cognoscit seipsum.

3. de anima Tex. 52.

4. sent. dist. 45. q. 3.

Ordo quaestio.

Te. 34. & 35.

Quae cognoscuntur per vnam speciem simul cognoscuntur.

Multa possunt habere vnitatem.

1. Conclusio Intellectus noster non potest plura simul intelligere per modum plurium.

Quinto. In phantasia potest esse, quod sint plura phantasmata sufficientia mouere intellectum, quod igitur à quo mouebitur intellectus, non enim est maior ratio, quod ab vno quam ab altero moueatur: ergo simul mouebitur ab vtroque, & per consequens intellectus simul cognoscet illa, quae in phantasmatis illis re lucebant.

Sexto. Intelligentia mouens orbem lunae cognoscit simul intelligentiam primam, cui intendit in mouendo assimilari, intelligit se, & intelligit orbem quem mouet, & alia etiam extrinseca, & ista sunt plura intellecta: ergo &c.

Respondeo. Ad euidentiam huius difficultatis. Primo praemitam aliqua. Secundo dicam ad quod situm.

Sciendum igitur primo, quod licet operatio intellectus non sit motus qui est actus perfecti, est tamen motus qui nominat actum perfecti, existens in actu, & quandam cum motu, qui est actus imperfecti, similitudinem habet. Sicut enim ille à termino (vt dicitur 5. Phys.) speciem habet & vnitatem. Est enim vna dealbatio, quae ad vnam albedinem terminatur. Ita operatio intellectus habet vnitatem ab vno termino. scilicet ab vno intelligibili. Nam vna intellectio est, quae vnus intelligibilis est.

Sciendum secundo, quod vt superius dictum est, vnumquodque est actu à nobis intelligibile, quae do similitudinem suam in intellectu habet. Ideo quaecumque per vnam speciem cognosci possunt, vt vnus intelligibile cognoscuntur: quae vero per diuersas species intelliguntur, vt plura intelligibilia cognoscuntur. Cuius ratio est, quia cum vna species sit primo alicuius naturae representatiua, illa quae cognoscuntur per vnam speciem, cognoscuntur vt in illa natura per speciem representatam conueniunt, & per consequens conueniunt in vna ratione intelligibilis: quae vero per plures species cognoscuntur, quia illae species non representant illa vt conuenientia in aliqua vna natura, non sub ratione vnus intelligibilis cognoscuntur, sed sub ratione plurium intelligibilium cognoscuntur.

Sciendum tertio, quod non inconuenit aliqua esse multa, & tamen aliquam habere adiuuicem vnitatem. Multae enim partes continui, secundum quod sunt in continuo, habent vnum esse, quod est primum ipsius totius continui, & secundario suarum partium. Vnde multa possunt dupliciter considerari. Vno modo in quantum multa sunt, hoc est considerando vnamquamque partem per se, vt est ab alijs distincta. Alio modo vt vnum. in quantum in vno toto conueniunt. Similiter multa à nobis potest cognosci, dupliciter potest intelligi. Vno modo quod cognoscantur per modum plurium. scilicet vnumquodque per propriam speciem. Alio modo per modum vnus. scilicet per speciem vnus in quo conueniunt. Sicut partes continui dupliciter possunt cognosci. scilicet vnaquamque per propriam speciem, & omnes per speciem totius continui, quod constituit.

Quantum ad secundum pono duas conclusiones. Quarum prima est. Intellectus noster non potest plura simul intelligere per modum plurium. Probatur primo. Si intellectus intelligeret plu-

ra per modum plurium, sequeretur, quod simul vteretur pluribus speciebus intelligibilibus. Sed hoc est impossibile: ergo &c. consequentia nota, quia vt supra dictum est, intellectus intelligere plura per modum plurium est, illa per plures species intelligere. Falsitas vero consequentis probatur. Formae eiusdem generis non possunt simul esse in eodem subiecto secundum actum perfectum, non enim potest idem corpus colorari diuersis coloribus. secundum idem, neque simul figurari diuersis figuris. Sed omnes species intelligibiles sunt eiusdem generis: ergo &c. Minor probatur. Formae quae respiciunt eandem potentiam, sunt eiusdem generis, nam vnitatis generis ex vnitatis potentia, vt materiae procedit: sed omnes species intelligibiles respiciunt eandem potentiam. Intellectus ergo &c.

Ad hanc rationem respondent quidam, negando falsitatem consequentis. Ad cuius probationem dicunt, quod maior est falsitas, tunc non diuersae scientiae non posset esse in eodem intellectu: quod tamen est falsum.

Dicunt praeterea, quod non est simile de corpore respectu figurarum, & de speciebus respectu intellectus, quia cum figura sit qualitas corporalis, & subiectum sit corpus, necesse est esse, si idem corpus haberet diuersas figuras, quod eadem pars esset in diuersis sitibus: non sic autem est de intellectu & specie intelligibili, quae sunt incorporeae, ideo nihil prohibet esse plures species in intellectu.

Sed contra istam responsonem arguitur, & primo probatur maior negata. Supponitur autem primo, quod forma, dum est in actu perfectio, est quidam terminus potentiae: est enim potentia indifferens ad diuersas formas: sed per vnamquamque terminatur sua capacitas, & indifferencia. Tunc arguitur sic. Si in eadem potentia simul essent formae plures eiusdem generis, sequeretur vnam potentiam ad diuersos actus terminari: forma enim est terminus potentiae. Sed hoc est impossibile, sicut est impossibile vnam lineam ex eadem parte ad diuersa puncta terminari: ergo &c.

Nec sequitur, quod in vno intellectu non possent simul plures esse scientiae. Non enim scientia nominat actum perfectum, sed habitum, qui est medius inter puram potentiam, & actum perfectum, tales autem formas non negamus simul in eadem potentia esse posse. Cum enim partes dealbatur, in toto dealbationis tempore est in pariete albedo ut in fieri, & nigredo ut in corrumpi, sed dicimus plures formas in actu perfecto non posse simul in eadem potentia esse, ut probatum est. Tunc autem species in actu perfecto esse, dicuntur, quando actu intellectus per illas intelligit, quomodo simul in intellectu esse non possunt, licet plures in eo habitualiter esse non sit inconueniens.

Secundo contra responsonem ad similitudinem arguitur. Quod enim quare idem corpus in eodem situ manens secundum se totum, & partes simul habere diuersas figuras non potest. Aut enim est ex causis assignatis, aut ex aliqua causa particulari. Non ut autem illa causa assignata valore. Cuius remota est ista causa, quod eadem pars sit in diuersis sitibus: ergo oportet dicere, quod est, quia formae eiusdem generis non possunt simul esse in eadem potentia, quae ratio saluatur in intellectu.

Responso Scotistarum.

Impugnatur responso praedicta.

In vno intellectu possunt esse plures scientiae, vide hic quomodo esse potest.

ideo similitudo qua assignatur inter corpus in comparatione ad figuras, & intellectum in comparatione ad spēs intelligibiles, est inconueniens.

Præterea; dato quod illa ratio valeret de figuris, quia traheret eandem partē ad diuersos situs; nõ tamē valet ad assignandum rationē, quādo idē corpus secundum eandem partem simul colorari pluris coloribus non potest, non enim color trahit ad aliquem situm, ideo responsio nulla.

Secundo probatur eadem conclusio ex verbis Philof. vbi vult, qđ si intellectus intelligit lineam vt vnum quid indiuisum, in tempore indiuisibili intelligit. Si autem intelligit diuidēdo in partes, tñc etiam diuiditur tempus, & per consequēs plures partes per modum plurimum nõ simul, sed diuerso tempore cognoscuntur.

Ad hoc respondent quidam, quod hoc dictum Philosophi intelligendum est de contingenti, non de necessitate. Contingit enim intellectum diuidentem longitudinem simul diuidere tempus, non est tamen necessarium.

Sed qđ ista responsio fit contra mentem Philosophi apparet consideranti verba sua. Quærit enim quomodo indiuisibile cognoscatur a nobis, & distinguat de indiuisibili, qđ est triplex. Quorum vnũ ē, qđ est actu indiuisum, est tamen diuisibile in potentia, & de tali subiungit alium esse modum cognoscendi ipsius, secundum qđ est actu indiuisum, & alium, secundum qđ est diuisibile in potentia, quæ cum intelligitur vt vnum indiuisum, intelligitur i indiuisibili tempore, cum autem intelligitur secundum qđ est in potētia, & per diuisionem partium, tunc diuiditur tempus. Vnde verba sua sunt hæc. Simul enim tempus diuisibile, & indiuisibile longitudini est. Non igitur est dicere aliquid in medio intelligere vt vnum, nõ n. est nisi diuidatur, sed aut potētia seorsũ, aut vt rūtque intelligens dimidiõrũ diuidit & tempus, ex quo patet, qđ cum quærat de modo cognoscendi indiuisibile, & ponat alium modum cognoscendi ipsũ, in quantum est diuisum, & alium secundum qđ diuiditur in partes, nõ loquitur de eo quod contingit, sed de proprio cognitionis modo.

Secunda conclusio. Intellectus noster potest multa per modum vnus simul intelligere. Probatur. Intellectus potest intelligere quicquid sibi per vnam speciem representatur, sed plura per modum vnus possunt sibi per vnā speciem representari; ergo plura potest simul intelligere: cõ sequentia nota cum maiori, quia enim similitudo Sortis figuram, colorem, & alia accidentia Sortis representat, ideo visus per illam similitudinem omnia accidentia Sortis intuetur. Minor etiam patet, nam vna species continui representat omnes partes eius in confuso, vt vniuntur in toto.

Secũdo arguitur sic. Vnum intelligibile potest vna intellectio ne intelligi, sed plura per modum vnus se habent, vt vnum intelligibile. ergo &c. Sed hic occurrit dubium. Sicut supra dictum est, plura cognoscit per modum vnus, est illa per vnā speciem cognosci: cum ergo intellectus cognoscit propositionem, aut differentiam inter aliqua, sequitur quod vt vnumque extremorum per speciem vnus cognoscat. Sicut si diceremus, quod

intellectus cognoscens hanc propositionem, homo est albus, cognoscat hominem, & album, per speciem hominis, sed hoc est falsum, quia species hominis non est representatiua albi, ergo non videtur secundum hanc determinationem, quomodo intellectus possit cognoscere propositiones. Si milititer & de differentia aliorum argui potest.

Respondetur ad hoc secundum mentem Sancti Thomæ. quod differentia cognoscuntur, secundum quod conueniunt in ratione differentia, & comparata, secundum quod conueniunt in vna ratione comparationis.

Sed circa hanc responsionem S. Thomæ adhuc dubium remouet. Quia si p vnā similitudinē differentia, & comparationis cognoscant, non apparet a quo causatur ista similitudo comparationis & differentia, nec quid sit.

Ad hoc autem dicendum, quod duos modos imaginari possumus. Vnus est, quod intellectus similitudine vtriusque extremi comparationis, & differentia informatus, similitudinem extremorum adinuicem vnit, & illa similitudines sic vnitæ, vt vna similitudo comparationis & differentia eorũ representatiua se habet. Sicut si diceremus phantasmam imaginari montem aureum, ex eo quod phantasma auri & phantasma mōtis adinuicem vnit, quæ phantasmata sic vnitæ per modum vnus phantasmatis montem aureum representant.

Sed iste modus non videtur mihi conueniens. Primo, quia aut intellectus illas species sic vnit vt ex illis quædã tertia species resultat, aut sic, vt vna sit alterius ratio, aut per modum coaceruationis. Non primum, quia plures species intelligibiles vnus species partes esse non possunt. Itē talis species resultans ex illis duabus non magis representaret differentiam aliquorum, quam conuenientiam. Non secundum, quia non apparet que illarum debeat alterius esse ratio. Non denique tertium, quia quæ vniuntur per coaceruationem, nullam per se vnitatem habent, vt ex illis possit dici, plura vt vnum intelligi. Item non plus representarent quam prius, eo quod ex eorũ vniõne nihil resuleret.

Secundo: omnes species intelligibiles sunt vnitate in intellectu, non enim determinat sibi diuersos situs, cum intellectus organo corporali nõ sit affixus. Si ergo vnio earum sufficit ad cognoscendam differentiam, & comparationem rerũ intelligibiliũ, sequitur, quod intellectus poterit simul intelligere omnem comparationem, & differentia eorũ quorũ habet speciem, hoc autem experimento patet esse falsum: ergo &c.

Ideo est alius modus dicendi. Pro quo sciendum primo. quod intellectus nõ potest simul cognoscere aliqua comparata adinuicem, vt conueniunt in vna comparatione, aut aliqua differentia, vt conueniunt in vna ratione differentia, nisi prius extrema cognoscat, non enim potest cognoscere hominem differre ab equo, nisi prius seorsũ, & hominem cognoscat, & equũ; talis enim cognitio per compositionem, & diuisionem intellectus fit, compositionem autem oportet, quod præcedat simplex apprehensio.

Sciendum secundo, quod licet formaliter intellectus

Lege D. Th. 1. q. 85. ar. 1. ad primũ.

Considera obiectionem factam hic.

Species intelligibiles vnitate in intellectu.

Quomodo comparata & differentia per vnā speciem cognoscantur.

lectus non nisi per vnā speciem vnica intellectio ne intelligat, virtualiter tamen contingit ipsum plures intelligere, secundum quod actus præcedentes virtutem quandam, intellectui ad actum sequentem relinquunt, sicut etiam dicimus quod intendere, & intelligere est actus voluntatis, secundum quod in ea virtus rationis manet.

Cum ergo queritur, cum intellectus intelligit hominem esse album, aut ab equo differre, a quo causatur, & quid sit similitudo comparationis, aut differentia illorum extremorum representatiua.

Dicitur primo, quod illa species non causatur a re extra animam, aut ab eius phantasmate immediate. Nam species immediate a phantasmate causata naturam rei simpliciter, non autem comparationem vnus ad alteram causata representat.

Dicitur secundo, quod est quedam similitudo, quam intellectus per virtutem relinquit in ipso ex consideratione extremorum in seipso causat. Prius enim intelligit verbi gratia hominem. Secundo intelligit equum. Tertio per virtutem quandam relinquit in ipso, ex consideratione hominis, & equi in seipso causat similitudinem, aut conceptum differentia hominis ad equum representatiuum, & hoc vnuerfaliter in omni compositione intellectus reperitur; format enim semper intellectus in seipso similitudinem representatiua propositionis quam intelligit: quæ ad modum inquit D. Thomæ quod intellectus ex præconceptis speciebus generis, & differentia speciei format rationem.

Attendendum autem, quod quandoque etiam contingit, vt intellectus pluribus simul spēsbus actuet, sicut Theologi de scientia infusa, & acquisita dicunt, sed tñc illæ species, vt vna spēs, accipiuntur, in quantum vna est ratio alterius, id est in quantum vna respectu alterius rationem actus & formæ habet, eo quod superioris ordinis sit, aut quauis alia ratione.

Ad rationes in oppositum responderetur. Ad primum quidem dicitur, quod extrema cõparationis cognoscuntur, secundum quod in vna cõparatione vniuntur, & per similitudinem comparationis; vnde cognoscitur per modum vnus, & per consequens argumentum est pro secunda conclusione.

Ad secundum dicitur, quod maior est falsa. Nā licet nulla intellectio aliquid abiciat a substantia intellectus, vna tamen abicit aliam, eo quod secundum aliam in gradu perfecto non compatitur. Nec valet probatio, licet enim nullam habeant oppositio nem adinuicem, vna tamen non compatitur alia, eo quod sunt formæ eiusdem generis, vt potest eandē potentiam respicientes.

Ad tertium dicitur, quod simul cognoscitur conclusio cum præmissis virtualiter, non autem i propria forma, vnde simul cognoscuntur minor, & conclusio per modum vnus, in quantum vna in altera virtualiter continetur.

Ad quartum dicitur, quod visus simul videt albedinem chartæ, & nigredinem litteræ per modum vnus, eo quod videt illa per vnā speciem: ab illa enim albedine, & nigredine causatur vna similitudo albedinis, & nigredinis representatiua,

quia cum species recepta in oculo sit ad extensionem organi extensa, non inconuenit secundum vnā sui partem esse representatiua albedinis, & secundum aliam nigredinis.

Ad quantum dicitur primo, quod phantasma non est sufficiens mouere intellectum, nisi sit in actu perfecto, hoc est, nisi actu imaginatio imaginetur per ipsum.

Dicitur secundo, quod sicut intellectus non potest simul vti duabus speciebus, ita nec imaginatio duobus phantasmatis, vnde duo phantasmata non possunt esse in phantasia secundum actum perfectum, nisi ex ipsis aliquo modo fiat vnum, ex quo sequitur maiorem esse falsam: non enim possunt in phantasia simul esse plura phantasmata sufficientia mouere intellectum.

Ad sextum dicitur, quod illa, licet sint plura intellecta, habent tamen vnus intellecti rationem secundum aliquos quidem, quia omnia per suam substantia intelligencia intelligit. Secundo alios vero, quia licet aliqua alia a se per speciem intelligibilem intelligat, essentia tamē ipsius & talis species per modum vnus se habet, in quantum vnus est alterius ratio. Essentia enim ratio est, quod in ipsa talis sit species, per quam aliud a se intelligat.

Intellectus non vtiur duabus speciebus.

An intelligit omnia per essentiam in intelligit. Lege in 2. cont. gent. cap. 92.

A D D I T I O.

QVIA disputatio hæc luculentissime agitatur hic ab Auctore, non oportet aliud ei addere, nisi remittere lectorem, si latius, & diligentius eam agnoscere voluerit, ad loca in quibus D. Thomæ pertractat, vt est in quæstionibus disputatis de ver. q. 8. artic. 14. in quo querit si Angeli multa cognoscant simul, vbi magna argumentorum copia vtiur, inter quæ sunt aliqua adducta hic ab Auctore, & in p. p. q. 8. artic. 4. & in q. 12. artic. 10. in quo querit, num videntes Deum per essentiam simul videant omnia, quæ in ipso vident, & in q. 58. artic. 2. in quo etiam queritur, si Angelus simul possit multa de hoc quæstio dicit 1. sentent. distinct. 3. q. 6. & in 3. distinct. 14. q. 2. Item Dur. 2. sentent. distinct. 3. q. 1. Ioannes de Landuno 3. de anima q. 33. in his locis resolute, & vberius habetur veritas quæriti.

Q V A E S T I O XV.

Vtrum intellectus noster possit intelligere sine phantasmate.

Næquaquam phantasmate intelligit anima. Tex. XXX.

QVÆRITVTI quintodecimo, Vtrum intellectus noster possit intelligere sine phantasmate. Et videtur quod sic. Primo. Quæcũque abstrahunt a materia, abstrahunt a phantasmate, quia phantasma est tñc rei materialis. Sed mathematica abstrahunt a materia: ergo & a phantasmate, & tamē ab intellectu nostro intelligitur: ergo intellectus noster potest aliquid intelligere sine phantasmate.

Secundo

Considera exemplum de figuris.

Tertio de anima te. 23.

Nota punctum subali.

Tex. 23.

2. conclusio. Intellectus noster potest multa per modum vnus simul intelligere.

Dubium.

Secundo, vt habetur a Philo. 3. huius intellectus in actu potest operari per se, sicut sciens dicitur sciens, quando per se potest considerare. Sed postquam intellectus accepit speciem intelligibilem, remoto phantasmate, est in actu: ergo poterit intelligere sine phantasmate.

Tertio. Non minus dependet sentire a sensibili, quam intelligere a phantasmate. Sed sensus aliquid quando sentit absente sensibili, sicut imaginatiua virtus; ergo & intellectus poterit intelligere sine phantasmate.

Quarto. Potentia informata similitudine alicuius obiecti potest in illud obiectum, remoto quocunque alio. Sed intellectus in actu habet similitudinem naturae vniuersalis; ergo remoto phantasmate, & quocunque alio, poterit naturam vniuersalem cognoscere.

Respondetur in ista quaestione. Primo praeimitur aliqua necessaria ad propositum. Secundo aliquas conclusiones ponam.

Quantum ad primum sciendum primo, quod intellectum non posse intelligere sine phantasmate dupliciter potest intelligi. Primo, quod non possit intelligere sine phantasmate eius quod intelligit, sicut si diceremus intellectum non posse intelligere hominem sine phantasmate hominis. Alio modo, quod non possit intelligere sine phantasmate aut rei intellectae, aut alicuius alterius.

Sciendum secundo, intellectum intelligere cum phantasmate, potest triplicem sensum habere. Primus est, quod intelligendo suum obiectum intelligat phantasmata, & ea in se ipsis, vt sunt quaedam res, speculetur. Secundus est, quod intelligendo suum obiectum vniuersale, intelligat quoque ea quae per phantasmata representantur. Tertius est, quod dum intelligit obiectum simul & phantasia vtatur phantasmate representato sibi per phantasmata phantasiando, sicut si diceremus intellectum intelligere hominem cum phantasmate, quando dum intellectus vtatur specie hominis, naturam vniuersalem hominis intelligendo, phantasia etiam simul phantasiatibus hominis vtatur, singularia hominis intuetur. Et tunc quaerere, vtum intellectus possit intelligere sine phantasmate, esset quaerere, vtum ad actum intellectus necessario requiratur actus phantasiae nec ne.

Sciendum tertio, quod intellectus noster, licet multipliciter a sensu differat, in hoc tamen cum sensu conuenit, quod sicut sensus per species a sensibilibus abstractas rem cognoscit, ita intellectus per species abstractas a phantasmatibus, tanquam medijs cognoscendi obiectum intelligit, & ideo non est dubium, quin intellectus aliquid intelligere non possit, antequam habeat speciem, nisi prius sint phantasmata, a quibus species abstrahantur, quibus intellectus sit in actu, vnde de hoc non est quaestio. Sed dubium est, an postquam est factus in actu per speciem intelligibilem, possit sine phantasmate intelligere.

Quantum ad secundum sit haec prima conclusio. Intellectus factus in actu per speciem intelligibilem, potest intelligere sine phantasmate duobus primis modis, id est neque intelligendo phantasma

in se, neque etiam representata per phantasmata intelligendo.

Probatum sic. Si intelligere non posset intellectus sine phantasmate modis dictis, sequeretur quod intellectus directe singularia intelligeret, sed hoc est superius improbatum: ergo &c. Probatum consequentia. Illud directe cognoscitur ab intellectu, in quod primo intuitu fertur, sed si non posset intelligere, nisi intelligendo phantasmate, vel singularia representata per ipsa, primo intuitu ferretur in singularia; ergo &c.

Ad contra istam conclusionem arguitur dupliciter verbis S. Thom.

Primo namque dicit S. Thom. quod quidditas sine natura corporali existens, est obiectum intellectus: nihil autem cognoscitur vere, & perfecte, nisi cognoscatur secundum quod habet esse, ideo oportet intellectum nostrum speculari vniuersalia in particularibus. Ex quo arguitur sic. Intellectus non potest cognoscere vniuersalia, nisi speculetur illa in singularibus; ergo non potest intelligere nisi intelligat phantasmata in se, aut representata per phantasmata; tenet consequentia, quia nihil potest in non uiso, uideri, non enim potest similitudo in speculo uideri, nisi speculum uideatur.

Secundo dicit S. Thom. oportere intellectum ad phantasma conuerti, ad hoc ut vniuersalem naturam in singularibus intueatur, sed intellectum conuerti ad phantasmata, est intellectum intelligere phantasmata aut in se, aut ut sunt medijs cognoscendi singularia: ergo &c. Nec ualet, si dicitur, quod intellectum conuerti ad phantasma secundum S. Thom. est pati a phantasmate & recipere speciem intelligibilem ab eo, quia S. Thom. ut luce clarius patet ex processu, loquitur de intellectu, postquam factus est in actu per speciem intelligibilem.

Ad primum istorum dicitur primo, quod licet intellectus, quia est principalior potentia animae, attribuamus operationem, quae est intelligere, proprie tamen loquendo intellectus non intelligit. Vnde cum dicit S. Thom. quod intellectus intelligit vniuersalia in singularibus sensus est, quod anima intellectiua per intellectum cognoscendo vniuersalia, cognoscit illa in singularibus per imaginationem cognitis.

Dicitur secundo, quod cum intelligat anima vniuersalia per imaginationem, potius dicit S. Thom. quod intellectus intelligit vniuersalia in singularibus, quam quod sensus intelligat vniuersalia in singularibus, quia vniuersale nullo modo potest a sensu cognosci: sed particulare potest aliquo modo cognosci ab intellectu, cuius est cognoscere vniuersale: tum etiam quia intellectus est nobilior sensu, & imaginatione, & aliquo modo habet uirtutem supra imaginationem singularium, ut dicitur ad secundum.

Dicitur tertio ad probationem consequentiae, quod non oportet ut per eandem potentiam uideatur quod uidetur, & id in quo uidetur, sed sufficit, quod sit idem homo, aut eadem anima per unam potentiam cognoscens unum, & per aliam aliud, tum maxime quando cognoscere hoc, & illud sunt actus diuersarum rationum. Sic in proposito est idem

Quaest. 13.

Vide p. 99. 14. art. 7.

Vbi supra.

Anima intel. ligit diuersa per diuersas potentias.

idem homo, vel eadem anima per intellectum cognoscens vniuersalia, & per sensum particularia, in quibus vniuersalia cognoscit, & cognitione vniuersali est alterius rationis a cognitione particularium: quia cognitio vniuersali debet esse sine organo corporali, cum organum corporale non recipiat species vniuersales: cognitio autem directa particularium per organum corporale fiat. Sic et dicimus, quod uilus, immo uerius homo uidet accidentia exteriora in particulari substantia, & tamen uisua potentia substantiam non intuetur, sed intellectus.

Ad similitudinem autem de speculo dicitur, quod non est ad propositum, quia in visu similitudo speculi recipitur, per quam & speculum, & quae resultant in speculo representantur. In intellectu autem vniuersalis natura species naturam particularem non representat, ideo non oportet, ut naturam vniuersalem intelligens in singulari ipsum singulare intueatur.

Ad secundum dicitur, quod intellectum conuerti ad phantasmata, neque est ipsam animam, aut hominem per intellectum intelligere phantasmata, neque etiam a phantasmate immutari. Sicut Th. ait quod intellectus post receptionem speciei intelligibilis indiget phantasmate, sicut instrumento, siue fundamento suae speciei, & quod se habet ad phantasma sicut causa efficiens, quia secundum eius imperium formatur imaginatione phantasma conueniens tali speciei, in quo resplendet species intelligibilis. Dico ergo quod intellectum conuerti ad phantasmata, est, secundum eius imperium in imaginatione causari phantasma, sicque intelligendo per quandam concomitantiuam imaginationi uisui, unde intellectus non potest intelligere vniuersalia, nisi per eius imperium formetur phantasma in phantasia in quo species intelligibilis reliceat, & anima per phantasma cognoscens singularia, per intellectum vniuersalia in particularibus cognoscat.

Secunda conclusio. Intellectus rem aliquam absque eius proprio phantasmate potest intelligere.

Probatum. Intellectus cognoscit substantias separatas aliquo modo, & tamen non habet phantasmata earum; cum phantasma sit tantum rei corporalis; ergo aliqua intelligit sine phantasmate rei intellectae.

Tertia conclusio. Intellectus noster pro isto statu non potest intelligere sine phantasmate, id est sine actu phantasiae simul uentis aliquo phantasmate: & ille est sensus Phil. & S. Th.

Primo ergo probatur conclusio. Secundo declarabitur illam esse mentem Philoso. & S. Thom.

Primo itaque arguitur sic ratione superius tractata. Cognitio intellectus uera debet esse secundum modum essendi rei cognita, sed quidditas habes esse in singularibus materialibus est obiectum in intellectu: ergo debet cognitio intellectus terminari ad vniuersalia, secundum quod sunt in singularibus, sed hoc non potest esse nisi simul sit cognitio singularium cum cognitione vniuersalium: er go oportet, quod aliqua uirtute cognoscantur

Considera similitudinem de speculo.

Legit D. Th. 2. cont. gent. cap. 73.

Intellectus rem aliquam absque phantasmate potest intelligere.

Vbi supra.

Modus intelligendi conformatur non essendi.

singularia, cum intellectus vniuersalia cognoscit, hoc autem non potest esse per intellectum, quia ut supra est ostensum, singularia ab ipso directe cognosci non possunt: ergo oportet quod sit per aliquam uirtutem sensitiuam, scilicet imaginatiuam, quae etiam in absentia sensibilibus suum actum habet, aut etiam per cogitatiuam uirtutem.

Verum quia haec ratio non probat, nisi quod vniuersalia materialia sine phantasmate non cognoscimus, ideo secundo probatur, quod nec etiam substantias separatas eo modo, quo a nobis cognoscibiles sunt, sine phantasmate non quidem ipsa sunt, sed rerum corporalium cognoscimus. Illud quod cognoscitur per comparisonem ad aliud, non potest cognosci altero ignorato, quia ratio non potest fundamto, & ex termino dependet, sed substantias abstractas cognoscimus per aliquam comparisonem ad corporalia, aut per remotiorem ab eis; ergo non possunt cognosci non cognitis corporalibus, sed corporalia non cognoscuntur sine phantasmate, ergo &c.

Tertio. Si intellectus non indigeret in sua operatione actu potentiae uentis organo corporali, & maxime imaginationis a sua operatione per actionem organi imaginationis, aut alterius uirtutis sensitiuae non impediretur, sed uidemus impediri operationem intellectus per lesionem organi phantasiae, & memoratiuae ut in phreneticis, & obliuiosis; ergo & c. consequentia patet, quia ex opposito consequentis inferitur oppositum antecedentis. Valet enim, impeditur intellectus a sua operatione per lesionem organi phantasiae: ergo indiget phantasia in sua operatione.

Quarto, apparet hoc signo. Experimur enim, quia cum nitimur ad aliquod intelligendum, formamus in nobis phantasmata, in quibus quasi in speculo, quod uolumus intelligere, inspicimus. Similiter cum quis alium docet, exempla quibus in se ipso phantasmata formare possit ad intelligendum illi proponit.

Nunc secundo loco restat ostendere hanc fuisse mentem Philosophi & S. Thom. Philosophus namque 3. de anima dicit. Intellectus autem animae phantasmata ut sensibilia sunt, propter quod sine phantasmate nequaquam intelligit anima. Ex quibus habetur primo, quod intellectus indiget phantasmate ad intelligendum. Habetur secundo, quod non solum antequam habeat species, sed etiam semper indiget phantasmate ad intelligendum, tum quia dicit nequaquam, id est nullo tempore intelligit sine phantasmate, tum quia talem habitudinem dicit habere phantasma ad intellectum, qualem habet sensibile ad sensum exteriorem, ut ex processu suo patet: sed sensus nunquam potest sentire sine sensibili praesente: ergo nec intellectus sine phantasmate.

Præterea loquens de anima dicit. Et ob hoc neque non sentiens nihil utique addiscet, neque intelliget simul: sed cum speculetur necesse phantasmata ante neque aliquid speculari. Ex quibus uerbis habetur post speciem primo, quod anima neque ante speciem neque post intelligere potest sine phantasmate; tum quia dicit quod non sentiens nihil addiscet, scilicet de nouo acquirens scientiam, neque intelliget, scilicet

Naturae cognitionem ad aliud.

Nota hoc signum.

Tex. 30.

Tex. 39.

Anima neque intelligit sine phantasmate.

scilicet vtrō scientia acquisita: tum quia dicitur quod cum speculetur, necesse est simul phantasmata aliqua speculari, speculari autem operationem dicitur: ideo postquam habet species non potest anima exire in actum secundum, nisi etiam phantasmata aliquod speculetur. Habetur secundo quod non oportet intellectum speculari phantasma, sed animam aut hominem per imaginationem. Dicitur enim neque nō sentiens, nihil intelligit, quod si de intellectu loqueretur, esset falsum, tunc enim nūquam intellectus intelligeret, quia intellectus semper est nō sentiens, & sic patet quod sensus expressus in conclusione sit sensus Phil.

In expositio
ne 39. text.
Vide D. Th.
p. p. q. 84. ar.
tic. 7.

p. p. q. 84. ar.
tic. 7.

Quod etiam sit de mente San. Thom. apparet primo. Nam 3. de anima dicitur. Oportet cum aliquis speculetur in actu, quod simul informet sibi aliquod phantasma: formare autem phantasma formaliter, & elicitive, est phantasia, licet imperatiue sit intellectus ergo &c. & infra. Patet autē ex hoc falsum esse, quod Avicenna ponit, quod intellectus non indiget sensu, postquam acquisiuit scientiam.

Secundo volens probare intellectum non posse intelligere sine phantasmate, format istam consequentiam: si nō requireretur ad actum intellectus, actus alicuius organi vtrius organo corporali, nullo modo impediret in suo actu per lationē alicuius organi corporalis, sed videmus hoc esse falsum: ergo manifestum est, quod ad hoc intellectus actu intelligat, non solum accipiendo scientiam de nouo, sed etiā vtrō scientia iam acquisita requiritur actus imaginationis, & ceterarum virtutum. Ista est conclusio quam formaliter deducit S. Th. quia nihil ad propositum clarius. Patet igitur esse de mente Philosophi, quod intellectus ad suum actum non solum acquirendo scientiam, sed etiam utendo scientia iam acquisita indiget phantasmate, & quod non est ita intelligendum, ut quidam opinantur, quod oporteat ipsum intueri phantasmata, sed quod ad hoc ut intelligat, requiritur actus phantasiae formatis phantasma.

Legit in 2. cō
tra gent.
Text. 73.

Sciendum tamen, ut habet S. Th. quod licet in intellectu indigeat phantasmate, & antequam habeat speciem intelligibilem, & postquam per ipsam factus est in actu, hoc tamen non eadem ratione, ante enim indiget phantasmate, ut ab eo accipiat speciem. Vnde tunc comparatur phantasma ad intellectum, sicut mouens ad motum, sed postquam habet speciem, indiget eo vt fundamento suae speciei, & tunc comparatur intellectus ad phantasma sicut causa efficiens, formatur enim phantasma, tunc in phantasia ad imperium intellectus.

Soluuntur
rationes in
oppositum.

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primum quidem dicitur primo, quod licet in mathematica abstractant secundum rationem a materia sensibili, non tamen secundum esse, vnde ipsarum sunt phantasmata.

Ad secundum dicitur primo, quod ly per se, nō excludit omne aliud ab intellectu, sed omnem causam, a qua reducatur in actum. Intellectus enim in actu, id est anima secundum intellectum existens in actu, eorum operari per se cum voluerit, id est ad hoc vt operetur, non indiget aliquo agente reducete ipsam de potentia in actu.

Dicitur secundo, quod consequentia est falsa, non dicitur enim posse per se intelligere quasi sine phantasmate intelligere possit, sed quia cum indigeat phantasmate ad intelligendum, potest illud suo imperio in imaginatione formare.

Hic est melior
responsio.

Ad tertium dicitur primo, quod si per sentire accipiatur actus sensus exterioris, minor est falsa, non enim sensus exterior habet suam operationem nisi per sententia sensibili.

Dicitur secundo, quod si per sentire accipiatur actus imaginationis, maior est falsa: phantasma nō conseruati in phantasia, est similitudo rei singularis, vnde alia similitudine phantasia ad suam operationem nō eger. Species autē in intellectu est vniuersalis, vnde indiget & aliqua similitudine singulari, vt vniuersale in singularibus cognoscatur.

Dicitur tertio, quod intellectus non ita dependet a phantasmate, a quo causata est species intelligibilis: quasi non possit intelligere sine illo: sed sufficit quod in phantasia formetur aliud phantasma simile illi.

Similitudo
quid reprae-
sentat.

Ad quartum dicitur, quod maior est falsa: quādo similitudo existens in potentia non repraesentat obiectum, sed modum essendi quem habet extra animam: sicut est similitudo, quae est in intellectu, illa enim repraesentat naturam vniuersalem sine singularibus, & tñ natura habet esse in singularibus; vnde oportet esse aliquam similitudinem singulariū, vt anima intelligens vniuersalia in singularibus speculetur.

A D D I T I O.

NOTA quod haec disputatio agitur hic de anima prout est corporali alligata, quia quando fuerit a corpore separata competit ei modus intelligendi per conuersionem ad ea quae sunt intelligibilia simpliciter, sicut & alijs substantijs separatis, verum modus intelligendi per conuersionem ad phantasmata est animae naturalis, sicut vniuersi corpori est praeratio suae naturae, & similiter intelligere sine conuersione ad phantasmata est ei praeratio naturae, & ideo ad hoc vniuersi corpori, vt sic operetur secundum suam naturam, & si dicitur contra, quia illud quod est praeratio naturae non nascitur ex natura rei cui est praeratio naturale sed intelligere sine phantasmate, & cum phantasmate oritur successiue ex natura ipsius animae: igitur modus intelligendi sine phantasmate, non est praeratio naturam animae.

Disputatio
de modo o-
perandi qui
competit a-
nimae sepa-
ratae.

Aliqui dixerunt, quod vterque modus essendi, & intelligendi est naturalis animae successiue, nam esse in corpore est naturale ei in principio, esse vero extra est naturale ei in fine, veluti omnibus animalibus competit duplex modus viuendi, videlicet in vtero materno, & extra vterū in fine, seu post principium. Potest quoque & melius hae dubitatio solui, & dicitur quod praeratio naturale non est idem quod contra naturam: sed est cōius quid, & superius ad id quod conuenit alicui contra naturam, & superius naturam, & extra naturam: vnde in praesentiarum sumitur praeratio naturale pro eo quod est supra naturam nō miraculose

QVAESTIO XVI.

Vtrum appetitus sit potentia distincta ab alijs potentijs animae.

Ad huc autem & appetitiua, &c. Text. XLII.

QVAERITVR Sextodecimo. Vtrum appetitus sit potentia distincta ab alijs potentijs animae. Et videtur quod nō.

p. p. q. 89. ar.
tic. 1.

Primo. Sicut se habet appetitus grauis ad graue, ita appetitus animalis ad animal, sed appetitus grauis non est aliud a forma grauitatis: ergo & appetitus animalis non est aliud distinctum a forma animalis. Maior patet, quia si cūc appetitus grauis non est nisi quaedam inclinatio animalis ad aliud fugiendum, vel profectum. Minor vero probatur, quia remoto quocumque alio accidente a corpore graui, excepta grauitate, naturaliter lapis sursum existens descenderet, remoto impedimento: ergo haberet appetitum ad talem motum, & non haberet aliquid accedens distinctum a grauitate: ergo &c.

Secundo. Si appetitus esset aliqua potentia animae ab alijs distincta, sequeretur quod tot essent appetitus quot sunt potentiae animae: sed hoc est falsum: ergo &c. Probatur consequentia: quia omnis potentia appetit suam operationem.

Respondeo. Ad euidentiam huius difficultatis.

Responsio ad
disputationem
propositam.

Sciendum primo, quod hoc nomen appetitus, prima sui impositione significat quandam inclinationem appetentis in aliquid, quae quidem inclinatio sequitur aliquam formam. Sed quia inclinatio potest duo nominare, scilicet aut relationem, & ordinem appetentis in aliquid actum elicitem, quo appetens in aliquid inclinatur: ideo secundario hoc nomen appetitus impositum est ab aliquibus ad significandum potentiam elicitive talis inclinationis, quae est actus elicitus. Non querimus ergo hic, vtrum ipsa inclinatio sit potentia ab alijs distincta, quia certum est, quod nō est potentia inquantum potentia, cum sit aut relatio, aut forma sub relatione actus: sed queritur, vtrum huic inclinationi sit attribuenda specialis potentia animae ab alijs distincta.

Sciendum secundo, quod triplex est appetitus, triplex est accipiendum appetitum pro inclinatione, scilicet appetitus naturalis, animalis, & rationalis. Omnis enim in inclinatione, & sequitur aliquam formam. Aut ergo cōsequitur formam naturalem, sicut inclinatio lapidis deorsum consequitur grauitatem, & iste appetitus naturalis dicitur. Aut consequitur formam secundum esse apprehensum, quod habet in sensu, sicut inclinatio ouis in virentem herbam apprehensam, & iste dicitur appetitus animalis, quia est inclinatio consequens formam apprehensam per sensum, a quo animal habet, quod sit animal. Aut cōsequitur formam, secundum quod est apprehensa per intellectum, sicut cum intellectus apprehendit aliquid sub ratione boni; ad hanc apprehensionem consequitur quaedam inclinatio ad bonum, & iste dicitur ap-

5. cap. de di-
ui. nominibus.

Qui modus
intelligendi
est praeratio
naturalis ani-
mae.

3. de anima.

Text. 14.

Animae puerorum
quo modo intel-
ligunt.

culose, sed supra naturam propriam ipsius animae: sicut dicimus, quod ignis habet duos motus, alterum naturalem, scilicet quod mouetur sursum, & alterum praeter naturalem, scilicet supra propriam naturam, quo mouetur circulariter, sequens motum diurnum, & iste praeter naturalem, est persequens, & conuenit ei secundum quod participat naturam superiorem caelestem, quae participatio conuenit ei, ex eo quod obtinet primatum in sphaera elementari, iuxta regulam D. Dionysii. quod supremum infimi attingit infimum supremi, & sic anima intellectiua, quia est suprema forma in materia existentiū, secundum sui supremum participat aliquid de natura substantiarum separatarum, & secundum seipsam absolute aliquid aliud veditat sibi propriū, sicut enim propriam naturam vt sic, vindicat sibi esse in corpore, & intelligere cū phantasmate, quando est essentialiter pars, prout autem participat substantias separatas, habet quod sit etiam extra corpus, vt illae sunt, & intelligat, vt ille intelligit, & sic ille modus est simpliciter naturalis animae, hic vero praeternaturalis, nec inconuenit tale praeter naturale oriri ex natura ipsius rei, nō absolute, sed secundum quod participat in sui supremo naturam superiorem, vt patet in motu circulari ipsius ignis, qui inuincitur ex hoc, quod ignis in illo loco, esse autem in illo loco conuenit ex hoc, quod est supremum inter elementa, esse autem supremum inter elementa habet annexum hoc, quod participat naturam superiorem, scilicet caelestem, sic in proposito, ex hoc, quod anima humana est immortalis, & infima inter intellectuales substantias, habet duo, & quod exigit corpus medium inter contraria, & consequenter corruptibile, & quod possit remanere sola, sed primum ex proprijs habet ex quibus habet vt ratiocinetur, & colligat scientiam ex sensibus; secundum vero ex participatione superiorum in sui supremo, ex quo etiam nunc habet, quod intelligit principia, & quod quid est.

Et aduerte, quod anima separata licet intelligendi modum similem intelligentijs habeat, hoc tamen non est intelligendum, vt aliqui falso opinati sunt, quod intelligat per species congenitas, & innatas, quia Aristoteles docet, quod est veluti tabella in qua nihil est pictum, nec etiam intelligit per species quas tunc abstractit, quādoquidem in tali statu nō habet organa sensus, & imaginationis, quibus mediantibus species intelligibiles abstrahuntur a rebus, sed intelligit partim per species conseruatas, partim per species ex influenza diuini luminis participatas, quarum anima fit particeps: sicut aliae substantiae, quamuis inferiori modo, vnde tam cito cessante conuersione ad corpus, ad superiora conuertitur: hinc anima puerorum, quae nullas species acquisitas ex phantasmatibus in hac vita habuerunt, per illas quas a Deo Opt. Max. tanquam ab auctore naturae recipiunt, intelligere valent, de his lege D. Thomae p. p. quest. 8. artic. 1. & 2. & 1. sent. dist. 3. quae 1. artic. 5. & 2. sent. dist. 2. quae 2. artic. 2. & in disputata de ver. quae 10. artic. 8. & 1. cont. gent. cap. 65. lege etiam Ioannem de Landino 3. de anima quae 1. sua 35. & Aug. Niphum in expositione liuius text.

Responsio
Auc in lib.
de sufficien-
tia cap. 6.

Responsio
ad obiectiōem.

tur appetitus rationalis.

Sciendum tertio, quod forma naturalis potest accipi dupliciter. Vno modo pro forma substantia...

Appetitus naturalis specialis potentiam distinctam a forma naturali, quam consequitur, non requirit.

Probatur primo. Appetitus conueniens alicui, remoto omni alio a forma quam sequitur, aliquid speciale potentiam distinctam a forma illa non requirit...

Si vero quaeratur quid est iste naturalis appetitus? Dicitur primo, quod non potest esse relatio, quia appetitus naturalis videtur esse principium motus naturalis...

Dicitur secundo, quod appetitus naturalis non est aliquid distinctum realiter a forma inclinante, sed est ipsa forma, non absoluta, sed cum ordine ad aliquid considerata...

Secunda conclusio. Inclinatio animalis & ratio naturalis speciales potentias distinctas ab alijs potentijs animae requirunt.

Probatur primo. Si ad talem inclinationem non requireretur specialis potentia animae apprehensiva, sicut ad inclinationem naturalem sufficit forma naturalis...

Secundo. Amor, odium, tristitia, & similia sunt passiones appetitus animalis, vel rationalis, & ista non sunt passiones potentiae apprehensivae...

Tertio. Sicut se habet forma ad habentia cognitionem, ita suo modo & appetitus, appetitus. n. se odium trilli quitur formam. Sed forma alicui modo habet esse in habentibus cognitionem...

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primum quidem dicitur, quod maior est falsitas. Appetitus enim grauis est appetitus naturalis consequens formam naturalem...

Ad secundum dicitur, quod procedit de appetitu naturali: quo appetitu vnaqueque potentia appetit suam operationem...

A D D I T I O

QVIA haec quaestio parum difficultatis habet, vt patet ex duabus conclusionibus positis ab Auctore in corpore questionis...

Inclinatio animalis & rationalis speciales potentias requirunt.

Quid amor odium trilli quitur formam. Sed forma alicui modo habet esse in habentibus cognitionem...

Quot sunt potentiae animalis sensitiuae. Quot sunt potentiae animalis vegetatiuae. Inclinatio animalis & rationalis speciales potentias requirunt.

QV A E S T I O XVII.

Vtrum appetitus, & intellectus sint principia motus animalis.

At vero neque ratio deinatua, &c. Tex. XLVI.

QV A E R I T V R decimosextimo. Vtrum appetitus & intellectus sint principia motus animalis. Et videtur quod non.

Primo. Philosophus secundo de Anima tex. 27. ponit motuum secundum locum genus potentiarum animae distinctum ab intellectu & appetitu...

Secundo. Si appetitus esset causa motus in animalibus, sequeretur quod animalia mouerentur semper secundum inclinationem appetitus, sed hoc videmus esse falsum in hominibus...

Tertio. Si intellectus esset causa huiusmodi motus, aut esset verum de intellectu speculatiuo, aut de intellectu pratico. Non de intellectu speculatiuo...

Quarto. Philo op. dicit intellectus non videtur moueri sine appetitu: appetitus autem mouet prae ter intellectum...

Respondetur. In ista quaestione duo sunt faciendi. Primo ponenda sunt aliqua necessaria ad quaeritum. Secundo quibusdam conclusionibus...

Quantum ad primum. Sciendum primo, vt patet ab Aristotele in Philosopho, & a Sancto Thomae, quod phantasia quamdam similitudinem cum intellectu habet...

Quantum ad cognitionem quidem, quia sicut

aliquid apparet secundum intellectum, & intellectus suam operationem etiam in absentia intelligibilem habet. Secundo phantasia aliquid apparet, vnde phantasia quaedam apparet dicitur: & habet operationem suam etiam in absentia sensibilem...

Sciendum secundo, quod appetitus est duplex, scilicet appetitus rationalis, qui dicitur voluntas, & appetitus sensitivus, qui diuiditur in irascibilem, & concupiscibilem. Potest ergo hoc nomen appetitus accipi dupliciter. Vno modo vt continetur sub se vtrumque appetitum...

Sciendum tertio, quod de virtute motiua possimus loqui dupliciter. Vno modo de virtute efficiente seu imperante motum. Alio modo de virtute executiua motus, quae est vis quaedam exterior diffusa in musculos, lacertis, & neruis membrorum...

Sciendum quarto, quod est duplex intellectus, scilicet practicus & speculatiuus. Speculatiuus dicitur qui est tantum consideratiuus veritatis: & veritatem cognitam non ordinat ad aliquam operationem alterius potentiae ab intellectu. Intellectus autem practicus dicitur, qui veritatem cognitam ordinat ad opus...

De virtute motiua dupliciter loqui possimus.

2. cont. gen. Tho. sed quaerimus de virtute imperante motu, Cap. 83. de qua intendit Phil.

Intellectus speculatiuus non est causa efficiens motus proprii, vel non ordinari ad opus.

Quantum ad secundum ponunt tres conclusiones de Ferr. Sup. Anima. M mente

mente Phi. prima est. Intellectus speculatiuus no est causa efficiens motus progressiui animalis.

Probatur: potentia apprehensua nihil iudicas de re operabili, vel si iudicat de re operabili non dicit illud profequendum esse vel fugiendum, no imperat motum, sed intellectus speculatiuus est potentia aut non iudicans de re operabili: puta cum apprehendit triangulum habere tres angulos, & diametrum esse assimetrum, aut si iudicat de re operabili, non tamen dicit illud esse profequendum vel fugiendum: puta cum dicat, quid est homicidium; ergo &c. consequentia nota cum minori, quia p hoc differt intellectus speculatiuus a pratico, quia practicus considerat res modo operabili no autem speculatiuus. Maior etiam est manifesta, quia potentia apprehensua non potest motum suo modo efficere, nisi cum dicit aliquid esse fugiendum vel profequendum.

Secunda conclusio. Nec intellectus practicus per se neque appetitus per se est sufficiens principium effectiuum motus. Probatur. Voluntas non potest in aliquo inclinari, nisi illud sit apprehensum, homo etiam mouetur nisi inclinatur ad motum, quae inclinatio pertinet ad appetitum; ergo neque intellectus per se, neque appetitus per se est sufficiens principium motus.

Tertia conclusio. Intellectus practicus & appetitus sunt vnum sufficiens principium effectiuum motus in animalibus. Probatur. Principium mouens aut est pars vegetatiua, aut sensus, aut intellectus & appetitus simul. Non vegetatiua neque sensus, quia apparet non omnia illa moueri in quibus sunt, non n. plantae mouentur moto locali a se neq. ostrea & similia, in quibus tamen est sensus. Neque intellectus per se, aut appetitus, vt probatum est, ergo erit intellectus simul cum appetitu.

Pro declaratione autem didorum sciendum primo, quia dixi hic accipi intellectum, vt et continet sub se phantasia, qd sicut intellectus speculatiuus non est principium mouens sed practicus, ita in animalibus virtus phantasiae suae imaginationis, cuius non est solum apprehendere res sensatas, no iudicando vtrum hoc sit fagiendum vel profequendum, non sufficit ad motum, sed actus virtutis extimatiuae requiritur aliquid esse conueniens & diuconueniens iudicantis. Vnde cum Philof. dicit phantasia esse simul cum appetitu principium motus, per phantasia intelligit virtutem imaginatiuam simul cum extimatiua.

Sciendum secundo, qd dicit Phil. qd cum intellectus & appetitus sint distinctae potentiae, non mouent nisi conueniant in vnam communem speciem: hoc autem non sic est intelligendum, quasi oporteat vt ipsa eiusdem speciei simpliciter fiant, sed tantum secundum quid, quia scilicet per vnam & eandem formam mouet, sicut si diceremus aquam calidam, dum calefacit manum, conuenire in vnam speciem cum igne calefaciente, quia tam aqua quam ignis per eandem formam calefacit, scilicet per caliditatem, sic intellectus practicus & appetitus p vnam formam mouent, scilicet per appetibile quod est finis. Intellectus enim practicus primo apprehendit finem, deinde deliberat de his quae sunt ad finem. Similiter voluntas primo vult finem, deinde

de eligit ea quae sunt ad finem: finis ergo est forma per quam intellectus practicus mouet, secundum quod est ab ipsa voluntate volutus, & hoc modo dicuntur intellectus & appetitus in vnam speciem conuenire in quantum sunt mouentia.

Attendendum est autem, qd dupliciter possumus intelligere solum intellectum, comprehendendo e-

Dupliciter intelligi potest intellectum & appetitum esse principia motus effectiua.

Alio modo quod pter actus immanentes, qui sunt appetere & imperare motum, istae potentiae alium actum transeuntem habeant qui fit mouere. Licet autem vt terque modus in doctrina S. Tho: sustentari possit, videtur tamen mihi ex his quae dicuntur, quod primus modus sit eius doctrinae conformior. Imperare enim motum & mouere elicere, non sunt alius & alius actus: sed ipsum imperare motum, non quidem absolute, sed cum respectu ad motum, tanquam ad effectum in actum est ipsum mouere siue motum elicere.

Vbi aduertendum, quod aliter comparatur motus ad agens corporeum, quod extrinsecum corpus mouet, & aliter ad appetitum & intellectum, quae animalis corpus de loco ad locum mouent. Nam ad corpus mouens comparatur, sicut eius actio. Actio enim quae est de genere actionis, est materialiter motus, ad appetitum autem & intellectum, sicut effectus ad causam comparationem habet.

Sed tunc duplex occurrit dubium.

Primum est, quia per actionem immanentem quales sunt appetere & imperare, nihil, vt 9. Met. dicitur, producit ad extra.

Secundum est, quia non magis istae potentiae dici deberent principium motus progressiui animalis quam omnium sensitiuarum operationum: cum omnes eiusmodi potentiae ad actum suo imperio moueant.

Ad primum dicitur, quod per actionem immanentem in quantum huiusmodi nihil producit extra operantem, quod sit ipsa actio: sed bene potest per ipsam aliquis effectus ab eo distinctus in extrinsecum passum produci, sicut per actionem diuinam productum est vniuersum. Nam talis actio tunc potest dici transiens productiue, licet formaliter transiens non sit.

Ad secundum dicitur, quod ab intellectu & appetitu sunt operationes sensuum imperatiuae tantum, a suis autem potentis sunt elicitiuae, motus autem animalis est ab ipsis no tantum imperatiue, sed etiam elicitiue, in quantum ipsum imperium modo dicto est etiam motus executio.

Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum dicitur quod licet motiuum secundum locum sit aliud genus potentiarum animae: non tamen distinguitur ab omnibus alijs potentis animae secundum rem: sed ab aliquibus scilicet ab intellectu & appetitu sola ratione distinguitur, & formaliter.

Posset etiam aliter responderi, quod Philosophus ponit virtutem executiuam motus aliud genus potentiarum animae, non autem potentiam motus effectiuam, de qua loquutus est hic.

Vtrum intellectus sit principalis mouens quam appetitus.

Videtur aut duo haec mouentia, &c. Text. XLVIII.

VERITVR. xvij. Vtrum intellectus sit principalis mouens quam appetitus. Et videtur qd sic.

Primo. In mouentibus essentialiter ordinatis, qd est vniuersaliter principalis. Sed intellectus, & appetitus sunt mouentia essentialiter ordinata, & intellectus non conuenit ad motum nisi per oppositum determinatur: ergo intellectus est principalis mouens.

Secundo. Quanto duo motus concurrunt ad vnum effectum, & operatio vnius praesupponit operationem alterius: id cuius operatio praesupponitur, est principalis agens: sed ad producendum motum concurrunt intellectus & appetitus: & operatio appetitus praesupponit actionem intellectus: est. n. operatio appetitus quaedam inclinatio sequens cognitionem: ergo &c.

Respondeo. Pro declaratione huius difficultatis sciendum est primo, qd duo agentia tripliciter ad vnum effectum concurrere possunt. Primo quando vnu influit in alterum, qd agit per illud qd est sibi influxu: sicut sol illuminat lunam, & luna per lumen receptum a sole illuminat aere. Secundo, quando vnum influit in alterum, sed vnu causat dissonem, & reliquum formam principalem, sicut si vnus mollificet ceram, & aliter imprimat sigillum. Tertio quando nec vnum influit in alterum, nec vnum causat dissonem, & alterum formam: sed se habent sicut imperfecta agentia, quorum quodlibet habet de se virtutem agendi sed imperfectam, iuncta autem simul vice vnus perfecti agentis supplet, sicut si duo traheret nauim, quarum neuter per se sufficeret illam trahere.

Sciendum secundo, qd actio potest esse principalis alicuius d. pliciter. Vno modo formaliter. Alio modo virtualiter. Formaliter dicitur esse ali cuius principaliter, quando ab aliquo est producta & elicita per formam in se existentem. Virtualiter autem quando alterum non elicit actionem, nisi quia ab illo habet virtutem talem actionem producendi, tunc nulla actio dicitur esse principaliter illius, a quo alterum habet virtutem agendi, sicut si princeps det iudici auctoritatem condemnandi aliquem ad mortem, si iudex ferat sententiam condemnationis, illa condonatio erit principaliter formaliter iudicis, principaliter aut virtualiter principis.

Sciendum tertio, qd duplex est motus animae nostrae. Vnus a rebus ad animam. Alius ab anima ad res. Primus est secundum qd res extra animam mouet sensum exteriorem, & ille mouet sensus interiores, & illi mouet intellectum, intellectus autem mouet voluntatem. Secundus autem est secundum qd anima sic mora conuertitur ad res, puta aliquid circa res operando. Inter istos motus est differentia in comparatione ad voluntatem. Nam cum in actione qualibet exercitum actus consideretur, & species: scilicet quod potentia agat, & quod totaliter agat, sicut qd voluntas eliciat actionem, & qd illa actio sit velle aut sit nolle: In primo motu intellectus no

Duplex est motus animae nostrae.

Ferr. Sup. Anima. M 2 mouet

Text. 40.

Text. 142.

2. cont. gent. ar. 82. & l. q. 75. ar. 3. tertium & q. 78 ar. 1. quartum.

Intellectus pluribus nominibus nominatur.

Quis sit intellectus dispositus.

Quis sit intellectus ademptus.

4. dialog.

ADDITIO.

CIRCA quartum notabile de identitate intellectus practici & speculatiui, lege D. Thom. p. p. q. 79. quasi per totam, vbi habes, quod cum intellectus pluribus nominibus nominatur, non est necessarium vt quodlibet nomen faciat distinctionem ab eo, nam dicitur intellectus speculatiuus, quia quod apprehendit non ordinat ad opus, practicus vero dicitur, quia quod apprehendit ordinat ad opus: dicitur synde sis, quando habitualiter retinet principia operabilium; dicitur ratio inferior, quando haec inferiora contemplatur, nominatur ratio superior, quando considerat diuina, quae rationi superiori attribuitur sapientia inferiori vero scientia, vocatur mens, quia metitur, quae conueniunt rebus, & quae non, vocatur intelligentia, quando sistit in prima sui operatione, considerando quod quid est rerum; dicitur materialis siue possibilis, aut potentialis, quando est in primo statu, scilicet, quod nullam scientiam habet nec quo ad principia, nec quo ad conclusiones, quia quando iam cognouit principia alicuius scientiae, appellatur a Philosophis intellectus dispositus, quando autem est in actu primo erit in secundo statu, & sic dicitur intellectus in habitu, quando vero est in actu secundo, qui est considerare, sic dicitur intellectus in actu. Acquisitis vero omnibus scientijs diuinis, & humanis, dicitur intellectus adeptus, & tunc erit quando verificabitur de eo dictum Gregor. quid est quod non videat, qui videt omnia videt. de his lege D. Thom. vbi supra, & 2. sentent. distinct. 3. quaestio. 4. artic. 1. & 2. distinct. 24. quaestio. 2. artic. 3. & de verit. quaest. 3. artic. 3. & 2. cont. gent. cap. 74. & li. 3. cap. 44.

Tripliter duo agentia ad vnum effectum possunt concurrere.

mouet voluntatem, nisi quantum ad specificationem actus: mouet. n. voluntatem proponendo ei obiectum suum, vnde dat speciem actui voluntatis. i. determinat actum voluntatis ad hoc, vt fit, p sequitio vel fuga, velle aut noile: quantum autem ad exercitium actus. i. quantum ad hoc qd est age re & clicere volitionem, voluntas supposita volu tate finis mouet seipsam ad ea que sunt ad finem. In secundo autem motu, voluntas mouet omnes alias potentias ad exercitium actus, hoc est ad operandum, voluntatis enim obiectum est bonum siue finis. Vnde sicut ars ad qua pertinet finis, mouet suo imperio artes, qua est eorum qua sunt ad finem, sicut ars gubernatoria nauis imperat naui factiua, ita voluntas imperat omnibus potentijs, ppter finem operantibus.

Sciendum quarto, qd imperare est aliquem ad operandum intimatiua motione ordinare, & hoc significatur per verbum imperatiui modi, vt cu dicitur, fac hoc, cum. n. aliquis imperat alteri, intimat illi quid sit. agendum, & mouet ad operandum, & hoc est ordinare ad operandum intimatiua motio ne.

Tunc ad questionem dicitur primo, qd intellectus & appetitus mouent sicut duo, quorum vnu quodam modo influit in alterum, & dat virtutem illi ad mouendum. Intellectus, n. & voluntas sunt potentia essentialiter subordinata, in talibus autem secunda non mouet nisi in virtute prima, vnde prima non mouente, secunda non mouet.

Dicitur scdo qd intellectus & noie intellectus et phantasia coplectendo, in motu animalis est principalis mouens formaliter & essentialiter. Probatur. Intellectus & appetitus non mouent nisi per imperium, efficiendo motum, sed imperare formaliter & essentialiter est actus intellectus: ergo &c. Probat minor: qd imperare est aliquid ordinare ad operandum per modum cuiusdam intimationis, intima autem est virtutis cognoscitiue & non appetitiua.

Aduertendum tñ, qd licet imperare proprie conueniat tantum hominibus, per quamdam tamen similitudinem dicitur etiam esse in brutis, secundum qd animalia in suis motibus sequuntur iudicium extimatiuae & inclinationem appetitus. Vnde extimatiua mouere partes corporeas, & virtutem executiuam motus dici potest. Nam membra animalis moueri ex apprehensione, & iudicio extimatiuae iudicantis aliquid esse conueniens aut disconueniens sibi occupito, est extimatiua imperare motum in animalibus brutis. Dicitur tertio qd appetitus in motu animalis est principalis mouens virtualiter, hoc est qd intellectus non habet huc actum qui est imperare, nisi in quantum in ipso manet virtus appetitus. Probatur. Imperare motum est mouere ad quandam actum exercitium: sed dictum est qd appetitus siue voluntas est id quod mouet omnes potentias ad exercitium actus: ergo &c. Est ergo talis ordo, qd in anima primum est motus rerum ad animam, quo fit vt qd sit volendum aut agendum, diiudicatur. deinde sequitur motus qui est ab anima ad res, quo motu appetitus mouet intellectum ad imperandum, & tunc intellectus imperat motum corporeis membris, illaque secundum rationis imperium mouentur.

Ad argumenta in oppositum pro quantum sunt contra id quod tertio loco dictum est, respondet. Ad primum quidem dicitur, qd secundum aliam & aliam considerationem intellectus est, vniuersalior appetitu, & appetitus intellectus. Si. n. consideretur voluntas secundum rationem sui obiecti qd est bonum in vniuersali, & intellectus secundum qd est quaedam res & potentia particularis, sic voluntas est vniuersalior intellectu, quia intellectus est quoddam particulare bonum. Si vero consideretur intellectus secundum rationem sui obiecti, quod est verum, & voluntas vt est determinata anime potentia, sic intellectus est vniuersalior voluntate, est. n. quoddam particulare verum. Idem dicitur ex parte obiectorum, quia si consideretur verum sub communi ratione veri, secundum qd est intellectus obiectum, & bonum secundum qd est intellectum verum, sic intellectus est vniuersalior voluntate, e converso vero est considerato obiecto voluntatis quod est bonum in communi, & vero vt est quoddam bonum.

Dicitur secundo qd non est magis indeterminatus intellectus quam voluntas, est. n. indifferens ipsa voluntas quantum est ex se, sicut intellectus. Ad secundum dicitur, qd maior est vera si operatio vnius presupponatur operationi alterius in eodem ordine, non autem si in alio ordine. Modo ad minorem dicitur, qd operatio intellectus presupponitur operationi appetitus in ordine motus, qui est ab rebus ad animam, de quo non est hic ad propositum: non autem presupponitur in ordine motus qui est ab anima ad rem, de quo motu hic intendimus, immo operando voluntas presupponitur operationi intellectus, sicut operando siue influxus causae primae presupponitur operationi causae secundae.

Dicitur secundo qd non est magis indeterminatus intellectus quam voluntas, est. n. indifferens ipsa voluntas quantum est ex se, sicut intellectus.

Ad secundum dicitur, qd maior est vera si operatio vnius presupponatur operationi alterius in eodem ordine, non autem si in alio ordine. Modo ad minorem dicitur, qd operatio intellectus presupponitur operationi appetitus in ordine motus, qui est ab rebus ad animam, de quo non est hic ad propositum: non autem presupponitur in ordine motus qui est ab anima ad rem, de quo motu hic intendimus, immo operando voluntas presupponitur operationi intellectus, sicut operando siue influxus causae primae presupponitur operationi causae secundae.

ADDITIO.

CIRCA tertium dictum huius quaestio, nota quod est appetitus in motu animalis sit principalis mouens &c. hoc intelligendum venit de mouente immediate, quia mouens mediatum est ipsa natura, siquidem ad causandum motum progressiuum, praeipue in anima rationali concurrunt primo natura, secundo intellectus practicus, 3. appetitus, 4. res apprehensa, 5. virtus motiua, quae est distincta a virtute appetitiua. vt docet Ar. 2. de anima. oportet quod inter ista principia sit ordo aliquis, qui ppe qui ordo reperitur etiam in intelligentijs separatis in quibus virtus motiua non distinguitur ab appetitu, & a natura secundum Aue. licet secundum B. Thom. virtus motiua distinguitur a substantia intelligentiarum, sed non ab intellectu & voluntate, tamen semper inter ista reperitur ordo, quia nulla substantia potest esse immediatum principium operationis, vt patet 7. metaph. & quando in aliquo agere concurrunt principium substantiale, & accidentale respectu eiusdem actionis, oportet quod principium substantiale sit principale, & mediatum, principium vero accidentale sit secundarium, & proximum, de quibus lege D. T. p. p. q. 5. ar. 5. & in disputatis in q. de malo q. 16. ar. 1. & 3. sen. d. 15. q. 2. ar. 2. & in opti. 43. c. 5. vbi inuenies virtute motiua animalis esse triplicem, vna p modum dirigentis, secunda per modum imperantis, & tertiam per modum exequentis &c.

Quae occurrunt ad motum animalis.

3. Physico. Com. m. 34

Tex. 34

Triplex virtus motiua animalis.

QVAESTIO XIX.

Vtrum intellectus practicus vniuersalis & appetitus rationalis, qui dicitur voluntas in hominibus, sufficiant ad hominis motum progressiuum.

Scientificum autem non mouet &c. Tex. LP III.

QVAERITVR decimonono. Vtrum intellectus practicus vniuersalis, & appetitus rationalis, qui dicitur voluntas in hominibus, sufficiant ad hominis motum progressiuum. Et videtur quod sic.

Primo. Illa sunt sufficientia ad motum: quibus positus de necessitate ponitur motus. Sed postea intellectus practico & appetitu de necessitate ponitur motus ergo &c. consequentia nota cum maiori. Minor etiam per experientiam patet: experimur enim cum iudicamus aliquid esse faciendum, & illud volumus facere, quod illud facimus.

Secundo. Sicut se habet phantasia & appetitus in animalibus brutis: ita intellectus practicus & voluntas in hominibus, sed bruti sufficienter mouentur a phantasia & appetitu: ergo & homo ab intellectu practico & voluntate.

Intellectus practicus vniuersalis & voluntas non sunt sufficientia principium motus hominis.

Respondeo. Quod intellectus practicus vniuersalis & voluntas non sunt sufficientia principium motus progressiu hominis. Ad cuius evidentiam.

Sciendum primo, quod rerum quae a nobis cognoscuntur: quaedam sunt quae non sunt operabilia, quaedam vero a nobis operabilia sunt: prima dicuntur speculabilia, alia operabilia. Ad cognoscendum speculabilia sunt nobis indita quaedam principia naturaliter nota, quibus intellectus deuenit in cognitionem speculabilium, vnde intellectus ex humilimodi primis principijs speculabilium, deuenit in aliorum cognitionem modo speculatiuo, dicitur speculatiuus intellectus. Ad directionem autem operabilium sunt etiam nobis indita quaedam principia, vt quod bonum est faciendum, malum autem fugiendum, & similia, quibus intellectus iudicat de rebus operabilibus, & intellectus per huiusmodi principia practica iudicans de operabilibus dicitur intellectus practicus.

Sciendum secundo, quod sicut speculabilia habent dupliciter considerari. scilicet in vniuersali, & in particulari: ita & operabilia: & sicut est alia potentia cognoscitiua speculabilium vniuersalium a potentia cognoscitiua singularium, ita & in operabilibus. Vnde virtus cognoscitiua operabilium in vniuersali dicitur intellectus practicus vniuersalis, potentia autem cognoscitiua operabilium in particulari potest dici intellectus practicus particularis, & hoc est virtus cogitativa, cuius est cognoscere tam particularia speculabilia: quae etiam operabilia. Quare ad intellectum practicum vniuersalem pertinet iudicare adulterij esse malum, & non esse faciendum, ad cogitativam autem hoc esse adulterium, & hoc non esse perpetrandum. Si dicitur autem est intellectus practicus vniuersalis, &

particularis, ita est quidam appetitus boni vniuersalis. scilicet voluntas, & quidam rei particularis, scilicet sensitivus appetitus.

Sciendum tertio, vt habetur ex Philosopho in proo. Metaphy. quod omnis actio est alicuius rei singularis, id est omne quod fit per aliquam actionem, per se primo est singularis, non enim generatur homo vniuersalis per se primo, sed hic homo particularis. Similiter cum omnis actio fit propter finem, non est propter finem vniuersalem in praedicando primo & per se, sed propter hunc finem, & est eorum quae sunt ad finem, non vniuersalium, sed particularium. Ex quibus sequitur intellectum & voluntatem comparari ad sensum, & appetitum sensitivum: sicut causa vniuersalis comparatur ad particularem.

Tunc arguitur sic ad conclusionem. Sicut se habet causa vniuersalis creata ad effectus particulares in naturis perfectis, ita intellectus & voluntas ad operationem & motum hominis, quia motus quilibet est circa particulare, & intellectus, & voluntas est causa vniuersalis. Sed causa vniuersalis non potest producere per se effectum particularem in naturis perfectis: caelum enim per se non potest producere hominem: ergo neque voluntas & intellectus possunt per se causare motum. Ratio ergo vniuersalis mouet particularem, & appetitus rationalis appetitum sensitivum: ista autem mora mouent virtutem executiuam, & illa membra, & iste est naturalis ordo, mouent quia appetitus rationalis se habet ad appetitum sensitivum, sicut causa prima ad secundam, & sphaera superior ad inferiorem, vt dicit Philosophus.

Prima autem causa naturaliter mouet secundam, & sphaera superior trahit inferiorem: sed tamen aliquando praeter naturam accidit quod appetitus inferior trahit superiorem, scilicet cum homo mouetur secundum solam apprehensionem sensus, & inclinationem aut passionem appetitus sensitivi, quia tunc voluntas eligit particulare illud, quod secundum sensum bonum iudicatur.

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primum quidem negatur minor. Ad probationem dicitur, qd cum iudicamus aliquid esse faciendum in particulari, & volumus illud, tunc operamur: sed tale iudicium non est actus rationis vniuersalis, sed particularis. Si autem iudicamus aliquid faciendum in vniuersali tantum, qd pertinet ad rationem vniuersalem, non mouemur, vt dictum est.

Tex. 17.

Ad secundum negatur similitudo, maxime in proposito, tum quia sicut in brutis est sensus & appetitus sensitivus, ita est in hominibus, supra quae habent homines intellectum & voluntatem, tum quia sensus & appetitus sensitivus sunt de particularibus, circa quae est motus, intellectus autem & voluntas sunt circa vniuersalia, vt supra dictum est.

ADDITIO.

CIRCA rationem adductam ab Auctore ad probandam conclusionem, animaduerte ipsa Ferr. Sup. Anima M 3 esse

esse fundatam super exemplo Ar. quod appetitus rationalis se habet ad appetitum sensitivum, sicut sphaera superior ad inferiorem, & quia per sphaeram superiorem intelligit Philosophus sphaeram Saturni, quae tribus moribus mouetur. Primo, motu diuino ab ortu in occasum super polos mundi, & hic dicitur motus raptus. Secundo, mouetur ab occasu in ortum, quo omnes planetae mouentur super polos Zodiaci. Tertio, mouetur motu proprio, quo à proprio deferente agitatur. Sic etiam appetitus sensitivus tribus moribus mouetur, primo ab intellectu discurrente, secundo a voluntate sequente deliberationem intellectus, tertio motu proprio.

Alij dicunt, quod isti tres motus, quibus voluntas mouet appetitum sensitivum, sunt actus eliciti voluntatis, actus imperatus internus, & actus imperatus externus, & in istis motibus voluntas semper vincit appetitum sensitivum, quandoquidem appetitus sensitivus obedit rationi, & si quis quereret, si appetitus sensitivus obtemperat rationi, vnde est quod aliqui semper inclinatur ad operandum secundum sensum, aliqui vero ad agendum secundum rationem, alij autem interdum sequuntur vnam viam, interdum alteram.

Astronomi dixerunt, quod hoc nascitur ex domino, quod corpora caelestia habent supra homines, quia effectus agentis ex necessitate sequitur in materia, quando virtus agentis tanta fuerit, quod possit sibi subjicere totam materiam. Sed tota materia inferiorum corporum subijcitur virtuti caelestium corporum tanquam excellentiori: ergo ex necessitate effectus caelestium corporum recipitur in materia corporali, ex qua componuntur homines. Aliqui Theologi volunt, quod hoc provenit ex suggestione bonorum, & malorum angelorum, quandoquidem sicuti Angeli deputantur ad custodiam hominum, ita demones ad impugnationem, sed omnia bona quae faciunt homines, ex suggestione bonorum angelorum procedunt, quia diuina ad homines mediantibus angelis perferruntur: ergo & omnia mala, quae operantur homines, ex suggestione malorum angelorum procedunt.

Sed ambae istae opiniones sunt falsae. prima quidem quia Damasc. ait, quod corpora caelestia nequaquam sunt causa humanorum actuum, & ratio eorum concludit contra illos, qui dicunt intellectum non differre à sensu, hinc canebant, quod talis est voluntas in hominibus, qualem in die inducit pater virorum deorumque. Secunda quoque opinio falsa est, quia vt ait Origenes etiam si diabolus non esset, homines haberent appetitum ciborum, & venerorum, & huiusmodi, circa quae multa inordinatio contingit, nisi per rationem talis appetitus refrenetur, & maxime posita corruptione naturae, refrenare autem & ordinare huiusmodi appetitum subiacet libero arbitrio. Ratio huius opinionis currit quantum ad hoc, quod homo potest per seipsū ruere in peccatum, sed ad ad meritum proficere non potest nisi auxilio diuino, quod homini exhibetur, mediante ministerio Angelorum, & ideo ad omnia bona nostra cooperantur Angeli, non tamen omnia nostra peccata procedunt ex demonum suggestione.

Propterea dicendum est, quod ista diuersitas operandi in hominibus venit ex diuersa assuetudine eorum. Propterea dicendum est, quod ista diuersitas operandi in hominibus venit ex diuersa assuetudine eorum.

quae sunt motus sensitiui appetitus. Pauci vero sunt sapientes, qui huiusmodi passionibus resistant, resistere tamen possunt si voluerint, quandoquidem voluntas non ex necessitate sequitur inclinationem appetitus inferioris: licet enim passionibus quae sunt in irascibili & concupiscibili habeant quandam vim ad inclinandum voluntatem, tamen in potestate voluntatis remanet, qui passiones, vel eas rejicere, de quibus omnibus videre potes D. Tho. p. p. q. 82. ar. 1. & 2. & p. secundae qu. 10. artic. 1. & in disputis in q. de ue. q. 22. artic. 6. & 2. sent. distinct. 7. quaest. 3. artic. 1. & secunda. secundae q. 95. artic. 5. & in quaest. de malo. qu. 16. artic. 7. & Constatum in 2. volum. q. 125. artic. 4. & in quolib. 12. artic. 5. & 6. Metaph. lect. 1. lege Scotum in quolib. q. 7. & Eximium Doctorem Anto. Tromb. in specialia quaest. de hac materia. vide quoque Alex. 12. Metaph. in expo. 5. cont. & Auert. 2. cali. comm. 38. & in 3. c. de subst. orbis Vide Zima. Theor. 6. lege Caiet. in expo. 6. capit. huius lib. & Henr. quolib. 13. q. 6. & Godesfredum quolib. 1. q. 4. & laius agnosces actus appetitus, quomodo aliquis est immanes, aliquis vero transiens, & vnus est ratio alterius. lege quoque auctore lib. 1. cont. gent. in expositione 44. capit. vbi disputat cum Caietan. hic de appetibili, quomodo conuenit ad actum appetitus, & eodem lib. in exp. 74. cap. inuenies quomodo appetibile comparatur ad appetitum. lege adhuc lib. 4. cont. gent. in exp. 19. cap. vbi Auctor disputat, quomodo appetere speciali modo conuenit animalibus &c.

Hae sunt, quae pulcherimis his doctissimi Ferraricis questionibus, tum ad octo Physicae ascultationis, tum ad tres de Anima libros spectantibus, breuiter addere nobis visa sunt, quibus omnibus id vnū postremo annexemus. Nos scilicet hanc provinciam suscepisse, non vt humerum aliquam laudem sine gloriam ex his consequeremur, neque vt praclarissimas has quaestiones tanquam obscuras explicaremus, ac veluti commentaria quaeramus efficere, cum hae quaestiones licet ardua sint, nulla tamen expositione nullisque commentarijs, ob miram quam habent claritatem, indigeant, sed vt potius amicis, qui id nobis imposuerunt, morem gereremus, quibus obreperare malimus, quam mordacem inuidiorum linguam effugere. Non ignoramus enim non defuturos quam plurimos, quorum munus officiumque est potius latrare, quam aliquem laudare, ac potius canino dente homines mordere, quam ab iniurijs illos excusare, qui cum primum fortasse breues has nostras additunculas perlegent, Horatiano illo carmine aduersus nos in surgent, Parturient montes nascetur ridiculus mus: expectabant siquidem a nobis celebre aliquod, ac insigne opus, quos monitis esse volumus, nos non nostrum, sed alterius opus in lucem edere statuisse. Hae enim dignissimae Ferrariensis quaestiones, licet multo iam tempore impressae fuerint, nihilominus à quam plurimis viris considerabantur, tum quia propter admirabilem quam continent doctrinam in maximo semper fuere pretio, tum quia apud perpaucos viros inueniebantur: quibus de causis familiaribus quamplurimi has quaestiones iterum imprimi curauerunt, quas per se sine alterius additis satis erat edere, sed vt occasione ista alijs prodesse possint, iusserunt nobis, vt aliqua ex officina nostra adderemus, quibus celeberrimi huius Auctoris doctrinam vniuersae Thomistarum scholae esse conformem ostenderemus: ideoque sermone dilatare ac grauius quae occurreret dubia sese explicare ab instituto nostro valde alienum visum est, sed satis amicorum voluntati, nec non studio vtilitati fecisse arbitrati sumus si loca auctore quae cuique doctrinae

Pauci homines resistunt passionibus sensitivum.

Excusatio Auctoris Adu.

Carmen Horatij.

Ratio quaeritur iterum impressae sunt.

doctrinae conformes breuiter citaremus. Hoc neque aliud fuit nostrum familiariumque institutum, ex quo quidem proposito mons aliquis, quem fortassis aliqui à nobis expectabant oriri nequaquam poterat, quod si montem aliquem, quemadmodum aliqui faciunt, scandere voluissemus, non deerant nobis pedes, quibus diuino adiuti numine ad illum licet altissimum ascenderemus, sed potius sub obedientiae iugo colla nostra subdentes uoluimus nostrorum amicorum iustitia obtemperare humiliter sub valle commorantes, quam excelsos superbiae montes ascendentes, ex illis deinde decidere, ac in uarios, vt multis contingere solet, incidere errores. Quare nihil esse iudicamus, de quo humanae gloriae cupidi de nobis conueniri possint, omnia enim quibus se illustres, ac famosis ostendere possint, illis relinquimus, potuimus enim & nos vt alij faciunt, vel rerum antiquitates, & iure Romanorum

imperatorum vitas, seu gesta eorundem bellaque plurima historice ac graui stilo describere, extant & quam plurimi in auream D. Thom. sacrae Theologiae summa, nec non in quatuor sententiarum libros, in diuinam philosophiam, & in logicam facultatem nostri non aspernandi labores, nocturnaeque vigiliae, quae si lucem videre curaremur, paucis forte se displicerent, sed humanas has laudes alijs relinquētes, satis visum est nobis per breues has adiciones rudi quadam minime polita uerborū serie, nulla fere de grauissimis, quae hic tanguntur dubijs, propter temporis angustiam facta discussione imprimere, quas vnusquisque propositi nostri institutum considerans, benignoque animo accipiat, Deoq; immortalis, Beatae Virginis, ac Diuo Thomae, ac cuius angelica doctrina omnia fere hauiimus, sempiternas a suaque gratias agat.

Alia opera Auctoris.

DISPUTATIO PULCHERRIMA

REVERENDI PATRIS MAGISTRI

MATTHIAE AQVARI

DE IDEIS.

In qua ostenditur, Aristotelem non aduersari Diuino Platoni.

DOMINVS sit illuminatio mea. In hac quaestione quatuor facia. Primo declarabo titulum. Secundo recitabo varias opiniones Philosophorum, & Theologorum de Ideis. Tertio declarabo, quomodo Plato non discrepat ab Ar. in positione Idearum.

Ordo obseruandus in disputatione.

D. Tho. p. p. q. 1. art. 1.

Li. 83. q. 46.

D. Dionysij de mystica Theologia.

priusquam res produxisset, in suo esse praecognouit se, ac praescripsisse fines, & media, quae postea res erant suo tempore consequuntur. Vltimo dicit. Definientes omnium atque effectrices. Quibus verbis ostendit, quod Ideis omnia cognoscit Deus, & per Ideas omnia producit, quoniam Ideae pertinent ad scientiam & ad efficientiam ipsarum rerum.

Quidam Platoniorum ita definiunt Ideam de mente; Platonis. Idea est forma quadam aeterna, in corporea, à materia separata, & in Dei mente posita. Primo dicitur, quod Idea est forma, scilicet non in haerens, sed exemplaris, nam forma inherens arguit imperfectionem, quae omnium est à Deo releganda. Secundo dicitur, quod est aeterna, vt differat ab his, quae sunt obnoxia generationi, & corruptioni, ne nos intelligeremus in Deo esse aliquid aduentitium. Tertio dicitur incorporata: ne aliquis putaret eam esse educatam de gremio materiae, aut perficere materiam. Quarto dicit, à materia separata, vt daret in tellurere nullum commercium habere cum materia nam licet anima rationalis sit incorporea, non tamen est aliena à materia. Vltimo dicit in mente Dei posita: ne quis arbitrareretur Ideam esse quid fictitium, aut quid humanum, aut aliquid pertinens ad creaturas: haec de Definitione.

Platonici quidam.

Notandum etiam quod haec de causa Plato dicitus est Diuinus, quoniam, vt recitat Eusebius Caesariensis de preparatione euangelica, non totum fuit studium diuinae philosophiae: sed etiam diuinarum scripturarum ex libris Moyses, quos Prolomaeus Rex Aegyptii verti curauit in Punicam linguam. Et etiam nonnulla loquutus est de Ideis, de verbo, & unitate Dei, & infallibilitate, & de animi immortalitate; quae omnia ex Moyses, & ex uaticinijs prophetarum accepit.

Quare Platonis dicitur diuinus.

Notandum.

Notandum etiam, quod disputatio hæc est summe necessaria Logici, Physicis, Metaphysicis, & Theologis. Logici primo, nam Aristot. pri. post. ait, valeat Idea Platoni, monstrata. n. sunt. Quomodo Logici possunt scire Ideas Platoni esse monstrata nisi sciant in quibus discordat Plato ab Aristotele. Philosophi quoque multa interponunt de Ideis, ut patet 2. Physic. pri. cæli, & 1. Ethic. ca. 7. vbi testatur quæstionem illam, de per se bono, esse difficile, sed duobus existentibus amicis, magis pium est veritatem in honore præferre. Theologi quoque primo, sententiarum tractantes de scientia Dei, nullo pacto possunt eam manifestare, nisi contempnentur, quid sint Idea, & quorum sunt. Quid dicat de Metaphysicis qui seise in omnibus 14. libris Metaphysicis, tot & tanta dicunt de Ideis, adeo quasi magna pars Metaph. consumitur in positione Idearum, & precipue in 7. in quo Philosophus à tex. 44. vsque ad 59. aliud sermonem non habuit nisi de Ideis. Nā recitat Philosophus, quod triplici de causa Plato posuit Ideas propter scientiam, propter generationem, & propter existentiam rerum. Occasione igitur horum dictionum, non erit inutile nobis sensus disputatam istam ventilare secundum Logicos, Philosophos, Metaphysicos, & Theologos, & videre in super, num Plato & Aristoteli possint in positione idearum. Hæc de primo.

Quoad secundum, Philosophi, & viri grauissimi, qui de Ideis sermonem habent, in duas partes diuisi sunt. Quidam vt est Alexander Aphrodisiensis, Auerroes, Articus Platonicus, referente Eusebio li. 9. cõtra Philosophos hos c. 3. Cicero lib. quõnũ Aca demicarum, & multi etiam ex latinis pro comperito habent, & tenent Arist. ex multo verbis, sed re ipsa Platoni aduersari in Idearum positione, vt recitat Zimara in Tabulam Auer. verbo Ideas vbi habet in uehendo contra illos, qui contrariam partem affirmant. Per vitam meam nescio, quo modo præclara ingenia hallucinantur in re clarissima: quia procesus quem Arist. habet de Ideis, est de rebus, non de vocibus, immo lucidissimus Themistius habet pri. de Anima in altissimis præsertim Philosophiæ quæstionibus, non æquum est aliud dicere, & aliud sentire, sed inter altissimas Philosophiæ quæstiones in dicandum est esse hanc de Ideis: vnde Porphyrius inquit in prologo prædicabiliũ. Altissimum est hu iusmodi negotium, & maioris egens inquisitionis. Et propterea sicuti inter viros, & leones non est fidum iurandum, nec lupi & oues vnquam vnanimis reddunt, sic nec Plato, & Arist. vnquam possunt vnanimis reddi.

E regione partis secundæ ponitur Ioann. Grammaticus, Eustratius, Ammonius, Simplicius & Boetius ex Latinis in secunda editione libri de interpre tatione, & multi alij viri illustres, vt ait Bessarion Cardinalis: omnes isti tenent Arist. tantummodo verbis dissentire à Platone & nullo pacto re ipsa. Nihilominus adhuc inter istos disconuenientia quædam est, nam Ioannes Grammaticus arbitratrarias Ideas, & formas in hoc mudo sublinari Platoni constituisse, & tot esse species, & formas separatas, quod sunt species sensibiles rerum generabilia, & corruptibilia. Ponit etiam, quod istæ Idæe se paratæ nedum ponuntur, vt habeatur scientia de rebus istis sensibilibus, & propter generationem ipsarum, & existentiam: sed etiam vt gubernent, & regant: vnde omnia bona, & mala, quæ adueniunt homini, dicebat ab Idea hominis proficisci. Excitatur

que aliquando homo à sua Idea, vt prosequatur vtilia, & fugiat mala: quoniam: qualibet Idea habet, p uidentiam de sua specie sed non primo & per se, quæ nobile nõ est gratia ignobilis, primo enim sunt gratia ipsius Dei benedicti, vt ei placeant, & quantum possint efficiantur ei similes, cum ipse Deus sit fons & origo omnis bonitatis. Secundo sunt propter sublinariæ: & istæ Idæe sunt in singularibus ipsius speciei quibus prouident: quia cum sint in loco per operationem non immanentem, sed transeuntem, quoniam: quælibet Idea ibi est vbi operatur: sed in cunctis singularibus speciei operatur: igitur in cõctis singularibus speciei existit.

Sed hæc positio nec Theologica, neque Physica est. Non Theologica, quia Theologi tribuunt Angelum nedum speciei vniciq; sed singulum singulo homini extra vterum matris existentem, iuxta illud, Angelis suis Deus mandauit de te &c. Neq; etiam est Philosophica: vt merito Ioan. Iacobus Pauefius in sua 3. disput. Meth. doctissime impugnat. Quia prouident singularibus: ergo cognoscunt ipsa. Tunc sic, vel sunt intellectus, vel sensus. Non primi, quia intellectus nõ cognoscit singularia 3. de anima. Nõ secundum, quia sensus sunt vires organicae. Modo Idæe sunt sciuntæ ab organo: ergo istæ Idæe nondantur. Præterea, ab immobili & æterno nõ potest fieri aliquid nouum: istæ Idæe sunt immobiles, & æternæ: ergo aliquid nouum non potest ab eis euenire: ergo nõ possunt cauere bona & mala in singularibus. Tertio sic. Nulla forma libera à materia est causa mali, quoniam omnis malitia est relegata à talibus formis: sed istæ Idæe sunt liberæ à materia: ergo nõ possunt aliquid malum causare. Deinde cur videmus probos, doctos, & integerrimos egere & trucidari, ignaros autem & nequissimos affluere & viuere, si istæ Idæe prouidentiam habent de singularibus?

Quidam etiam ex secta Platonicorum constitunt tres ordines Idearum, primus ordo est in mente diuina, secundus in mente Angelica, tertius in anima ronalis. Quia Deus est uirtus infinita, & quicquid est in Deo est ipse Deus. Vnde non solum est sua essentia, sed suu esse: Quoniam quicquid est in aliquo, quod est præter essentiam eius, oportet esse cõtatum uel à principijs essentia, sicut accidit propria consequentia essentiam, ut risibile cõsequitur hominem, & causatur à principijs essentialibus speciei, uel ab aliquo exteriori, sicut calor in aqua causatur ab igne. Si igitur esse ipsius esset aliud à Deo, tunc esset aliquid causatum in deo, quod est falsu, de quo uide D. Th. Et sic Idæe, si sunt in mente diuina, non tamen realiter distinguuntur à diuina mente, sed tantum secundum rõnem. In secundo ordine ponit hæc opinio mentem Angelicam, in qua sunt etiam quædam rationes, siue Idæe, quæ distinguuntur ab essentia ipsius Angeli: unde sunt quid super additum ei. Quia Deus est summa unitas; Angelica mens, quoniam deficit à Deo, deficit etiam ab unitate, ipsius Dei. Ideo accedit ad multitudinem. Et quia si istæ mentes Angelicæ referantur ad inuicem, nõ retinent equalè gradum perfectionis, propterea non intelligunt per æqualem numerum Idearum, imo quanto hæc mens est sublimior, tanto per pau ciore intelligit Ideas, hinc quito proximior Deo existit, tanto magis recedit à multitudinem, & accedit ad unitatè, & ponitur talis proportio inter corporalia & spiritualia. Nam corpora superiora habent suas proprietates congenitas, inferiores uero substant-

Vtilitas hu ius asp.
Tex. 16.
Tex. 92.
Pri. de ani ma fit sermo de Ideis præ cipue. Tex. 32. vbi recitat Alameonis de natura anima.

Opin. eorũ qui dicunt Arist. aduersari Platoni.

Cap. 30.

Opinio illorum, qui tenent Arist. ver bis tantum dissentire à Platone in hac disp.

Deus est ori go omnis bonitatis.

Plalm. 9. Pauefius in 3. disp. tuæ.

Tex. 30.

Opin. qua dicitur Philosophi Plat

P. p. q. 3. art. 4

Si Tho. p. p. q. 55. art. 3. in quo querit si Angeli superiores intelligunt species magis vniversales.

P. p. q. 55. art. 5. Quæ sit anima mundi. 3. disp.

In anima mundi sunt plures Idæe quam in anima nostra.

Tex. 16.

Tex. 52.

Secundum dictũ quod impugnat.

substantiæ: vtputa animæ rationales acquirunt ipsas in dies, & habent plurimas Ideas, quia omnium specierum. Verum quia quidam posuerunt animã mundã, quæ anima mundi est sublimior in anima rationali, propterea pauociore Idæe sunt in anima mundi, quam in rationali anima. Et si quis quærat, quæ: nã sit hæc anima mundi respondet Pauefius narrando duas opiniones Platonicorum. Quidam dixerunt, quod Anima mundi, est quædam intelligentia, quæ afflitit huic terreno orbi, & mundo sublinari, & habet curam de ipso, & de singularibus partibus eius, & est vna numero, & per varias rationes, quas continet in se, est causa omnium sublinarium. Et quia omnia composita siue habeant vitam, siue non, dependent ab hac intelligentia, propterea iusta ratione vocatur anima: nam illa est anima, quæ constituit aliquid in esse, & ei largitur vitam: modo hæc intelligentia constituit mundum hunc sublinarem, & ei largitur vitam & vires, & gubernat ipsum ne aliquid temere in ipso eueniat, idcirco iure anima mudi vocari debet. Alij uero dixerunt, quod anima mudi est mens non orbis sublinaris tãtum, sed totius mundi, ac vniuersi. Et per mundum, ac vniuersum intelligunt globum cõlestem & globum elementarem: Verum quia globus cõlestis est perfectior atque diuiniore, idcirco primo ipsum constituit, secundo diffundit se in alijs partibus, coniungendo deinceps cõlestem cum elementari, producendo in aere aues, in aqua pisces, in terra viuētia, vt stirpes, & animalia.

Et per cõelum tanquam per medium producit quædam alia perfectiora, quædam imperfectiora: anima igitur mundi est, quæ constituit totum vniuersum, & per totum diffundit vitam. Et in hac quoque reperiuntur variæ Idæe & magis multiplicata quam in mente Angelica, minus tamẽ quam in anima rationali. Sed hæc tria stare nõ possunt, ait Pauef. primo quod non sunt collocande Idæe in opifice primo ac in Deo benedicto, & rationes pro hac impugnatione dicit esse illas, quas adduxit contra Simplicium, ad uerfus quem adduxit hanc rationem. Vbiq; est multitudo rationum, ibi nõ est summe simplicitas. Sed Deus est summe simplex, adeo quod quicquid Deo simpliciter reperiri non potest, igitur in Deo optimo nulla erit ratio numerus: ex consequenti nec idearum. Præterea Auer. testatur pr. physicorũ, quod omnis multitudo aut est rerum differentium secundum quantitatem, aut secundum formam. sed multitudo idearum in Deo existens, non est secundum quantitatem, neque secundum formam: differens, igitur nulla multitudo rationum est ponenda in Deo. Tertio, quæcunq; insunt principio diuersitatis, sunt diuersa: ergo quæcunq; sunt principio unitatis sunt vnũ omnibus modis. Sed Deus est summa unitas: igitur in Deo nulla multitudo notionũ & idearum reperitur. Quarto, Arist. testatur 12. diuinorum, quod Deus solum Deum intelligit, & quæ Deus non sunt, non apprehendit. Quoniam facultas cognoscendi quæ absolute perfecta est, nullo modo imperfecti potest, forma non apprehendit viliorem seipsa, propterea quod res intellecta est perfectio potentie iudicantis. Diuina mens est omnino perfecta, & nullo modo potest imperfecti, nullo ergo modo viles formas poterit intelligere. Secundo quod impugnat est, quod isti dicunt Angelicas mentes obtinere rationes sensibilibus, ait quod hoc non est peripatetice dictum, quia quemadmodum diuina mens ea quæ Deus non sunt apprehendere nequit. Ita Angelicæ mentes, quæ ipsi viliora sunt

percipere non possunt, quia imperficerebuntur à cognitione viliũ. Proferunt Philosophi Angelicas mentes cognoscere tantum seipsas, & etiam superiora, quoniam sunt effectus supernarum mentium, & semper superiora relucunt in inferioribus, veluti causa in effectibus, non ergo per Ideas hæc inferiora valent agnoscere. Præterea, omne quod est in aliquo, secundum modum, & naturam illius est in quo reperitur, sed sensibilia sunt in angelicis mentibus: ergo sunt in ipsis secundum modum, & esse ipsarum, modus autem est vt inferiora sint in supremis emittentibus, & nõ per ideas, & notiones. Tertio, Aue. 4. li. Paraph. Metaph. inquit, cum effectus suam causam æquiuocam cognoscit, causa relucet in eo vt ab ipso distincta: sed cum causa æquiuoce cognoscit suu effectum, notio effectus non est separata à notione causæ, quoniam effectus comprehensus in causa eguoca omnibus modis efficitur idem cum sua causa. Propterea mentes angelicæ dicuntur intueri sensibilia: quoniam cognoscunt seipsas, in quibus eminenter sunt sensibilia. Tertium quod impugnat est Tertium de anima mundi, quia dicebant, quod anima mudi per rationes quas de rebus in se habet, largitur singulis partibus mundi formas, & vires, & esse. Arguit quia hoc repugnat Philosopho: quia quod est separatu, & seiunctu à materia, non potest ea quæ materiæ sunt immersa apprehendere, sed anima mundi siue sit intelligentia siue sit prima mens, est seiuncta, & separata à materia: igitur non poterit hæc sensibilia per ideas apprehendere. Sed quamquam hoc tertiu dictum de anima mundi sit falsum, & conteniatur cõ ipso Pauefio, quo ad conclusionem, quia anima de mente Arist. est actus corporis &c. neque intelligit, neque prima mens poterit esse actus corporis, ob id falsum absolute erit à nobis fatendum intelligentiam, seu primam mentem esse animam mundi. Nihilominus rõ quæ adducit Pauefius est falsa, quia quamquam verum sit quod substantia separata non cognoscat sensibilia, accipiendo scientiam à rebus: poterit tamen per congenitas species, & ideas cognoscere, vt dicit Aug. 2. super Gen. ad literam, quod docet, quod cetera quæ infra angelos sunt ita causantur vt prius fiant in cognitione rationalis creature, ac deinde in genere suo. Ratio Pauefij cõcludit, si congregarent scientiam à rebus.

Rationes quoque quas adducit ad impugandum primum dictum, sunt nullius momenti, & prima ratio soluitur à D. Th. in disputatis art. 2. de ideis, ad nonum argumentum, quod illa multitudo idearum in ipso Deo non facit compositionem cum ipso Deo, cum nõ sit aliud ab essentia Dei intellecta, vnde in Deo sunt essentia ipsius Dei intellecta. Ad secundũ quoque dico, quod dictum Auer. tenet in his quæ realiter distinguuntur: modo idæe non sunt distincte realiter neque ab ipso Deo neque inter se. Ad tertium quoque dico, quod idæe sunt vnũ in Deo: sed distinguuntur secundum diuersos respectus ad ideata. Ad quartum dico, quod illæ duæ responsiones quas adducit sunt optime: quarum prima fuit, quod Deus cognoscit se vt primum obiectum, alia à se, vt secundum obiectum. Secunda uero quod Deus cõscie solus agnoscit alia à se, & sic etiam cognoscit mala, & non vt quidam quod Deus non cognoscit mala, docere ausi sunt, hi enim sunt in profundo peccatorũ, & ne Deus puniat ipsos, ideo docet, quod mala nõ cognoscit. Nec valet replicã Pauefij, & aliorũ, quia tunc Deus perficeretur à malis, cõ res intellecta sit perfectio intelligentis: hæc cõcluderet, quando Deus

Auer.

Tertium di de anima mundi, quia dicebant, quod anima mudi per rationes quas de rebus in se habet, largitur singulis partibus mundi formas, & vires, & esse. Arguit quia hoc repugnat Philosopho: quia quod est separatu, & seiunctu à materia, non potest ea quæ materiæ sunt immersa apprehendere, sed anima mundi siue sit intelligentia siue sit prima mens, est seiuncta, & separata à materia: igitur non poterit hæc sensibilia per ideas apprehendere. Sed quamquam hoc tertiu dictum de anima mundi sit falsum, & conteniatur cõ ipso Pauefio, quo ad conclusionem, quia anima de mente Arist. est actus corporis &c. neque intelligit, neque prima mens poterit esse actus corporis, ob id falsum absolute erit à nobis fatendum intelligentiam, seu primam mentem esse animam mundi. Nihilominus rõ quæ adducit Pauefius est falsa, quia quamquam verum sit quod substantia separata non cognoscat sensibilia, accipiendo scientiam à rebus: poterit tamen per congenitas species, & ideas cognoscere, vt dicit Aug. 2. super Gen. ad literam, quod docet, quod cetera quæ infra angelos sunt ita causantur vt prius fiant in cognitione rationalis creature, ac deinde in genere suo. Ratio Pauefij cõcludit, si congregarent scientiam à rebus.

Pauefius. 2. de anima. Tex. 4.

Cõtra Pauefium.

Soluuntur rationes Pauefij.

Cõtra philosophos.

do Deus caperet scientiam à rebus.

Rationes quoque ipsius Paucij contra secundum dictum nullius sunt roboris: nam prima eodè fundamento refellitur, quia mentes Angelicæ non sciunt scientiam à rebus, propterea non imperficiuntur ab eis. Quoniam vñ notat D. Th. p. p. q. 57. ar. 3. ubi querit, Num angeli cognoscant futura, quia ea quæ præsentia sunt habent naturam, per quam assimilantur speciebus, quæ sunt in mente Angeli. Ad secundum dicitur, quod inferiora sunt in superioribus eminenter per substantiam in esse intelligibili natura p species intelligibiles non receptas à rebus, sed congenitas: sic etiam intelligitur dictum Auer. Causa æquiuoca cognoscit effectum per species congenitas, sed non susceptas à rebus, & propterea subdit, quod omnibus modis efficitur vnum non in esse natura, sed in esse intelligibili, & sic patet quomodo male impugnata sunt illa duo dicta ab ipso Paucio. Tertium dictum est falsum, & ratio sua est nulla, vt ex dictis patet.

3. Opinio est Simpliciæ de mente Platonicæ, tum etiam de mente Aristotelis 2. phyl. & tria docet Simplicius de istis ideis. Primum quoniam modo naturalis Philosophus, vult separare formas naturales à materia. Secundum quibus rationibus Plato probat suam opinionem de ideis. Tertium docet Aristotelem non dissentire à Platone.

Quoad primū incipit à definitione ideæ, dicens, quod idea est ratio, & exemplar formarum naturalium existentium in diuina mente, dat exemplum. Est producta forma naturalis, puta anima bouis. Deus habet exemplar ad cuius similitudinem venit in lucem, & hoc exemplar in mente diuina existens dicitur notio, ratio, & exemplar, & idea: & hæc notio & idea non est ipse materia, neque compositus: sed tantummodo ipsius formæ, & ratio est, quia est eorum quibus res existunt: sed formis res existunt: igitur formarum solummodo sunt ideæ, & non ipsius materiæ, quia per materiam potius res non sunt quam sint: similiter neque ipsorum compositorum potest esse idea. Quia cum in compositis non sit aliud nisi materia & forma, vnde dicuntur simul tota, ipsius materia non est idea, sed tantum formæ: igitur compositorum non datur ideæ. Addit vterius, quod diuinus Plato eodem nomine vocat ideam, & id cuius est idea, & ratio est, quia effectus & causa eodè nomine nuncupantur: sed effectus ideæ est forma, & causa etiam formæ, ergo merito eodem nomine est nuncupanda idea, & id cuius est idea, forma existens in materia vocatur forma, idea etiã forma vocatur, quia forma est causa per quam res est, sed per ideam res est: ergo idea dicitur forma. Et hoc docuit Aristoteles in ante prædicamentis eodem nomine vocauit hominem verum & hominem pictum: ita etiã Plato eodè nomine vocat ideam, & id cuius est idea. Et quemadmodum homo viuens & homo pictus dicitur æquiuoce homo, ita idea & id cuius est idea æquiuoce forma dicuntur, & ratio est quia habent varias definitiones, nam alia est definitio formæ in materia existentis, & alia est definitio formæ separata à materia, hinc fit vt forma illa, quæ in Deo existit, nullum interitum patitur, forma quæ existit in materia, subiicitur ortui & interitui, & huius opinionis est Aristoteles. 12. huius ostendit ordinem vniuersi esse in Deo, & in ipso mundo vniuerso: & ideo mundus dicitur ab ornato, & vtrumque ordinem vocat eodem nomine. Poni etiam ibi ordinem in duce, & ordinem in exercitu, & vtrum

que appellat eodem nomine, non igitur alicui alienum esse videatur, in Plato eodem nomine vocat ideam & id cuius est idea. Addit etiam quod & id cuius est idea sunt eiusdem speciei, quia vniuersales inferiores sunt ex materia, & ex participatione forme. Materia est per participationem forme: sed participatio & id quod participatur, sunt eiusdem speciei, vt caliditas quæ est in aqua pronuntiat à caliditate quæ est in igne: forma ergo quæ s. t. in materia, cum sint participationes quædam formarum separatarum, sequitur quod formæ separatae & formæ in materia erunt eiusdem speciei. Et si quis dubitaret, quod formæ quæ sunt hic, non sunt participationes idearum quæ sunt in Deo: quoniam hic in mundo sublunari datur forma quæ est homo, & bos, & leo, & consimiles, sed in Deo non est neque homo neque bos neque leo, à quibus sunt hæc formæ causate: igitur non possunt esse ideæ in Deo de istis. Kelpo det Simplicius negando minorem, & negationis causa est, quia secundum Aristotelem in Deo datur viuens pulchrum, & bonum, mēs, substantia, & similia, & hæc mer collocat in Deo, vt patet in 1. Met. vbi ponit in Deo reperiunt nobilissimam vitam, bonitatem, mentem, & substantiam, & in nobis est voluntas, de qua D. Th. multa docet. Et ita secundum latonem, quæ uenque sunt in hoc mundo, sunt eam in ipso Deo, licet diuertimode: quia in hoc mundo homo includit materiam, & patitur mortem, sed homo in Deo, neque materiam habet, neque ortum, aut interitum, & ex his patet quid sit idea.

Quoad secundum probat Simplicius dari ideam de mente Platonis, & Aristotelis. Si non datur ideæ, tunc erit progressus in infinitum in generatione rerum, quod abhorret Plato & Aristoteles. Secundo Metaphysice necesse est ponere ideam, consequentia probatur, quia omne quod gignitur, à consimili secundum speciem fit: nisi homo hic gignitur: ergo ab alio homine eiusdem speciei fit: & tunc quæro de illo, aut est genitus aut non: si genitus, iterum quæro de illo, & cum non detur progressus in infinitum: sequitur quod hæc formæ, quæ sunt hic, sunt genitæ ab his quæ sunt in opifice. Præterea, oē quæ sunt hic, gignuntur, fit & gignit à eā habente rationem, & similitudinem illius facti & geniti, alioquin res recta ratione non fieret. Tunc quæro: hæc ratio, & similitudo, quæ est nisi exemplar & idea existens in opifice omnium? Præterea Aristoteles 8. de Physico. auditu probat, quod ea quæ per petuo & continuo mouentur, sunt causa immobilis illius motionis, quæ nunquam deficit, sed quæ in hoc mundo sublunari reperiuntur, perpetuo, & continuo mouentur, licet non secundum quamlibet speciem motus: ergo hæc omnia habent causam immobilem, & indefinitam, quæ causa non est nisi exemplar & ratio, & idea in primo rerum opifice existens. Præterea, in opifice rerum omnium præsentium imagines, & similitudines eorum, quæ sunt: sed Deus est artifex omnium rerum: ergo in ipso Deo sunt imagines, ac similitudines, & idea omnium. Præterea Aristoteles. secundum Physicæ. æquiparat naturam ipsi arti dicens, quemadmodum ars dicitur ad id quod est ex arte, & ad id quod est artificialia, ita natura, & ad id quod est secundum naturam, & ad id quod est naturale: sed ars quæcunque operatur, per quasdam rationes, & similitudines operatur: ergo & natura quæ operatur, per similitudines quasdam effingit: ergo & illa causa quæ est superior natura & arte, adhuc per similitudines operatur: hæc causa non est nisi Deus, igitur in Deo sunt similitudines omnium

Idea, & id cuius est idea sunt eiusdem speciei.

Dubium motum à triplici solutione.

Tex. 45.

p. p. q. 19. articulo 1.

2. Metaphysice. Tex. 6.

Tex. 35.

Tex. 13.

Tex. 5.

An non impugnetur opinio Platonis de ideis sed vulgaris opinio.

Formarum tres sunt gradus.

Opinio Io. Grammatici.

nam rerum. Præterea, omnis substantia determinata, & genita habet aliquid principium ingenitum, & immobile, sed tale principium in materia esse nequit. Quia quod est in materia, est participatio & affectio illius: neque potest esse in natura. Quia omne, quod est in natura, est in materia. Ita dixit Philosophus, secundum Physicæ. in subiecto est natura se per, neque est in anima, quia tale est separabile & per se mobile, & habet quandam dupliciter, cum moueat, & moueatur, & sic non erit magis principium, quā à principio: ergo oportet tale principium esse immobile, ingenitum, & solum efficiens omnium, & singulorum, quæ omnia, & singula producit per proprias, discretas, & immobiles formas, quæ dicitur ipsæ ideæ. Præterea si in Deo non essent exemplaria & rationes omnium eorum quæ sunt: tunc Deus non esset omnium causa, quod est falsum, consequentia probatur. Quia ab vno inquantum vnum varia proficiunt nequeunt. Igitur si à prima omnium causa tanta diuersitas fluit, signum est, quod in ea est multitudo rationum: quæ causæ, & ideæ sunt omnium rerum.

Quoad tertium in duobus Simplicius conciliat Platonem cum Aristotele. primo quod quando Aristoteles impugnat opinionem de ideis, non impugnat propriam sententiam de ideis: sed quandam vulgarem opinionem, quæ dicebat, quod ideæ essent in concavo orbis lunæ: vel sententiam vulgarem, & plebeam de ideis erant, quæ formæ materiales non absolutæ, & spoliata à materia præexistant in mente opificis: & quemadmodum hic sunt formæ cum modo subsistentiæ, ita etiam erant formæ subsistentes, & hæc dicebantur ideæ, & non simulacra, & exemplaria eorum quæ sunt hic: & dicebant ea quæ sunt hic, & ea quæ ibi sunt, habere quædam idéitatem. Quæ sententia est falsissima. Sed sententia Platonis est, quod quæ admodum in edificatore alia est ratio parietis, & alia ipsius recti: ita in Deo alia est ratio quæ producit hominem, & alia quæ producit leonem, & hanc non impugnat Aristoteles. Secundo ait Simplicius, quod Plato & Aristoteles possunt conciliari in hoc, quod quando Aristoteles impugnat Platonem, impugnat secundum illam opinionem, quæ aiebat compositorum esse ideas, & recte impugnat: quoniam formæ, cum tres habeant gradus. Primus est, secundum quem vocatur ideæ, quo pacto in nulla materia sunt comprehensæ: sed sunt formæ & puræ quidditates. Secundus gradus est, secundum quem forma vocatur natura, prout comprehenditur in materia vniuersali. Tertius, secundum quem forma comprehenditur in particulari, & sic formæ à summis vsque ad ima procedunt. Et quia primus gradus formæ nullam materiam comprehendit, est enim subtilissimus, & habet esse in opifice, & nuncupatur gradus formarum, quæ sunt ideæ & sic Aristoteles cedit etiam formas separatas formas ideas, quo pacto in nulla materia sunt comprehensæ: sed sunt formæ & puræ quidditates. Secundus gradus concernit materiam communem, tertius vero materiam particularem. Hos ergo reprobauit Aristoteles: afferunt formas secundæ & tertij gradus esse paratas, nam quæ sunt comprehensæ in materia, ab ea seipsum nequeunt: sed formæ secundæ, & tertij gradus sunt comprehensæ in materia, igitur ab ea separari non possunt & hæc essent in opifice omnium, & hæc est opinio Simplicij 2. Phyl. tex. 20. latet autem quæ ideæ faciunt &c.

Ioannes Grammaticus 2. Phyl. partim consentit cum Simplicio, partim dissentit, consentit in hoc, quod

constituit in mente diuinā ideam omnium, quorum est effector & cognitor, quia omnis cognitio, & efficiētia est per similitudinem, sed est effector & cognitor omnium formarum, igitur omnium formarum habet ideam. Dissentit à Simplicio, quia non solum formarum, sed etiam compositorum singularium, atque materiam primam ponit ideam: & ratio sua est quia omnium, quæ gignuntur sunt ideæ, sed singularia gignuntur: igitur singularium dantur ideæ. Probat minor, quia singularium est ortus atque interitus. Præterea Deus habet rationes omnium eorum, quæ cognoscit, sed Deus perfecte cognoscit singularia & materiam primam: ergo omnium istorum habet ideam penes se.

Sed queritur, an idea sit idé subiecto & ratione cum ipso Deo, vel distincta à Deo, & respondet aliqui, quod ipsæ ideæ spectant ad essentiam & substantiam ipsius Dei, sicuti animal rationale pertinet ad substantiam hominis. Quæ positio stare non potest: nam sequeretur, quod in Deo esset compositio, sicuti animal & rationale faciunt hominem compositum. Præterea alij dixerunt, quod ideæ non sunt de essentia Dei; sed sunt quedam accidentia aduentitia & superaddita ipsi Deo, & hi etiam incidunt in profundiorē foueam, quia sequeretur, quod Deus esset compositus ex substantia & accidentibus, quod est absurdum, dum in Philosophia, sed etiam in Theologia, vt patet per D. Thom. tum etiam quia secundum Philosophos mentes separata non subiiciuntur accidentibus, multo minus suprema mens. Alij etiam asserunt, quod ideæ non sunt aliud nisi diuina essentia, & hæc est opinio D. Thom. qui ait, quod idea non nominat diuinam essentiam, inquantum est essentia, sed inquantum est similitudo, vel ratio huius, vel illius: vnde secundum quod sunt plures rationes intellectus ex vna essentia, secundum hoc sunt plures ideæ, vnde ideæ non sunt distinctæ à diuina essentia, nisi ratione rerum, quæ referuntur ad ipsam, vnde id quod est idea, est vnum numero, & simplicissimum, sed merito rerum, quæ referuntur, & intelliguntur non est quid vnum, sed multiplex. Sed si quis dubitando diceret, Ideæ sunt rationes incommutabiles atque æternæ, sed res quæ referuntur non sunt incommutabiles & æternæ: ergo merito & beneficio rerum quæ referuntur, non est multitudo idearum collocanda. Sed soluitur hæc dubitatio, quia res quæ referuntur ad substantiam Dei, & prout intelliguntur, sunt æternæ, quia ab eterno Deus omnia cognouit, vnde prout sunt obiecta & intellectus à diuina substantia, sunt æternæ, sed res secundum esse suum non sunt æternæ, sed temporales. Siquis etiam querat, Sint ne omnium ideæ, puta malorum, & priuationum, si omnium quæ Deus cognoscit, sunt ideæ: ergo cum cognoscat mala, & priuationes, malorum, & priuationum erunt ideæ. Respondet hæc positio, quod malum cognoscitur per ideam boni, & priuatio cognoscitur per ideam habitus, & sic per se nec malorum, nec priuationum est idea. Si etiam querat, an accidentia sunt ideæ, respondet hæc positio affirmatiue, & ratio est, quod illorum est idea in mente opificis, quorum ipse summus opifex est cognitor, & effector: igitur omnium accidentium est cognitor, & effector: igitur omnium accidentium est in ipso Deo idea. vnde quatenus Deus representat accidentia, etiam Deus ipse habet ideam ipsorum. Aliqui ve ideæ eorum quæ se habent secundum prius & posterius. Et quia bene sunt secundum prius & posterius, & multa

ci de ideis 2. Phyl. Tex. 10.

Dubitatio de ideis identificantur cum ipso Deo.

p. p. q. 3. per totam, & præcipue art. 2. ad primū argumentum. Id quod est idea est vnum numero, respectu vero ideæ, & alia multiplex.

An sint ideæ ergo cum cognoscat mala, & priuationes, malorum.

An accidentia sunt ideæ.

Num sint ideæ eorum quæ se habent secundum prius & posterius, & multa

An idea sit formæ vel materiæ. Ie. Ge. Cae. p. p. q. 1. ar. 3. in resp. ad 3. & D. Tho. ibi & in q. 3. de ver. rit. 5. & 1. figure. dist. 36. ar. vltim.

Tex. 43.

* & multa alia se habent secundum prius & posterius: igitur istorum nullo pacto sunt constitutendae ideae: & ratio istorum est, quia ideae sunt institutae à Platone vt existant rationes producendi: sed accidentia, & ignota producuntur ad productionem specierum: propterea ipsorum accidentium non sunt ideae constitutendae. Sed hæc ratio de facili soluitur ab his qd afferunt contrarium patrem: quia ideae nedom sunt institutae vt sint rationes producendi, sed etiã vt sint rationes cognoscendi: licet accidentiũ & generum non sint ponendae ideae, prout habent officium producendi: sunt tamen ponendae, prout habent officium representandi.

Quo modo generũ sunt ponendae ideae.

Opinio Ari. Postquam recitauimus opinionem Platoniorũ de ideis, & quomodo conciliant ipsam Platonem cum Arist. nunc videndum est quid sentiat Alexander Aphrodisiensis, Auerroes, Actonicus Platonicus, & Cicero. Hi enim asserunt, qd sicut non est fidum iusiurandum inter viros, & leones, & sicuti lupi & oves nunquam sunt vnanimis, ita nec Arist. & Plato. Hi. n. volunt qd in doctrina peripatetica secundum documenta Arist. tres sint ordines rerum cognoscendum, supremus, intermedius, & infimus: in supremo est diuina mens, in ipso intermedio angelica mens, in infimo est humana, & qd in nullo istorum graduum sunt collocandae ideae, non in primo, quia nulla multitudo neq; secundum rem, neq; secundum rationem est collumae in summe simplici, sed diuina mens est summa simplex: igitur in diuina mente secundum Aristot. nulla est multitudo idearum. Tum etiam quia peripatetici docent, Deũ tantum Deũ percipere: ergo frustra ponuntur ideae vt rationes agnoscendi. Tum etiam quia diuersitas rerum non est experenda à primo opifice, sed à causa secunda, cum primus opifex non sit causa existentiã in rebus: idcirco nec sunt necessariae ideae vt rationes producendi, nec vt rationes intelligendi: ergo nullo pacto sunt necessariae ideae. In gradu intermedio non sunt collocandae ideae, & hoc loquendo respectu inferiorum, quia si mentes Angelicæ habeant ideas, vel ipsae essent rationes intelligendi, vel producendi, sed neutro modo sunt ponendae respectu inferiorum, igitur nullo pacto sunt collocandae ideae in mentibus Angelicis. Probatur minor, qd nõ vt rationes intelligendi, quia nulla mens, quæ cum diuino animali consortium habet, sensibilia apprehendit, sed Angelicæ mentes habent consortium cum diuino animali: igitur mentes angelicæ ideae non habent, vt rationes cognoscendi. Quod etiam non debeat poni, vt rationes producendi, probatur, quia in causis à quibus nulla est varietas in effectis, non sunt collocandae ideae, vt rationes producendi, sed Angelicæ mentes sunt causae, à quibus nulla est varietas in effectis: cum omnis varietas, & diuersitas est experenda à causa secunda & proxima, sequitur ergo qd in mentibus Angelicis neq; vt rationes producendi neq; cognoscendi collocandae sint. Sed secundum Arist. habent ideas respectu superiorũ, & istae ideae non sunt accidentia, quia tunc essent cõpositae ex substantia aliena & propria, sed sunt ipsarum essentiarum intelligentiarum distinctae solummodo secundum rationem, & istae ideae erunt tantummodo vt rationes intelligendi, non autem producendi, & probatur sic. Angelicæ mentes agnoscunt superiora, & illa nõ producuntur: igitur habent ideas respectu superiorũ vt rationes cognoscendi, nõ autem

Tres sunt ordines rerum cognoscendi secundum Arist.

Num in intelligentijs sunt ideae respectu inferiorum.

Num diuinae mentes habent ideas respectu superiorum.

producendi. Sunt. n. inferiores intelligentiæ effectus supernarum, & vt sic cognoscendo se, agnoscunt superiora, & sunt ideae illarum.

Circa tertium gradũ qui est humana mens, sunt diuini peripatetici. Quidam ponunt ideas in mente humana, quæ ideae dicuntur species intelligibiles, siue rationes intelligendi, & hoc non solum respectu intellectus possibilis, sed etiam respectu potentis setiendi, quæ est in animali caduco. Nam species istae sunt duobus modis. Vno modo quæ representant sensibilia vniuersaliter, & hæc sunt in intellectu possibili, quaedam sunt quæ representant sensibilia vniuersaliter, & istæ sunt in potentia setiendi. Qui dam vero negat, quia tria tantum sunt in anima, potentia, habitus & actus, sed species intelligibilis nullo istorum est: igitur &c. Non enim species est potentia, quia species est in actu non habitus, quia habitus fit ex frequentatis actibus, secundo Poste. nõ actus quia species intelligitur potentia: ergo nõ potest esse actus, cum actus eliciatur à potentia perfecta per speciem, non est passio aut discursus. Quia vel corruptiua passio, & hoc non, vel perfectiua, & hoc etiam nõ, quia talis est intelligere & nõ species, & sic isti secundi negant omnino ideas in humana mente. Et si quis querat à ponentibus species vnde causantur, & originantur istae species: adhuc diuini sunt Peripatetici circa hoc. Quidam enim tenent, qd causantur in facultate cognoscendi ab externis sensibilibus, & hoc modo pñicitur ipsa facultas cognoscendi. Quidam autem dicunt, qd sunt cõgenitae cum ipsa anima, & quæ causantur ab externis sensibilibus potius sunt quædam passionis, quæ excitant vim cognoscendi, quam species de nouo genitae, & istae species, congenitae ad duo deseruiunt ad cognitionem, & ad productionem ipsarum rerum. Ad cognitionem, quia omnis cognitio fit per similitudinem, quæ similitudo est species, siue idea. Ad productionem, nõ quicquid producitur ab animali vt animal est, per cognitionem producitur, si cuti calor calorem producit, & artifex artificiat. Species quæ sunt in intellectu possibili representant res vniuersaliter. Quidam afferunt qd causantur à phãtasmibus beneficio intellectus agētis. Quidã vero, qd sunt congenitae intellectui possibili, & solummodo sunt distinctae ab eo secundum rationem: & ad duo sunt etiam viles istae species, ad cognitionem rerum sensibiliũ, quomodo intellectus dicitur contemplatiuus & theoreticus, sunt viles etiam ad productionem rerum, & hoc modo intellectus dicitur practicus; quia cognoscit factibilia. Et si quis quereret, Nonne humana mens cognoscit etiam supercelestes mentes, quia habet ideas mentium supra celestium? Respondent isti, qd humana mens cum sit effectus celestium mentium, quatenus se cognoscit in nostris aut cognoscit illas, & hoc pacto dicitur idea illarum: quæ idea non est distincta realiter ab ipsa humana mente, sed tantum secundum rationem, & ex his patet, quomodo dantur ideae, & quomodo non in doctrina Arist. sed an hæc vera sint videbimus opinionem Theologorum circa hoc.

D. Tho. p. q. 88. art. 7. Auicenas li. de anima cuius meminit D. Thom. p. q. 79. artic. 6.

Theophilus Theoph. lo. Bacco. 1. sen. q. 2. prolog. Eru. quol. 5. q. 24.

Olimpiodo rüs in tracta tu de reãta philosoph. Di ceareus Gra cus de modo intelligendi.

An respectu supra celestium sunt istae ideas.

Quomodo liqua res imitatur animam.

Quot mores agens operatur propter finem.

Forma artis artificis dicitur exemplar.

Ap. de diuini.

Cur Plato diuini ideas.

lemeritus egauit ideas.

Quia finem ap. de peccato. ex. 3.

& figura formæ cupri. Tertio dicitur forma illud, ad quod aliquid formatur: & hæc dicitur forma exemplaris, ad cuius similitudinem aliquid constituitur, sicut imago Herculis est forma, ad cuius similitudinem pictor producit aliquid exemplatum: cum ergo forma dicatur à qua, & secundum quam, & ad quam, idea est forma tertio modo sumpta. Addunt etiam, qd aliquid potest imitari aliquam formam dupliciter. Primo per se, & ex intentione agentis, sicut pictura ad hoc fit à pictore, vt imitetur aliquem cuius figura depingitur. Secundo, aliquid imitatur, aliquam formam per accidens, & præter intentionem agentis, & à casu, vt frequenter accidit in pictoribus facientibus imaginem alicuius, de quo non intèdūt, propterea forma exemplaris non dicitur idea illius, quod imitatur per accidens: sed illius, quod imitatur per se, quia ly ad, importat ordinem ad finem. Adhuc Theologi, qd agens dupliciter dicitur operari propter finem: vno modo determinando sibi finem, & hoc modo operatur agens à proposito: alio modo agens operari dicitur propter finem sibi institutum ab alio superiori agente, & sic feruus agit propter finem institutum sibi à superiori, puta domino fuo: sic etiam sagitta tendit ad scopum determinatũ sibi à sagitante, & etiam natura tendit ad finem institutum sibi ab agente per intellectũ. Quia opus naturæ supponit opus intellectus: hinc dicitur qd opus naturæ est opus intelligentiæ non errantis. Quando ergo fit aliquid ad imitationem alterius per agens, quod non determinat sibi finem, tunc forma imitata non habet rationem exemplaris, & ideam: vnde forma hominis generantis non dicitur idea hominis generati, sed solum illa forma est idea, quæ est respectu agentis quod determinat sibi finem, & quia illa forma potest esse in agente, & extra agentem: vnde forma artis in artifice dicitur exemplar, & idea artificis, forma etiam quæ est extra artificem, ad cuius imitationem artifex aliquid facit, dicitur quoque exemplar, & idea artificis. Ex his colligitur modo Theologi diffinitionem ipsius ideae. Idea est forma, quam aliquid imitatur ex intentione agentis: determinat & præstituentis sibi finem: & quia finis dei non est alius à Deo, sed ipsemet Deus, propterea ideæ non sunt extra Deum, sed ipsemet Deus: & hoc pulcherime innuit doctissimus princeps Theologorum Dion. quando dicebat exemplaria rerum dicimus esse rationes substantificas, singulariter existentes, quas Theologia prædefinitiones vocat, & diuinas, & bonas voluntates prædeterminatas, & effectiuas rerum existentium, secundum quas super substantialis essentia omnia prædefiniuit, & produxit. Ex quibus de facili deducere possumus, qui sunt illi, qui ponunt ideas: qui sunt illi qui eas negant. Quicumque ponunt Deum esse primam causam entium agentem per intellectum, & præstituentem sibi finem non distinctum à sehi ponunt ideas esse in mente diuina. Et quia hoc agnoscit Plato, idcirco ipse fuit primus, qui posuit ideas. Epicurei, & Democritus, qui posuerunt omnia casu euenire, negarunt ideas. Empedocles qui dixit omnia ex necessitate naturæ produci, vt habetur secundo Phy. negauit ideas. Si ergo Arist. ponit mundum productũ fuisset à casu, quod non est dicendum, vt patet. 8. Ph. vel si ponamus de mente eius Deum agere de necessitate naturæ: quod neque fatendum est, quia Deus est nobilissimum agens, vt patet quinto Metaphysicis. Ex istis principijs lumenda est opinio Arist. an neget, vel concedat ideas: si Deus agit de necessitate natu

ra, non dantur ideae in doctrina eius, si agit à proposito, dantur ideae.

Et ita ponitur conclusio de mente Theologorum, qd necessarium est ponere ideas in diuina mente: probatur primo de mente Augustini: qui 15. de ciuitate Dei dicit. Qui negat ideas, infidelis est, quia negat filium esse: ergo ideae sunt necessariae. Secundo sic: omne agens per intellectum, est non ignorans quid agit: ergo apud ipsum rationes rerum, quæ ideæ dicuntur sunt. Tertio habetur Phys. 2. qd hæc tres causæ formales, finalis, & efficiens incidit in vnã. Sed Deus est causa efficiens, & finalis rerum: ergo est causa formalis exemplaris, quia non potest esse forma, quæ est pars rei. Quarto effectus particularis non producit à causa vniuersali, nisi causa illa sit propria: sed omnes particulares effectus sunt à deo, qd est causa omnium: ergo oportet, qd sint à Deo, secundum quod est causa propria, vel vniuersali: sed hoc esse nõ potest nisi per rationes rerum proprias in ipso existentes: ergo oportet rationes rerum: hoc est ideas in ipso existente. Quinto si duplex est modus cognoscendi res per essentiam rerum, & similitudinem, sed Deus non cognoscit res per earum essentiam, quia sic cognoscitur solum illas, quæ sunt in cognoscente per sui essentiam: ergo cum scientia de rebus habeatur: relinquuntur, qd sciãt eas per similitudinem. Sexto, Speculum non ducit in cognitionem aliorum nisi eorum similitudines in eo reflecteant, sed essentia Dei est speculũ dicens in cognitionem omnium creaturarum, vt ait Gregorius: Quid est, quod non videant, qui vidènt omnia videntur ergo in eo sunt similitudines omnium rerum. Septimo, Diuinus Boetius ait: loquar ad Deum. Tu cuncta supremo Ducis ab exemplo, pulchrum pulcherrimus ipse. Mũdum mente gerens, ex quibus verbis elicitur, quod Deus habet exemplum ipsius mundi, & omnium quæ sunt in mundo, & hoc est idea. Octauo, D. Augustinus ait, piget me dixisse duos esse mundos, sensibile, & intelligibile, non quia hoc verum sit, sed quia hoc dixi tanquam ex me: tuamen à Philosophis dictum sit. Et quia modus iste loquendi non est consuetus in sacra scriptura, licet in Philosophia, in qua ponitur mundus iste elementaris, de quo Arist. primo Meteororum ait: Necessè est hunc mundum inferiorum rationibus superioribus contiguum esse, vt inde omnis virtus gubernetur: ponitur, & mundus celestis, & intellectualis, & hic dicitur idea aliorum mundorum, est ergo necesse ponere ideas in ipso Deo. Nono, D. Augustinus etiã ait, quod filius est ars patris plena omnium rationum videntur: sed illae rationes dictum est, qd non sunt aliud nisi ideae, igitur dantur ideae in ipso Deo. Decimo: hoc etiam corroboratur ex sacris literis, nam scribitur Ioã. 1. Quod factum est, in ipso vita erat, quæ verba exponens Augustinus ait: omnes creaturæ sunt in mente diuina, sicut archa in mente artificis, sed archa in mente artificis est per suam similitudinem, & ideam: igitur omnium rerum ideæ sunt in ipso Deo.

Conclusio Theologorum. Text. 27.

Duplex est modus cognoscendi res.

Dialog.

de conclusio. Philo.

de trinitate cap. 8.

Primo 22p.

An Deus habeat ideas existentium tantum.

do sicut est, eorum quae sunt, vel erunt, vel fuerunt. Quia ad ea, quae sunt, vel erunt, vel fuerunt, producenda, terminatur ex proposito diuine voluntatis, non autem ad ea, quae nec sunt, nec erunt, nec fuerunt. Et sic huiusmodi habet quoddam modo ideas inde terminatas; quia si Deus habet cognitionem etiam illorum, quae nunquam erunt secundum Theologos, nam vocat ea quae non sunt, tanquam ea, quae sunt, & omnium quorum est cognitor, habet ideas: sequitur necessario, quod habeat ideas non entium. Secundo, causa non dependet ab effectu: sed idea est causa effecti rerum: ergo non dependet ab esse rei aliquo modo; potest igitur esse et de his, quae nec fuerunt, nec erunt, nec sunt. Et si quis diceret: ergo nihil habet idea, nisi quod habet esse determinatum. Ad hoc dicit Theologus, quod licet quod nec est, nec fuit, nec erit, non habeat esse determinatum in se, habet tamen esse determinatum in scientia Dei. Sed instaret etiam aliquis, quia illud habet esse determinatum, quod distinguitur ab alio: sed omnia prout sunt in Deo, sunt vnum, & indistincta ab inuicem: ergo nec etiam in Deo habet esse determinatum. Sed hic decipitur, non distinctio quando de eo, quod reperitur in Deo, & de eo, quod reperitur in cognitione Dei. Deus omnia distincte cognoscit: vnde malum, & peccata non sunt in deo, sed sunt in cognitione, & scientia Dei: propterea aliquid est distinctum in scientia Dei, non tamen in essentia ipsius Dei. Et sic patet, quod ponitur idea ad mentem Theologorum.

De pluralitate idearum secundum Theologos dico, quod ipsi tenent in Deo plures ideas reperiri, & tria docent, circa hoc. Primo, quod sunt plures. Secundo, quod sunt plures. Tertio, quod non repugnant diuinae simplicitati. Quoad primum suadet sic. Cognoscens, & produces ordinem totius alicuius habet rationes omnium partium, ex quibus constituitur totum illud. Quae propositio declaratur in aedificatore cognoscente ordinem domus, quem oportet, ut habeat distincte rationes partium domus, puta tecti, parietis, pauiementi, & ceterarum partium, & dux alicuius exercitus volens habere perfectam, & exactam cognitionem de ordine exercitus, necesse est, ut habeat rationes illarum partium, ex quibus integratur exercitus: sed Deus Optimus Maximus habet exactam, & perfectam cognitionem totius ordinis vniuersi: ergo habet rationes omnium partium, ex quibus integratur ipsum vniuersum, sed plures sunt partes vniuersi, igitur plures sunt ideae: minor patet 12. Metaph. ubi habet Philosophus, quod finis proprius intentus ipsius vniuersi ad Deo est ordo, qui est bonum intrinsecum vniuersi. Primo etiam de generatione Arist. ait, quod idem in quantum idem, & secundum idem apertum natum est semper facere idem: sed Deus facit diuersa, ergo non secundum eandem rationem, sed secundum diuersas rationes, quibus res producuntur, & sic sequitur quod habet diuersas ideas. Tertio hoc etiam assererat D. Augustinus, dicens omnia esse condita ad Deo ratione quadam; vnde non ea ratio ne est conditus homo, quae equus, hoc enim est absurdum existimari; sed singula propriis rationibus sunt creata, & sic plures dantur ideae. Quarto, quod etiam in quadam Epistola ad Nebridium aiebat

Aug. quod sicut inconueniens est dicere, quod eadem sit ratio anguli & quadrati, ita inconueniens est dicere quod eadem sit ratio in Deo hominis, & huius hominis: ergo plures rationes ideales sunt in Deo. Quin to: hinc Boetius vocat ideas nomine mundi, & D. Quid est ars: Aug. nomine artis importat quaedam pluralitatem

est enim collectio preceptorum tendentium ad vnum finem. Similiter mundus dicit collectionem omnium creaturarum; ex quibus manifestum esse poterit dari plures ideas. Sexto: hinc D. Paulus dicebat. Fide credimus aptata esse secula verbo Dei, ut ex inuisibilibus visibilia fierent, vnde pluraliter dicit inuisibilia, quibus intelligit species ideales. Ex hoc excluditur opinio Auicennae tenentis Deum vtique agere per intellectum, & non ex necessitate, propterea ponebat Deum habere ideam primi creati tantum: quia posuit, quod Deus intelligendo se produxit tantum primam intelligentiam in qua differerebat esse, & essentia, & sic de necessitate in hac secunda intelligentia erat compositio actus & potentia; vnde hęc prima intelligentia intelligendo primam causam producebat secundam intelligentiam. Quatenus vero intelligebat se, vt erat potentiam habens, producebat orbem celestem, quem mouebat. In quantum intelligebat se secundum illud, quod habebat de actu, producebat animam orbis, & sic progrediendo processit pluralitas rerum ab vno primo principio, & secundu hanc opinionem in Deo esset vna idea primi creati communis toti enti, sed proprie ideae singulorum essent in causis secundis. Hanc quoque opinionem tribuit D. Dionysius cuidam Clemeti Philosopho, qui posuit principaliora entia esse exemplaria inferiorum, quod posito stare non potest, tum propter rationes superiores adductas, tunc etiam, quia sequitur, quod omnia alia praeter primam intelligentiam essent casualia, & per accidens respectu Dei, quod est absurdum: probatur consequentia. Quia quando intentio alicuius agentis fertur ad vnum tantum, quicquid sequitur praeter illud, est casuale, & per accidens, vt si quis intenderet facere alicum triangulum, si ad hunc sequitur magnitudo vel paritas, hoc esset praeter intentionem agentis triangulum, & si natura intenderet generare solum animal, praeter intentionem eius esset homo, aut equus. Ita etiam si intentio Dei est producere tantum primam intelligentiam; ergo productio aliarum creaturarum est per accidens in ordine ad primam causam, & in ordine ad secundam causam esset per se, & tamen totum oppositum videtur, quia casualia & fortuita sunt respectu secundae causae, non autem primae. Hinc Auerr. quoq. 12. Metaph. inuehit contra istam opinionem, quod in separatis non est prouentus, & consequitio, sed tantum causa, & causatum, vt intellectum est causa in telligentis: haec de primo.

Quo ad secundum, quid est modus pluralitatis idearum in Deo. Pro cuius notitia sciendum est, quod forma intellectus est duplex. Altera, quae est simplex actus intelligendi, & hęc est similitudo rei in intellectu in ipso intelligente, vt species hominis existens in meo intellectu. Altera est forma intellectus, quae dicitur terminus actus in telligendi, sicut artifex intelligendo excogitat formam domus, illa forma excogitata non est id, quod artifex intelligit, sed id, quod intelligit: si ergo intellectus artificis produceret aliquod artificiatum ad similitudinem ipsius; tantum ipse intellectus artificis esset idea, non vt intellectus, sed prout esset quoddam intellectum, & si illud artificiatum perfecte imitaretur illum intellectum, tunc intellectus haberet idem sui ipsius, prout esset quoddam intellectum, & imitatum ab illo artificiatum; si vero illud artificiatum non perfecte imitaretur illum intellectum, tunc intellectus haberet ideam sui ipsius, prout esset quoddam intellectum, & imitatum ab illo artificiatum: si vero illud artificiatum non

11. Cap. ad Hebr.

Reprehenditur Auicennas.

D. Dionysius, qui dicit de Clē. Phil.

Comm. 16.

Forma intellectus est duplex.

Idea est id quod intelligitur.

non perfecte imitaretur illum intellectum, tunc intellectus haberet ideam illius artificiatum, prout de fecit ad principali exemplari secundum quandam proportionem determinatam. Sic etiam diuinus intellectus omnia producit ad suam similitudinem; vnde substantia Dei est idea omnium, non prout substantia, & essentia est, sed prout est similitudo, & vt est intellectus ad Deo, creatura non perfecte imitatur diuinam essentiam. Hinc essentia non accipitur absolute ab intellectu diuino, vt idea rerum, sed cum proportione creaturę sciendae ad ipsam diuinam essentiam, secundum quod ipsa creatura deficit ab ea, vel imitatur eam. Et quia diuersae res diuersimode imitantur ipsam secundum diuersos modos, & proprietates distinctas ab inuicem; ideo diuina essentia, intellectus diuersis proportionibus rerum ad eam est idea cuiuslibet rei, & quia sunt diuersae proportionum, necesse est plures esse ideas, adeo quod diuersitas inuenitur ex parte diuersarum proportionum creaturarum ad ipsam, & vnitates ex parte diuinae essentiae: ita quod illud, quod multiplicatur in Deo, est id quod, non id quo, quia non sunt multae sapientiae in Deo, nec multae artes, sed sunt multae ideae. Quoniam cum perfecte Deus agnoscat essentiam suam, cognoscit eam omnibus modis, quibus est cognoscibilis ab ipso, & participabilis a creaturis. Quae creaturę varijs modis ipsam diuinam essentiam imitantur: propterea variae ideae sunt ponendae. Et licet id quod primo, & per se intelligitur ad Deo, sit vnum numero, id quod secundario intelligitur ad Deo, potest compati multitudinem, & potest esse distinctio rationis inter istas ideas, prout faciunt diuersa cognita, vnde punctus alio modo cognitus est, vt principium, & alio modo vt finis. Ita etiam essentia Dei, vt est participabilis ab intelligentia, est vnum cognitum, vt autem est participabilis, & imitabilis a celestibus aliud cognitum, & vt est participabilis & imitabilis ab homine, est aliud & sic de alijs creaturis. Et sic patet modus pluralitatis idearum in ipso Deo: haec de secundo.

Quo ad tertium quod multitudo idearum non repugnat diuinae simplicitati ostenditur, quia hoc est illud quod terret omnes Philosophos, quandoquidem quicquid ei attribuitur, debet ei nobilissimo modo attribui; sed Deus est principium rerum, ergo debet poni in eo omne illud, quod ad nobilitatem principij pertinet in summo, sed vnitates est sic: quia omnis virtus plus est vnitatis, quam multiplicata, vt docet Author libro de causis: sic in Deo debet esse summa vnitates, & non solum esse vnus re tantum sed etiam ratione, cum magis dicatur vnum quod est vnum re & ratione simul, quia id quod est re tantum vnum, & non ratione. Adde etiam, quod Arist. 5. Metaph. aiebat, quod omnino est vnum, quod non potest separari neque intellectu, neque tempore, neque loco, neque ratione, & maxime in substantia. Si ergo Deus est maxime vnus, quia est maxime ens, non potest separari ratione. Et sequeretur etiam esse in Deo quandam inaequalitatem: quia vna idea continebit esse tantum, alia esse, viuere, & sentire, alia esse, viuere, sentire, & intelligere, & quia cum ideas sint formae plures: ergo plures primae formae, & plures primae agentes contra Arist. 2. Metaph. Sed haec omnia sunt nullius momenti: quia diuinae simplicitati non repugnat multiplicatio idearum, cum habeant vt obiectum, & terminus intellectio nis, non autem vt principium quo Deus intelligit.

Cap. de vno.

Tex. 17.

Quia si multiplicarentur rationes, quibus Deus intelligit, vtique sequeretur compositio in Deo: quia istae rationes secundum suas proprias rationes intelligenti di essent distinctae: sed modo non est sic, quoniam multae ideae sunt rationes intellectae, vt quod, non dispartae, sed in vno numero communicantes, & hoc vnum numero est essentia: vnde ideae non significant absolutum tantum, nec respectiuum tantum, sed vtrumque absolutum, quod est essentia, puta esse imitabile a creatura. Sicuti omnia illa nomina, quae significant absolutum relatione, vt Dominus, Saluator, Gubernator, &c. Sic, non quaelibet distinctio repugnat simplicitati, nam distinctio rerum absolutarum repugnat Deo, non autem distinctio relationum. Similiter distinctio rationis, quae reducitur ad distinctionem rei repugnat diuinae simplicitati, vt distinctio Sortes, & Sortes sedens: sed non distinctio rationis, quae reducitur ad vnitatem rei, quae diuersimode est intelligibilis. Ad dictum Aristotel. quinto Metaphysico, dico non esse ad propositum, quoniam ibi per rationem intelligit definitionem, sed in Deo non sunt plures rationes quasi definitiones, sed plures rationes, id est, ideae intellectae. Nec etiam sequitur, quod ideae sint inaequales ex hoc, quod vna perfectius representat rem vnam quam aliam, sed bene sequitur quod ideae sunt inaequales. Nec etiam sequitur non dari vnam primam formam, ad quam omnia reducatur. Quia haec prima forma est diuina essentia secundum se considerata, ex cuius consideratione diuinus intellectus adinuenit diuersos modos imitationis ipsius, in quibus consistit pluralitas idearum, & haec de tertio: sequitur videre: quomodo secundum Theologos conciliatur Aristoteles cum Platone.

Posuimus diuersas opiniones de Ideis, nec non conciliationem Aristotelis cum Platone secundum Simplicium, nunc superesse ostendere, quomodo potest Aristotel. conciliari cum Platone etiam secundum Theologos, & ad hoc videndum oportet statuere quaedam fundamenta. Quorum primum est, quod multotiens Plato, & Aristotel. vbi sunt Rhetoricis, & Poeticis sermonibus, qui non sunt suscipiendi, vt verba sonat, sed secundum mysticam intelligentiam, & hoc non est dandum vitio, sed summe laudandum, quia res difficiles non possunt nisi isto modo declarari. Hinc reperitur aliquando Platone statuisse ideas in mente diuina, aliquando in verbo, aliquando in concauo lunae, aliquando in cerebro Dei, vnde Aristot. 3. de Anima laudauit Platone ponentem animam locum esse specierum, non totam sed intellectiuam, neque actus, sed potentia, quo in loco dubitat Auer. quia male videtur, quod in diffinitione intellectus posset poni locus, idcirco haec definitio potius dicenda est Rethorica quam Physica, cui difficultati respondet Auerr. quod in Arist. laudat vrentem sermonem Rethorico. Licet vti figmentis ad veranda secretata Philosophis.

Ferr. Sup. Anima. N 2 sunt

Romanoru 4. cap.

Enseb. libro de prepara. idea sic distincta est p perua substantia, causa, & principium, vt singularia talia sunt, qualis est ipia.

Tex. 52.

Tex. 51.

Lib. 83. 4. 46.

Aug. ad Nebridium.

Quid est ars.

Idea non sunt rationes quibus Deus intelligit.

Idea quid significet an absolutum vel respectiuum.

Quo datur inaequalitas idearum.

Aristot. non contradicit Platoni de Ideis secundum Theologos.

Tex. 6.

Ar. laudat vrentem sermonem Rethorico.

Tex. 14. Tex. 50.

Licet vti figmentis ad veranda secretata Philosophis.

funt aliquando sermonibus Rhetoricis, & figmentis poetarum ad velanda secreta Philosophiæ, & hoc acceperunt a Chaldeis, & hi acceperunt à Pythagora, qui docuit discipulos suos silere tatum, & præceptore audire, quia non minoris virtutis est reticere quam scire. Et Pythagoras suscepit ex Pherecide præceptore suo, qui neque fuit primus inventor, sed emerfit hic modus Philosophandi ex vetustiffimis Hebreis: qui secreta legis Mosayce non scriptura, sed ore communicabant posteris, hac ratione omnibus essent manifesta, vnde hæc notitia Cabala est appellata: quæ idem est, quod receptio, quia ore non scripto recipitur. Hoc quoque modo Philosophandi vsus est Christus Saluator noster. Qui loquens discipulis suis aiebat: vobis datum est non se mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, vt videntes non videant, & intelligentes non intelligant: propterea subdebat. Nolite Sanctum dare canibus, Et Paulus, sapientiam loquimur inter perfectos, &c. Sicuti Hebrei, Pythagoras, & suus Magister, & Christus Saluator noster, & omnes ferè Poetæ ænigmaticè loquuti sunt, ita Ari. & Plato. Et hoc non debemus habere pro inconuenienti: quia ad occultanda secreta Philosophiæ factum est, vnde in Thimeo aiebat Plato. Creator omnium primo creauit Angelos manu, deinde creauit alia mortalia, & ipse manfit in quiete, & sine labore. Quod dictum est illud, quod nos habemus libro Genes. Quando Deus creauit hominem ad imaginem suam, & postea requieuit ab omni opere, quod patrarat, &c. Secundo est notandum, quod idææ habent triplex esse, scilicet virtuale, formale, & participatum. Exemplum, caliditas reperitur in cælo virtualiter, in igne autè formaliter, & in aqua calefacta participatiuè, sic idææ sunt virtualiter in ipso Deo, qui vnico inuinitur se, & alia intuetur, qui quidem intuitus si non dirigitur ad opus, spectabit ad speculatiuam scientiam Dei, si verò dirigitur ad opus, spectabit ad practicam. Præterea Plato ad duo posuit necessarias ideas, ad speculatiuam cognitionem, & hoc est quando diuinus intuitus in nuda contemplatione Dei est: & ad generationem rerum, quando ille intuitus dirigitur ad opus, & hoc est ideas habere esse in mente diuina secundum esse virtuale, non quod sint impressæ sicuti sigillum in cera, vel imago in tabula, hoc quoque voluit intelligere Aristotel. primo cæli, à primo quidem ente deriuatum est esse, his clarius, his obscurius, & hoc primum ens est imitabile ab omnibus creatis. Quod Aristotel. docuit secundo de Anima, naturalissimum est omnibus viuentibus generare tale quale ipsum est: & primo Physic. ait, Existente quodam diuino optimo & appetibili, & aliud quidem contrarium esse ipsi dicimus: aliud autem aptum natum esse appetere, & desiderare ipsum secundum naturam. Aliud esse formale habet idææ in verbo diuino, siue in partu, & filio Dei, per diuinum verbum Plato non intelligit, sicuti Christiana pietas, & religio consistit verbum Dei non natura, sed sola proprietate personali distinctum: sed intelligit primam creaturam quam Aristot. primam intelligentiam docet, & nos primum Angelum: nam ab vno solum vnum processit. Quia si essent duo, vel essent æquè perfecta, vel differet numero, vel specie: non primo quia subtracta vnitrate variatur species: & sic vnum est perfectius altero. Non secundo, quia tunc haberent materiam; sequitur ergo quod primo vnum tantum verbum sit productum, quod natura, & persona est distinctum à Deo. De

Quid est scientia Cabala.

Matth. 7.

1. cor. cap. 2.

Plato i Thimeo.

Cap. 3.

Idea habet triplex esse.

Tex. 100.

Tex. 24.

Tex. 81.

Legè D. Th. p. p. q. 32. art.

quo verbo loquens Diuinus Plato ait, multa esse pulchra, & bona, quæ licet inter se distincta sint, in vno tamen continentur atque vniantur. Et hoc dicitur illud verbum, & vnica illa idea continens omnes alias, & dicitur mundus idealis, filius, partus, & proles Dei. Et in hoc verbo dicuntur reperiri idææ secundum esse formale, vt caliditas in igne. Vnde loquens Plato de illo primo Deo patre omnium aiebat. O dii deorum quorum opifex idem paterque ego: &c. Aristot. 1. 2. Metaphysic. in fine sumens ab Homero dicebat. Entia nolunt malè disponi, vnus ergo princeps, à quo sunt alij principes, quos intelligentias motrices calorū vocat. Tertium esse, quod habent idææ, dicitur participatum. Nam pater Deorum de mente Platonis est simplicissimus, nullam compositionem habens, à quo productum est verbum illud, in quo oportet, vt sit aliqua cõpositio, nõ enim ea potit simplicitate, qua primus opifex gaudet. Nã si ab idæis virtualibus emerferit idææ formales in verbo, & ab illis idæis, quæ sunt in diuino verbo emerferunt alia idææ in intelligentijs, in anima humana, & in materia prima licet hęc non retineant neque nomen neque rationem idearum, cum nõ habeat ratione formæ exẽplaris, sed potius exẽplari & producti, unde ista idææ habent esse perfectius in verbo, cum in eo sint, formaliter, quam in intelligentijs in quibus habet esse participatum: ut caliditas perfectior est in igne, quã in ferro ignito, & in intelligentijs habet perfectius esse, quã in anima humana, imperfectissimum esse quod habet, est in materia prima, in qua sunt in potentia; quam materiam magnum, & parum vocauit Plato, magnum scilicet in potentia, & parum in actu: quia habet actum entitatum, vt aliqui imaginati sunt, in materia particulari habent esse contractum ad hic, & nunc, & solo sensu & non mente percipiuntur: vnde Plato aiebat. In idæis illis superioribus est vera scientia, in nobis ex his quæ in materia existunt rudis quedã opinio generatur. Tertio notandum, quod idææ ad duo sunt necessaria, ad scientiam, & ad causalitatem rerum producendarum. Ad scientiam primo, quia in Deo idem est intelligens, intellectus, & intellectus, & cuncta in se distinctè cognoscit, & omne intelligens, vt aliud dictum est, continet idolum rei faciendæ: si ergo cuncta intelligere debet, oportet ut omnium similitudinem apud se habeat, quæ dicuntur idææ virtualiter, de quibus aiebat Plato in Thimeo duos esse mundos, alterum intelligibilem, alterum sensibilem, & sensibilem esse exemplatum ab intelligibili, & idealis: & per mundum idealè cognoscit Deus mundum sensibilem. Ecce quomodo idææ faciunt ad scientiam dei. Faciunt etiam ad efficientiam rerum: quia omnes ferè Philosophi tenent Deum non occiat, sed semper intelligere: quia nobilissimo agenti est attribuenda nobilissima operatio: sed intelligere est nobilissima operatio, idcirco nobilissimo modo est Deo attribuenda: verum, quia intelligendo Deus producit res ad extra, necesse est ut intelligat se imitabilem à rebus istis productis: nam si secus, imperfectè se ipsum intueretur, & agnosceret Et sic pertinent idææ ad scientiam practicam, & et ad speculatiuam. Præterea Philosophus 3. de anima dicebat, quod intellectus practicus sine differet à speculatiuo, & 2. Meta. postea aiebat, quod finis speculatiui est veritas, finis practici est operatio. Aliqua vero cognitio practica dicitur ex ordine ad opus, quod contingit dupliciter, quæque in actu, quæ ad aliud quod opus actu ordinat, sicut artifex percepta for

Lib. de reprobica.

In Thimeo vide D. Th. p. p. q. 30. art. 5. ad secundum.

Quid sit materia secundum Platonem.

In Thimeo

Duplex mundus intelligibilis, & sensibilis.

Tex. 40. Tex. 3.

ma proponit illam inducere in materiam, & tunc est actu practica cognitio, & forma cognitionis. Quandoque vero est ordinabilis cognitio ad actum non tamen actu ordinatur, sicut cum artifex excogitat formam artificij, & fit per modum operandi non tamen operari intendit, tunc illa est practica habitus, vel virtute, non tamen actu. Quando vero cognitio nullo modo est ordinabilis ad actum, tunc se per est speculatiua. His omnibus modis reperitur cognitio in Deo, & sic etiam reperitur idææ: quia Deus perfectius cognoscit creaturas, quam artifex artificiat, sed artifex creatus per formas quibus operatur habet speculatiuam cognitionem de operibus ergo multo fortius Deus. Præterea, cognitio speculatiua est quæ considerat principia, causas, & passiones rerum: sed Deus cognoscit omnia, quæ cognoscit possit de rebus ipsis: ergo idææ in ipso Deo spectant non solum ad speculatiuam, sed etiam ad practicam cognitionem. Vltimus: cognitio practica non se extendit nisi ad faciendæ: Deos per ideas non solum scit faciendæ, sed præsentia futura, & præterita: ergo idææ in Deo pertinent ad practicam, & speculatiuam cognitionem. Hinc conciliantur dicta Platonis. Quando dicit, idææ sunt in mente diuina, per hoc voluit intelligere ideas pertinere ad speculatiuam cognitionem: Quando dicit, quod sunt in concavitate lunæ, voluit intelligere, prout spectabant ad practicam cognitionem in actu. Quando dicit, quod sunt in cerebro Dei, intelligit cognitionem practicam in habitu. Vel conciliatur sic, quod vnum dictum est clarum, & perspicuum, aliud vero ænigmaticum & obscurum. Sequitur videre opinionem Aristotelis declaratum secundum Theologos.

Hic videndū est, quid sentiat Arist. de ipsi idæis, & pro intellectu suæ opinionis est notandum, quod Pythagoras cum esset interrogatus, an esset sapiens, respondit se non esse sapientem, sed Philosophum. Quod quidem dictum pulcherrime habetur apud Platonem in libro de pulchro, vbi Sociates interrogat Phædrum: sapientem quidem, & Phædrus, magnum esse mihi videtur: quia hoc soli Deo conuenit: at Philosophum dicere concinnius fuerit: vnde patet non dari scientiam simpliciter apud nos, sed hoc conuenit soli Deo secundum Platonem, & hoc etiam dico secundum Aristot. Nam primo Poete, diffiniens ipsum scire dixit, Scire autem opinamur, vnde quodque simpliciter, sed nõ sophisticatedi modo: quod est secundum accidens, cum causam arbitramur cognoscere, propter quam res est, quoniam illius est causa, & non contingit aliter se habere. Quam diffinitionem si diligenter consideremus, patet secundum Aristot. non dari scientiam simpliciter. Nam primo dicit, quod scire est cū causam cognoscimus & non vna tantum causa cognoscenda est; quia tunc non esset scientia simpliciter, sed tatum in genere, ergo oportet vt causæ multæ cognoscantur. Quia semper oportet conclusiones resolueri in principia proxima, & illa proxima principia in prima principio illius scientiæ; nec etiam sufficit cognoscere conclusionem simpliciter, vt principia vnus sciat, quia nec hoc esset scire simpliciter, sed in genere tantum; oportet ergo, vt deueniamus ad principia metaphysicalia, & resolueri ipsa in primum principium, quod est prima causa efficiens, & finalis omnium rerum, in qua relucet idææ secundum esse virtuale, vt dictum est. Idcirco exactissima cognitio, quæ de rebus haberi potest, est, quando cognoscimus conclusiones per causas proximas, & altissimas primas, si verum est,

Quotuplex cognitio in Deo reperitur.

Conciliatur diuersa dicta Platonis.

Opinio Arist. de ideis secundum Theologos.

Esse sapiens conuenit solo Deo.

Tex. 5.

Scientia simpliciter est chusione per oēs causas.

quod dixit Philosophus 2. Metaphysic. res sicuti se habent ad esse, ita & ad cognosci, & omnia entia habent esse per primam causam; ergo nisi ipsa sciat, nihil perfectè sciri potest. Modo prima causa non potest à nobis quiddam intelligi, vt alias ostendimus. Secunda conditio est ipsius scire, quoniam illius 2. Metaphysic. est causa: debet ergo causa simpliciter non naturalis aut Mathematica, siue Metaphysica; sed debet esse causa, quæ producit rem quantum ad totum suum esse. Modo causæ naturales cum agant per motum, in agendo semper præsupponunt aliquid, & non producant totam rem, sed tantum educunt formam de materia: ergo hæc causa est Deus, quæ sola tota rem producit. Tertia conditio, scire esse quod causa est in non contingit aliter se habere, debet enim esse immutabilis. mutabilis omnino illa causa, omnes alias causæ ab ea sunt mutabiles, & habent esse veribile, sola prima causa est immutabilis. Stabilisque manens ad cuncta moueri. Sed diceret quis, ergo tu negas scientiam simpliciter ad mentem Arist.

Respondeo, quod concedo dari scientiam simpliciter alicuius conclusionis, quæ scitur per causas proprias, & principia propria in aliqua facultate. Quia datur demonstratio simpliciter Physica, simpliciter Mathematica, & simpliciter Metaphysica in generibus istis, vt dixit Auerr. 2. Metaphysic. demonstrationes Mathematicæ sunt in primo gradu certitudinis, sed hæc scientiæ, quæ habetur per istas demonstrationes non est absolutè, & simpliciter libera. Quia hæc est diuina possessio, & non humana, & solo Deo hæc habet hunc honorem vt dixit Simondes: quia habet vsum idearum, nos vero sumus veluti noctuæ non valentes intueri lumen solis, propterea absolutè & simpliciter scientia non datur. Secundo est notandum, vt ait Eusebius Cæsariensis libro de preparatione Euangelica, quod post mortem Platonis plures successerunt: qui nouis opinionibus suam replerunt academiæ. Nam ipse diuinus Plato verissimam, & sanctissimam Philosophiæ edocuit in vita. Post mortem surrexerunt quidam eius discipuli, inter quos fuit Speusippus eius nepos natus ex sore sua. & Xenocrates, & multi alij qui susceperunt vices docendi, & isti multa dixerunt, quæ Plato nec imaginatus est: vnde Simplicius secundo Physic. ait Aristotelem impugnasse vulgares, & plebeas opiniones putantes in mente opificis esse formas cum materia, sicuti sunt hic, hoc autem imponere Platoni est irrationabile fati. Tertio est notandum, quod vniuersale multipliciter accipi potest. Vno modo pro vniuersali in essendo; & hoc duplex, vel vt causa effectiua, vel vt causa formalis, non inherens, sed exemplaris, vt Deus. Vniuersale in prædicando est illud, quod existit in multis, & dicitur de multis, vt animal. Vniuersalia in causando, scilicet effectiue sunt, vt intelligentia, de quibus Aristot. in Prologo Metaphysico. vbi ait ferè difficillima sunt vniuersalia ad cognoscendum. Potest etiam distinguere de vniuersali, vt ait Ammonius in præfatione prædicabilium, & Eustratus secundo Ethico. & D. Thom. in tractatu de Angelis, & Alexander in septimo Metaphysico. quod vniuersale quoddam dicitur ante multa, vt idææ, & intelligentiæ, aliud est post multa, vt illud, quod est separatim, & abstrahitum ab anima, de quo Aristotel. primo de anima aiebat, animal vniuersale aut nihil est, aut posterius est. Aliud vniuersale dicitur in multis, vt natura ipsa in qua conueniunt singularia, puta animal, homo, & ideo Simplicius quoque secundo de

Tex. 3.

Disput. 3.

Comm. 16.

Didum Simondes.

Quomodo datur scientia secundum Aristot.

Speusippus nepos Plat.

Tex. 19. Opinio Plat.

Generis fuit plebeæ. Vniuersale multiplex.

Legè D. Th. p. p. q. 55. artic. 3.

Tex. 8.

Tex. 60.

Tex. 6.

Tex. 19. cap. de enun- tiatione. Tex. 7. Tey. 18.

Tex. 78. & 79.

Tex. 15.

Deus est for- ma, exempla- ris.

Tex. 24.

Tex. 50.

Tex. 19.

Tex. 14.

Anima declarans dictum Ari. sensus est singularis, & scientia est vniuersalis distinguens de vniuersali ait, quod aliud est vniuersale, quod residet in anima, de quo scientia est, & hoc vniuersale sunt ideæ, que à supremis illis ideis originantur, de quo Ar. 1. p. aiebat. Principia cognoscimus, in quantum terminos cognoscimus, per terminos si Arist. per Arist. inter pretari velimus, debemus intelligere ideæ, & quidditates, vt docuit ipse 2. phys. patet hoc aut si quis te- tauerit dicere terminos, definitiones, seu quidditates, & ideæ. Aliud est vniuersale, quod dicitur de multis sicuti animal, & homo &c. de quo Philosophus primo Periher. & 7. Metaph. & hoc residet in rebus. Patet igitur quomodo dantur ideæ de mente Arist. & diffidium inter ipsum, & Platonem prius est in verbis quam in sensu, nam secundo Physicor. vbi loquens de quatuor causis, & potissime de formali, inquit, alio modo species, & exemplum, hæc autem ratio est ipsius quod quid erat esse &c. Si data est mihi auctoritas interpretandi Arist. dico, quod hac ratione dixit Philosophus formam, specie, & exemplar: quæ aliquæ sunt formæ inhærentes & constituentes re in esse, aliæ sunt formæ exēplares, quæ in supremo illo artifice reudent. Præterea 8. Phys. nonne Arist. declarauit primum motorem esse æternū, & absolutū ab omni materia? declarauit etiā, quod hoc principium non solum est primus motor, sed est tāquam forma, & finis, quod Auer. etiam idē fatetur in Commen. quod Deus non solum est agens, sed etiam forma, certum est, quod non loquitur de forma inherente: quia satis imperfecta est, cum sit pars: ergo loquitur de forma exemplari. Quid autē aliud est forma exemplaris nisi idea de mente Aristotel. Præterea eodem lib. 8. Physico. ait, nihil inordinatum est eorum, quæ à natura, & secundum naturam sunt, natura est causa ordinationis. Queritur modo quid intelligimus per naturam, aut formam, non materiam, quia est inordinatissima, & indeterminata: ergo formam, & tūc quæro, aut formam, quæ est pars rei, aut formam exemplarem. Non primā, quia ipsa est imperfecta, cum sit pars; igitur forma exemplaris est Deus optimus, qui est forma absolutissima & simplicissima: hæc forma exēplaris est idea omnium: quæ est vna ex parte sui, sed est multiplex ex parte rerū. Præterea hoc idē aiebat Phil. 3. cæli vbi hēt causa ordinis in sensibilibus est natura. Itē secundo de generatione, vbi querit Philosophus quomodo nutriantur arbores, & planta, habet hæc verba, forma & species in terminis eorum: & licet per terminos intelligant Latini corpora cælestia: que suo motu & lumine sunt causa generationis, & corruptionis: tamen Arist. per terminos intelligit quidditatem definitionem, & ideæ, vt patet 2. Phys. vbi impugnat vulgarē ac plebeam suam de ideis, ait: sequeretur, definitiones naturales abstractiores esse Mathematicis: & probans consequentiam hæc ait, patet autem hoc, si quis vtriusque tentauerit dicere terminos, id est definitiones, seu ideæ. Præterea 12. Metaph. phys. volens agere de forma per comparationem ad substantiā, posita illa diuisione de substantiā, quæ est in materia, formā, & compositum, inquit reperiuntur quædam formas, quæ inueniunt non possunt sine materia, vt domus, & formæ artificiales omnes, que cum accidentia sint, neque existere sine subiecto. Sic dicendum est de forma domus, nisi velimus loqui de domo, quæ est in anima artificis, nā illa sine materia est, non tamen sine subiecto: vnde subdit, si que formæ sunt præter substantiam compositam,

hoc verum erit in substantijs naturalibus. Hinc laudauit Platonem. Quapropter non male Plato ait, quia species sunt quæcunque natura. Si quidem sunt species, & sunt alia horum, vt ignis, caro, caput &c. Præterea scribit etiam Philosopho. 12. li. Metaph. de duplici bono vniuersi, & etiam ipsius exercitibus, bonū exercitus est ordo vniuersi, qui reperitur in rectore vniuersi, huius autem ordo existens in rectore, quid est aliud nisi mundus idealis, quem ponit Plato? Non igitur discrepat Aristotel. à Platone nisi in verbis in positione idearum. Item eodem libro nonne ait Philosophus Deum mouere, & non moueri & in mouendo mouet, sicut appetibile & intelligibile? hæc enim sola mouent non mota: vnde Aristotel. loquens de orbitibus, probat orbis dupliciter moueri ab intelligentijs, scilicet, vt agens, & vt finis: vnde forma balnei, si non esset in materia, tunc moueretur, vt agens, & vt finis, & sic motores orbium sunt agentes, & vt fines. Auerroes etiam tertio de Anima ait hæc verba formalia: vniuersalia sunt neque generabilia neque corruptibilia, & sunt existentia extra mentem, & est sermo verus; sed quæ sunt ista vniuersalia existentia extra mentem nisi ideæ quas Plato ponit in mente diuina, quas Aristotel. non negat sed amplectitur & docet: non ergo aduersatur Aristotele. Platoni in hac disputatione. Vt igitur absoluat quæsitum hoc iuxta ritum ac ordinem, quo fuerat propositum, descendendum est ad id, quod quarto loco promissimus, solve re nempe argumenta omnia, quæ in diuersis partibus Philosophiæ sunt adducta ab Aristotele aduersus Platonem. Et primo adduco argumentum illud quod fecerat Philosophus. 7. Metaph. vbi querit quid sit idea de mente cū eo cuius est quidditas & dissoluit hæc dubitationem dicens, in entibus per se sunt idem, non autem in aggregatis per accidens: vnde in homine idem est quidditas, & id cuius est, cum sit quoddam ens per se, sed in homine albo differt, hoc scilicet arguit Arist. quod si homo, qui est quoddam ens per se, haberet ideam separatam & quidditatem, sequeretur quod neque in ente per se quidditas esset idē cum eo cuius est. Præterea: illa idea separata ratione etiam est quoddam ens per se: ergo habebit aliam ideam, & illa aliam, & sic dabitur progressus in infinitum, quod est absurdū, vt patet 2. Metaph. Hoc argumentum soluitur ex fundamento Simplicij tenentis Arist. impugnasse opinionem vulgarem Platoniorum tenentium ideæ esse eiusdem rationis cum ideatis, & non opinionē Platonis tenentis in Thimeo ideæ differre ab ideatis, vt perpetuum à corruptibili, quod etiam Arist. docuit 10. Metaph. physico corruptibile, & incorruptibile differre plusquam genere. Secundo. Arist. facit aliud argumentum in eodem textu, si quod quid est hominis esset separatam ab homine, & ipsius boni à bono, & entis ab ente, tunc homo non esset homo nec bonum esset bonum, nec ens esset ens, neque haberetur scientia de istis: deducitur consequentia, quia vnumquodque scitur, & est ens per se quid dicitatem: modo quidditas hominis est separata ab homine secundum Platonem, quidditas boni à bono &c. sequitur oppositum eius quod Plato dixit, ideæ facere ad scientiā, & ad productionem rerū. Pro solutione huius argumenti, noto primo quomodo ideæ faciunt ad esse rerum, & dico quod hoc modo faciunt ad esse rerum, quatenus sunt cause formales, non quidem inhærentes, sed exēplares, & istæ

Argu. laudat Platonem. Tex. 36. Tex. 36. comm. 5. Tertium ar. Tex. 21. Solutio arg. Tex. 21. Quatum argumen. Solutio arg. Quintus Ar. Tex. 21.

& istæ formæ non debent existere in re, sed in mente opificis. hoc idem dicit Arist. 7. Metaph. quod omnia sunt quodammodo ex vniuerso, vti homo ex homine, & domus ex domo. Quia cum sit duplex agens propinquum, siue vt quod, & vniuersum, vt homo, alterum remotum, & æquiuiuum, vt sol, de quibus agentibus 2. Physicorum aiebat Philosophus, sol & homo generant hominem. Ideæ faciunt ad generationem, vt agentia remota, & æquiuiua; faciunt etiā ad scientiam hoc modo, quia formæ quatenus sunt in materia, habent esse, & mouent sensum, & ex illis sensationibus causantur phantasmata, & illa causant intellectionem mouendo ideæ existentem in anima & huius cognitio fuerit causata à solis principijs naturalibus, erit scientia naturalis in genere: si perfecte debet sciri illa res, oportet, vt resoluatur principia naturalia in alia communiora, quousque deueniamus in notitiā idearum, quæ sunt in mente diuina, & sic habebitur absolutissima & perfectissima cognitio de illare. Hoc stante dico, quod argumentum Arist. concludit contra illos Platonicos, qui dicebant non esse alias formas rerū præter eas, quæ sunt in mente Dei, adeo quod res existerent tatummodo per illas: quod est falsum; modo dictum est de mente Platonis, ab ideis, quæ habent esse virtuale fluere ideæ habentes esse formale in verbo, & ab illis fluunt ideæ in mentibus Angelicis, & in anima nostra, & in materia prima, & in materia particulari, licet in his materiis ideæ non habeant nomen & rationem ideæ; sed potius ideati. Tertio arguitur, quia Arist. 7. Metaph. ait, quod si darentur ideæ, vel facerent ad esse rerū vel ad scientiam, sed neutro modo; igitur non dantur ideæ: probatur minor, & primo, quod non faciunt ad esse, quia illud facit ad esse aliquid, quod existit in eo, sed ideæ non existunt in rebus ideatis, igitur nihil faciunt ad esse ipsarum. Quod non ad scientiam probatur quoque, quia id quod scitur, scitur per quidditatem, quæ est in re scita, & non per quidditatem separatam ab eo, sed ideæ sunt vniuersalia separata ab ideatis; igitur sciri non possunt per ideas & sic nec ad scientiam conducunt. Hoc argumentum soluitur per illam diffinitionem de vniuersali tate rerum, in re, & post rem. Nam intentio Arist. est impugnare opinionem illorum, qui nullū aliud vniuersale ponebant, nisi illud quod est ante rem. Modo Plato non est istius opinionis, vt diximus, cū ponat triplex vniuersale, & illud, quod est ante rem facit ad esse, non vt forma inherens, sed vt formæ exēplares: facit etiam ad scientiam perfectam; quia non potest perfecta scientia haberi de rebus nisi resoluatur ad rationes exēplares. Quarto arguitur, quia eod. lib. 7. Philosophus ait, quod si darentur ideæ, tūc ens per se non differret ab ente per accidens, quod est falsum: consequentia deducitur, quia ens per accidens est verbi gratia vt homo albus, in quo differt quidditas, & id cuius est quidditas, homo est ens per se, in quo etiam differt. Nam quidditas hominis est idea eius, quæ est separata ab homine, & sic ens per se, & per accidens non differret. Respondetur, argumentum hoc concludere contra illos, qui ponebant tantummodo formas separatas, non autē inhærentes in materia: Nam in ente per accidens differt quidditas, & id cuius est, propter multiplex significare, & quia non est diffinibile. In ente per se est idem diffinitiuus. Quia definitio & definitum sunt idem. Quinto arguitur, quia Philosophus. 7. Metaph. agens de generatione rerū ait, omne quod fit, à suo simili fit, sed naturalia sunt; ergo ab vniuerso;

ergo non ab ideis, quæ non possunt vniuersari cum istis ideatis, quia sunt incorruptibiles. Ad hoc dicitur quod Arist. impugnat positionem illorum, qui ponebant tantum causas vniuersales actiua, non autem causas particulares, sed hoc non posuit Plato, qui posuit etiam ipse omnia fieri ab vniuerso cōcurrentibus tribus conditionibus, quod agens sit principale, propinquum, & essentielle, vt recitat Auer. 12. Metaph. Sexto arguitur quia Arist. 2. de generatione agens de causa formali, materiali, & efficiente reprehendit Platonem ponētē ideā esse causam efficientem dicens. Idea est æterna, & materia est æterna: ergo semper erit generatio, quia forma semper est; & recipiens semper est, & tamē falsum est, quia aliquādo est generatio, aliquādo est corruptio. Respondeo, quod ibi Philosophus impugnat illos, qui non ponebant causas particulares, quod non est dicendum de Platone, qui in sexto dialogo de legibus ponit vniuersales, & particulares causas, vt patet vbi loquitur, de sponso, & sponsa. Septimo arguitur, quia 7. Septimū ar. Diuinarum ait Arist. quod sicuti se habet sphaera ad æt, ita omnes res naturales ad materiam, sed sphaera non potest esse sine ære; ergo nec res naturales sine materia, subdit reprehendendo Platonē. Quapropter parabola de animali, quam iunior Socrates dicere consuevit, non recte se habet profecto, à veritate abducit, facitque exilimare hominem esse sine partibus, sicuti circuitus sine ære. Ad hoc dicitur, quod intentio Arist. loco illi o est reprehendere eos, qui existimabāt omnium rerum vnam tantum esse definitionem; sed non ita est apud Platonem ponētē hominem definiti per materiam in ordine ad motum, & sic spectat ad Physicum: ponit etiam hominem definiti vt substantia quædam est, & sic spectat ad Metaphysicū, & per Iuniorē Socratem, Aristot. non intelligit Platonem, nec illum Socratem, qui fuit præceptor Platonis, vt placet Alexandro, sed Socratem quem Platō Genesem fuit; qui fuit post Platonem quem multum tempus, & docuit Athenis. Octauo. Aristot. secundum Physicor. ponit entia Mathematica esse abstractiora naturalibus, reprehendit Platonem postmodum, & dicit. Latet autem hoc facientes ideæ: quia si ponerentur ideæ, tunc res naturales essent abstractiores Mathematicis, quod est absurdum. Ad hoc argumentum respondet Simplicius eodem loco. Nam ibi Philosophus reprehendit plebeas sententias ponentium ideæ esse in mente diuina, sicuti sunt formæ quæ sunt hic, sed Plato posuit alias ideæ in diuina mente, & in intelligentijs, & in anima nostra, & in materia, in qua formæ existētes non retinent rationem & nomen idearum. Non arguitur. Quia Philosophus primo Metaphysico impugnat Platonem volentem declarare res sensibilibus per numeros distinctos à rebus sensibilibus, puta si quis uouisset declarare decem equos, oportuisset ipsum declarare per decem homines, & sic de rebus Mathematicis, & Metaphysicis. Tūc arguit Philosophus, quod sicuti se habet notitia numerorum ad suas causas, sic notitia rerum naturalium Mathematicarum, & Metaphysicalium ad suas causas: sed notitia numerorum non pendet ex additione aliorum numerorum: ergo nec notitia naturalium Mathematicarum, & Metaphysicalium, reprehendit igitur Aristotel. Platonem in positione numerorum; & non possunt conuelli adinueniē. Ad hoc dicitur, quod hoc argumentum est contra illos, qui putant non posse vilo pacto sciri entia, nisi per ideæ, quod numquam existimauit Platō.

Solutio arg. Comm. 24. Sextum Ar. Solutio arg. Tex. 69. Solutio arg. Tex. 38. Solutio arg. Tex. 14. Nonū argu. Tex. 14. Solutio hu. arg. Ferr. Sup. Anima. M 4 TO

vbi loquens de sensu communi, quo pot esse qd sit vnus, & mouetur contrarijs motibus, declarat ip sum ex eplo puncti; qui est vnus in se consideratus, & multa in comparatione ad lineas, sic sensus communis est vnus in se, & multiplex in comparatione ad sensus exteriores. ita etiam dixit Aver. quod hoc potestia est vna subiecto & multiplex virtute, ita est oes idee sunt quid vnus. Quia essentia diuina que est summe vna, & est multiplex respectu reru, prout est similitudo omnium, idcirco idee dicuntur numeri quia sunt multa ideata; dicuntur proportio nes numerorum, quatenus ad factiones ipsoru con currunt agentia remota & proxima secundum qua dam proportionem, vt scribitur Sapientia: c. 8. omnia in numero pondere, & mensura fecisti, &c. Vigesimo quinto; praterea fit aliud argumentum pro bans ideas non esse numeros: quia ex multis numeris fit vnus numerus; si ergo idee sunt numeri; ergo ex multis ideis fieret vna idea, quod est absurdum. Quod argumentum pot multipliciter solui. Primo, qd idea v.g. quae est in verbo Platonico, dicitur copio ni ex numeris, quia illa idea quae haec est formale in verbo Platonico, idea quae haec est virtuale in mente diuina. Secundo potest dici, qd idee quae sunt in alijs intelligentijs, sunt coposite no ex numero qui est in pradicamento quantitatis, sed ex numero transcendenti, prout est in diuinis personis reperitur hic numerus. Tertio dicitur, qd numerus non est compositus ex numeris, sed ex vnitatib. Sed melior responso est, qd hic est sermo Metaphysicus dicitur, qd idee sunt numeri, sicut est de sensu communi & de picto. Vigesimo sexto; praterea arguitur, qd si idee sunt numeri tria essent genera numeroru. Idearu, Mathematicorum, & sensibilium, sed hoc est absurdum: igitur absurdum est ponere ideas esse numeros: consequentia probatur, quia quando priincipiata differunt, necesse est principia quoque esse diuersa: sed Metaphysicis, Mathematicis, & naturalia differunt: ergo idee ipsoru omnium differunt. Hoc soluitur ex distinctione, numerorum, cum dictu sit, qd triplex est numerus. Numerus, quo numeramus, & numerus numeratus, dicitur qd non inconuenit ponere plura genera numeri numerati, quia in Deo sunt plures vnitates, nempe sapientia, bonitas, potentia &c. sed istae vnitates sola ratione distinctae sunt in deo: Mathematica, naturalia, Metaphysica verò constant ex vnitatib. realiter distinctis. Vigesimo septimo; praterea 1. Met. potest sumi hoc argumentu, si in rebus sensibilibus, & Mathematicis sunt numeri, qui constent ex vnitatibus; igitur sicuti numeri existentes in Mathematicis sunt causati a numeris idealibus: ita & vnitates numerorum Mathematicaliu sunt causatae a numeris illis idealibus, & sic numerus erit ante vnitatem, quod est magnus absurdum. Ad hoc dicitur, verum esse numerum non praecedere vnitatem, sicuti principium non praecedit sum principium, quando principium, & principium sunt eiusdem generis: sed quando sunt in diuersis generibus, non inconuenit numeru diuersi generis praecedere vnitatem diuersi generis, cu hic loquamur de numero numerato, qui alius est in pdicamento substantiae ab eo, qui est in pradicamento quantitatis, & sic de alijs generibus. Vigesimo octauo; praterea si idea erit numerus, Quae quo erit vnus, aut per comprehensionem, aut clauo, vel glutino, aut quia vna idea est potestia, altera in actu: sed nullo horum modorum dici potest non primo, quia tunc idee non essent aeternae, nec secundo, aut ter-

Vigesimo quintu Ar.

Tex. 17. Primi Met. Solutio multiplex huius Arg.

Vigesimo sextum Arg. dirimitur hic.

Vigesimo septimum.

Solutio Ar.

Vigesimo octauum.

Solutio Argumentum. Propositum.

Vigesimo nonum Arg.

Solutio.

Cap. 6. Trigesimum Argum.

Tex. 51.

Trigesimum primum Arg.

Tex. 16.

Responsio ad Argum.

Responsio ad Argum.

Trigesimum secundum Argum.

Resoluitur Arg. prout situm. 19. ca. p. p. quae 1.

Trigesimum tertiu Arg. Cap. 35.

Dirimitur hoc Arg.

Trigesimum quartu Arg. Tex. 8.

Comm. 18. Solutio Argumentum.

Lib. Eth. cap. 10.

Trigesimum quintum Argum.

Responsio ad Argum.

Trigesimum sextum. Cap. de vno.

Tex. 12. p. p. 4. 6.

factiois. Trigesimo secundo; probatur adhuc, quod bonorum non est vna idea: quia quorum non est vna scientia, no est vna idea, sed omnium bonoru non est vna scientia: ergo omnium bonoru no est vna idea. Maior patet, quia idee sunt proprio scientiam minor quoque; quia diuersa sunt bona, que considerant diuersa scientia, nam aliud bonu est illud, de quo traet ar. & scientia militaris, quia habet considerare tempus bellandi, & aliud bonum est illud, quod considerat ars medendi, quia cõtemplat, puta tempus itatus augenti, cibi & pharmaci. Aliud etiam bonum est, quod considerat ars gymnastica; & sic patet non esse vnam ideam omnium bonorum.

Ad quod dico, qd cu duplex sit bonum, aliud p essentia, quod est Deus, de quo scribitur Math. 21. Nemo bonus nisi Deus, & aliud per participatione de quo Boetius libro de Hebdomadibus; Sola Trinitas est summum bonum, quod purgatissimis mētib. cernitur, alia omnia ab ipso sunt bona per participationem. Tunc dico, qd ipsi summi boni non est idea, sed est idea omnium, nec est inconueniens plurium bonorum plures esse ideas sola ratione distinctas. Trigesimo tertio; praterea Ar. primo postulat contra Platonem ponens differentiam inter predicata substantialia & accidentalia, dicens, valeant idee Platonis, mōtra enim sunt si sunt: & est argumētum quo vtitur Zimmar verbo idea in tabula, ad probandum non posse Platonem cum Ar. conciliari. Ad quod dico, qd haec verba vni contra Platonicos illos, qui non ponebant formas inherentes, sed solas exemplares, & non contra germanam doctrinam Platonis ponentis formas exemplares, & inherentes. Trigesimo quarto; praterea primo de anima ait Arist. non dari vniuersale animal cōtra Platonem: & Aue. quoque tertio de anima habet, quod vniuersalia nullū esse habēt extra animā, quia si haberēt esse, tūc no esset necessarius intellectus agēs, quia si ponerēt idee, darēt vniuersalia habentia esse extra animam, quod Aristoteles no concedit: igitur dissentit à Platone in positione idearum. Dico, qd hoc argumentum est cōtra illos Platonicos, qui posuerūt ideas esse formas vniuersales habentes esse infinitas, vt ait Simplicius, no cōtra germanam opinionem Platonis ponentis in diuina mente, & sic idee dicuntur vniuersalia ante res. Dantur vniuersalia in rebus & post res, vt ait Eustratus & Ammonius, & haec concedit etiam Arif. & Au. quonia ad haec agenda necessario requiritur intellectus agēs. Trigesimo quinto; praterea Idee, & ideata aut comunicat in natura, aut differunt, puta homo idealis & sensibilis: sed neutrum est dandum: igitur non dantur idee; probatur minor: quia si comunicat in materia, cum homo sensibilis sit corruptibilis: ergo & ille idealis, si vero dicit differre, cōtra quia Plato ponit, qd conueniunt in vna & eadē ratione: igitur conueniunt in eadem natura. Respondeatur, qd homo idealis & sensibilis differunt. Primo ex natura intrinseca, quia sensibilis constat ex materia, idealis non. Secundo, quia sensibilis est corruptibilis, idealis aeternus: nam si quis differret, quid est homo sensibilis, diceret, qd est animal, rationale: idealis autē est imago animalis rationalis. Trigesimo sexto; praterea Arif. 1. Met. ait, qd vni in substantia faciat idem, vnum in quantitate faciat aequale, & vni in qualitate facit simile, sed propter distantiam, quae est inter Deum, & creaturam, nulla potest esse identas: ergo neque aequalitas, ergo neque similitudo, et

go in Deo secundum Arist. nulla est idea, quoniam idea requirit similitudinem rerum. Ad qd dicitur, quod licet concedatur inter creaturam, & Deum nullam esse identitatem & aequalitatem, non tamen est concedendum, qd nulla sit similitudo, & ratio est, quia aequalitas & identitas requirit perfectam naturam reperiri inter eadem & equalia, quod non requirit similitudo. Trigesimo septimo: arguitur secundum Arif. 12. Met. eodem pacto Deus cognoscit se, sicut & alia: sed seipsum non cognoscit per ideas: igitur neque alia à se p ideas cognoscit. Ad quod dicitur, qd Ar. concedit qd ex parte cognoscētis Deus eodem modo cognoscit se, & alia, sed no concedit hoc ex parte rei cognite. Nam creatura cognita à Deo non sunt idem secundum rem cum ipso Deo quia tunc esset multiplicitas compositionū in Deo, quod non conceditur. Trigesimo octauo; praterea Arif. 3. de Anima habet, qd res materiales no possunt intelligi sine phantasia, & 2. Meth. res sicut se habent ad cognosci: cum ergo res omnes sint cum materia; igitur sine materia intelligi non possunt. cum ergo Deus intelligat sine phantasia, etiam sine materia: sequitur qd haec talia non intelligat: ex consequenti non habet ideas istorum. Quod etiam cōfirmari potest per illud 12. Meta. qd Deus viles formas non percipit, quia tunc eius intellectus perferetetur à vilibus. Ad hoc dicitur qd intentio Arif. est in omnibus his locis, Deum haec talia non percipere, sumendo scientiam à rebus, & intellectus qui ita intelligit, phantasia indiget: non Diuinus quia omnia vnico intuitu percipit in sua essentia. Trigesimo nono. Plato cogit ponere ideas omnium singularium, & accidentium, sed Arif. istorum non ponit ideas, igitur nulla est conciliatio posita inter Arif. & Plat. probatur minor, quia singularia sunt infinita, & Ari. negat dari infinitum. Ad quod dicitur, qd multiplicatio idearum est secundum diuersos respectus ad res extrinsecas, sed non inconuenit secundū Arif. relationes rationis multiplicari in infinitum, vt ait Auicēnas in sua Metaphysica: propterea optime conciliatur Ar. cum Platone etiā in hoc. Qua dragesimo & vltimo. Plato ponit per se ens, per se vnum, per se bonum: sed Arif. impugnat dari per se ens, per se vnum, & per se bonum, quia multa sunt per se entia, per se vna, & per se bona. Nā multa sunt scientiae per se appetibiles, vt puta naturalis Philosophia, Mathematica, Metaphysica &c. igitur nulla potest esse conciliatio inter Platonem & Arif. cōtra positionem idearum. Adde qd S. Th. vocat positionē Platonis de ideis esse irrationabilem, & propterea Arif. multipliciter improbat eam. Ad hoc respondet Caietanus ibidē, qd differentia Arif. & Platonis est nisi verbalis. Quonia vt placet Eustratio & D. Th. Aristoteles inuehit contra Platonem non dari per se ens, per se vnu, per se bonū per modum spei separatae, sicuti datur homo per essentiam, leo per essentia, vt tenebant quidam Platonici puta Speusippus, & si ita intellexisset Platonem, irrationabilis esset sua opinio, sed loquitur ad hoc sensu sicut germana Platonis opinio, vt dictum est supra. Quonia per se ens, & per se bonum, & vni Plato intellexit Deū, quomodo etiam Ari. intellexit 12. Met. Praterea D. Th. queres an omnia sint bona bonitate diuina ait, qd huic sententia Platonica; Arif. etiam cōcordat, qd à primo ente, & bono per essentiam vnum, quodque dicitur ens, & bonum. Ex his ergo omnibus patet Arif. non dissentire à Platone in positione idearum. Et haec dicta sunt de hac disputatione, in qua

Solutio Argumentum.

P. p. q. 4.

Trigesimum septimum Argumentum. Tex. 51. Solutio Argumentum.

Trigesimum octauu Arg. Tex. 4.

Auert. com. men. 52. Solutio Argumentum.

Trigesimum nonum.

3. Physi. tex. 49. Solutio Arif. vltimum argumē. quod est quidra-- giesimū.

p. p. quae 6. art. 4. Solutio Caietan.

Primo Eth. cap. 6. Lege Scotu pri. sen. dist. 35.

Tex. 12. p. p. 4. 6.

principijs notis lumine intellectus agentis: & ita sci-
mus, qd naturale dicitur aliquado obiectiue, qd est
de obiecto naturali, ut est physica, quæ est de obie-
cto naturali, & mobilis, aliquando effectiue, & sic in-
telligitur omnis scientia, & cognitio quæ oritur in
nobis ex causa efficiente naturali, puta ex lumine in-
tellectus agentis, & sic metaphysica, & mathemati-
ca scientiæ naturales dicuntur, & secundum hæc co-
gnitionem & viam naturalem effectiue dicendum
est multos Philosophos inuestigasse, & inuenisse
immortalitatem animæ, quod confirmat Conciliū
Lateranens. supra citatum dicens, hæreticum esse af-
ferere ex principijs Philosophiæ animam esse mor-
talem; his verbis cum diebus nostris nonnulli ausi
sint dicere de natura animæ rōnalis, qd mortalis sit,
aut vnica in cūctis hominibus, & aliqui temere phi-
losofantes secūdam falsam Philosophiam, verū
esse asseuerant, sacro approbante Concilio damna-
mus, & reprobamus omnes asserentes animam in-
tellectiuam mortalem esse, aut vnica in cūctis
hominibus.

Multi Philo-
sophi natu-
raliter, co-
gnouerunt
animæ im-
mortalitæ.

Impugnatur
vltimum di-
ctum aduer-
sæ opin.

Lib. de sene-
ctute & in
Tuscula.

p. d. 7. ar. 9.
2. cont. gent.
ca. 55. & 79
in q. de oiaq.
18. & in mul-
tis alijs locis.

4. sent. disti.
63. q. 3.

Iacobus Na

Vltimum dictū, quod assererat opinio predicta,
quod anima non est immortalis in via Philo-
sophorum, hoc. n. magis temperarium, & presumptuosum
mihi vī, cum in principio huius ADD. toti illustres
Philosophos narrauerim, asserentes animā esse im-
mortalem, quō ergo in via Philosophorum non est
immortalis, nonne Plato fuit Philosophus? nonne
Themistius, & Theophrastus, & cæteri, quam plu-
res philosophice loquentes affirmarunt, qd qui ani-
mam mortalem existimat, is statim negat Deū hu-
manarum rerum esse & prouisorum, & Iudicem, vt
Cicero probat, quia nulla natio tam fera est, quin
Deum habendum sciat, ita apud omnes gentes cō-
sensu firmatum est animos defunctorum interi-
tu esse liberos, quam omnino rem funeris carimo-
nii testatam esse voluerunt; nec. n. corporibus im-
partirent, nisi animos sacros esse, ac diuinos in ani-
mum induxissent, diceret forsitan, qd per viam Philo-
sophorum intelligit viam Ar. quod falsum tamen
est, vt supra ostendimus.

Amplius Th. noster Aquinas doctissimus Phi-
losophus ex Ar. principijs deducit ipsam animā ef-
se immortalem, & multis argumentis, & authorita-
tib. ipsius Ar. corroborat, & in vtrāq. partē magna
argumentorum copia vtitur, adeo vt in qq. disputa-
tis viginti, & vnum argumenta soluat, & in p. p. tria,
& in alijs locis suæ doctrinæ multo plura, & Augu-
stinus Niphus Suetlan. vir ingenio, & doctrina sua
tempestate clarissimus, omnia argumenta Petri Pō-
ponatij soluit in tractatu quem edidit cōtra ipsum,
& multi alij sapientissimi interpretes Ar. sustinent
ipsum pro comperto habuisse animam esse immor-
talem.

Quamuis Scotus Doctor subtilis, & Henricus an-
te ipsum scripserit, qd dubium est, quid Ar. circa ani-
morum immortalitæ senserit, quia varie loquit
in diuersis locis, & habuit diuersa principia, ex quo-
rum aliquibus vī sequi vnum oppositū, & ex alijs
aliud, vnde probabile est, qd in illa conclusione sem-
per fuit dubius, & nunc magis accedit ad vnā par-
tem, nunc vero ad aliam, fm qd magis tractabat ma-
teriam conformem vni parti magis, quam alteri: ne
que omnia dicta asseriue ab Ar. fuerunt probata p
necessariam rōnem. naturalem, sed frequenter non
habebat, nisi quasdā probabiles p̄suationes, vel vul-
garem opinionem præcedentium Philosophorum.

Et quamuis argumentū illud de infinitudine ani-

marum. videatur magni ualoris, & labore Auctōr de immor-
litate anime
in solutione ipsius, vt patet in responsione ad octauū
argumentum, nec responsio appareat quietare in-
tellectum, p. p. qd fuerunt aliqui dicentes, qd si Ar. ue-
lit sublt. nere omnia quæ scripsit in doctrina sua, ne-
cessarium est fateri incompatibilia, & contradictō-
ria, qd hæc duo simul stare non possunt: Aia est im-
mortalis, & mundus est æternus, vel errauit de per-
petuitate mundi, sicuti errauit in veritate.

Vnde mirantur et nonnulli, & dicunt se nescire, q. 46. art. 2.
quō in doctrina S. Tho. sustineri pōt, mundū posse p. p.
esse ab æterno, & animos esse immortales, & nume-
rata sine circulo, & impossibilitatē infinitatis in a-
ctū simul, & per accidēs, nisi concedendo, qd mūdus
potuit esse ab æterno, solum quoad substantiam cō-
stantē ex quinque corporib. simplicibus, & quo ad
motū cœli, & generationes oēs, præter humanā, ali-
ter evitari nō pōt, quin aut sit infinitum in actū, aut
recurrere ad miracula ponendo unum hominem infi-
nito tpe uixisse, & a certo tpe generasse, & sic etiā
non, saluaretur generatio humana æterna, sed solum
humana species in illo homine.

His addunt aliud argumētum, quod illis fortissi-
mum, & achilles videtur, quo & ego aliquado usus
sum in publicis disputationibus argumentandi gra-
tia, siquidem 3. de anima Ar. probat intellectū nō
esse actum corporis seu organi corporei, quia tūc ef-
set calidus, & frigidus, quo stāte sequitur ipsum esse
generationi, & corruptioni obnoxii, hic est. p̄ces-
sus eius: huic annectunt aliā minorem ipsius etiam
Ar. 2. de anima, qd rōnalis anima est actus corporis
physici organici & c. igitur id qd sequitur. Nec ua-
let, dicunt, qd propositio intelligitur de actu educto
de sinu, & gremio materiæ, modo aia nō educit de
potentia materiæ, quia sic et posset obijci Ar. qd tūc
intellectus esset calidus, aut frigidus, & generabilis,
& corruptibilis si esset actus corporis eductus de
potentia materiæ, modo aut intellectus deforis ue-
nit, p. p. ea nihil concludit in illa probatione; hoc ar-
gumentum licet aliquam difficultatem secum gere-
re uideat in doctrina Ar. scio tamen hoc, & infinita
alia, si infinita fieri possent, nullius esse momēti, atq;
ualoris, & à doctis uiris de facili solui, tum ex natu-
rali philosophia, tum fm Ar. principia, eo magis cū
hoc affirmet sacra synodus Lateranensis districte,
p̄cipiēs omnibus, & singulis Philosophis in uniuersis
firatibus studiorum generalitū, & alibi publice legē-
tib. qd cū Philosophorū principia, aut cōclusiones
in quibus à recta fide deuiare noscūt, auditoribus
suis legerint, quare hoc de immortalitate animæ
aut unitate, & mundi æternitate, & alia huiusmodi
teneantur, eisdem ueritatem religionis Christianæ
omni conatu manifestam facere, & persuadēdo p
posse docere, ac omni studio huiusmodi Philoso-
phorum argumēta, cum omnia solubilia existāt, p
uiribus excludere, atq; resoluerē: quæ & ego hic sol-
uerē, ne rei de qua queritur magnitudo peculiare
& grande fatis exigeret uolumen, ut multi fecerūt,
quod à me has breues additiones annectēte, nō sine
legentium molestia fieri posset, quas quidem addi-
tiones nō nostro arbitrio, sed aliorum precibus præ-
clarissimo huic operi cōiūgere cōstituimus, ob idq;
p̄ter nrm morē nullo rerū facto examine, quasi ab
ortiuo partu in lucē edidimus, tū qd hæc oia, & mul-
ta aliā his difficiliora, in qōne habita à nobis sup de-
cimū septimū cōtextū 12. diuinorū quā cū alijs di-
uino fauente numine quā primū typis mandare co-
nabimur, suis soluiimus.

Tex. 6.

Tex. 4.

2. de genera-
animalium.
cap. 3.

Sub Leone
10. sessione
8. celebrata
19. Decemb.
1513.

Quæst. 106